

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

38

ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
Ἄπο τὸν
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗ ΠΑΠΑΕΥΑΓΓΕΛΟΥ
Διδάκτορα Θεολογίας

Ἐπόπτης

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ, Καθηγητής Πανεπιστημίου

Ἐπιμελητής Ἐκδόσεως

ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ Γ. ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ, Θεολόγος

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΠΑΤΕΡΙΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ Ο ΠΑΛΑΜΑΣ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ 1990

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1. Η επιστολογραφία

Ἡ ἐπιστολογραφία ἀποτελεῖ ἀρχαιότατο εἶδος γραπτοῦ λόγου, πού χρησιμοποιοῦνταν ὄχι μόνο σάν μέσο ἰδιωτικῆς προσωπικῆς ἐπικοινωνίας ἢ καί σάν δημόσιο ἔγγραφο, ἀλλά καί σάν μέσο διάδοσεως πολιτικῶν καί φιλοσοφικῶν ἰδεῶν.

Στή χριστιανική γραμματεία ἡ ἐπιστολογραφία κατέλαβε ἀπό πολὺ ἐνωρίς σημαντική θέση, ἀφοῦ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ πρῶτα κείμενα τῆς Ἐκκλησίας, τὰ βιβλία τῆς Κ. Διαθήκης καί τῶν ἀποστολικῶν πατέρων, εἶναι ἐπιστολές ἢ ἔχουν ἐπιστολική μορφή¹.

Μέσα στὰ πλαίσια τοῦ γενικώτερου αὐτοῦ γραμματειακοῦ κλίματος ἦταν πολὺ φυσικὸ καί οἱ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας νὰ κάνουν δαψιλῆ χρήση τοῦ εἶδους αὐτοῦ τοῦ γραπτοῦ λόγου, τόσο γιὰ τὴν ἔκφραση τοῦ πλούτου τῶν αἰσθημάτων τους πρὸς πρόσωπα οἰκεῖα καί φιλικά, ἀλλὰ καί γιὰ τὶς προσωπικὲς καί ἰδιωτικὲς τους ἐπικοινωνίες, ὅσο καί γιὰ τὴν ἐπίλυση σπουδαίων θεολογικῶν προβλημάτων καί ἐκκλησιαστικῶν ζητημάτων πού ἀνέκυπταν κατὰ καιροῦς, γιὰ τὴν καθοδήγηση ἐκκλησιαστικῶν ἀνδρῶν, τὴν ἐνίσχυση καί ἀνακούφιση δυστυχούντων κλπ. Σπουδαία θέση μέσα στὸ ὄλο συγγραφικὸ ἔργο τους κατέχουν, γιὰ παράδειγμα, οἱ ἐπιστολές τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, τοῦ Ἀμφιλοχίου Ἰκονίου, τοῦ Θεοδώρητου Κύρου, τοῦ Μεγάλου Βασιλείου, τοῦ Ἰσιδώρου Πηλουσιώτου, τοῦ ἱεροῦ Φωτίου καί πολλῶν ἄλλων.

1. Ἐκτὸς ἀπὸ τὶς 14 ἐπιστολές τοῦ ἀποστόλου Παύλου καί τὶς 7 Καθολικὲς ἐπιστολές, καί τὰ δύο βιβλία τοῦ εὐαγγελιστῆ Λουκᾶ, τὸ ὁμώνυμὸ τοῦ Εὐαγγέλιο καί οἱ Πράξεις τῶν ἀποστόλων, ἔχουν ἐπίσης μορφή ἐπιστολική, ὅπως τουλάχιστον φαίνεται ἀπὸ τὸν πρόλόγό τους: «Ἐπειδήπερ πολλοὶ ἐπεχείρησαν ἀνατάξασθαι διήγησιν... ἔδοξε καμοί... καθεξῆς σοι γράψαι, κράτιστε Θεόφιλε, ἵνα ἐπιγνῶς περὶ ὧν κατηγήθης λόγων τὴν ἀσφάλειαν» (Λουκᾶ 1,1) καί: «Τὸν μὲν πρῶτον λόγον ἐποίησάμην περὶ πάντων, ὃ Θεόφιλε, ὧν ἤρξατο ὁ Ἰησοῦς ποιεῖν τε καὶ διδάσκειν...» (Πράξ. 1,1). Πρβλ. καί τὶς ἐπιστολές: Κλήμεντος Ρώμης (Πρὸς Κορινθίους), Βαρνάβα, Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον, Ἰγνατίου, Πολυκάρπου, κ.ἄ.

Ἐξαιτίας τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ ποικίλης χρησιμοποίησης τῆς ἐπιστολογραφίας, δημιουργήθηκε, ὅπως ἦταν φυσικό, ιδιαίτερη τεχνολογική θεωρία, ἡ ὁποία καθόριζε τὰ εἶδη τῶν ἐπιστολῶν καὶ διατύπωνε κανόνες καὶ κριτήρια σχετικὰ μὲ τὸ εἶδος αὐτὸ τοῦ γραπτοῦ λόγου. Μερικοὶ ἀπὸ τοὺς πρὸ συνηθισμένους τύπους τῶν ἐπιστολῶν εἶναι: ὁ φιλικός, ὁ συστατικός, ὁ παραμυθητικός, ὁ συγκαταρητήριος κλπ.².

Τὸ θέμα τῶν κανόνων τῆς ἐπιστολογραφίας ἀπασχόλησε καὶ τοὺς πατέρες τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, γράφοντας πρὸς τὸν ἐγγονὸ τῆς ἀδελφῆς του Νικόβουλο, ἀναφέρει ὡς ἀρετὲς τῆς ἐπιστολῆς τὴ συντομία, τὴ σαφήνεια, τὴν ἀπλότητα καὶ τὴ χάρη³. Ὁ δὲ μέγας Φώτιος, σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ἀμφιλόχιο Κυζίκου, συνιστᾷ ὡς πρότυπα ἐπιστολογραφίας τὸν μέγα Βασίλειο, τὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο καὶ προπαντὸς τὸν Ἰσίδωρο Πηλουσιώτη⁴.

2. Οἱ ἐπιστολὲς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου

Οἱ ἐπιστολὲς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, συγκρινόμενες πρὸς τὸ πληθωρικὸ γενικὰ συγγραφικὸ του ἔργο, δὲν παρουσιάζουν εὐρύτερο θεολογικὸ ἐνδιαφέρον. Ὅμως ἀποτελοῦν πολύτιμη πηγὴ γιὰ τὴ γνώση τῆς προσωπικότητάς του, ὅσο κανένα ἄλλο ἀπὸ τὰ ἔργα του, γιατί σ' αὐτὲς ὁ ἱερός συγγραφέας, διατελώντας κάτω ἀπὸ ὅλως ἰδιάζουσες ψυχολογικὲς καταστάσεις, μᾶς ἀποκαλύπτει τὴν εὐγένεια καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του, κατὰ τρόπο φυσικό, αὐθόρμητο, πηγαῖο καὶ ἀπροσποίητο⁵.

2. Στὸ ἔργο Δημητρίου, *Περὶ ἐρμηνείας*, τὸ ὁποῖο μᾶλλον ἐσφαλμένως ἀποδίδεται στὸ Δημήτριο Φαληρέα, ἡ ἐπιστολὴ χαρακτηρίζεται ὡς μέσο πὸν μπορεῖ νὰ ἐκφράσει τὸ ὕφος τοῦ ἀποστολέα («σχεδὸν γὰρ εἰκόνα ἕκαστος τῆς ἑαυτοῦ ψυχῆς γράφει τὴν ἐπιστολήν»), ἀναφέρονται δὲ εἴκοσι ἕνας τύποι ἐπιστολῶν. (Δημητρίου, *Περὶ ἐρμηνείας*, 227). Ὁ Πρόκλος, σὲ πραγματεία του *Περὶ ἐπιστολιμαίου χαρακτήρος*, ἀνεβάζει τὰ εἶδη τῶν ἐπιστολῶν σὲ σαράντα ἕνα καὶ δίνει τὸν ἐξῆς ὀρισμὸ τῆς ἐπιστολῆς: «ἐπιστολὴ μὲν οὖν ἐστὶ ὁμιλία ἐγγράμματος ἀπόντος πρὸς ἀπόντα γινομένη καὶ χρειώδη σκοπὸν ἐκπληροῦσα, ἐρεῖ δέ τις ἐν αὐτῇ ἃ παρὼν τις πρὸς παρόντα» (βλ. Κ. Δ. Γεωργούλη, *Ἐπιστολογραφία*, στὴν ἐγκυκλ. «Ἡλιος», τόμ. 9, σελ. 313).

3. *Ἐπιστολὴ* 51 καὶ 52.

4. «Γιὰ σένα θὰ εἶναι ἀρκετὸς ὁ Βασίλειος πὸν γράφει μὲ γλυκύτητα, ὁ Γρηγόριος ὁ ὁποῖος δημιουργεῖ κάλλος περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, καὶ ἡ πολύφωνη μουσα τῆς δικῆς μας αὐλῆς, ὁ Ἰσίδωρος (Φωτίου, *Ἀμφιλόχια*, 228).

5. Ὁ Βαρνάβας Τζωρτζᾶτος γράφει σχετικὰ: «καὶ ἐπιστολαὶ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρός

Οί δημοσιευόμενες στὸν τόμο αὐτὸ ἐπιστολές τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου εἶναι συνολικὰ 230. Ἀπὸ αὐτὲς οἱ δύο πρῶτες ἀπευθύνονται στὸν ἐπίσκοπο τῆς Ρώμης Ἰννοκέντιο, οἱ ἐπόμενες δύο εἶναι ἀπαντητικὲς ἐπιστολές τοῦ Ἰννοκεντίου πρὸς τὸν Ἰωάννη⁶ καὶ πρὸς ὀλόκληρο τὸν κλῆρο καὶ τὸν λαὸ τῆς Ἐκκλησίας Κωνσταντινουπόλεως⁷, καὶ ἄλλη μία, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται ὑπὸ μορφὴν ἐγκυκλίου πρὸς ὄλους τοὺς κληρικοὺς ποὺ ἦταν φυλακισμένοι ἐξαιτίας τῆς εὐσέβειάς τους⁸. Οἱ ἐπόμενες 225, ἀκολουθώντας τὴ σειρὰ κατατάξεως τοῦ Migne, φέρουν τοὺς ἀριθμοὺς 18–242, ἐπειδὴ οἱ πρῶτες (1–17), ποὺ ἀπευθύνονται στὴν Ὀλυμπιάδα, δημοσιεύονται στὸν προηγούμενο τόμο 37.

Ἀπὸ τίς τελευταῖες αὐτὲς ἐπιστολές, οἱ 237–241 φέρουν ὡς ἀποστολέα τους ὄχι τὸν ἱ. Χρυσόστομο, ἀλλὰ κάποιον πρεσβύτερο Κωνστάντιο⁹. Ἔτσι, ἀπὸ τίς δημοσιευόμενες ἐδῶ 230 ἐπιστολές ἀπομένουν γνήσιες τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου 233, οἱ ὁποῖες, μαζί μὲ τίς 17 ποὺ ἀπευθύνονται στὴν Ὀλυμπιάδα, συμποσοῦνται σὲ 240.

Ἐνα ἐρώτημα ποὺ πλανᾶται σχετικὰ μὲ τὸ συνολικὸ ἀριθμὸ τῶν ἐπιστολῶν ποὺ ἔγραψε ὁ ἱ. Χρυσόστομος εἶναι τὸ ἐξῆς: ὅλες οἱ σωζόμενες ἐπιστολές του προέρχονται ἀπὸ τὰ τελευταῖα τρία χρόνια τῆς μαρτυρικῆς ζωῆς του καὶ γράφτηκαν ὅλες, πλὴν τῆς πρώτης πρὸς τὸν ἐπίσκοπο τῆς Ρώμης Ἰννοκέντιο, ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἐξο-

εἶναι ἐκχείλισμα τῆς πλουσίας δυναμικότητός του, περιέχουσαι εἰς λέξεις, ὅ,τι ἄλλοτε ἐξεδηλοῦτο παρ' αὐτοῦ κυρίως εἰς ἔργα» (*Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ*, ἐν Ἀθήναις 1952, σελ. 105).

6. «Τῷ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ Ἰωάννη, Ἰννοκέντιος».

7. «Ἰννοκέντιος ἐπίσκοπος, περὲσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ παντὶ τῷ κλήρῳ καὶ τῷ λαῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας, τοῖς ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς, χαίρειν».

8. «Τοῖς ἐγκεκλεισμένοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐν δεσμητηρίῳ δι' εὐσέβειαν».

9. Ἀπὸ τίς πέντε αὐτὲς ἐπιστολές τοῦ πρεσβυτέρου Κωνσταντίου ἀπευθύνονται: ἡ 237 στὴ μητέρα του, ἡ 238 στὴν ἀδελφὴ του, ἡ 239 πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους Οὐαλέριο καὶ Διόφαντο, ἡ 240 πρὸς τὸν πρεσβύτερο Κάστο καὶ ἡ 241 πρὸς τὸν πρεσβύτερο Κυριακό. Ὁ πρεσβύτερος Κωνστάντιος ἦταν μεταξὺ τῶν συνοδῶν τοῦ Χρυσοστόμου στὴν ἐξορία του, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὴ μητέρα του (ἐπιστ. 237). Ἐπειδὴ τὸ ὕφος καὶ τῶν ἐπιστολῶν αὐτῶν τοῦ Κωνσταντίου εἶναι αὐτόχρημα χρυσοστομικὸ, φθάνοντας πολλὰς φορὰς σὲ κατὰ λέξη ὁμοιότητα, κάνω τὴ σκέψη μήπως ὁ πρεσβύτερος Κωνστάντιος ἦταν ὁ γραφέας καὶ τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου καὶ εἶχε συνηθίσει τόσο πολὺ τὸ ὕφος του, ὥτε ἀσυναίσθητα νὰ ἐπηρέαζεται ἀπὸ αὐτὸ καὶ κατὰ τὴ σύνταξη τῶν προσωπικῶν του ἐπιστολῶν.

ρίας του. Δέν ἔγραψε ἄραγε ἄλλες ἐπιστολές πρὶν ἢ καὶ παράλληλα μ' αὐτές, καὶ ἐὰν ναί, πῶς ἔγινε καὶ δέν σώθηκε καμμιά;

Οἱ ἐπιστολές αὐτές τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου, πέρα ἀπὸ τοὺς ὁποιοσδήποτε ἄλλους σκοποὺς στοὺς ὁποίους ἀπέβλεπαν, ἐξυπηρετοῦσαν κυρίως δική του ψυχικὴ ἀνάγκη προσωπικῆς ἐπικοινωνίας καὶ ἐπαφῆς μὲ τοὺς συνεργάτες καὶ φίλους του. Τοῦτο φαίνεται καὶ ἔμμεσα ἀπὸ τὴ συνεχῆ ἀναφορά του στὴ μεγάλη ἔρημιὰ πού αἰσθάνεται στὸν τόπο τῆς ἐξορίας του¹⁰, ἀλλὰ καὶ ἄμεσα ἀπὸ διάσπαρτες στὶς ἐπιστολές του φράσεις μὲ τίς ὁποῖες δηλώνει ὅτι γράφοντας δοκιμάζει καὶ ὁ ἴδιος μεγάλη χαρὰ¹¹. Ὅμως τέτοιες ἐπιστολές πρέπει νὰ εἶχε γράψει καὶ πολλές ἄλλες ὁ ἱ. Χρυσόστομος, οἱ ὁποῖες χάθηκαν. Γιατὶ σὲ πολλοὺς ἀποδέκτες τῶν ἐπιστολῶν του ἀναφέρει ὅτι τοὺς ἔστειλε πολλές ἐπιστολές καὶ ὁμως σώζονται μία ἢ δύο¹².

Ἀντίθετα, γιὰ τὸ πρὸ τῆς ἐξορίας του διάστημα θὰ μπορούσαμε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ ἱ. Χρυσόστομος δέν πρέπει νὰ ἔγραψε ἐπιστολές καὶ μάλιστα φιλολογικῆς μορφῆς μὲ σκοπὸ τὴν μελλοντικὴ δημοσίευσή τους γιὰ ὑστεροφημία. Ἄλλωστε τὸ σύντομο χρονικὸ διάστημα πού ἐπισκόπευσε καὶ ἡ σωρεία τῶν προβλημάτων πού εἶχε νὰ ἀντιμετωπίσει, καθὼς καὶ τὸ πραγματικὰ τεράστιο καὶ πολυσχιδὲς ἔργο πού ἐπιτέλεσε, μᾶλλον δέν τοῦ ἄφησαν περιθώρια γιὰ τέτοιου εἴδους ἐπιστολογραφία. Ἄν εἶχε γράψει δοκιμιογραφικὲς ἐπιστολές, ὅπως ἔγραψαν ἄλλοι πατέρες, ἔχω τὴ γνώμη ὅτι θὰ εἶχαν διασωθεῖ, γιατί τὰ ἔργα τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ἦταν τὰ πιὸ προσφιλῆ στὸ χριστεπώνυμο πλήρωμα καὶ κατεξοχὴν στὰ μοναστήρια, ὅπου ἀναγινώσκονταν μὲ ιδιαίτερη προτίμηση.

10. Σχεδὸν σὲ ὅλες τίς ἐπιστολές του βρίσκουμε φράσεις ὅπως αὐτές: «ἐν ἔρημιά καθήμενοι», «ἡ ἔρημιὰ τοῦ χωρίου τούτου», «οἰκοῦμεν χωρίον ἐρημότατον καὶ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐρημότερον», «ἐν τοσαύτῃ ἔρημίᾳ», «ἐν ἔρημίᾳ διατρίβοντες» κ.ο.κ. (βλ. *Ἐπιστολές* 23, 25, 27, 28, 30 κλπ.).

11. Π. χ. «ἐμαυτῷ χαρίζομαι τοῦτο ποιῶν» (*Ἐπιστολὴ* 32), «οὐ τὴν τυχοῦσαν καρπούμεθα εὐφροσύνην ἐπιστέλλομέν σοι τῇ τιμότητι» (*Ἐπιστολὴ* 57), «ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς τὰ μέγιστα χαριούμεθα τοῦτο ποιῶντες» (*Ἐπιστολὴ* 96) κ.ἄ.

12. Γράφει π.χ. στον ἀναγνώστη Θεόδοτο: «νιφάδας σοι πολλάκις ἐπέμψαμεν ἐπιστολῶν» (*Ἐπιστολὴ* 136), καὶ ὁμως σώζεται μόνο ἄλλη μία (*Ἐπιστολὴ* 102). Καὶ στὸν πρεσβύτερο Τιμόθεο γράφει: «ἡμεῖς μὲν σοὶ καὶ πρώην ἐπεστάλκαμεν... καὶ οὐ παύομεθα διηνεκῶς ὑμῶν μεμνημένοι καὶ ἐπιστέλλοντες» (*Ἐπιστολὴ* 211) καὶ ὁμως εἶναι ἡ μόνη πού σώθηκε. Πρβλ. καὶ *Ἐπιστολὴ* 32 «Εὐθαλίᾳ».

3. Ὁ χαρακτήρας τῶν ἐπιστολῶν

Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς προσωπικῆς ἐπικοινωνίας μὲ τοὺς παραλήπτες του, οἱ σωζόμενες ἐπιστολές τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου ἔχουν καὶ χαρακτήρα πληροφοριακό, ἐνισχυτικό, συμβουλευτικό, παραμυθητικό, συστατικό, ἐπαινετικό, συγχαρητήριο καὶ ἀπολογητικό. Μέσα σ' αὐτὲς περιγράφονται μὲ σαφήνεια καὶ ζωντάνια, ἀφ' ἑνὸς μὲν ὅλα τὰ περιστατικὰ καὶ ἡ ἀναστάτωση ποὺ προκάλεσε ἡ αὐθαίρετη καὶ πανούργα ἐπέμβαση τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας στὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ἀφ' ἑτέρου ὅλες οἱ περιπέτειες τοῦ ἐπίπου ταξιδιοῦ τοῦ Χρυσοστόμου κατὰ τὴ μετάβασή του στὸν τόπο τῆς ἐξορίας του, ἀλλὰ καὶ οἱ στερήσεις, οἱ κακουχίες, οἱ ἀσθένειες, οἱ φόβοι τῶν βαρβαρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ οἱ καθημερινοὶ κίνδυνοι ποὺ ἀντιμετώπιζε σ' ὅλο τὸ διάστημα τῆς ἐξορίας του, ποὺ, δυστυχῶς, ἦταν καὶ τὸ τελευταῖο τῆς ζωῆς του.

Καταγγέλλοντας ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος τὶς σκευωρίες καὶ τὶς εἰς βᾶρος του μηχανορραφίες τῶν ἀντιπάλων του, ζητᾷ τὴν προσπάθεια καὶ συνδρομὴ ὄλων γιὰ νὰ ἐπανέλθει ἡ γαλήνη καὶ εἰρήνευση στὶς σκληρὰ δοκιμαζόμενες ἐκκλησίες¹³, παρηγορεῖ, ἐνθαρρύνει καὶ ἐπαινεῖ ὅσους ὑφίστανται διώξεις ἢ ἔχουν φυλακισθεῖ¹⁴, ἐπειδὴ δὲν συντάχθηκαν μὲ τοὺς ταραξίες, ἐπιτιμᾷ καὶ ἐλέγχει ὅσους δείχνουν δειλία, ὀλιγοπιστία καὶ ὀλιγωρία¹⁵, προτρέπει καὶ παρακαλεῖ τοὺς πάντες νὰ μείνουν ἀκλόνητοι καὶ σταθεροὶ στὴ πίστη τους καὶ νὰ ἀγωνισθοῦν μ' ὅλη τους τὴ δύναμη γιὰ τὴ διόρθωση τῶν δεινῶν ποὺ μαστίζουν τὴν Ἐκκλησία¹⁶.

Ὡστόσο, μέσα στὴ δίνη τῶν δεινῶν αὐτῶν, ὁ Χρυσόστομος βρίσκει διάθεση καὶ καιρὸ ν' ἀσχοληθεῖ στὶς ἐπιστολές του καὶ μὲ προσωπικὰ θέματα τῶν παραληπτῶν τους. Τοὺς παρηγορεῖ γιὰ τὴν ἀπώλεια προσφιλῶν προσώπων τους¹⁷, τοὺς συγχαίρει γιὰ τὴν προαγωγή τους σὲ ὑψηλὰ ἀξιώματα¹⁸, τοὺς ζητᾷ πληροφορίες γιὰ τὴν

13. Ἐπιστολὴ «Ἰννοκεντίῳ ἐπίσκοπῳ Ρώμης» Β', πρβλ. καὶ Ἐπιστολές 86, 113, 119, 121, 125 κ.ἄ.

14. Βλ. Ἐπιστολὴ 29, 65, 87, 94, 105, 106, 107, 118, 133, 136, 148 κ.ἄ.

15. Βλ. Ἐπιστολὴ 133, 198, 203, 210 καὶ 212.

16. Βλ. Ἐπιστολὴ 88, 89, 90, 92, 93, 104 κ.ἄ.

17. Βλ. Ἐπιστολὴ 71. «Μάλχῳ», 192. «Ὀνησικρατίῳ» καὶ 197. «Στουδίῳ ἐπάρχῳ πόλεως».

18. Βλ. Ἐπιστολὴ 116. «Βαλεντίνῳ», 147. «Ἀνθεμίῳ» καὶ 124. «Γεμέλλῳ».

ύγεία τους και τούς δίνει ανάλογες συμβουλές¹⁹, τούς έπαινει για ό,τι καλό και άξιέπαινο κάνουν²⁰, τούς συστήνει πρόσωπα που έχουν ανάγκη συμπάραστασης και βοήθειας²¹ και τούς ευχαριστεί μ' όλη του την καρδιά, πού, παρά την απόσταση ή όποια τούς χωρίζει και τις δυσκολίες τής κακοκαιρίας, τών ληστρικών έπιδρομών και τής έλλειψης γραμματοκομιστών, έξακολουθούν να τόν θυμούνται, να τόν αγαπούν και να τοῦ γράφουν. Καί, φυσικά, δέν παραλείπει να δίνει οδηγίες, να προτρέπει και να παρακινεί και να ενισχύει ήθικά, αλλά και οίκονομικά²², όλους όσους μπορούν να έπιτελέσουν έργο ιεραποστολικό. Ίδιαίτερο φαίνεται τὸ ενδιαφέρον του για τήν ιεραποστολή στην Άραβία και τή Φοινίκη. Για τήν τελευταία μάλιστα, όπου φαίνεται πώς υπήρχαν πολλοί είδωλολάτρες, βλέπουμε να ενδιαφέρεται και να έρωτᾶ συνεχῶς «πόσαι έκκλησΐαι έπ' έτος ᾠκοδομήθησαν και τίνες άνδρες άγιοι μετέστησαν... και ει τις πλέον γέγονε προκοπή»²³ κλπ.

Γενικά όλες οί έπιστολές τοῦ ιεροῦ Χρυσοστόμου αφήνουν να διαφανεί ότι ή αγάπη του για τὸ ποίμνιο πού τοῦ έμπιστεύθηκε ὁ Θεός και τὸ ανύστακτο ενδιαφέρον και ή έπιθυμία του να έργασθει για τήν Έκκλησία, ακόμα και κάτω από τις τόσο δυσμενεΐς συνθηκες τοῦ τόσο έρημου εκείνου χωριού, στο όποιο τόν καταδίκασε ή κακία τών ανθρώπων, όχι μόνο δέν έσβησε, αλλά ούτε καν μειώθηκε.

4. Χρόνος, τόπος και αποδέκτες τών έπιστολών

Ὁ ακριβής χρόνος κατά τόν όποιο γράφτηκαν οί δημοσιευόμε-

19. Έπιστολή 33. «Άδολίω», 38. «Υμνητίω αρχιάτρω», 52. «Άδολίω», 98. «Χαλκιδίω», 102. «Θεοδότω αναγνώστη» και 136 πρὸς τόν ίδιο Θεόδοτο.

20. Έπιστολή 61. «Θεοδότω από κονσουλαρίων», 81. «Υμνητίω αρχιάτρω», 87. «Εύλογίω έπισκόπω», 94. «Πενταδιά διακόνω», 114. «Έλπιδίω έπισκόπω», 122. «Μαρκιανῶ», 204 «Παιανίω».

21. Έπιστολή 62 και 66. «Κάστω, Ουαλερίω, Διοφάντη, Κυριακῶ πρεσβυτέροις Άντιοχείας», 64, «Κυριακῶ έπισκόπω», 115. «Θεοφίλω πρεσβυτέρω», 117. «Θεοδώρω», 175. «Άγαπητῶ», 177. «Άρτεμιδώρω», 217. «Βαλεντίνω» κ.ά.

22. Έπιστολή 51. «Διογένει».

23. Έπιστολή 221. «Κωνσταντίω πρεσβυτέρω», 220. «Παιανίω», 53. «Νικολάω πρεσβυτέρω», 54. «Γεροντίω πρεσβυτέρω», 55. «Συμεών και Μάρι, πρεσβυτέροις και μονάζουσιν έν τῇ χώρα Άπαμείας», 69. «Νικολάω πρεσβυτέρω», 123. «Πρὸς τούς έν Φοινίκη πρεσβυτέρους και μονάζοντας, τούς κατηχούντας τούς Έλληνας» και 126. «Ρουφίνω πρεσβυτέρω».

νες στὸν τόμο αὐτὸ ἐπιστολές, ἐκτὸς ἐλαχίστων, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐξακριβωθεῖ. Τὸ μόνο βέβαιο εἶναι ὅτι ὅλες γράφτηκαν μεταξὺ τῶν ἐτῶν 404—407 μ. Χ. Ἀπὸ αὐτὲς μόνο ἡ πρώτη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ρώμης Ἰννοκέντιο φαίνεται πὼς γράφτηκε λίγο μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ 404 ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἤτοι μετὰ τὰ γεγονότα τοῦ Μ. Σαββάτου, κατὰ τὰ ὁποῖα συνελήφθηκε καὶ ἀπομακρύνθηκε ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ὅπως τὰ περιγράφει στὴν ἐπιστολὴ αὐτή²⁴, καὶ πάντως πρὶν ἀπὸ τὴν Πεντηκοστὴ τοῦ ἰδίου ἔτους, ὅποτε ἐξορίσθηκε στὴ Νίκαια καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴν Κουκουσό, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἀναφέρει τίποτε. •

Ἐπίσης ἡ δευτέρη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἰννοκέντιο μποροῦμε μὲ βεβαιότητα νὰ ποῦμε ὅτι γράφτηκε τὸ 406 ἀπὸ τὴν Κουκουσό, διότι ἀναφέρεται σ' αὐτὴν ὅτι ὁ ἀποστολέας τῆς βρίσκεται ἤδη γιὰ τρίτη χρονιὰ στὴν ἐξορία²⁵. Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι δὲν ἀναφέρει τὸ φρούριο τῆς Ἀραβισσοῦ, ὅπου εἶχε καταφύγει ἐξαιτίας τῶν ἰσαυρικῶν ἐπιδρομῶν, τὸν χειμῶνα τοῦ ἔτους αὐτοῦ, μᾶς ἐπιτρέπει νὰ εικάσουμε ὅτι γράφτηκε ἐνῶ ἀκόμα βρισκόταν στὴ Κουκουσό, γι' αὐτὸ καὶ κάνει λόγο γιὰ πολέμους, συνεχεῖς πολιορκίες, μαχαίρια ἰσαυρικὰ κλπ.²⁶ Ἐνῶ σὲ ἄλλες ἐπιστολές του, πού εἶναι γραμμένες ἀπὸ τὴν Ἀραβισσό, γράφει ὅτι κλεισμένος στὸ φρούριό τῆς «ὡσπερ ἐν δεσμοτηρίῳ χαλεπῷ», αἰσθάνεται ἀσφαλῆς²⁷.

Μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια ἐπίσης μποροῦμε, νομίζω, νὰ καθορίσουμε ὄχι μόνο τὸ ἔτος, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀκριβῆ ἡμερομηνία κατὰ τὴν ὁποία γράφτηκε ἡ 221η ἐπιστολὴ «Κωνσταντίῳ πρεσβυτέρῳ», καθὼς καὶ τὸν τόπο στὸν ὁποῖο γράφτηκε. Πρόκειται γιὰ τὴν μόνη ἐπιστολὴ, τὴν ὁποία ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος ἀρχίζει ἀναφέροντας ὅτι τὴν γράφει στὶς τέσσερις τοῦ Πανέμου μηνός, λίγο πρὶν ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴ Νίκαια²⁸.

24. Βλ. *Ἐπιστολὴ 1η* «Ἰννοκεντίῳ, ἐπισκόπῳ Ρώμης».

25. *Ἐπιστολὴ 2α* «Ἰννοκεντίῳ, ἐπισκόπῳ Ρώμης».

26. Ὁ. π. «Λιμῶ, λοιμῶ, πολέμοις, πολιορκίαις συνεχέσιν, ἐρημία, ἀφάτῳ, θανάτῳ καθημερινῶ, μαχαίραις ἰσαυρικαῖς ἐκδιδομένους».

27. *Ἐπιστολὴ 68*. «Ἡμεῖς δὲ δοκοῦμεν ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, ὡσπερ ἐν δεσμοτηρίῳ χαλεπῷ, τῷ φρουρίῳ τούτῳ κατακεκλεισμένοι», καὶ 69· «ὅψὲ δὲ ποτέ... ἐπὶ τὴν Ἀραβισσὸν καταδράμομεν, ἀσφαλέστερον μὲν τῶν ἄλλων χωρίων τὸ ἐν αὐτῇ φρούριον εὐρόντες, δεσμοτηρίου δὲ παντὸς χείρονα ὑπομένοντες οἴκησιν».

28. «Τῇ τετάρτῃ τοῦ Πανέμου μηνός, μέλλων ἀπὸ τῆς Νικαίας ἐξορμᾶν, ταῦτα

Γιὰ τὴ χρονολόγησι τῶν ἄλλων ἐπιστολῶν τοῦ Χρυσοστόμου τίποτε δὲν εἶναι βέβαιο. Ὁ Migne, ἀκολουθώντας τὴ χρονολογικὴ κατάταξι πού ἔκανε ὁ Montfaucon σημειώνει ὅτι 99 ἀπὸ αὐτὲς ἔχουν γραφεῖ τὸ 404, 36 τὸ 405, 42 τὸ 406, 8 μεταξὺ τῶν ἐτῶν 404–405, 1 μεταξὺ 405–406 καὶ 18 μεταξὺ 404–407 καὶ ἀφήνει 26 μόνο χωρὶς χρονολογία²⁹. Ἄλλοι ἐρευνητὲς ὁμῶς ἰσχυρίζονται ὅτι ἐνὸς μεγάλου ἀριθμοῦ ἐπιστολῶν τοῦ Χρυσοστόμου δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνῃ οὔτε ὁ ἐλάχιστος χρονολογικὸς ἐντοπισμὸς³⁰.

Ἐνα ἀπὸ τὰ προβλήματα πού ἀντιμετώπιζε ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἦταν καὶ ἡ διακίνηση τῆς ἀλληλογραφίας του. Ὦντας ἐξόριστος στὸ ἀπομακρυσμένο καὶ ἔρημο χωριὸ Κουκουσό, μὲ δυσμενέστατες καιρικὲς, ἰδιαίτερα τὸν χειμῶνα, συνθῆκες καὶ μὲ διάχυτο τὸν φόβο ἀπὸ τὶς ληστρικὲς ἐφόδους τῶν Ἰσαύρων, οἱ ἔτσι κι' ἀλλιῶς δύσβατοι καὶ ἐπικίνδunami δρόμοι, ἀποκλείονταν τελείως κατὰ τὴ διάρκεια τῶν χειμερινῶν μηνῶν καὶ τοῦ στεροῦσαν τὴ χαρὰ τοῦ νὰ γράφῃ καὶ νὰ δέχεται ἐπιστολὰς ἀπὸ τοὺς συνεργάτες καὶ τὰ φιλικὰ του πρόσωπα³¹. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ ἰδιαίτερη λαχτᾶρα περίμενε τὴν ἀνοιξι, ὄχι τόσο διότι ὅπωςδήποτε εἶναι πιὸ εὐχάριστη ἀπὸ τὸν βαρὺ χειμῶνα, ἀλλά, προπαντός, ἐπειδὴ εἶχε περισσότερες δυνατό-

διαπέμπομαι τὰ γράμματα πρὸς τὴν σὴν θεοσέβειαν». Ὁ Πάνεμος ἦταν μῆνας πού ἀντιστοιχοῦσε πρὸς τὸ διάστημα 15 Αὐγούστου μὲ 15 Σεπτεμβρίου τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου, ὅποτε ἡ ἐπιστολὴ πρέπει νὰ γράφτηκε στὶς 19 Αὐγούστου τοῦ 404 στὴ Νίκαια.

29. Βλ. Migne, P.G. τόμ. 52, 623–748, ὅπου ἡ χρονολογία καὶ ὁ τόπος ὅπου γράφτηκαν σημειώνεται δίπλα στὸ ὄνομα κάθε παραλήπτου, στὸ λατινικὸ κείμενο.

30. Βλ. A. M. Malingrey, *Jean Chrysostome Lettres à Olympias*, Paris, 1947, σελ. 90. καὶ Chr. Baur, *Der Heilige Johannes Chrysostomus und seine Zeit*, München, 1930, τόμ. II, σελ. 316. Πρβλ. καὶ Β. Τζωρτζιάτου, *Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος*, σελ. 28.

31. Τὸ παράπονό του αὐτὸ τὸ βλέπουμε νὰ ἐπαναλαμβάνεται σὲ ὄλες σχεδὸν τὶς ἐπιστολὰς τοῦ ἱεροῦ πατρός. Βλ. π.χ. *Ἐπιστολὴ 35*· «οἶσθα γάρ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ληστρικῶν ἐφόδων γινομένην ἐν ταῖς ὁδοῖς δυσκολίαν», 81· «Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐργῶδες, καὶ διὰ τὴν τῆς ὁδοῦ δυσκολίαν, καὶ διὰ τὸν τῶν Ἰσαύρων φόβον», καὶ 127· «καὶ γάρ ἦν μόνην εἶχον παραμυθίαν τοῦ πικροτάτου τούτου χωρισμοῦ, τὸ διὰ γραμμάτων ὑμῖν ὁμιλεῖν, καὶ ταύτην ἐπελθῶν (ὁ χειμῶν) ἡμᾶς ἀφείλετο, τὰς ὁδοὺς ἀποκλείσας τῇ πολλῇ τῆς χιόνος φορᾷ, καὶ οὔτε τοὺς ἐξωθεν παραγενέσθαι καὶ συγγενέσθαι ἡμῖν, οὔτε ἐντεῦθεν ἀναστῆναι καὶ ἀποδημῆσαι πρὸς ὑμᾶς ἀφείξ. Νῦν δὲ οὐκ ἔλαττον τῶν Ἰσαύρων ὁ φόβος, τὴν ἐρημίαν ἐπιτείνων...». Πρβλ. καὶ *Ἐπιστολὴ 99*, 105, 108 καὶ πολλὰς ἄλλες. Ἄλλοῦ πάλι κάνει λόγο γιὰ «γραμματηφόρων ἀπορία» (*Ἐπιστολὴ 128*).

τητες νὰ ἐπικοινωνήσει μὲ τοὺς τόσους φίλους καὶ συνεργάτες του³².

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία συστηματικὰ ὀργανωμένη δὲν ὑπῆρχε, ἢ δὲ ἐπικοινωνία μὲ ἐπιστολὲς ἦταν ἔτσι κι ἀλλιῶς δύσκολη. Γιὰ τὸν ἱ. Χρυσόστομο πού βρισκόταν ἐξόριστος στὶς ἐσχατιὲς τῆς οἰκουμένης, ὅπως συνήθιζε νὰ γράφει, καὶ στὸ «πάντων ἐρημότατον χωρίον, τὴν Κουκουσόν», τὰ πράγματα ἦταν δυσκολότερα. Γίνονταν δὲ ἀκόμα πιὸ δύσκολα κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χειμῶνα, μὲ τὸν ἀποκλεισμὸ τῶν δρόμων ἀπὸ τὰ χιόνια, τὴν ἔνταση τῶν ἰσαυρικῶν ἐπιδρομῶν καὶ τὴν ἐπιδείνωση τῆς ἀσθένειάς του.

Κάτω ἀπὸ κανονικὲς συνθήκες ὁ ἱ. Χρυσόστομος ἔστελνε καὶ δεχόταν ἐπιστολὲς συνήθως μὲ τοὺς ταξιδιωτὲς πού πήγαιναν στὰ διάφορα μέρη γιὰ δουλειές τους³³. Ὄταν ὅμως ἡ ἐξεύρευση τέτοιων γραμματοκομιστῶν δὲν ἦταν δυνατὴ³⁴, τότε ἀνάθετε τὸ ἔργο αὐτὸ σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς στενοὺς φίλους καὶ συνεργάτες του, πού τὸν ἐπισκέπτονταν κάθε τόσο γιὰ νὰ τὸν συμπαρισταθοῦν στὴ δοκιμασία του, ἀλλὰ καὶ νὰ πάρουν ὁδηγίες δράσεως³⁵.

Οἱ ἀποδέκτες τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Χρυσοστόμου ἦταν κληρικοὶ ὄλων τῶν βαθμίδων (ἐπίσκοποι, πρεσβύτεροι, διάκονοι καὶ ἀνα-

32. «Οὐχ οὕτω ναῦται καὶ πλωτῆρες μεθ' ἡδονῆς τὰ θαλάττια τέμνουσι νῶτα, ἐκείνης τοῦ ἔτους τῆς ὥρας ἐπιστάσης, ὡς ἐγὼ κάλαμον καὶ χάρτην καὶ μέλαν μεταχειρίζομαι, μέλλων ἐπιστέλλειν ὑμῶν τῇ ἐμμελείᾳ. Παρὰ μὲν γὰρ τὸν τοῦ χειμῶνος καιρὸν, τοῦ κρυμοῦ πάντα πηγνύντος καὶ τῆς ἀπάτου χιόνος τὰς ὁδοὺς ἀποτεριχίζούσης, οὔτε ἐξωθέν τις ἡμῖν ἐπιχωριάζειν ἠνείχετο, οὔτε ἐντεῦθεν ἀναστήναι... Ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν ἀνέωξε τὰς λεωφόρους τῆς ὁδοιπορίας ὁ καιρὸς... τὸν σὺν ἡμῖν πρεσβύτερον ἐντεῦθεν ἀναστήσαντες, ἀπεστάλακαμεν πρὸς τὴν ἡμετέραν εὐγένειαν» (Ἐπιστολὴ 128 «Μαρινιανῶ»)

33. Βλ. Ἐπιστολὴ 22· «οὐ πολλῶν φαινομένων τῶν ὁδοιπόρων».

34. Βλ. Ἐπιστολὴ 49 «γραμματηφόρων σπάνις», 138· «ἢ τῶν ἐνταῦθα παραγινομένων σπάνις» καὶ 216· «ἠνίκα ἂν ἐξῆ καὶ γραμματηφόρων ἐπιτύχωμεν».

35. Ὡς τέτοιοι ἀναφέρονται οἱ ἐπίσκοποι Δημήτριος, Πανσόφιος, Πάππος καὶ Εὐγένιος, ὁ πρεσβύτερος Ἰωάννης καὶ ὁ διάκονος Παῦλος (Ἐπιστολὲς Α' καὶ Β' πρὸς Ἰννοκέντιον Ρώμης), ὁ Περγάμιος (Ἐπιστολὴ 11, πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα). Ὁ πρεσβ. Ἰωάννης καὶ ὁ διάκονος Παῦλος (Ἐπιστολὴ 158, 161–168), ὁ Λιβάνιος (Ἐπιστ. 229–232 κ.ἀ.). Τὶς ἐπιστολὲς 156–166 τὶς ἔστειλε μὲ κάποιον πρεσβύτερο, τὸν ὁποῖο ἀναφέρει στερεότυπα ὡς ἐξῆς· «τὸν κύριό μου, τὸν τιμιώτατον καὶ εὐλαβέστατον πρεσβύτερον», χωρὶς νὰ ἀναφέρει καὶ τὸ ὄνομά του, ὅπως κάνει σ' ὄλες τὶς ἄλλες ἀνάλογες περιπτώσεις.

γνωστές), μοναχοὶ καὶ λαϊκοὶ ἀμφοτέρων τῶν φύλων. Μεταξὺ τῶν λαϊκῶν ἀνδρῶν περιλαμβάνονται ὁ δούκας Θεοδοσίος³⁶, οἱ αὐλικοὶ Θεόδοτος καὶ Θεόδωρος³⁷, οἱ ἑπαρχοὶ Στουδίος καὶ Ἀνατόλιος³⁸, ὁ ἀρχίατρος Ὑμνήτιος³⁹ καὶ ὁ ἰατρός Θεόδωρος⁴⁰.

Ἐντύπωση προκαλεῖ ἡ ξεχωριστὴ θέση ποὺ κατέχουν οἱ γυναῖκες, μεταξὺ τῶν συνεργατῶν καὶ θαυμαστῶν τοῦ ἱεροῦ πατρός, ἀλλὰ καὶ ὁ ἐνεργὸς ρόλος τὸν ὁποῖο διαδραματίζουν στὸ ὄλο ἔργο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὴν ἐποχὴ ἐκείνη, ὡς διακόνισσες⁴¹, ὡς μοναχῆς καὶ ὡς κοινωνικοὶ λειτουργοί⁴². Ἀξίζει ἐν προκειμένῳ νὰ ὑπογραμμισθεῖ ἡ πρωτοποριακὴ θέση τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ὅσον ἀφορᾷ τὸ θέμα τῆς ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων μέσα στὴν Ἐκκλησία. Ἀντιδιαστέλλοντας τὴ θέση τῆς Ἐκκλησίας, στὸ θέμα αὐτό, ἀπὸ ἐκείνην ποὺ ἐπικρατοῦσε ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας, γράφει σὲ κάποια «Ἰταλική»⁴³. «Στὰ ἐκτὸς τῆς Ἐκκλησίας πράγματα, ὅπως καὶ στὴ φύση ..., διαιροῦνται αὐτὰ τὰ φύλα, ἐννοῶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναῖκα. Γιατὶ στὴ γυναῖκα ἔχει καθιερωθεῖ νὰ μένει στὸ σπίτι, ἐνῶ στὸν ἄνδρα νὰ καταγίνεται μὲ τὰ πολιτικὰ καὶ τὶς ὑποθέσεις τῆς ἀγορᾶς. Στους ἀγῶνες ὁμοῦ τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς κόπους ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας δὲν συμβαίνει αὐτὸ καὶ εἶναι δυνατὸ ἡ γυναῖκα νὰ ἐπιδίδεται στους καλοὺς αὐτοὺς ἀγῶνες καὶ κόπους μὲ περισσότερη (ἀπὸ τὸν ἄνδρα) δύναμη»⁴⁴. Συνεπῆς δὲ πρὸς τὶς περὶ ἰσοτιμίας τῶν δύο φύλων ἀντιλήψεις τοῦ ὁ ἰ. Χρυσόστομος, χρησιμοποιοεῖ καὶ

36. Ἐπιστολὴ 58. «Θεοδοσίῳ τῷ ἀπὸ Δουκῶν».

37. Ἐπιστολὴ 61· «Θεοδότῳ ἀπὸ κονσουλαρίων», καὶ 139· «Θεοδώρῳ κονσουλαρίῳ Συρίας».

38. Ἐπιστ. 197 «Στουδίῳ ἐπάρχῳ πόλεως», καὶ 205 «Ἀνατολίῳ ἐπαρχικῷ».

39. Ἐπιστ. 38 «Ὑμνητίῳ ἀρχιετρώ» καὶ 81.

40. Ἐπιστολὴ 228 «Θεδώρῳ ἰατρῷ».

41. Ἐκτὸς τῆς Ὀλυμπιάδας ἀναφέρονται καὶ οἱ διακόνισσες Πενταδία (Ἐπιστολὴ 94, 104 καὶ 185) καὶ Ἀμπρούκλα (Ἐπιστολὴ 96, 103 καὶ 191).

42. Σῶζονται τριάντα ἐπιστολὲς (ἐκτὸς τῶν 17 τῆς Ὀλυμπιάδας ποὺ δημοσιεύονται στὸν προηγούμενο τόμο), ποὺ ἀπευθύνονται σὲ δεκαεπτὰ συνεργάτιδες τοῦ ἰ. Χρυσοστόμου, καὶ ἀπὸ τὸ περιεχόμενον τῶν ὁποίων φαίνεται πόσο σπουδαῖο ρόλο διαδραμάτιζαν στὸ φιλανθρωπικὸ κυρίως καὶ στὸ ἱεραποστολικὸ ἔργο τῆς Ἐκκλησίας.

43. Προφανῶς πρόκειται ὄχι περὶ τοῦ κυρίου ὀνόματος τῆς παραλήπτριας τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ περὶ χαρακτηρισμοῦ τῆς καταγωγῆς της, δηλ. Ἰταλίδας. (Βλ. Ἐπιστολὴ 170).

44. Ὅπ. . (Ἐπιστολὴ 170).

πρὸς τὶς γυναικὲς χαρακτηρισμοὺς καὶ ἐπίθετα ἀνάλογα πρὸς ἐκεῖνα τῶν ἀνδρῶν, ὅπως: «Δέσποινά μου αἰδεσιμωτάτη καὶ κοσμιωτάτη»⁴⁵, «δέσποινά μου θεοφιλεστάτη»⁴⁶, «κυρία μου κοσμιωτάτη καὶ εὐγενεστάτη»⁴⁷, «κυρία μου κοσμιωτάτη καὶ εὐλαβεστάτη»⁴⁸, «κυρία μου τιμιωτάτη»⁴⁹ κλπ.

Οἱ κληρικοί, τέλος, ἀποδέκτες τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ἀνήκουν σ' ὀλόκληρη τὴν «οἰκουμενική» Ἐκκλησία, κυρίως τὴν Ἀνατολική, ἀλλὰ καὶ τὴ Δυτική. Μεταξὺ αὐτῶν συγκαταλέγονται πρῶτα– πρῶτα ὁ ἐπίσκοπος τῆς Ρώμης Ἰννοκέντιος, καθὼς καὶ ἄλλοι ἐπίσκοποι καὶ πρεσβύτεροι ἀπὸ τὰ Μεδιόλανα, τὴν Ἀκυληῖα καὶ γενικώτερα τὴ Δύση⁵⁰. Ἐπίσης ἐπιστολές τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου ἀπευθύνονται στὸν ἐπίσκοπο Ἱεροσολύμων Ἰωάννη⁵¹, στὸν ἐπίσκοπο Θεσσαλονίκης Ἀνύσιο⁵², στὸν Κορίνθου Ἀλέξανδρο⁵³, στὸν Σαλώνων Ἡσύχιος⁵⁴, σὲ πρεσβυτέρους τῆς Ἀντιόχειας⁵⁵, σὲ πρεσβυτέρους καὶ μοναχοὺς τῆς Ἀπαμείας⁵⁶, στὸν ἐπίσκοπο Σκυθουπόλεως Θεοδόσιο⁵⁷, σὲ πρεσβυτέρους καὶ μοναχοὺς τῆς Φοινίκης⁵⁸, σ' ἄλλους ἔνδεκα ἐπισκόπους τῆς Μακεδονίας⁵⁹ καὶ σὲ πλῆθος ἄλλων κληρικῶν ὄλων τῶν βαθμῶν, τῶν ὁποίων δὲν ἀναφέρει τὴν ἔδρα. Γενικὰ ὁ μέγας ἐξόριστος τῆς Κουκουσοῦ ἀπευθύνει τὶς ἐπιστολές του πρὸς κληρικοὺς καὶ μοναχοὺς ὀλοκλήρου τοῦ χώρου τῆς «Οἰκουμένης», ἤτοι τοῦ Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ κρά-

45. Ἐπιστολὴ Πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα 1η.

46. Ἐπιστολὴ Πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα 3η, 5η, κ.ἄ.

47. Ἐπιστολὴ 18, 43 καὶ 99.

48. Ἐπιστολὴ 33, 39, 57 καὶ 59.

49. Ἐπιστολὴ 178.

50. Ἐπιστολὴ 182, 155, 157, 158, 159, 160, 165, 166, 167 κ.ἄ.

51. Ἐπιστολὴ 88.

52. Ἐπιστολὴ 162 καὶ 163.

53. Ἐπιστολὴ 164.

54. Ἐπιστολὴ 183 καὶ 184.

55. Ἐπιστολὴ 22, 62, 66, 130.

56. Ἐπιστολὴ 55.

57. Ἐπιστολὴ 89.

58. Ἐπιστολὴ 123.

59. Ἐπιστολὴ 163 «Ἀνυσίῳ, Νουμερίῳ, Θεοδοσίῳ, Εὐτροπίῳ, Εὐσταθίῳ, Μαρκέλλῳ, Εὐσεβίῳ, Μαξιμιανῷ, Εὐγενίῳ, Γεροντίῳ καὶ Θύρσῳ καὶ πᾶσι τοῖς κατὰ Μακεδονίαν ὀρθοδόξοις ἐπισκόποις».

τους, ἀναδεικνυόμενος ἔτσι ἐκ τῶν πραγμάτων, ἔστω καὶ ἀπὸ τῆ δυσχερέστατη θέση τοῦ ἐξόριστου, ἀληθινὸς «οἰκουμενικὸς πατριάρχης», ἢ ἐπίσκοπος τοῦ «οἰκουμενικοῦ θρόνου».

Συνοψίζοντας, μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι, οἱ ἐπιστολὲς τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἂν καὶ ἀναφέρονται σὲ μιὰ πολὺ περιορισμένη καὶ χρονικὰ, ἀλλὰ καὶ κυριολεκτικὰ, περίοδο τῆς ποιμαντικῆς του δραστηριότητος, μᾶς δίνουν μιὰ ἀνάγλυφη εἰκόνα τῆς ὅλης προσωπικότητάς του, μιᾶς προσωπικότητος γεμάτης ἀγάπη γιὰ τὸν ἄνθρωπο καὶ γιὰ τὴν Ἐκκλησία. Διαβάζοντάς τις βλέπουμε νὰ προβάλλει ἐνώπιόν μας ἓνα ἄριστο ὑπόδειγμα ἀληθινοῦ ποιμένος, ὁ ὁποῖος μέσα σὲ μύριες ταλαιπωρίες, πόνους καὶ στερήσεις εὑρίσκει πάντοτε τὴ δύναμη, ξεπερνώντας τὰ δικά του πάθη, νὰ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὰ δεινὰ πὺ κατέλαβαν τὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ κινητοποιεῖ τοὺς πάντες γιὰ τὴ διόρθωσή τους.

ΚΕΙΜΕΝΟ – ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΡΩΜΗΣ

Τῷ δεσπότη μου τῷ αἰδεσιμωτάτῳ καὶ θεοφιλεστάτῳ
ἐπισκόπῳ Ἰννοκεντίῳ, Ἰωάννης ἐν Κυρίῳ
χαίρειν.

α'. Καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων οἶμαι τῶν ἡμετέρων ἀκηκοέναι τὴν εὐλάβειαν ὑμῶν τὴν παρανομίαν τὴν ἐνταῦθα τολμηθεῖσαν. Τὸ γὰρ μέγεθος τῶν δεινῶν οὐδὲ ἐν μέρος σχεδὸν τῆς οἴκουμένης ἀφήκεν ἀνήκοον εἶναι τῆς χαλεπῆς ταύτης τραγωδίας· καὶ γὰρ πρὸς αὐτὰς 5 τῆς γῆς τὰς ἐσχατιὰς φέρουσα ἢ φήμη τὰ γενόμενα, πολλὸν πανταχοῦ θρῆνον καὶ ὀλοφυρμὸν εἰργάσατο.

Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐ θρηνεῖν δεῖ μόνον, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν καὶ σκοπεῖν, ὅπως ἂν ὁ χαλεπώτατος οὗτος τῆς Ἐκκλησίας σταίη χειμῶν, ἀναγκαῖον εἶναι ἐνομίσαμεν τοὺς κυρίους μου τοὺς τιμιωτάτους καὶ 10 εὐλαβεστάτους ἐπισκόπους Δημήτριον, Πανσόφιον, Πάππον καὶ Εὐγένιον πείσαι τὰς τε ἑαυτῶν ἀφεῖναι καὶ πελάγους κατατολμῆσαι τοσοῦτου καὶ μακρὰν ἀποδημίαν στείλασθαι καὶ πρὸς τὴν ὑμετέραν δραμεῖν ἀγάπην καὶ πάντα σαφῶς ἀναδιδάξαντας, ταχίστην παρασκευάσαι γενέσθαι τὴν διόρθωσιν, οἷς καὶ τοὺς τιμιωτάτους καὶ 15 ἀγαπητοὺς τῶν διακόνων Παῦλον καὶ Κυριακὸν συνεπέμψαμεν· καὶ αὐτοὶ δὲ ὡς ἐν εἴδει ἐπιστολῆς, ἐν βραχεῖ διδάξομεν ὑμῶν τὴν ἀγάπην τὰ γεγενημένα.

1. Ἡ πρώτη αὐτῆ ἐπιστολῆ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου πρὸς τὸν προκαθήμενο τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ρώμης εἶναι ἡ μόνη ποὺ στάλθηκε ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη λίγο μετὰ τὸ Πάσχα τοῦ 404 μ.Χ. Τὸ γεγονός ὅτι ὁ ἀδικούμενος ἱεράρχης προσφεύγει πρὸς τὸν πάπα τῆς Ρώμης, ἔδωσε ἀφορμὴ στοὺς Ρωμαιοκαθολικοὺς νὰ ἰσχυρισθοῦν ὅτι ὁ ἱερός Χρυσόστομος ἀναγνώριζε τὸ πρωτεῖο τῆς Ρώμης καὶ τὸ δικαίωμά του νὰ ἐπεμβαίνει στὰ πράγματα τῆς Ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας. Ὅπως ὁμοίως παρατηρεῖ ὁ Βαρνάβας Τζωρτζᾶτος πολὺ σωστά, ἡ ἀποψη αὐτῆ δὲν μπορεῖ νὰ εὐσταθήσει, ἀφοῦ ἡ ἴδια ἐπιστολῆ ἀπαράλλακτη στάλθηκε καὶ σ' ἄλλους δύο ἐπισκόπους τῆς Δύσεως, τὸν Βενέριο Μεδιολάνων καὶ τὸν Χρωμάτιο Ἀκηλυῖας. Ἀπὸ ὅλους δὲ αὐτοὺς ὁ προκαθήμενος τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλεως δὲ ζητᾷ ἐπέμβαση, ἀλλὰ ἀπλῆ μεσολάβησή τους γιὰ νὰ συγκροτηθεῖ σύνοδος, ἡ ὁποία εἶναι ἡ μόνη ἀρμόδια

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΡΩΜΗΣ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟ

Στὸ δεσπότη μου τὸν αἰδεσιμώτατο καὶ θεοφιλέστατο ἐπίσκοπο Ἰννοκέτιο, ἐγὼ ὁ Ἰωάννης εὐχομαι χαρὰ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου¹.

1. Νομίζω ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ δικά μου γράμματα ἡ εὐλάβειά σας ἔχει ἀκούσει τὴν παρανομία πού ἐγινε ἐδῶ. Διότι ἡ ἔκταση τῶν δεινῶν δὲν ἄφησε σχεδὸν κανένα μέρος τῆς οἰκουμένης χωρὶς νὰ ἀκούσει τὴν τρομερὴ αὐτὴ τραγωδία, ἀφοῦ ἡ φήμη, πού ἔφερε μέχρι τὶς ἐσχατιές τῆς γῆς τὰ ὅσα ἔγιναν, προκάλεσε παντοῦ πολὺ θρῆνο καὶ γοερὲς κραυγές.

Ὅμως ἐπειδὴ δὲν πρέπει μόνον νὰ κλαῖμε, ἀλλὰ καὶ νὰ διορθώσουμε καὶ νὰ κοιτάζουμε πῶς θὰ σταματήσει αὐτὴ ἡ τόσο φοβερὴ συμφορὰ τῆς Ἐκκλησίας, θεώρησα πὼς εἶναι ἀναγκαῖο νὰ πείσω τοὺς ἐντιμώτατους καὶ εὐλαβέστατους κυρίους μου, τοὺς ἐπισκόπους Δημήτριο, Πανσόφιο, Πάπιο καὶ Εὐγένιο, καὶ νὰ ἀφήσουν τὶς ἐπαρχίες τους, καὶ νὰ ἐπιχειρήσουν νὰ διασχίσουν τὸσο πέλαγος, καὶ νὰ ἐτοιμασθοῦν γιὰ μακρινὸ ταξίδι, καὶ νὰ σπεύσουν πρὸν τὴν ἀγάπη σας, καί, ἀφοῦ ξαναδιατυπώσουν τὰ πάντα μὲ σαφήνεια, νὰ βοηθήσουν στὸ νὰ γίνει ἡ διόρθωση. Καὶ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ ἔστειλα μαζί μὲ αὐτοὺς καὶ τοὺς ἐντιμώτατους καὶ ἀγαπητοὺς διακόνους Παῦλο καὶ Κυριακό, ἐνῶ ἐγὼ ὑπὸ μορφὴν ἐπιστολῆς θὰ περιγράψω στὴν ἀγάπη σας ἐν συντομία ὅσα ἔγιναν².

νὰ τακτοποιήσει τὸ θέμα πού ἀνέκυψε. Πρβλ. Β. Τζωρτζάτου, *Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος, ἐπὶ τῇ βάσει τῶν ἐπιστολῶν αὐτοῦ*, ἐν Ἀθήναις 1952, σελ. 65–66.

2. Ἀπὸ ἐδῶ καὶ παρακάτω ὁ ἱερός Χρυσόστομος δίνει τὸ χρονικὸ τῶν γεγονότων, πού ἔλαβαν χώραν μὲ τὴν ἀντικανονικὴ εἰσπήδηση τοῦ Ἀλεξανδρείας Θεοφίλου στὴν Ἐκκλησία τῆς Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὀδήγησαν τὸν κανονικὸ ποιμέναρχη τῆς στίς μοιραῖες γι' αὐτὸν περιπέτειες τῆς ἐξορίας του. Τὰ γεγονότα πού περιγράφονται ἐδῶ ἀποτελοῦν τὴν ἀφορμὴ καὶ τὸν σκοπὸ γιὰ τὸν ὁποῖο γράφτηκαν ὅλες σχεδὸν οἱ ἐπιστολές τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου πού διασώθηκαν.

Ὁ γὰρ τῆς Ἐκκλησίας τῆς ἐν Ἀλεξανδρείᾳ τὴν προεδρίαν ἐγχειρισθεὶς Θεόφιλος, ἐντυχόντων τινῶν τῷ εὐσεβεστάτῳ βασιλεῖ
 20 κατ' αὐτοῦ, κελευσθεὶς ἀφικέσθαι μόνος, συναγαγὼν μεθ' ἑαυτοῦ
 πλῆθος Αἰγυπτίων ἐπισκόπων οὐκ ὀλίγων παραγίνεται, καθάπερ ἐκ
 προοιμίων δεῖξαι βουλόμενος, ὅτι εἰς πόλεμον καὶ παράταξιν ἀφί-
 κται· εἶτα τῆς μεγάλης καὶ θεοφιλοῦς Κωνσταντινουπόλεως ἐπιβάς,
 οὐκ εἰς Ἐκκλησίαν εἰσῆλθε κατὰ τὸ εἰωθὸς καὶ τὸ ἄνωθεν κρατή-
 25 σαντα θεσμόν, οὐχ ἡμῖν συνεγένετο, οὐ λόγου μετέδωκεν, οὐκ εὐχῆς,
 οὐ κοινωνίας, ἀλλ' ἀποβάς τοῦ πλοίου καὶ τὰ πρόθυρα τῆς Ἐκκλη-
 σίας παραδραμῶν, ἔξω που τῆς πόλεως ἄπελθὼν ἠύλιζετο, καὶ
 πολλὰ παρακαλεσάντων ἡμῶν καὶ αὐτὸν καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ παρα-
 γενομένους παρ' ἡμῖν καταχθῆναι (καὶ γὰρ ἅπαντα ἠντρέπιστο, καὶ
 30 καταγῶγια καὶ ὄσα εἰκὸς ἦν), οὔτε ἐκεῖνοι οὔτε αὐτὸς ἠνέσχετο.

Ταῦτα ὀρώντες ἡμεῖς, καὶ ἐν ἀπορίᾳ ἦμεν πολλῇ, μηδὲ τὴν αἰ-
 τίαν δυνάμενοι τῆς ἀδίκου ταύτης ἀπεχθείας εὐρεῖν· ἀλλ' ὁμως τὰ
 παρ' ἑαυτῶν ἐπληροῦμεν, τὸ πρέπον ἡμῖν αὐτοῖς ποιοῦντες, καὶ συ-
 νεχῶς αὐτὸν παρακαλοῦντες συγγενέσθαι τε ἡμῖν καὶ εἰπεῖν, τίνος
 35 ἔνεκεν τοσοῦτον ἐκ προοιμίων ἀνερρίπισε πόλεμον καὶ τηλικαύτην
 διεσκέδασε πόλιν. Ὡς δὲ οὐδὲ αὐτὸς ἠβούλετο λέγειν τὴν αἰτίαν, οἷ
 τε κατηγοροῦντες αὐτοῦ ἐπέκειντο, καλέσας ἡμᾶς ὁ εὐσεβέστατος
 βασιλεύς, ἐκέλευσε πέραν ἔνθα διέτριβεν ἀπιέναι καὶ τῆς κατ' αὐτοῦ
 ἀκούειν ὑποθέσεως. Καὶ γὰρ καὶ ἔφοδον καὶ σφαγὰς καὶ ἕτερα ἐνε-
 40 κάλουν μυρία· ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοὺς νόμους τῶν πατέρων εἰδότες καὶ
 τὸν ἄνδρα αἰδούμενοι καὶ τιμῶντες καὶ αὐτοῦ δὲ τὰ γράμματα ἔχον-
 τες τὰ δηλοῦντα μὴ δεῖν ὑπερορίους ἔλκεσθαι τὰς δίκας, ἀλλ' ἐν ταῖς
 ἐπαρχίαις τὰ τῶν ἐπαρχιῶν γυμνάζεσθαι, οὐ κατεδεξάμεθα δικάσαι,
 ἀλλὰ καὶ μετὰ πολλῆς παρητησάμεθα τῆς σφοδρότητος.

45 Ὁ δὲ ὥσπερ τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζόμενος, τὸν ἀρχιδιάκονον
 καλέσας τὸν ἐμόν, ἐξ αὐθεντίας πολλῆς, ὥσπερ ἤδη χηρευούσης τῆς
 Ἐκκλησίας καὶ οὐκ ἐχούσης ἐπίσκοπον, δι' ἐκείνου τὸν κληρὸν
 ἅπαντα πρὸς ἑαυτὸν μετέστησε, καὶ ἀνάστατοι αἱ ἐκκλησίαι ἐγένον-

Ὁ Θεόφιλος, στὸν ὁποῖο ἔχει ἀνατεθεῖ ἡ προεδρία τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἀλαξανδρείας, ὕστερα ἀπὸ κατηγορίες κάποιων στὸν εὐσεβέστατο βασιλιά, ἐναντίον του, ἐνῶ διατάχθηκε νὰ ἔρθει μόνος του, ἀφοῦ πῆρε μαζί του πολλοὺς ἐπισκόπους τῆς Αἰγύπτου, ἦρθε, σὰν νὰ ἤθελε νὰ δείξει ἐκ τῶν προτέρων, ὅτι ἔχει ἔλθει ἔτοιμος γιὰ πόλεμο. Ἐπειτα, ὅταν ἔφθασε στὴ μεγάλη καὶ θεοφιλῆ Κωνσταντινούπολη, δὲν μπῆκε σὲ ἐκκλησία, ὅπως συνηθίζεται καὶ σύμφωνα μὲ ἔθιμο ποὺ ἐπικρατεῖ ἀπὸ πολὺ παλιά, οὔτε ἦρθε νὰ μὲ συναντήσει, οὔτε μοῦ μίλησε, οὔτε μοῦ εὐχήθηκε, οὔτε ἐπικοινωνήσῃ μαζί μου, ἀλλὰ, ἀφοῦ ἀποβιβάσθηκε ἀπὸ τὸ πλοῖο καὶ πέρασε βιαστικὰ μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἐκκλησία, πῆγε καὶ ἐγκαταστάθηκε κάπου ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη. Καὶ μολονότι παρακάλεσα πάρα πολὺ καὶ τὸν ἴδιο, ἀλλὰ καὶ ὄλους ὅσους εἶχαν ἔρθει μαζί του, νὰ καταλύσουν κοντά μου (διότι ὅλα εἶχαν προετοιμασθεῖ κατάλληλα, καὶ τὰ καταλύματα καὶ ὅλα ὅσα ἦταν ἀπαραίτητα), οὔτε οἱ ἄλλοι οὔτε ὁ ἴδιος δέχτηκε.

Ἐγὼ βλέποντας ὅλα αὐτὰ ἀποροῦσα πάρα πολὺ καὶ δὲν μποροῦσα νὰ βρῶ τὴν αἰτία τῆς ἀδικῆς αὐτῆς ἐχθρας. Παρ' ὅλα αὐτὰ ἐκπληροῦσα ὅ,τι ἐξαρτῶταν ἀπὸ μένα, κάνοντας πρὸς αὐτοὺς ὅ,τι ἔπρεπε καὶ παρακαλώντας τον συνεχῶς νὰ ἔλθῃ νὰ μὲ συναντήσει καὶ νὰ μοῦ πεῖ γιὰ ποιό λόγο ἔδειξε ἐξαρχῆς τόσο μεγάλη ἐχθρική διάθεση καὶ διαίρεσε μιὰ τόσο μεγάλη πόλη. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸς δὲν ἤθελε νὰ μοῦ πεῖ τὴν αἰτία καὶ οἱ κατήγοροί του ἀπειλοῦσαν, μὲ κάλεσε ὁ εὐσεβέστατος βασιλιάς καὶ μὲ διέταξε νὰ μεταβῶ ἐκεῖ ὅπου διέμεινε καὶ νὰ ἀκούσω ὅ,τι ἔχει νὰ πεῖ γιὰ τὴν ὑπόθεσή του. Διότι τὸν κατηγοροῦσαν καὶ γιὰ ἐπίθεση καὶ γιὰ σφαγές καὶ γιὰ μύρια ὅσα ἄλλα. Ἐγὼ τότε, ἐπειδὴ καὶ τοὺς νόμους τῶν πατέρων γνῶριζα, καὶ τὸν ἴδιο τὸν σεβόμουν καὶ τὸν ἐκτιμοῦσα, ἀλλὰ εἶχα καὶ τὰ γράμματά του ποὺ μοῦ γνωστοποιοῦσαν ὅτι δὲν πρέπει οἱ δίκες νὰ γίνονται ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς ἐπαρχίας, ἀλλὰ νὰ ἐξετάζονται οἱ ὑποθέσεις τῶν ἐπαρχιῶν στὶς ἐπαρχίες, δὲν καταδέχτηκα νὰ τὸν δικάσω καὶ παραιτήθηκα δυναμικά.

Ἐκεῖνος ὅμως, συνεχίζοντας ὅπως καὶ πρὶν νὰ ἐνεργεῖ ἐχθρικά, κάλεσε τὸν ἀρχιδιάκονό μου μὲ πολὺ δεσποτικὸ τρόπο, σὰν νὰ χήρευε ἤδη ἡ ἐκκλησία καὶ δὲν εἶχε ἐπίσκοπο, καὶ μέσω ἐκείνου πῆρε μὲ τὸ μέρος του ὅλον τὸν κλῆρο· ἔτσι οἱ ἐκκλησίες ἀναστατώ-

το, ἀπαγομένων τῶν ἐν ἐκάστη κληρικῶν καὶ παρασκευαζομένων
50 λιβέλλους διδόναι καθ' ἡμῶν καὶ πρὸς κατηγορίαν ἀλειφομένων.
Καὶ ταῦτα ποιήσας ἔπεμπε καὶ ἐκάλει ἡμᾶς εἰς δικαστήριον, μηδέ-
πω τὰς καθ' ἑαυτοῦ ἀποδυσάμενος αἰτίας, ὃ μάλιστα καὶ παρὰ κα-
νόνας καὶ παρὰ πάντας τοὺς νόμους ἦν.

β'. Ἄλλ' ἡμεῖς συνειδότες ὅτι οὐ πρὸ δικαστήριον ἀφικόμεθα (ἢ
55 γὰρ ἂν μυριάκις παρεγενόμεθα), ἀλλὰ πρὸς ἐχθρὸν καὶ πολέμιον,
καθάπερ τὰ τε ἔμπροσθεν γεγενημένα καὶ τὰ μετὰ ταῦτα ἐδήλωσεν,
ἀπεστάλκαμεν πρὸς αὐτὸν ἐπισκόπους, τὸν Πισινοῦντος Δημήτριον,
τὸν Ἀπαμείας Εὐλύσιον, τὸν Ἀππιαρίας Λουπίκινον, πρεσβυτέρους
δὲ Γερμανὸν καὶ Σευῆρον, μετὰ τῆς προσηκούσης ἡμῖν ἐπιεικειᾶς
60 ἀποκρινόμενοι καὶ λέγοντες μὴ παραιτεῖσθαι κρίσιν, ἀλλ' ἐχθρὸν
πρόδηλον καὶ πολέμιον φανερόν. Ὁ γὰρ μηδέπω λιβέλλους δεξάμε-
νος, καὶ τοιαῦτα ἐκ προοιμίων ποιήσας, καὶ ἀπορρήξας ἑαυτὸν Ἐκ-
κλησίας, κοινωνίας, εὐχῆς, καὶ κατηγοροῦς ἀλείφων, καὶ κλῆρον
μεθιστάς, καὶ ἐκκλησίαν ἐρημῶν, πῶς ἂν ἦ δίκαιος ἐπὶ τὸν τοῦ δι-
65 καστοῦ θρόνον ἀναβαίνειν οὐδαμόθεν αὐτῷ προσήκοντα; Οὐδὲ γὰρ
ἀκόλουθόν ἐστι τὸν ἐξ Αἰγύπτου τοὺς ἐν Θράκη δικάζειν, καὶ τοῦτον
ὕπεύθυνον αἰτίας ὄντα, καὶ ἐχθρὸν καὶ πολέμιον.

Ἄλλ' ὁμοῦς οὐδὲν αἰδεσθεῖς, ἀλλὰ ἄπερ βεβούλευτο πληρῶσαι
ἐπειγόμενος, ἡμῶν δηλωσάντων, ὅτι ἔτοιμοί ἐσμεν καὶ ἑκατὸν καὶ
70 χιλίων ἐπισκόπων παρόντων ἀποδύσασθαι τὰ ἐγκλήματα καὶ δεῖξαι
ὄντας καθαρὸς ἑαυτούς, ὡσπερ οὖν καὶ ἐσμέν, οὐκ ἠνέσχετο, ἀλλὰ
ἀπόντων ἡμῶν καὶ σύνοδον ἐπικαλουμένων καὶ κρίσιν ἐπιζητούν-
των καὶ οὐκ ἀκρόασιν φευγόντων, ἀλλ' ἀπέχθειαν φανεράν, καὶ κα-
τηγόρους ἐδέχετο καὶ τοὺς παρ' ἐμοῦ γενομένους ἀκοινωνήτους
75 ἔλυε, καὶ παρ' αὐτῶν ἐκείνων οὐδέπω τὰ ἐγκλήματα ἀποδυσάμε-
νων λιβέλλους ἐλάμβανε, καὶ ὑπομνήματα ἔπραττε, ἄπερ ἅπαντα
παρὰ θεσμὸν καὶ κανόνων ἀκολουθίαν ἦν. Τί δὲ δεῖ πολλὰ λέγειν;
Οὐκ ἀπέστη πάντα ποιῶν καὶ πραγματευόμενος, ἕως ἡμᾶς μετὰ δυ-

θηκαν μὲ τὸ νὰ γίνεταί ἀπαγωγή τῶν κληρικῶν τῆς καθεμιᾶς καὶ νὰ ἀναγκάζονται νὰ καταθέτουν καταγγελίες ἐναντίον μου καὶ νὰ προετοιμάζονται ὡς μάρτυρες κατηγορίας. Καὶ ἀφοῦ ἔκανε αὐτὰ ἔστειλε καὶ μὲ καλοῦσε σὲ δίκη, χωρὶς ποτὲ ὁ ἴδιος νὰ ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὶς ἐναντίον του κατηγορίες, πρᾶγμα ποῦ ἦταν μάλιστα ἀντικανονικὸ καὶ παράνομο.

2. Ἐγὼ ὅμως, γνωρίζοντας καλὰ ὅτι δὲν πηγαίνω σὲ δικαστήριον (ποῦ μακάρι νὰ πήγαινα μύριες φορές), ἀλλὰ σὲ ἐχθρὸ καὶ ἀντίπαλο, ὅπως ἔδειξαν καὶ ἐκεῖνα ποῦ εἶχαν προηγηθεῖ καὶ ἐκεῖνα ποῦ ἔγιναν στῆ συνέχεια, ἔστειλα πρὸς αὐτὸν ἐπισκόπους, τὸν Πισινοῦντος Δημήτιρον, τὸν Ἀπαμείας Εὐλύσιον, τὸν Ἀππιαρίας Λουπίκινον, καὶ τοὺς πρεσβυτέρους Γερμανὸ καὶ Σευῆρον, ἀνταποκρινόμενος μὲ τὴν προσήκουσα ἐπιείκεια καὶ λέγοντάς του ὅτι δὲν ἀποφεύγω νὰ προσέλθω σὲ δίκη, ἀλλὰ σὲ ὀλοφάνερο ἐχθρὸ καὶ ἐμφανῆ ἀντίπαλο. Αὐτὸς ὅμως, ποῦ μέχρι τότε δὲν εἶχε καταγγελίες εἰς βᾶρος μου καὶ ποῦ ἔκανε ἐξαρχῆς τέτοια πράγματα καὶ ἀπέκοψε τὸν ἑαυτό του ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν κοινωνίαν καὶ τὴν προσευχὴν καὶ προετοίμαζε μάρτυρες κατηγορίας καὶ πῆρε μὲ τὸ μέρος τοῦ κληρικῶν καὶ ἐρήμωνε τὴν Ἐκκλησίαν, μὲ ποῖο δικαίωμα ἀνέβηκε στὸ θρόνον τοῦ δικαστῆ, ποῦ δὲν τοῦ ἀνῆκε ἀπὸ καμμιά ἄποψη; Διότι δὲν ἐπιτρέπεται αὐτὸς ποῦ προέρχεται ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον νὰ δικάζει ἐκείνους ποῦ βρίσκονται στῆ Θράκῃ, ὅταν μάλιστα ὁ ἴδιος τελεῖ ὑπὸ κατηγορίαν καὶ εἶναι ἐχθρὸς καὶ ἀντίπαλος.

Ἄλλ' ὅμως χωρὶς νὰ σεβασθεῖ τίποτε καὶ ἐπειδὴ βιαζόταν νὰ τελειώσῃ αὐτὰ ποῦ ἤθελε, ἐνῶ ἐγὼ δήλωσα ὅτι εἶμαι ἕτοιμος, μὲ τὴν παρουσίαν ἑκατὸ καὶ χιλίων ἐπισκόπων, νὰ ἀνατρέψω τὶς κατηγορίες καὶ νὰ δείξω ὅτι εἶμαι καθαρὸς, ὅπως καὶ εἶμαι, δὲν τὸ δέχθηκε. Καὶ ἐνῶ ἡμουν ἀπὸν καὶ ἐπικαλούμενον τῇ σύγκλησιν συνόδου καὶ δὲν ἀπέφευγα τὴν ἐμφάνισίν μου μπροστὰ σὲ ἀκροατήριον, παρὰ μόνον τῇ φανερῇ ἐμπάθειαν, ἐκεῖνος δεχόταν κατηγοροῦν, ἀπάλλασσε ἀπὸ τὰ ἐπιτίμια ὅσους ἐγὼ εἶχα θέσει ἐκτὸς κοινωνίας, καὶ ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, οἱ ὅποιοι δὲν εἶχαν ποτὲ ἀνατρέψει τὶς ἐναντίον τους κατηγορίες, δεχόταν λιβέλλους καὶ συνέτασσε ὑπομνήματα, τὰ ὅποια ὅλα ἦταν ἀντίθετα πρὸς κάθε θεσμὸν καὶ κανόνα. Καὶ γιατί πρέπει νὰ λέω πολλά; Δὲν ἔπαυσε νὰ κάνει τὸ πᾶν καὶ νὰ

ναστείας καὶ αὐθεντίας πάσης καὶ τῆς πόλεως καὶ τῆς ἐκκλησίας
80 ἐξέβαλε καὶ πρὸς ἐσπέραν βαθεῖαν, τοῦ δήμου παντὸς ἡμῖν ἐπισυρο-
μένου. Ἐλκόμενος ὑπὸ τοῦ κουριώσου τῆς πόλεως ἐν μέσῃ τῇ πόλει
καὶ πρὸς βίαν συρόμενος κατηγόμεν καὶ εἰς πλοῖον ἐνεβαλλόμεν καὶ
διὰ νυκτὸς ἔπλεον, ἐπειδὴ σύνοδον πρὸς δικαίαν ἀκρόασιν προεκα-
λούμεν. Τίς ταῦτα ἀδακρυτί, κἂν λιθίνην ἔχη καρδίαν, ἀκούσειεν;

85 Ἄλλ' ἐπειδὴ, καθάπερ ἔφθην εἰπών, οὐ θρηνεῖν μόνον τὰ κα-
κῶς γινόμενα, ἀλλὰ καὶ διορθοῦν δεῖ, παρακαλῶ τὴν ὑμετέραν ἀγά-
πην διαναστῆναι καὶ συναλγῆσαι καὶ πάντα ποιῆσαι, ὥστε στήναι
ταύτη τὰ κακά. Οὐδὲ γὰρ ἐνταῦθα τὰ τῆς παρανομίας αὐτοῖς κατέλυ-
σεν, ἀλλὰ καὶ μετὰ ταῦτα τοῖς προτέροις ἐπαποδύετο. Ἐπειδὴ γὰρ ὁ
90 εὐσεβέστατος βασιλεὺς ἐπιπηδήσαντας αὐτοὺς τῇ ἐκκλησίᾳ ἀναι-
σχύντως ἐξέβαλε καὶ πολλοὶ τῶν παρόντων ἐπισκόπων, ἰδόντες
αὐτῶν τὴν παρανομίαν, εἰς τὰς αὐτῶν ἀνεχώρησαν, τὴν ἔφοδον
αὐτῶ ὥσπερ πυρᾶν τινα πάντα ἐπινεμομένην φεύγοντες, ἡμεῖς μὲν
πάλιν εἰς τὴν πόλιν ἐκαλούμεθα καὶ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἧς ἀδίκως
95 ἐξεβλήθημεν, ἐπισκόπων τε ἡμᾶς πλειόνων ἢ τριάκοντα εἰσαγόν-
των καὶ τοῦ θεοφιλεστάτου βασιλέως νοτάριον εἰς τοῦτο ἀποστεί-
λαντος, ἐκεῖνος δὲ ἐδραπέτευσεν εὐθέως. Τίνος ἔνεκεν καὶ διὰ τί;
Εἰσιόντες παρεκαλοῦμεν τὸν θεοφιλέστατον βασιλέα σύνοδον συν-
αγαγεῖν εἰς ἐκδικίαν τῶν γεγενημένων. Συνειδῶς τοίνυν ἅπερ ἔ-
100 δρασε καὶ τὸν ἔλεγχον δεδοικῶς καὶ γραμμάτων βασιλικῶν παντα-
χοῦ διαπεμφθέντων, πάντοθεν πάντας συναγόντων, λάθρα μέσων
νυκτῶν εἰς ἀκάτιον ἑαυτὸν ἐμβαλὼν, οὕτως ἀπέδρα τοὺς μεθ' ἑαυ-
τοῦ πάντας ἐπαγόμενος.

γ'. Ἄλλ' ἡμεῖς οὐδὲ οὕτως ἔστημεν, διὰ τὸ τῶ συνειδότι θαρρεῖν
105 τῶ ἡμετέρῳ, τὰ αὐτὰ πάλιν παρακαλοῦντες τὸν εὐσεβέστατον βασι-
λέα. Ὅς καὶ πρεπόντως αὐτοῦ ποιῶν τῇ εὐσεβείᾳ, ἔπεμψε πρὸς αὐ-
τὸν πάλιν καλῶν αὐτὸν ἐξ Αἰγύπτου καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ πάντας,

3. Ἡ λέξις «κουριώσος» σημαίνει περίεργος ἢ αὐτὸς ποὺ προκαλεῖ περιέργεια (Καισ. Δαπόντε, στὸ Σάθα 3,144). Ἄν ὁμοῦς παρᾶγεται ἀπὸ τῆ λέξις «κούριος», ποὺ κατὰ τὸν Εὐστάθιο Θεσσαλονίκης σημαίνει «νεανικὸς» (Παρεμβ. εἰς Ἰλιάδα, Ν. 433), τότε, σὲ συνδυασμὸ μὲ τὰ συμφραζόμενα ἐδῶ, πρέπει νὰ σημαίνει τὸ ὄργανο τῆς

ἀγωνίζεται μέχρις ὅτου μὲ κάθε βία καὶ σκληρότητα μὲ ἔβγαλε ἔξω καὶ ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τὴν ἐκκλησία, σὲ προχωρημένη βραδυνή ὥρα μάλιστα, ἐνῶ ὅλος ὁ λαὸς συρόταν ἀπὸ πίσω μου. Συρόμενος ἀπὸ τὸν κουριῶσο³ τῆς πόλεως στὴ μέση τῆς πόλεως καὶ φερόμενος μὲ βία, ὀδηγήθηκα πρὸς τὴ θάλασσα καὶ ρίχτηκα σὲ πλοῖο καὶ ἔπλευ μέσα στὴ νύχτα, ἐπειδὴ εἶχα ἐπικαλεσθεῖ σύνοδο γιὰ δίκαιη ἀκρόαση. Ποιὸς θὰ τὰ ἀκούσει αὐτὰ χωρὶς νὰ δακρῦσει, ἔστω καὶ ἂν ἔχει πέτρινη καρδιά;

Ἄλλὰ ἐπειδὴ, ὅπως εἶπα ἤδη, δὲν πρέπει μόνο νὰ θρηνοῦμε τὰ κακῶς καμωμένα, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ διορθώνουμε, παρακαλῶ τὴν ἀγάπη σας νὰ ἐξεγερθεῖ καὶ νὰ δείξει συμπόνια καὶ νὰ κάνει τὰ πάντα, ὥστε τὰ κακὰ νὰ σταματήσουν ὡς ἐδῶ. Γιατὶ δὲν σταμάτησαν ἐδῶ οἱ παρανομίες τους, ἀλλὰ καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἄρχισε νὰ ἐπιδίδεται πάλι στὰ προηγούμενα. Ὅταν ὅμως ὁ εὐσεβέστατος βασιλιάς ἔβγαλε ἔξω αὐτοὺς ποὺ μὲ ἀδιαντροπία εἶχαν εἰσορμήσει στὴν ἐκκλησία καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς παρόντες ἐπισκόπους βλέποντας τὴν παρανομία τους ἔφυγαν γιὰ τὶς ἐπαρχίες τους, ἀποφεύγοντας τὴν ἔφοδο αὐτῶν σὰν κάποια φωτιά ποὺ ξαπλῶνεται παντοῦ, ἐγὼ βέβαια πάλι κλήθηκα στὴν πόλιν καὶ στὴν ἐκκλησία, ἀπὸ τὴν ὁποία ἄδικα εἶχα ἀπομακρυνθεῖ, μὲ τὴ συνοδεία περισσοτέρων ἀπὸ τριάντα ἐπισκόπων καὶ τοῦ γραμματέα ποὺ ὁ θεοφιλέστατος βασιλιάς ἔστειλε γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ἐνῶ ἐκεῖνος ἐδραπέτευσε ἀμέσως. Γιὰ ποιό λόγο καὶ γιατί; Ἐπιστρέφοντας παρακαλοῦσα τὸν θεοφιλέστατο βασιλιά νὰ συγκαλέσει σύνοδο γιὰ νὰ ἐκδικάσει ὅσα ἔγιναν. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἶχε συναίσθηση αὐτῶν ποὺ ἔκανε καὶ φοβῶταν τὸν ἔλεγχο, ἐνῶ στάλθηκαν βασιλικά γράμματα παντοῦ, ποὺ συγκέντρωναν ὅλους ἀπὸ παντοῦ, ἀφοῦ μπῆκε σὲ μικρὸ πλοιάριο λαθραῖα τὰ μεσάνυχτα, δραπέτευσε παίρνοντας μαζί του ὅλους τοὺς δικούς του.

3. Ἄλλὰ ἐγὼ οὔτε ἔτσι σταμάτησα νὰ παρακαλῶ τὸν εὐσεβέστατο βασιλιά γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὴ συνείδησή μου. Αὐτὸς τότε, ἐνεργῶντας ὅπως ταιριάζει στὴν εὐσέβεια, ἔγραψε πάλι πρὸς ἐκεῖνον καλώντας τον ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, καθὼς καὶ

δημόσιας τάξεως, ἢ τὸν ἐπικεφαλῆς τῆς δυνάμεως ποὺ τὸν ὀδηγοῦσε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν.

ὥστε δοῦναι λόγον τῶν γεγενημένων καὶ μὴ τὰ ἀδίκως οὕτως ἐκ
 μιᾶς μοίρας καὶ ἀπόντων ἡμῶν τολμηθέντα καὶ παρὰ τοσοῦτους κα-
 110 νόνας, νομίζειν ἀρκεῖν εἰς ἀπολογίαὶν ἑαυτῶ. Ὁ δὲ οὐδὲ τῶν βασιλι-
 κῶν ἠνέσχετο γραμμάτων, ἀλλ' ἔμενεν οἴκοι, προβαλλόμενος στά-
 σιν τοῦ δήμου καὶ σπουδὴν ἄκαιρόν τινων δῆθεν ἀντεχομένων αὐ-
 τοῦ· καίτοι γε πρὸ τῶν γραμμάτων τῶν βασιλικῶν αὐτὸς οὗτος ὁ
 δῆμος μυρίαὶς αὐτὸν ἦν πλύνας λοιδορίαῖς.

115 Ἄλλ' οὐ ταῦτα περιεργζόμεθα νῦν, ἀλλ' ἐκεῖνο δεῖξαι βουλόμε-
 νοι, ὅτι κακουργῶν ἀπελήφθη, ταῦτα εἰρήκαμεν. Πλὴν οὐδὲ μετα
 ταῦτα ἡμεῖς ἠσυχάσαμεν, ἀλλ' ἐπεκεῖμεθα ἀξιούντες δικαστήριον
 γενέσθαι κατὰ πεῦσιν καὶ ἀπόκρισιν· ἔτοιμοι γὰρ εἶναι ἐλέγομεν δεῖ-
 ξαι ἑαυτοὺς τε ἀνευθύνους ὄντας, ἐκείνους δὲ τὰ ἔσχατα παρανομή-
 120 σαντας. Καὶ γὰρ ἦσαν τινες Σύροι τῶν ποτε μετ' αὐτοῦ παρόντων,
 ἐνταῦθα ἀπολειφθέντες, οἱ κοινῇ μετ' αὐτοῦ τὸ πᾶν ἔδρασαν· καὶ
 προσίεμεν ἔτοιμοι δικάζεσθαι καὶ πολλάκις ἠνωχλήσαμεν ὑπὲρ τού-
 του, ἀξιούντες τὰ ὑπομνήματα ἡμῖν δοθῆναι ἢ λιβέλλους κατηγο-
 ριῶν ἢ φύσιν ἐγκλημάτων γνωρισθῆναι ἢ αὐτοὺς τοὺς κατηγοροῦς·
 125 καὶ οὐδενὸς τούτων τετυχήκαμεν, ἀλλὰ πάλιν ἐξεβλήθημεν τῆς
 Ἐκκλησίας.

Πῶς ἂν τὰ ἐντεῦθεν διηγησαίμην λοιπὸν πᾶσαν ὑπερβαίνοντα
 τραγωδίαν; Τίς ταῦτα παραστήσει λόγος; ποία χωρὶς φρίκης δέξεται
 ἀκοή; Ἡμῶν γὰρ αὐτά, καθάπερ ἔμπροσθεν εἶπον, προτεινόντων,
 130 ἀθρόον στρατιωτῶν πλῆθος αὐτῶ τῶ μεγάλῳ Σαββάτῳ, πρὸς
 ἐσπέραν λοιπὸν τῆς ἡμέρας ἐπειγομένης, ταῖς ἐκκλησίαις ἐπεισελ-
 θόντες, τὸν κλῆρον ἅπαντα τὸν σὺν ἡμῖν πρὸς βίαν ἐξέβαλον καὶ
 ὄπλοις τὸ βῆμα περιεστοίχιστο. Καὶ γυναῖκες τῶν εὐκτηρίων οἴκων
 πρὸς τὸ βάπτισμα ἀποδυσάμενοι κατ' αὐτὸν τὸν καιρὸν γυμναὶ ἔφυ-
 135 γον ὑπὸ τοῦ φόβου τῆς χαλεπῆς ταύτης ἐφόδου, οὐδὲ τὴν πρέπουσαν
 γυναιξὶν εὐσχημοσύνην συγχωρούμεναι περιθέσθαι· πολλαὶ δὲ καὶ
 τραύματα δεξάμεναι ἐξεβάλλοντο, καὶ αἵματος αἰ κολυμβῆθραι
 ἐπληροῦντο, καὶ τὰ ἱερὰ ἀπὸ τῶν αἱμάτων ἐφοινίσσετο νάματα.

Καὶ οὐδὲ ἐνταῦθα εἰστήκει τὸ δεινόν, ἀλλ' ἔνθα τὰ ἅγια ἀπέ-
 140 κειντο εἰσελθόντες οἱ στρατιῶται, ὧν ἔνιοι, καθὼς ἔγνωμεν, ἀμύη-
 τοι ἦσαν, πάντα τε ἐώρων τὰ ἔνδον καὶ τὸ ἀγιώτατον αἷμα τοῦ Χρι-

ὄλους ὅσοι ἦταν μαζί του, γιὰ νὰ δώσουν λόγο γι' αὐτὰ πού ἔγιναν, καὶ νὰ μὴ νομίζει ὅτι ὅσα μονομερῶς ἔγιναν, ἐνῶ ἐγὼ ἀπουσίαζα καὶ παρὰ τοὺς τόσους κανόνες, ἀρκοῦν ὡς ἀπολογία του. Αὐτὸς ὅμως οὔτε τὰ βασιλικά γράμματα ὑπολόγισε, προβάλλοντας ὡς δικαιολογία τὴν ἐξέγερση τοῦ λαοῦ καὶ τὴν ἄκαιρη κίνηση μερικῶν οἱ ὅποιοι δῆθεν τὸν ὑποστηρίζουν, ἐνῶ πρὶν ἀπὸ τὰ βασιλικά γράμματα ὁ ἴδιος ὁ λαὸς τὸν εἶχε περιλούσει μὲ μύριες ὕβρεις.

Καὶ δὲν ἀσχολοῦμαι τῶρα ἄσκοπα μὲ αὐτά, ἀλλὰ τὰ εἶπα ἐπειδὴ θέλω νὰ δείξω ὅτι κάνοντας κακουργίες ἀπήλαυσε τὴν ἀμοιβή του. Ἐγὼ ὅμως οὔτε μετὰ ἀπὸ αὐτὰ ἠσύχασα, ἀλλὰ ἐπέμενα ἀξιῶνοντας νὰ γίνει δικαστήριο κατ' ἀντιπαράσταση, λέγοντας ὅτι εἶμαι ἔτοιμος νὰ δείξω ὅτι ἐγὼ εἶμαι ἀνεύθυνος, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἔφθασαν στὰ ἔσχατα ὄρια τῆς παρανομίας. Διότι πράγματι ὑπῆρχαν μερικοὶ Σύροι, ἀπὸ ἐκείνους πού ἦταν μαζί του καὶ εἶχαν ἐγκαταλειφθεῖ ἐδῶ, οἱ ὅποιοι μαζί μὲ αὐτὸν εἶχαν διαπράξει τὰ πάντα. Περίμενα λοιπὸν ἔτοιμος νὰ δικαστῶ καὶ πολλὰς φορές ἐνόχησα γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἀξιῶνοντας νὰ μοῦ δοθοῦν τὰ ὑπομνήματα ἢ οἱ λίβελλοι τῶν κατηγοριῶν, ἢ νὰ μοῦ γνωστοποιηθεῖ ἡ φύση τῶν ἐγκλημάτων μου, ἢ οἱ ἴδιοι οἱ κατήγοροι. Καὶ ὄχι μόνο τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἐπέτυχα, ἀλλὰ καὶ πάλι ἀπομακρύνθηκα ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία.

Πῶς θὰ μπορούσα νὰ διηγηθῶ ὅσα ἀκολούθησαν, πού ξεπερνοῦν κάθε τραγωδία; Ποιὸς λόγος μπορεῖ νὰ τὰ περιγράψει; Ποιὰ ἀκοή μπορεῖ νὰ τὰ ἀκούσει χωρὶς φρίκη; Διότι, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ἐνῶ ἐγὼ ἐπρότεινα αὐτά, μεγάλο πλῆθος στρατιωτῶν, τὸ ἴδιο τὸ μεγάλο Σάββατο⁴, καὶ ἐνῶ ἡ ἡμέρα πλησίαζε πρὸς τὸ βράδυ, μπῆκαν στὶς ἐκκλησίες, ἔβγαλαν ἔξω μὲ βία τοὺς κληρικούς πού ἦταν μαζί μου καὶ μὲ ὄπλα περιστοίχισαν τὸ βῆμα. Ἀκόμα καὶ οἱ γυναῖκες τῶν οἴκων τῆς προσευχῆς, πού εἶχαν ξεντυθεῖ γιὰ νὰ βαπτισθοῦν, μέσα σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση ἔφυγαν γυμνὲς φοβισμένες ἀπὸ τὴ φοβερὴ αὐτὴ ἔφοδο, χωρὶς νὰ τίς ἐπιτραπεῖ νὰ φορέσουν τὴν ἀπαραίτητη γιὰ τίς γυναῖκες σεμνὴ φορεσιά. Πολλὰς μάλιστα διώχονταν τραυματισμένες καὶ οἱ κολυμβῆθρες γέμιζαν αἷμα καὶ τὰ ἱερὰ νάματα κοκκίνιζαν ἀπὸ τὰ αἵματα.

Ὅμως οὔτε ἐδῶ σταμάτησε τὸ κακό. Ἀλλά, ἀφοῦ οἱ στρατιῶτες μπῆκαν ἐκεῖ ὅπου ἦταν ἀποτεθειμένα τὰ ἅγια, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὅπως μάθαμε ἦταν ἀβάπτιστοι, ἔβλεπαν καὶ ὄλα ὅσα ὑπῆρ-

στοῦ, ὡς ἐν τοσοῦτω θορύβῳ, εἰς τὰ τῶν προειρημένων στρατιω-
 τῶν ἰμάτια ἐξεχειῖτο καὶ ὡς ἐν αἰχμαλωσίᾳ βαρβαρικῇ πάντα ἐτολ-
 μᾶτο. Καὶ ὁ δῆμος πρὸς τὴν ἐρημίαν ἠλαύνετο, καὶ πᾶς ὁ λαὸς ἔξω
 145 τῆς πόλεως διέτριβε, καὶ κεναὶ ἐν ἑορτῇ τοιαύτῃ τῶν λαῶν αἱ ἐκ-
 κλησίαι ἐγίνοντο, καὶ πλείους ἢ τεσσαράκοντα ἐπίσκοποι οἱ κοινω-
 νοῦντες ἡμῖν μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου εἰκῆ καὶ μάτην ἠλαύνον-
 το· καὶ ὄλολυγαὶ καὶ θρῆνοι καὶ πηγαὶ δακρῦων πανταχοῦ κατὰ τὰς
 ἀγοράς, κατὰ τὰς οἰκίας, κατὰ τὰς ἐρημίας, καὶ πᾶν τῆς πόλεως μέ-
 150 ρος τῶν συμφορῶν ἐπληροῦτο τούτων· διὰ γὰρ τὴν ὑπερβολὴν τῆς
 παρανομίας οὐχ οἱ πάσχοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ μηδὲν τοιοῦτον
 ὑπομένοντες συνῆλθον ἡμῖν, οὐχ οἱ ὁμόδοξοι μόνον, ἀλλὰ καὶ αἰρε-
 τικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ Ἕλληνες, καὶ ὡς τῆς πόλεως κατὰ κράτος
 ἀλούσης, οὕτως ἐν θορύβοις καὶ ταραχαῖς καὶ ὄλολυγαῖς ἅπαντα ἦν.
 155 Καὶ ταῦτα ἐτολμᾶτο παρὰ γνώμην τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως, νυ-
 κτὸς καταλαβούσης, ἐπισκόπων αὐτὰ κατασκευαζόντων, καὶ πολ-
 λαχοῦ στρατηγούντων, οἳ οὐκ ἠσχύνοντο καμπιδούκτορας ἀντὶ δια-
 κόνων προηγουμένους ἔχοντες. Ἡμέρας δὲ γενομένης, πᾶσα ἡ πόλις
 ἔξω τῶν τειχῶν μετωκίζετο ὑπὸ δένδρα καὶ νάπας, καθάπερ πρό-
 160 βατα διεσπαρμένα τὴν ἑορτὴν ἐπιτελοῦντες.

δ'. Ἐξεστὶν ὑμῖν τὰ ἐντεῦθεν λογίσασθαι λοιπὸν ἅπαντα· ὥσπερ
 γὰρ ἔφθην εἰπὼν, οὐχ οἷόν τε πάντα ἐπελθεῖν τῷ λόγῳ καθ' ἕκαστον
 γινόμενα. Τὸ δὴ χαλεπὸν, ὅτι τοσαῦτα καὶ τηλικαῦτα κακὰ οὐδέπω
 καὶ νῦν λύσιν ἔλαβεν, ἀλλ' οὐδὲ ἐλπίδα λύσεως· ἀλλ' ἐκτείνεται καθ'
 165 ἐκάστην ἡμέραν τὸ δεινόν, καὶ γέλως γεγόναμεν τοῖς πολλοῖς, μᾶλ-
 λον δὲ γελαῖ μὲν οὐδεῖς, κἂν μυριάκις παράνομος ᾦ, θρηνοῦσι δὲ πάν-
 τες, ὅπερ ἔφην, τὸν κολοφῶνα τῶν κακῶν, τὴν καινὴν ταύτην παρα-
 νομίαν.

Τί ἂν τις εἴποι τὰς τῶν λοιπῶν Ἐκκλησιῶν ταραχάς; Οὐδὲ γὰρ
 170 ἐνταῦθα ἔστη τὸ κακόν, ἀλλὰ καὶ μέχρι τῆς ἔω ἔφθασε. Καθάπερ
 γὰρ ἀπὸ κεφαλῆς πονηροῦ ρεύματος ἐκχυθέντος, τὰ λοιπὰ διαφθεί-
 ρεται μέρη, οὕτω δὴ καὶ νῦν ὥσπερ ἐκ πηγῆς τῆς μεγάλης ταύτης

5. Ἡ λέξις καμπιδούκτωρ εἶναι λατινικὴ (campiductor) καὶ εἶναι παρμένη ἀπὸ τῆ στρατιωτικῆ γλώσσης τῆς ἐποχῆς. Βλ. Ἰω. Χρυσοστόμου, III, 519c, Μαυρικίου, 12,8,11 καὶ Λέοντος, Τακτικά, 7,54.

χαν ἐκεῖ μέσα καὶ τὸ ἀγιότατο αἷμα τοῦ Χριστοῦ, καθὼς μέσα σὲ τόσο θόρυβο χύνονταν στὰ ἐνδύματα τῶν στρατιωτῶν, καὶ ὅλα γίνονταν σὰν νὰ ἐπρόκειτο γιὰ βαρβαρική αἰχμαλωσία. Καὶ ὁ δῆμος ὀδηγοῦνταν στὴν ἐρημιά, καὶ ὅλος ὁ λαὸς διέμενε ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, καὶ οἱ ἐκκλησίες ἔμεναν ἄδειες ἀπὸ κόσμο σὲ τέτοια ἐορτή, καὶ περισσότεροι ἀπὸ σαράντα ἐπίσκοποι, πὺ βρισκόνταν σὲ κοινωνία μαζί μου, μαζί μὲ τὸν λαὸ καὶ τὸν κλῆρο χωρὶς λόγο καὶ ἄδικα ἀπομακρύνονταν. Κραυγὲς καὶ θρῆνοι καὶ ἀτέλειωτα δάκρυα παντοῦ, στὶς ἀγορές, στὰ σπίτια, στὶς ἐρημιές, καὶ κάθε τόπος τῆς πόλεως ἦταν γεμάτος ἀπὸ τὶς συμφορὲς αὐτές. Διότι ἐξαιτίας τοῦ μεγέθους τῆς παρανομίας, ὄχι μόνο ὅσοι ἔπασχαν, ἀλλὰ καὶ ἐκεῖνοι πὺ δὲν εἶχαν ὑποστεῖ τίποτε συμπονοῦσαν μαζί μας, καὶ ὄχι μόνο οἱ ὁμόδοξοι, ἀλλὰ καὶ αἰρετικοὶ καὶ Ἰουδαῖοι καὶ ἐθνικοὶ καὶ ὅλα τὰ εἶχαν κυριεύσει θόρυβοι, ταραχὲς καὶ κραυγὲς, σὰν νὰ εἶχε κυριευθεῖ ὀλόκληρη ἡ πόλη. Καὶ ὅλα αὐτὰ γίνονταν παρὰ τὴ γνώμη τοῦ εὐσεβέστατου βασιλιᾶ, ἐνῶ εἶχε νυχτώσει, μὲ διοργανωτὲς καί, σὲ πολλὰς περιπτώσεις, ἀρχηγοὺς ἐπισκόπους, οἱ ὁποῖοι δὲν ντρέπονταν νὰ ἔχουν ἐπὶ κεφαλῆς στρατιωτικοὺς ὀδηγοὺς⁵ ἀντὶ διακόνων. Ὅταν ξημέρωσε ὀλόκληρη ἡ πόλη εἶχε μετακομίσει ἔξω ἀπὸ τὰ τεῖχη κάτω ἀπὸ δέντρα ἢ σὲ δασώδεις κοιλάδες, γιορτάζοντας τὴ γιορτὴ⁶ σὰν πρόβατα διασκορπισμένα.

4. Μπορεῖτε τώρα νὰ σκεφθεῖτε ὅλα τὰ ἐπακόλουθα, διότι, ὅπως εἶπα προηγουμένως, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ περιγραφοῦν ἕνα ἕνα ξεχωριστὰ ὅλα ὅσα ἔγιναν. Τὸ πιὸ φοβερὸ βέβαια εἶναι ὅτι τὰ τόσα καὶ τέτοια κακὰ οὔτε καὶ τώρα βρῆκαν λύση καὶ οὔτε διαφαίνεται ἐλπίδα λύσεως. Καὶ τὸ κακὸ καθημερινὰ ἐπεκτείνεται καὶ γίναμε περίγελως τῶν πολλῶν, ἢ μᾶλλον δὲ γελᾶ κανεῖς, ἔστω κι' ἂν εἶναι μύριες φορές παράνομος, ἀλλὰ κλαῖνε ὅλοι, ὅπως εἶπα, τὸ ἀποκορύφωμα τῶν κακῶν, τὴν καινούργια αὐτὴ παρανομία.

Τί θὰ μπορούσε ὅμως νὰ πεῖ κανεῖς καὶ γιὰ τὶς ταραχὲς τῶν ἄλλων Ἐκκλησιῶν; Γιατί δὲ σταμάτησε ἐδῶ τὸ κακὸ, ἀλλὰ ἔφτασε μέχρι τὴν ἀνατολή. Γιατί ὅπως, ὅταν ἀπὸ τὸ κεφάλι ξεχυθεῖ ἕνας κακὸς χυμὸς, διαφθείρονται καὶ ὅλα τὰ ἄλλα μέρη τοῦ σώματος,

6. Πρόκειται γιὰ τὴ γιορτὴ τοῦ Πάσχα τοῦ ἔτους 404 μ.Χ.

πόλεως τῶν κακῶν ἀρξαμένων, ὁδῶ τὰ τῶν θορύβων πανταχοῦ
 προέβη, καὶ κληροὶ πανταχοῦ ἐπανέστησαν ἐπισκόποις, καὶ ἐπίσκο-
 175 ποι ἐπισκόπων, καὶ λαοὶ μὲν λαῶν διεσχίσθησαν, οἱ δὲ μέλλουσι,
 καὶ πανταχοῦ τῶν κακῶν ὠδῖνες, καὶ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης ἀνα-
 τροπή.

Μαθόντες τοίνυν ἅπαντα, κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέ-
 στατοι, τὴν προσήκουσαν ὑμῖν ἀνδρείαν καὶ σπουδὴν ἐπιδείξασθε,
 180 ὥστε παρανομίαν τοσαύτην ἐπεισελθοῦσαν ταῖς Ἐκκλησίαις ἀνα-
 στεῖλαι. Εἴ γὰρ τοῦτο κρατῆσειε τὸ ἔθος καὶ ἐξὸν γένηται τοῖς βου-
 λομένοις εἰς τὰς ἀλλοτρίας ἀπιέναι παροικίας ἐκ τοσούτων διαστη-
 μάτων καὶ ἐκβάλλειν οὓς ἂν ἐθέλοι τις, κατ' ἐξουσίαν ἰδίαν πράτειν,
 ἄπερ ἂν ἐθέλωσιν, ἴστε ὅτι πάντα οἰχῆσεται, καὶ πόλεμός τις ἀκήρυ-
 185 κτος πᾶσαν ἐπιδραμεῖται τὴν οἰκουμένην, πάντων πάντα βαλλόν-
 των καὶ βαλλομένων.

Ἴνα οὖν μὴ τοσαύτη σύγχυσις καταλάβῃ τὴν ὑφ' ἡλίον πᾶσαν,
 ἐπιστεῖλαι παρακλήθητε τὰ μὲν οὕτω παρανόμως γεγενημένα ἀπόν-
 των ἡμῶν, καὶ ἐκ μιᾶς μοίρας, καὶ οὐ παραιτησαμένων κρίσιν,
 190 μηδεμίαν ἔχειν ἰσχύν, ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἔχει τῇ οἰκείᾳ φύσει· τοὺς δὲ
 τοιαῦτα παρανομήσαντας ἐλεγχομένους τῷ ἐπιτιμίῳ ὑποβάλλεσθαι
 τῶν ἐκκλησιαστικῶν νόμων, ἡμᾶς δὲ τοὺς οὐχ ἀλόντας, οὐκ ἐλεγχο-
 μένους, οὐκ ἀποδειχθέντας ὑπευθύνους, τῶν γραμμάτων τῶν ὑμετέ-
 ρων δότε ἀπολαύειν συνεχῶς, καὶ τῆς ἀγάπης καὶ πάντων τῶν ἄλ-
 195 λων, ὧνπερ καὶ ἔμπροσθεν.

Εἰ δὲ βούλοιντο καὶ νῦν οἱ τὰ τοιαῦτα παρανομήσαντες ἐγκλη-
 ματα γυμνάζειν, ἐφ' οἷς ἡμᾶς ἀδίκως ἐξέβαλον, ὑπομνημάτων ἡμῖν
 οὐ δοθέντων, οὐ λιβέλλων, οὐ κατηγορῶν φανέντων, δικαστηρίου
 καθίσαντος ἀδεκάστου, καὶ δικασόμεθα καὶ ἀπολογησόμεθα καὶ
 200 ἀποδείξομεν ἑαυτοὺς ἀνευθύνους τῶν ἐπαγομένων ἡμῖν, ὥσπερ οὖν
 καὶ ἐσμέν· τὰ γὰρ νῦν γεγενημένα παρ' αὐτῶν πάσης ἐκτός ἐστιν
 ἀκολουθίας καὶ παντὸς νόμου καὶ κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ. Καὶ τί
 λέγω κανόνος ἐκκλησιαστικοῦ; Οὐδὲ ἐν τοῖς ἔξω μὲν οὖν δικαστη-
 ρίοις τοιαῦτα ἐτολμήθη ποτέ, μᾶλλον δὲ οὐδὲ ἐν βαρβαρικῷ δικα-

ἔτσι καὶ τώρα τὰ κακὰ ποὺ ἄρχισαν ἀπὸ τὴ μεγάλη αὐτὴ πόλη, ὡσὰν ἀπὸ πηγὴ, προχώρησαν στὴ συνέχεια οἱ ταραχὲς παντοῦ, καὶ ἐπανάστατησαν παντοῦ οἱ κληρικοὶ ἐναντίον τῶν ἐπισκόπων, καὶ ἄλλοι βέβαια ἐπίσκοποι χωρίστηκαν ἀπὸ ἐπισκόπους καὶ λαϊκοὶ ἀπὸ λαϊκούς, ἐνῶ ἄλλοι πρόκειται νὰ χωρισθοῦν, καὶ παντοῦ εἶναι ἐμφανεῖς οἱ ὀξεῖς πόνοι τῶν κακῶν καὶ ἡ ἀνατροπὴ ὀλόκληρης τῆς οἰκουμένης.

Ἄφοῦ τὰ μάθατε λοιπὸν ὅλα, κύριοί μου ἐντιμότατοι καὶ εὐλαβέστατοι, δείξτε τὴν ταιριαστὴ σὲ σᾶς ἀνδρεία καὶ βιασύνη, ὥστε νὰ ἀνακόψετε τὴν τόσο μεγάλη παρανομία ποὺ ἐμφιλοχώρησε στὶς Ἐκκλησίες. Διότι, ἂν ἐπικρατήσῃ αὐτὴ ἡ συνήθεια καὶ ἐπιτραπεῖ σὲ ὅσους θέλουν νὰ μεταβαίνουν στὶς ξένες ἐπαρχίες ἀπὸ τόσο μεγάλη ἀπόσταση καὶ νὰ διώχνει ὅποιους θέλει ὁ καθένας, νὰ κάνουν αὐθαίρετα ὅ,τι θέλουν, γνωρίζετε ὅτι ὅλα θὰ χαθοῦν καὶ ἓνας ἀκήρυκτος πόλεμος θὰ ἀπλωθεῖ στὴν οἰκουμένη, καθὼς ὅλοι θὰ βάλουν ἐναντίον ὅλων καὶ θὰ βάλονται ἀπὸ ὅλους.

Γιὰ νὰ μὴ καταλάβει λοιπὸν τόση σύγχυση ὀλόκληρη τὴν ὑφήλιο, γράψετε, παρακαλῶ, ὅτι, ὅσα ἔγιναν ἔτσι παράνομα, ἐνῶ ἐγὼ ἀπουσίαζα, καὶ ἀπὸ μία μόνο πλευρά, χωρὶς ἐγὼ νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τὴν κρίση, δὲν ἔχουν καμμιά ἰσχύ, ὅπως καὶ δὲν ἔχουν ἀπὸ τὴ φύση τους. Ἐκεῖνοι πάλι ποὺ ἔκαναν ὅλα αὐτά, ἀφοῦ ἐλεγχθοῦν, νὰ ὑποβληθοῦν στὰ ἐπιτίμια ποὺ προβλέπουν οἱ ἐκκλησιαστικοὶ νόμοι. Ἐγὼ τέλος ποὺ δὲν συνελήφθηκα νὰ παρανομῶ, ποὺ δὲν ἐλέγθηκα καὶ δὲν ἀποδείχθηκα ἔνοχος, δῶστε μου τὴ χαρὰ νὰ δέχομαι συνεχῶς τὰ γράμματά σας καὶ τὴν ἀγάπη σας καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ὅπως καὶ πρὶν.

Ἐὰν πάλι θέλουν καὶ τώρα αὐτοὶ ποὺ προκάλεσαν αὐτὰ τὰ ἐγκλήματα νὰ μὲ δικάσουν, γιὰ ὅσα ἄδικα μὲ ἔδιωξαν, χωρὶς νὰ μοῦ δοθοῦν ὑπομνήματα οὔτε λίβελλοι καὶ χωρὶς νὰ ἐμφανισθοῦν κατηγοροὶ, ἀφοῦ ἐγκατασταθεῖ δικαστήριον καὶ θὰ δικαστῶ καὶ θὰ ἀπολογηθῶ καὶ θὰ ἀποδείξω ὅτι εἶμαι ἀνεύθυνος αὐτῶν ποὺ μοῦ προσάπτουν, ὅπως καὶ πραγματικὰ εἶμαι. Διότι ὅσα τώρα ἔχουν κάνει αὐτοὶ εἶναι ἔξω ἀπὸ κάθε συνήθεια καὶ κάθε νόμον καὶ κανόνον ἐκκλησιαστικόν. Ἀλλὰ γιατί λέω ἔξω ἀπὸ κάθε κανόνον ἐκκλησιαστικόν; Οὔτε στὰ κοσμικὰ δικαστήρια ἔγιναν ποτὲ τέτοια, ἢ μᾶλλον οὔτε

205 στηρίω, οὐδὲ Σκύθαι, οὐδὲ Σαυρομάται οὕτως ἂν ποτε ἐδίκασαν ἐκ
 μιᾶς μοίρας κρίναντες, ἀπόντος τοῦ αἰτιωμένου, παραιτουμένου οὐ
 κρίσιν, ἀλλ' ἀπέχθειαν, καλοῦντος δικαστὰς μυρίους, ἀνεύθυνον
 ἑαυτὸν εἶναι λέγοντος, καὶ τῆς οἰκουμένης παρούσης ἀποδύσασθαι
 τὰς αἰτίας καὶ δεῖξαι ἑαυτὸν ἐν ἅπασιν ἀθῶον ὄντα.

210 Ταῦτα οὖν πάντα λογισάμενοι καὶ παρὰ τῶν κυρίων μου τῶν
 εὐλαβεστάτων ἀδελφῶν ἡμῶν τῶν ἐπισκόπων σαφέστερον ἅπαντα
 μαθόντες, τὴν παρ' ἑαυτῶν ἡμῖν εἰσενεγκεῖν σπουδὴν παρακλήθητε.
 Οὕτω γὰρ οὐχ ἡμῖν μόνοις χαριεῖσθε, ἀλλὰ καὶ τῷ κοινῷ τῶν Ἐκ-
 κλησιῶν, καὶ τὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ λήψεσθε μισθόν, τοῦ διὰ τὴν τῶν
 215 Ἐκκλησιῶν εἰρήνην πάντα ποιοῦντος.

Διηνεκῶς ἐρρωμένος ὑπερέυχου μου, δέσποτα τιμιώτατε καὶ
 ὀσιώτατε.

σὲ βαρβαρικὸ δικαστήριον, οὔτε οἱ Σκύθες⁷, οὔτε οἱ Σαυρομάτες⁸ δίκασαν ἔτσι, κρίνοντας μονόπλευρα, μὲ ἀπόντα τὸν κατηγορούμενον, ὁ ὁποῖος δὲν ἀποφεύγει τὴ δίκη, ἀλλὰ τὸ μίσος, καὶ ἐπικαλεῖται μυρίους δικαστές, ἰσχυριζόμενος ὅτι εἶναι ἀθῶος καὶ ὅτι μὲ τὴν παρουσία ὀλόκληρης τῆς οἰκουμένης θὰ ἀπορρίψει τὶς κατηγορίες καὶ θὰ δείξει ὅτι εἶναι σὲ ὅλα ἀθῶος.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἀναλογισθεῖτε ὅλα αὐτὰ καὶ πληροφορηθεῖτε ἀπὸ τοὺς κυρίους μου, τοὺς εὐλαβέστατους ἀδελφούς μου, τοὺς ἐπισκόπους, μὲ περισσότερην σαφήνεια ὅλα, παρακαλεῖσθε νὰ δείξετε τὸ ἐνδιαφέρον σας γιὰ μένα. Διότι ἔτσι ὄχι μόνον ἐμένα θὰ ἀπαλλάξετε ἀπὸ τὴν κατηγορία, ἀλλὰ καὶ τὸ πλήρωμα τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ θὰ λάβετε τὴν ἀμοιβή σας ἀπὸ τὸν Θεό, ὁ ὁποῖος κάνει τὰ πάντα γιὰ τὴν εἰρήνευση τῶν Ἐκκλησιῶν.

Νὰ εἴσθε παντοτινὰ ὑγιῆς καὶ νὰ προσεύχεσθε γιὰ μένα, δέσποτα ἐντιμότετε καὶ εὐσεβέστατε.

---

7. Ἀρχαῖος λαὸς ποὺ κατοικοῦσε στὶς ἀκτὲς τῆς Μαύρης θάλασσας, προερχόμενος ἀπὸ ἐπιμίξια μογγολικῶν καὶ ἰνδοευρωπαϊκῶν φυλῶν. Ζοῦσαν κατὰ κανόνα νομαδικὴ ζωὴ, μεταφερόμενοι μὲ ἄμαξες ἀπὸ τόπο σὲ τόπο καὶ ἦταν λαὸς πολεμικός.

8. Πρόκειται κατὰ πᾶσαν πιθανότητα γιὰ τοὺς Σαρμάτες, ποὺ κατοικοῦσαν βόρεια τοῦ Καυκάσου καὶ ἦταν, ὅπως καὶ οἱ Σκύθες, λαὸς πολεμικός. Ὡστόσο ὑποτάχτηκαν ἀπὸ τοὺς Οὐννοὺς καὶ ἀργότερα ὑπηρετήσαν ὡς μισθοφόροι στὸ Βυζάντιο. Ὁ τύπος «Σαυρομάτες», μὲ τὸν ὁποῖο τοὺς ἀναφέρει ἐδῶ ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἴσως ὀφείλεται σὲ παρετυμολογία τοῦ ὀνόματός τους, πρᾶγμα ποὺ σημαίνει ὅτι ἦταν λαὸς μογγολικῆς καὶ αὐτὸς καταγωγῆς (ποὺ εἶχε μάτια σαύρας).

ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΡΩΜΗΣ

Ἰωάννης ἐν Κυρίῳ χαίρειν

Τὸ μὲν σῶμα ἡμῶν ἐν ἐνὶ ἰδρυται χωρίῳ, τῆς δὲ ἀγάπης τὸ πτερὸν πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης περιίπταται. Ὄταν καὶ ἡμεῖς ὁδοῦ τοσοῦτω διωκισμένοι μήκει, πλησίον τῆς εὐλαβείας ὑμῶν ἔσμεν καὶ καθ' ἐκάστην ὑμῶν συγγινόμεθα τὴν ἡμέραν, ὀφθαλμοῖς 5 τοῖς ἐκείνης βλέποντες ὑμῶν τὴν ἀνδρείαν τῆς ψυχῆς, τὸ γνήσιον τῆς διαθέσεως, τὸ στερρόν, τὸ ἀπερίτρεπτον, τὴν πολλὴν ὑμῶν παρράκλησιν καὶ διαρκῆ καὶ μόνιμον. Ὅσῳ γὰρ τὰ τῶν κυμάτων ἐπὶ πλεῖον αἴρεται καὶ πλείους ὕφαλοι καὶ σπιλάδες φύονται καὶ πολλαὶ αἱ καταγίδες, τοσοῦτω καὶ τὰ τῆς ἀγρυπνίας αὖξει τὰ τῆς ὑμε- 10 τέρας· καὶ οὐχ ὁδοῦ μήκος τοσοῦτον, οὐ χρόνου πλήθος, οὐ δυσκολία πραγμάτων ὑπτίους γενέσθαι ὑμᾶς παρεσκεύασεν, ἀλλὰ μένετε μιμούμενοι τοὺς ἀρίστους τῶν κυβερνητῶν οἳ τότε μάλιστα διεγείρονται, ὅταν ἴδωσι τὰ κύματα κορυφούμενα, τὴν θάλατταν ἐπὶ μείζον φερομένην, πολλὸν τῶν ὑδάτων τὸν πάταγον, βαθυτάτην ἐν 15 ἡμέρᾳ νύκτα. Διὸ καὶ χάριτας ὑμῶν ἴσμεν πολλὰς καὶ ἐπιθυμοῦμεν καὶ νιφάδας ὑμῶν πέμπειν γραμμάτων, ἡμῶν αὐτοῖς τὰ μέγιστα χαριζόμενοι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἀφηρήμεθα παρὰ τῆς τοῦ τόπου ἐρημίας (οὐδὲ γὰρ μόνον τῶν ἐκεῖσε ἀφικνουμένων, ἀλλ' οὐδὲ τῶν ἐν τῇ 20 καθ' ἡμᾶς οἰκουμένη διατριβόντων, δύναιτ' ἂν τις ραδίως ἡμῶν συγγενέσθαι, διὰ τε τὸ πόρρω καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ἐσχατιὰς κειῖσθαι

1. Ἡ δευτέρα αὐτῆ ἐπιστολὴ τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου πρὸς τὸν ἐπίσκοπο τῆς Ρώμης στάλθηκε ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἐξορίας τοῦ ἱεροῦ πατρὸς κατὰ τὰ τέλη τοῦ ἔτους

ΣΤΟΝ INNOKENTIO, ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΡΩΜΗΣ,

Ἐγὼ ὁ Ἰωάννης εὐχομαι χαρὰ στὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου¹.

Τὸ σῶμα μας βέβαια εἶναι ἐγκατεστημένο σὲ ἓνα συγκεκριμένο τόπο, ἐνῶ τὸ φτερό τῆς ἀγάπης πετᾶ σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη. Ὅπως καὶ ἐμεῖς πού, ἐνῶ εἴμαστε ἐγκατεστημένοι σὲ τόπο τόσης μεγάλης ἀπόστασης δρόμου, βρισκόμαστε κοντὰ στὴν εὐλάβειά σας καὶ συναντιώμαστε μὲ σᾶς κάθε μέρα, βλέποντας μὲ τὰ μάτια ἐκείνης (τῆς ἀγάπης) τὴν ἀνδρεία τῆς ψυχῆς σας, τὴ γνησιότητα τῆς διαθέσεως, τὴ σταθερότητα, τὸ ἀμετάβλητο, καὶ τὴν πολλὴ καὶ διαρκῆ καὶ μόνιμη παρηγοριά. Διότι ὅσο πιὸ πολὺ ὑψώνονται τὰ κύματα καὶ περισσότεροι ὕφαλοι καὶ παράκτιοι βράχοι ξεφυτρώνουν καὶ πολλὲς οἱ καταιγίδες, τόσο πιὸ πολὺ αὐξάνει καὶ ἡ δική σας ἐπαγρύπνηση. Καὶ οὔτε ἡ τόσο μεγάλη ἀπόσταση τοῦ δρόμου, οὔτε ἡ διάρκεια τοῦ χρόνου, οὔτε ἡ δυσκολία τῶν πραγμάτων σᾶς ἄφησε νὰ μείνετε ἐπαναπαυμένοι, ἀλλὰ μένετε μιμούμενοι τοὺς ἄριστους κυβερνήτες, οἱ ὁποῖοι τότε κυρίως ἀγρυπνοῦν, ὅταν δοῦν τὰ κύματα νὰ ὑψώνονται, τὴ θάλασσα πολὺ ταραγμένη, τὰ νερὰ νὰ κάνουν δυνατὸ θόρυβο, καὶ βαθειὰ νύχτα κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἡμέρας. Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς ὀφείλουμε πολλὲς εὐχαριστίες καὶ θὰ θέλαμε νὰ σᾶς στέλνουμε πυκνὰ γράμματα, γιὰ δική μας περισσότερο εὐχαρίστηση.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ δικαίωμα αὐτὸ μᾶς ἔχει ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ τὴν ἐρημιά τῆς τοποθεσίας (γιατὶ ὄχι μόνο ἐκεῖνοι πού ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλὰ οὔτε καὶ κανεῖς ἀπὸ αὐτοὺς πού ζοῦν ἐδῶ στὴ δική μας χώρα θὰ μπορούσε εὐκόλα νὰ μᾶς ἐπισκεφθεῖ, καὶ ἐξαιτίας τοῦ ὅτι τὸ

τὸ χωρίον ἐν ᾧ καθείργμεθα, καὶ διὰ τὸν ληστρικὸν φόβον πᾶσαν ἀποτεριχίζοντα τὴν ὁδόν), παρακαλοῦμεν ἐλεεῖν μᾶλλον ἡμᾶς τῆς μακρᾶς σιγῆς, ἢ ραθυμίαν ἐντεῦθεν καταγινώσκειν ἡμῶν. Ὅτι γὰρ 25 οὐκ ὀλιγωροῦντες ἐσιγήσαμεν, ἐπιλαβόμενοι διὰ πολλοῦ τοῦ χρόνου νῦν τοῦ τιμιωτάτου καὶ ἀγαπητοῦ Ἰωάννου τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Παύλου τοῦ διακόνου καὶ γράφομεν καὶ εὐχαριστοῦντες ὑμῖν οὐ διαλιμπάνομεν, ὅτι πατέρας φιλοστόργους ἀπεκρύψατε τῇ περὶ ἡμᾶς εὐνοίᾳ τε καὶ σπουδῇ. Καὶ τὸ μὲν εἰς τὴν εὐλάβειαν ἦκον τὴν 30 ὑμετέραν, τὴν προσήκουσαν διόρθωσιν εἴληφεν ἅπαντα, καὶ ὁ φορυτὸς τῶν κακῶν καὶ τὰ σκάνδαλα ἀνήρηται, καὶ αἱ Ἐκκλησίαι εἰρήνης ἀπήλαυσαν καὶ λευκῆς γαλήνης, καὶ πάντα κατὰ ροῦν φέρεται, καὶ καταφρονηθέντες ἐξεδικήθησαν νόμοι, καὶ θεσμοὶ πατέρων παραβαθέντες.

35 Ἐπειδὴ δὲ ἐπὶ τῶν ἔργων αὐτῶν οὐδὲν τούτων γέγονε, τῶν τὰ πρότερα τολμησάντων τοῖς προτέροις ἐπαγωνιζομένων ἔτι παρανομήμασιν, ἅπαντα μὲν τὰ παρ' αὐτῶν μετὰ ταῦτα γεγενημένα καθ' ἕκαστον διηγήσασθαι παρήμι· καὶ γὰρ ἱστορίας ὑπερβαίνει μέτρον, οὐκ ἐπιστολῆς μόνον, ἢ διήγησις· ἐκεῖνο δὲ παρακαλῶ τὴν ἄγρυπνον ὑμῶν ψυχὴν, κἄν οἱ πάντα θορύβων ἐμπλήσαντες ἀμετανόητα νοσῶσι καὶ ἀνίατα, αὐτοὺς τοὺς θεραπεῦσαι αὐτὰ ἐλομένους μὴ περικακῆσαι, μηδὲ ἀπαγορεῦσαι, τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματος ἐννοήσαντας. Καὶ γὰρ ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης σχεδὸν ἀπάσης ὁ παρῶν ὑμῖν ἀγὼν πρόκειται, ὑπὲρ Ἐκκλησιῶν εἰς γόνυ κατενεχθει- 45 σῶν, ὑπὲρ λαῶν διασπαρέντων, ὑπὲρ κλήρων πολεμουμένων, ὑπὲρ ἐπισκόπων φυγαδευομένων, ὑπὲρ θεσμῶν πατέρων παραβαθέντων. Διὸ καὶ παρακαλοῦμεν ὑμῶν τὴν ἐμμέλειαν, καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ πολλάκις, ὄσω πλείων ἢ ζάλη, τοσοῦτω πλείονα ἐπειδείξασθαι τὴν σπουδὴν. Προσδοκῶμεν γὰρ καὶ ἔσεσθαι τι πλεόν εἰς 50 διόρθωσιν.

Εἰ δ' ἄρα μὴ τοῦτο γένοιτο, ἀλλ' ὑμεῖς ἀπηρτισμένον ἔχετε τὸν στέφανον παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ τοῖς ἀδικουμένοις οὐ μικρὰ τοῦτο ἔσται παράκλησις, τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ἢ ἔνστασις·

χωριὸ στὸ ὁποῖο εἴμαστε περιορισμένοι βρίσκεται μακριὰ καὶ στὴν ἄκρη σχεδὸν τῆς γῆς, καὶ ἐξαιτίας τοῦ φόβου τῆς ληστείας, ὁ ὁποῖος ἀποκλείει ὀλόκληρο τὸ δρόμο), γι' αὐτὸ σᾶς παρακαλοῦμε νὰ μᾶς συγχωρήσετε γιὰ τὴ μεγάλη σιωπὴ καὶ νὰ μὴ μᾶς καταλογίζετε ὀκνηρία ἐξαιτίας αὐτῆς. Γιατὶ ὅτι δὲν σιωπήσαμε ἀπὸ ἀμέλεια, φαίνεται ἀπὸ τὸ γεγονὸς ὅτι ἐπωφελοῦμενοι τώρα, ὕστερα ἀπὸ πολὺ χρόνον, τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ ἀγαπητοῦ πρεσβυτέρου Ἰωάννου καὶ τοῦ διακόνου Παύλου, καὶ σᾶς γράφουμε καὶ δὲν παραλείπουμε νὰ σᾶς εὐχαριστοῦμε, διότι μᾶς ἀποκρύψατε πατέρες φιλόστοργους, ἀπὸ συμπάθεια καὶ προθυμία γιὰ μᾶς. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ βέβαια τὴ δική σας εὐλάβεια ὅλα πῆραν τὴν πρέπουσα διόρθωση· τὰ φρύγανα τῶν κακῶν καὶ τὰ σκάνδαλα καταργήθηκαν, οἱ ἐκκλησίες ἀπολαμβάνουν εἰρήνη καὶ καθαρὴ γαλήνη, ὅλα ρέουν κανονικά, καὶ οἱ νόμοι ποὺ εἶχαν καταφρονηθεῖ ἀποκαταστάθηκαν, καθὼς καὶ οἱ κανόνες τῶν πατέρων ποὺ εἶχαν ἀθετηθεῖ.

Ἐπειδὴ ὁμως σχετικὰ μὲ τὰ πράγματα αὐτὰ δὲν ἔγινε ἐδῶ τίποτε, ἀφοῦ ἐκεῖνοι ποὺ εἶχαν ἐπιχειρήσει τὰ προηγούμενα ἐξακολουθοῦν ἀκόμα νὰ κάνουν τὰ ἴδια παρανομήματα, ὅλα βέβαια ὅσα ἔκαναν στὴ συνέχεια ἀποφεύγω νὰ τὰ ἐξιστορήσω ἕνα ἕνα ξεχωριστά· γιατί ἡ διήγησή τους ξεπερνάει τὸ μέτρο ὄχι μόνο μιᾶς ἐπιστολῆς, ἀλλὰ ἱστορίας ὀλόκληρης. Παρακαλῶ ὁμως γιὰ τὸ ἐξῆς τὴν ἄγρυπνη ψυχὴ σας, ἔστω καὶ ἂν ἐκεῖνοι ποὺ γέμισαν τᾶ πάντα μὲ θορύβους νοσοῦν ἀμετανόητα καὶ ἀνίατα· αὐτοὺς ποὺ ἔχουν διάθεση νὰ τὰ θεραπεύσουν αὐτὰ νὰ μὴ τοὺς κακοχαρακτηρίσετε, οὔτε νὰ τοὺς ἀπαγορεύσετε, κατανοώντας τὸ μέγεθος τοῦ ἐγχειρήματος. Γιατὶ ὁ ἀγώνας σας αὐτὸς γίνεται γιὰ ὅλη σχεδὸν τὴν οἰκουμένη, γιὰ ἐκκλησίες ποὺ ἔχουν γονατίσει, γιὰ λαοὺς ποὺ ἔχουν διασπαρεῖ, γιὰ κληρικούς ποὺ πολεμοῦνται, γιὰ ἐπισκόπους ποὺ ἔχουν φυγαδευθεῖ, γιὰ θεσμοὺς τῶν πατέρων ποὺ ἔχουν ἀθετηθεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ παρακαλοῦμε τὴ χάρη σας καὶ μία καὶ δύο καὶ πολλὰς φορές, ὅσο περισσότερη εἶναι ἡ παραζάλη, τόσο περισσότερη νὰ δείξετε τὴν προθυμία. Διότι περιμένουμε νὰ γίνῃ κάτι περισσότερο, ὥστε νὰ διορθωθοῦν.

Ἄλλὰ καὶ νὰ μὴ γίνῃ αὐτό, ἐσεῖς ἔχετε ἤδη ἔτοιμο τὸ στεφάνι ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό, ἀφοῦ ἡ ἐνστασις τῆς ἀγάπης σας δὲν θὰ εἶναι μικρὴ παρηγοριᾶ γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀδικοῦνται. Διότι καὶ ἐμᾶς,

ἐπεὶ καὶ ἡμᾶς τρίτον ἔτος τοῦτο ἐν ἐξορίᾳ διατρίβοντας, λιμῶ,
55 λοιμῶ, θανάτῳ καθημερινῶ, μαχαίραις ἰσαυρικαῖς ἐκδεδομένους,
οὐχ ὡς ἔτυχε παρακαλεῖ καὶ παραμυθεῖται τὸ διαρκὲς καὶ μόνιμον
ὕμῶν τῆς διαθέσεως καὶ τῆς παρρησίας, καὶ τὸ δαψιλεῖ καὶ γνησίᾳ
οὕτως ἐντροφᾶν ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ. Τοῦτο ἡμῖν τεῖχος, τοῦτο ἀσφά-
λεια, τοῦτο λιμὴν ἀκύμαντος, τοῦτο θησαυρὸς μυρίων ἀγαθῶν,
60 τοῦτο εὐφροσύνη καὶ πολλῆς ἡδονῆς ὑπόθεσις. Κἂν εἰς ἐρημότερον
τούτου πάλιν ἀπενεχθῶμεν χωρίον, οὐ μικρὰν ταύτην ἔχοντες πα-
ράκλησιν τῶν παθημάτων ἡμῶν ἄπιμεν.

πού για τρίτη τώρα χρονιά περνάμε στην έξορία² με πείνα, λοιμώδεις ασθένειες, πολέμους, συνεχείς πολιορκίες, ἀπερίγραπτη ἔρημία, καθημερινό θάνατο, καὶ παραδινόμαστε στὰ μαχαίρια τῶν Ἰσαύρων, δὲν μᾶς παρηγορεῖ καὶ μᾶς ἐνθαρρύνει τυχαῖα ἢ διαρκῆς καὶ μόνιμη διάθεση καὶ παρρησία σας καὶ ἡ σκέψη ὅτι ἔτσι ἀπολαμβάνουμε πλούσια καὶ γνήσια τὴν ἀγάπη σας. Αὐτὸ γιὰ μᾶς εἶναι τεῖχος, εἶναι ἀσφάλεια, εἶναι λιμάνι γαλήνιο, εἶναι θησαυροφυλάκιο μυρίων ἀγαθῶν, εἶναι εὐφροσύνη καὶ ἀφορμὴ πολλῆς εὐχαρίστησης. Καὶ ἂν μεταφερθοῦμε ξανά σὲ πιὸ ἔρημο ἀπὸ αὐτὸ τὸ χωριό, θὰ μεταβοῦμε ἔχοντας ὄχι μικρὴ παρηγοριὰ στὰ παθήματά μας.

---

2. Μαρτυρία γιὰ τὸ χρόνο ἀποστολῆς τῆς δευτέρας αὐτῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Ρώμης Ἰννοκέντιο, πού ὅπως ἀναφέρουμε καὶ στὴν εἰσαγωγή, στάλθηκε τὸ 406 μ.Χ. ἀπὸ τὸν τόπο τῆς ἐξορίας τοῦ Χρυσοστόμου.

**ΤΩ ΑΓΑΠΗΤΩ, ΑΔΕΛΦΩ, ΙΩΑΝΝΗ,
INNOKENTIOS**

Εἰ καὶ πάντα δεῖ τὸν ἀναίτιον προσδοκᾶν τὰ χρηστὰ καὶ παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν ἔλεον αἰτεῖν, ὅμως καὶ παρ' ἡμῶν τὴν ἀνεξικακίαν συμβουλευόντων τὰ καθήκοντα γράμματα διὰ Κυριακοῦ τοῦ διακόνου ἐξαπέσταλται, ὥστε μὴ πλέον δυνηθῆναι τὴν ὕβριν ἐν τῷ 5 συντρίβειν, ἢ τὸ ἀγαθὸν συνειδὸς ἐν τῷ ἐλπίζειν. Οὐδὲ γὰρ ὀφείλεις διδαχθῆναι, ὁ τοσοῦτων λαῶν διδάσκαλος καὶ ποιμὴν, τοὺς ἀρίστους αἰεὶ καὶ πολλάκις δοκιμάζεσθαι, εἰ ἐν τῇ ἀκμῇ τῆς ὑπομονῆς παραμένουσι καὶ οὐδενὶ πόνῳ κακοπαθείας ὑποπίπτουσι· καὶ ἔστιν ὡς ἀληθῶς βέβαιον πρᾶγμα τὸ συνειδὸς εἰς πάντα τὰ ἀδίκως συμ- 10 πίπτοντα ἄπερ εἰ μὴ νικήσειέ τις ὑπομένων, τεκμήριον φαύλης ὑπολήψεως ἐκφέρει. Πάντα γὰρ ὑπομένειν ὀφείλει ὁ τῷ Θεῷ πρῶτον, εἶτα καὶ τῷ ἰδίῳ πεποιθῶς συνειδότη· ὅποτε μάλιστα γυμνάζεσθαι εἰς ὑπομονὴν ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς δύναται, νικᾶσθαι δὲ οὐκ, ἐπειδήπερ αὐτοῦ τὴν διάνοιαν αἱ θεῖαι Γραφαὶ φυλάττουσι καὶ 15 περιττεύουσιν ὑποδείγμασιν αἱ θεῖαι ἀναγνώσεις, ἃς τοῖς λαοῖς παραδιδόαμεν, αἵτινες πάντας σχεδὸν τοὺς ἀγίους κταπεπονησθαι διαφόρως καὶ συνεχῶς ἐπιστώσαντο καὶ δοκιμάζεσθαι καθάπερ ἐν τινι διαγνώσει, οὕτω τε εἰς τὸν στέφανον τῆς ὑπομονῆς ἐληλυθέναι.

Παραμυθεῖτω τὴν ἀγάπην σου αὐτὸ τὸ συνειδός, ἀδελφὲ τι- 20 μιώτατε, ὅπερ ἐν ταῖς θλίψεσιν ἔχει τὴν παραμυθίαν τῆς ἀρετῆς. Ἐποπτεύοντος γὰρ τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, ἐν τῷ λιμένι τῆς εἰρήνης καθαρισθεῖσα ἡ συνειδήσις στήσεται.

---

1. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ τοῦ Ἰννοκεντίου πρὸς τὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, καθὼς καὶ ἡ ἐπομένῃ, πού ἀπευθύνεται πρὸς ὀλόκληρο τὸν κλῆρο καὶ τὸν λαὸ τῆς Κωνσταντι-

ΣΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ ΑΔΕΛΦΟ ΙΩΑΝΝΗ
ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΣ¹

Ἄν καὶ ὁ ἀναίτιος πρέπει νὰ περιμένει ὅλα τὰ καλὰ καὶ νὰ ζητεῖ ἀπὸ τὸ Θεὸ τὴν εὐσπλαγχνία, ὅμως καὶ ἀπὸ ἐμένα ἔχουν σταλεῖ τὰ γράμματα πὺ ἀρμόζουν στὴν περίστασι μὲ τὸ διάκονο Κυριακό, τὰ ὅποια συμβουλεύουν τὴν ἀνεξικακία, ὥστε νὰ μὴ μπορεῖ πια ἡ ἀσθένεια νὰ συντριβεῖ, ἀλλὰ ἡ ἀγαθὴ συνείδησι νὰ ἐλπίζει. Οὔτε βέβαια χρειάζεσαι νὰ διδαχθεῖς, σὺ ὁ δάσκαλος καὶ ποιμένας τόσοσ πλῆθους, ὅτι οἱ ἄριστοι πάντοτε καὶ πολλὰς φορὰς δοκιμάζονται, ἔστω καὶ ἂν παραμένουν στὴν ἀκμὴ τῆς ὑπομονῆς καὶ δὲν ὑποκύπτουν σὲ κανένα πόνου κακοπάθειας. Καὶ εἶναι πράγματι σίγουρο πρᾶγμα ἡ συνείδησι γιὰ ὅλα ὅσα συμβαίνουν ἄδικα, τὰ ὅποια, ἂν δὲ τὰ νικήσει κανεὶς ὑπομένοντας, δίνει δεῖγμα κακοῦ χαρακτῆρα. Διότι ὅλα πρέπει νὰ τὰ ὑπομένει ἐκεῖνος πὺ ἔχει πεποιθήσι πρῶτα στὸ Θεὸ καὶ ἔπειτα στὴ δικὴ του συνείδησι· ὅταν μάλιστα μπορεῖ νὰ γυμνάζεται στὴν ὑπομονὴ ὁ καλὸς καὶ ἀγαθὸς καὶ νὰ μὴ καταβάλλεται, γιὰτὶ προφυλάσσουν τὴ σκέψη του οἱ θεῖες Γραφές. Καὶ εἶναι γεμάτα ὑποδείγματα τὰ ἱερὰ κείμενα, πὺ διδάσκουμε στοὺς λαϊκοὺς, τὰ ὅποια βεβαιώνουν ὅτι ὅλοι σχεδὸν οἱ ἅγιοι ἔχουν κατὰ διαφορετικὸ τρόπο καὶ κατ' ἐξακολούθησι καταπονηθεῖ καὶ δοκιμασθεῖ, σὰν σὲ κάποια ἐξέτασι, καὶ ἔτσι ἐφθασαν νὰ πάρουν τὸ στεφάνι τῆς ὑπομονῆς.

Ἄς παρηγορεῖ τὴν ἀγάπη σου αὐτὴ ἡ συνείδησι, ἐντιμότετε ἀδελφέ, ἡ ὅποια μέσα στις θλίψεις ἔχει τὴν παρηγοριὰ τῆς ἀρετῆς. Διότι μὲ τὴν ἐποπτεία τοῦ Δεσπότη Χριστοῦ, ἀφοῦ καθαρισθεῖ ἡ συνείδησι, θὰ σταθεῖ στὸ λιμάνι τῆς εἰρήνης.

νουπόλεως, παρατίθενται στὴν ἐκδοσι τοῦ Migne (P.C. 52,537) σὲ μετάφρασι ἀπὸ τὸ λατινικὸ πρωτότυπο.

INNOKENTIOS ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ

Πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις καὶ παντὶ τῷ κλήρῳ καὶ
τῷ λαῷ τῆς Κωνσταντινουπόλεως Ἐκκλησίας, τοῖς
ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην, ἀγαπητοῖς ἀδελφοῖς,
χαίρειν.

Ἐκ τῶν γραμμάτων τῆς ὑμετέρας ἀγάπης, ἅτινα διὰ Γερμανοῦ
τοῦ πρεσβυτέρου καὶ Κασιανοῦ τοῦ διακόνου ἀπεστάλκατε, τὴν
σκηνὴν τῶν κακῶν, ἣν πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἐθήκατε, ἐμμερίμνω
φροντίδι κατέμαθον, ὅσαις τε ἡ πίστις κάμνει ταλαιπωρίαῖς τε καὶ
5 πόνοις, ἐπαναληφθεῖσιν πολλάκις τῇ ἀναγνώσει κατεῖδον, ὅπερ
πρᾶγμα μόνη ἢ παράκλησις τῆς ὑπομονῆς ἰᾶται· δώσει γὰρ ἐν τάχει
ὁ ἡμέτερος Θεὸς ταῖς τοσαύταις θλίψεσι τέλος καὶ ταῦτα συνοίσει
ὑπεννηοχένοι. Ἀλλὰ γὰρ αὐτὴν τὴν ἀναγκαίαν παράκλησιν, ἐν ἀρχῇ
τῆς ἐπιστολῆς τῆς ὑμετέρας ἀγάπης κειμένην, ἐγκωμιάζοντες ὑμῶν
10 τὴν πρόθεσιν ἐπεγνώκαμεν, πολλὰς πρὸς τὸ ὑπομένειν μαρτυρίας
περιέχουσιν· τὴν γὰρ ἡμετέραν παράκλησιν, ἣν ὀφείλομεν ὑμῖν ἐπι-
στεῖλαι, τοῖς ὑμετέροις γράμμασι προεφθάσατε. Ταύτην γὰρ τοῖς
κάμνουσιν ὁ ἡμέτερος Δεσπότης ὑπομονὴν παρέχειν εἴωθεν, ἵνα
καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι τυγχάνοντες, ἑαυτοὺς οἱ τοῦ Χριστοῦ δοῦλοι
15 παραμυθῶνται, ἀναλογιζόμενοι ἐν ἑαυτοῖς, καὶ πρότερον γεγενῆ-
σθαι τοῖς ἀγίοις, ἅπερ αὐτοὶ πάσχουσι.

Καὶ ἡμεῖς δὲ ἐξ αὐτῶν τῶν ὑμετέρων γραμμάτων δυνάμεθα
ἡμῖν προσενέγκαι παράκλησιν· οὐ γὰρ τοῦ συναλεγεῖν ὑμῖν ἐσμεν
ἀλλότριον, ἐπειδὴπερ καὶ ἡμεῖς κολαζόμεθα ἐν ὑμῖν. Τίς γὰρ ἐνέγ-
20 και δυνήσεται τὰ ἐξαμαρτανόμενα ὑπ' ἐκείνων, οὐστὶνας ἐχρῆν μά-
λιστα τοῦ γαληνοῦ τῆς εἰρήνης καὶ αὐτῆς σπουδαστὰς εἶναι τῆς
ὁμονοίας; Νῦν ἐνηλλαγμένῳ τρόπῳ ἀπὸ τῆς προεδρίας τῶν ἰδίων
Ἐκκλησιῶν ἐξωθοῦνται ἀθῶοι ἱερεῖς, ὁ δὲ καὶ πρῶτος ὁ ἀδελφὸς

Ο ΕΠΙΣΚΟΠΟΣ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΣ

Πρὸς τοὺς πρεσβυτέρους καὶ διακόνους καὶ πρὸς ὀλόκληρο
τὸν κλῆρο καὶ τὸ λαὸ τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κωνσταντινουπόλε-
ως, πού βρίσκονται ὑπὸ τὸν ἐπίσκοπον Ἰωάννην, ἀγαπητοὺς
ἀδελφούς, εὐχομαι νὰ χαίρουν.

Ἄπὸ τὰ γράμματα τῆς ἀγάπης σας, τὰ ὁποῖα στείλατε μὲ τὸν
πρεσβύτερο Γερμανὸ καὶ τὸν διάκονο Κασιανό, μὲ ιδιαίτερη φρο-
ντίδα ἔμαθα καλὰ τὴν ἐκδίπλωση τῶν κακῶν, τὴν ὁποία θέσατε πρὸ
τῶν ὀφθαλμῶν μου, καὶ εἶδα καθαρά, ἐπαναλαμβάνοντας τὴν ἀνά-
γνωση πολλὰς φορές, σὲ πόσες ταλαιπωρίες καὶ πόνους ὑποβάλλει
ἡ πίστη, πρᾶγμα πού μόνη ἢ παρηγοριὰ τῆς ὑπομονῆς θεραπεύει.
Εἶθε ὁ Θεὸς μας νὰ δώσει σύντομα τέλος στίς τόσο πολλὰς θλίψεις,
καὶ θὰ σᾶς ὠφελήσουν ὅσα ὑπομένετε. Ἄλλὰ αὐτὴ τὴν ἀπαραίτητη
παρηγοριὰ τὴ διακρίναμε στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς τῆς ἀγάπης σας,
καὶ σᾶς ἐπαινοῦμε γιὰ τὴν πρόθεσή σας, περιέχει δὲ πολλὰς μαρτυ-
ρίες γιὰ τὴν ὑπομονή. Ἐπομένως τὴ δική μας παρηγοριὰ, τὴν ὁποία
ὀφείλαμε νὰ γράψουμε σὲ σᾶς, τὴν προλάβετε μὲ τὰ δικά σας γράμ-
ματα. Γιατὶ αὐτὴ τὴν ὑπομονὴ συνηθίζει νὰ δίνει σὲ ὅσους ὑποφέ-
ρουν ὁ Δεσπότης μας, γιὰ νὰ παρηγοροῦν τοὺς ἑαυτοὺς τους οἱ δοῦ-
λοι τοῦ Χριστοῦ, ὅταν βρίσκονται σὲ θλίψεις, ἀναλογιζόμενοι μέσα
τους ὅτι καὶ παλαιότερα συνέβαιναν στοὺς ἁγίους αὐτὰ τὰ ὁποῖα
ὑποφέρουν αὐτοί.

Καὶ ἐμεῖς λοιπὸν ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ γράμματά σας μπορούμε νὰ
σᾶς προσφέρουμε παρηγοριὰ, γιατί δὲν εἴμαστε ξένοι στό νὰ συμ-
πονοῦμε μαζί σας, ἐπειδὴ καὶ ἐμεῖς τιμωρούμαστε μὲ σᾶς. Γιατὶ
ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ ὑποφέρει ὅσα σφαιερὰ γίνονται ἀπὸ ἐκεί-
νους, πού θὰ ἔπρεπε κυρίως νὰ εἶναι σπουδαστὲς τῆς ἡσυχίας τῆς
εἰρήνης καὶ τῆς ἴδιας τῆς ὁμόνοιας; Τώρα μὲ διαφορετικὸ τρόπο
ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν προεδρία τῶν ἐκκλησιῶν τους ἄθῳοι ἱε-
ρεῖς, πρᾶγμα πού πρῶτος ἔπαθε ἄδικα ὁ ἀδελφός μας καὶ συλλει-

ἡμῶν καὶ συλλειτουργὸς Ἰωάννης ὁ ὑμέτερος ἐπίσκοπος ἀδίκως
 25 πέπονθε, μηδεμιᾶς τυχὼν ἀκροάσεως· οὐδὲν ἔγκλημα ἐπιφέρεται,
 οὐδ' εἰσακούεται. Καὶ τίς ἡ ἀπηγορευμένη ἐπίνοια; Ἴνα μὴ πρόφα-
 σις κρίσεως γένηται ἢ ζητηθῆ, εἰς τόπους ζώντων ἱερέων ἄλλοι
 ἀποκαθίστανται, ὡς δυναμένων τῶν ἐκ τοιούτου πλημμελήματος
 ὀρμωμένων, ὀρθῶς τι εχειν ἢ πεπρᾶχθαι, ὑπό τινος κριθῆναι.
 30 Οὐδὲ γὰρ πώποτε παρὰ τῶν πατέρων τῶν ἡμετέρων τοιαῦτα τε-
 τολμῆσθαι ἐγνώκαμεν, ἀλλὰ μᾶλλον κεκωλῦσθαι τῷ μηδενὶ εἰς τό-
 πον ζώντος χειροτονεῖν ἄλλον δεδόσθαι ἐξουσίαν. Οὐ γὰρ χειροτο-
 νία ἀδόκιμος τὴν τιμὴν δύναται ἀφελέσθαι τοῦ ἱερέως ἐπειδὴπερ
 οὐδὲ ἐπίσκοπος δύναται εἶναι ἐκεῖνος, ὃς ἀδίκως ὑποκαθίσταται.
 35 Ὅ τι καὶ περὶ τῆς τῶν κανόνων παραφυλακῆς, τούτοις δεῖν ἔπε-
 σθαι γράφομεν, οἵτινες ἐν Νικαία εἰσὶν ὠρισμένοι, οἷς μόνοις ὀφεί-
 λει ἐξακολουθεῖν ἢ καθολικῇ Ἐκκλησίᾳ, καὶ τούτους γνωρίζειν.

Εἰ δὲ ἕτεροι ὑπό τινων προφέρονται, οἵτινες ἀπὸ τῶν κανό-
 νων τῶν ἐν Νικαία διαφωνοῦσι, καὶ ὑπὸ αἰρετικῶν ἐλέγχονται
 40 συντετάχθαι, οὗτοι παρὰ τῶν καθολικῶν ἐπισκόπων ἀποβάλλων-
 ται. Τὰ γὰρ ὑπὸ τῶν αἰρετικῶν εὔρεθέντα, ταῦτα οὐκ ἔστι τοῖς κα-
 θολικοῖς κανόσι προσάπτειν· ἀεὶ γὰρ διὰ τῶν ἐναντίων καὶ ἀθέ-
 σμων τὴν τῶν ἐν Νικαία μειοῦν βουλήν ἐθέλουσιν. Οὐ μόνον οὖν
 λέγομεν τούτοις μὴ δεῖν ἐξακολουθεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον αὐτοὺς μετὰ
 45 αἰρετικῶν καὶ σχισματικῶν δογμάτων εἶναι κατακριτέους, καθά-
 περ καὶ πρότερον γέγονεν ἐν τῇ Σαρδικῇ συνόδῳ ὑπὸ τῶν πρὸ
 ἡμῶν ἐπισκόπων. Τὰ γὰρ καλῶς πραχθέντα κατακρίνεσθαι μᾶλλον
 προσῆκεν, ἢ ἀντικρυς τῶν κανόνων γενόμενα εχειν τινὰ βεβαιότη-
 τα, ἀδελφοὶ τιμιώτατοι.

50 Ἄλλὰ τί κατὰ τῶν τοιούτων νῦν ἐν τῷ παρόντι ποιήσωμεν;
 Ἀναγκαία ἐστὶ διάγνωσις συνοδική, ἣν καὶ πάλαι ἔφημεν συνα-
 θροιστέαν, μόνη γὰρ ἐστὶν ἣτις δύναται τὰς κινήσεις τῶν τοιούτων
 καταστεῖλαι καταγίδων, ἥς ἵνα τύχωμεν, χρήσιμόν ἐστι τέως

τουργός Ἰωάννης, ὁ ἐπίσκοπός σας, χωρίς νὰ τύχει καμμιάς ἀκροάσεως. Κανένα ἔγκλημα δὲν καταγγέλλεται ἐναντίον του, οὔτε εἰσακούεται. Καὶ ποιά εἶναι ἡ παράνομη ἐπινόηση; Γιὰ νὰ μὴ γίνῃ πρόφαση κρίσεως, ἢ γιὰ νὰ μὴ ζητηθεῖ κρίση, στὴ θέση ἱερέων, πού ζοῦν, τοποθετοῦνται ἄλλοι, σὰν νὰ μποροῦν, ἐκεῖνοι πού κινοῦνται ἀπὸ ἓνα τέτοιο πλημμέλημα νὰ θεωρηθεῖ ὅτι κάτι ἔχουν σωστό, ἢ ὅτι ὀρθῶς ἔκαναν ὅ,τι ἔκαναν. Ἐξάλλου ποτὲ ἀπὸ τοὺς πατέρας μας δὲν γνωρίζουμε νὰ ἔχουν ἀποτολμηθεῖ τέτοια πράγματα. Ἀντίθετα μάλιστα γνωρίζουμε ὅτι δὲν δινόταν ἐξουσία νὰ χειροτονεῖται ἄλλος στὴ θέση κάποιου πού βρίσκεται στὴ ζωὴ. Γιατὶ δὲν μπορεῖ ἀντικανονικὴ χειροτονία νὰ ἀφαιρέσει τὴν τιμὴ τοῦ ἱερέα, ὅπως οὔτε ἐπίσκοπος μπορεῖ νὰ εἶναι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἄδικα χειροτονεῖται στὴ θέση ἄλλου. Τὸ ἴδιο γράφουμε καὶ γιὰ τὴν τήρηση τῶν κανόνων οἱ ὁποῖοι ἔχουν ὀρισθεῖ στὴ Νίκαια, τοὺς ὁποίους καὶ μόνους ὀφείλει νὰ ἀκολουθεῖ ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία καὶ αὐτοὺς νὰ ἀναγνωρίζει.

Ἐὰν ὅμως ἀπὸ μερικοὺς προβάλλονται ἄλλοι κανόνες, πού δὲν συμφωνοῦν μὲ τοὺς κανόνες τῆς Νικαίας καὶ ἀποδεικνύεται ὅτι ἔχουν συνταχθεῖ ἀπὸ αἰρετικούς, οἱ κανόνες αὐτοὶ νὰ ἀπορρίπτονται ἀπὸ τοὺς καθολικοὺς ἐπισκόπους. Γιατὶ ὅσα ἐφευρέθηκαν ἀπὸ τοὺς αἰρετικούς, αὐτὰ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ προσαρτοῦμε στοὺς καθολικοὺς κανόνες, οἱ ὁποῖοι μὲ τὰ ἀντίθετα καὶ ἀθεσμοθέτητα θέλουν πάντοτε νὰ μειώνουν τὴν ἀπόφαση τῆς Νικαίας. Δὲ λέμε, λοιπόν, μόνο ὅτι δὲν πρέπει τοὺς κανόνες αὐτοὺς νὰ τοὺς ἀκολουθοῦμε, ἀλλὰ μᾶλλον ὅτι οἱ κανόνες αὐτοὶ εἶναι ἀξιοκατάκριτοι μαζὶ μὲ τὰ αἰρετικὰ καὶ σχισματικὰ δόγματα, ὅπως ἔγινε καὶ πρὶν στὴ σύνοδο τῆς Σαρδικῆς ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀπὸ μᾶς ἐπισκόπους. Γιατὶ ὅσα καλῶς¹ ἔγιναν μᾶλλον θὰ ταίριαζε νὰ κατακρίνονται, παρὰ νὰ ἔχουν κάποια ἐπικύρωση ὅσα ἔγιναν ἀντίθετα πρὸς τοὺς κανόνες, ἐντιμότετοι ἀδελφοί.

Ἄλλὰ τί νὰ κάνουμε τώρα πρὸς τὸ παρὸν ἐναντίον αὐτῶν; Εἶναι ἀπαραίτητη ἐξέταση συνοδική, ἡ ὁποία καὶ παλιότερα εἶπαμε ὅτι πρέπει νὰ συγκληθεῖ, διότι μόνο αὐτὴ μπορεῖ νὰ κατευνάσει τίς κινήσεις αὐτῶν τῶν καταγιγίδων. Γιὰ νὰ τὴν κατορθώσουμε ὅμως

1. Φαίνεται πὼς ἀπὸ κάποιο λάθος ἀναγράφεται «καλῶς» ἀντὶ κακῶς, γιατί, ἐφόσον μιλάει γιὰ κατάκριση, δὲν μπορεῖ νὰ κατακρίνονται ὅσα «καλῶς» ἔγιναν!

ὑπερτίθεσθαι τὴν ἰατρειάν τῇ βουλήσει τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ τοῦ
55 Χριστοῦ αὐτοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν. Πάντα ὅσα οὖν τῷ φθόνῳ τοῦ
διαβόλου πρὸς τὴν τῶν πιστῶν δοκιμασίαν τετάρακται, πραϋνθή-
σεται· οὐδὲν ὀφείλομεν τῇ στερρότητι τῆς πίστεως παρὰ τοῦ Κυ-
ρίου ἀπελπίσαι. Καὶ γὰρ ἡμεῖς πολλὰ σκεπτόμεθα, ὃν τρόπον ἡ
σύνοδος οἰκουμενικὴ συναχθεῖη, ὅπως τῇ βουλήσει τοῦ Θεοῦ αἱ
60 ταραχώδεις κινήσεις παύσωνται. Ὑπομείνωμεν οὖν τέως καί, τῷ
τείχει τῆς ὑπομονῆς ὄχυροῦμενοι, ἐλπίσωμεν πάντα τῇ βοηθείᾳ τοῦ
Θεοῦ ἡμῶν ἀποκατασταθῆναι. Πάντα δὲ ὅσα ὑμᾶς ὑφίστασθαι εἰ-
ρήκατε καὶ πρότερον συνδραμόντων εἰς τὴν Ρώμην τῶν ἡμετέρων
συνεπισκόπων, εἰ καὶ τὰ μάλιστα διαφόροις χρόνοις, τουτέστι
65 Δημητρίου, Κυριακοῦ, Εὐλυσίου καὶ Παλλαδίου, οἵτινες σύνεισι
μεθ' ἡμῶν, τελείᾳ ἐρωτήσει μεμαθήκαμεν.

αὐτὴ εἶναι καλὸ νὰ ἀναθέσουμε πρῶτα τὴ θεραπεία στὴ θέληση τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ τοῦ Χριστοῦ του καὶ Κυρίου μας. Ὅλα λοιπὸν ὅσα ἀπὸ τὸν φθόνου τοῦ διαβόλου διαταράχτηκαν, γιὰ τὴ δοκιμασία τῶν πιστῶν, θὰ καταπραῦνθοῦν. Ἐχοντας σταθερότητα στὴν πίστη μας δὲν πρέπει νὰ χάνουμε τὴν ἐλπίδα μας πρὸς τὸν Κύριο. Ἄλλωστε καὶ ἐμεῖς πολλὰ σκεπτόμαστε, μὲ ποιό τρόπο δηλαδὴ θὰ συγκληθεῖ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος, πῶς μὲ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ θὰ πάψουν οἱ ταραχώδεις κινήσεις. Ἄς κάνουμε λοιπὸν ὑπομονὴ μέχρι τότε καὶ ὀχυρωμένοι στὸ τεῖχος τῆς ὑπομονῆς ἃς ἐλπίσουμε ὅτι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ μας ὅλα θὰ ἀποκατασταθοῦν. Καὶ ὅλα ὅσα εἶπατε ὅτι ὑφίστασθε, καὶ προηγουμένως ὅταν ἦρθαν στὴ Ρώμη οἱ συνεπίσκοποί μας, ἂν καὶ σὲ πολὺ διαφορετικοὺς χρόνους, δηλαδὴ ὁ Δημήτριος, ὁ Κυριακός, ὁ Εὐλύσιος καὶ ὁ Παλλάδιος, οἱ ὁποῖοι εἶναι μαζί μας, τὰ μάθαμε μὲ κάθε λεπτομέρεια.

**ΤΟΙΣ ΕΓΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΟΙΣ ΕΠΙΚΟΠΟΙΣ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ
ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ ΕΝ ΔΕΣΜΩΤΗΡΙΩ ΔΙ' ΕΥΣΕΒΕΙΑΝ**

Μακάριοι τοῦ δεσμοτηρίου καὶ τῆς ἀλύσεως καὶ τῆς τῶν δε-
σμῶν ὑποθέσεως ὑμεῖς· μακάριοι καὶ τρισμακάριοι καὶ πολλάκις
τοῦτο, οἱ πᾶσαν ἀνηρτήσασθε τὴν οἰκουμένην τῷ περὶ ὑμᾶς φίλτρῳ,
ἐραστὰς ὑμῶν καὶ τοὺς πόρρωθεν ὄντας πεποιήκατε. Πανταχοῦ γῆς
5 καὶ θαλάττης ἄδεται ὑμῶν τὰ κατορθώματα, ἡ ἀνδρεία, ἡ ἀπερίτρε-
πτος γνώμη, τὸ ἀδούλωτον φρόνημα. Οὐδὲν ὑμᾶς κατέπληξε τῶν
δοκούντων εἶναι δεινῶν, οὐ δικαστήριον, οὐ δῆμιος, οὐ βασάνων
νιφάδες, οὐκ ἀπειλαὶ μυρίων γέμουσαι θανάτων, οὐ δικαστῆς πῶρ
ἀπὸ τοῦ στόματος ἀφιεῖς, οὐκ ἐχθροὶ θήγοντες τοὺς ὀδόντας καὶ μυ-
10 ρία εἶδη κινοῦντες ἐπιβουλής, οὐ συκοφανταὶ τοσαῦται, οὐκ ἀναί-
σχυντοι κατηγοραὶ, οὐ θάνατος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν καθ' ἐκάστην
ἡμέραν φαινόμενος, ἀλλ' ἤρκεσεν ὑμῖν εἰς παράκλησιν τῶν γινομέ-
νων ἢ τῶν γινομένων ὑπόθεσις. Διὰ ταῦτα φανερώς μὲν ὑμᾶς πάν-
τες στεφανοῦσι καὶ ἀνακηρύττουσι, οὐ φίλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ
15 οἱ ἐχθροὶ καὶ ταῦτα κατασκευάζοντες· εἰ καὶ μὴ φανερώς, κἂν τις
αὐτῶν ἀναπτύξειε τὸ συνειδός, πολὺ καὶ παρ' ἐκείνοις ὑμῶν εὐρήσει
τὸ θαῦμα. Τοιοῦτον γὰρ ἀρετῆ, καὶ παρὰ τοῖς πολεμοῦσιν αὐτὴν
θαυμάζεται· τοιοῦτον κακία, καὶ παρὰ τοῖς μετιοῦσιν αὐτὴν καταγι-
νώσκεται.

20 Καὶ τὰ μὲν ἐνταῦθα τοιαῦτα, τὰ δὲ ἐν οὐρανοῖς τίς παραστήσαι
δυνήσεται λόγος; Ἐγγέγραπται ὑμῶν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς,
μετὰ τῶν ἀγίων κατηριθμήθητε μαρτύρων. Οἶδα ταῦτα ἐγὼ σαφῶς,
οὐκ εἰς τὸν οὐρανὸν ἀναβάς, ἀλλ' ἀπὸ θείων αὐτὰ μαθῶν χρησμῶν.
Εἰ γὰρ ὁ γάμῳ παρανομουμένῳ παραστὰς καὶ μὴ διορθῶσαι δυνη-

ΣΤΟΥΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ

Μακάριοι σεις για τή φυλακή και τις άλυσίδες και τήν ὄλη στάση σας ἀπέναντι στα δεσμά. Μακάριοι και τρισμακάριοι και πολλές φορές τὸ ἴδιο, σεις πού κρεμάσατε ὄλη τήν οἰκουμένη γύρω ἀπὸ τήν δική σας ἀγάπη, ἀφοῦ κάνατε ἔραστές σας ἀκόμα και ἐκείνους πού βρίσκοντια μακριά. Παντοῦ σ' ὄλη τή γῆ και τή θάλασσα τραγουδιοῦνται τὰ κατορθώματά σας, ἡ ἀνδρεία, ἡ ἀμετάβλητη γνώμη, τὸ ἀδούλωτο φρόνημα. Τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα πού θεωροῦνται δεινὰ δὲν σᾶς ἔκανε νὰ τρομάξετε, οὔτε τὸ δικαστήριο, οὔτε ὁ δήμιος, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν βασάνων, οὔτε οἱ ἀπειλές πού ἦταν γεμάτες ἀπὸ μύριους θανάτους, οὔτε ὁ δικαστής πού ἔβγαζε φωτιά ἀπὸ τὸ στόμα του, οὔτε οἱ ἐχθροὶ πού ἀκόνιζαν τὰ δόντια τους και ἐπιχειροῦσαν μύρια εἶδη σκευωρίας, οὔτε οἱ τόσες πολλές συκοφαντίες, οὔτε οἱ ἀδιάντροπες κατηγορίες, οὔτε ὁ θάνατος, πού κάθε μέρα τὸν βλέπατε μὲ τὰ μάτια σας. Σᾶς ἀρκοῦσε ὡς παρηγοριὰ τῶν ὄσων γίνονταν ἡ ὑπόθεση τῶν ἰδίων τῶν γεγονότων. Γι' αὐτὸ φανερά ὄλοι σᾶς στεφανώνουν και σᾶς ἀναγνωρίζουν, ὄχι μόνο οἱ φίλοι, ἀλλὰ και οἱ ἴδιοι οἱ ἐχθροί, πού τὰ ὀργανώνουν αὐτά. Ἐάν και ὄχι φανερά, ἐάν ὄμως κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ἀναλύσει τή συνείδησή τους, θὰ βρεῖ και σ' ἐκείνους πολὺν θαυμασμό. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ ἀρετὴ· θαυμάζεται ἀκόμα και ἀπὸ ἐκείνους πού τήν πολεμοῦν. Τέτοια εἶναι ἡ κακία· κατηγορεῖται ἀκόμα και ἀπὸ ἐκείνους πού τή διαπράττουν.

Και τὰ ἐδῶ βέβαια εἶναι τέτοια. Ποιός ὄμως λόγος θὰ μπορέσει νὰ περιγράψει τὰ οὐράνια; Ἐχουν γραφεῖ τὰ ὄνόματά σας στὸ βιβλίο τῆς ζωῆς, ἔχετε συγκαταλεχθεῖ μεταξὺ τῶν ἀγίων μαρτύρων. Τὰ γνωρίζω ἐγὼ αὐτὰ πολὺ καλά, ὄχι ἐπειδὴ ἀνέβηκα στὸν οὐρανό¹, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ ἔμαθα ἀπὸ τὰ θεῖα λόγια. Γιατὶ, ἐάν ἐκεῖνος πού

1. Ὑπαινιγμὸς στὸ Β' Κορινθ. 12,2 «οἶδα ἄνθρωπον... ἀρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἔως τρίτου οὐρανοῦ...».

25 θεῖς τὴν παρανομίαν, ἀλλ' ἐλέγξαι αὐτὴν μόνον, ὁ τῆς στείρας καρ-
 πός, ὁ τῆς ἐρήμου πολίτης, ἐπειδὴ διὰ τοῦτο τὸ δεσμωτήριον ὤκησε
 καὶ ἀπετμήθη, καὶ μάρτυς, καὶ μαρτύρων ὁ πρῶτός ἐστιν, ὑμεῖς οἱ
 νόμοις πατέρων καὶ θεσμοῖς παραβαθεῖσι, καὶ ἱερωσύνῃ ἐπηρεαζο-
 μένη καὶ παρανομουμένη παραστάντες, καὶ τοσαῦτα παθόντες ὑπὲρ
 30 ἀληθείας, καὶ τοῦ λῦσαι συκοφαντίας ἀναισχύντους οὕτως, ἐννοή-
 σατε ἡλικίην λήψεσθε τὴν ἀμοιβήν. «Οὐκ ἔξεστί σοι ἔχειν τὴν γυναῖ-
 κα Φιλίππου τοῦ ἀδελφοῦ σου», εἶπε τοῦτο ὁ γενναῖος ἐκεῖνος καὶ
 ὑψηλὸς ἀνὴρ, καὶ ἤρκεσεν αὐτῷ πρὸς παρρησίαν ἄφατον.

Εἶπατε καὶ ὑμεῖς, πρόκειται ἡμῶν τὰ σώματα κολάσεσι, τιμω-
 35 ρίαις, βασάνοις· ἀνάλισκε, δαπάνα ταῦτα τιμωρίαις οἷαις βούλει· συ-
 κοφαντεῖν οὐχ αἰρούμεθα, ἀλλὰ ἀποθνήσκειν μυριάκις. Ἄλλ' οὐκ
 ἀπετμήθητε, ἀλλὰ πολλῶ χαλεπώτερα πεπόνθατε. Οὐ γὰρ ἐστιν
 ἴσον ἐν βραχείᾳ καιροῦ ροπῇ κεφαλὴν ἀποθέσθαι, καὶ τοσαύταις ἐπὶ
 τοσοῦτω χρόνῳ παλαίειν ὀδύναις, φόβοις, ἀπειλαῖς, δεσμωτηρίοις,
 40 ἀπαγωγαῖς, δικαστηρίοις, δημίῳν χερσί, συκοφαντῶν ἀναισχύντοις
 γλώτταις, ὄνειδεσι, λοιδορίαις, σκώμμασι. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο μέγι-
 στον ἄθλου εἶδος, καὶ τίθησιν αὐτὸ ἐν τάξει μεγάλων ἀγώνων ὁ μα-
 κάριος Παῦλος, οὕτω λέγων· «ἀναμιμνήσκεσθε τὰς πρότερον ἡμέ-
 ρας, ἐν αἷς φωτισθέντες πολλὴν ἄθλησιν ὑπεμείνατε παθημάτων».
 45 Εἶτα λέγων τὴν ἄθλησιν, τοῦτο τέθεικεν, οὕτως εἰπών· «τοῦτο μὲν
 ὄνειδισμοῖς καὶ θλίψεσι θεατριζόμενοι, τοῦτο δὲ κοινωνοὶ τῶν οὕτω
 πασχόντων γενηθέντες». Εἰ δὲ οἱ κοινωνήσαντες ἤθλησαν, πολλῶ
 μᾶλλον οἱ ὑπομείναντες. Οὐδὲ γὰρ ἓνα καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ πολ-
 λούς ὑπομεμνήκατε θανάτους τῇ γνώμῃ, εἰ καὶ μὴ τῇ πείρᾳ.

50 «Χάρητε τοίνυν καὶ σκιρτήσατε»· τοῦτο γὰρ ὁ τῶν οὐρανῶν
 Δεσπότης ἐκέλευσε, μὴ μόνον μὴ ἀλγεῖν, μηδὲ καταπίπτειν, ἀλλὰ
 καὶ σκιρτᾶν καὶ ἠδεσθαι, ὅταν ὄνομα πονηρὸν ὑμῶν ἐκβάλλωσιν.

2. Ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος (Ματθ. 14,6-12).

3. Ματθ. 14,4.

4. Ἐβρ. 10,32.

ἀντιστάθηκε σὲ παράνομο γάμο, ἔστω καὶ ἂν δὲν μπόρεσε νὰ διορθώσῃ τὴν παρανομία, παρὰ μόνο νὰ τὴν ἐλέγξει, ὁ καρπὸς τῆς στείρας, ὁ πολίτης τῆς ἐρήμου, ἐπειδὴ ἐξ αἰτίας αὐτοῦ φυλακίσθηκε καὶ ἀποκεφαλίσθηκε, εἶναι μάρτυρας καὶ πρῶτος μεταξὺ τῶν μαρτύρων², ἐσεῖς ποὺ προβάλατε ἀντίσταση γιὰ νόμους τῶν πατέρων καὶ θεσμοὺς οἱ ὅποιοι ἀθετήθηκαν καὶ γιὰ ἱερωσύνη ἀπειλούμενη καὶ παρανομοῦσα καὶ πάθατε τόσα πολλὰ γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ γιὰ νὰ ξεδιαλύσετε τίς τόσο ἀδιάντροπες συκοφαντίες, φαντασθεῖτε πόσο μεγάλη ἀμοιβὴ θὰ λάβετε. «Δὲν σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ ἔχεις τὴ γυναῖκα τοῦ ἀδελφοῦ σου Φιλίππου»³, αὐτὸ εἶπε ὁ γενναῖος καὶ ὑψηλὸς ἄνδρας καὶ ἦταν ἀρκετὸ γι' αὐτόν νὰ ἔχει παρρησία ἀπερίγραπτη. Εἶπατε καὶ σεῖς· Τὰ σώματά μας εἶναι ἔτοιμα γιὰ κολάσεις, τιμωρίες καὶ βασανισμοὺς. Κακοποίησέ τα, ὑπόβαλέ τα σὲ τιμωρίες ὅποιες θέλεις. Δὲν δεχόμεστε νὰ συκοφαντήσουμε, ἀλλὰ μύριες φορὲς νὰ πεθάνουμε. Βέβαια δὲν ἀποκεφαλισθήκατε, ἀλλὰ πάθατε πολὺ χειρότερα. Γιατὶ δὲν εἶναι ἴσο τὸ νὰ χάσεις τὸ κεφάλι σου μέσα σὲ μιὰ στιγμιαία κλίση, μὲ τὸ νὰ παλεύεις ἐπὶ τόσο πολὺ χρόνον μὲ τόσους πόνους, φόβους, ἀπειλές, φυλακές, ἀπαγωγές, δικαστήρια, χέρια δημίων, ἀδιάντροπες γλῶσσες συκοφαντῶν, προσβολές, ὕβρεις, κοροϊδίες. Γιατὶ καὶ αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλο εἶδος ἄθλου, καὶ τὸ τοποθετεῖ σὲ κατηγορία μεγάλων ἀγώνων ὁ μακάριος Παῦλος λέγοντας τὰ ἐξῆς· «νὰ θυμᾶστε τίς μέρες ποὺ πέρασαν, τότε ποὺ γνωρίσατε τὴν ἀλήθεια, κατὰ τίς ὁποῖες ἀγωνιστήκατε καὶ ὑπομείνατε πολλὰ παθήματα»⁴. Ἐπειτα, ἀναφέροντας τὴν ἄθληση πρόσθεσε καὶ αὐτὰ λέγοντας· «ἄλλοτε μὲ προσβολές καὶ στενοχώριες σᾶς διαπόμπευαν, καὶ ἄλλοτε συμπαραστεκόσασταν σ' ἐκείνους ποὺ περνοῦσαν τέτοιες στιγμές»⁵. Ἐὰν λοιπὸν ἐκεῖνοι ποὺ συμπαραστάθηκαν ἄθλησαν, πολὺ περισσότερο ἄθλησαν ἐκεῖνοι ποὺ ὑπόφεραν. Γιατὶ δὲν ὑπομείνατε ἓνα καὶ δύο καὶ τρεῖς, ἀλλὰ πολλοὺς θανάτους μὲ τὴ διάθεσή σας, ἂν καὶ ὄχι στὴν πράξη.

«Χαρεῖτε, λοιπὸν, καὶ πηδήξετε ἀπὸ χαρᾶ»⁶, γιὰ αὐτὸ διέταξε ὁ Δεσπότης τῶν οὐρανῶν· ὄχι μόνο νὰ μὴ πονᾶτε, οὔτε νὰ χάνετε τὸ θάρρος σας, ἀλλὰ καὶ νὰ πηδᾶτε ἀπὸ χαρὰ καὶ νὰ εὐχαριστιέστε

5. Ἐβρ. 10,33.

6. Λουκᾶ 6,23.

Εἰ δὲ ἐπὶ συκοφαντία χαίρειν δεῖ, ὅταν καὶ τοσαῦτα προσῆ, συκοφαντίαι, πληγαί, βάσανοι, ζίφη ἠκονημένα, δεσμωτήρια, ἀλύσεις, 55 ἀπαγωγαί, περιαγωγαί, ἐχθρῶν στίφη τοσαῦτα, ἐννόησον ἡλίκος ὁ μισθός, ποῦ κορυφοῦται τὰ τῆς ἀμοιβῆς. «Χαίρετε τοίνυν, σκιρτᾶτε», ἀνδρίζεσθε, κραταιοῦσθε, ἐννοήσατε πόσους ἠλείψατε δι' ὧν ἐπάθετε, πόσων φρονήματα ἀνεστήσατε, πόσους ἐστηρίξατε σαλευομένους, οὐχὶ παρόντας, ἀλλὰ καὶ ἀπόντας, οὐ διὰ τῆς ὄψεως ὧν 60 ὑπομεμενήκατε, ἀλλὰ καὶ διὰ μόνης τῆς ἀκοῆς καὶ τοὺς πόρρωθεν τὰ μέγιστα ὠφελήσαντες. Συνεχῶς ἐκεῖνο περιφέρετε τὸ ἀποστολικόν· «ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς».

Προσδοκᾶτε δὲ καὶ τὴν ταχίστην τῶν πειρασμῶν λύσιν καὶ τε- 65 λείαν ἀπαλλαγὴν, καὶ εὐχεσθε συνεχῶς ὑπὲρ ἡμῶν. Εἰ γὰρ καὶ πολλῶ διωκίσμεθα ὑμῶν τῷ μήκει τῆς ὁδοῦ καὶ ἐπὶ πολὺ ἐχωρίσθημεν ὑμῶν χρόνον, ἀλλ' ὡς παρόντες καὶ συνόντες ὑμῖν, οὕτως ὑμᾶς περιπτυσσόμεθα, οὕτως ὑμῶν ἐκάστου τὴν φίλην καταφιλοῦμεν κεφαλὴν, ὑπτίαις χερσὶ τοὺς στεφανίτας δεχόμενοι, καὶ μέγιστον 70 καὶ ἐντεῦθεν προσδοκῶντες ἡμῖν ἔσεσθαι κέρδος ἀπὸ τῆς πολλῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης. Εἰ γὰρ τοὺς ἀγαπῶντας ὑμᾶς πολὺν ἀναμένειν δεῖ τὸν μισθόν, ἐννοήσατε ἡλίκα ὑμῖν τὰ τῆς ἀντιδόσεως τοῖς ἐν τοσούτοις διαλάμβασιν ἀγῶσιν.

ὅταν σᾶς βγάλουν ὄνομα κακό⁷. Ἐὰν λοιπὸν γιὰ τὴ συκοφαντία πρέπει νὰ χαιρόμαστε, ὅταν ἐπὶ πλεον ὑπάρχουν καὶ τόσα ἄλλα, σκευωρίες, τραύματα, βασανιστήρια, ἀκονισμένα ξίφη, δεσμωτήρια, ἀλυσίδες, ἐξορίες, διαπομπεύσεις, τόσα στίφη ἐχθρῶν, φαντάσου πόσος θὰ εἶναι ὁ μισθός, σὲ ποιό ὕψος φθάνει ἡ ἀμοιβή. «Χαίρετε, λοιπὸν, πηδᾶτε ἀπὸ χαρά», ἔχετε ἀνδρεῖο φρόνημα, γίνεστε δυνατοί· σκεφθεῖτε πόσους προτρέψατε σὲ ἀγῶνες μὲ ὅσα πάθατε, πόσων τὰ φρονήματα ἀνορθώσατε, πόσους ταλαντευόμενους στηρίξατε, ὄχι παρόντες, ἀλλὰ καὶ ἀπόντες, ὄχι μὲ τὴ θεὰ αὐτῶν ποὺ ἔχετε ὑπομείνει, ἀλλὰ καὶ μόνο μὲ τὴν ἀκοή, καὶ τοὺς μακρινοὺς τοὺς ὠφελήσατε πάρα πολὺ. Συνεχῶς νὰ περιφέρετε τὸ ἀποστολικὸ ἐκεῖνο· «διότι δὲν εἶναι ἰσάξια τὰ ὅσα τώρα ὑποφέρουμε πρὸς τὴ δόξα ποὺ πρόκειται νὰ μᾶς ἀποκαλυφθεῖ»⁸.

Νὰ περιμένετε ἐπίσης καὶ τὴν πολὺ σύντομη κατάπαυση τῶν δοκιμασιῶν καὶ τὴν τέλεια ἀπαλλαγὴ καὶ νὰ προσεύχεσθε συνεχῶς γιὰ μᾶς. Γιατί, μολονότι κατοικοῦμε σὲ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ σᾶς καὶ γιὰ πολὺ χρόνικὸ διάστημα σᾶς ἀποχωριστήκαμε, ὅμως σᾶς ἀγκαλιάζουμε σὰν νὰ εἴμαστε παρόντες κοντά σας, καὶ καταφιλοῦμε τοῦ καθενὸς τὴν ἀγαπητὴ κεφαλή, μὲ ἀπλωμένα τὰ χέρια ὑποδεχόμενοι τοὺς στεφανωμένους καὶ περιμένοντας νὰ ἔχουμε πάρα πολὺ μεγάλο κέρδος ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀγάπη σας γιὰ μᾶς. Γιατί, ἐὰν αὐτοὺς ποὺ σᾶς ἀγαποῦν πολὺ πρέπει νὰ τοὺς περιμένει μισθός, φαντασθεῖτε πόσο μεγάλα θὰ εἶναι τὰ ἀγαθὰ τῆς ἀνταπόδοσης σὲ σᾶς ποὺ διαπρέψατε σὲ τόσοι ἀγῶνες.

7. «Μακάριοί ἐστε ὅταν ὄνειδίσωσιν ὑμᾶς καὶ διώξωσι καὶ εἴπωσι πᾶν πονηρὸν ῥῆμα καθ' ὑμῶν ψευδόμενοι ἕνεκεν ἐμοῦ. Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε, ὅτι ὁ μισθὸς ὑμῶν πολὺς ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. 5,11-12).

8. Ρωμ. 8,18.

ΙΗ'.

ΚΑΡΤΕΡΙΑ.

Κἄν πολλάκις κἄν ὀλιγάκις ἐπιστείλῃς, ἡμεῖς, ἦνπερ ἐξ ἀρχῆς ἔχομεν ψῆφον περὶ τῆς ἀγάπης τῆς σῆς, ταύτην ἀκίνητον διατηροῦμεν. Ἴσμεν γὰρ ὅτι καὶ γράφουσα καὶ σιγῶσα ὁμοίως περὶ ἡμᾶς διακειῖσθαι ἐσπούδακας. Ὁ Θεός σοι ταχίστην παράσχοι τὴν υἰείαν καὶ 5 πάσης ἀπαλλάξειε ἀρρωστίας. Καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἔτυχεν ἐν φροντίδι καθεστήκαμεν περὶ τῆς ἀρρωστίας τῆς σῆς ἀκούοντες. Διὸ καὶ παρακαλοῦμέν σου τὴν ἐμμέλειαν, ἠνίκα ἂν ἐξῆ συνεχῶς ἡμῖν δηλοῦν τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς καὶ εἴ τινα πρὸς τὸ βέλτιον ἐπίδοσιν ἔλαβέ σου τὸ σῶμα. Οἶσθα γὰρ καὶ πῶς ἀλγοῦμεν ἀκούοντές σε ἐν 10 ἀρρωστίᾳ εἶναι, καὶ πῶς εὐφραινόμεθα καὶ πτερούμεθα ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, ἐπειδὴν ἀκούσωμεν ἐν υἰείᾳ σε καθεστάναι.

Ταῦτ' οὖν εἰδυῖα, κυρία μου κοσμιωτάτῃ καὶ εὐγενεστάτῃ, ὅσᾱκις ἂν δυνατὸν ἦ, γράφειν ἡμῖν μὴ κατόκνει καὶ δηλοῦν τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς. Οὐ γὰρ τὴν τυχοῦσαν ἡμῖν χαριῆ χάριν, τοιαύτας 15 πέμπουσα ἡμῖν ἐπιστολάς.

ΙΘ'.

ΜΑΡΚΙΑΝΩ, ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ.

Ἐβουλόμεθα μὲν ὑμᾶς, σφοδρὸς ἡμῶν ὄντας οὕτως ἐραστάς, καὶ παρόντας ἰδεῖν, ἀλλὰ ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἐνι (τό τε γὰρ τῆς ὁδοῦ μῆκος, ἢ τε τοῦ χειμῶνος ὥρα, καὶ ὁ τῶν ληστῶν φόβος ἱκανὰ διατειχίσαι τὴν ἀποδημίαν), τοὺς γοῦν τὰ γράμματα κομίζοντας παρ' 5 ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπιθυμοῦμεν συνεχέστερον ἡμῖν περιτυγχάνειν, ὥστε δύνασθαι μετὰ δαψιλείας πληρῶσαι τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἡμετέραν. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο παρείλετο ἡμᾶς ἡ ἐρημία τοῦ χωρίου ἐν ᾧ διατρίβομεν, καὶ τὸ σφόδρα αὐτὸ ἀπωκίσθαι τῆς δημοσίας ὁδοῦ,

1. Στὴν ἀρίθμηση τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ι. Χρυσοστόμου ποὺ δημοσιεύουμε ἐδῶ, ἀκολουθώντας τὴ σειρὰ κατατάξεως τοῦ Migne, ὅπου τοὺς ἀριθμοὺς 1-17 φέρουν οἱ ἰσάριθμοι ἐπιστολῆς ποὺ ἀπευθύνονται πρὸς τὴ διακόνισσα Ὀλυμπιάδα, συ-

ΣΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΑ

Εἴτε πολλές φορές μοῦ γράψεις εἴτε λίγες, ἐγὼ διατηρῶ ἀμετακίνητη τὴ γνώμη ποὺ εἶχα ἐξαρχῆς γιὰ τὴν ἀγάπη σου. Γιατὶ γνωρίζω ὅτι καὶ ὅταν μοῦ γράφεις καὶ ὅταν σιωπᾶς, ὅμοια πρὸς ἐμένα ἔμαθες νὰ αἰσθάνεσαι. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σοῦ δώσει πολὺ γρήγορα τὴν υἰεία καὶ νὰ σὲ ἀπαλλάξει ἀπὸ κάθε ἀρρώστια. Γιατὶ δὲν ἔδειξα τυχαῖο ἐνδιαφέρον ἀκούοντας γιὰ τὴν ἀρρώστια σου. Γι' αὐτὸ καὶ παρακαλῶ τὴ χάρη σου ὅταν μπορεῖ νὰ μὲ ἐνημερώνει γιὰ τὴν ἀποκατάσταση τῆς υἰείας σου καὶ ἐὰν τὸ σῶμα σου παρουσίασε κάποια βελτίωση. Γιατὶ πρέπει νὰ γνωρίζεις πόσο πονῶ ἀκούοντας ὅτι εἶσαι ἄρρωστη καὶ πόσο χαίρομαι καὶ πετῶ ἀπὸ τὴν εὐχαρίστηση, ὅταν ἀκοῦσω ὅτι ἀποκατάστώθηκε ἡ υἰεία σου.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, σεμνότατη καὶ εὐγενεστάτη κυρία μου, ὅσες φορές θὰ εἶναι δυνατόν, μὴ ἀδιαφορεῖς νὰ μοῦ γράφεις καὶ νὰ μὲ ἐνημερώνεις γιὰ τὴν υἰεία σου. Γιατὶ δὲν θὰ μοῦ χαρίσεις τυχαία χάρη, στέλνοντάς μου τέτοια γράμματα.

ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ

Ἦθελα βέβαια ἐσᾶς ποὺ μὲ ἀγαπᾶτε τόσο πολὺ νὰ σᾶς δῶ καὶ παρόντες, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό (διότι τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, ἡ ἐποχὴ τοῦ χειμῶνα καὶ ὁ φόβος τῶν ληστῶν εἶναι ἀρκετὰ γιὰ νὰ ἀποκλείσουν τὴν ἀποδημία), γι' αὐτὸ ἐπιθυμῶ, αὐτοὶ ποὺ μεταφέρουν τὰ γράμματα ἀπὸ ἐμένα πρὸς ἐσᾶς, νὰ μὲ συναντοῦν συχνότερα, γιὰ νὰ μπορῶ πλουσιοπάροχα νὰ ἐκπληρῶνω τὴν ἐπιθυμία μου. Ἀλλὰ ἐπειδὴ καὶ αὐτὸ μοῦ τὸ στέρησε ἡ ἐρημία τοῦ χωριοῦ στὸ ὁποῖο διαμένω καὶ τὸ ὅτι αὐτὸ βρίσκεται πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ

νεχίζουμε ἀπὸ τὸν ἀριθμὸ 18 καὶ ἐξῆς. Οἱ ἐπιστολὲς 1-17 τῆς Ὀλυμπιάδας δημοσιεύονται στὸν προηγούμενο τόμο 37.

παρακαλῶ, ἂν μὴ συνεχῶς τοῦτο ποιῶμεν, συγγνώμην ἡμῖν νέμειν, 10 καὶ γραφόντων ἡμῶν καὶ σιγόντων, τὴν αὐτὴν ἔχειν περὶ τῆς ἀγάπης τῆς ἡμετέρας ψῆφον, λογιζομένους ὅτι τὴν σιγὴν ἡμῖν πολλάκις μακροτέραν ἢ ἐρημία τοῦ τόπου, οὐχ ἢ τοῦ τρόπου ραθυμία ἐργάζεταιται.

Κ'.

ΑΓΑΠΗΤΩ.

Οἶδά σου τὴν ἀγάπην τὴν γνησίαν καὶ θερμὴν, τὴν ἄδολον καὶ εἰλικρινῆ, καὶ οὔτε πραγμάτων ὄχλω, οὔτε χρόνου πλήθει, οὔτε ὁδοῦ μήκει μαραινομένην· οἶδα καὶ ὅπως ἐπιθυμεῖς καὶ αὐτοψεῖ ἡμᾶς θεάσασθαι καὶ τῆς κατὰ πρόσωπον ἀπολαῦσαι συνουσίας. Ἄλλ' ἐπει- 5 δὴ τοῦτο ἤδη ἐργῶδες, καὶ διὰ τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος καὶ διὰ τὴν τοῦ ἔτους ὥραν καὶ τὸν τῶν Ἰσαύρων φόβον, τὴν διὰ τῶν γραμμάτων παρέχε ἡμῖν εὐφροσύνην, συνεχῶς δηλῶν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς καὶ τοῦ οἴκου σου παντός. Ἄν γὰρ τοιαῦτα δεχώμεθα συνεχῶς γράμματα παρὰ τῆς σῆς εὐγενείας καὶ θαυμασιότητος, οὐ τὴν τυχοῦ- 10 σαν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντες, καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν. Καὶ γὰρ οὐκ ἀγνοεῖς ὅπως ἡμῖν περισπούδαστον τὸ ἐν ὑγείᾳ σε εἶναι, δέσποτά μου αἰδεσιμώτατε καὶ θαυμασιώτατε.

ΚΑ'.

ΑΛΦΙΩ.

Μακάριος καὶ τρισμακάριος εἶ καὶ πολλάκις τοῦτο, τοιαῦτα ἐργαζόμενος καὶ τοιαύταις ἐπιτρέχων πραγματεΐαις, αἶ πολλὴν ἐν οὐρανοῖς προαποτίθενταί σοι τὸν μισθόν τε καὶ θησαυρόν. Οὐδὲ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἡμᾶς ἀνεπτέρωσας, τὰ κατὰ τὸν Κύριόν μου Ἰωάννην τὸν 5 πρεσβύτερον ἀπαγγείλας, ὅτι πολλὴν ἐποίησας σπουδὴν ἀναστῆσαι αὐτὸν καὶ ἐκπέμψαι εἰς τὴν Φοινίκην. Ὅτι δὲ καὶ χρυσίον αὐτῷ δέ-

δημόσιο δρόμο, παρακαλῶ, ἂν δὲν τὸ κάνω αὐτὸ συνεχῶς, νὰ μὲ συγχωρεῖτε, γιατί και ὅταν γράφω και ὅταν σιωπῶ, ἔχω τὴν ἴδια γνώμη γιὰ τὴν ἀγάπη σας, και νὰ σκέφτεσθε ὅτι τὴ σιωπῆ μου πολλές φορές τὴν κάνει πιὸ μακριὰ ἢ ἐρημιὰ τοῦ τόπου και ὄχι ἢ ὀκνηρία τῆς διαθέσεως.

20

ΣΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ

Γνωρίζω τὴν ἀγάπη σου τὴ γνήσια και θερμῆ, τὴν ἄδολη και εἰλικρινῆ, πὸ δὲν μαραίνεται οὔτε ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν περιστάσεων, οὔτε ἀπὸ τὸν πολὺ χρόνο, οὔτε ἀπὸ τὸ μῆκος τοῦ δρόμου. Γνωρίζω ἐπίσης πόσο ἐπιθυμεῖς νὰ μὲ δεῖς και μὲ τὰ ἴδια σου τὰ μάτια και νὰ ἀπολαύσεις και τὴν προσωπικὴ συναναστροφή μου. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ εἶναι δύσκολο και ἐξαιτίας τοῦ μήκους τοῦ δρόμου και ἐξαιτίας τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους και ἐξαιτίας τοῦ φόβου τῶν Ἰσαύρων, γι' αὐτὸ δίνε μου τὴ χαρὰ τῶν γραμμάτων, ἀναφέροντας συνεχῶς τὰ τῆς υἰείας τῆς δικῆς σου και ὄλου τοῦ σπιτιοῦ σου. Γιατί, ἂν παίρνω συνεχῶς τέτοια γράμματα ἀπὸ τὴ δικὴ σου εὐγένεια και ἄξια θαυμασμοῦ προσωπικότητα, ἂν και διαβιῶ στὴν ἐρημιὰ, θὰ ἀποκομίζω πολὺ μεγάλη παρηγοριά. Και βέβαια δὲν ἀγνοεῖς πόσο σπουδαῖο εἶναι γιὰ μένα τὸ νὰ εἶσαι υἰγιῆς, δεσπότη μου σεβάσμιε και ἀξιοθαύμαστε.

21

ΣΤΟΝ ΑΛΦΙΟ

Εἶσαι μακάριος και τρεῖς φορές μακάριος, και πολλές φορές αὐτό, κάνοντας αὐτὰ και τρέχοντας πίσω ἀπὸ τέτοιες ὑποθέσεις, πὸ σου ἐξασφαλίζουν ἐκ τῶν προτέρων πολὺ μισθὸ και θησαυρό. Γιατί δὲν μὲ ἀναπτέρωσες λίγο ἀπαγγέλλοντάς μου τὰ σχετικὰ μὲ τὸν κύριό μου Ἰωάννη, τὸν πρεσβύτερο, ὅτι δηλαδὴ κατέβαλες πολλὴ προσπάθεια νὰ τὸν σηκώσεις και νὰ τὸν στείλεις στὴ Φοινίκη.

δώκας, αὐτὸς μὲν ἐσίγησας, καὶ τοῦτο πρέπον τῇ εὐλαβείᾳ σου ποιῶν, ἡμᾶς δὲ οὐκ ἔλαθες, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἔγνωμεν καὶ τὴν δαψιλίαν, ἣν παρέσχες. Καὶ διὰ τοῦτό σε θαυμάζοντες καὶ μακαρίζοντες οὐ παυόμεθα, ὅτι ἐν οἷς δεῖ πλουτεῖν, ἐν τούτοις πλουτεῖς· καὶ σὲ παρακαλοῦμεν γράμματα συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν. Εἰ μὲν γὰρ δυνατόν ἦν καὶ κατ' ὄψιν σε ἰδεῖν, πολλοῦ ἂν ἐπριάμεθα τοῦτο. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τέως οὐκ ἔστι, γράφε συνεχῶς ἡμῖν, περὶ τῆς υἰγιαίας τῆς σῆς εὐαγγελιζόμενος καὶ τοῦ οἴκου σου παντός. Οὐ γὰρ τὴν τυχοῦσαν
15 καρπωσόμεθα παράκλησιν ταῦτα μανθάνοντες.

Εἰδὼς οὖν ἡλίκα ἡμῖν χαριῆ, μὴ ἀποστερήσης ἡμᾶς τῆς τοσαύτης εὐφροσύνης.

ΚΒ'.

**ΚΑΣΤΩ, ΟΥΛΕΡΙΩ, ΔΙΟΦΑΝΤΩ, ΚΥΡΙΑΚΩ,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ**

Οὐ θαυμάζω, ὅτι τὴν μακρὰν ἡμῶν ἐπιστολὴν βραχεῖαν ἐκαλέσατε. Τοιοῦτον γὰρ οἱ ἐρώντες· οὐκ ἴσασι κόρον, οὐ δέχονται πλησμονήν, ἀλλ' ὅσα ἂν λάβωσι παρὰ τῶν ἐρωμένων, πλείονα ἐπιζητοῦσι. Διὰ τοι τοῦτο, εἰ καὶ δεκαπλασίων ὑμῖν ἦλθεν ἐπιστολὴ τῆς
5 ἔμπροσθεν, οὐκ ἂν οὐδὲ ἐκείνη τὸ τῆς βραχύτητος διέφυγεν ὄνομα, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ μικρὰ ἂν ἐκλήθη· μᾶλλον δὲ οὐκ ἐκλήθη μόνον, ἀλλὰ καὶ μικρὰ ἂν ὑμῖν ἐφάνη. Ἐντεῦθεν καὶ ὑμεῖς, ὅπου περ ἂν ἀφίκησθε φιλοῦντες ἡμᾶς, οὐδὲ αὐτοὶ κόρον λαμβάνομεν, ἀλλ' αἰεὶ προσθήκας ἐπιζητοῦμεν ὑμῶν τοῦ φίλτρου, καὶ τὸ χρέος τῆς ἀγάπης τὸ αἰεὶ μὲν
10 ἐκτιννύμενον, αἰεὶ δὲ ὀφειλόμενον (μηδενί, γὰρ φησι, μηδὲν ὀφείλετε, εἰ μὴ τὸ ἀλλήλους ἀγαπᾶν), καθ' ἑκάστην παρ' ἡμῶν ἀπαιτοῦμεν ἡμέραν· αἰεὶ μὲν αὐτὸ μετὰ πολλῆς λαμβάνοντες τῆς δαψιλείας, οὐδέποτε δὲ ἀπειληφέναι τὸ πᾶν ἠγούμενοι.

1. Ὁ Χρυσόστομος, παρὰ τίς ἰδιαίτερα δυσμενεῖς περιστάσεις κάτω ἀπὸ τίς ὁποῖες βρισκόταν, τίς ὁποῖες περιγράφει σὲ κάθε σχεδὸν ἐπιστολῇ του, δὲν ἔπαυε νὰ φροντίζει, νὰ ἐνδιαφέρεται καὶ νὰ παρακολουθεῖ μὲ ἀγωνία ὅλα ὅσα συνέβαιναν στὸ χῶρο τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἰδιαίτερα στὸν τομέα τῆς ἱεραποστολῆς, καὶ νὰ συγχαίρει ὅσους συνέβαλλαν μὲ κάθε τρόπο σ' αὐτήν.

Ὅμως ὅτι τοῦ ἔδωσες καὶ χρυσάφι, ἐσὺ βέβαια τὸ ἀποσιώπησες, ἐνεργώντας ὅπως ταιριάζει στὴν εὐλάβειά σου, ἐμένα ὅμως δὲν μοῦ διέφυγες, κι' ἔτσι ἔμαθα καὶ αὐτὸ καὶ τὸ ποσὸν ποῦ ἔδωσες¹. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν παύω νὰ σὲ θαυμάζω καὶ νὰ σὲ μακαρίζω, διότι σ' αὐτὰ ποῦ πρέπει νὰ πλουτίζουμε, σ' αὐτὰ πλουτίζεις, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ στέλνεις συνεχῶς γράμματα. Βέβαια, ἂν ἦταν δυνατὸ νὰ σὲ δῶ καὶ στὴν ὄψη, θὰ τὸ προτιμοῦσα αὐτὸ περισσότερο. Ἐπειδὴ ὅμως μέχρι στιγμῆς αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό, γράφε μου συνεχῶς, πληροφορώντας μου γιὰ τὰ εὐχάριστα τῆς υἰείας τῆς δικῆς σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου. Γιατὶ δὲν θὰ δοκιμάζω λίγη παρηγοριὰ μαθαίνοντας αὐτά.

Γνωρίζοντας λοιπὸν πόσα θὰ μοῦ χαρίσεις, μὴ μοῦ στέρῃσεις αὐτὴ τὴν τόσο μεγάλη χαρὰ.

22

**ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΣΤΟ,
ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ**

Δὲν ἀπορῶ ποῦ τὴ μεγάλη μου ἐπιστολὴ τὴν ὀνομάσατε μικρὴ. Διότι τέτοιοι εἶναι ὅσοι ἀγαποῦν. Δὲν γνωρίζουν κορεσμό, δὲ δέχονται ἀφθονία, ἀλλὰ, ὅσα καὶ ἂν πάρουν ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἀγαποῦν, ζητοῦν περισσότερα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἂν καὶ σᾶς ἦρθε ἐπιστολὴ δεκαπλάσια τῆς προηγούμενης, οὔτε κι ἐκείνη ξέφυγε τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς βραχύτητας, ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ὀνομάστηκε μικρὴ. Ἡ μᾶλλον δὲν χαρακτηρίστηκε μόνο, ἀλλὰ καὶ σᾶς φάνηκε μικρὴ. Γιὰ τὸν ἴδιο λόγο καὶ ἐγώ, ὅπου καὶ ἂν φθάνετε ἐπειδὴ μὲ ἀγαπᾶτε, οὔτε ἐγὼ χορταίνω, ἀλλὰ διαρκῶς ἐπιζητῶ συμπληρώματα τῆς στοργῆς σας. Καὶ τὸ χρέος τῆς ἀγάπης, ποῦ διαρκῶς ξεπληρώνεται καὶ διαρκῶς ὀφείλεται (διότι λέει, «σὲ κανένα δὲν ὀφείλετε τίποτα, παρὰ μόνο νὰ ἀγαπᾶτε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον»¹), τὸ ἀπαιτῶ ἀπὸ σᾶς κάθε μέρα. Καὶ ἐνῶ πάντοτε τὸ παίρνω μὲ μεγάλη ἀφθονία, ποτὲ δὲν πιστεύω ὅτι τὸ ἀπόλαυσα ὄλο.

1. Ρωμ. 13,8.

Μὴ δὴ παύσησθε κατατιθέντες ἡμῖν τὸ καλὸν τοῦτο ὄφλημα
 15 καὶ διπλῆν ἔχον ἡδονήν. Οἱ τε γὰρ καταβάλλοντες, οἱ τε ὑποδεχόμε-
 νοι τὴν ἴσην καρποῦνται εὐφροσύνην, ἐπειδήπερ ἀμφοτέροι τῆ κατα-
 βολῆ ὁμοίως γίνονται εὐποροί. Ὅπερ ἐπὶ τῶν χρημάτων οὐκ ἔνι,
 ἀλλ' ὁ μὲν καταθεὶς πενέστερος ταύτῃ γίνεται, ὁ δὲ ὑποδεξάμενος
 εὐπορώτερος. Ἄλλ' οὐκ ἐπὶ τοῦ συμβολαίου τῆς ἀγάπης τοῦτο συμ-
 20 βαίνειν εἶωθεν. Οὐδὲ γὰρ ἀφήσιν ἔρημον αὐτῆς τὸν καταθέντα,
 ὅπερ ποιεῖ τὸ ἀργύριον πρὸς τὸν ὑποδεχόμενον μεταστάν, ἀλλὰ τότε
 μᾶλλον αὐτὸν εὐπορώτερον καθίστησιν, ὅταν αὐτὴν καταβάλη.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι, μὴ
 διαλίπητε διηνεκῶς ἀκμάζουσιν περὶ ἡμᾶς τὴν διάθεσιν ἐπιδεικνύ-
 25 μενοι. Εἰ γὰρ καὶ μηδὲν δεῖσθε εἰς τοῦτο τῆς παρ' ἡμῶν παρακλήσε-
 ως, ἀλλ' ἐπειδὴ σφόδρα ἐρώμεν ὑμῶν τῆς ἀγάπης, καὶ μὴ δεομέ-
 νους ἀναμιμνήσκομεν τούτου ἔνεκεν, καὶ τοῦ συνεχῶς ἐπιστέλλειν,
 καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγιείας τῆς ὑμετέρας δηλοῦν. Εἰ γὰρ μηδὲ τούτου χά-
 ριν δεῖσθε τοῦ ἀναμνήσοντος, ἀλλ' ἡμεῖς καὶ τοῦτο, ἐπειδὴ σφόδρα
 30 περισπούδαστον ἡμῖν, οὐ παυσόμεθα διηνεκῶς παρ' ὑμῶν ἐπιζη-
 τοῦντες. Ὅτι μὲν γὰρ ἐργῶδες τοῦτο λοιπόν, καὶ διὰ τὴν τοῦ ἔτους
 ὥραν καὶ διὰ τὴν τῆς ὁδοῦ δυσκολίαν, οὐ πολλῶν φαινομένων τῶν
 ὁδοιπόρων τῶν πρὸς τοῦτο διακονησομένων ὑμῖν, οὐδὲ ἡμεῖς ἀγνο-
 οῦμεν· πλὴν ἀλλ' ὡς ἔνι, καὶ οἷόν τέ ἐστι καὶ ἐν τοσαύτῃ δυσκολίᾳ,
 35 συνεχῶς ἐπιστέλλειν παρακαλοῦμεν καὶ παρὰ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης
 ταύτην αἰτοῦμεν τὴν χάριν.

Καὶ τῷ κυρίῳ δέ μου τῷ εὐλαβεστάτῳ πρεσβυτέρῳ Ρωμανῷ,
 καθῶς ἐκελεύσατε, ἀπεστάλκαμεν καὶ τούτου χάριν ὑμῖν εἰδότες
 πολλήν. Ἐπεὶ καὶ τοῦτο σφόδρα ἡμᾶς ἀγαπώντων ἐστὶ καὶ μεθ'
 40 ὑπερβολῆς φιλοῦντων, τὸ τηλικούτοις ἀνδράσι καὶ διὰ τῶν γραμμά-
 των πειρᾶσθαι καὶ πολλὴν ποιεῖσθαι σπουδὴν ἀκριβέστερον συνά-
 πτειν ἡμᾶς. Δεξάμενοι τοίνυν ἡμῶν τὴν πρὸς αὐτὸν ἐπιστολήν, καὶ
 δοῦναι παρακλήθητε, καὶ χωρὶς τῆς ἐπιστολῆς προσειπεῖν αὐτὸν
 πάλιν ἐξ ἡμῶν. Καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἔτυχεν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς ἐρασταὶ
 45 γεγόναμεν αὐτοῦ σφοδρότατοι· καὶ τοῦτο μανθανέτω διὰ τῆς

2. Ἐνας ἄλλος τρόπος διακινήσεως τῶν ἐπιστολῶν τοῦ Χρυσοστόμου ἦταν καὶ αὐτὸς ποὺ βλέπουμε ἐδῶ. Οἱ ἴδιοι οἱ ἀποδέκτες ἐπιστολῶν του, ἀναλαμβάναν νὰ διαβιβάσουν σὲ ἄλλους ἐπιστολὰς ποὺ προορίζονταν γιὰ ἐκείνους. Ἡ ἐπιστολὴ πρὸς

Μὴ πάψετε λοιπὸν νὰ καταβάλετε τὸ καλὸ αὐτὸ χρέος, ποὺ παρέχει διπλὴ εὐχαρίστηση. Γιατὶ καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸ καταβάλλουν καὶ αὐτοὶ ποὺ τὸ δέχονται δοκιμάζουν τὴν ἴδια χαρὰ, ἀφοῦ μὲ τὴν καταβολὴ γίνονται πλούσιοι κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο καὶ οἱ δύο, πρᾶγμα ποὺ δὲν συμβαίνει μὲ τὰ χρήματα, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ καταβάλλει γίνεται μὲ αὐτὸ φτωχότερος, ἐνῶ ἐκεῖνος ποὺ τὰ εἰσπράττει πλουσιώτερος. Συνήθως ὅμως δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ μὲ τὸ συμβόλαιο τῆς ἀγάπης. Γιατὶ αὐτὴ δὲν ἐγκαταλείπει ἐκεῖνον ποὺ τὴν καταθέτει, ὅπως κάνει τὸ χρῆμα ποὺ μεταβιβάζεται σ' ἐκεῖνον ποὺ τὸ εἰσπράττει, ἀλλὰ ὅσο καταθέτει κανεὶς αὐτήν, τόσο πιὸ πλούσιο τὸν κάνει.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἐντιμότετοι καὶ εὐλαβέστατοι κύριοί μου, μὴ παραλείπετε νὰ δείχνετε διαρκῶς ἀκμαῖα τὰ πρὸς ἐμένα αἰσθήματά σας. Καὶ μολονότι δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ σᾶς παρακαλέσω γι' αὐτό, ἐπειδὴ ὅμως θέλω πάρα πολὺ τὴν ἀγάπη σας, γι' αὐτὸ καὶ χωρὶς νὰ εἶναι ἀπαραίτητο σᾶς θυμίζω καὶ νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς καὶ νὰ μὲ πληροφορεῖτε γιὰ τὴν ὑγεία σας. Ἐὰν ὅμως οὔτε ἐξαιτίας αὐτοῦ ἔχετε ἀνάγκη ἐκεῖνου ποὺ νὰ σᾶς τὸ θυμίζει, ἐγὼ καὶ πάλι, ἐπειδὴ αὐτὸ γιὰ μένα εἶναι περιπόθητο, δὲν θὰ παύσω συνεχῶς νὰ τὸ ζητῶ ἀπὸ σᾶς. Βέβαια, ὅτι αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολο ἐξαιτίας τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους, καὶ ἐπειδὴ ὁ δρόμος εἶναι ἐπικίνδυνος, ἐξαιτίας τοῦ ὁποίου δὲν παρουσιάζονται πολλοὶ ὁδοιπόροι, ποὺ θὰ μπορούσαν νὰ σᾶς ξυπηρετήσουν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, οὔτε καὶ ἐγὼ τὸ ἀγνοῶ. Πλὴν ὅμως, ὅσο εἶναι δυνατὸ καὶ ὅπως εἶναι δυνατὸ καὶ παρὰ τὴν τόση δυσκολία, σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς καὶ ἀπὸ τὴν ἀγάπη σας αὐτὴ τὴ χάρη ζητῶ.

Καὶ στὸν κύριό μου τὸν εὐλαβέστατο πρεσβύτερο Ρωμανὸ ἔγραψα, ὅπως παραγγείλατε, καὶ σᾶς χρωστῶ πολλὴ χάρη γι' αὐτό. Γιατὶ καὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα ἀνθρώπων ποὺ μὲ ἀγαποῦν καὶ μὲ συμπαθοῦν ὑπερβολικά, τὸ νὰ φροντίζουν καὶ νὰ καταβάλλουν πολλὴ προσπάθεια νὰ μὲ συνδέσουν στενότερα καὶ μὲ ἐπιστολές μὲ τόσο σπουδαίους ἄνδρες. Ὅταν πάρετε λοιπὸν τὴν ἐπιστολή μου ποὺ ἀπευθύνεται πρὸς ἐκεῖνον, παρακαλεῖσθε νὰ τὴ δώσετε², ἀλλὰ καὶ χωρὶς τὴν ἐπιστολή νὰ τὸν χαιρετίσετε ἀπὸ ἐμένα. Γιατὶ ἀπὸ παλιὰ καὶ ἐξ ἀρχῆς ἔχω γίνει, ὄχι τυχαίως, πολὺ φίλος του. Καὶ ἄς μάθει

τὸν πρεσβύτερο Ρωμανό, γιὰ τὴν ὁποία γίνεται λόγος ἐδῶ, πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἐπόμενη (23η)

γλώττης τῆς ὑμετέρας, ὅτι τὴν αὐτὴν ἀγάπην μένομεν διατηροῦντες, ἡμῖν αὐτοῖς τὰ μέγιστα χαριζόμενοι· καὶ ὅτι τὴν μεταξὺ σιγὴν οὐ ραθυμία πεποιήκαμεν, ἀλλὰ τῷ γράμματα ἀναμένειν δέξασθαι παρὰ τῆς εὐλαβείας αὐτοῦ. Ἐπειδὴ δὲ προτέρους ἡμᾶς ἤτησεν ἐπιστεῖλαι, 50 ἴδου καὶ τοῦτο ποιοῦμεν, καὶ παρακαλοῦμεν καὶ αὐτὸν συνεχῶς τοῦτο πρὸς ἡμᾶς ποιεῖν.

ΚΓ'

ΡΩΜΑΝΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Οἶσθα καὶ αὐτός, κύριέ μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, πῶς αἰεὶ περὶ τὴν σὴν εὐλάβειαν διετέθημεν καὶ πῶς αἰεὶ συνδεδεμένοι σοι τῷ νόμῳ τῆς ἀγάπης διετελέσαμεν, θαυμάζοντές σου τὴν τῶν τρόπων ἐπιείκειαν καὶ ἐκπληττόμενοι τῆς ἀρετῆς σου τὴν εὐμορφίαν, 5 δι' ἧς πάντα τοὺς ἐντυγχάνοντας χειροῦσαι. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἐκ μακροῦ καθήμενοι διαστήματος, αἰεὶ σε ἐπὶ τῆς διανοίας περιφέρομεν, καὶ ὅπου περ ἂν ἐρημίας ἀπενεχθῶμεν, ἐπιλαθέσθαι σου τῆς ἀγάπης οὐ δυνάμεθα, ἀλλ' ὡς παρόντα καὶ πλησίον ὄντα, οὕτω καὶ ὄρωμεν καὶ φανταζόμεθα, τοῖς τῆς ἀγάπης ὀφθαλμοῖς συνεχῶς, μᾶλλον δὲ 10 διηνεκῶς σε βλέποντες καὶ πρὸς ἅπαντας ἀνακηρύττοντές σου τὴν εὐλάβειαν.

Παρακαλοῦμεν δὲ καὶ αὐτὸν μεμνηῆσθαι ἡμῶν διηνεκῶς, καὶ τὴν ἀγάπην, ἣν ἐξ ἀρχῆς περὶ ἡμᾶς ἐπεδείξω, ταύτην καὶ νῦν ἀκμάζουσιν διατηρεῖν, καὶ εὐχεσθαι μετὰ πολλῆς ἐκτενείας ὑπὲρ τῆς τα- 15 πεινώσεως τῆς ἡμετέρας, καὶ ἐπιστέλλειν ἡνίκα ἂν ἐξῆ καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς δηλοῦν, ἵνα, καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθήμενοι, πολλὴν καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν, τῆς ἀπὸ τῶν εὐχῶν σου συμμαχίας ἐκ τοσοῦτου ἀπολαύοντες διαστήματος.

ΚΔ'

ΗΣΥΧΙΩ,

Αὐτὸς μὲν συγγνώμης ἀξιοῖς τυχεῖν ὑπὲρ τοῦ μὴ παραγενέσθαι,

καὶ τοῦτο ἀπὸ τῆ δικῆ σας γλώσσα, ὅτι ἐξακολουθῶ νὰ διατηρῶ τὴν ἴδια ἀγάπη, δοκιμάζοντας ἐγὼ ὁ ἴδιος πολὺ μεγάλη χαρὰ γι' αὐτό, καὶ ὅτι ἡ σιωπὴ ποῦ μεσολάβησε δὲν ὀφείλεται σὲ ὀκνηρία, ἀλλὰ στὸ ὅτι περιμένω νὰ πάρω γράμματα ἀπὸ τὴν εὐλάβειά του. Ἐπειδὴ ὁμως ζήτησε ἐγὼ πρῶτος νὰ τοῦ γράψω, τὸ κάνω λοιπὸν καὶ αὐτὸ καὶ τὸν παρακαλῶ καὶ αὐτὸς νὰ τὸ κάνει πρὸς ἐμένα.

23

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΡΩΜΑΝΟ

Γνωρίζεις καὶ σύ, κύριέ μου ἐντιμότητε καὶ εὐλαβέστατε, πῶς συμπεριφέρθηκα πάντοτε πρὸς τὴν εὐλάβειά σου καὶ πῶς πάντοτε ἤμουν συνδεδεμένος μαζί σου μὲ τὸ νόμο τῆς ἀγάπης, θαυμάζοντας τὴν πραότητα τῶν τρόπων σου καὶ δοκιμάζοντας ἔκπληξη ἀπὸ τὴν ὁμορφιὰ τῆς ἀρετῆς σου, μὲ τὴν ὁποία αἰχμαλωτίζεις ὅλους ὄσους συναντᾷς. Γι' αὐτὸ λοιπὸν, ἂν καὶ διαμένω σὲ μακρινὴ ἀπόσταση, σὲ ἔχω διαρκῶς στὴ σκέψη μου, ἀλλὰ καὶ ἐὰν ὀδηγηθοῦμε σὲ ὁποιοδήποτε μέρος τῆς ἐρημιᾶς, δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω τὴν ἀγάπη σου, καὶ σὰν νὰ εἶσαι παρὼν καὶ κοντά, ἔτσι σὲ βλέπω καὶ σὲ φαντάζομαι μὲ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης συνεχῶς, ἢ μᾶλλον σὲ βλέπω διαρκῶς καὶ διακηρῦσσω πρὸς ὅλους τὴν εὐλάβειά σου.

Παρακαλῶ λοιπὸν καὶ ἐσένα νὰ μὲ θυμᾶσαι διαρκῶς καὶ νὰ διατηρεῖς ἀκμαία τὴν ἀγάπη ποῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶχες ἐπιδείξει, καὶ νὰ προσεύχεσαι μὲ πολλὴ ζῆλο γιὰ τὴν ταπεινότητά μου καὶ νὰ μοῦ γράφεις ὅταν εἶναι δυνατὸ καὶ νὰ μὲ ἐνημερώνεις γιὰ τὴν ὑγεία σου, ὥστε, ἂν καὶ διαμένω στὴν ἐρημιὰ, νὰ δοκιμάζω πολλὴ παρηγοριά, ἀπολαμβάνοντας τὴ συμμαχία τῶν προσευχῶν σου ἀπὸ τόσο διάστημα.

24

ΣΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ

Σὺ βέβαια ἀπαιτεῖς νὰ τύχεις συγγνώμης γιὰ τὸ ὅτι δὲν ἦρθες,

τὴν ἀρρωστίαν προβαλλόμενος, ἐγὼ δὲ σε καὶ στεφανῶ καὶ ἀνακη-
 ρύττω τῆς γνώμης, ἀφ' ἧς καὶ παραγέγονας καὶ τῶν ἐλθόντων οὐ-
 δὲν ἔλαττον ἔχεις παρ' ἡμῖν κατὰ τὸν τῆς ἀγάπης λόγον. Ἰκανὸς δὲ ὁ
 5 Θεὸς καὶ τῆς κατεχούσης σε ἀπαλλάξαι ἀρρωστίας καὶ πρὸς κα-
 θαρὰν υἰείαν ἐπαναγαγεῖν, ἵνα σου καὶ τῆς κατ' ὄψιν ἀπολαύσωμεν
 συντυχίας. Καὶ γὰρ σφόδρα ἐπιθυμοῦμέν σε ἰδεῖν καὶ περιπτύξασθαι
 καὶ τὴν φίλην ἡμῖν φιλήσαι κεφαλὴν. Ἔως δ' ἂν ταῦτα τό τε ἀρρω-
 στεῖν σου τὴν εὐγένειαν καὶ ἡ τοῦ ἔτους ὥρα διακωλύη, οὐ παυσῶ-
 10 μεθα συνεχῶς ἐπιστέλλοντές σου τῇ τιμιότητι καὶ τὴν ἐντεῦθεν ἡμῖν
 αὐτοῖς πραγματευόμενοι ἡδονήν.

ΚΕ'

ΕΛΠΙΔΙΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἡμεῖς μὲν ἐβουλόμεθα συνεχῶς ἐπιστέλλειν τῇ εὐλαβείᾳ τῇ σῆ,
 καὶ οἶσθα τοῦτο καὶ αὐτός, δέσποτα τιμιώτατε· ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο
 ἡμᾶς παραιρεῖται τὸ μηδένα συνεχῶς ἡμῖν ἐπιχωριάζειν (ἢ τε γὰρ
 ἐρημία τοῦ χωρίου τούτου, ὃ τε τῶν ληστῶν φόβος ταύτην ἐπιτεί-
 5 νων, λοιπὸν δὲ καὶ ἡ τοῦ ἔτους ὥρα τὰς ὁδοὺς ἀποτεριχίζουσα, πᾶσιν
 ἄβατον ποιεῖ τὴν Κουκουσόν), ἀλλ' ἡνίκα ἂν ἐπιτύχωμεν γραμματη-
 φόρων, πληροῦμεν ἡμῶν τὴν ἐπιθυμίαν, ἡμῖν αὐτοῖς τὰ μέγιστα χα-
 ριζόμενοι, ὃ δὲ καὶ νῦν πεποιήκαμεν διὰ τῶν κυρίων μου τῶν τιμιω-
 τάτων πρεσβυτέρων, τὴν τε ὀφειλομένην ἀποδιδόντες πρόσρησιν τῇ
 10 θεοσεβείᾳ σου, καὶ παρακαλοῦντες ἡνίκα ἂν ἐξῆ καὶ αὐτὸν ἡμῖν ἐπι-
 στέλλειν καὶ τὰ περὶ τῆς υἰείας δηλοῦν τῆς σῆς. Οὐ γὰρ ἀγνοεῖς, δέ-
 σποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, ὅπως ἡμῖν περισπούδαστον
 αἰεὶ περὶ ταύτης μανθάνειν. Εἰ γὰρ καὶ πρὸς αὐτὰς ἀπωκίσθημεν τῆς
 καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης τὰς ἐσχατίας, ἀλλ' ὁμως τῆς ἀγάπης σου τῆς
 15 γνησίας καὶ θερμῆς, τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀδόλου ἐπιλαθέσθαι οὐ δυ-
 νάμεθα, ἀλλ', ὅπουπερ ἂν ἀπίωμεν, περιφέροντες αὐτὴν ἄπιμεν, με-
 γίστην ἐντεῦθεν καρπούμενοι τὴν παραμυθίαν.

προβάλλοντας ὡς αἰτία τὴν ἀρρώστια. Ἐγὼ ὁμῶς καὶ σὲ στεφανῶ-
νω καὶ σὲ ἀνακηρύσσω γιὰ τὴ πρόθεσή σου, μὲ τὴν ὁποία καὶ
ἦρθες, καὶ δὲν ἔχεις νὰ ζηλέψεις σὲ τίποτε ἐκείνους ποὺ ἦρθαν,
ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἀγάπη. Ὁ δὲ Θεὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ σὲ ἀπαλλάξει
καὶ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια ποὺ σὲ βρῆκε καὶ νὰ σὲ ἐπαναφέρει σὲ πλήρη
ὕγεια γιὰ νὰ χαρῶ καὶ τὴν προσωπική σου συνάντηση. Γιατὶ πάρα
πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ σὲ δῶ καὶ νὰ σὲ ἀγκαλιάσω καὶ νὰ φιλήσω τὴν
ἀγαπητὴ κεφαλὴ σου. Ὅσο καιρὸ ὁμῶς αὐτὰ θὰ σὲ ἐμποδίζουν, καὶ
ἡ ἀρρώστια τῆς εὐγένειάς σου καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους, δὲ θὰ πᾶσω
νὰ γράφω στὴν ἐντιμότητά σου καὶ νὰ περιμένω τὴν ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ
μένα τὸν ἴδιο εὐχαρίστηση.

25

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ

Ἐγὼ βέβαια ἤθελα νὰ γράφω συνεχῶς στὴν εὐλάβειά σου καὶ
τὸ γνωρίζεις αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος, δεσπότη ἐντιμότητε. Ὅμως ἐπειδὴ
αὐτὸ μοῦ τὸ ἀποκλείει τὸ ὅτι κανεὶς δὲν μᾶς ἐπισκέπτεται συχνὰ
(ἐπειδὴ καὶ ἡ ἐρημιὰ τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ, ποὺ τὴν ἐπαυξάνει ὁ φόβος
τῶν ληστῶν, ἀλλὰ καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους ποὺ ἀποκλείει τοὺς δρό-
μους, κάνει ἀπλησίαστη τὴν Κουκουσό), γι' αὐτὸ ὅταν ποτὲ βρῶ
γραμματοκομιστὲς, ἐκπληρώνω τὴν ἐπιθυμία μου, δοκιμάζοντας ὁ
ἴδιος μεγάλη χαρά. Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔκανα καὶ τώρα μὲ τοὺς κυρίους
μου, τοὺς ἐντιμότετους πρεσβυτέρους, καὶ ἀνταποδίδοντας τὸν
ὀφειλόμενο πρὸς τὴ θεοσέβειά σου χαιρετισμὸ, καὶ παρακαλώντας
ὅταν εἶναι δυνατὸ καὶ ὁ ἴδιος νὰ μοῦ γράφεις καὶ νὰ μὲ ἐνημερώνεις
γιὰ τὴν ὑγεία σου. Γιατὶ δὲν ἀγνοεῖς, δεσπότη μου ἐντιμότητε καὶ
εὐλαβέστατε, πόσο σπουδαῖο εἶναι γιὰ μένα νὰ μαθαίνω πάντοτε γι'
αὐτήν. Καὶ μπορεῖ βέβαια νὰ ἐξορίσθηκὰ σ' αὐτὰ τὰ ἔσχατα τῆς οἰ-
κουμένης, ἀλλ' ὁμῶς τὴν ἀγάπη σου τὴ γνήσια καὶ θερμὴ, τὴν εἰλι-
κρινῆ καὶ ἄδολη, δὲν μπορῶ νὰ τὴ λησμονήσω, ἀλλὰ ὅπουδῆποτε
καὶ ἂν πηγαίνω, πηγαίνω φέρνοντάς τὴν μαζί μου, ἀντλώντας πολλὴ
παρηγοριὰ ἀπὸ αὐτήν.

KS'

ΜΑΓΝΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ καὶ αὐτὸς ἡμῖν οὐκ ἀπέσταλκας, καίτοι τῶν κυρίων μου τῶν
 πρεσβυτέρων παραγενομένων, ἀλλ' ἡμεῖς τῆς τε ἄνωθέν σου φιλίας
 μεμνημένοι καὶ τὴν τῶν τρόπων σου θαυμάζοντες ἐπιείκειαν καὶ τὴν
 τῆς ψυχῆς ἀνδρείαν, εἰδότες δὲ καὶ τὸ φίλτρον, ὃ αἰεὶ περὶ ἡμᾶς ἐπε-
 5 δεῖξω, πρότεροι τοῖς πρὸς τὴν σὴν ἐμμέλειαν ἐπεπηδήσαμεν γράμ-
 μασι, χάριτάς τέ σοι ὁμολογοῦμεν τῆς διαθέσεως, ἣν περὶ ἡμᾶς ἐπι-
 δεῖκνυσαι· οὐ γὰρ ἔλαθεν ἡμᾶς τοῦτο, καίτοι γέ ἐκ τοσοῦτου καθημέ-
 νους διαστήματος. Παρακαλοῦμεν οὖν, ἥνίκα ἂν ἐξῆ, γράφειν ἡμῖν
 συνεχῶς καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς εὐαγγελίζεσθαι. Ὅταν γὰρ
 10 ἀκούσωμεν τοὺς σφοδροὺς ἡμῶν ἐραστὰς καὶ γενναίους, οὕτω διε-
 γηγεμένους, νήφοντάς τε καὶ ἐγρηγορότας περὶ τὴν τῶν Ἐκκλη-
 σιῶν πρόνοιαν, ἐν ὑγείᾳ διάγειν, πολλὴν καὶ ἐντεῦθεν καρπούμεθα
 τὴν παράκλησιν.

Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, μὴ
 15 κατόκνει συνεχῶς ταῦτα ἡμῖν δηλοῦν. Οὕτω γάρ, κἂν πρὸς αὐτὰς
 ἀπενεχθῶμεν τῆς οἰκουμένης τὰς ἐσχατίας, πολλὴν καρπωσόμεθα
 τὴν παράκλησιν, ταύτης συνεχῶς ἀπολαύοντες τῆς παραμυθίας.

KZ'

ΔΟΜΝΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Καὶ τοῦ πέμψαι τὸν τιμιώτατον πρεσβύτερον εἰς ἐπίσκεψιν
 ἡμετέραν καὶ τοῦ γράψαι, πολλὰς ἔχω χάριτας τῇ εὐλαβείᾳ τῇ σῇ,
 δέσποτα τιμιώτατε. Ἀμφότερα γὰρ γνησίας ἀγάπης καὶ θερμῆς δια-
 θέσεως. Διὰ τοῦτο, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντες, πολλὴν ἐντεῦθεν
 5 ἐδεξάμεθα τὴν παράκλησιν. Τὸ γὰρ τοιούτους ἀνδρας οὕτω σφο-
 δροὺς ἐραστὰς ἔχειν, οὐ τὴν τυχούσαν φέρει τοῖς ἀγαπωμένοις πα-
 ραμυθίαν. Καὶ ἐβουλόμην μὲν κατ' ὄψιν συντυχεῖν τῇ εὐλαβείᾳ τῇ σῇ
 καὶ ἐμφορηθῆναι τῆς ἡδίστης σου διαθέσεως, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο
 οὐκ ἐνι (οὔτε γὰρ ἡμῖν δυνατόν, οὔτε τῇ τιμιότητί σου ράδιον, διὰ τὴν

26

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΓΝΟ

Ἄν καὶ ἐσὺ δὲν μοῦ ἔγραψες, παρ' ὄλο ποῦ ἦρθαν οἱ κύριοι μου πρεσβύτεροι, ἐγὼ ὁμως καὶ τὴν παλιά σου φιλία ἐνθυμούμενος καὶ τὴν καλωσύνη τῶν τρόπων σου, καθὼς καὶ θαυμάζοντας τὴν ἀνδρεία τῆς ψυχῆς σου καὶ γνωρίζοντας καὶ τὴν ἀγάπη ποῦ πάντοτε ἔδειχνες πρὸς ἐμένα, πρῶτος ὄρμησα μὲ τὰ γράμματα πρὸς τὴ χάρη σου καὶ σοῦ χρωστῶ καὶ χάρη γιὰ τὰ αἰσθήματα ποῦ δείχνεις πρὸς ἐμένα, γιὰτὶ δὲν μοῦ διέφυγε αὐτὸ, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόση ἀπόσταση. Παρακαλῶ λοιπὸν, ὅταν εἶναι δυνατό, νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μοῦ ἀναγγέλλεις τὰ εὐχάριστα τῆς υἰείας σου. Γιατὶ ὅταν ἀκούσω ὅτι οἱ πολὺ πιστοὶ καὶ γενναῖοι φίλοι μου, οἱ τόσο ζωντανοί, νηφάλιοι καὶ ἄγρυπνοι στὴ φροντίδα τους γιὰ τὴς Ἐκκλησίες, εἶναι υἰεῖς, δέχομαι πολλὴ καὶ ἀπὸ αὐτὸ παρηγοριά.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἐντιμότητα καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, μὴν ἀποφεύγεις νὰ μοῦ τὰ πληροφορεῖς συνεχῶς. Γιατὶ ἔτσι, καὶ ἂν ἀκόμα μεταφερθῶ στὴς ἐσχατιές τῆς οἰκουμένης, θὰ ἔχω πολλὴ παρηγοριά, δεχόμενος συνεχῶς σὺτὴ τὴν ἐνθάρρυνση.

27

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΔΟΜΝΟ

Καὶ γιὰ τὸ ὅτι ἔστειλες τὸν ἐντιμώτατο πρεσβύτερο νὰ μὲ ἐπισκεφθεῖ καὶ γιὰ τὸ ὅτι μοῦ ἔγραψες, ὀφείλω πολλὰς εὐχαριστίες στὴν εὐλάβειά σου, δεσπότη ἐντιμότητα. Γιατὶ καὶ τὰ δύο ἀποτελοῦν δείγματα πηγαίας ἀγάπης καὶ θερμῆς διαθέσεως. Γι' αὐτὸ, μολονότι διαμένω στὴν ἐρημιά, δέχτηκα πολλὴ ἀπὸ αὐτὰ παρηγοριά. Γιατὶ τὸ νὰ ἔχει κανεὶς τέτοιους ἄνδρες τόσο πιστοὺς φίλους, δὲν φέρνει τυχαία παρηγοριά σ' αὐτὸν ποῦ ἀγαπιέται. Καὶ θὰ ἤθελα βέβαια νὰ συναντήσω προσωπικὰ τὴν εὐλαβειά σου γιὰ νὰ γεμίσω ἀπὸ τὴν εὐχάριστη διάθεσή σου, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε σ' ἐμένα δυνατό, οὔτε στὴν ἐντιμότητά σου εὐκολο, ἐξαιτίας τῆς φρο-

10 τῆς ἐκκλησίας τῆς αὐτόθι πρόνοιαν), ἐπὶ τὸν δεύτερον ἀναγκαίως ἤλθομεν πλοῦν, τὴν ἀπὸ τῶν γραμμάτων παραψυχὴν ἑαυτοῖς χαρίζομενοι. Οὐ γὰρ μικρὸν καὶ ἐπιστολὴ δύναται ἄν, γνησίας ἀγάπης ἀνακεχρωσμένη, εἰς παράκλησιν τῶν τῷ σώματι κεχωρισμένων.

Ἴν' οὖν ταύτης συνεχῶς ἀπολαύωμεν τῆς παραμυθίας, ὁσάκις
15 ἂν ἐξῆ καὶ δυνατὸν ἦ, γράφειν ἡμῖν τὰ περὶ τῆς υἰείας τῆς σῆς μὴ κατόκνει. Καὶ γὰρ θησαυρὸν μέγιστον καὶ πλοῦτον ἄφατον ἀγαθῶν τὴν σὴν ἠγούμεθα ἡμῖν εἶναι φιλίαν. Κἂν συνεχῶς τοιούτων ἀπολαύωμεν ἀγαθῶν, ἤγουν τῶν γραμμάτων, οὐδὲ τῆς ἐνταῦθα ἐρημίας ληψόμεθα αἴσθησιν, ἀπὸ τῶν ἐπιστολῶν τῶν σῶν πολλὴν καρπού-
20 μενοι τὴν εὐφροσύνην.

ΚΗ'

ΒΑΣΙΛΕΙΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Εἰ καὶ τῆς κατ' ὄψιν σου συντυχίας οὐκ ἀπηλαύσαμεν, ἀλλὰ τὴν ἀρετὴν σου τῆς ψυχῆς ἀκούοντες καὶ τὸν ζῆλον ὃν ἔχεις κατὰ τῶν Ἑλλήνων, καταλύων αὐτῶν τὴν πλάνην καὶ πρὸς ἀλήθειαν χειραγωγῶν, ὡς παρόντες καὶ συγγενόμενοι καὶ πολὺν σοι συντραφέντες
5 χρόνον, οὕτως σε αἰδούμεθα καὶ τιμῶμεν. Διὸ καὶ πρότερον ἐπεπηδήσαμεν τοῖς πρὸς σὲ γράμμασι, μακαρίζοντές σε ὑπὲρ ὧν κατορθοῖς καὶ θαυμάζοντες, καὶ αἰτοῦντες καὶ αὐτὸν ἡμῖν ἐπιστέλλειν ἠνίκα ἂν ἐξῆ. Καὶ γὰρ εἰ καὶ τῷ σώματί σου κεχωρίσμεθα, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ σοι συνδεδέμεθα, ἐννοοῦντες τὴν σὴν εὐλάβειαν.

10 Ταῦτ' οὖν εἰδώς, μὴ κατόκνει συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν καὶ τὰ κατορθώματα τὰ σὰ δηλοῦν, ἵνα, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντες, πολλὴν ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν.

1. Ἐάν καὶ δὲν ἀναφέρεται στὴν ἐπιστολὴ, ὁμως εἶναι προφανὲς ὅτι ὁ πρεσβύτερος Βασίλειος πρέπει νὰ ἦταν μεταξὺ τῶν ἱεραποστόλων τῆς Φοινίκης, γιὰ τὴν

ντίδας για την ἐκεῖ Ἐκκλησία, ἔφθασα κατ' ἀνάγκη στὸ δεύτερο μέσο, χαρίζοντας στὸν ἑαυτό μου τὴν παρηγοριὰ τῶν γραμμάτων. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ συμβάλει λίγο μιὰ ἐπιστολή, ποὺ εἶναι χρωματισμένη μὲ πηγαία ἀγάπη, στὴν παρηγοριὰ ἐκείνων ποὺ εἶναι σωματικὰ χωρισμένοι.

Γιὰ νὰ ἀπολαμβάνω λοιπὸν συνεχῶς αὐτὴ τὴν παρηγοριὰ, ὅταν ἐπιτρέπεται καὶ εἶναι δυνατό, μὴ ἀμελεῖς νὰ μοῦ γράφεις γιὰ τὴν υἰγεία σου. Γιατὶ τὴ φιλία σου τὴ θεωρῶ ὅτι εἶναι γιὰ μένα θησαυρὸς πάρα πολὺ μεγάλος καὶ ἀπερίγραπτος πλοῦτος ἀγαθῶν. Καὶ ἐὰν δέχομαι συνεχῶς τέτοια ἀγαθὰ, δηλαδὴ τὰ γράμματα, οὔτε τὴν ἐδῶ ἔρημιὰ θὰ νοιώσω, παίρνοντας ἀπὸ τὶς ἐπιστολές σου πολλὴ εὐχαρίστηση.

28

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ

Ἄν καὶ δὲν ἀπόλαυσα τὴν προσωπικὴ σου συνάντηση, ὅμως ἀκούοντας τὴν ἀρετὴ τῆς ψυχῆς σου καὶ τὸν ζῆλο ποὺ ἔχεις ἐναντίον τῶν ἐθνικῶν, διαλύοντας τὴν πλάνη τους καὶ χειραγωγώντας τους πρὸς τὴν ἀλήθεια¹, σὲ σέβομαι καὶ σὲ ἐκτιμῶ σὰν νὰ ἦμουν παρὼν μαζί σου καὶ σὲ συναστράφηκα γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα. Γι' αὐτὸ καὶ ὄρμησα πρῶτος μὲ τὰ γράμματα πρὸς ἐσένα, μακαρίζοντάς σε γιὰ αὐτὰ ποὺ κατορθώνεις καὶ θαυμάζοντάς σε καὶ παρακαλῶντας καὶ σὺ νὰ μοῦ γράφεις ὅταν εἶναι δυνατό. Γιατί, ἂν καὶ εἶμαι χωρισμένος ἀπὸ τὸ σῶμα σου, ὅμως εἶμαι συνδεδεμένος μαζί σου μὲ τὴν ἀγάπη κατανοώντας τὴν εὐλάβειά σου.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, μὴ ἀμελεῖς νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μοῦ ἀναφέρεις τὰ κατορθώματά σου, ὥστε, ἂν καὶ διαμένω στὴν ἔρημιὰ, νὰ παίρνω ἀπὸ αὐτὰ πολλῆ παρηγοριὰ.

ὅποια ἔδειχνε ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον ὁ ἰ. Χρυσόστομος. Πρβλ. καὶ Ἐπιστ. 123 «πρὸς τοὺς ἐν Φοινίκῃ πρεσβυτέρους καὶ μονάζοντας, τοὺς κατηχοῦντας τοὺς Ἕλληνας».

ΚΘ'

ΧΑΛΚΙΔΙΑ, ΚΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ.

Μηδὲν ὑμᾶς ταραττέτω τῶν συμβαινόντων λυπηρῶν, μηδὲ τὰ ἐπάλληλα τῶν πραγμάτων κύματα θορυβεῖτω ὑμῶν τὴν διάνοιαν. Τοιαύτη γὰρ ἡ στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδός, πολλὴν ἔχουσα τὴν δυσκολίαν, πολλοὺς τοὺς ἰδρῶτας καὶ τοὺς πόνους. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν 5 παροδεύεται καὶ τῷ παρόντι συγκαταλύεται βίῳ (καὶ γὰρ στενὴ ἡ ὁδός, ἀλλ' ὁδὸς ἐστίν), τὰ δὲ ἐκ τοῦ ταῦτα φέρειν πρῶως καὶ γενναίως βραβεῖα διηνεκῆ καὶ ἀθάνατα καὶ πολλῶ μείζονα τῶν ἰδρῶτων. Ἐννοῦσαι τοίνυν καὶ τὸ ἐπίκηρον καὶ τὸ πρόσκαιρον τῆς θλίψεως, καὶ τὸ διηνεκὲς καὶ ἀθάνατον τῶν ἀμοιβῶν, φέρετε πάντα 10 γενναίως, μηδενὶ τῶν συμπιπτόντων δυσχερῶν ταραττόμεναι. Ἐν γὰρ ἐστὶ λυπηρόν, ἀμαρτία μόνον, τὰ δὲ ἄλλα πάντα, ἐξορίαί, δημεύσεις, ἀπαγωγαί, ἐπιβουλαὶ καὶ ὅσα τοιαῦτα, σκιά τις ἐστίν καὶ καπνὸς καὶ ἀρᾶχη καὶ εἴ τι τούτων εὐτελέστερον.

Ἄτε οὖν καὶ κατὰ τὸν ἔμπροσθεν χρόνον πολλοὺς μελετήσασαι 15 φέρειν πειρασμούς, καὶ νῦν τὴν ἀρμόττουσαν ὑμῖν ἐπιδείκνυσθε ὑπομονήν. Αὕτη γὰρ ἐν ἀσφαλείᾳ καὶ ἀδείᾳ καὶ γαλήνῃ πολλῇ καταστήσαι ὑμᾶς δυνήσεται καὶ δοκιμωτέρας ποιῆσαι. Καὶ γράφετε συνεχῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς υἰείας τῆς ὑμετέρας, ἂν τινὰς εὕρητε δι' ἰδίαν χρείαν παραγενομένους ἐνταῦθα. Ἴστε γὰρ ὅπως αὐτῆς ἀντεχόμεθα 20 καὶ ὅπως βουλόμεθα πυκνότερον περὶ ταύτης μανθάνειν.

Λ'

ΕΟΡΤΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἐγὼ μὲν ἐπεθύμουν καὶ γράμματα δέξασθαι τῆς σῆς τιμιότητος

1. Ματθ. 7,14.

2. «Σκιά», «καπνός», «ὄναρ», «ἄνθη ἢ φύλλα ἑαρινά», λέξεις μὲ τις ὁποῖες ὁ ἱερός Χρυσόστομος συνηθίζει νὰ χαρακτηρίζει ὅλα τὰ ἐπίγεια πράγματα, εἴτε αὐτὰ εἶναι ἐξορίες, δημεύσεις, ἀπαγωγές, συκοφαντίες κ.τ.δ. (βλ. Ἐπιστολὴ 106, 117 κ.δ.),

ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ

Τίποτε ἀπὸ τὰ θλιβερά πού συμβαίνουν νὰ μὴ σᾶς συνταράσσει, οὔτε τὰ ἀλλεπάλληλα κύματα τῶν περιστάσεων νὰ θορυβοῦν τὴ διάνοιά σας. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ «στενὴ καὶ τεθλιμμένη ὁδός»¹. ἔχει πολλὴ δυσκολία, πολλοὺς ἰδρῶτες καὶ κόπους. Ὅμως αὐτὰ ξεπερνοῦνται καὶ ἐξαφανίζονται μαζί μὲ τὴν παρούσα ζωὴ. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα εἶναι στενὸς ὁ δρόμος, ἀλλ' εἶναι δρόμος. Τὰ βραβεῖα ὁμως, ὅταν ὑποφέρουμε μὲ ὑπομονὴ καὶ γενναιότητα, εἶναι συνεχῆ καὶ ἀθάνατα καὶ πολὺ ἀνώτερα ἀπὸ τοὺς ἰδρῶτες. Κατανοώντας λοιπὸν, ὅτι ἡ θλίψη εἶναι φθαρτὴ καὶ προσωρινή, ἐνῶ οἱ ἀμοιβές συνεχεῖς καὶ ἀθάνατες, ὑπομείνετε ὅλα γενναῖα, χωρὶς νὰ συνταρράσσεσθε ἀπὸ τὶς δυσκολίες πού συμβαίνουν. Γιατὶ ἓνα μόνο εἶναι λυπηρό, ἡ ἀμαρτία. Ἐνῶ τὰ ἄλλα ὅλα, ἐξορίες, κατασχέσεις περιουσιῶν, ἀπαγωγές, σκευωρίες καὶ ὅσα ἄλλα τέτοια, εἶναι κάποια σκιά καὶ καπνὸς καὶ ἀράχνη καὶ ὅτιδήποτε ἄλλο ὑπάρχει πιὸ εὐτελὲς ἀπὸ αὐτά².

Ὅπως λοιπὸν καὶ κατὰ τὸν προηγούμενο χρόνον ἀσκηθήκατε νὰ ὑπομένετε πολλὰς δοκιμασίες, ἔτσι καὶ τώρα δεῖξετε τὴν ὑπομονὴν πού σᾶς ταιριάζει. Γιατὶ αὕτη θὰ μπορέσει νὰ σᾶς ὀδηγήσει σὲ ἀσφάλεια καὶ ἀφοβία καὶ γαλήνη πολλή καὶ θὰ σᾶς κάνει πιὸ δοκιμασμένες. Καὶ γράφετε συνεχῶς σ' ἐμένα τὰ τῆς ὑγείας σας, ἂν βρεῖτε κάποιους πού ἔρχονται ἐδῶ γιὰ δική τους ἀνάγκη. Γιατὶ γνωρίζετε πόσο ἐνδιαφέρομαι γι' αὐτὴν καὶ πόσο θέλω πιὸ συχνὰ νὰ μαθαίνω γι' αὐτήν.

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΟΡΤΙΟ

Ἐγὼ βέβαια θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ πάρω καὶ γράμματα τῆς ἐντιμότη-

εῖτε εἶναι στιγμὲς πρόσκαιρης εὐτυχίας. Βλ. Ὁμιλία εἰς Εὐτρόπιον πατρίκιον καὶ ὑπατον, P. G. 52, 391, κ.έ.

περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς ἡμῖν δηλοῦντα. Οἶσθα γὰρ ὅπως αἰεὶ περὶ τὴν σὴν διετέθημεν εὐλάβειαν, δέσποτα τιμιώτατε. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἴσως τῶν γραμματηφόρων ὑμᾶς περιείλετο ἢ σπάνις, ἡμεῖς, ἐπιτυ-
 5 χόντες τῶν πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν ἀφικνουμένων, πρότεροι τοῖς γράμμασιν ἐπεπηδήσαμεν τοῖς πρὸς τὴν σὴν τιμιότητα, καὶ σὲ παρακαλοῦμεν, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, καὶ αὐτὸν συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν, καὶ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς δηλοῦν. Οἰκοῦμεν γὰρ χωρίον ἐρημότατον καὶ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐρημότερον· πολιορκούμεθα
 10 καὶ φόβῳ ληστῶν, καὶ πολλὰς ὡς ἐν ἄλλοτρίᾳ καὶ ἐν τοσαύτῃ ἐρημιά θλίψεις ὑπομένομεν· πλὴν, ἐὰν ὑμῶν τῶν σφόδρα ἡμᾶς ἀγαπώντων πυκνῶς ἐπιτυγχάνωμεν γραμμάτων τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας δηλούντων, πολλήν, καὶ ἐν τοσαύταις περιστάσεσιν ὄντες, καρπωσόμεθα παράκλησιν. Οἶσθα γὰρ ὅση ἀγάπης δύναμις καὶ ὡς
 15 οὐ παρουσία τῶν φιλούντων μόνον, ἀλλὰ καὶ γράμματα πολλὴν φέρει τὴν παραμυθίαν.

Ταῦτ' οὖν εἰδὼς ἐπιδαψιλεύου ταύτην ἡμῖν τὴν εὐφροσύνην, συνεχέστερον τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς δηλῶν, περὶ ἧς μάλιστα περισπούδαστον ἡμῖν μανθάνειν.

ΛΑ'

ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ.

Μακρὰν μὲν ἐσιγήσαμεν ἀφμότεροι σιγὴν πρὸς ἀλλήλους, τῆς δὲ ἀγάπης σου τῆς ἀρχαίας καὶ γνησίας ἡμῖν ἐκείνης οὐκ ἐπιλελήσμεθα, ἀλλ' ἀκμάζουσιν αὐτὴν διατηροῦμεν, καὶ ὅπουπερ ἂν ἀπίωμεν, αὐτὴν περιφέρομεν, μεγίστην ἐντεῦθεν καρπούμενοι τὴν παρά-
 5 κλησιν. Διὸ δὴ καὶ νῦν ἐπιτυχόντες τῶν πρὸς τὴν σὴν εὐγένειαν ἀφικνουμένων, τὴν τε ὀφειλομένην ἀποδιδόαμεν πρόσρησιν, καὶ δηλοῦμεν, ὅτι, κἂν πρὸς αὐτὰς ἀπενεχθῶμεν τῆς οἰκουμένης τὰς ἐσχατίας, ἔχοντές σε ἄπιμεν ἐν διανοίᾳ ἐγκεκολαμμένον ἡμῶν τῷ συνειδότι.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῖς οὕτω διακειμένοις οὐ τὸ γράφειν μόνον, ἀλλὰ

τητάς σου πού νά με πληροφοροῦν γιά τήν ὑγεία σου. Γιατί γνωρίζεις πόσο πάντοτε ἐνδιαφερόμουν γιά τήν εὐλάβειά σου, ἐντιμότητα δεσπότη. Ἄλλ' ἐπειδή αὐτό μᾶς τὸ στέρησε ἴσως ἡ ἔλλειψη τῶν γραμματοκομιστῶν, ἐγώ, ἀφοῦ ἐπέτυχα αὐτούς πού ἔρχονται πρὸς τήν εὐλάβειά σου, ἀπευθύνομαι πρῶτος μὲ τὰ γράμματα πρὸς τήν ἐντιμότητά σου καὶ σὲ παρακαλῶ, ὅταν εἶναι δυνατὸ καὶ σὺ συνεχῶς νά μοῦ γράφεις καὶ νά μοῦ ἀναφέρεις γιά τήν ὑγεία σου. Διότι κατοικοῦμε σ' ἓνα πολὺ ἐρημικὸ χωριό, τὸ πιὸ ἐρημικὸ ὅλης τῆς οἰκουμένης. Μᾶς περισφίγγει καὶ ὁ φόβος τῶν ληστῶν καὶ ἀντιμετωπίζουμε πολλὰ στενοχώριες, σὰν νά εἴμαστε σὲ ξένη χώρα καὶ σὲ τόση ἐρημιά. Ἐὰν ὅμως παίρνω συχνὰ ἀπὸ σᾶς πού με ἀγαπᾶτε πολλὰ γράμματα, πού νά με ἐνημερώνουν γιά τήν ὑγεία σας, θὰ δοκιμάζω πολλὴ παρηγοριά, ἔστω καὶ ἂν βρίσκομαι σὲ τόσο δύσκολες περιστάσεις. Γιατί γνωρίζεις πόση εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης καὶ ὅτι ὄχι μόνο ἡ παρουσία τῶν προσώπων πού μᾶς ἀγαποῦν, ἀλλὰ καὶ τὰ γράμματά τους μοῦ φέρνουν πολλὴ ἀνακούφιση.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, δίνε μου μὲ ἀφθονία αὐτὴ τὴ χαρὰ, ἐνημερώνοντάς μου πιὸ συχνὰ γιά τήν ὑγεία σου, γιά τὴν ὁποία εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιά μένα νά μαθαίνω.

31

ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ

Γιὰ μακρὸ χρονικὸ διάστημα κρατήσαμε καὶ οἱ δύο σιωπὴ μετὰξὺ μας, τὴν ἀγάπη σου ὅμως γιά μένα ἐκείνη τὴν παλιὰ καὶ εἰλικρινῆ δὲν τὴν ἔχω λησμονήσει, ἀλλὰ τὴν διατηρῶ ἀκμαία καὶ τὴν φέρνω μαζί μου ὅπου καὶ ἂν μεταβοῦμε, παίρνοντας ἀπὸ αὐτὴν μεγάλη παρηγοριά. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ τώρα πού βρῆκα αὐτούς πού θὰ ἔρθουν πρὸς τὴν εὐγένειά σου, σοῦ ἀποδίδω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ καὶ δηλώνω ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμη μεταφερθῶ σ' αὐτὲς τὶς ἴδιες τὶς ἐσχατιὲς τῆς οἰκουμένης, θὰ μεταβῶ ἔχοντας ἐσένα στὸ νοῦ μου χαραγμένο στὴ συνείδησή μου.

Ἐπειδὴ ὅμως γιά ἐκείνους πού διάκεινται ἔτσι, ὄχι μόνο τὸ νά

10 καὶ τὸ δέχεσθαι γράμματα παρὰ τῶν οὕτω φιλουμένων, πολλὴν φέ-
ρει τὴν ἡδονήν, διπλασίασον ἡμῖν τὴν εὐφροσύνην, δέσποτα τιμώ-
τατε, καὶ ἡνίκα ἂν ἐξῆ, γράφε συνεχῶς ἡμῖν, τὰ περὶ τῆς ὑγιείας τῆς
σῆς δηλῶν. Οἶσθα γὰρ ὅπως ἡμῖν περισπούδαστον ταῦτα μανθά-
νειν, καὶ ὄσσην καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρίβοντες, ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα
15 τὴν παράκλησιν.

ΛΒ'

ΕΥΘΑΛΙΑ

Κἂν ἐλάττους δέχωμαι ἐπιστολάς παρὰ τῆς κοσμιότητος τῆς
σῆς, ὧν αὐτὸς πέμπω πρὸς τὴν σὴν ἐμμέλειαν, οὐκ ἀποστήσομαι
συνεχῶς γράφων. Ἐμαυτῷ γὰρ χαρίζομαι τοῦτο ποιῶν, πρὸς ψυχὴν
οὕτω γνησίως περὶ ἡμᾶς διακειμένην καὶ θερμῶς καὶ συνεχῶς ἐπι-
5 στέλλων. Πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ σφόδρα ἡμῖν περισπούδαστον μανθά-
νειν ἐν τίσιν ὁρμᾷ τὰ σά, συνεχῶς καὶ γραμμάτων ἐπιθυμοῦμεν ἀπο-
λαύειν, ἵνα μανθάνωμεν διηλεκτῶς ἄπερ ἐπιθυμοῦμεν, ὅτι ἐν εὐθυμίᾳ
καὶ ἀσφαλείᾳ διάγεις πολλῆ. Τούτων γὰρ ἀπολαύουσα, ὅτι πολλὴν
ποιῆ τῆς ψυχῆς τῆς σῆς ἐπιμέλειαν καὶ τῶν βιωτικῶν ὑπερορῶσα,
10 τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν ὁδὸν βαδίζεις, οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἀμφιβάλλειν.
Οἶδα γὰρ σου τῆς ψυχῆς τὸ εὐγενὲς καὶ ἐλευθέριον καὶ ἀπραγμοσύ-
νης γέμον καὶ τῶν βιωτικῶν ἀπηλλαγμένον φροντίδων.

Ἐννοοῦσα τοίνυν ἡλίκα ἡμῖν χαρίζη τοῦτο ποιοῦσα, ἡνίκα ἂν
ἐξῆ καὶ δυνατὸν ἦ, συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν, καθάπερ προειρήκα-
15 μεν, παρακλήθητι, ὥστε πολλὴν ἡμᾶς καὶ ἐντεῦθεν τῆς ἐρημίας ταύ-
της, ἐν ἧ διατρίβομεν, λαβεῖν παραμυθίαν. Τὰ γὰρ ὑμῶν τῶν ἀγα-
πῶντων ἡμᾶς γράμματα ὅταν συνεχῶς φέρηται πρὸς ἡμᾶς, τὰ περὶ
τῆς ὑγιείας ὑμῶν δηλοῦντα, οὐ τῆς τυχούσης ἡμᾶς ἐμπίπλησιν εὐ-
φροσύνης, ἀλλὰ τοσαύτην ἡμῖν ἐμποιεῖ τὴν ἡδονήν, ὡς μηδὲ μικρὰν
20 αἰσθησιν τῆς ἐρημίας ταύτης, ἐν ἧ διατρίβομεν, λαμβάνειν.

γράφουν, ἀλλὰ καὶ νὰ δέχονται γράμματα ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τόσο ἀγαποῦν, φέρνει πολλὴ εὐχαρίστηση, διπλασίασε τὴ χαρὰ μου, ἐντιμότητα δεσπότη, καὶ ὅταν σοῦ εἶναι ἐπιτρεπτὸ γράφε μου συνεχῶς, ἀναφέροντάς μου τὰ τῆς ὑγείας σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο σπουδαῖο εἶναι γιὰ μένα νὰ μαθαίνω γι' αὐτὴν καί, διαμένοντας στὰ ξένα, πόση ἀπὸ αὐτὸ θὰ παίρνω παρηγοριά.

32

ΣΤΗΝ ΕΥΘΑΛΙΑ

Καὶ ἂν ἀκόμα δέχομαι ἀπὸ τὴ σεμνότητά σου λιγότερες ἀπὸ ὄσες ἐπιστολὲς στέλνω ἐγὼ στὴ χάρη σου, δὲν θὰ πάψω νὰ σοῦ γράφω συνεχῶς. Γιατὶ στὸν ἑαυτὸ μου προκαλῶ εὐχαρίστηση, κάνοντάς το αὐτό, δηλαδή νὰ γράφω συνεχῶς σὲ μιὰ ψυχὴ ποὺ τόσο εἰλικρινὰ καὶ θερμὰ συμπεριφέρεται ἀπέναντί μου. Ἐπειδὴ ὁμως εἶναι πολὺ σπουδαῖο νὰ μαθαίνω πρὸς τὰ ποῦ στρέφονται οἱ δραστηριότητές σου, ἐπιθυμῶ νὰ παίρνω συνεχῶς γράμματα, γιὰ νὰ μαθαίνω αὐτὰ ποῦ ἐπιθυμῶ, ὅτι δηλαδή ζεῖς μὲ γαλήνη καὶ ἀσφάλεια πολλή. Γιατί, ἂν ἀπολαμβάνεις αὐτά, ποὺ πολὺ φροντίζουν γιὰ τὴν ψυχὴ σου, καὶ παραβλέπεις τὰ βιωτικά, δὲν πρέπει νομίζω νὰ ἀμφιβάλλεις ὅτι βαδίζεις τὸ δρόμο ποὺ ὀδηγεῖ στὸν οὐρανό. Καὶ τὰ γράφω αὐτὰ γιατί γνωρίζω ὅτι ἡ ψυχὴ σου εἶναι εὐγενῆς καὶ γενναῖο-δωρη καὶ γεμάτη ἡσυχία καὶ ἀπαλλαγμένη ἀπὸ τίς βιωτικὲς φροντίδες.

Κατανοῶντας λοιπὸν πόσα μοῦ χαρίζεις κάνοντας αὐτό, ὅταν ἐπιτρέπεται καὶ εἶναι δυνατό, παρακαλῶ, ὅπως εἶπα καὶ στὴν ἀρχή, νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς, γιὰ νὰ παίρνω ἀπὸ αὐτά, στὴν ἐρημιὰ αὐτὴ ποὺ ζῶ, παρηγοριά. Γιατὶ ὅταν τὰ γράμματα τὰ δικά σας ποὺ μὲ ἀγαπᾶτε ἔρχονται συνεχῶς σὲ μένα πληροφορώντας μου γιὰ τὴν ὑγεία σας, δὲν μὲ γεμίζουν ἀπλῶς χαρὰ, ἀλλὰ μοῦ προκαλοῦν τόση εὐχαρίστηση, ὥστε νὰ μὴ ἔχω τὴν παραμικρὴ αἴσθησι τῆς ἐρημιᾶς στὴν ὁποία ζῶ.

ΛΓ'

ΑΔΟΛΙΑ.

Καὶ ταύτη σου τὴν ἀγάπην ἔδειξας, τὴν γνησίαν καὶ θερμὴν, ὅτι καὶ ἐν ἀρρωστίᾳ οὕσα, οὕτω συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλεις. Ἡμεῖς δὲ ἐπιθυμοῦμεν τῆς τε ἀρρωστίας σε ἀπαλλαγῆναι, καὶ ἐνταῦθα παραγενομένην, ὅταν ἐξῆ, θεάσασθαι. Καὶ τοῦτο οἶσθα καὶ αὐτή, κυρία 5 μου κοσμιωτάτη καὶ εὐλαβεστάτη. Ἐπεὶ οὖν, ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἐπέσταλκα, νῦν ἐν φροντίδι μείζονι καθεστήκαμεν (καὶ γὰρ ἀπὸ τῶν γραμμάτων ἐστοχασάμεθά σου τῆς ἀρρωστίας τὴν ὑπερβολὴν), διὰ τοι τοῦτο, ἡνίκα ἂν πρὸς τὸ βέλτιον ἐπιδῶ σοι τὸ σῶμα, διὰ τάχους ὡς βούλει δηλῶσαι ἡμῖν παρακλήθητι τοῦτο αὐτό, ἵνα βαρυτάτης 10 ἡμᾶς ἀνεθῆναι ποιήσης φροντίδος. Ὅτι γὰρ καὶ νῦν οὐκ ἐν μικρᾷ καθεστήκαμεν ἀθυμία τῆς ἀρρωστίας ἕνεκεν τῆς σῆς, οὐδὲ αὐτῆς ἀγνοεῖς.

Εἰδυῖα τοίνυν τὴν φροντίδα ἐν ἧ νῦν ἐσμεν, ὅπερ παρεκαλέσαμεν, ποιῆσαι σπούδασον. Εἰ καὶ τὰ μάλιστα οὐδέν σοι εἰς τοῦτο δεῖ 15 παρακλήσεως, ἀλλ' εὖ οἶδ' ὅτι ὅσων ἂν ἐπιτύχῃς γραμματηφόρων, οὐ παύσῃ δι' ἐκάστου ἡμῖν ἐπιστέλλουσα.

ΛΔ'

ΚΑΡΤΕΡΙΑ.

Καὶ τοῦτο τῆς ἀγάπης τῆς σῆς, τῆς μεριμνημένης ψυχῆς τῆς σφοδρῶς περὶ ἡμᾶς διακειμένης, τὸ μὴ μόνον ἀποστεῖλαι τὸ πολυάρχιον, ἀλλὰ καὶ σκοπῆσαι ὅπως ἂν γένοιτο χρήσιμον, προσθεῖναι τε αὐτῷ τό τε νάρδιον καὶ τὸ γλεύκινον ἔλαιον, διορθοῦντα αὐ- 5 τοῦ τὴν ἀπὸ τῆς μακρᾶς ἀποδημίας ξηρότητα. Καὶ τὸ αὐτὴν καὶ κα-

1. Τὸ πολυάρχιο ἦταν ἓνα εἶδος καταπλάσματος ἢ ἀλοιφῆς (Γαλην. 19,714,15).

2. Τὸ νάρδινο ἦταν αἰθέριο ἔλαιο ποῦ παραγόταν ἀπὸ τὸ φυτὸ νάρδος.

33

ΣΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ

Και με αυτό σου τὸ γράμμα ἔδειξες τὴν ἀγάπη σου τὴ γνήσια και θερμή, γιατί, μολονότι εἶσαι ἄρρωστη, μου γράφεις τόσο συχνά. Ἐγὼ ὁμως ἐπιθυμῶ νὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ τὴν ἀρρώστια και νὰ σὲ δῶ νὰ ἔρχεσαι ἐδῶ, ὅταν θὰ εἶναι ἐπιτρεπτό. Και αὐτὸ τὸ γνωρίζεις και ἡ ἴδια, κυρία μου σεμνοτάτη και εὐλαβεστάτη. Ἐπειδὴ λοιπόν, ὅπως ἔγραψα και στὴν ἀρχή, τώρα μπῆκα σὲ μεγαλύτερη ἀγωνία (γιατὶ ἀπὸ τὰ γράμματά σου ὑπολόγισα τὴ σοβαρότητα τῆς ἀρρώστιας σου), γι' αὐτὸ ἀκριβῶς ὅταν τὸ σῶμά σου πάει πρὸς τὸ καλύτερο, παρακαλῶ νὰ μου τὸ ἀναφέρεις αὐτὸ ὅσο γίνεται γρηγορότερα ὅπως θέλεις, γιὰ νὰ μὲ κάνεις νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴ στενοχώρια. Ὅτι βέβαια και τώρα μπῆκα ὄχι σὲ μικρὴ λύπη ἐξαιτίας τῆς ἀρρώστιας σου, οὔτε ἐσὺ τὸ ἀγνοεῖς.

Γνωρίζοντας λοιπόν τὴ στενοχώρια στὴν ὁποία βρίσκομαι τώρα, κάνε πρόθυμα αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο σὲ παρακάλεσα. Ἄν και βέβαια δὲν χρειάζεται νὰ σὲ παρακαλέσω γι' αὐτὸ. Γιατὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι, ὅσους γραμματοκομιστὲς βρεῖς, δὲν θὰ πάψεις μὲ τὸν καθένα νὰ μου γράφεις.

34

ΣΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΑ

Και αὐτὸ εἶναι καρπὸς τῆς ἀγάπης σου, τῆς γεμάτης μέριμνα ψυχῆς, πὺ φροντίζει πάρα πολὺ γιὰ μένα, τὸ νὰ μὴ μου στείλεις μόνο τὸ πολυάρχιο¹, ἀλλὰ και τὸ ὅτι σκέφτηκες μὲ ποιὸ τρόπο θὰ μου ἦταν χρήσιμο και τὸ ὅτι πρόσθεσες σ' αὐτὸ και τὸ νάρδινο² και τὸ γλεύκινο³ λάδι, γιὰ νὰ διορθώσουν τὴν ξηρότητα του ἀπὸ τὸ μακρινὸ ταξίδι. Ἀκόμα και τὸ ὅτι τὸ κατασκεύασες ἡ ἴδια και δὲν τὸ

3. Τὸ γλεύκινο, ἦταν κι αὐτὸ αἰθέριο ἔλαιο πὺ παρασκευαζόταν ἀπὸ τὸ γλεύκος (μοῦστο).

τασκευάσαι τοῦτο καὶ μὴ ἑτέροις ἐπιτρέψαι καὶ μὴ τῆς ταχύτητος γενέσθαι, ἀλλὰ τοῦ γενέσθαι σπουδαῖον αὐτό, καὶ τοῦτο μάλιστα ἐκπλήττεσθαι ἡμᾶς τὴν διάθεσιν τὴν περὶ ἡμᾶς πεποίηκε. Διὰ τοῦτο σοι χάριτας ὁμολογοῦμεν, ἐν μόνον ἐγκαλοῦντες, ὅτι, ὃ μάλιστα πε-
10 ρισπούδαστον ἦν ἡμῖν, τοῦτο οὐκ ἔπεμψας διὰ τῶν γραμμάτων, τὰ εὐαγγέλια λέγω τῆς σῆς ὑγείας. Καὶ ὡς νῦν ἐν φροντίδι καθεστήκαμεν, οὐκ εἰδότες οἶα τῆς ἀρρωστίας ἔστηκε τῆς σῆς, οὕτως, ἂν διὰ τάχους ἡμῖν πέμψης γράμματα ἀπαγγέλλοντα ἡμῖν, ὅτι λέλυται τὰ τῆς νόσου, τὰ μέγιστα ἡμῖν χαριῆ.

15 Εἰδυῖα τοίνυν ὅπως σφόδρα ἐπιθυμοῦμεν μαθεῖν, ὅτι δὴ ἐκ τῆς ἀσθενείας ταύτης ἀνήνεγκας, χαρίζου ἡμῖν ταύτην τὴν εὐφροσύνην, ἐν τῇ χαλεπωτάτῃ ταύτῃ ἐρημίᾳ τε καὶ πολιορκίᾳ οὐ μικρὰν ἔσομένην ἡμῖν παράκλησιν.

ΛΕ'

ΑΛΦΙΩ.

Ὁ Θεός σοι τὸν μισθὸν δῶη καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τῆς γνησίας καὶ θερμῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης, τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀνυποκρίτου, τῆς ἀκινήτου καὶ ἀπεριτρέπτου. Οὐ γὰρ μικρὰ δείγματα τῆς περὶ ἡμᾶς διαθέσεως, καὶ ταῦτα ἐκ τοσοῦτου
5 καθήμενος διαστήματος, ἐπεδείξω, κύριέ μου τιμιώτατε καὶ εὐγενέστατε, ἀλλὰ καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα. Διὰ τοῦτο σοι χάριτας ἴσμεν καὶ συνεχῶς ἐπιστέλλειν βουλόμεθα, ἀλλ' οὐ δυνάμεθα, ὡσάκις ἂν βουλώμεθα, γράφομεν δὲ ὡσάκις ἂν δυνώμεθα. Οἴσθα γὰρ καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος καὶ τὴν ἀπὸ τῶν ληστρικῶν ἐφόδων γινομένην ἐν ταῖς
10 ὁδοῖς δυσκολίαν.

Μὴ τοίνυν νομίσης ραθυμεῖν ἡμᾶς, ὅταν μακρὰν σιγήσωμεν σιγὴν, ἀλλὰ τῇ σπάνει τῶν γραμματηφόρων τοῦτο λογίζου, μὴ τῇ ὀλιγωρίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ. Ὡς, εἴ γε δυνατὸν ἦν συνεχέστερον ἐπιστέλλειν, οὐκ ἂν ὠκνήσαμεν πυκνὰ πέμποντές σοι γράμματα. Ἡμῖν γὰρ ἑαυ-
15 τοῖς ἐχαρίζόμεθα, τὴν ὀφειλομένην σοι πρόσρησιν συνεχέστερον ἀποδιδόντες.

Ταῦτ' οὖν εἰδώς, γράφε ἡμῖν συνεχῶς καὶ αὐτὸς τὰ περὶ τῆς

ἀνέθεσες σὲ ἄλλους, καὶ φρόντισες ὄχι νὰ γίνῃ γρήγορα, ἀλλὰ νὰ γίνῃ τοῦτο ἐξαιρετο, αὐτὸ μοῦ ἔκανε νὰ ἐκπλαγῶ περισσότερο γιὰ τὴ διάθεσή σου πρὸς ἐμένα. Γι' αὐτὸ σοῦ ἐκφράζω τὶς εὐχαριστίες μου καὶ σὲ κατηγορῶ γιὰ ἓνα μόνο, ὅτι αὐτὸ ποῦ ἦταν πιὸ σημαντικὸ γιὰ μένα, αὐτὸ δὲν μοῦ τὸ ἔστειλες μὲ τὰ γράμματα, ἐννοῶ τὰ εὐχάριστα νέα τῆς ὑγείας σου. Καὶ ὅπως τώρα μπῆκα σὲ ἀγωνία, μὴ γνωρίζοντας τὴν κατάσταση τῆς ἀρρώστιας σου, ἔτσι, ἐὰν μοῦ στείλεις τὸ ταχύτερο γράμματα ποῦ νὰ μοῦ ἀναγγέλλουν ὅτι ἔπαυσε ἡ νόσος, θὰ μὲ χαροποιήσεις πάρα πολὺ.

Γνωρίζοντας λοιπὸν πόσο πολὺ ἐπιθυμῶ νὰ μάθω ὅτι συνῆλθες ἀπὸ τὴν ἀσθένεια αὐτή, χάρισέ μου αὐτὴ τὴ χαρά, ἡ ὁποία στὴν τραχύτατη αὐτὴ ἐρημιὰ καὶ πολιορκία θὰ μοῦ προσφέρει ὄχι λίγη παρηγοριά.

35

ΣΤΟΝ ΑΛΦΙΟ

Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σοῦ δώσει τὸ μισθὸ καὶ στὴν παρούσα ζωὴ καὶ στὸ μέλλοντα αἰῶνα γιὰ τὴ γνήσια καὶ θερμὴ σου πρὸς ἐμένα ἀγάπη, τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἀνυπόκριτη, τὴν ἀμετακίνητη καὶ ἀμετάβλητη. Γιατὶ δὲν ἔδειξες μικρὰ δείγματα τῆς πρὸς ἐμένα διαθέσεώς σου, κύριέ μου ἐντιμότετε καὶ εὐγενέστατε, καὶ αὐτὸ ἐνῶ βρίσκεσαι σὲ τόση ἀπόσταση, ἀλλὰ καὶ πολλὰ καὶ μεγάλα. Γι' αὐτὸ σοῦ χρεωστῶ χάρη καὶ θέλω νὰ σοῦ γράφω συνεχῶς, ἀλλὰ δὲν μπορῶ κάθε φορὰ ποῦ θὰ ἤθελα, γι' αὐτὸ σοῦ γράφω κάθε φορὰ ποῦ μπορῶ. Γνωρίζεις ἄλλωστε τὴ δυσκολία ποῦ δημιουργεῖται καὶ ἀπὸ τὸν χειμῶνα καὶ ἀπὸ τὶς ληστρικές ἐπιθέσεις στοὺς δρόμους.

Μὴ νομίσῃς λοιπὸν ὅτι τεμπελιάζω, ὅταν τηρῶ σιγὴ ἐπὶ πολὺ διάστημα, ἀλλὰ νὰ τὸ καταλογίζεις αὐτὸ στὴν ἔλλειψη γραμματοκομιστῶν καὶ ὄχι στὴν ὀλιγωρία τῆ δική μου, καὶ ὅτι, ἂν ἦταν δυνατό νὰ σοῦ γράφω πιὸ συχνά, δὲν θὰ ἀδιαφοροῦσα νὰ σοῦ στέλνω πυκνὰ γράμματα. Γιατὶ θὰ χαιρόμουν ἐγὼ ὁ ἴδιος, ἂν σοῦ ἀνταπέδιδα τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ πιὸ συχνά.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, γράφε μου συνεχῶς καὶ σὺ γιὰ τὴν

ὕγιείας τῆς σῆς. Ὅπερ ἔφης ἀπεσταλκέναι ἡμῖν, τοῦτο οὐδεὶς ἐκόμισεν ἐνταῦθα, ἀλλ' ὑπέστρεψεν ὁ ἔχων διὰ τὸν τῶν ληστῶν φόβον.
 20 Πλὴν παρακαλοῦμέν σε μὴ ποιεῖν τοῦτο, μηδὲ δυσκολίας σαυτῶ παρέχειν καὶ πράγματα. Τὰ γὰρ μεγάλα σου δῶρα, τὸ γνήσιόν σου καὶ θερμὸν τῆς διαθέσεως, οὐ διηνεκῶς ἀπολαύοντες, ἐντρυφῶμεν ἀεὶ τῇ μνήμῃ τῆς σῆς ἀγάπης.

ΑΣ'

ΜΑΡΩΝΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ, ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΙ

Ἡμεῖς τῇ μὲν ἀγάπῃ συνδεδέμεθά σοι καὶ τῇ διαθέσει καὶ ὡς παρόντα σε ἐνταῦθα οὕτως ὀρῶμεν. Τοιοῦτοι γὰρ τῆς ἀγάπης οἱ ὀφθαλμοί· οὐχ ὁδῶ διακόπτονται, οὐ χρόνῳ μαραίνονται. Ἐβουλόμεθα δὲ καὶ συνεχέστερον ἐπιστέλλειν τῇ εὐλαβείᾳ σου, ἀλλ' ἐπειδὴ
 5 τοῦτο οὐκ ἔνι ρᾶδιον διὰ τὴν τῆς ὁδοῦ δυσκολίαν καὶ τὴν ἀπορίαν τῶν ὁδοιπόρων, ἠνίκα ἂν ἐξῆ προσαγορευόμεν σου τὴν τιμιότητα, καὶ δῆλόν σοι ποιοῦμεν, ὅτι διηνεκῶς ἐπὶ μνήμῃς σε ἔχομεν, ἐν τῇ ψυχῇ τῇ ἡμετέρα περιφέροντες, ὅπουπερ ἂν ὦμεν.

Δήλου τοίνυν καὶ αὐτὸς ἡμῖν συνεχέστερον τὰ περὶ τῆς ὑγιείας
 10 τῆς σῆς, ἵνα, καὶ τῶ σώματι κεχωρισμένοι, μανθάνοντες συνεχῶς τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς, εὐθυμότεροι γινώμεθα καὶ πολλὴν ἐν ἐρημίᾳ καθήμενοι δεχώμεθα τὴν παρᾶκλῃσιν. Οὐ μικρὰν γὰρ ἡμῖν εὐφροσύνην κομίζει τὸ ἀκούειν περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς. Καὶ πρὸ πάντων εἶχεσθαι ὑπὲρ ἡμῶν παρακλήθητι.

ΑΖ'

ΤΡΑΓΚΥΛΙΝΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τὸν κύριόν μου τὸν τιμιώτατον ἐπίσκοπον Σέλευκον οἴκοθεν

1. Ὁ Ἄλφιός φαίνεται πὼς θὰ ἦταν ἀπὸ τοὺς εὐποροὺς θαυμαστὲς τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου καὶ ἐνίσχυε τακτικὰ τὸ ἔργο του. Στὴν 21ῃ ἐπιστολῇ εἶδαμε ὅτι ἔστειλε τὸν πρεσβύτερο Ἰωάννη στὴ Φοινίκη καὶ τοῦ ἔδωσε μάλιστα καὶ σοβαρὴ οικονομικὴ ἐνίσχυση γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἱεραποστολῆς ποὺ γινόταν ἐκεῖ.

1. Ὁ ἐπίσκοπος Σέλευκος φαίνεται ὅτι, ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀγάπη του πρὸς τὸν ἱ. Χρυσόστομο καὶ ἴσως παρακινήθεις καὶ ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Τραγκυλίνο ἀψηφώντας τὶς δυσμενεῖς καιρικὲς συνθήκες καὶ τὶς δυσκολίες τοῦ δρόμου, πῆγε καὶ συνάντησε

ύγεια σου. Αυτό που είπες ότι μου ἔστειλες¹, κανείς δὲν τὸ ἔφερε ἐδῶ. Προφανῶς αὐτὸς που τὸ εἶχε γύρισε πίσω ἐξαιτίας τοῦ φόβου τῶν ληστῶν. Ὅμως σὲ παρακαλῶ μὴ τὸ κάνεις αὐτὸ, οὔτε νὰ δυσκολεύεσαι καὶ νὰ δημιουργεῖς καταστάσεις στὸν ἑαυτό σου. Γιατὶ τὰ μεγάλα σου δῶρα καὶ τὴ γνησιότητα καὶ θερμότητα τῶν αἰσθημάτων σου, τὰ ὁποῖα διαρκῶς ἀπολαμβάνω, τὰ χαίρομαι πάντοτε ἐνθυμούμενος τὴν ἀγάπη σου.

36

ΣΤΟΝ ΜΑΡΩΝΑ, ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟ

Ἐγὼ βέβαια εἶμαι συνδεδεμένος μαζί σου μὲ τὴν ἀγάπη καὶ τὴν ψυχικὴ διάθεση καὶ σὲ βλέπω σὰν νὰ εἶσαι παρὼν ἐδῶ. Γιατὶ τέτοια εἶναι τὰ μάτια τῆς ψυχῆς. Δὲν διακόπτονται ἀπὸ τὸ δρόμο, οὔτε μαραινόνται ἀπὸ τὸ χρόνο. Θὰ ἤθελα ὅμως νὰ γράφω συχνότερα στὴν εὐλάβειά σου, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι εὐκολο ἐξαιτίας τῆς δυσκολίας τοῦ δρόμου καὶ τῆς ἔλλειψης τῶν ὁδοιπόρων, ὅποτε εἶναι δυνατὸ στέλνω χαιρετισμοὺς στὴν ἐντιμότητά σου καὶ σοῦ δηλώνω ὅτι σὲ ἔχω διαρκῶς στὴ μνήμη μου καὶ σὲ περιφέρω στὴ ψυχῆ μου ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι.

Ἐνημέρωνέ μου λοιπὸν καὶ σὺ συχνότερα γιὰ τὴν ὑγεία σου, ὥστε, μολονὸτι εἶμαστε χωρισμένοι σωματικά, μαθαίνοντας συνεχῶς γιὰ τὴν ἀνάρρωσή σου, νὰ γίνομαι πιὸ εὐθυμος καὶ νὰ αἰσθάνομαι ἀνακούφιση ζώντας στὴν ἐρημιᾶ. Γιατὶ δὲ μοῦ φέρνει μικρὴ χαρὰ τὸ νὰ ἀκούω γιὰ τὴν ὑγεία σου. Καὶ προπαντὸς παρακαλῶ νὰ προσεύχεσαι γιὰ μένα.

37

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΤΡΑΓΚΥΛΙΝΟ

Τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότατο ἐπίσκοπο Σέλευκο¹, αὐτοπροαί-
 τὸν ἐξόριστο ἐπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως, ἀλλὰ ἔθεσε σὲ κίνδυνο τὴν ἐπισφαλῆ, ὅπως φαίνεται, ὑγεία του. Γι' αὐτὸ, τώρα που ἐπιστρέφει, ὁ ἱερός Χρυσόστομος γρά-

μὲν ὁ περὶ ἡμᾶς ἀνέστησε πόθος, ἐντεῦθεν δὲ ὁ τῆς σῆς ἀγάπης ἔρωσ. Οὗτος αὐτὸν καὶ χειμῶνος κατατολμῆσαι καὶ δυσκολίας ὁδοῦ καὶ ἀρρωστίας χαλεπωτάτης ἀνέπεισεν. Ἐπαινέσας τοίνυν αὐτόν, 5 δέσποτά μου τιμιώτατε, τοῦ φίλτρου τῆς σπουδῆς, ἀπόδος αὐτῷ τὴν ἀμοιβὴν τῆς μακρᾶς ταύτης ταλαιπωρίας, τὴν εἰωθυῖαν περὶ αὐτὸν ἀγάπην καὶ νῦν ἐπιδειξάμενος. Ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς ὡς εἰς λιμένα αὐτὸν ἀκύμαντον εἰς τὰς σὰς παραπέμψαμεν χειῖρας, εἰδότες σου τὴν πολλὴν φιλοφροσύνην, τὴν γνησίαν ἀγάπην, τὴν θερμὴν καὶ ἀκλινῆ καὶ 10 ἀπερίτρεπτον. Κἂν ἀφικνῆται τις ἐκεῖθεν καὶ ῥᾶδιον γένηται, καὶ ἐπιστεῖλαι ἡμῖν παρακλήθητι τὰ περὶ τῆς ρώσεώς σου. Εὐψύχιος γὰρ εἰς τὸ παρὸν οὐκ ἀπήντησε· διὸ οὐδὲ μαθεῖν τι δεδυνήμεθα ὧν ἔφησ ἐκεῖνον ἐρεῖν πρώην ἡμῖν ἐπιστέλλων, διὰ τὸ μηδαμοῦ τὸν ἄνθρωπον φαίνεσθαι.

15 Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, ἐκεῖνά τε ἄπερ δι' ἐκείνου πρώην ἐδήλωσας καὶ εἴ τι πλεον ἡμᾶς γνῶναι ἀναγκαῖον, νῦν γοῦν γνωρίσαι ἡμῖν παρακλήθητι, καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας σήμαινε τῆς σῆς, τῆς σφόδρα ἡμῖν περισπουδάστου, καὶ ὑπὲρ ἧς, ἀεὶ μεριμνῶντες, ἀεὶ μανθάνειν ἐπιθυμοῦμεν.

ΛΗ'

ΥΜΝΗΤΙΩ, ΑΡΧΙΗΤΡΩ,

Εἴ καὶ μὴ συνεχῶς ἐπεστάλκαμεν τῇ τιμιότητί σου, ἀλλὰ συνεχῶς σε ἐπὶ μνήμης ἔχομεν, πεῖράν σου τῆς σφοδροτάτης, τῆς σπουδαίας, τῆς γνησίας φιλίας πολλὴν ἐν ἡμέραις ὀλίγιας λαβόντες. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν κύριον μου τὸν τιμιώτατον ἐπίσκοπον Σέλευκον ὡς 5 εἰς λιμένα τὰς σὰς παραπέμπομεν χειῖρας. Καὶ γὰρ ὑπὸ βηχὸς πολεμεῖται χαλεπωτάτης, ἦν ἢ τοῦ ἔτους ὥρα σφοδρότερον ἐπιτρίβει καὶ χαλεπωτέραν ποιεῖ.

φει πρὸς τὸν Τραγκυλίνο νὰ τὸν δεχθεῖ μὲ ὄλη τὴν ἀγάπην του καὶ νὰ τὸ περιποιηθεῖ. Ὅσο γιὰ τὴν ἀρρώστια του ποῦ ἦταν ἀκατάσχετος βήχας, τὸν παραπέμπει μὲ ἄλλη ἐπιστολὴ του στὸν ἀρχίατρο Ὑμνήτιο (βλ. Ἐπιστολὴ 38η).

ρετα τὸν διήγειρε ὁ πόθος του γιὰ μένα, ἀπὸ ἐδῶ ὅμως φάνηκε ἡ ἀφοσίωση τῆς δικῆς σου ἀγάπης. Αὐτὴ τὸν ἔπεισε νὰ περιφρονήσει καὶ τὸν χειμῶνα καὶ τὴ δυσκολία τοῦ δρόμου καὶ τὴν ἐπικίνδυνη ἀρρώστια του.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸν ἐπαινέσεις, ἐντιμότητε δεσπότη μου, γιὰ τὴν προθυμία τῆς ἀγάπης, δῶσε του τὴν ἀμοιβὴ τῆς μεγάλης αὐτῆς ταιλαιωρίας, δείχνοντας καὶ τώρα τὴ συνηθισμένη πρὸς αὐτὸν ἀγάπη. Γιατὶ καὶ ἐγὼ τὸν παρέπεμψα στὰ δικά σου χέρια, σὰν σὲ λιμάνι ἀκύμαντο, γνωρίζοντας τὴν πολλὴ σου περιποιητικότητα, τὴ γνήσια ἀγάπη, τὴ θερμὴ καὶ ἀμετακίνητη καὶ ἀμετάβλητη. Καὶ ἐὰν ἔρθει κανεὶς ἀπὸ ἐκεῖ καὶ εἶναι εὐκόλο, παρακαλῶ γράψε μου γιὰ τὴν ἀνάρρωσή σου. Ὁ Εὐψύχιος πρὸς τὸ παρὸν δὲν ἀπάντησε, γι' αὐτὸ καὶ δὲν μπόρεσα νὰ μάθω κάτι ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπες, γράφοντάς μου προηγουμένως, ὅτι θὰ μοῦ ἔλεγε ἐκεῖνος, ἐπειδὴ δὲ φάνηκε πουθενὰ ὁ ἄνθρωπος.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, παρακαλῶ τώρα νὰ μοῦ γνωρίσεις καὶ ἐκεῖνα πού μοῦ ἀνάφερεις προηγουμένως μὲ ἐκεῖνον καὶ ὅ,τι ἄλλο εἶναι ἀναγκαῖο νὰ μάθω καὶ πληροφόρησέ μου καὶ γιὰ τὴν ὑγεία σου, πού εἶναι γιὰ μένα πολὺ σπουδαία, γιὰ τὴν ὁποία φροντίζω πάντοτε καὶ ἐπιθυμῶ πάντοτε νὰ μαθαίνω.

38

ΣΤΟΝ ΥΜΝΗΤΙΟ ΤΟΝ ΑΡΧΙΑΤΡΟ

Ἄν καὶ δὲ ἔγραψα συχνὰ στὴν ἐντιμότητά σου, ὅμως σὲ ἔχω συνεχῶς στὴ μνήμη μου, καὶ μέσα σὲ λίγες μέρες ἀπόκτησα μεγάλη πείρα τῆς πολὺ δυνατῆς, τῆς σπουδαίας, τῆς γνήσιας φιλίας σου. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν κύριό μου τὸν ἐντιμώτατο ἐπίσκοπο Σέλευκο τὸν στέλνω στὰ χέρια σου σὰν σὲ λιμάνι. Διότι ὑποφέρει ἀπὸ φοβερὸ βήχα, πού ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους τὸν ἐρεθίζει περισσότερο καὶ τὸν κάνει χειρότερο.

Καταμαθὼν τοίνυν, δέσποτά μου τιμιώτατε, τοῦ νοσήματος τὴν φύσιν, ἐξαρπάσαι αὐτὸν τοῦ κλυδωνίου πειράθητι, τῇ τῆς ἀρρω-
10 στίας βλάβῃ τὴν ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τῆς σῆς ἐπιτειχίσας δύναμιν, δι' ἧς πολλοὺς πολλακίς κινδυνεύσαντας ὑπὸ τοιούτων κυμάτων ὑποβρυχίους γενέσθαι τοῦ ναυαγίου ταχέως ἀπήλλαξας.

ΛΘ'

ΧΑΛΚΙΔΙΑ.

Οἶδα τὴν ἀγάπην ἣν ἔσχες περὶ ἡμᾶς ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς, καὶ ὅτι ἀκμάζουσιν αὐτὴν διατηρεῖς, καὶ ὅτι αὐτῇ καὶ προσθήκας ἐργάζῃ, καὶ οὐ μόνον οὐδὲν αὐτὴν εἴασας ἀμαυροτέραν γενέσθαι ἀπὸ τοῦ χωρισμοῦ καὶ τοῦ τοσοῦτου χρόνου, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον αὐτὴν
5 ἀνάπτεις. Οἶδ' ὅτι καὶ μετὰ πολλῆς δέχῃ τῆς εὐφροσύνης τὰ παρ' ἡμῶν γράμματα, καὶ ὅτι καὶ γράφουσα καὶ σιγῶσα ὁμοίως περὶ ἡμᾶς διάκεισαι, πολλὴν τοῦ πράγματος καὶ ἐν πολλῷ τῷ χρόνῳ τὴν πείραν εἰληφώς.

Διὸ δὴ παρακαλοῦμεν τὴν τιμότητά σου καὶ περὶ ἡμᾶς οὕτω
10 διακεῖσθαι· πολλὰ γὰρ ἐνέχυρά σου τῆς γνησίας ἀγάπης ἔχομεν, πολλὰ ὑπομνήματα. Διὸ καὶ ἐν τῇ ψυχῇ σε διηνεκῶς περιφέρομεν, ἐγκολάψαντες ἡμῶν τῇ διανοίᾳ, καὶ τὴν μνήμην σου ἄληστον ἔχομεν, κἂν μὴ διηνεκῶς γράφωμεν, διὰ τὴν σπάνιν τῶν γραμματηφόρων ἐγκοπτόμενοι.

15 Ταῦτ' οὖν εἰδυῖα, κυρία μου κοσμιωτάτη καὶ εὐλαβεστάτη, γράφε καὶ αὐτὴ συνεχῶς ἡμῖν τὸ περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς. Ἡμεῖς μὲν γάρ, κἂν μὴ δεξώμεθα γράμματα, τοὺς ἐκεῖθεν ἐρχομένους συνεχῶς ἐρωτῶμεν τοῦτο, βουλόμεθα δὲ καὶ παρὰ τῆς κοσμιότητος τῆς σῆς συνεχῶς δέχεσθαι ἐπιστολάς, εὐαγγελιζομένας ἡμᾶς τὰ
20 Ὅπερὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς.

Ἄφοῦ ἔμαθες καλά, ἐντιμότητε δεσπότη μου, τὸ εἶδος τῆς ἀρρώστιας, προσπάθησε νὰ τὸν ἀποσπάσεις ἀπὸ τὸ κύμα, ἀπὸ τὴ βλάβη τῆς ἀρρώστιας, περιτειχίζοντάς τον μὲ τὴ δύναμη τῆς ἐπιστήμης σου, μὲ τὴν ὁποία πολλές φορές πολλοὺς ποὺ κινδύνευσαν νὰ καταποντισθοῦν ἀπὸ τέτοια κύματα, τοὺς ἀπάλλαξες ἀπὸ τὸ ναυάγιο πολὺ γρήγορα.

39

ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ

Γνωρίζω τὴν ἀγάπη ποὺ εἶχες γιὰ μένα ἀπὸ παλιὰ καὶ ἐξαρχῆς, καὶ ὅτι τὴν διατηρεῖς ἀκμαία καὶ ὅτι σ' αὐτὴν κάνεις προσθῆκες καὶ ὄχι μόνο δὲν τὴν ἄφησες νὰ ἀμαυρωθεῖ ἀπὸ τὸν χωρισμὸ καὶ τὸν τόσο πολὺ χρόνο, ἀλλὰ καὶ τὴν ἀνάβεις περισσότερο. Μὲ τὴν πολλὴ πείρα τοῦ πράγματος ποὺ ἀπόκτησα καὶ γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα, γνωρίζω ὅτι καὶ τὰ γράμματά μου τὰ δέχεσαι μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ ὅτι εἴτε γράφεις εἴτε σιγεῖς, αἰσθάνεσαι γιὰ μένα ὡς ἴδιο.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν παρακαλῶ τὴν ἐντιμότητά σου καὶ γιὰ μένα ἔτσι νὰ αἰσθάνεται, γιὰτὶ ἔχω πολλές ἀποδείξεις τῆς γνήσιας ἀγάπης σου καὶ πολλές ἀναμνήσεις. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ περιφέρω διαρκῶς στὴν ψυχὴ, ἔχοντάς σε χαραγμένη στὴ σκέψη μου, καὶ τὴ μνήμη σου τὴν ἔχω ἀλησμόνητη, καὶ ἂν δὲ σοῦ γράφω συνεχῶς, μὲ ἐμποδίζει ἢ ἔλλειψη γραμματοκομιστῶν.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, σεμνότατη καὶ εὐλαβέστατη κυρία μου, γράφε μου καὶ σὺ συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου. Γιατὶ ἐγῶ, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν πάρω γράμματα, ἐρωτῶ ὅσους ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ συνεχῶς γι' αὐτό, θέλω ὅμως καὶ ἀπὸ τὴ σεμνότητά σου νὰ δέχομαι συνεχῶς ἐπιστολές, ποὺ νὰ μοῦ φέρνουν τὴν εὐχάριστη εἶδηση γιὰ τὴν ὑγεία σου.

Μ'

ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ.

Οἶδα ὅτι ἐν πολλῇ θλίψει καθέστηκας νῦν. Ἄλλ' ὥσπερ τοῦτο οἶδα, οὕτως κάκεινο ἐπίσταμαι, ὅτι πολὺς σε ἐκ τῶν θλίψεων τούτων ἀναμένει μισθὸς καὶ μεγάλη ἀμοιβὴ καὶ ἀντίδοσις κεῖται. Εἰ γὰρ καὶ ἀθυμία, ἀλλὰ τὴν ψυχὴν ὠφελοῦσα καὶ πολλὰ τὰ βραβεῖα προσξενούσα.

Ταῦτ' οὖν εἰδυῖα καὶ λογιζομένη, μεγίστην ἐντεῦθεν καρποῦ τὴν παράκλησιν, μὴ τὸ ὀδυνηρὸν μόνον ὀρώσα τῶν θλίψεων, ἀλλὰ καὶ τὸ ἐκ τούτων συναγόμενον κέρδος· καὶ γράφε συνεχῶς ἡμῖν περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς. Ἐπεὶ καὶ νῦν οὐχ ὡς ἔτυχεν ἠλγήσαμεν, ἀκούσαντές 10 σε ἀρρωστεῖν. Διὸ καὶ σφόδρα ἐπιζητοῦμεν μανθάνειν μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους, εἰ ρᾶόν σοι διετεθή τὰ τῆς ἀρρωστίας, ὥστε τῆς ἐπὶ ταύτῃ φροντίδος ἀνεθῆναι.

ΜΑ'

ΒΑΛΕΝΤΙΝΩ.

Τρίτην πέμπω ταύτην ἐπιστολὴν, οὐδεμίαν αὐτὸς δεξάμενος παρὰ τῆς μεγαλοπρεπειᾶς τῆς σῆς. Ἄλλ' ὅτι μὲν μετὰ πολλῆς τῆς εὐφροσύνης ἐδέξω ἡμῶν τὰ γράμματα καὶ τὸν ἐγχειρίσαντα ταῦτα τῆς σοι προσαγωγῆς ἐποίησας ἀπολαῦσαι τιμῆς καὶ τὰ παρὰ σου πάντα εἰσήνεγκας, ἐν οἷς ἐδεῖτό σου τῆς δυνάμεως, ἔγνωμεν καὶ οὐδὲν ἡμᾶς τούτων ἔλαθεν, ἐπιστολὴν δὲ οὐδεμίαν ἐκομισάμεθα. Καὶ εἰ μὲν ἄλλος τις ἦν τῶν οὐ σφόδρα γενναίων ὁ σιωπήσας τοσοῦτον, ἐνομίσαμεν ἂν αὐτῷ πρόφασιν εἰς ἀπολογίαν εἶναι τῶν πραγμάτων τὸν ὄχλον. Ἐπειδὴ δὲ σοῦ τὸ ὑψηλὸν τῆς σῆς διανοίας ἴσμεν, τὸ θερ- 10 μὸν τῆς ἀγάπης, τὸ γνήσιον, τὸ εἰλικρινές, τὸ διαρκές, τὸ μόνιμον, οὐκ ἂν δεξαίμεθα ταύτην ἀπολογίαν, οὐδ' αὖ τὸ μὴ ἐκεῖσε διατρίβειν σου τὴν θαυμασιότητα· καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἔγνωμεν.

1. Ὁ ἰ. Χρυσόστομος, ἀντιμετωπίζοντας καὶ ὁ ἴδιος προβλήματα ὑγείας, δείχνει ἰδιαίτερο ἐνδιαφέρον γὰρ τὴν ὑγεία τῶν συνεργατῶν του καὶ φίλων του, γι' αὐτὸ καὶ κάθε του ἐπιστολὴ τελειώνει μὲ τὴν ἐπίμονη παράκληση νὰ τὸν ἐνημερώνουν συ-

40

ΣΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ

Γνωρίζω ότι τώρα βρίσκεσαι σέ πολλή στενοχώρια. Ἄλλὰ ὅπως γνωρίζω αὐτό, ἔτσι γνωρίζω πολὺ καλὰ καὶ ἐκεῖνο, ὅτι ἀπὸ τὶς στενοχώριες αὐτὲς σέ περιμένει πολὺς μισθὸς καὶ ἐπιφυλάσσεται μεγάλη ἀμοιβὴ καὶ ἀνταπόδοση. Ἄν καὶ βέβαια ὑπάρχει καὶ λύπη, ὅμως αὐτὴ ὠφελεῖ τὴν ψυχὴ καὶ γίνεται πρόξενος πολλῶν βραβείων.

Γνωρίζοντας λοιπὸν καὶ ἀναλογιζόμενη αὐτά, θὰ ἔχεις μεγάλη παρηγοριὰ ἀπὸ αὐτά, μὲ τὸ νὰ μὴ βλέπεις μόνον τὸν πόνο τῶν θλίψεων, ἀλλὰ καὶ τὸ κέρδος ποὺ ἀποκομίζεις ἀπὸ αὐτές. Καὶ γράφε μου συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου. Γιατὶ καὶ τώρα δὲν πόνεσα λίγο ὅταν ἄκουσα ὅτι εἶσαι ἄρρωστη¹. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιζητῶ πολὺ νὰ μαθαίνω μὲ πολλὴ ταχύτητα, ἐὰν πῆγε πρὸς τὸ καλύτερο ἢ ἄρρώστια σου, ὥστε νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν ἀγωνία γι' αὐτήν.

41

ΣΤΟ ΒΑΛΕΝΤΙΝΟ

Εἶναι ἡ τρίτη ἐπιστολὴ ποὺ σοῦ στέλνω, χωρὶς νὰ δεχθῶ ἐγὼ καμμιὰ ἀπὸ τὴ μεγαλοπρέπειά σου. Καὶ ὅτι βέβαια μὲ πολλὴ χαρὰ δέχτηκες τὰ γράμματά μου καὶ αὐτὸν ποὺ σοῦ τὰ ἔφερε τὸν ἔκανες νὰ ἀπολαύσει τὴν τιμὴ ποὺ σοῦ ἀξίζει, καὶ ὅσα ἐξαρτῶνταν ἀπὸ σένα ὅλα τὰ πρόσφερε, ἐκεῖ ποὺ εἶχε ἀνάγκη τῆς δυνάμεώς σου, τὰ ἔμαθα καὶ τίποτα ἀπὸ αὐτὰ δὲ μοῦ διέφυγε. Ἐπιστολὴ ὅμως καμμιὰ δὲν πῆρα. Καὶ ἂν ἦταν κανένας ἄλλος ἀπὸ τοὺς ὄχι πολὺ γενναίους αὐτὸς ποὺ σιώπησε τόσον καιρὸ, θὰ μπορούσα νὰ νομίσω ὅτι γι' αὐτὸν πρόφαση γιὰ δικαιολογία εἶναι τὸ πλῆθος τῶν ὑποθέσεων. Ἐπειδὴ ὅμως γνωρίζω τὴν ὑψηλὴ νοημοσύνη σου, τὴ θερμὴ ἀγάπη, τὴ γνήσια, τὴν εἰλικρινῆ, τὴ διαρκῆ, τὴ μόνιμη, δὲν θὰ δεχόμενοι τέτοια δικαιολογία, οὔτε ἐπίσης ὅτι ἡ θαυμασιότητά σου δὲν διέμενε ἐκεῖ, γιατὶ κι' αὐτὸ τὸ ἔμαθα.

¹χὰ γιὰ τὴν κατάσταση τῆς ὑγείας τους. Πρβλ. καὶ Ἐπιστολὴ 33, 47, 52, καὶ πολλὰς ἄλλας).

Ἄλλ' ἐνὶ μόνῳ καρπωσόμεθα τῆς μακρᾶς σιγῆς παραμυθίαν, εἰ
 βουληθεῖς εἰς τὸ ἐπιὸν τὸ παροφθὲν ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ἀνα-
 15 κτήσασθαι καὶ πέμψαι νιφάδας γραμμάτων ἡμῖν, ἀπὸ τῆς μέλι ρεού-
 σης γλώττης τὰ περὶ τῆς ὑγιείας σοῦ τε καὶ τῆς ἀσφαλείας δηλούν-
 των. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθήμεθα καὶ πολιορκία χαλεπῇ καὶ μυ-
 ρίοις περιεστοιχίσμεθα δεινοῖς, ἀλλ' ὁμως οὐ πανόμεθα μεριμνῶν-
 τες τὴν σὴν θαυμασιότητα καὶ καθ' ἐκάστην πυνθανόμεθα ἐν τίσιν
 20 ὄρμᾳ τὰ σά.

Ἴν' οὖν μὴ παρ' ἐτέρων, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῆς γλυκειᾶς καὶ πο-
 θεινοτάτης ἡμῖν διαθέσεως ταῦτα μανθάνωμεν, γράφε συνεχῶς ἡμῖν
 τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς καὶ τὸ πᾶν ἀπειλήσαμεν, ἦν δεξώμεθα
 ἐπιστολὰς ταῦτα φερούσας ἡμῖν τὰ εὐαγγέλια.

MB'

ΚΑΝΔΙΔΙΑΝΩ.

Πολὸν τῆς ὁδοῦ τὸ μέσον τὸ διεῖργον ἡμᾶς, ἀλλ' οὐδὲ ὁ χρόνος
 βρχύς, ἐξ οὗ τῆς θαυμασιότητος ἐχωρίσθημεν τῆς σῆς· καὶ τῶν
 πραγμάτων δὲ πολλὸς ὁ περιστῶς ἡμᾶς ὄχλος, ἐρημία χωρίου χαλε-
 πωτάτη, πολιορκία ἀφόρητος, ἔφοδοι, καταδρομαὶ ληστῶν, ἕτερα
 5 στενοχωρία, ἢ τοῦ σώματος ἀρρωστία. Ἄλλ' ὁμως οὐδὲν τούτων
 ραθυμοτέρους ἡμᾶς περὶ τὴν ἀγάπην τὴν σὴν πεποίηκεν, ἀλλ' ἀκμά-
 ζουσαν αὐτὴν καὶ ἀνθοῦσαν διατηροῦμεν, ἐπὶ διανοίας σε περιφέ-
 ροντες, ὅπουπερ ἂν ὦμεν, καὶ ἄληστόν σου τὴν μνήμην ἔχοντες, καὶ
 τὸ εὐγενές σου τῆς ψυχῆς, τὸ ἐλευθέριον, τὸ ἄτρεπτον, τὸ ἀκλινές
 10 τῆς γνησιᾶς ἀγάπης, τὸ θερμὸν τῆς διαθέσεως ἐγκολάψαντες ἡμῶν
 τῇ διανοίᾳ.

Οὕτως ἐνταῦθα διάγομεν, μεγίστην παραμυθίαν τῆς τοσαύτης
 ἐρημίας τὴν μνήμην τῶν σῶν κατορθωμάτων ἔχοντες. Γράφε δὴ
 καὶ αὐτὸς ἡμῖν συνεχῶς, δέσποτά μου θαυμασιώτατε καὶ μεγαλο-
 15 πρεπέστατε, τὰ περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς εὐαγγελιζόμενος. Οἶσθα γὰρ
 ὅπως αὐτῆς ἀντεχόμεθα (καὶ γὰρ περισπούδαστον ἡμῖν περὶ ταύτης
 μανθάνειν), καὶ ὅτι διπλῆν καρπωσόμεθα τὴν εὐφροσύνην, τῷ τε
 ἐπιστέλλειν αὐτόν, τῷ τε τοιαῦτα δέχεσθαι ἡμᾶς γράμματα παρὰ τῆς
 μεγαλοπρεπείας τῆς σῆς.

Μόνο με ένα πράγμα λοιπόν θὰ βρῶ παρηγοριὰ ἀπὸ τὴ μακρόχρονη σιωπὴ, ἂν θελήσεις στὸ ἐξῆς νὰ ἀνακτήσεις αὐτὸ ποὺ παράβλεψες στὸ χρόνο ποὺ πέρασε καὶ μοῦ στείλεις πλῆθος γραμμάτων, ἀπὸ τὴ γλῶσσα ποὺ τρέχει μέλι, ποὺ νὰ με πληροφοροῦν γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὴν ἀσφάλειά σου. Γιατί, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ ἐρημιὰ καὶ πολιορκία φοβερὴ καὶ εἶμαι περιστοιχισμένος ἀπὸ μύρια δεινά, ὅμως δὲν παύω νὰ ἐνδιαφέρομαι γιὰ τὴ θαυμασιότητά σου. Καὶ κάθε μέρα ἐρωτῶ καὶ μαθαίνω, πῶς πηγαίνουν τὰ σχετικὰ με σένα.

Γιὰ νὰ μὴ τὰ μαθαίνω λοιπόν αὐτὰ ἀπὸ ἄλλους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴ γλυκειὰ καὶ περιπόθητη γιὰ μένα ἀγάπη σου, γράφε μου συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου. Καὶ θὰ ἔχω ἀπολαύσει τὸ πᾶν, ἐὰν δεχθῶ ἐπιστολὲς ποὺ νὰ μοῦ μεταφέρουν εὐχάριστες εἰδήσεις.

42

ΣΤΟΝ ΚΑΝΔΙΔΙΑΝΟ

Εἶναι πολλὴ ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου ποὺ μᾶς χωρίζει, ἀλλὰ καὶ ὁ χρόνος ἀπὸ τότε ποὺ χωρίσθηκα ἀπὸ τὴ θαυμασιότητά σου δὲν εἶναι λίγος. Ἐπίσης πολὺ εἶναι καὶ τὸ πλῆθος τῶν περιστάσεων ποὺ με περιστοιχίζουν, φοβερὴ ἐρημιὰ τοῦ χωριοῦ, πολιορκία ἀφόρητη, ἐπιθέσεις, ἐπιδρομὲς ληστῶν, ἄλλη στενοχώρια, ἢ ἀρρώστια τοῦ σώματος. Ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲ μειώνει τὴν ἀγάπη μου γιὰ σένα. Ἀντίθετα, διατηρώντας τὴν ἀκμαία καὶ ἀνθηρὴ, σὲ περιφέρω με τὴ σκέψη μου ὅπου καὶ ἂν εἶμαι, ἔχοντας ἀλησμόνητη τὴ θύμησή σου καὶ χαραγμένη στὴ διάνοιά μου τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς σου, τὴν ἐλευθερία, τὴ σταθερότητα, τὸ ἀμετάβλητο, τὴν εὐθύτητα τῆς γνήσιας ἀγάπης καὶ τὴ θέρμη τῶν αἰσθημάτων σου.

Ἔτσι περνῶ ἐδῶ ἔχοντας μεγάλη παρηγοριὰ στὴν τόση ἐρημιὰ τὴν ἀνάμνηση τῶν κατορθωμάτων σου. Γράφε μου ὅμως καὶ σὺ συνεχῶς, θαυμασιώτατε καὶ μεγαλοπρεπέστατε δεσπότη μου, τὰ εὐχάριστα νῆα τῆς ὑγείας σου. Γιατί γνωρίζεις πόσο με ἐνδιαφέρει (πράγματι εἶναι γιὰ μένα πολὺ σημαντικὸ νὰ μαθαίνω γι' αὐτὴν) καὶ ὅτι θὰ ἔχω διπλὴ χαρὰ με τὸ νὰ γράφω πρὸς ἐσένα καὶ με τὸ νὰ δέχομαι γράμματα ἀπὸ τὴ μεγαλοπρέπειά σου.

ΜΓ'

ΒΑΣΣΙΑΝΗ.

Αὐτὴ μὲν μακρὸν ἐσίγησας χρόνον, καὶ ταῦτα ἔχουσα τὸν κύριόν μου τὸν τιμιώτατον καὶ εὐλαβέστατον Θεόδοτον τὸν διάκονον δυνάμενον ραδίως εὐρίσκειν τοὺς ἐκεῖθεν ἐνταῦθα ἀφικνουμένους. Ἡμεῖς δὲ οὐδὲ ἐντεῦθεν ὑποπτευόμεν σου τὴν ἀγάπην, ὡς ραθυμοστέραν γεγενημένην περὶ ἡμᾶς· πολλὴν γὰρ αὐτῆς πείραν καὶ διὰ πολλῶν εἰλήφαμεν, καὶ ἔγνωμεν αὐτῆς τὸ λαμπρὸν καὶ εἰλικρινές, τὸ γνήσιον καὶ ἀπερίτρεπτον. Διό, κἂν γράφης κἂν σιγᾶς, ὁμοίως διακείμεθά σου περὶ τὴν εὐγένειαν καὶ θαρροῦμεν περὶ τῆς διαθέσεως τῆς σῆς, ὡς ἀκεραίου καὶ ἀκραιφνοῦς μενούσης. Ἄλλ' ὁμως, καὶ 10 οὕτω διακείμενοι, σφόδρα βουλόμεθα συνεχῆ δέχεσθαι γράμματα παρ' ὑμῶν, εὐαγγελιζόμενα ἡμᾶς περὶ τῆς ὑγιείας τῆς ὑμετέρας καὶ τοῦ οἴκου ὑμῶν παντός. Ἐπειδὴ καὶ σφόδρα ταύτης ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἀντεχόμεθα, καθάπερ καὶ αὐτὴ οἶσθα.

Ταῦτα οὖν εἰδυῖα, κυρία μου κοσμιωτάτη καὶ εὐγενεστάτη, χα- 15 ρίζου τὴν χάριν ἡμῖν ταύτην, κούφην τε οὕσαν καὶ ραδίαν καὶ εὐλογον, καὶ πολλὴν ἡμῖν καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθημένοις παρέχουσαν τὴν παραμυθίαν.

ΜΔ'

ΘΕΟΔΟΤΩ. ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οἶδα καὶ αὐτός, ὅτι οὐκ ἂν ἡμῖν διὰ γραμμάτων συνεγένου, εἰ διὰ παρουσίας ἐξῆν, ἀλλὰ πάντα ἀφεις μεθ' ἡμῶν ἔμελλες εἶναι, εἰ μὴ κώλυμα ἦν, καὶ κώλυμα μέγιστον, καὶ ἢ τοῦ ἔτους ὥρα καὶ τῶν πραγμάτων ἢ δυσκολία καὶ τῶν ἐνταῦθα ἢ καθ' ἑκάστην ἡμέραν 5 ἐπιτεινομένη πρὸς τὸν χειρὸν ἐρημία. Καὶ οὐδὲν δέομαι τοῦτο παρὰ σοῦ μανθάνειν. Ἐπειδὴ γὰρ ἔγνων ἅπαξ, ὅτι σφοδρὸς ἡμῶν ἐραστής εἶ, ἔγνων καὶ τοῦτο καλῶς.

Ἡμεῖς μὲν οὖν, καὶ μὴ ἀναμνήσαντός σου, πρὸς πάντας ἂν ἐπεστάλκαμεν· ἐθαυμάσαμεν δέ σε καὶ ταύτης τῆς περὶ ἡμᾶς φιλοστορ-

43

ΣΤΗ ΒΑΣΣΙΑΝΗ

Ἐσὺ βέβαια γιὰ πολὺ χρόνον ἐσίγησες, καὶ αὐτὸ παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἔχεις τὸν κύριόν μου τὸν ἐντιμότατον καὶ εὐλαβέστατον διάκονο Θεόδοτον, ὁ ὁποῖος μπορεῖ εὐκόλῃ νὰ βρῖσκει αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπ' ἐκεῖ ἐδῶ. Ἐγὼ ὅμως οὔτε ἀπὸ αὐτὸ ὑποπτεύομαι ὅτι ἐλαττώθηκε ἡ ἀγάπη σου γιὰ μένα, διότι ἔχω πολλὴ πείρα γι' αὐτὴν ἀπὸ πολλά, καὶ γνώρισα τὴ λαμπρότητα καὶ εἰλικρινείᾳ της, τὴ γνησιότητα καὶ τὴ σταθερότητα. Γι' αὐτὸ, εἴτε γράφεις εἴτε σιγεῖς, ἐγὼ αἰσθάνομαι τὸ ἴδιον γιὰ τὴν εὐγένειάν σου καὶ νομίζω πὼς καὶ τὰ δικά σου αἰσθήματα παραμένουν ἀκέραια καὶ ἀκραιφνῆ. Ἄλλ' ὅμως, ἂν καὶ αἰσθάνομαι ἔτσι, θέλω πάρα πολὺ νὰ δέχομαι συχνὰ γράμματα ἀπὸ σένα, ποὺ νὰ μοῦ μεταφέρουν τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς ὑγείας σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου, γιατί καὶ πολὺ τὴν ἐπιθυμῶ καὶ μὲ ἐνδιαφέρει, ὅπως γνωρίζεις καὶ ἡ ἴδια.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, κυρία μου ἐντιμότατη καὶ εὐγενέστατη, χάριζέ μου τὴ χαρὰ αὐτὴ, ποὺ εἶναι ἐλαφρὴ καὶ εὐκόλη καὶ σὲ μένα ποὺ διαμένω στὴν ἐρημιὰ δίνει καὶ δικαιολογημένη καὶ πολλὴ παρηγοριά.

44

ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ

Γνωρίζω καὶ ἐγὼ, ὅτι δὲν θὰ ἐπικοινωνοῦσες μαζί μου μὲ γράμματα, ἂν ἦταν δυνατὴ ἡ αὐτοπρόσωπη παρουσία σου, ἀλλὰ, ἀφήνοντας τα ὅλα, θὰ φρόντιζες νὰ βρεθεῖς κοντὰ μου, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε κώλυμα καὶ κώλυμα πολὺ μεγάλο, καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ τῶν περιστάσεων ἢ δυσκολία καὶ ἡ ἐδῶ ἐρημιὰ, ποὺ κάθε μέρα γίνεται χειρότερη. Καὶ δὲν ἔχω ἀνάγκη νὰ τὸ μάθω αὐτὸ ἀπὸ σένα, γιατί ἔμαθα μιὰ καὶ καλὴ ὅτι εἶσαι φανατικὸς μου φίλος, καὶ τὸ ἔμαθα αὐτὸ καλὰ.

Ἐγὼ βέβαια, καὶ χωρὶς νὰ μοῦ τὸ ὑπενθυμίσεις, θὰ γράφω πρὸς ὄλους. Ὅμως σὲ θαύμασα καὶ γι' αὐτὴ τὴ φιλοστοργία σου πρὸς

10 γίας, ὅτι καὶ τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς παράκλησιν ὑπὲρ τούτου προσ-
 ἔθηκας. Τοῦτο γὰρ ψυχῆς σφόδρα μεριμνώσης τὰ ἡμέτερα, φροντι-
 ζούσης, κηδομένης, γνησίως ἀγαπᾶν ἐπισταμένης. Τοῖς μὲν οὖν ἄλ-
 λοις ἅπασιν ἐπέσταλκα· ἐπειδὴ δὲ καὶ τῇ κυρία μου Καρτερία
 πρώην ἡμεν ἐπεσταλκότες, ἔγνωμεν δὲ αὐτὴν μὴ διατρίβειν ἐκεῖσε,
 15 ἀλλὰ μακρὰν ὁδὸν ἀποδεδημηκέσαι, εἰ μὲν οἷόν τε ἐκπεμφθῆναι τὰ
 γράμματα τὰ ἡμέτερα ἐκεῖ, καὶ τοῦτο γενέσθω, ἐὰν δοκιμάσης· εἰδὲ
 μὴ δυνατόν, τοῖς γοῦν κυρίοις μου τιμιωτάτοις καὶ εὐγενεστάτοις
 τοῖς περὶ Μαρκελλιανὸν συντυχῶν διαλέχθητι, ὥστε αὐτῇ, εἴ ποτε
 ἐπιστέλλοιεν, ἀπολογήσασθαι ὑπὲρ ἡμῶν, ὡς οὐκ ἔρραθυμηκότων,
 20 οὐδὲ τὸν μεταξὺ χρόνον σεσιγηκότων, ἀλλ' ὑπὸ τῆς μακρᾶς αὐτῆς
 ἀποδημίας κωλυθέντων συνεχέστερον ἐπιστέλλειν πρὸς αὐτήν.

ΜΕ'

ΣΥΜΜΑΧΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐδὲν καινὸν οὐδὲν ἀπεικὸς τεθλιμμένην ὀδεύοντα ὁδὸν στενο-
 χωρεῖσθαι. Τοιαύτη γὰρ τῆς ἀρετῆς ἢ φύσις, πόνων γέμει καὶ ἰδρώ-
 των, ἐπιβουλῶν καὶ κινδύνων. Ἄλλ' ἢ μὲν ὁδοῦς τοιαύτη, τὰ δὲ ἐν-
 τεῦθεν στέφανοι, βραβεῖα, τὰ ἀπόρρητα ἀγαθὰ καὶ τέλος οὐκ ἔχοντα.
 5 Τούτοις τοίνυν σαυτὸν παρακάλει· καὶ γὰρ καὶ ἡ ἄνεσις καὶ ἡ θλιψίς
 ἢ τοῦ παρόντος παροδεύεται βίου καὶ αὐτῷ τῷ βίῳ συγκαταλύεται.
 Μηδὲν οὖν μηδὲ ἐκείνων φυσάτω, μηδὲ τούτων ταπεινούτω καὶ συ-
 στελλέτω. Ὁ γὰρ ἀριστος κυβερνήτης οὔτε ἐν γαλήνῃ χαυνοῦται,
 οὔτε ἐν χειμῶνι ταραττεται.
 10 Ταῦτ' οὖν εἰδὼς παρακάλει σαυτὸν καὶ παραμυθίαν ἐντεῦθεν
 καρποῦ τὴν μεγίστην. Γράφε συνεχῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ὑγιείας τῆς
 σῆς. Εἰ γὰρ καὶ πολλῷ τῷ μήκει τῆς ὁδοῦ διειργόμεθα καὶ πολὺν
 σου τῆς ἐμμελείας ἀπελείφθημεν χρόνον, ἀλλ' οὐ τῆς ἀγάπης, ἀλλ'
 ἄληστον αὐτὴν ἀεὶ περιφέρομεν καὶ ἀκμάζουσαν, ὅπουπερ ἂν ὦμεν·
 15 ἐπεὶπερ τοιαύτη τοῦ φιλεῖν γνησίως ἢ φύσις.

έμένα, ὅτι στὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς πρόσθετες παράκληση γι' αὐτό. Αὐτὸ εἶναι δεῖγμα ψυχῆς πού μεριμνᾷ πολὺ γιὰ μένα, φροντίζει, ἐνδιαφέρεται καὶ γνωρίζει νὰ ἀγαπᾷ γνήσια. Σ' ὄλους τοὺς ἄλλους βέβαια ἔγραψα, ἐπειδὴ ὅμως καὶ στήν κυρία μου Καρτερία ἔχω γράψει προηγουμένως καὶ πληροφορήθηκα ὅτι δὲν μένει ἐκεῖ, ἀλλὰ ὅτι ἔφυγε πολὺ μακριά, ἂν εἶναι δυνατὸ, νὰ σταλοῦν τὰ γράμματά μου ἐκεῖ, προσπάθησε νὰ γίνει κι' αὐτό. Ἐὰν πάλι δὲν εἶναι δυνατὸ, ὅταν συναντήσεις τοὺς ἐντιμότετους καὶ εὐγενέστατους κυρίους μου πού εἶναι γύρω ἀπὸ τὸν Μαρκελλιανό, συζητήσε μαζί τους, ὥστε, ἔὰν ποτὲ γράψουν σ' αὐτήν, νὰ τῆς ποῦν γιὰ μένα, ὅτι δὲν ὀλιγόρησα, οὔτε ἐσίγησα στὸ διάστημα πού μεσολάβησε, ἀλλ' ὅτι ἀπὸ τὴν μακρὰ αὐτὴ ἐξορία ἐμποδίσθηκα στὸ νὰ τῆς γράφω συχνά.

45

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΥΜΜΑΧΟ

Δὲν εἶναι τίποτε τὸ νέο, οὔτε λογικὸ τὸ νὰ στεναχωριέται κανεὶς βαδίζοντας δρόμο γεμάτο δυσκολίες. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ φύση τῆς ἀρετῆς· εἶναι γεμάτη κόπους καὶ ἰδρώτες, σκευωρίες καὶ κινδύνους. Καὶ ὁ δρόμος βέβαια εἶναι τέτοιος, τὰ ὀφέλη ὅμως ἀπὸ αὐτὸν εἶναι στεφάνια, βραβεῖα καὶ ἀπερίγραπτα ἀγαθὰ πού δὲν ἔχουν τέλος. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν νὰ ἐνθαρρύνεις τὸν ἑαυτό σου, ἀφοῦ καὶ ἡ ἄνεση καὶ ἡ στενοχώρια τῆς ἐδῶ ζωῆς παρέρχονται καὶ τελιώνουν μαζί με τὴ ζωὴ αὐτή. Τίποτε λοιπὸν, οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνα νὰ μᾶς κάνει νὰ φουσκώνουμε, οὔτε ἀπὸ αὐτὰ νὰ μᾶς ταπεινώνει καὶ νὰ μᾶς κάνει νὰ ντρεπόμαστε. Γιατὶ ὁ ἄριστος κυβερνήτης οὔτε στὴ γαλήνη ἀποχαυνώνεται, οὔτε στὴ φουρτούνα ταρασσεται.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτὰ νὰ παρηγορεῖς τὸν ἑαυτό σου καὶ νὰ ἀντλεῖς ἀπὸ αὐτὰ κουράγιο ὅσο γίνεται περισσότερο. Γράφε μου συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου. Γιατί, ἂν καὶ ἐμποδίζομαι ἀπὸ τὴ μεγάλη ἀπόσταση τοῦ δρόμου, καὶ γιὰ πολὺ χρόνο στερήθηκα τὴ χάρη σου, δὲ συμβαίνει τὸ ἴδιο καὶ με τὴν ἀγάπη σου, πού περιφέρω πάντοτε μαζί μου ἀλησμόνητη καὶ ἀκμαία, ὅπου καὶ ἂν εἶμαι, γιατί τέτοια εἶναι ἡ φύση τῆς γνήσιας ἀγάπης.

MS'

ΡΟΥΦΙΝΩ.

Ἐβουλόμην μὲν συνεχέστερον ἐπιστέλλειν σου τῇ εὐλαβείᾳ, ἐπειδὴ σε φιλῶ, καὶ σφόδρα φιλῶ, δέσποτά μου αἰδεσιμώτατε καὶ εὐλαβέστατε, καὶ ἀμφοτέρα ταῦτα οἶσθα καὶ αὐτός. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ μὲν ἐν ἡμῖν κεῖται, τὸ δὲ οὐκ ἐν ἡμῖν, τοῦ μὲν γὰρ φιλεῖν ἡμεῖς κύριοι, 5 τοῦ δὲ συνεχῶς ἐπιστέλλειν οὐκ ἔτι, διὰ τε τῆς ὁδοῦ τὴν δυσκολίαν καὶ τοῦ ἔτους τὴν ὥραν, ἐκεῖνο μὲν διηνεκῶς ποιοῦμεν, τοῦτο δὲ ἡνίκα ἂν ἐξῆ· μᾶλλον δὲ καὶ τοῦτο διηνεκῶς ποιοῦμεν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ μέλανι μηδὲ χάρτῃ συνεχῶς ἐπιστέλλομεν, ἀλλὰ γνώμη καὶ διανοία· τοιοῦτον γὰρ τὸ φιλεῖν γνησίως.

MZ'

ΝΑΜΑΙΑ.

Τί περιέρχη ἀπολογίαὺν ζητοῦσα καὶ συγγνώμην αἰτοῦσα ὑπὲρ ὧν ἡμεῖς σε στεφανοῦμεν καὶ ἀνακηρύττομεν, ὅτι μὲν ἔγραψας, ἀποδεχόμενοι, ὅτι δὲ ὄψε καὶ βραδέως, ἐγκαλεῖν ἔχοντες; Ὡστε, εἰ νομίζει μεγάλα τετολμηκέναι τῷ γράψαι, τοῦτο ἀφεῖσα πρὸς τὸ ἔγκλημα τῆς βραδύτητος μελέτα, καὶ συντίθει τὴν ἀπολογίαὺν. Καὶ γὰρ ὄσπερ ἂν λέγῃς καὶ παρόντας καὶ ἀπόντας ἠγαπηκέναι γνησίως, τοσοῦτω μειζόνως αὔξεις τὴν κατηγορίαν. Εἰ μὲν γὰρ ἀπλῶς τῶν περὶ ἡμᾶς διακειμένων ἦσθα, οὐδὲν ἀπεικὸς μακρὸν χρόνον οὕτω σιγῆσαι, ἐπειδὴ δὲ οὕτω γνησίαν καὶ θερμὴν περὶ ἡμᾶς ἐπιδεδειχθαι 10 ἀγάπην ἔφης, ὡς μηδὲ ἂν ἐλθεῖν παραιτήσεσθαι ὁδὸν οὕτω χαλεπὴν καὶ φόβῳ ληστῶν τοσοῦτων πολιορκουμένην, εἰ μὴ τὰ τῆς ἀρρωστίας διέκοπτεν, ἐν σοὶ λοιπὸν ἀπολογίας λείπεται εἶδος, τὸ νιφάδας ἡμῖν πέμπειν γραμμάτων, δυναμένων τὴν ἐκ τῆς μακρᾶς σιγῆς παραμυθήσασθαι αἰτίαν. Τοῦτο δὲ ποίει, καὶ τὸ πᾶν ἀπειλήσαμεν.

46

ΣΤΟ ΡΟΥΦΙΝΟ

Ἦθελα νὰ γράφω συχνότερα στήν εὐλάβειά σου, ἐπειδὴ σὲ ἀγαπῶ καὶ σὲ ἀγαπῶ πάρα πολύ, δεσπότη μου αἰδεσιμώτατε καὶ εὐλαβέστατε· καὶ τὰ γνωρίζεις καὶ τὰ δύο καὶ ὁ ἴδιος. Ἐπειδὴ ὁμως τὸ ἓνα ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἐμένα, ἐνῶ τὸ ἄλλο ὄχι, διότι τοῦ νὰ σὲ ἀγαπῶ εἶμαι ἐγὼ κύριος, ὄχι ὁμως καὶ τοῦ νὰ σοῦ γράφω συνεχῶς, ἐξαιτίας τῶν δυσκολιῶν τοῦ δρόμου καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους, τὸ πρῶτο βέβαια τὸ κάνω συνεχῶς, τὸ δεύτερο ὁμως ὅποτε εἶναι δυνατό. Ἦ μᾶλλον καὶ αὐτὸ τὸ κάνω διαρκῶς. Γιατί, ἂν καὶ δὲ γράφω συνεχῶς μὲ μελάνη καὶ χαρτί, γράφω ὁμως μὲ τὴ διάθεση καὶ τὴ σκέψη. Γιατί τέτοια εἶναι ἡ γνήσια φιλία.

47

ΣΤΗ ΝΑΜΑΙΑ

Γιατί καταφεύγεις σὲ περιστροφές ζητώντας δικαιολογία καὶ παρακαλώντας νὰ λάβεις συγγνώμη γιὰ πράγματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἐγὼ σὲ στεφανώνω καὶ σὲ ἀναγνωρίζω, δεχόμενος ἀσφαλῶς ὅτι ἔγραψες, ἀλλὰ κατηγορώντας σε ὅτι ἔγραψες μὲ καθυστέρηση καὶ ὕστερα ἀπὸ πολὺ χρόνο; Ὡστε, ἐὰν νομίζεις ὅτι διέπραξες μεγάλο ἀδίκημα μὲ τὸ νὰ γράψεις, ἀφήνοντας αὐτό, σκέψου τὸ ἐγκλημα τῆς καθυστέρησης καὶ σύντασσε τὴν ἀπολογία. Γιατί ὅσο περισσότερο λές ὅτι καὶ παρόντα καὶ ἀπόντα μὲ ἀγαποῦσες εἰλικρινὰ, τόσο περισσότερο αὐξάνεις τὴν κατηγορία. Πράγματι, ἂν βέβαια ἦσουν ἀπὸ ἐκείνους πού ἁπλῶς μὲ συμπαθοῦν, τίποτε τὸ παράλογο πού ἐσίγησες ἐπὶ τόσο χρόνο. Ἐπειδὴ ὁμως εἶπες ὅτι τόσο γνήσια καὶ θερμὴ ἀγάπη ἔχεις δείξει γιὰ μένα, ὥστε δὲν θὰ δίσταζες νὰ ἔρθεις μὲ ἓνα δρόμο τόσο ἐπικίνδυνο, πού πολιορκεῖται ἀπὸ τὸ φόβο τῶν ληστῶν, ἂν δὲ σὲ ἐμπόδιζε ἡ ἀσθένειά σου, ἓνα μόνο εἶδος ἀπολογίας σοῦ ὑπολείπεται, νὰ μοῦ στέλνεις πλῆθος γραμμάτων, τὰ ὁποῖα μποροῦν νὰ ἀπαλύνουν τὴν αἰτία τῆς μακρᾶς σιγῆς. Κάνε αὐτὸ καὶ τὰ διαγράψω ὅλα.

15 Ἐπειδὴ καὶ αὕτη χρονία ἐλθοῦσα ἢ ἐπιστολή, ἐπειδὴ θερμῆς ἔπνει τῆς ἀγάπης, καὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου τὸ χρέος ἀπέτισεν. Πλὴν ἀλλ' αἱ λοιπαὶ μὴ μιμείσθωσαν τὴν ταύτης βραδυτῆτα. Οὕτω γὰρ καὶ αὕτη δυνήσεται δεῖξαι ὅτι οὐ δι' ὄκνον, ἀλλὰ διὰ δέος μάταιον, καθὼς καὶ αὕτη ἔφης, χρονία παραγέγονε, εἰ αἱ λοιπαὶ μετὰ 20 τάχους καὶ πολλῆς παραγένοιτο τῆς συνεχείας ἡμῶν.

ΜΗ'

ΑΡΑΒΙΩ.

Οἶδά σου τὴν ἀγάπην, οἶδά σου τὸ φίλτρον τὸ θερμόν, τὸ γνήσιον, τὸ εἰλικρινές, τὸ διαρκές, καὶ ὡς οὔτε δυσκολία πραγμάτων, οὔτε ὄχλος φροντίδων, οὔτε περιστάσεων πλῆθος, οὔτε χρόνου μῆκος, οὔτε ὁδοῦ διάστημα δύναται ταύτην ἀμαυροτέραν ποιῆσαι. 5 Διὰ τοῦτο καὶ σφόδρα ἐπιθυμῶ συνεχῶς δέχεσθαι γράμματα παρὰ τῆς εὐγενείας τῆς σῆς, εὐαγγελιζόμενα ἡμᾶς περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς. Κἂν ἐγκαλῶμεν, οὐχ ὡς ραθυμοῦντι ἐγκαλοῦμεν, ἀλλ' ὡς πλειόνων ἐρῶντες ἐπιστολῶν τοιούτων.

Ταῦτ' οὖν εἰδώς, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐγενέστατε, δί- 10 δου ταύτην ἡμῶν τὴν χάριν, κούφην τε οὔσαν καὶ εὐκόλον καὶ πολλὴν ἡμῶν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθημένοις, παρέχουσαν τὴν εὐφροσύνην.

ΜΘ'

ΑΛΦΙΩ.

Ἐγὼ μὲν ἐβουλόμην συνεχέστερον ἐπιστέλλειν, ἢ δὲ τῶν γραμματηφόρων σπάνις οὐκ ἀφήσει τὴν ἐπιθυμίαν ταύτην εἰς ἔργον ἐλθεῖν· καὶ γὰρ ἢ τοῦ χωρίου τούτου ἐρημία καὶ ὁ τῶν Ἰσαύρων φόβος καὶ ἢ τοῦ χειμῶνος σφοδρότης οὐκ ἐπιτρέπει συνεχῶς τινὰς ἡμῶν 5 ἐπιχωριάζειν. Ἄλλ' ὁμως, καὶ γράφοντες καὶ σιγῶντες, τὴν αὐτὴν ἀεὶ περὶ σὲ διάθεσιν τηροῦμεν, τὴν προθυμίαν σου καὶ τὴν σπουδὴν

Μολονότι και ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ ἦρθε καθυστερημένα, ἐπειδὴ ἦταν γεμάτη θερμὴ ἀγάπη, ἐξαγόρασε καὶ τοῦ περασμένου χρόνου τὴν ὀφειλή. Οἱ ἄλλες ὁμῶς νὰ μὴ μιμηθοῦν τὴν καθυστέρηση αὐτῆς. Γιατί μόνο ἔτσι θὰ μπορέσει νὰ δείξει καὶ αὐτὴ ὅτι ὄχι ἀπὸ ὀκνηρία, ἀλλὰ ἀπὸ ἀδικαιολόγητο φόβο, ὅπως ἡ ἴδια εἶπες, καθυστέρησε νὰ ἔρθει, ἐὰν οἱ ἄλλες ἔρχονται σὲ μένα μὲ ταχύτητα καὶ πολλὴ συχνότητα.

48

ΣΤΟΝ ΑΡΑΒΙΟ

Γνωρίζω τὴν ἀγάπη σου καὶ τὴν ἀφοσίωσή σου τῇ θερμῇ, τῇ γνήσια, τὴν εἰλικρινῇ, τῇ διαρκῇ καὶ ὅτι οὔτε ἡ δυσκολία τῶν καταστάσεων, οὔτε οἱ ἄπειρες φροντίδες, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν περιστάσεων, οὔτε τὸ μεγάλο χρονικὸ διάστημα, οὔτε τὸ μῆκος τοῦ δρόμου μποροῦν νὰ τὴν ἐπισκιάσουν. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιθυμῶ πάρα πολὺ νὰ δέχομαι συνεχῶς γράμματα ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου, πὺ νὰ μοῦ μεταφέρουν τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς ὑγείας σου. Καὶ ἂν σὲ κατηγορῶ, δὲν σὲ κατηγορῶ γιὰ ὀκνηρία, ἀλλ' ἐπειδὴ λαχταρῶ περισσότερα τέτοια γράμματα.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, δεσπότη μου ἐντιμότετε καὶ εὐγενέστατε, κάνε μου αὐτὴ τὴ χάρη, πὺ εἶναι ἐλαφριά καὶ εὐκόλη καὶ δίνει μεγάλη χαρὰ σὲ μένα πὺ διαμένω στὴν ἐρημιά.

49

ΣΤΟΝ ΑΛΦΙΟ

Ἐγὼ βέβαια ἤθελα νὰ γράφω πιὸ συχνά, ἀλλὰ ἡ ἔλλειψη γραμματοκομιστῶν δὲν ἀφήνει τὴν ἐπιθυμία αὐτὴ νὰ γίνῃ ἔργο, γιατί ἡ ἐρημιά τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ καὶ ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων καὶ ἡ δριμύτητα τοῦ χειμῶνα δὲν ἐπιτρέπουν σὲ κάποιους νὰ μᾶς ἐπισκέπτονται συχνά. Ὅμως, καὶ ὅταν γράφω καὶ ὅταν σιγῶ, διατηρῶ τὰ ἴδια αἰσθήματα γιὰ σένα μαθαίνοντας τὴν προθυμία σου καὶ τὴ διάθεση πὺ

μανθάνοντες, ἦν ὑπὲρ τῆς ὠφελείας τῆς σῆς ἔχεις ψυχῆς, τοὺς τε ἐν εὐλαβείᾳ ζῶντας ἀναπαύειν ἐσπουδακῶς καὶ τὴν καλὴν ταύτην πραγματευόμενος πραγματεΐαν.

10 Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, κύριέ μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, συνεχῶς ἡμῖν ἐπίστελλε τὰ περὶ τῆς σῆς ὑγείας καὶ τοῦ οἴκου σου παντός. Οὐτῶ γάρ, καὶ ἐν ἐρημίᾳ ὄντες, πολλὴν ἔξομεν τὴν εὐφροσύνην, εἰ τοιαῦτα παρὰ τῆς σῆς τιμιότητος δεχόμεθα γράμματα.

N'

ΔΙΟΓΕΝΕΙ

Τὸ γνήσιόν σου τῆς ἀγάπης τῆς περὶ ἡμᾶς ἤδειμεν μὲν καὶ ἔμπροσθεν, πολλῶ δὲ πλέον ἔγνωμεν νῦν, ὅτε, τοσοῦτον τοῦ χειμῶνος ἀρθέντος, οὐ μόνον οὐδὲν ραθυμότερος, ἀλλὰ καὶ πολλῶ σπουδαιότερος περὶ ἡμᾶς γεγονώς, μείζω τὴν στοργὴν ἐνεδείξω. Διὰ ταῦτά σε
5 θαυμάζομεν, διὰ ταῦτα καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀνακηρύττοντες οὐ παύομεθα. Τὸν μὲν γὰρ ἄφατον τούτων μισθὸν λήψῃ παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, τοῦ ταῖς ἀντιδόσεσιν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος νικῶντος ἀεὶ τοὺς ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἢ λέγοντας, ἡμεῖς δὲ σε οἷς ἔχομεν ἀμειβόμεθα, θαυμάζοντές σε, ἐπαινοῦντες, μακαρίζοντες οὐ
10 διαλιμπάνομεν, φιλοῦντες, αἰδούμενοι, τιμῶντες, ἐν διανοίᾳ πανταχοῦ περιφέροντες, ἠνωμένοι σοι καὶ συνδεδεμένοι τῷ τῆς ἀγάπης νόμῳ.

Ὅτι γάρ σου τῶν σφοδροτάτων ἀεὶ γεγόναμεν ἐραστῶν, οἶσθα καὶ αὐτὸς σαφῶς, δέσποτά του αἰδεσιμῶτατε καὶ θαυμασιώτατε.
15 Διὸ παρακαλῶ τῶν ἀποσταλέντων ἕνεκα μηδὲν ἀλγῆσαι πρὸς ἡμᾶς. Τρυγῆσαντες γὰρ καὶ καρπωσάμενοι τὴν ἐξ αὐτῶν τιμὴν, αὐτὰ ἀπεστάλακαμεν οὐκ ἐξ ὀλιγωρίας, οὐδὲ ἐκ τοῦ μὴ θαρρεῖν σου τῇ εὐγενείᾳ, ἀλλὰ διὰ τὸ μὴ καθεστάναι ἐν χρείᾳ, ὃ δὴ καὶ ἐφ' ἑτέρων πολλῶν πεποιήκαμεν. Καὶ γὰρ καὶ ἕτεροι πολλοὶ καὶ τῆς σῆς εὐγε-

1. Σὲ πολλὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἰ. Χρυσοστόμου εἶναι φανερὸς οἱ δυσκολίες ποὺ συναντᾷ στὴν ἐξασφάλιση τῶν ἀναγκαίων γιὰ τὴ συντήρησή του τροφίμων, φαρμάκων κλπ. (βλ. Ἐπιστολὴ 105, 143, 146 κ.ά.). Ὡστόσο, ὅταν τοῦ στέλνουν οἱ φίλοι καὶ

ἔχεις γιὰ τὴν ὠφέλεια τῆς ψυχῆς σου, φροντίζοντας νὰ ξεκουράζεις ὄσους ζοῦν μὲ εὐλάβεια καὶ κάνοντας ἔργο τὴν καλὴ αὐτὴ ἑνασχόληση.

Γνωρίζοντας αὐτά, ἐντιμότητα καὶ εὐλαβέστατε κύριέ μου, γράφε μου συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία τῆ δική σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου. Γιατὶ ἔτσι, ἂν καὶ διαμῆνω στὴν ἐρημιά, θὰ ἔχω πολλὴ χαρά, παίρνοντας ἀπὸ τὴν ἐντιμότητά σου τέτοια γράμματα.

50

ΣΤΟ ΔΙΟΓΕΝΗ

Τὴ γνησιότητα τῆς ἀγάπης σου γιὰ μένα τὴ γνώριζα βέβαια καὶ πιὸ μπροστά, τὴν ἔμαθα ὁμως πολὺ περισσότερο τώρα, ὅποτε μὲ τόση κακοκαιρία ποὺ ἔπιασε, ὄχι μόνο δὲν ἔγινες πιὸ ὀκνηρός, ἀλλὰ καὶ πολὺ πιὸ δραστήριος, δείχνοντας μεγαλύτερη στοργή. Γι' αὐτὸ σὲ θαυμάζω, γι' αὐτὸ κάθε μέρα δὲν παύω νὰ σὲ ἀνακηρύττω. Καὶ τὸν ἀνείπωτο γι' αὐτὰ μισθὸ βέβαια θὰ τὸν λάβεις ἀπὸ τὸ φιλόανθρωπο Θεό, ὁ ὁποῖος στὶς ἀνταποδόσεις ξεπερνάει πάντοτε σὲ ὑπερβολικὸ βαθμὸ ὄσους κάνουν ἢ λένε κάτι καλό. Ἐγὼ ὁμως σὲ ἀμείβω μὲ αὐτὰ ποὺ ἔχω, μὴ παραλείποντας νὰ σὲ θαυμάζω, νὰ σὲ ἐπαινῶ, νὰ σὲ μακαρίζω, νὰ σὲ ἀγαπῶ, νὰ σὲ σέβομαι, νὰ σὲ ἐκτιμῶ, νὰ σὲ περιφέρω νοερά παντοῦ, ἐνωμένος καὶ συνδεδεμένος μαζί σου μὲ τὸ νόμο τῆς ἀγάπης.

Τὸ ὅτι λοιπὸν ἔχω ὑπάρξει πάντοτε ἀπὸ τοὺς πιὸ ἀφοσιωμένους φίλους σου, τὸ γνωρίζεις καὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος τὸ κάνω σαφές, δεσπότη μου αἰδεσιμώτατε καὶ θαυμασιώτατε. Γι' αὐτὸ παρακαλῶ νὰ μὴ νιώσεις θλίψη πρὸς ἐμένα ἐξαιτίας αὐτῶν ποὺ σοῦ ἀπέστειλα. Γιατί, ἀφοῦ τὰ τρύγησα καὶ πῆρα τὴν τιμὴ ἀπὸ αὐτά, τὰ ἔστειλα πίσω, ὄχι ἀπὸ ἀδιαφορία, οὔτε ἐπειδὴ δὲν εἶχα ἐμπιστοσύνη στὴν εὐγένειά σου, ἀλλὰ ἐπειδὴ δὲν τὰ εἶχα ἀνάγκη¹. Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς τὸ ἔκανα καὶ σὲ πολλοὺς ἄλλους. Γιατὶ καὶ ἄλλοι πολλοὶ καὶ ἰσάξιοι

συνεργάτες του δῶρα ἢ χρήματα, τὰ ἐπιστρέφει συνήθως στὸν ἀποστολέα μὲ πολλὴ λεπτότητα, ἰσχυριζόμενος ὅτι δὲν ἔχει ἀνάγκη, ἢ τὰ χρησιμοποιεῖ γιὰ τὴν ἐνίσχυση τοῦ ἱεραποστολικοῦ ἔργου (βλ. Ἐπιστ. 61, 232 καὶ 51).

20 νείας ἄξιοι καὶ σφόδρα ἡμῶν ἐκκαιόμενοι, ὡς ἔξεστί σου τῇ θαυμασιότητι μανθάνειν, τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο πεποιήκασι, καὶ ἤρκεσε πρὸς αὐτοὺς ἡμῖν αὐτὴ ἢ ἀπολογία, ἦν καὶ αὐτὸν προσέσθαι παρακαλοῦμεν. Εἰ γὰρ δὴ κατασταίημεν ἐν χρεῖα, μετὰ πολλῆς ἀπαιτήσομεν, καθάπερ ἐξ ἰδίων, μετὰ πλείονος τῆς παρρησίας, καὶ τοῦτο ὄψει διὰ
25 τῆς πείρας αὐτῆς.

Δεξάμενος τοίνυν αὐτά, φύλαττε μετὰ ἄκριβείας, ἴν' εἴποτε καιρὸς καλέσειεν, μετὰ τοῦ θαρρεῖν αὐτὰ ἀπαιτήσωμεν παρὰ τῆς σῆς θαυμασιότητος.

ΝΑ'

ΤΩ. ΑΥΤΩ.

Μετὰ τὸ γράψαι τὴν προτέραν ἐπιστολήν, ἰδὼν τὸν τιμιώτατον καὶ εὐλαβέστατον Ἀφραάτην προσηλωμένον ἡμῖν καὶ οὐκ ἀνεχόμενον οὔτε ἀπᾶραι ἐντεῦθεν καὶ ἀπειλοῦντα μήτε γράμματα δέχεσθαι παρ' ἡμῶν, εἰ μὴ ἀπολάβοιμι τὰ ἀποσταλέντα, ἐπέθηκα τύπον τῷ
5 πράγματι σφόδρα κεχαρισμένον τῇ εὐγενείᾳ σου, καὶ τὰ ἀναπαύοντά σου τὴν ἐμμέλειαν, ὃν παρ' αὐτοῦ μαθὼν, κέλευσον διάκονον γενέσθαι τῆς καλῆς ταύτης οἰκονομίας. Οἴσθα γὰρ ἠλίκον ἔσται τοῦ πράγματος τὸ κέρδος καὶ διὰ τῆς παρουσίας τούτου τῆς εἰς τὴν Φοινίκην, καὶ διὰ τῆς φιλοτιμίας τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας. Καὶ ἀμφοτέ-
10 ρων τούτων αὐτὸν λήψη τὸν μισθόν, ἅτε τοσαύτην δαψίλειαν ἐπιδεικνύμενος περὶ τοὺς ἐν Φοινίκη κατηχοῦντας τοὺς Ἑλληνας, καὶ περὶ τὴν οἰκοδομὴν τῶν Ἐκκλησιῶν ἐσπουδακότας, καὶ ἄνδρα τοιοῦτον ἀναστήσας καὶ πέμψας εἰς παράκλησιν αὐτῶν, καὶ μάλιστα νῦν ἐν τοσαύτῃ δυσκολίᾳ καθεστηκότων καὶ παρὰ πολλῶν πολε-
15 μουμένων.

Ἐννοήσας τοίνυν τοῦ κατορθώματος τὸν ὄγκον, μὴ ἀφῆς μηδὲ μικρὸν αὐτὸν ἀναβάλλεσθαι, ἀλλ' ἀμελλητὶ τῆς ὁδοῦ ταύτης ἄψασθαι παρασκευάσον, πολλὴν σαυτῷ διὰ τῆς καλῆς ταύτης σπουδῆς, δέσποτά μου θαυμασιώτατε, προαποτιθέμενος παρὰ τῷ φιλαν-
20 θρώπῳ Θεῷ τὴν ἀμοιβήν.

1. Τελικὰ φαίνεται πὼς ὁ «γραμματοκομιστής» τοῦ Διογένη Ἀφραάτης ἀρνήθηκε νὰ πάρει πίσω τὴν ἐνίσχυση ποὺ ὁ Διογένης τοῦ ἔδωσε νὰ μεταφέρει στὸν Χρυ-

τῆς εὐγένειάς σου, κυριευμένοι ἀπὸ τῆ φλόγα τῆς ἀγάπης γιὰ μένα, ὅπως εἶναι δυνατὸ στὴ θαυμασιότητά σου νὰ τὸ μάθει, ἔκαναν ἀκριβῶς τὸ ἴδιο, καὶ φάνηκε ἀρκετὴ σ' αὐτοὺς ἡ ἀπολογία μου αὐτή, τὴν ὁποία παρακαλῶ καὶ σὺ νὰ δεχθεῖς. Γιατί, ἐὰν βρεθῶ σὲ ἀνάγκη, θὰ τὰ ζητήσω μὲ πολὺ, μὲ πάρα πολὺ θάρρος, σὰν ἀπὸ δικά μου, καὶ αὐτὸ θὰ τὸ δεῖς στὴν ἴδια τὴν πράξη.

Ἄφοῦ τὰ λάβεις λοιπὸν αὐτά, φύλασσέ τα μὲ προσοχή, ὥστε, ἐὰν ποτὲ τὸ καλέσει ὁ καιρὸς, μὲ θάρρος νὰ τὰ ζητήσω ἀπὸ τὴ θαυμασιότητά σου.

51

ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Ἄφοῦ ἔγραψα τὴν προηγούμενη ἐπιστολή, βλέποντας τὸν ἐντιμότατο καὶ εὐλαβέστατο Ἀφραάτη¹, πὺ εἶναι ἀφοσιωμένος σὲ μένα καὶ δὲ δεχόταν οὔτε νὰ ἀναχωρήσει ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπειλοῦσε πὺς οὔτε γράμματα θὰ δέχεται ἀπὸ μένα, ἂν δὲ κρατήσω αὐτὰ πὺ μου ἔστειλες, σκέφθηκα νὰ τὸν στείλω ὑπόδειγμα γιὰ τὴν περίστασι στὴν εὐγένειά σου πολὺ εὐάρεστο πὺ θὰ ξεκουράζει τὴν χάρη σου. Αὐτόν, ἀφοῦ μάθεις τὰ σχετικὰ ἀπὸ τὸν ἴδιο, πρότρεψέ τον νὰ γίνεϊ διάκονος τῆς καλῆς αὐτῆς ὑπηρεσίας. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο θὰ εἶναι τὸ κέρδος στὴν περίστασι αὐτὴ μὲ τὴν παρουσία αὐτοῦ στὴ Φοινίκη, καὶ μὲ τὸ ζῆλο τῆς μεγαλοπρέπειάς σου. Καὶ τῶν δύο αὐτῶν ἐσὺ θὰ πάρεις τὴν ἀμοιβή, καὶ ἐπειδὴ δείχνεις τόση μεγαλοδωριὰ γι' αὐτοὺς πὺ κατηχοῦν στὴ Φοινίκη ἔθνικοὺς καὶ πασχίζουν γιὰ τὴν οἰκοδομὴ τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ διότι ἀνέστησες τέτοιο ἀνδρα καὶ τὸν ἔστειλες γιὰ νὰ τοὺς ἀνακουφίσει, καὶ μάλιστα ἐνῶ βρίσκονται σὲ τόση δυσκολία καὶ πολεμοῦνται ἀπὸ πολλοὺς.

Ἄφοῦ κατανοήσεις λοιπὸν τὸ μέγεθος τῆς ἐπιτυχίας, μὴ τὸν ἀφήσεις νὰ ἀναβάλει οὔτε γιὰ λίγο, ἀλλὰ προετοίμασέ τον χωρὶς ἀργοπορία νὰ πάρει τὸ δρόμο αὐτό, ἐξασφαλίζοντας μὲ τὴν αὐτὴ προθυμία σου, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, μεγάλη ἀμοιβή ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό.

¹σόστομο, καὶ γι' αὐτὸ ὁ τελευταῖος γράφει στὸν Διογένη συνιστώντας του νὰ στείλει τὸν Ἀφραάτη στὴ Φοινίκη, ὅπου θὰ εἶναι πολὺτιμος στὴ κατήχησι τῶν ἐθνικῶν.

NB'

ΑΔΟΛΙΑ.

Ὅτι μὲν ἠρρώστησας, ἔγνωμεν, καὶ ὅτι χαλεπῶς ἠρρώστησας καὶ πρὸς αὐτὰς ἤλθες τοῦ θανάτου τὰς πύλας· ἀλλὰ καὶ ὅτι ἀνήνεγκας ἐκ τῆς ἀρρωστίας καὶ τοῦ κινδύνου λοιπὸν ἀπαλλαγεῖσα πρὸς υἰγιάν ὁδεύεις. Ἄλλ' οὐ παρὰ τῶν σῶν γραμμάτων ἔμαθόν τι τούτων, διὸ καὶ σφόδρα ἤλγησα, ἀλλ' ἐτέρωθεν καὶ παρ' ἐτέρων. Πλὴν ἀρκεῖ εἰς παραμυθίαν ἡμῖν τὸ τῆς ἀρρωστίας ἀπηλλάχθαι σου τὴν εὐλάβειαν. Οὐ μὴν, ἐπειδὴ ἀρκεῖ, πρᾶως φέρομεν τὴν μακρὰν σου ταύτην σιγὴν. Ἐβουλόμεθα γάρ, καθάπερ καὶ αὐτὴ οἶσθα, καὶ παραγενομένην ἐνταῦθα ἰδεῖν. Καὶ γάρ, εἰ μὴ ἀρρωστία παρενέπεσε, τὸ κωλύον οὐδὲν ἦν. Ὁ τε γὰρ χειμῶν ὁ ἐνταῦθα ἕαρ ἡμερώτατον τέως μιμεῖται, τῶν τε Ἰσαύρων ἢ Ἀρμενία ἀπήλλακται. Ἄλλ' ὁμως οὐδὲν ἀναγκάζομεν, οὐδὲ βιαζόμεθα μὴ βουλομένην ὑπὲρ τῆς ἐνταῦθα παρουσίας. Ἄλλ' ὅπερ οὔτε Ἰσαύρων φόβος, οὔτε χειμῶνος σφοδρότης, οὔτε ὁδοῦ ταλαιπωρία, οὔτ' ἄλλο οὐδὲν κωλύει, τοῦτο αἰ-
15 τοῦμεν συνεχῶς ἡμῖν ὑπάρχειν τὰ γράμματα, τὰ τῆς θερμῆς σου καὶ γνησίας διαθέσεως. Ἦν γὰρ τούτων ἀπολαύομεν συνεχῶς, ἀπαγγελλόντων ἡμῖν τὰ περὶ τῆς υἰγείας καὶ εὐθυμίας τῆς σῆς, οὐ τὴν τυχοῦσαν καὶ ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα παραμυθίαν.

Ἐννοοῦσα τοίνυν ἡλικίην ἡμῖν χαριῆ χάριν, μὴ κατόκνει τοῦτο
20 ποιεῖν. Οἶσθα γὰρ ὅπως ἀντεχόμεθά σου τῆς εὐγενείας καὶ ὄσσην ἀεὶ περὶ τὴν σὴν ἐμμέλειαν ἐπεδειξάμεθα τὴν ἀγάπην.

NG'

ΝΙΚΟΛΑΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Σφόδρα ἡμᾶς ἀνεπτέρωσας καὶ πολλῆς ἐνέπλησας τῆς ἡδονῆς, δηλώσας ὅτι σοὶ πολλὴ φροντίς τῆς Φοινίκης ἐστί, καὶ ἐκ τοσοῦτου καθήμενος διαστήματος, διὰ γραμμάτων ἀλείφεις τοὺς αὐτόθι, ζῆλον πληρῶν ἀποστολικόν. Διὰ ταῦτά σε θαυμάζοντες καὶ μακαρί-

52

ΣΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ

Ἔμαθα ὅτι ἀρρώστησες καὶ ὅτι ἀρρώστησες ἐπικίνδυνα καὶ ἔφτασες μέχρι τὶς πύλες τοῦ θανάτου, ἀλλὰ καὶ ὅτι συνῆλθες ἀπὸ τὴν ἀρρώστια καί, ἀφοῦ διέφυγες τὸν κίνδυνο, προχωρεῖς στὴν ἀνάρρωση. Ὅμως δὲν ἔμαθα τίποτε ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὰ γράμματά σου, γι' αὐτὸ καὶ πολὺ στενοχωρήθηκα, ἀλλὰ τὰ ἔμαθα μὲ ἄλλο τρόπο καὶ ἀπὸ ἄλλους. Ὡστόσο μοῦ εἶναι ἀρκετὸ γιὰ ἀνακούφιση τὸ ὅτι ἡ εὐλάβειά σου ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὴν ἀρρώστια. Ὅμως, ἐπειδὴ αὐτὸ μοῦ ἀρκεῖ, δὲν σημαίνει ὅτι ἀντιμετωπίζω μὲ πραότητα τὴν μακρά σου αὐτὴ σιωπὴ. Γιατὶ ἤθελα, ὅπως γνωρίζεις καὶ ἡ ἴδια, νὰ σὲ δῶ καὶ ἐδῶ νὰ ἔρχεσαι. Διότι, ἐὰν δὲ μεσολαβοῦσε ἡ ἀρρώστια, δὲν ὑπῆρχε κανένα ἐμπόδιο. Καὶ ὁ χειμῶνας ἐδῶ στὰ τελευταῖα μιμεῖται τὴ γλυκειὰ ἀνοιξη, καὶ ἡ Ἀρμενία ἔχει ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τοὺς Ἰσαύρους. Ὅμως δὲ σὲ ἀναγκάζω, οὔτε σὲ πιέζω, ἂν δὲν θέλεις, γιὰ τὴν ἐδῶ παρουσία σου. Ζητῶ ὅμως αὐτὸ πού οὔτε ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων, οὔτε ὁ βαρὺς χειμῶνας, οὔτε τοῦ δρόμου ἢ ταλαιπωρία, οὔτε τίποτε ἄλλο παρεμποδίζει, νὰ ἔχω συνεχῶς γράμματα τῆς θερμῆς καὶ ἀγνῆς σου διαθέσεως. Γιατὶ, ἐὰν παίρνω συνεχῶς αὐτά, πού θὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν ὑγεία καὶ τὴν εὐθυμία σου, δὲν θὰ δοκιμάζω καὶ ἀπὸ αὐτὰ λίγη ἀνακούφιση.

Κατανοώντας λοιπὸν πόση χαρὰ θὰ μοῦ χαρίσεις, μὴ ἀμελήσεις νὰ τὸ κάνεις αὐτό. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο προσηλωμένος εἶμαι στὴν εὐγένειά σου καὶ πόση ἀγάπη ἔδειξα πάντοτε γιὰ τὴ χάρη σου.

53

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΝΙΚΟΛΑΟ

Μὲ ἀναπτέρωσες πολὺ καὶ μὲ γέμισες μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση ἀναφέροντάς μου πὼς φροντίζεις πολὺ γιὰ τὴ Φοινίκη καὶ ὅτι, ἐνῶ βρίσκεσαι τόσο μακριά, μὲ γράμματα παροτρύνεις τοὺς ἐκεῖ, ἐκπληρώνοντας ζῆλο ἱεραποστολικό. Γι' αὐτὸ δὲν παύω νὰ σὲ θαυμά-

5 ζοντες οὐ διαλιμπάνομεν, ὅτι καὶ πρότερον τοῦς μοναχοὺς ἔπεμψας,
καὶ ὅτι νῦν, ἐν πραγμάτων δυσκολίᾳ τοσαύτῃ, οὐ μόνον αὐτοῦς οὐκ
ἀπήγαγες, ἀλλὰ καὶ μένειν αὐτοὺς ἐκέλευσας, ἀρίστου κυβερνήτου
καὶ ἱατροῦ γενναίου πρᾶγμα ποιῶν. Καὶ γὰρ ἐκείνων ἕκαστος, ὁ μὲν
ὅταν ἴδῃ τὰ κύματα ἐγειρόμενα, τότε μᾶλλον πολλὴν ἐπιδείκνυται
10 τὴν σπουδῆν, ὁ δὲ ὅταν τὸν πυρετὸν ἐπὶ μεῖζονα φλόγα διεγερθέντα,
τότε πολλῇ κέχρηται τῇ τέχνῃ· καὶ αὐτὸς τοίνυν, κύριέ μου τιμιώτα-
τε καὶ εὐλαβέστατε, ἄξια τῆς σαυτοῦ πεποίηκας ἀρετῆς. Ὅτε τὰ
πράγματα εἶδες νοσοῦντα καὶ στασιάζοντα, καὶ τότε μάλιστα ἐπιθέ-
μενος τοῖς ἐκεῖσε διατρίβουσιν, ὥστε μὴ λειποτακτῆσαι, ἀλλ' ἐπι-
15 μεῖναι καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγκεῖν.

Τὰ σαυτοῦ τοίνυν μιμούμενος, τόν τε κύριόν μου τὸν τιμιώτα-
τον Γερόντιον τὸν πρεσβύτερον, εἰ ρᾶον σχοίῃ καὶ πρὸς καθαρὰν
υἰείαν ἐπανέλθοι, εὐθέως κατέπειξον τῆς ἐκεῖ ἄψασθαι ὁδοῦ. Ἐπι-
θυμοῦμεν γὰρ αὐτὸν ἡμεῖς καὶ ἐνταῦθα παραγενόμενον ἰδεῖν, ἀλλ'
20 ἐπειδὴ καὶ ταχύτητος καὶ πολλῆς δεῖται τῆς ἀγρυπνίας τὰ ἐκεῖσε
πράγματα, ὥστε μὴ πολὺν ἐν τῇ ὁδῷ διατριβῆναι χρόνον καὶ τὸν
χειμῶνα ἐπιστάντα ἀποκλεῖσαι αὐτῷ τὴν ὁδόν, παρακαλοῦμέν σου
τὴν τιμιότητα αὐτόν τε ραῖσαντα ἐπειῆσαι ἀπελθεῖν, τόν τε γλυκύτα-
τον καὶ ποθεινότατον Ἰωάννην τὸν πρεσβύτερον παρασκευάσαι
25 συνεφάσασθαι τῆς ἀποδημίας αὐτῷ. Οἶσθα γὰρ καὶ αὐτὸς ὅτι νῦν
μάλιστα τὰ αὐτόθι πολλῶν δεῖται τῶν διορθωσομένων, ὅσῳ ἐπὶ
μεῖζον εἶρψε τὰ κακά.

Τοῦτ' οὖν ἐννοῶν καὶ εἰδὼς ἡλίκον ἐστὶ σωτηρία ψυχῆς καὶ
οἷα κατώρθωταί σου τῇ τιμιότητι διὰ τῆς ἔμπροσθεν σπουδῆς, πάν-
30 τα ποιῆσαι καὶ διὰ σαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρων, ὧν ἂν οἷόν τε ἦ, παρακλη-
θητι, ὥστε τὰ διορθωθέντα μεῖναι ἀκίνητα, ἑτέραν τε αὐτοῖς πολλῶν
πλείονα γενέσθαι προσθήκην. Αὐτὸς μέντοι τῶν ἐνταῦθα ἐλθόντων
οὐκ ἔλαττον ἡμᾶς εὐφρανας· τῇ μὲν γὰρ γνώμῃ καὶ παραγέγονας καὶ
τοῖς τῆς ἀγάπης σε ὀφθαλμοῖς καὶ μὴ παρόντα σωματικῶς ἡμεῖς
35 καθ' ἑκάστην ὁρῶμεν τὴν ἡμέραν ἐπὶ τῆς διανοίας πανταχοῦ περι-
φέροντες. Ἔσται δὲ ἴσως καὶ ἡ κατ' ὄψιν ἡμῖν συντυχία, ὅταν ὁ και-

1. Καὶ ἐδῶ βλέπουμε τὸ ἀνύστακτο καὶ ἀγωνιώδες ἐνδιαφέρον τοῦ ἱεροῦ πα-
τρὸς γιὰ τὸ ἔργο τῆς ἱεραποστολῆς στὴ Φοινίκη, φροντίζοντας νὰ στέλνει ἐκεῖ ἄν-
δρες δοκιμασμένους καὶ ἱκανοὺς γιὰ τὴν κατήχηση τῶν ἐθνικῶν.

ζω και να σε μακαρίζω, ἐπειδὴ και προηγουμένως ἔστειλες τοὺς μοναχοὺς και τώρα πού ἡ κατάσταση εἶναι τόσο δύσκολη, ὄχι μόνο δὲν τοὺς ἀπέσυρες, ἀλλὰ και τοὺς διέταξες να παραμείνουν, ἐνεργώντας σαν ἄριστος κυβερνήτης και γενναῖος γιατρός. Γιατί ὁ καθένας ἀπὸ ἐκείνους, ὁ μὲν κυβερνήτης ὅταν δεῖ κύματα να ὑψώνονται, τότε μᾶλλον καταβάλλει μεγαλύτερη προσπάθεια, ἐνῶ ὁ γιατρός, ὅταν δεῖ ὅτι ὁ πυρετὸς παρουσιάζει μεγαλύτερη φλόγα, τότε χρησιμοποιεῖ ὅλη τὴν τέχνη του. Και σὺ λοιπὸν, ἐντιμότητα και εὐλαβέστατε κύριέ μου, ἐνήργησες ἀντάξια πρὸς τὴν ἀρετὴ σου. Ὅταν εἶδες ὅτι τὰ πράγματα νοσοῦν και στασιάζουν, τότε στράφηκες μὲ περισσότερο ἐνδιαφέρον πρὸς ἐκείνους πού διαμένουν ἐκεῖ, γιὰ να μὴ λιποτακτῆσουν, ἀλλὰ να ἐπιμείνουν και να συνεισφέρουν ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτοὺς.

Μιμούμενος λοιπὸν τὰ δικά σου, και τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότητα πρεσβύτερο Γερόντιο, ὅταν γίνει καλύτερα και ξαναβρεῖ πλήρως τὴν ὑγεία του, ἀμέσως πείσει τον ὅπωςδήποτε να πάρει τὸ δρόμο πρὸς τὰ ἐκεῖ. Βέβαια αὐτὸν τὸν θέλω και ἐγὼ να ἔρθει ἐδῶ και να τὸν δῶ. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ κατάσταση ἐκεῖ ἀπαιτεῖ και βιασύνη και πολλὴ ἐπαγρύπνηση, γιὰ να μὴ χαθεῖ πολὺς χρόνος στὸ δρόμο, και ἔρθει ὁ χειμῶνας και τοῦ ἀποκλείσει τὸ δρόμο, παρακαλῶ τὴν ἐντιμότητά σου, και αὐτόν, ὅταν καλύτερέψει, να τὸν πείσεις να ἀναχωρήσει, ἀλλὰ και τὸν γλυκύτατο και πολυπόθητο πρεσβύτερο Ἰωάννη να τὸν προετοιμάσεις να τὸν ἀκολουθήσει στὴν ἀποδημία. Γιατί γνωρίζεις και ὁ ἴδιος ὅτι ἡ κατάσταση ἐκεῖ περισσότερο τώρα χρειάζεται πολλοὺς να τὴ διορθώσουν, ὅσο περισσότερο ἀπλώθηκαν τὰ κακά!

Σκεπτόμενος λοιπὸν αὐτὸ και γνωρίζοντας πόσο μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ σωτηρία ψυχῆς και πόσα κατόρθωσε ἡ ἐντιμότητά σου μὲ τὴν προηγούμενη βιασύνη, παρακαλῶ να κάνεις τὰ πάντα και σὺ ὁ ἴδιος και μὲ ἄλλους, ὅσους εἶναι δυνατό, ὥστε να μείνουν ἀμετακίνητα ὅσα διορθώθηκαν και να γίνει και ἄλλη, πολὺ περισσότερη, βελτίωση σ' αὐτά. Ἐσὺ πάντως δὲν μὲ εὐχαρίστησες λιγότερο ἀπὸ αὐτοὺς πού ἦρθαν ἐδῶ. Γιατί ὡς πρὸς τὴ διάθεσή σου και ἔχεις ἔρθει, και μὲ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης και χωρὶς να εἶσαι παρῶν σωματικά, ἐγὼ σε βλέπω κάθε μέρα, περιφέροντάς σε στὴ σκέψη μου παντοῦ, και ἴσως γίνει και ἡ προσωπικὴ συνάντηση, ὅταν τὸ ἐπιτρέψει ὁ

ρὸς ἐπιτρέπη. Ὡς νῦν γε καὶ ἡμεῖς, καίτοι σφόδρα ἐπιθυμοῦμεν ἰδεῖν
 τὴν ἀγάπην σου καὶ περιπτύξασθαι, ἀναγκαίαν εἶναι νομίζομεν τὴν
 αὐτόθι σου μονήν. Εὗ γὰρ οἶδ' ὅτι οὐ παύσῃ πάντα ποιῶν καὶ πρα-
 40 γμάτευόμενος, ὥστε ἐμπλήσαι τὴν Φοινίκην γενναίων ἀνδρῶν, καὶ
 τοὺς τε ἐκεῖ μεμενηκότας στηρίζων ἐπὶ πλεον, ὥστε μὴ ἀφέντας τὰ
 αὐτόθι ἐπανελθεῖν, τοὺς τε πλησίον ὄντας ἀναζητῶν καὶ μετὰ πολ-
 λῆς ἐκπέμπων προθυμίας, πᾶσί τε κέρδος γινόμενος μέγιστον τοῖς
 τε ἐγγύς, τοῖς τε μακρὰν, καὶ τὴν τῶν ἀρωμάτων μιμούμενος φύσιν,
 45 ἅπερ οὐ τὸν τόπον μόνον τὸν ὑποδεχόμενον αὐτά, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀφε-
 στηκότα ἀέρα πολλῆς ἐμπίμπλησι τῆς εὐωδίας.

ΝΔ'

ΓΕΡΟΝΤΙΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Καὶ ἤδη μὲν ἐπέσταλκά σου πρὸς τὴν εὐλάβειαν, νομίσας σε ἐν
 Φοινίκῃ εἶναι, καὶ νῦν δὲ ἐπιστέλλω ταῦτ' ἅπερ καὶ ἔμπροσθεν, ὅτι
 νῦν μάλιστα πάντα δεῖ ποιεῖν καὶ πάσχειν, ὥστε μὴ καταλιπεῖν ἔρη-
 μον τὴν καλὴν ὑμῶν γεωργίαν, μηδὲν ἀφεῖναι διαφθαρῆναί τινα τῶν
 5 ἤδη κατορθωθέντων. Καὶ γὰρ καὶ ποιμένες, ὅταν ἴδωσι πολλὴν
 πάντοθεν τοῖς προβάτοις ἐπιτιθεμένην λύμην, τότε μάλιστα ἀγρυ-
 πνοῦσι καὶ διεγείρονται καὶ σφενδόνην μεταχειρίζουσι καὶ τῇ ἄλλῃ
 κέχρηται τέχνη, ὥστε πᾶσαν τῆς ἀγέλης ἀπελάσαι βλάβην. Εἰ γὰρ
 πρόβατα ἄλογα πεπιστευμένος ὁ Ἰακώβ ἔτη δεκατέσσαρα διετέλε-
 10 σε δουλεύων, καὶ θάλπει καὶ ψύχει ταλαιπωρούμενος, καὶ ἀγρυπνία
 πολλῇ, καὶ τὴν ἐσχάτην θητεῖαν ἐθήτευσεν, ἐνόησον ὅσα καὶ ποιεῖν
 καὶ πάσχειν χρὴ τοὺς τὰ πρόβατα λογικὰ ἐμπεπιστευμένους, ὑπὲρ
 τοῦ μηδὲν αὐτῶν παραπολέσθαι.

Παρακαλῶ τοίνυν σου τὴν εὐλάβειαν, ὅσω μείζων ὁ χειμῶν
 15 καὶ πλείονα τὰ κακὰ καὶ σφοδρὰ τὰ κωλύματα καὶ πολλοὶ οἱ ἐπι-

1. Ἐάν καὶ ἐδῶ κάνει λόγο καὶ γιὰ προηγούμενη ἐπιστολή, σῴζεται μόνο αὐτὴ ἐδῶ.

καιρός. "Ομως τώρα, ἂν καὶ ἐγὼ ἐπιθυμῶ πάρα πολὺ νὰ δῶ τὴν ἀγάπη σου καὶ νὰ τὴν ἀγκαλιάσω, θεωρῶ ὅτι εἶναι ἀπαραίτητη ἡ παραμονή σου ἐκεῖ. Γιατὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι καὶ σὺ δὲν θὰ παύσεις νὰ κάνεις καὶ νὰ φροντίζεις τὰ πάντα, γιὰ νὰ γεμίσει Φοινίκη μὲ γενναίους ἄνδρες καὶ νὰ ἐνισχύσεις περισσότερο αὐτοὺς ποὺ ἔχουν μείνει ἐκεῖ, ὥστε νὰ μὴ ἀφήσουν τὰ ἐκεῖ καὶ ἐπιστρέψουν, καὶ ἀναζητώντας ὅσους βρίσκονται κοντὰ νὰ τοὺς στείλεις μὲ πολλὴ προθυμία, γινόμενος ἔτσι κέρδος πολὺ μεγάλο σὲ ὅλους, καὶ σ' ἐκείνους ποὺ βρίσκονται κοντὰ καὶ σ' ἐκείνους ποὺ βρίσκονται μακριά, καὶ μιμούμενος τὴ φύση τῶν ἀρωμάτων, ποὺ δὲν γεμίζουν μὲ εὐωδιά μόνο τὸν τόπο ποὺ τὰ ὑποδέχεται, ἀλλὰ καὶ τὸν ἀέρα ποὺ τὰ περιβάλλει.

54

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΓΕΡΟΝΤΙΟ

"Ἦδη ἔγραψα πρὸς τὴν εὐλάβειά σου, νομίζοντας ὅτι βρίσκεσαι στὴ Φοινίκη, καὶ τώρα σοῦ γράφω πάλι τὰ ἴδια, αὐτὰ ποὺ σοῦ εἶχα γράψει καὶ προηγουμένως¹, ὅτι δηλαδὴ ἰδιαίτερα τώρα πρέπει νὰ κάνετε καὶ νὰ ὑποφέρετε τὰ πάντα, γιὰ νὰ μὴ ἀφήσετε ἔρημη τὴν καλὴ γῆ ποὺ καλλιεργήσατε, οὔτε νὰ ἀφήσετε νὰ καταστραφοῦν μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχουν ἐπιτευχθεῖ. Γιατὶ καὶ οἱ βοσκοί, ὅταν δοῦν νὰ ἐπιτίθεται ἀπὸ παντοῦ πολλὴ καταστροφή, τότε ἀγρυποῦν περισσότερο καὶ ἐξεγείρονται καὶ χρησιμοποιοῦν σφενδόνη καὶ μεταχειρίζονται κάθε ἄλλο τέχνασμα, γιὰ νὰ ἀπομακρύνουν κάθε ζημιὰ τῆς ἀγέλης. Ἐὰν δηλαδὴ ὁ Ἰακώβ, ποὺ τοῦ εἶχαν ἐμπιστευθεῖ ἄλογα πρόβατα, πέρασε δεκατέσσερα χρόνια δουλεύοντας² καὶ τλαιπωρούμενος ἀπὸ τὴ ζέστη καὶ τὸ κρύο, καὶ μὲ ἐπαγρύπνηση πολλή, καὶ ἄσκησε τὴν πιὸ χειρότερη ὑπηρεσία, σκέψου πόσα πρέπει νὰ κάνουν καὶ νὰ ὑποφέρουν ἐκεῖνοι στοὺς ὁποίους ἔχουν ἐμπιστευθεῖ λογικὰ πρόβατα, γιὰ νὰ μὴ χαθεῖ κανένα ἀπὸ αὐτά.

Παρακαλῶ λοιπὸν τὴν εὐλάβειά σου, ὅσο πιὸ δριμύς εἶναι ὁ χειμώνας καὶ πάρα πολλὰ τὰ κακὰ καὶ ἰσχυρὰ τὰ ἐμπόδια καὶ πολ-

2. Γεν. 29,15-30.

βουλεύοντες, τοσούτω μᾶλλον καὶ αὐτὸν διαναστῆσαι καὶ ἑτέρους παρακαλέσαι συνεφάσασθαι σου τῆς καλῆς ταύτης προνοίας καὶ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους ἐπειχθῆναι παραγενέσθαι ἐκεῖσε. Καὶ γὰρ καὶ τῆς ἀποδημίας αὐτῆς οὐ μικρὸν ἔξεις μισθόν, εἰ δὲ τῆς ἀποδη-
 20 μίας, πολλῶ μᾶλλον εἰ τῶν ἔργων ἄψαιο καὶ σπουδῆν πολλὴν ἐπι-
 δείξαιο. Τοῦ γὰρ οἴκοι καθῆσθαι, πολλῶ βέλτιον καὶ χρησιμώτερον τὰς τοιαύτας ἀποδημίας ἀποδημεῖν. Ἐκεῖ μὲν γὰρ ὄντα, καὶ ταῦτά ἐστιν ἔχειν ἃ νῦν ἔχεις, τὴν νηστείαν, τὰς ἀγρυπνίας, τὴν ἄλλην φιλο-
 σοφίαν, οἴκοι δὲ καθήμενον, οὐκ ἔστι κερδᾶναι ἄπερ ἐκεῖ καθήμενόν
 25 ἐστι καρπῶσασθαι, ψυχῶν σωτηρίαν τοσούτων, τὸν ἀπὸ τῶν κιν-
 δύνων μισθόν, τὴν ἀπὸ τῆς τοιαύτης προθυμίας ἀμοιβήν· ἔστι γὰρ προθυμίας ἀμοιβή.

Ἐννοῶν τοίνυν ἠλίκοις σαυτῶ προαποθήσῃ στεφάνους, μηδὲν μελλήσῃς, μηδὲ ὑπερθῆ, ἀλλὰ ραῖσας, ἐντεῦθεν ἤδη τῆς ἀποδημίας
 30 ἄψασθαι παρακλήθητι, μηδὲν φροντίζων τῶν χρειῶν ἕνεκεν. Πάντα γὰρ εἶπον τῶ κυρίῳ μου τῶ τιμιωτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ πρεσβυ-
 τέρῳ Κωνσταντίῳ, εἴτε εἰς οἰκοδομὰς ἀναλῶσαι δέοι, εἴτε εἰς
 χρειᾶς ἀδελφῶν, μετὰ πλείονος παρασχεῖν ὑμῖν τῆς δασιλείας καὶ μετὰ πλείονος νῦν ἢ ἔμπροσθεν.

35 Ἐχων τοίνυν καὶ τὴν ἐκεῖθεν εὐκολίαν καὶ πρὸ πάντων τὸ πρᾶγμα ποιεῖν ἀρέσκον Θεῶ, πάντα ὄκνον ἐκβαλὼν, ἐπειχθῆναι τα-
 χέως παρακλήθητι, καὶ ἐξ αὐτῆς ἡμῖν τοῦτο δήλωσον, ἵνα, καὶ ἐν ἐρημίᾳ ὄντες χαλεπῆ, πολλὴν ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα τὴν παρά-
 κλησιν. Εἰ γὰρ μάθοιμεν ὅτι ἀπεδεδήμηκας ἐκεῖσε μετὰ τῆς γνώμης
 40 ἐκείνης, πάντα ποιῆσαι καὶ παθεῖν ὑπὲρ σωτηρίας τῶν αὐτόθι ψυ-
 χῶν παρεσκεασμένος, οὐδὲ ἐρημίαν ἠγησόμεθα οἰκεῖν ἀπὸ τῆς το-
 σαύτης ἡδονῆς. Ἐπιθυμοῦμεν γὰρ καὶ ἡμεῖς παραγενόμενόν σε ἰδεῖν, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ὅπερ εἶπον ἀναγκαιότερον, καὶ δέος μήποτε ὁ χει-
 μῶν ἀποικλείσῃ σοι τὴν ὁδὸν τὴν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε, διὰ τοῦτό σε
 45 ἐπείγομεν καὶ παρακαλοῦμεν ταχέως ἐπειχθῆναι.

λοὶ ἐκεῖνοι ποὺ σκευωροῦν, τόσο πιὸ πολὺ καὶ ὁ ἴδιος πρέπει νὰ ἐξεγερθεῖς καὶ ἄλλους νὰ παρακαλέσεις νὰ σὲ συμπαρασταθοῦν στὴ καλὴ αὐτὴ φροντίδα, καὶ νὰ βιαστεῖτε μὲ πολλὴ ταχύτητα νὰ βρεθεῖτε ἐκεῖ. Καὶ ἀσφαλῶς γιὰ τὴν ἀποδημία αὐτὴ δὲν θὰ λάβεις μικρὸ μισθό, καὶ ἐὰν γιὰ τὴν ἀποδημία, πολλὺ περισσότερο ἐὰν προχωρήσεις στὰ ἔργα καὶ ἐπιδείξεις μεγάλη φροντίδα. Ἐξάλλου ἀπὸ τὸ νὰ κάθῃσαι στὸ σπίτι πολὺ καλῦτερο καὶ ὠφελιμότερο εἶναι νὰ κάνεις τέτοιες ἀποδημίες. Γιατί, ὅταν θὰ εἶσαι ἐκεῖ, μπορεῖς νὰ ἔχεις καὶ αὐτὰ ποὺ ἔχεις καὶ τώρα, τὴ νηστεία, τὶς ἀγρυπνίες καὶ τὴν ἄλλη εὐσεβῆ ζωὴ. Ἐνῶ καθήμενος στὸ σπίτι, δὲν ὑπάρχει τρόπος νὰ κερδήσεις, αὐτὰ ποὺ εἶναι δυνατὸν νὰ καρπωθεῖς μένοντας ἐκεῖ, τὴν σωτηρία τόσων ψυχῶν, τὸν μισθὸ ἀπὸ τοὺς κινδύνους, τὴν ἀνταμοιβὴ ἀπὸ τὴν τόση προθυμία, γιατί πράγματι ὑπάρχει ἀμοιβὴ προθυμίας.

Κατανοώντας λοιπὸν πόσα στεφάνια θὰ ἐξασφαλίσῃς ἀπὸ τώρα γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου, μὴ ἀμελήσεις, μὴ ἀναβάλῃς, ἀλλὰ μόλις καλυτερεύσει ἡ υἰγεία σου παρακαλῶ ἀμέσως νὰ ξεκινήσεις τὴν ἀποδημία, χωρὶς νὰ φροντίζεις καθόλου γιὰ τὰ ἀναγκαῖα. Γιατί τὰ εἶπα ὅλα στὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότερο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο Κωνστάντιο, εἴτε χρειασθεῖ νὰ ξοδέψῃ γιὰ οἰκοδομές, εἴτε γιὰ τὶς ἀνάγκες τῶν ἀδελφῶν, νὰ σᾶς τὰ παράσχει μὲ πολλὴ ἀφθονία καὶ μὲ περισσότερη ἀφθονία τώρα ἀπὸ ὅ,τι προηγουμένως.

Ἔχοντας λοιπὸν καὶ τὴν εὐκολία ἀπὸ ἐκεῖ καὶ προπαντὸς τὸ ἔργο ποὺ ἔχεις νὰ κάνεις καὶ ποὺ ἀρέσει στὸ Θεό, ἀπόβαλε κάθε ἐνδοιασμό καὶ δέξου τὴν παράκληση νὰ δραστηριοποιηθεῖς γρήγορα, καὶ τὴν ἴδια τὴ στιγμὴ γράψέ μου τὸ αὐτό, ὥστε, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τρομερὴ ἔρημιά, νὰ πάρω ἀπὸ αὐτὸ πολὺ κουράγιο. Γιατί, ἂν μάθαινα ὅτι ἔχεις ἀποδημήσει ἀπὸ ἐκεῖ μὲ τὴν ἀπόφαση ἐκείνη, προετοιμασμένος νὰ κάνεις καὶ νὰ ὑποστῇς γιὰ τὴ σωτηρία τῶν ψυχῶν αὐτῶν ποὺ βρίσκονται ἐκεῖ, ἀπὸ τὴν τόση μεγάλη χαρὰ θὰ νόμιζα ὅτι δὲ διαμένω σὲ ἔρημιά. Ἐπιθυμῶ βέβαια καὶ ἐγὼ νὰ ἔρθῃς γιὰ νὰ σὲ δῶ, ἀλλ' ἐπειδὴ, ὅπως εἶπα στὴν ἀρχή, αὐτὸ εἶναι πιὸ ἀναγκαῖο, καὶ ὑπάρχει καὶ φόβος μὴπως ὁ χειμῶνας σοῦ κλείσει τὸ δρόμο ἀπὸ ἐδῶ πρὸς τὰ ἐκεῖ, γι' αὐτὸ σὲ βιάζω καὶ παρακαλῶ γρήγορα νὰ σπεύσεις νὰ μεταβεῖς ἐκεῖ.

ΝΕ'

ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΜΑΡΙ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙ ΕΝ ΤΗ ΧΩΡΑ ΑΠΑΜΕΙΑΣ

Εἰ καὶ πολλῶν διειργόμεθα τῷ τῆς ὁδοῦ διαστήματι καὶ ἐν χαλε-
 πωτάτῃ καθήμεθα ἐρημία, ἀλλ' ὁμως μαθόντες ὑμῶν τῆς ψυχῆς τὴν
 ἀρετὴν καὶ τὴν πολλὴν φιλοσοφίαν, δι' ἧς τοὺς αὐτόθι πάντα κατα-
 λάμπετε, σφοδροὶ γεγόναμεν ὑμῶν ἐρασταί. Καὶ ἐπειδὴ τῆς κατ'
 5 ὄψιν ἡμῶν συντυχίας τέως ἀπολαῦσαι οὐκ ἔστι, διὰ τε τὴν τοῦ χειμῶ-
 νος ὥραν, διὰ τε τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος, διὰ γραμμάτων συγγενέσθαι
 ἐσπουδάσαμεν ὑμῖν, παρακαλοῦντες ὑμῶν τὴν εὐλάβειαν εὐχεσθῆαι
 τε ἐκτενῶς ὑπὲρ τῆς λύσεως τῶν τὴν οἰκουμένην κατειληφόντων κα-
 κῶν, καὶ πάντα εἰς τοῦτο δειγείρειν μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας,
 10 ἡμῖν τε, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, συνεχέστερον ἐπιστέλλειν περὶ τῆς ὑγείας τῆς
 ὑμετέρας, ἵνα, καὶ πόρρωθεν ὑμῶν ὄντες καὶ πρὸς αὐτὰς τῆς οἰκου-
 μένης τὰς ἐσχατίας ἀπωκισμένοι, πολλὴν καὶ ἐντεῦθεν καρπωσώ-
 μεθα τὴν παράκλησιν, συνεχέστερον τὰ περὶ τῆς ρώσεως ὑμῶν μαν-
 θάνοντες.

15 Σφόδρα δὲ ἡμᾶς εὐφρανεν ὁ ποθεινότατος καὶ γλυκύτατος Ἰω-
 ἄννης ὁ πρεσβύτερος, ἐν τῷ αὐτῷ καιρῶν δυσκολία ἐλόμενος οἴκο-
 θεν διαναστῆναι καὶ ἄψασθαι τῆς ἐπὶ τὴν Φοινίκην ἀποδημίας. Πα-
 ρακαλῶ τοίνυν, ἐννοήσαντας τοῦ κατορθώματος ἡλίκον τὸ μέγεθος,
 εἴ τινες εὐροίτε γενναίους ἄνδρας, δυναμένους αὐτῷ συμπρᾶξαι
 20 πρὸς τῶν κατορθωμάτων τούτων τὸ μέγεθος, πολλῇ τῇ προθυμίᾳ
 συναποστεῖλαι αὐτῷ παρακλήθητε, ἐννοοῦντες ἡλίκον ἐντεῦθεν
 καρπώσεσθε τὸν μισθόν.

ΝΣ'

ΡΩΜΥΛΩ ΚΑΙ ΒΥΖΩ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙ

Ἐγὼ μὲν ἐβουλόμην ὑμᾶς καὶ ἐνταῦθα παραγενομένους ἰδεῖν

1. Παράλληλα πρὸς τὸ πολύπλευρο ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν ἱεραποστολὴν εἰς τὴν Φοινίκην ὁ ἱερός Χρυσόστομος δὲν παραλείπει νὰ συνιστᾷ στοὺς ἀποδέκτες τῶν ἐπι-

55

ΣΤΟ ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΑΡΗ

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΣΤΗ ΧΩΡΑ ΤΗΣ ΑΠΑΜΕΙΑΣ

Ἐάν καὶ ἐμποδίζομαι ἀπὸ τῆ μεγάλης ἀπόστασης τοῦ δρόμου καὶ βρίσκομαι σὲ πολὺ φοβερὴ ἐρημιὰ, ὅμως, ὅταν ἔμαθα τὴν ἀρετὴ τῆς ψυχῆς σας καὶ τὴν τόση εὐσέβειά σας, μὲ τὴν ὁποία φωτίζετε ὄλους τοὺς ἐντόπιους ἐκεῖ, ἔγινα σφοδρὸς φίλος σας. Καὶ ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸ πρὸς τὸ παρὸν νὰ ἀπολαύσουμε τὴν προσωπικὴ συνάντησή μας, καὶ ἐξαιτίας τῆς ἐποχῆς τοῦ χειμῶνα καὶ ἐξαιτίας τῆς ἀποστάσεως τοῦ δρόμου, θέλησα νὰ βρεθῶ μαζί σας μὲ γράμματα, παρακαλῶντας τὴν εὐλάβειά σας νὰ προσεύχεσθε¹ πολὺ γιὰ τὴν κατάπαυση τῶν κακῶν ποὺ ἔχουν κυριέψει τὴν οἰκουμένη, καὶ νὰ διεγείρετε ὄλους μὲ πολὺ προθυμία πρὸς τοῦτο, καί, ὅταν εἶναι δυνατό, νὰ μοῦ γράφετε συχνότερα γιὰ τὴν ὑγεία σας, ὥστε, ἂν καὶ βρίσκομαι μακριὰ καὶ κατοικῶ στὶς ἴδιες τὶς ἐσχατιές τῆς οἰκουμένης, νὰ ἔχω καὶ ἀπὸ αὐτὰ μεγάλη ἀνακούφιση, μαθαίνοντας πιὸ συχνὰ γιὰ τὴν ὑγεία σας.

Πάρα πολὺ μὲ χαροποίησε ὁ ἀγαπητότατος καὶ γλυκύτατος πρεσβύτερος Ἰωάννης, ὁ ὁποῖος μὲ τόση δυσκολία τῶν περιστάσεων προτίμησε νὰ ξεσηκωθεί ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ νὰ ἀναλάβει τὴν ἀποδημία στὴ Φοινίκη. Παρακαλῶ λοιπόν, κατανοώντας πόσο εἶναι τὸ μέγεθος τοῦ ἐγχειρήματος, ἐὰν βρεῖτε μερικοὺς γενναίους ἄνδρες ποὺ μποροῦν νὰ τὸν βοηθήσουν στὰ σπουδαῖα αὐτὰ ἐγχειρήματα, δεχθεῖτε τὴν παράκλησή μου νὰ τοὺς στείλετε μὲ πολλὴ προθυμία μαζί του, σκεπτόμενοι πόσο μισθὸ θὰ ἔχετε ἀπὸ αὐτό.

56

ΣΤΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΡΩΜΥΛΟ ΚΑΙ ΒΥΖΟ

Ἐγὼ βέβαια ἤθελα νὰ σᾶς δῶ νὰ ἔρχεσθε καὶ ἐδῶ, γιὰτὶ ἀκούο-
στολῶν νὰ ἐπικαλοῦνται τὴ θεία συναρωγή, χωρὶς τὴν ὁποία κάθε προσπάθειά μας θὰ εἶναι μάταια. «Ἐάν μὴ Κύριος φυλάξῃ πόλιν, εἰς μάτην ἠγρύπνησεν ὁ φυλάσσων» (Ψαλμ. 126,1).

(ἀκούων γὰρ ὑμῶν τὴν εὐλάβειαν, σφοδρὸς ὑμῶν γέγονα ἐραστής, τοῖς τῆς ἀγάπης ὀφθαλμοῖς ὑμᾶς φανταζόμενος), ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τέως οὐκ ἔνι, καὶ διὰ τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος καὶ διὰ τὴν τοῦ χειμῶνος 5 ὥραν καὶ διὰ τὸν τῶν Ἰσαύρων φόβον, διὰ τῶν γραμμάτων ἐσπούδακα ὑμῶν συγγενέσθαι τῇ τιμιότητι, δῆλην ὑμῖν ποιῶν τὴν διάθεσιν, ἣν ἔχομεν πρὸς τὴν εὐλάβειαν τὴν ὑμετέραν· ἔνι γὰρ καὶ τοὺς πόρρωθεν ὄντας καὶ μὴ ὄραθέντας φιλεῖν. Τοιαύτη γὰρ τῆς ἀγάπης ἡ δύναμις· οὐ διείργεται ὁδοῦ μήκει, οὐδὲ μαραίνεται χρόνου πλήθει, 10 οὐδὲ νικᾶται πειρασμῶν ἐπαγωγαῖς, ἀλλὰ, ταῦτα πάντα νικῶσα, ἀνωτέρα πάντων γίνεται καὶ πρὸς ὕψος ἄφατον αἴρεται.

Διὰ δὴ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, ἐπειδὴ σφόδρα περὶ ὑμᾶς διακείμεθα, οὐδενὶ τούτων γεγόναμεν ραθυμότεροι, ἀλλὰ καὶ γράφομεν καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας δηλοῦν ἡμῖν. 15 Οὕτω γάρ, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντες, πολλὴν καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν, ὅταν ἀκούωμεν τοὺς οὕτω βιοῦντας καὶ τὴν στενὴν ταύτην καὶ τεθλιμμένην ὀδεύοντας ὁδὸν ὑγιαίνοντας καὶ ἐρρωμένους.

NZ'

ΑΔΟΛΙΑ.

Ἡμεῖς, κἂν αὐτὴ σπανιάκις ἐπιστέλλης, οὐ παυσόμεθα, ὅσάκις ἂν ἐπιτύχωμεν τῶν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε ἀφικνουμένων, γράφοντες πρὸς τὴν εὐγένειαν τὴν σὴν. Ἐβουλόμεθα μὲν γὰρ καὶ ἐνταῦθά σε παραγενομένην ἰδεῖν καὶ σφόδρα τοῦτο ἐπιθυμοῦμεν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐργῶδες ἴσως κατεφάνη σου τῇ εὐγενείᾳ (τὰ γὰρ τῶν Ἰσαύρων πέπαι- 5 ται παντελῶς), τὴν γοῦν ἀπὸ τοῦ γράφειν συνεχῶς τῇ τιμιότητί σου παράκλησιν οὐ παυσόμεθα παρέχοντες ἑαυτοῖς. Καὶ γάρ, ὅσάκις ἂν ἐπιτύχωμεν γραμματηφόρου ἐκεῖσε παραγινομένου, οὐ τὴν τυχούσαν καρπούμεθα εὐφροσύνην ἐπιστέλλοντές σου τῇ τιμιότητι. 10 Τοῦτ' οὖν εἰδυῖα, κυρία μου κοσμιωτάτη καὶ εὐλαβεστάτη, καὶ αὐτὴ σπουδὴν ποιεῖσθαι παρακλήθητι τοῦ συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλ-

ντας τὴν εὐλάβειά σας ἔγινα φανατικὸς φίλος σας, φανταζόμενός σας μὲ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατό, καὶ ἐξαιτίας τῆς ἀποστάσεως τοῦ δρόμου καὶ ἐξαιτίας τῆς ἐποχῆς τοῦ χειμῶνα, καὶ ἐξαιτίας τοῦ φόβου τῶν Ἰσαύρων, φρόντισα νὰ συναντηθῶ μὲ τὰ γράμματα μὲ τὴν ἐντιμότητά σας, κάνοντάς σας φανερά τὰ αἰσθήματα ποὺ τρέφω πρὸς τὴν εὐλάβειά σας. Καθόσον εἶναι δυνατό καὶ αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται μακριὰ καὶ δὲν τοὺς ἔχουμε δεῖ νὰ τοὺς ἀγαποῦμε. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ δύναμη τῆς ἀγάπης. Δὲν ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἀπόσταση τοῦ δρόμου, οὔτε μαραίνεται ἀπὸ τὸν πολὺ χρόνο, οὔτε νικιέται ἀπὸ τὶς ἐπιθέσεις τῶν πειρασμῶν. Ἀλλά, νικώντας ὅλα αὐτά, ἀναδεικνύεται ἀνώτερη ὄλων καὶ ὑψώνεται σὲ ἀπερίγραπτο ὕψος.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ σᾶς ἀγαπῶ πολὺ, δὲν ἔγινα ἐξαιτίας κανενὸς ἀπ' αὐτὰ ὀκνηρότερος, ἀλλὰ καὶ γράφω καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ ἐνημερώνετε σχετικὰ μὲ τὴν ὑγεία σας. Γιατὶ ἔτσι καὶ στὴν ἐρημιὰ ζώντας θὰ ἔχω πολλὴ ἀνακούφιση, ὅταν ἀκούω ὅτι αὐτοί, ποὺ ζοῦν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο καὶ ἀκολουθοῦν τὸ στενὸ καὶ γεμάτο στενοχώριες δρόμο, εἶναι ὑγιεῖς καὶ δυνατοί.

57

ΣΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ

Ἐγώ, ἔστω καὶ ἂν σὺ σπάνια μοῦ γράφεις, δὲν θὰ παύσω, κάθε φορὰ ποὺ πετυχαίνω αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐδῶ πρὸς τὰ ἐκεῖ, νὰ γράφω πρὸς τὴν εὐγένειά σου. Ἦθελα βέβαια νὰ ἐρχόσουν καὶ ἐδῶ γιὰ νὰ σὲ δῶ καὶ τὸ ἐπιθυμῶ αὐτὸ πάρα πολὺ. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὸ ἴσως φάνηκε δύσκολο στὴν εὐγένειά σου (ἂν καὶ οἱ ἐπίδρομες τῶν Ἰσαύρων σταμάτησαν ἐντελῶς), ἐγῶ δὲν θὰ παύσω νὰ παρέχω στὸ ἑαυτό μου τὴν παρηγοριὰ ποὺ ἀποκομίζω ἀπὸ τὸ νὰ γράφω συνεχῶς στὴν ἐντιμότητά σου. Γιατὶ πραγματικά, κάθε φορὰ ποὺ τυχαίνει νὰ βρίσκω γραμματοκομιστὴ ποὺ ἔρχεται πρὸς τὰ ἐκεῖ, δὲν ἀποκομίζω λίγη εὐχαρίστηση γράφοντας στὴν ἐντιμότητά σου.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτὸ, σεμνοτάτη καὶ εὐλαβεστάτη κυρία μου, παρακαλῶ καὶ σὺ ἡ ἴδια νὰ φροντίζεις νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς

λιν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς καὶ εὐθυμίας. Ὡσπερ γὰρ τῆς ἀποδημίας ἔνεκεν οὐδὲν ἐγκαλοῦμεν διὰ τὸ δόξαι δυσκολίαν ἔχειν τὸ πρᾶγμα, οὕτω τῆς σιγῆς ἔνεκεν τῆς μακρᾶς οὐ παυσόμεθα αἰτιώμενοι, διὰ τὸ σφόδρα ἐπιθυμεῖν συνεχῶς μανθάνειν τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς καὶ οἴκου σου παντός.

ΝΗ'

ΘΕΟΛΟΣΙΩ, ΑΠΟ ΔΟΥΚΩΝ

Πολλοῦ τοῦ μέλιτος τὴν ἐπιστολὴν ἀνέχρωσας, μᾶλλον καὶ μέλιτος αὐτὴν ἠδίω πεποίηκας. Τὸ μὲν γὰρ ὅταν συνεχέστερον ὁμιλήσῃ τοῖς ἀπολαύουσιν αὐτοῦ τῆς γλυκύτητος, οὐκ ἔτι ὁμοίως ἠδὺ φαίνεται, τοῦ κόρου τὴν τυραννίδα τῆς ἡδονῆς καταλύοντος, τὰ δὲ 5 γράμματα τὰ σὰ τὴν ὑγίειαν ἡμῖν εὐαγγελιζόμενα τὴν σὴν, τοσοῦτον ἀπέχει τοῦτο παθεῖν, ὅτι καὶ ἐπιτείνει τότε μάλιστα ἡμῖν τὴν εὐφροσύνην, ὅταν συνεχέστερον πέμπηται.

Σὺ μὲν οὖν τὴν ἐπιστολὴν περιεπτύξω τὴν ἐμήν, ἐγὼ δὲ αὐτόν σε τὸν πατέρα τῆς ἐπιστολῆς καὶ περιεπτυξάμην καὶ περιέβαλον 10 ἄμφω τῷ χεῖρι καὶ τῷ τραχήλῳ περιχυθεὶς καὶ τὴν φίλην ἐμοὶ φιλήσας κεφαλὴν, πολλὴν ἐκαρπωσάμην τὴν παραμυθίαν. Οὐδὲ γὰρ ἐπιστολὴν ἐνόμιζον σὴν ἐπιέναι μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν παρεῖναι ἡμῖν καὶ συγγίνεσθαι. Τοσοῦτον ἴσχυσε τῆς ἐπιστολῆς ἡ δύναμις. Τοιοῦτον γὰρ τῆς γνησίας ἀγάπης ἡ φύσις· κἂν διὰ γραμμάτων αὐτῆς προ- 15 χέῃ τὰ νάματα, αὐτὴν τὴν πηγὴν τῶν γραμμάτων φαντάζεσθαι παρασκευάζει, ὃ δὴ καὶ ἡμεῖς πεπόνθαμεν. Καὶ οὔτε χρόνου πλῆθος οὔτε ὁδοῦ μῆκος οὔτε πραγμάτων περίστασις οὔτε ἄλλο οὐδὲν πρὸς τοῦτο κώλυμα γέγονεν ἡμῖν.

Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, δέσποτά μου θαυμασιώτατε, ἐπιστέλλειν ἡμῖν 20 συνεχῶς μὴ κατόκνει, περὶ τῆς ὑγείας σου καὶ τοῦ οἴκου σου παντός καὶ τῆς εὐθυμίας δηλῶν. Οἶσθα γὰρ ὅπως ἡμῖν περισπούδαστον μανθάνειν.

σχετικὰ μὲ τὴν ὑγεία σου καὶ τὴν εὐδιαθεσία σου. Γιατί, ὅπως δὲν σὲ κατηγορῶ ποῦ δὲν ἀποφάσισες νὰ ἔρθεις, ἐπειδὴ νόμιζες ὅτι παρουσιάζει δυσκολίες τὸ ἐγχείρημα, ἔτσι γιὰ τὴν ἐπὶ μακρὸν χρόνον σιγῇ σου δὲν θὰ παῦσω νὰ σὲ κατηγορῶ, ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ μαθαίνω συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία τὴ δική σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου.

58

ΣΤΟ ΘΕΟΔΟΣΙΟ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ

Μὲ πολὺ μέλι ἀνέμιξες τὴν ἐπιστολή, ἢ μᾶλλον τὴν ἔκανες καὶ πιὸ γλυκειὰ ἀπὸ μέλι. Γιατί τὸ μέλι βέβαια, ὅταν ἔρθει σὲ συνεχῆ ἐπαφή μὲ ἐκείνους ποῦ ἀπολαμβάνουν τὴ γλυκύτητά του, δὲ φαίνεται κατὰ τὸν ἴδιο τρόπο γλυκό, ἐπειδὴ ὁ κορεσμὸς καταργεῖ τὴν κυριαρχία τῆς ἡδονῆς. Τὰ γράμματα τὰ δικά σου ὅμως, ποῦ μοῦ φέρνουν τὴν εὐχάριστη ἀγγελία τῆς ὑγείας σου, τόσο πολὺ ἀπέχουν ἀπὸ τὸ νὰ πάθουν τὸ ἴδιο, ὥστε νὰ ἐπιτείνουν περισσότερο τότε τὴ χαρὰ μου, ὅταν στέλνονται συχνότερα.

Ἐσὺ λοιπὸν ἀγκάλιασες τὴν ἐπιστολή μου, ἐγὼ ὅμως ἐσένα τὸν ἴδιο, τὸν πατέρα τῆς ἐπιστολῆς, καὶ σὲ ἀγκάλιασα καὶ σὲ πῆρα στὰ δύο μου χέρια καὶ ἀφοῦ ἐπέπεσα στὸν τράχηλό σου καὶ φίλησα τὴν ἀγαπητὴ σὲ μένα κεφαλὴ σου, καρπώθηκα πολλὴ ἀνακούφιση. Γιατί εἶχα τὴν αἴσθησις ὅτι δὲν ἦρθε μόνο ἡ ἐπιστολή σου, ἀλλὰ ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἦσουν παρὼν καὶ βρισκόσουν μαζί μου. Τόση ἐπίδρασις εἶχε ἡ δύναμη τῆς ἐπιστολῆς. Γιατί τέτοια εἶναι ἡ φύσις τῆς γνήσιας ἀγάπης. Καὶ ὅταν ἀκόμα μὲ γράμματα χύνει τὰ πηγαῖα νερά της, μᾶς κάνει νὰ φανταζόμαστε τὴν ἴδια τὴν πηγὴ τῶν γραμμάτων, πρᾶγμα ποῦ ἔπαθα καὶ ἐγὼ. Καὶ οὔτε τὸ μακρὸ χρονικὸ διάστημα, οὔτε τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, οὔτε ἡ δυσκολία τῆς καταστάσεως, οὔτε τίποτε ἄλλο μοῦ ἔγινε ἐμπόδιο πρὸς τοῦτο.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, δεσπότη μου θαυμασιώτατε, μὴ ἀποφεύγεις νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς, ἐνημερώνοντάς με γιὰ τὴν ὑγεία τὴ δική σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου καὶ γιὰ τὴν εὐδιαθεσία σου. Γιατί γνωρίζεις πόσο πολὺ σημαντικὸ εἶναι γιὰ μένα νὰ τὰ μαθαίνω αὐτά.

ΝΘ'

ΘΕΟΔΩΤΩ, ΔΙΑΚΟΝΩ,

Ταχέως ἡμῶν ἐπελάθου, τῷ χωρισμῷ σου σφόδρα λυπηρῶ ἡμῖν γεγενημένῳ καὶ τὴν ἀπὸ τῆς σιγῆς τῆς μακρᾶς προσθεῖς ἀθυμίαν. Καὶ οὐδὲ εἰς χρόνου στενοχωρίαν ἔχεις καταφυγεῖν· ἱκανὸν γὰρ τῶν ἡμερῶν τὸ πλῆθος πολλὴν ὁδοιπόρῳ παρασχεῖν εὐκολίαν πρὸς 5 ἐπάνοδον. Ἄλλ' οὐδὲ τὰ ἰσαυρικὰ προβαλλομένου ἀνασχοίμεθα ἄν, ἐπειδὴ σφόδρα σε φιλοῦμεν. Καὶ γὰρ πολλοὶ οἱ ἐκεῖθεν μετὰ τὴν σὴν ἀποδημίαν ἐνταῦθα παραγενόμενοι. Τί οὖν ἐστὶ τῆς σιγῆς τὸ αἷτιον; Ὅκνος καὶ ραθυμία. Ἄλλ' ὁμως ἀφίεμέν σε τῶν ἐπὶ τῇ προτέρῳ ὀλιγωρία ἐγκλημάτων, ἂν βουληθῆς εἰς τὸ ἐπιὸν τῇ πυκνότητι τῶν 10 γραμμάτων διορθῶσαι τὸ παροφθέν. Οἶσθα γὰρ ὅπως ἡμῖν χαριῆ, συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλων τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς.

Ξ'

ΧΑΛΚΙΔΙΑ, ΚΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ,

Οἶδα ὅτι σφόδρα ὑμᾶς διειτάραξε τῶν ἐπαλλήλων πειρασμῶν ἡ συνέχεια, τῶν ἐπενεχθέντων τῷ κυρίῳ μου τῷ τιμιωτάτῳ καὶ εὐλαβεστάτῳ πρεσβυτέρῳ. Ἄλλὰ μηδὲν ὑμᾶς τοῦτο θορυβεῖτω. Ὁ γὰρ διὰ τὸν Θεὸν ταῦτα πάσχων, ὅσῳ περ ἂν τι χαλεπώτερον πάθῃ, μει- 5 ζόνων ἀπολαύει στεφάνων. Ἰκανὴν τοίνυν ἔχουσαι ταύτην τὴν παράκλησιν, φέρετε γενναίως καὶ εὐχαρίστως τὰ συμπίπτοντα, δοξάζουσαι τὸν Θεὸν ἐφ' ἅπασιν τοῖς συμβαίνουσιν. Οὕτω γὰρ καὶ ὑμεῖς κοινωνοὶ γενήσεσθε τῶν ἀποκειμένων αὐτῷ μισθῶν καὶ στεφάνων, ὑπὲρ ὧν γενναίως καὶ πράως ἠνέγκατε τὰ συμβάντα. Ἴστε γὰρ ὅτι 10 ὁδὸς ὁ παρῶν βίος, καὶ τὰ χρηστὰ αὐτοῦ καὶ τὰ λυπηρὰ παροδεύεται, καὶ ὅτι «διὰ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ», καὶ ὅτι «στενὴ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδός, ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν».

1. Πράξ. 14, 22.

2. Ματθ. 7, 13-14.

59

ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ

Γρήγορα μὲ λησμονήσες, προσθέτοντας στὸ χωρισμό σου, πού ἦταν πολὺ λυπηρὸς γιὰ μένα, καὶ τὴ λύση ἀπὸ τὴ μακρὰ σιωπὴ σου. Καὶ δὲν μπορεῖς νὰ ἐπικαλεσθεῖς τὴ στενότητα τοῦ χρόνου, διότι εἶναι ἀρκετὸς ὁ ἀριθμὸς τῶν ἡμερῶν γιὰ νὰ δώσουν στὸν ὁδοιπόρο πολλὴ εὐχέρεια γιὰ ἐπάνοδο. Ἀλλὰ οὔτε καὶ τὰ ἰσαυρικὰ πού προβάλλεις θὰ μπορούσα νὰ τὰ ἀνεχθῶ, ἐπειδὴ σὲ ἀγαπῶ πολὺ. Γιατὶ εἶναι πολλοὶ ἐκεῖνοι πού μετὰ τὴν ἀναχώρησή σου ἦρθαν ἀπὸ ἐκεῖ ἐδῶ. Ποιό λοιπὸν εἶναι τὸ αἴτιο τῆς σιγῆς σου; Ὀκνηρία καὶ ὀλιγωρία. Ὅμως θὰ σοῦ συγχωρήσω τὰ ἁμαρτήματα τῆς προηγούμενης ὀλιγωρίας, ἂν θελήσεις στὸ ἐξῆς μὲ τὰ συχνὰ γράμματα νὰ διορθώσεις αὐτὸ πού παραμέλησες. Γιατὶ γνωρίζεις ὅτι θὰ μοῦ δώσεις χαρά, γράφοντάς μου συνεχῶς γιὰ τὴν υἰεσία σου.

60

ΣΤΙΣ ΧΑΛΚΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ

Γνωρίζω ὅτι πολὺ σᾶς συντάραξε ἡ συνέχεια τῶν ἀλλεπάλληλων δοκιμασιῶν, πού χτύπησαν τὸν κύριό μου τὸν ἐντιμότατο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο. Ἀλλὰ ἴσ μή σᾶς θορυβεῖ αὐτὸ καθόλου. Γιατὶ ἐκεῖνος πού ὑποφέρει αὐτὰ γιὰ τὸ Θεό, ὅσο πιὸ χειρότερα πάθει, τόσο πιὸ μεγάλα στεφάνια θὰ ἀπολαύσει. Ἐχοντας λοιπὸν ἀρεκτὴ αὐτὴ τὴν παρηγοριά, νὰ ὑπομένετε μὲ γενναιότητα καὶ εὐχαρίστηση ὅσα γίνονται, δοξάζοντας τὸ Θεὸ γιὰ ὅλα ὅσα συμβαίνουν. Γιατὶ ἔτσι καὶ σεῖς θὰ γίνετε μέτοχοι τῶν μισθῶν καὶ τῶν στεφανιῶν πού ὑπάρχουν σ' αὐτόν, ἐπειδὴ μὲ γενναιότητα καὶ πραότητα ὑπομείνατε τὰ συμβάντα. Γνωρίζετε ἄλλωστε ὅτι ἡ παρούσα ζωὴ εἶναι δρόμος καὶ τόσο τὰ ἀγαθὰ του ὅσο καὶ οἱ θλίψεις του παρέρχονται, καὶ ὅτι «πρέπει νὰ περάσουμε μέσα ἀπὸ πολλές θλίψεις γιὰ νὰ μποῦμε στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»¹, καθὼς ἐπίσης ὅτι «εἶναι στενὸς καὶ γεμάτος θλίψεις ὁ δρόμος πού ὁδηγεῖ στὴ ζωὴ»².

Παρακληθεῖσαι οὖν καὶ διὰ τούτων καὶ διὰ τῆς παρουσίας αὐ-
 15 τοῦ, ἅπαν ἀθυμίας διασκεδάσατε νέφος, χαίρουσαι, εὐφραινόμεναι
 ἐπὶ τοῖς τούτου παθήμασι. Καὶ γὰρ ἄφατος αὐτῷ ἐντεῦθεν κείσεται ὁ
 καρπὸς καὶ ἀκήρατος.

ΞΑ'

ΘΕΟΔΩΤΩ. ΑΠΟ ΚΟΝΣΟΥΛΑΡΙΩΝ

Τοῦτο πατήρ, τὸ μὴ μόνον μὴ δυσχεραίνειν τοῦ παιδὸς τὴν ἀλη-
 θῆ φιλοσοφίαν φιλοσοφοῦντος, ἀλλὰ καὶ συνήδεσθαι καὶ πάντα
 ποιεῖν, ὅπως εἰς ἄκρον αὐτῆς ἀφίκοιτο· καὶ μηδὲ τῷ πόρρωθεν εἶναι
 καὶ πατρίδος καὶ οἰκίας καὶ τῶν σῶν ὀφθαλμῶν βαρύνεσθαι, ἀλλὰ
 5 νῦν μᾶλλον αὐτὸν ἠγεῖσθαι πλησίον ἔχειν, ὅτι αὐτῷ τὰ τῆς ἀρετῆς
 ἐπιδίδωσι.

Διὰ ταῦτά σοι καὶ ἡμεῖς πολλὰς χάριτας ἴσμεν, καὶ τεθαυμάκα-
 μεν πῶς τοιοῦτον ἡμῖν δῶρον δεδωκώς, τὸν υἱόν, ἐνόμισας δεῖν σοι
 καὶ ξενίων εἰς τιμὴν ἡμετέραν. Τὴν μὲν οὖν τιμὴν τὴν ἐκ τῶν πεμ-
 10 φθέντων ἐδρεψάμεθα, αὐτὰ δὲ ἀνταπεστάλκαμεν, οὐχ ὑπερορῶντές
 σου τῆς εὐγενείας (πῶς γὰρ τοῦ οὕτω σφοδρῶς ἡμῶν ἐρῶντος;),
 ἀλλ' ἠγούμενοι περιττὸν εἶναι τούτων τὴν ἀπόλαυσιν διώκειν, ὧν ἐν
 χρεῖα οὐ καθεστήκαμεν.

Τὸν μέντοι καλὸν Θεόδοτον τὸν ἀναγνώστην ἐβουλόμεθα μὲν
 15 παρ' ἑαυτοῖς κατέχειν καὶ πλάττειν, ἐπειδὴ δὲ πάντα τὰ ἐνταῦθά φό-
 νων, ταραχῆς, αἱμάτων, ἐμπρησμῶν ἐμπέπλησται, τῶν Ἰσαύρων
 πάντα σιδήρῳ καὶ πυρὶ ἀναλισκόντων, καὶ τόπους ἐκ τόπων ἀμεί-
 βομεν, καθ' ἐκάστην μετανιστάμενοι τὴν ἡμέραν, ἀναγκαῖον εἶναι
 ἐνομίσαμεν ἐκπέμψαι αὐτόν, πολλὰ παραγγείλαντες τῷ κυρίῳ μου
 20 τῷ εὐλαβεστάτῳ διακόνῳ Θεοδότῳ ἐπιμελεῖσθαι αὐτοῦ διηνεκῶς
 καὶ πολλὴν αὐτοῦ ποιεῖσθαι πρόνοιαν. Τοῦτο δὲ καὶ αὐτὸς κατορ-
 θωθῆναι σπούδασον τῷ παιδί, καὶ πάντως ἡμῶν ἐπαινέσῃ τὴν συμ-
 βουλήν καὶ πολλὴν εἴση τῆς παραινέσεως ταύτης τὴν χάριν ἡμῖν.

1. Κονσουλάριος (ἀπὸ τὸ λατ. consul) σήμαινε τὸν ὑπατο καὶ κατὰ συνεκδο-
 χὴ τὸν ἀνώτερο αὐλικὸ ἀξιωματοῦχο.

2. Φαίνεται πῶς ὁ Θεόδοτος, στέλλοντας τὸ γιό του, Θεόδοτο κι αὐτόν, κον-
 τὰ στὸν ἱερὸ Χρυσόστομο, ἔστειλε καὶ κάποια φιλοδωρήματα, τὰ ὅποια ὁ ἱερὸς πα-

Ἄφοῦ λοιπὸν παρηγορηθεῖτε καὶ μὲ αὐτὰ καὶ μὲ τὴν παρουσία αὐτοῦ, διασκορπίστε κάθε σύννεφο λυποψυχίας, δοκιμάζοντας χαρὰ καὶ εὐφροσύνη μὲ τὰ παθήματα ἐκείνου. Διότι πραγματικὰ ἀπὸ αὐτὰ θὰ τοῦ προκύψει ἀνείπωτος καὶ ἄφθαρτος ὁ καρπός.

61

ΣΤΟΝ ΑΥΛΙΚΟ ΘΕΟΔΟΤΟ¹

Αὐτὸ σημαίνει πατέρας, ὄχι μόνο νὰ μὴ φέρει δυσκολίες, ὅταν τὸ παιδί του ἀγαπᾷ τὴν ἀληθινὴ φιλοσοφία, ἀλλὰ καὶ νὰ εὐχαριστεῖται μαζί του καὶ νὰ κάνει τὰ πάντα γιὰ νὰ φθάσει στὸ ὕψιστο σημεῖο της. Καὶ οὔτε νὰ βαρυγκομᾷς ἐπειδὴ βρίσκεται μακριὰ καὶ ἀπὸ τὴν πατρίδα καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι καὶ ἀπὸ τὰ μάτια σου. Ἀντίθετα, νὰ νομίζεις ὅτι τὸν ἔχεις περισσότερο κοντὰ σου τώρα πού μοιράζεσαι μαζί του τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἀρετῆς.

Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ σοῦ χρεωστῶ πολλές εὐχαριστίες καὶ ἀπόρησα πῶς, ἐνῶ μοῦ ἔδωσες ἓνα τόσο μεγάλο δῶρο, δηλαδὴ τὸν γιό σου, νόμισες ὅτι πρέπει καὶ νὰ μὲ φιλοξενήσεις γιὰ νὰ μὲ τιμῆσεις². Τὴν τιμὴ λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰ πού μᾶς ἔστειλες τῇ δέχτηκα, αὐτὰ ὅμως τὰ στέλνω πίσω, χωρὶς νὰ περιφρονῶ τὴν εὐγένειά σου (πῶς ἄλλωστε θὰ μπορούσα νὰ κάνω κάτι τέτοιο σ' αὐτὸν πού τόσο πολὺ μὲ ἀγαπᾷ), ἀλλ' ἐπειδὴ νομίζω ὅτι εἶναι περιττὸ νὰ ἐπιδιώξω τὴν ἀπόλαυση αὐτῶν, τῶν ὁποίων τὴν ἀνάγκη δὲν ἔνοιωσα.

Τὸν καλὸ λοιπὸν Θεόδοτο, τὸν ἀναγνώστη, θὰ ἤθελα νὰ τὸν κρατήσω κοντὰ μου καὶ νὰ τὸν διπλασιάσω. Ἐπειδὴ ὅμως ἔδῶ ὅλα εἶναι γεμάτα φόνους, ἀναταραχὴ, αἵματα καὶ ἐμπρησμούς, ἀφοῦ οἱ Ἰσαυροὶ καταστρέφουν τὰ πάντα μὲ σίδερο καὶ φωτιά, καὶ ἀλλάζουμε συνεχῶς τόπο, μεταναστεύοντας κάθε μέρα, θεώρησα πῶς εἶναι ἀπαραίτητο νὰ τὸν στείλω πίσω, ἀφοῦ παρήγγειλα στὸν κύριό μου, τὸν εὐλαβέστατο διάκονο Θεόδοτο, νὰ τὸν προσέχει διαρκῶς καὶ νὰ φροντίζει γι' αὐτὸν πολὺ. Τὸ ἴδιο βέβαια νὰ φροντίσεις νὰ κάνεις καὶ σὺ στὸ παιδί καὶ ὅπωςδήποτε νὰ ἐκτιμήσεις τὴ συμβουλή μου καὶ θὰ μὲ εὐγνωμονεῖς πολὺ γι' αὐτὴ μου τὴν παραίνεση.

τῆρ μὲ πολλὴ λεπτότητα τὰ ἐπιστρέφει, ὅπως καὶ τὸν γιό του ἄλλωστε, γιὰ νὰ τὸν προφυλάξει ἀπὸ τοὺς διαρκεῖς κινδύνους τῆς Κουκουσοῦ.

ΕΒ'

**ΚΑΣΤΩ, ΟΥΑΛΕΡΙΩ, ΔΙΟΦΑΝΤΩ, ΚΥΡΙΑΚΩ,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ**

Ἵτι μὲν ἡμᾶς ἀπέλιπεν ὁ κύριός μου ὁ τιμιώτατος καὶ εὐλαβέ-
στατος πρεσβύτερος Κωνστάντιος ἀλγῶ, ὅτι δὲ ὑμᾶς ἀπέιληφε, χαί-
ρω, καὶ μειζόνως χαίρω, ἢ ἐκεῖνο ἀλγῶ. Εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι εἰς ἀκύμαν-
τον ὄρμιεϊ λιμένα, τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Κἂν γὰρ μυρίαί πανταχόθεν
5 περιεστήκωσι ταραχαί, καὶ πολλὰ ἐγείρηται τὰ κύματα, ἀλλὰ τοιαῦ-
τα τὰ ὑμέτερα, ὡς καὶ ἐν χειμῶνι γαλήνης ἀπολαύειν λευκῆς, διὰ τὴν
προσοῦσαν ὑμῖν ἀνδρείαν καὶ τὴν ἀπερίτρεπτον ἀγάπην καὶ διάθε-
σιν.

Ἰδόντες τοίνυν αὐτὸν ὧς ὑμῖν πρέπον ἐστί, πάντα αὐτῷ γενέ-
10 σθαι παρακλήθητε. Ἴστε γὰρ ὅσος ὑμῖν κείσεται μισθός, εἰκῆ καὶ
μάτην ἐπηρεαζόμενον ἀνέχειν σπουδάζουσιν. Οὐδὲ γὰρ ἡμεῖς ἄλλο
τι ζητοῦμεν, ἀλλ' ὥστε μηδὲν αὐτὸν παρὰ τὸ δίκαιον ἐπηρεασθῆναι
καὶ μάτην ἄγεσθαι καὶ περιάγεσθαι, ἐν δικαστηρίοις σπαραττόμενον
ὑπὲρ ὧν στεφανοῦσθαι αὐτὸν καὶ ἀνακηρύττεσθαι ἔδει.

15 Καὶ ὑπὲρ μὲν τούτου ταῦτα αἰτοῦμεν, ὑπὲρ δὲ ἡμῶν αὐτῶν,
ὥστε συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας
εὐαγγελίζεσθαι. Εἰ γὰρ καὶ πολλῶν διειργόμεθα τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ,
ἀλλ' ὁμῶς οὐ παυόμεθα διηνεκῶς ὑμᾶς ἐπὶ διανοίας φέροντες καὶ
πλησίον ὑμῶν ὄντες καὶ καθ' ἐκάστην ὑμῖν συγγινόμενοι τὴν ἡμέ-
20 ραν. Τοιοῦτοι γὰρ οἱ τῆς ἀγάπης ὀφθαλμοὶ τῶν γνησίως εἰδότων φι-
λεῖν. Καὶ τοῦτο ἴστε καὶ αὐτοὶ σαφῶς, ἐπειδὴ καὶ φιλεῖν ἴστε
γνησίως.

ΕΓ''

ΤΡΑΓΚΥΛΙΝΩ.

Τὰ μὲν ἄλλα πάντα εἴκει χρόνῳ καὶ παραχωρεῖ παλαιούμενα

62

ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ
ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΗ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ

Γιὰ τὸ ὅτι βέβαια μὲ ἐγκατέλειψε ὁ κύριός μου, ὁ ἐντιμότατος καὶ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος Κωνστάντιος, πονῶ, χαίρομαι ὅμως πού κέρδισε ἐσᾶς, καὶ χαίρομαι περισσότερο ἀπὸ ὅσο πονῶ. Γιατὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι θὰ ἀγκυροβολήσει σὲ ἤρεμο λιμάνι, τὴ δική σας ἀγάπη. Διότι, καὶ ἂν ἀκόμα μῦριες ἀπὸ παντοῦ προκληθοῦν ταραχὲς καὶ σηκωθοῦν πολλὰ κύματα, ὅμως εἶναι τέτοια τὰ δικά σας, ὥστε καὶ μέσα στὸ χειμῶνα νὰ ἀπολαμβάνει καθαρὴ γαλήνη, ἐξαιτίας τῆς ἀνδρείας σας καὶ τῆς ἀμετάβλητης ἀγάπης καὶ διαθέσεώς σας.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸν δεῖτε ὅπως ταιριάζει σὲ σᾶς, σᾶς παρακαλῶ νὰ γίνετε τὸ πᾶν γι' αὐτόν. Γιατὶ γνωρίζετε πόσος μισθὸς σᾶς περιμένει, ὅταν πασχίζετε νὰ στηρίζετε κάποιον πού ἀπειλεῖται ἄδικα καὶ χωρὶς αἰτία. Οὔτε ἄλλωστε καὶ ἐγὼ ζητῶ τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνο νὰ μὴ ἐνοχλεῖται ἄδικα, οὔτε νὰ ἄγεται καὶ νὰ περιφέρεται χωρὶς αἰτία στὰ δικαστήρια καὶ νὰ σπαράσσεται γιὰ πράγματα πού ἔπρεπε νὰ στεφανώνεται καὶ νὰ δοξάζεται.

Γιὰ τὸ θέμα λοιπὸν αὐτὸ αὐτὰ ζητῶ, γιὰ μένα ὅμως τὸν ἴδιο ζητῶ νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς καὶ νὰ μὲ πληροφορεῖτε γιὰ τὴν ὑγεία σας. Γιατί, ἂν καὶ μὲ χωρίζει ἀπὸ σᾶς ἡ μεγάλη ἀπόσταση τοῦ δρόμου, ὅμως δὲν παύω νὰ σᾶς ἔχω διαρκῶς στὴ σκέψη μου καὶ νὰ βρίσκομαι κοντὰ σας καὶ νὰ σᾶς συναναστρέφομαι κάθε μέρα. Γιατὶ τέτοια εἶναι τὰ μάτια ἐκείνων πού γνωρίζουν νὰ ἀγαποῦν ἀληθινὰ. Καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζετε καὶ σεῖς καλὰ, ἀφοῦ γνωρίζετε καὶ νὰ ἀγαπᾶτε ἀληθινὰ.

63

ΣΤΟΝ ΤΡΑΓΚΥΛΙΝΟ

Ἦ Ὅλα τᾶ ἄλλα βέβαια μὲ τὸ χρόνο φεύγουν καὶ ὑποχωροῦν πα-

καὶ γηράσκοντα, καὶ σωμάτων ἄνθη καὶ οἰκοδομημάτων μεγέθη
καὶ λειμῶνες καὶ παράδεισοι καὶ τὰ ἀπὸ τῆς γῆς ἅπαντα, μόνη δὲ ἡ
ἀγάπη τὴν ἐντεῦθεν διέφυγε βλάβην, καὶ οὐ μόνον οὐ μαραίνεται
5 χρόνου πλήθει, ἀλλ' οὐδὲ αὐτῷ διακόπτεται τῷ θανάτῳ. Διὰ δὲ τοῦ-
το καὶ ἡμεῖς, εἰ καὶ μακρὸν ἀπελείφθημεν χρόνον τῆς ἐμμελείας τῆς
σῆς, ἀλλ' ἀκμάζουσαν αὐτὴν διατηροῦμεν, καὶ γλώττη μὲν νῦν,
γνώμη δὲ ἀεί. Διὸ καὶ συνεχῶς ἐπεστάλκαμέν σου τῇ εὐλαβείᾳ.

Ἐπειδὴ δὲ ἡμῖν περισπούδαστον μανθάνειν οἷ τὰ τῆς ὑγείας
10 ὄρμᾳ τῆς σῆς (οἶσθα γὰρ ὅπως αὐτῆς ἀντεχόμεθα), εἰ δυνατὸν γένοι-
το καὶ ραδίως ἐπιτύχοις τινὸς τοῦ διακομίζοντος ἡμῖν τὰ γράμματα,
τὰ σαυτῷ πρέποντα ποιῶν, δῆλον τοῦτο ποιῆσαι ἡμῖν παρακλήθητι.
Τὰ γὰρ καθ' ἡμᾶς, τέ τε ἐν Ἀρμενίᾳ, τὰ τε ἐν Θράκῃ, διηγῆσεταιί σου
τῇ γνησίᾳ καὶ θερμῇ ἀγάπῃ ὃ τὰ γράμματα ἐγχειρίζων.

ΞΔ'

ΚΥΡΙΑΚΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὁ δεσπότης μου Σώπατρος, ὁ τῆς Ἀρμενίας ἄρχων, Ἀρμενίας
ταύτης ἐν ἧ νῦν ἐσμεν καθειργμένοι, ἤρξε μὲν Ἀρμενίας ὡς πατήρ,
ἐπεδείξατο δὲ περὶ ἡμᾶς θεραπείαν πλείονα ἢ πατήρ. Ταύτης αὐτῷ
τῆς εὐνοίας ἀποδοῦναι τὴν ἀμοιβὴν σπουδάζων τε καὶ ζητῶν, εὐρη-
5 κέναι μοι δοκῶ καλλίστην ὁδόν, τὴν μεμεριμνημένην σου καὶ ἄγρυ-
πνον ψυχὴν, δι' ἧς δυνήσομαι αὐτὸν ἀμείψασθαι. Πῶς καὶ τίνι
τρόπῳ; Υἱός ἐστιν αὐτῷ διατρίβων αὐτόθι χρόνον ἤδη πολλὸν ἐπὶ
λόγων κτῆσιν. Τοῦτον ἐὰν σπουδάσης μετὰ προθυμίας ἰδεῖν καὶ τῆς
σοὶ πρεπούσης ἀγάπης, καὶ ποιήσης ἀπολαῦσαιί τινος τῶν χρηστῶν,
10 τὸ πᾶν ἐσόμεθα ἐκτετικότες.

Ποίει δὲ τοῦτο καὶ καθίστη γνῶριμον αὐτὸν καὶ τοῖς ἐν τέλει,
τοῖς καὶ σοὶ γνωρίμοις, καὶ δυναμένοις αὐτῷ τὴν ἀλλοτρίαν ἡδίω
τῆς ἐνεγκούσης ποιῆσαι. Οὕτω γὰρ χαριῇ μὲν ἐκείνῳ, χαριῇ δὲ ἐμοί,
χαριῇ δὲ σαυτῷ, ἄνδρα χρηστὸν καὶ φιλόανθρωπον καὶ κοινὸν τῶν
15 πενήτων λιμένα διὰ τοῦ παιδὸς ὠφελῶν.

λιώνοντας και γηράσκοντας και ἡ ἀνθηρότητα τῶν σωμάτων και τὰ μεγέθη τῶν οἰκοδομημάτων και τὰ λιβάδια και οἱ κῆποι, και ὅλα ὅσα προέρχονται ἀπὸ τῆ γῆ. Μόνο ἡ ἀγάπη ξεφεύγει ἀπὸ τῆ φθορὰ αὐτῆ, και ὄχι μόνο δὲν μαραίνεται με τὸν χρόνον, ἀλλὰ οὔτε και με αὐτὸ τὸ θάνατο διακόπτεται. Γι' αὐτὸ και ἐγώ, ἂν και γιὰ πολὺ χρόνον ἀποχωρίστηκα ἀπὸ τῆ χάρη σου, τῆ διατηρῶ ἀκμαία, με λόγια βέβαια τῶρα, ἀλλὰ με τὴν ἐπιθυμία πάντοτε. Γι' αὐτὸ και συνεχῶς γράφω στὴν εὐλάβειά σου.

Ἐπειδὴ ὁμως εἶναι γιὰ μένα πολὺ σπουδαῖο νὰ μαθαίνω σὲ ποιὸ σημεῖο βρίσκεται ἡ ὑγεία σου (γιατὶ γνωρίζεις πόσο ἐνδιαφέρομαι γι' αὐτὴν), ἐὰν ὑπάρξει δυνατότητα και ἐπιτύχεις εὐκολα κάποιον ποὺ μοῦ φέρνει τὰ γράμματα, κάνοντας ὅ,τι ταιριάζει σὲ σένα, παρακαλῶ νὰ μοῦ τὸ κάνεις αὐτὸ γνωστό. Γιατὶ τὰ δικά μου, τόσο τῆς Ἀρμενίας ὅσο και τῆς Θράκης, θὰ τὰ διηγηθεῖ στὴν ἀληθινὴ και θερμὴ ἀγάπη σου αὐτὸς ποὺ θὰ σοῦ δώσει τὰ γράμματα.

64

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΑΚΟ

Ὁ δεσπότης μου Σώπατρος, ὁ ἄρχοντας τῆς Ἀρμενίας, τῆς Ἀρμενίας, αὐτῆς στὴν ὁποία τῶρα εἵμαστε φυλακισμένοι, τὴν Ἀρμενία βέβαια τῆ διοίκησε σὰν πατέρας, σὲ μένα ὁμως ἔδειξε φροντίδα περισσότερὴ ἀπὸ πατέρα. Θέλοντας και ἐπιζητώντας νὰ τοῦ ἀνταποδώσω τὴν ἀμοιβὴ αὐτῆς τῆς εὐνοίας ποὺ μοῦ ἔδειξε, νομίζω πῶς βρῆκα τὸν καλύτερο τρόπο, τὴν ἄγρυπνη και τῆ γεμάτη μέριμνα ψυχῆ σου, με τὴν ὁποία θὰ μπορέσω νὰ τὸν ἀνταμείψω. Πῶς και με ποιὸ τρόπο; Ἔχει ἓνα γιό, ποὺ διαμένει ἐκεῖ πολὺ καιρὸ τῶρα, γιὰ νὰ σπουδάσει. Αὐτόν, ἐὰν φροντίσεις νὰ τὸν δεῖς με προθυμία και με τὴν ἀγάπη ποὺ σὲ διακρίνει, και ἐὰν τὸν κάνεις νὰ γνωρίσει κάποιον ἀπὸ τοὺς χρηστοὺς, θὰ ἔχω ἐξοφλήσει τὰ πάντα.

Κάνε λοιπὸν αὐτὸ και γνώρισέ τον στοὺς ἐπισήμους, ποὺ εἶναι και σὲ σένα γνωστοὶ και μποροῦν νὰ τοῦ κάνουν τὴν ξένη πόλη πιὸ εὐχάριστη ἀπὸ τῆ γενέτειρά του. Ἔτσι θὰ δώσεις χαρὰ και σ' ἐκεῖνον και σὲ μένα, ἀλλὰ και στὸν ἑαυτό σου, ὠφελώντας ἓνα ἄνδρα ἀγαθὸ και φιλόανθρωπο και κοινὸ λιμάνι τῶν φτωχῶν, μέσω τοῦ παιδιοῦ του.

ΞΕ'

ΜΑΡΚΙΑΝΩ, ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ,

Ἄρκοῦσαν ἔχετε παραμυθίαν τῆς ἀθυμίας ἧς ὑπομένετε, καθὼς ἐπεστάλκατε, τὴν φιλόσοφον ὑμῶν γνώμην καὶ ὑψηλὴν, τὴν ἀπερίτρεπτον καὶ ἀκλινῆ διάθεσιν. Ὡσπερ γὰρ τὸν χαῦνον καὶ διαλελυμένον οὐδὲ γαλήνη καὶ τὸ κατὰ ροῦν φέρεσθαι ὠφελῆσαι τι μέγα δυνήσεται, οὕτω τὸν στερρὸν καὶ συγκεκροτημένον καὶ νήφοντα οὐδὲ χειμῶν χαλεπὸς διασαλεύει ποτέ, ἀλλὰ καὶ λαμπρότερον ἐργάζεται. Τοιαύτη γὰρ τῶν πειρασμῶν ἢ φύσις· τοῖς γενναίως αὐτοῦς φέρουσι πολλὰ κομίζει τὰ βραβεῖα καὶ λαμπροὺς τοὺς στεφάνους.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ εὐγενέστατοι, καὶ 10 ἄρκοῦσαν ἐν τοῖς δεινοῖς ταύτην ἔχοντες τὴν παραμυθίαν, μήτε θορυβεῖσθέ τινι τῶν γινομένων, μήτε διαλίπετε συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλοντες. Ἐβουλόμεθα μὲν γὰρ καὶ παρόντας ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ περιπτύξασθαι, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τέως οὐκ ἔνι, ἀλλὰ πολλὰ τὰ κωλύματα, συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν μὴ κατοκνεῖτε, τὰ περὶ τῆς ὑγείας 15 δηλοῦντες τῆς ὑμετέρας. Ἴστε γὰρ ἡλίκον ἡμῖν χαριεῖσθε τοῦτο ποιοῦντες καὶ ὄσης ἡμᾶς ἐμπιπλάτε τῆς εὐφροσύνης.

ΚΣ'

ΚΑΣΤΩ, ΟΥΑΛΕΡΙΩ, ΔΙΟΦΑΝΤΩ, ΚΥΡΙΑΚΩ,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Τῇ γλώττῃ μὲν ὀλιγάκις ὑμῶν ἐπέστειλα τῇ εὐλαβείᾳ, τῇ γνώμῃ δὲ συνεχέστερον καὶ πυκνότερον. Μὴ δὴ τοσαύτας εἶναι νομίζετε ἡμῶν τὰς ἐπιστολάς, ὄσας ὑπεδέξασθε διὰ χάρτου καὶ μέλανος, ἀλλ' ὄσας ἐπεθυμοῦμεν ὑμῖν διαπέμψασθαι. Εἰ γὰρ οὕτω βου- 5 ληθείητε δικάσαι, νιφάδες γραμμάτων παρ' ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐπέμφθησαν. Εἰ δὲ οὐδεὶς ὁ διακομίζων, οὐ τῆς ἡμετέρας ὀλιγωρίας, ἀλλὰ τῆς τῶν πραγμάτων δυσκολίας ἢ σιγῆ γίνεται. Ταῦτα δὲ εἶπον

65

ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΤΟΝ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ

Εἶναι ἄρκετὴ παρηγοριὰ γιὰ τὴ στενοχώρια ποὺ περνᾶτε, ὅπως μοῦ γράψατε, ἢ καρτερικὴ καὶ ὑψηλὴ ἀντίληψη καὶ ἢ σταθερὴ καὶ ἀμετάβλητη διάθεσή σας. Γιατί, ὅπως δὲν μπορεῖ νὰ ὠφελήσῃ πολὺ τὸν ἀποχαυνομένο καὶ παραλυμένο οὔτε ἢ γαλήνη οὔτε τὸ νὰ φέρεται σύμφωνα μὲ τὸ ρεῦμα, ἔτσι καὶ τὸν σταθερὸ καὶ συγκροτημένο καὶ νηφάλιο ἢ μεγάλη συμφορὰ ὄχι μόνο ποτὲ δὲν τὸν κλονίζει, ἀλλὰ τὸν κάνει καὶ πιὸ λαμπρό. Γιατί τέτοια εἶναι ἢ φύση τῶν δοκιμασιῶν. Σ' ἐκείνους ποὺ τίς ὑποφέρουν μὲ γενναιότητα παρέχει πολλὰ βραβεῖα καὶ λαμπρὰ στεφάνια.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἐντιμότατοι καὶ εὐγενέστατοι κύριοί μου, καὶ ἔχοντας ἄρκετὴ τὴν παρηγοριὰ αὐτὴ στὰ δεινὰ σας, οὔτε νὰ ἀνησυχεῖτε γιὰ ὅ,τιδὴποτε ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συμβαίνουν, οὔτε νὰ παραλείπετε νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς. Θὰ ἤθελα βέβαια νὰ σᾶς δῶ καὶ παρόντες καὶ νὰ σᾶς ἀγκαλιάσω, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατό, ἐξαιτίας τῶν πολλῶν κωλυμάτων, μὴ ἀδιαφορεῖτε νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς, ἀναφέροντάς μου τὰ τῆς ὑγείας σας. Γιατί γνωρίζετε πόση χαρὰ θὰ μοῦ δώσετε κάνοντας αὐτὸ καὶ μὲ πόση εὐφροσύνη μὲ γεμίζετε.

66

**ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ
ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΑΝΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ**

Μὲ τὴ γλώσσα βέβαια λίγες φορές ἔγραψα στὴν εὐλάβειά σας, μὲ τὴ σκέψη ὅμως συχνότερα καὶ πυκνότερα. Μὴ νομίσετε λοιπὸν ὅτι τὸσες μόνο εἶναι οἱ ἐπιστολές μου, ὅσες δεχτήκατε μὲ χαρτὶ καὶ μελάνι, ἀλλὰ ὅσες θὰ ἤθελα νὰ σᾶς στείλω. Γιατί, ἂν θέλατε ἔτσι νὰ μὲ δικάσετε, θὰ σᾶς στέλονταν ἀπὸ ἐμένα πλῆθος γραμμάτων. Ἐὰν ὅμως δὲν ὑπάρχει κανεὶς νὰ τὰ μεταφέρει, αὐτὸ δὲν ὀφείλεται στὴ δική μου ὀλιγωρία, ἀλλὰ ἢ σιγὴ σημειώνεται ἐξαιτίας τῆς δυσκο-

ἵνα, καὶ γραφόντων ἡμῶν καὶ σιγώντων, τὴν αὐτὴν περὶ τῆς ἡμετέρας ἀγάπης τῆς περὶ ὑμᾶς φέρητε ψῆφον. Ἡμεῖς γὰρ ὅπου περ ἂν 10 ὦμεν, ἐγκολάψαντες ἡμῶν τῇ διανοίᾳ τὴν μνήμην τὴν ὑμετέραν πανταχοῦ περιφέρομεν.

Καὶ νῦν δὲ χάριν ὑμῖν ἴσμεν πολλήν, ὅτι τὸν καλὸν μοναχὸν καὶ μετὰ τῆς πρεπούσης ὑμῖν εὐνοίας ὑπεδέξασθε καὶ τοὺς βουλομένους ἀκαίρως πρὸς αὐτὸν φιλονεικεῖν ἡμερωτέρους πεποιήκατε. Οὐκ 15 ἄρα μάτην ἔλεγον οὐδὲ κολακεύων ὑμᾶς, ὅτι, κἂν μυρία πανταχόθεν ἐγείρηται κύματα, ἐν γαλήνῃ τὰ ὑμέτερα. Οἱ γὰρ οὕτω ραδίως ἑτέροις ναύαγια διαλύοντες, εὐδηλον ὅτι πόρρω τῶν κλυδωνίων ἐστήκατε.

Γράφετε δὴ συνεχῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ὑγιείας τῆς ὑμετέρας. 20 Ἴστε γὰρ ὅπως ἡμῖν περισπούδαστον τοῦτο μανθάνειν. Τοσαύτην γὰρ ἔχει τὴν ἰσχὺν τὰ γράμματα ὑμῶν, τὰ τὴν ρῶσιν ὑμῶν ἡμῖν ἀπαγγέλλοντα, ὅτι καὶ τοσοῦτοις περιεστοιχισμένοι δεινοῖς, πολέμοις, θορύβοις, ταραχαῖς, θανάτοις καθημερινοῖς, ἠνίκα ἂν τοσαύτας ὑμῶν δεξώμεθα ἐπιστολάς, καὶ ἀναπτερούμεθα ὑπὸ τῆς ἡδονῆς καὶ 25 μεγίστην ἐντεῦθεν καρπούμεθα τὴν παραμυθίαν. Τοιοῦτον γὰρ τὸ φιλεῖν γνησίως, ὡς καὶ διὰ γραμμάτων δύνασθαι τῶν τὰ τοιαῦτα εὐαγγέλια ἐχόντων τοὺς τῷ σώματι κεχωρισμένους ἀνακτᾶσθαι ραδίως.

ΕΖ'

ΘΕΟΛΟΤΩ. ΔΙΑΚΟΝΩ.

Αὐτὸς μὲν, κύριέ μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, τῶν γοῦν ἐν Ἄρμενίᾳ ἀπηλλάγης κακῶν, ἡμᾶς δὲ μετὰ τῶν ἐνταῦθα θορύβων, μάλλον δὲ τῶν θανάτων τῶν καθημερινῶν, οὐχ ὡς ἔτυχε λυπεῖ καὶ τὸ τῆς σῆς κεχωρίσθαι γλυκύτητος καὶ τῆς γνησίας καὶ εἰλικρινουῶς

1. Προφανῶς πρόκειται γὰρ τὸν πρεσβύτερο Κωνσταντίο, γὰρ τὸν ὁποῖο κάνει λόγο στὴν ἐπιστολὴ 62, ἡ ὁποία ἀπευθύνεται στοὺς ἴδιους παραλήπτες. Ὁ πρεσβύτερος αὐτὸς βρισκόταν μαζί με τὸν ι. Χρυσόστομο στὴν Κουκουσό, φαίνεται πὼς ὁ ἴδιος τὸν ἔστειλε στοὺς παραλήπτες τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς πρεσβυτέρους, γὰρ νὰ ἡρεμήσει κοντὰ τους, ἂν καί, ὅπως ἀναφέρει στὴν ἀρχὴ τῆς ἐπιστολῆς του «πονεῖ» γὰρ

λίας τῆς καταστάσεως. Αὐτὰ τὰ εἶπα, ὥστε, καὶ ὅταν γράφω καὶ ὅταν σιωπῶ, νὰ ἔχετε τὴν ἴδια γνώμη γιὰ τὴν ἀγάπη ποὺ τρέφω πρὸς ἐσᾶς. Γιατὶ ἐγώ, ὅπου καὶ ἂν εἶμαι, ἔχοντας χαραγμένη στὸ νοῦ μου τὴν ἀνάμνησή σας, τὴν περιφέρω παντοῦ.

Καὶ τώρα ὁμως σᾶς ὀφείλω μεγάλη εὐγνωμοσύνη, διότι καὶ τὸν καλὸ μοναχὸ¹ μὲ τὴν συμπάθεια ποὺ ἔπρεπε τὸν δεχτήκατε, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ ἠθελαν χωρὶς αἰτία νὰ φιλονεικήσουν μαζί του τοὺς κάνατε πιὸ ἥρεμους. Δὲν ἔλεγα ἐπομένως ἄδικα οὔτε κολακεύοντάς σας, ὅτι, ἀκόμα καὶ ἂν σηκωθοῦν μυριάδες ἀπὸ παντοῦ κύματα, ἐσεῖς γαληνεύετε². Γιατὶ ἐσεῖς ποὺ τόσο εὐκολα ματαιώνετε τὰ ναυάγια τῶν ἄλλων, εἶναι φανερὸ ὅτι στέκεσθε μακριὰ ἀπὸ τὶς ταραχές.

Γράφετέ μου λοιπὸν συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σας. Γνωρίζετε ἄλλωστε πόσο σπουδαῖο εἶναι γιὰ μένα νὰ τὸ πληροφοροῦμαι αὐτό. Γιατὶ τόση δύναμη ἔχουν τὰ γράμματά σας ποὺ μοῦ ἀναγγέλλουν τὴν ὑγεία σας, ὥστε, ἂν καὶ περιστοιχιζόμαστε ἀπὸ τόσα δεινὰ, πολέμους, συγχύσεις, ταραχές, καθημερινούς θανάτους, ὅταν δέχομαι τόσες ἐπιστολές σας, παίρνω θάρρος ἀπὸ τὴν εὐχαρίστηση καὶ δοκιμάζω μεγάλη παρηγοριὰ ἀπὸ αὐτές. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ γνήσια ἀγάπη, ὥστε καὶ μὲ γράμματα, ποὺ περιέχουν τέτοιες εὐχάριστες εἰδήσεις, νὰ μπορεῖ εὐκολὰ νὰ κερδίζει ἐκείνους ποὺ εἶναι σωματικὰ χωρισμένοι.

67

ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ

Σὺ βέβαια, ἐντιμότετε καὶ εὐλαβέστατε κύριέ μου, ἀπαλλάχθηκες ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς Ἀρμενίας, ἐμένα ὁμως μαζί μὲ τὶς ἐδῶ ταραχές, ἢ μᾶλλον μὲ τὶς καθημερινές θανατώσεις, μὲ λυπεῖ πάρα πολὺ καὶ τὸ ὅτι ἀποχωρίσθηκα τὴ δική σου γλυκύτητα καὶ τὴ γνήσια καὶ

τὸν ἀποχωρισμὸ (Ἐπιστολὴ 62). Στὸν ἴδιο πρεσβύτερο Κωνστάντιο θὰ στείλει ἀργότερα ὁ ἱερός πατήρ καὶ δύο ἐπιστολές του (221 καὶ 225).

2. Πρβλ. καὶ Ἐπιστολὴ 62.

5 διαθέσεως. Γέγονε δὲ καὶ ἕτερα λύπης ταύτης προσθήκη, ἢ μακρὰ σου τῆς ἐμμελείας σιγή. Ἐξ οὗ γὰρ ἐντεῦθεν ἀπῆρας, δευτέρας ταύτην ἐδεξάμεθα μόνην ἐπιστολήν· καὶ ταῦτα οὐκ ἐγκαλῶν λέγω, ἀλλ' ἀλγῶν. Ὅτι μὲν γὰρ ἄβατος ὁδοιπόροις ἢ ἐνταῦθα φέρουσα ὁδός, οὐδεις ἀγνοεῖ· ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἰς ἀπολογίαὶν σὴν ἀποχρῶν ἂν εἴη, εἰς
10 δὲ ἡμετέραν παραμυθίαν οὐδαμῶς· ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο μάλιστα ἀλγοῦμεν, ὅτι καὶ τὴν λειπομένην ἡμῖν παραψυχὴν τῆς ἀποδημίας τῆς σῆς καὶ ταύτην ἀφηρήμεθα.

Ἐπεὶ οὖν τοῦτο λυθῆναι τέως οὐκ ἐνὶ τὸ ἄπορον, ἀλλ' ἐπιτείνεται καθ' ἐκάστην ἡμέραν τὰ δεινά, ἑτέρῳ τρόπῳ τὴν ἐκ τῆς μακρᾶς
15 σιγῆς ἀθυμίαν ἐγγινομένην ἡμῖν παραμυθήσασθαι παρκλήθητι, μεμνημένος τε ἡμῶν διηνεκῶς, καὶ ἡνίκα ἂν γράφης, μακροτέρας ποιῶν τὰς ἐπιστολάς, καὶ τοῖς περὶ τῆς σῆς ὑγείας τε καὶ εὐθυμίας καὶ ἀσφαλείας ἐνδιατρίβων διηγήμασιν. Οὕτω γὰρ δυνήσῃ τὸ λείπον ἡμῖν ἐκ τοῦ χρόνου, ἐκ τοῦ μήκους παραμυθήσασθαι τῶν ἐπι-
20 στολῶν.

ΞΗ'

ΤΩ. ΑΥΤΩ.

Καὶ τοῦτο σὸν τοῦ θερμοτάτου καὶ σφοδροῦ ἡμῶν ἔραστοῦ. Μετὰ μὲν τὸ τὴν προτέραν ἀναγνῶναι ἐπιστολήν, ἐδεξάμην καὶ δευτέραν, ἐν μιᾷ ἀμφοτέρας ἡμέρα, καὶ σφόδρα ἤσθην. Εἶχε γὰρ τι πλεον ἢ δευτέρα, οὐχὶ ῥήματα σὰ μόνον, ἀλλὰ καὶ γράμματα σὰ ἡμῖν
5 ἐπιδεικνῦσα, ὃ καὶ προσθήκην ἡμῖν πεποίηκεν ἡδονῆς, ὅτι μὴ τῆς ψυχῆς σου μόνον τῆς θερμῆς καὶ γνησίας, ἀλλὰ καὶ τῆς δεξιᾶς μετὰ δασιλείας τὴν εἰκόνα ἐθεασάμεθα. Ποίει δὴ τοῦτο συνεχῶς, καὶ τὴν παραμυθίαν, ἣν αὐτὸς ἡμῖν καὶ τοῦτον ἐπενόησας τὸν τρόπον, μετὰ δασιλείας πάρεχε.

10 Ἐνταῦθα γὰρ σε ἐλκύσαι λοιπὸν οὐ τολμῶμεν· τοσαῦτα τῆς Ἀρμενίας τὰ κακά, καὶ χειμῶν ἕτερος ἅπαντα διεδέξατο. Ὅπου γὰρ ἂν τις ἀφίκηται, χειμάρρους αἱμάτων, πλήθος σωμάτων νεκρῶν, οἱ-

είλικρινῆ σου διάθεση. Ὅμως προστέθηκε καὶ ἄλλη ἀφορμὴ λύπης, ἡ μακρὰ σιωπὴ τῆς χάριτός σου. Γιατὶ ἀπὸ τότε ποὺ ἔφυγες ἀπὸ ἐδῶ, μόνο δύο ἐπιστολὲς δέχθηκα. Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέω ὡς κατηγορία, ἀλλὰ ἐπειδὴ πονῶ. Ὅτι βέβαια ὁ δρόμος ποὺ ὀδηγεῖ ἐδῶ εἶναι δύσβατος, κανεὶς δὲν τὸ ἀγνοεῖ. Ἄλλ' αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ χρησιμεύσει γιὰ δική σου ἀπολογία, ὄχι ὅμως καὶ γιὰ δική μου παρηγοριά. Ἀντίθετα μάλιστα, γι' αὐτὸ πονῶ περισσότερο, ἐπειδὴ στερήθηκα καὶ τὴ μόνη παρηγοριά ποὺ μοῦ ἀπέμεινε ἀπὸ τὴν ἀποδημία σου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν αὐτὴ ἡ δυσκολία δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ ξεπεραστεῖ σύντομα, ἀφοῦ τὰ δεινὰ κάθε μέρα αὐξάνονται, σὲ παρακαλῶ μὲ ἄλλο τρόπο νὰ παρηγορήσεις τὴ λύπη ποὺ μοῦ προκαλεῖται ἀπὸ τὴ μακρὰ σιωπὴ σου. Καὶ θὰ τὸ ἐπιτύχεις αὐτὸ καὶ μὲ τὸ νὰ μὲ θυμᾶσαι διαρκῶς, καὶ ὅταν γράφεις, νὰ κάνεις πιὸ μακροσκελεῖς τὶς ἐπιστολές, καὶ μὲ τὸ νὰ ἐπιμένεις στὶς περιγραφές τῆς ὑγείας, τῆς διαθέσεως καὶ τῆς ἀσφάλειάς σου. Γιατὶ μόνο ἔτσι θὰ μπορέσεις αὐτὸ ποὺ μοῦ λείπει ἀπὸ τὸ χρόνο, νὰ τὸ ἀναπληρώσεις μὲ τὴν ἔκταση τῶν ἐπιστολῶν.

68

ΣΤΟΝ ΙΔΙΟ

Καὶ αὐτὸ εἶναι δικό σου, τοῦ πιὸ θερμοῦ καὶ ἀφοσιωμένου φίλου μου. Μετὰ τὴν ἀνάγνωση λοιπὸν τῆς προηγούμενης ἐπιστολῆς, δέχτηκα καὶ δεύτερη, σὲ μιὰ μέρα καὶ τὶς δύο, καὶ εὐχαριστήθηκα πάρα πολύ. Γιατὶ ἡ δεύτερη εἶχε κάτι περισσότερο, δείχνοντάς μου ὄχι μόνο λόγια δικά σου, ἀλλὰ καὶ γράμματα δικά σου. Αὐτὸ αὐξήσε τὴν εὐχαρίστησή μου, γιατί εἶδα πλουσιοπάροχα τὴν εἰκόνα ὄχι μόνο τῆς θερμῆς καὶ εἰλικρινοῦς, ἀλλὰ καὶ ἐπιδέξιας ψυχῆς σου. Κάνε το λοιπὸν αὐτὸ συνεχῶς καὶ τὴν παρηγοριά, ποὺ σὺ μὲ αὐτὸ τὸν τρόπο ἐπινόησες γιὰ μένα, δίνε μού τὴν πλουσιοπάροχα.

Νὰ σὲ ἐλκύσω λοιπὸν ἐδῶ δὲν τολμῶ. Τὰ τόσα κακὰ τῆς Ἀρμενίας τὰ διαδέχτηκε ὅλα καὶ ἄλλη συμφορά. Γιατὶ ὅπου καὶ νὰ πάει κανεὶς θὰ δεῖ χειμάρρους αἱμάτων, πλῆθος νεκρῶν σωμάτων,

κίας κατεσκαμμένας, πόλεις ἀνηρημένας ὄψεται. Ἡμεῖς δὲ δοκοῦ-
 μεν ἐν ἀσφαλείᾳ εἶναι, ὥσπερ ἐν δεσμωτηρίῳ χαλεπῷ, τῷ φρουρίῳ
 15 τούτῳ κατακεκλεισμένοι· οὐ μὴν ἀδείας ἀπολαύειν δυνάμεθα, διὰ
 τοὺς καθημερινοὺς φόβους, διὰ τὰς φήμας τῶν θανάτων γεμούσας,
 διὰ τὴν συνεχῶς προσδοκωμένην τῶν Ἰσαύρων ἔφοδον, διὰ τὴν τοῦ
 σώματος, ἧ̄ μέχρι νῦν προσπαλαίομεν, ἀσθένειαν. Ἄλλ' ὁμῶς καὶ ἐν
 τοσοῦτοις ὄντες κακοῖς, οὐ μικρὰν καὶ ἐν τοσαύτῃ περιστάσει καρ-
 20 πούμεθα παραμυθίαν, ὅταν τὰ περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς εὐαγγελιζό-
 μενα ἡμᾶς δεχώμεθα γράμματα.

ΞΘ'

ΝΙΚΟΛΑΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Καὶ τοῦτο τῆς γνησίας σου καὶ θερμῆς ἀγάπης, τὸ ἐκ τοσοῦτου
 καθήμενον διαστήματος περιτρέμειν ἡμῶν τῆς σωτηρίας. Πρώην
 μὲν οὖν τόπους ἐκ τόπων ἀμείβοντες ἐν αὐτῇ τοῦ χειμῶνος τῇ ἀκμῇ,
 νῦν μὲν ἐν πόλεσιν, νῦν δὲ ἐν φάραγξι καὶ νᾶπαις διετρίβομεν, ὑπὸ
 5 τῆς τῶν Ἰσαύρων ἐφόδου πανταχόθεν ἐλαυνόμενοι. Ὅψε δέ ποτε
 λωφησάντων μικρὸν τῶν ἐνταῦθα κακῶν, τὰς ἐρημίας ἀφέντες, ἐπὶ
 τὴν Ἀραβισσὸν κατεδράμομεν, ἀσφαλέστερον μὲν τῶν ἄλλων
 χωρίων τὸ ἐν αὐτῇ φρούριον εὐρόντες (οὐδὲ γὰρ ἐν τῇ πόλει διάγο-
 μεν, ἐπειδήπερ οὐδὲ τοῦτο ἀσφαλές), δεσμωτηρίου δὲ παντὸς χείρο-
 10 να ὑπομένοντες οἴκησιν.

Μετὰ γὰρ τοῦ καθ' ἐκάστην, ὡς εἶπεῖν, τὴν ἡμέραν καὶ θύραις
 ἡμῖν εἶναι τὸν θάνατον, τῶν Ἰσαύρων πάντα ἐπιόντων καὶ πυρὶ καὶ
 σιδήρῳ καὶ σώματα καὶ οἰκοδομήματα ἀφανίζόντων, καὶ λιμὸν δε-
 δοίκαμεν, ὃν ἡ στενοχωρία καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἐνταῦθα συνδραμόν-
 15 των ποιεῖν ἀπειλεῖ. Καὶ ἀρρωστίαν δὲ μακρὰν τὴν ἀπὸ τοῦ χειμῶνος

1. Ἡ Ἀραβισσὸς (σημερινὸ Γιαρπούζ τῆς Καππαδοκίας) βρισκόταν σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Κουκουσό. Τὸ χειμῶνα τοῦ 406 μ.Χ. ὁ ἱερός Χρυσόστομος, ἐπειδὴ τὸ ἀπαίσιον κλίμα τῆς Κουκουσοῦ ἐπιδείνωσε τὴν κλονισμένην ἔτσι κι ἀλλιῶς ὑγείαν του, ἀλλὰ καὶ ἐξαιτίας τῶν συνεχῶν ληστρικῶν ἐπιδρομῶν τῶν Ἰσαύρων, μετακόμισε στὴν Ἀραβισσό, στὸ φρούριον τῆς ὁποίας, ὅπως ἀναφέρει σὲ πολλές ἐπιστο-

σπίτια κατασκαμμένα, πόλεις καταστραμμένες. Ἐμεῖς ὁμως νομίζω ὅτι βρισκόμαστε σὲ ἀσφάλεια, καθὼς εἴμαστε καλὰ κλεισμένοι στὸ φρούριο αὐτό, σὰν σὲ τρομερὸ δεσμοτήριο. Διότι δὲν ἔχομε ἐλευθερία ἐξαιτίας τῶν καθημερινῶν φόβων καὶ τῶν φημῶν ποὺ εἶναι γεμάτες θανάτους, ἐξαιτίας τῆς διαρκῶς ἀναμενόμενης ἐφόδου τῶν Ἰσαύρων, ἐξαιτίας τῆς ἀσθενείας τοῦ σώματός μου, μὲ τὴ ὁποία μέχρι τώρα ἀγωνίζομαι. Ὅμως, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόσα κακά, δὲ δοκιμάζω καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίσταση μικρὴ παρηγοριὰ ὅταν δέχομαι τὰ γράμματα ποὺ μοῦ μεταφέρουν τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς υἰγείας σου.

69

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΝΙΚΟΛΑΟ

Καὶ αὐτὸ εἶναι ἀπόδειξη τῆς εἰλικρινοῦς καὶ θερμῆς σου ἀγάπης, τὸ ὅτι, ἂν καὶ βρίσκεσαι τόσο μακριά, τρέμεις σύγκορμα γιὰ τὴ σωτηρία μου. Προηγουμένως λοιπὸν μεταβαίνοντας ἀπὸ τόπο σὲ τόπο, μέσα στὴν καρδιά τοῦ χειμῶνα, διαμέναμε ἄλλοτε σὲ πόλεις καὶ ἄλλοτε σὲ φαράγγια καὶ σὲ δασώδεις κοιλάδες, ἐκδιωκόμενοι ἀπὸ παντοῦ ἀπὸ τὶς ἐφόδους τῶν Ἰσαύρων. Τελευταῖα ὁμως ποὺ ἠρέμησαν κάπως τὰ ἐδῶ δεινά, ἀφήσαμε τὶς ἐρημιές καὶ καταφύγαμε στὴν Ἀραβισσό¹, τῆς ὁποίας τὸ φρούριο τὸ βρῆκαμε βέβαια πιὸ ἀσφαλὲς ἀπὸ τὰ ἄλλα χωριά (γιατὶ δὲ μέναμε στὴν πόλη ποὺ κι' αὐτὴ δὲν ἦταν ἀσφαλῆς), ἀλλὰ μέναμε ἀναγκαστικὰ σὲ κατοικία ποὺ ἦταν χειρότερη ἀπὸ κάθε δεσμοτήριο.

Μαζὶ ὁμως μὲ τὸ ὅτι κάθε μέρα, διατρέχαμε, κατὰ κάποιον τρόπο, τὸν κίνδυνο τοῦ θανάτου, ἀφοῦ οἱ Ἰσαυροὶ ἐπετίθονταν σὲ ὅλα καὶ ἀφάνιζαν καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ οἰκοδομήματα μὲ φωτιὰ καὶ μὲ ξίφος, ἀντιμετωπίζαμε καὶ τὸν κίνδυνο λιμοῦ, τὸν ὁποῖο, ἢ στενοχώρια καὶ τὸ πλῆθος τῶν δεινῶν ποὺ συνέτρεξαν ἐδῶ, ἀπειλοῦν νὰ μᾶς φέρουν. Ἀλλὰ καὶ τὴ μακρὰ ἀσθένεια ποὺ μὲ βρῆκε ἐξαιτίας

λές του, βρῆκε κάποια ἀσφάλεια καὶ βελτίωση τῆς υἰγείας του. Πρβλ. Β. Τζωρτζάτου, *Ἰω. ὁ Χρυσόστομος*, σελ. 44. ὑποσημ. 4. Στὴν Ἀραβισσό γεννήθηκε τὸ 539 ὁ αὐτοκράτορας τοῦ Βυζαντίου Μαυρίκιος, ὁ ὁποῖος κατέβαλε πολλὰς φροντίδες γι' αὐτήν.

καὶ τῆς συνεχοῦς φυγῆς ἐγγενομένην ἡμῖν ὑπομείναντες, νῦν τὸ μὲν χαλεπὸν αὐτῆς διαπεφεύγαμεν, ὀλίγα δὲ αὐτῆς περιφέρομεν λείψανα. Ἄλλ' ὁμως, καὶ ἐν τοσοῦτοις ὄντες κακοῖς καὶ τηλικαύταις περιστάσεσι, μεγίστην καρπούμεθα παραμυθίαν ἐκ τῆς ὑμετέρας ἀγά-
20 πης, τῆς θερμῆς, καὶ γνησίας καὶ ἀπεριτρέπτου.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, συνεχῶς ἡμῖν εὐαγγελίζεσθαι περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας μὴ κατοκνεῖτε. Εἰ γὰρ καὶ ἐκ τοσοῦτου καθή-
μεθα διαστήματος, ἀλλ' ὁμως τῇ τῆς ἀγάπης ἀλύσει μετὰ πολλῆς ὑμῖν συνδεδέμεθα τῆς ἀκριβείας. Χάριν δὲ ἔχω σου πολλὴν τῇ τιμιό-
25 τητι, ὅτι καὶ τῶν ἐν Φοινίκῃ πραγμάτων, καὶ ἐν τοσαύταις ὦν ταραχαῖς, πολλὴν ποιῆ σπουδὴν. Ἄν οὖν τι πλεόν ἐκεῖθεν ἐπαγγελθεῖη, δηλῶσαι ἡμῖν μὴ κατοκνήσης. Ἡμῖν γὰρ οὐδεὶς οὐδαμῶθεν ταχέως ἐπιχωριάζειν ἀνέχεται, τῶν ὁδῶν πανταχόθεν, τῶν ἐνταῦθα φερουσῶν, ἀποτετειχισμένων. Ἄλλ' ὁμως, εἰ καὶ ἐργῶδες τὸ πέμπειν
30 πρὸς ἡμᾶς συνεχῶς, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, τοῦτο ποίει, τὰ τε ἐκεῖθεν πάντα δηλῶν καὶ περὶ τῆς ὑγείας ὑμῶν γνωρίζων, περὶ ἧς σφόδρα περισπούδαστον ἡμῖν μανθάνειν.

Ο'

**ΑΦΘΟΝΙΩ, ΘΕΟΔΩΤΩ, ΧΑΙΡΕΑ,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙΝ**

Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς παραγενομένους ὑμᾶς ἐνταῦθα ἰδεῖν, ἀλλ' ἐπειδὴ πολλὰ τὰ κωλύοντα, τοῦτο μὲν οὐ τολμῶ νῦν ἀπαιτεῖν, ἀξιῶ δέ, καὶ πόρρωθεν ὄντας, τὴν ἀπὸ τῶν πεπαρρησιασμένων εὐχῶν ὑμῶν παρέχειν συμμαχίαν ἡμῖν (αὕτη γὰρ οὔτε χρόνῳ μαραίνεται ἢ βοήθεια, οὔτε ὁδοῦ μήκει διείργεται, ἀλλ' ὅπουπερ ἂν διάγη τις παρρησίαν πρὸς τὸν Θεὸν ἔχων, καθάπερ οὖν καὶ ὑμεῖς, δύναται καὶ τοὺς πόρρωθεν ὄντας ἐντεῦθεν τὰ μέγιστα ὠφελεῖν), μετὰ δὲ τῶν εὐχῶν καὶ γράμματα ἡμῖν παρέχειν τὰ συνεχῶς περὶ τῆς ὑγείας ὑμῶν εὐαγγελιζόμενα. Εἰ γὰρ καὶ πολλὰ τὰ πανταχόθεν ἡμῖν περιε-

τοῦ χειμῶνα καὶ τῆς συνεχοῦς φυγῆς, ἀφοῦ τὴν ὑπόμεινα, τώρα τὸν κίνδυνό της τὸν διέφυγα καὶ μόνο λίγα κατάλοιπά της περιφέρω. Ὅμως, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόσα κακὰ καὶ σὲ τέτοιου εἴδους περιστάσεις, παίρνω πολὺ μεγάλο κουράγιο ἀπὸ τὴ δική σου ἀγάπη, τὴ θερμὴ καὶ εἰλικρινῆ καὶ ἀμετάβλητη.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, μὴ διστάζεις νὰ μοῦ στέλνεις εὐχάριστες εἰδήσεις γιὰ τὴ ὑγεία σου. Γιατί, ἂν καὶ διαμένω σὲ τόσο μακρινὴ ἀπόσταση, ὅμως εἶμαι πολὺ στενὰ δεμένος μαζί σου μὲ τὴν ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης. Καὶ χρεωστῶ μεγάλη χάρη στὴν ἐντιμότητά σου, διότι καὶ γιὰ τὰ προβλήματα τῆς Φοινίκης δείχνεις μεγάλο ἐνδιαφέρον, ἂν καὶ βρίσκεσαι σὲ τόσες ταραχές. Ἐὰν λοιπὸν σοῦ γνωστοποιηθεῖ ἀπὸ ἐκεῖ κάτι ἐπὶ πλεόν, μὴ παραλείψεις νὰ μοῦ τὸ ἀναφέρεις. Γιατί ἐμένα κανένας ἀπὸ πουθενὰ δὲν μπορεῖ νὰ μὲ ἐπισκεφθεῖ γρήγορα, ἐπειδὴ οἱ δρόμοι ποὺ ὀδηγοῦν ἐδῶ ἀπὸ παντοῦ εἶναι ἀποκλεισμένοι. Ὅμως, ἂν καὶ εἶναι δύσκολο νὰ μοῦ στέλνεις γράμματα συνεχῶς, ὅταν εἶναι δυνατὸν κάνε το, ἀναφέροντάς μου ὅλα ὅσα συμβαίνουν ἐκεῖ καὶ γνωρίζοντάς μου τὴν κατάστασι τῆς ὑγείας σου, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιὰ μένα νὰ μαθαίνω.

70

**ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΥΣ
ΑΦΘΟΝΙΟ, ΘΕΟΔΩΤΟ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΑ**

Ἦθελα καὶ ἐγὼ νὰ σᾶς δῶ νὰ ἔρχεσθε ἐδῶ, ἐπειδὴ ὅμως εἶναι πολλὰ τὰ ἐμπόδια, αὐτὸ βέβαια δὲν τολμῶ τώρα νὰ τὸ ἀπαιτήσω, ἔχω τὴν ἀξίωσι ὅμως, μολονότι βρίσκεσθε μακριά, νὰ μοῦ παρέχετε τὴ συμμαχία τῶν θαρραλέων προσευχῶν σας (γιατί ἡ βοήθεια αὐτὴ οὔτε μὲ τὸ χρόνο μαραίνεται, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀπόστασι τοῦ δρόμου ἐμποδίζεται, ἀλλὰ, ὅπου καὶ νὰ διαμένει κάποιος ποὺ ἔχει παρρησία πρὸς τὸ Θεό, ὅπως ἐσεῖς, μπορεῖ ἀπὸ ἐκεῖ νὰ ὠφελήσει πάρα πολὺ καὶ ἐκείνους ποὺ βρίσκονται μακριά). Μαζὶ μὲ τίς προσευχὲς νὰ μοῦ στέλνετε καὶ γράμματα ποὺ νὰ μοῦ φέρνουν συνεχῶς εὐχάριστες εἰδήσεις γιὰ τὴν ὑγεία σας. Γιατί, ἂν καὶ εἶναι πολλὰ τὰ κύμα-

10 στοιχισμένα κύματα, καὶ ἔρημιά τόπου, καὶ πολιορκία, καὶ Ἰσαύρων
 ἔφοδος, καὶ καθημερινὸς θάνατος (θανάτῳ γὰρ συζῶμεν διηνεκεῖ,
 καθάπερ ἐν δεσμοτηρίῳ, ἐν τῷ φρουρίῳ τούτῳ συγκεκλεισμένοι,
 καὶ σώματος ἀσθενείᾳ παλαιότες χαλεπῆ), ἀλλ' ὁμως, εἰ καὶ πολ-
 λὰ αἱ περιστάσεις, οὐ μικρὰν εἰς παραμυθίαν τῶν κακῶν τούτων
 15 τὴν ὑμετέραν ἔχομεν ἀγάπην.

Εἰ γὰρ καὶ ὀλίγα ὑμῖν συνεγενόμεθα, ἀλλὰ πολλὴν πεῖραν ὑμῶν
 τῆς διαθέσεως εἰλήφαμεν, τῆς γνησίας καὶ θερμῆς καὶ μέλιτος γλυ-
 κυτέρας, τῆς ἀπεριτρέπτου, τῆς σταθηρᾶς καὶ πεπηγυίας, ἣν καὶ πα-
 ρόντες καὶ ἀπόντες ἐπιδείκνυσθε. Διὰ ταῦτα καίτοι καὶ πόρρωθεν
 20 ὑμῶν ὄντες, καὶ τοσοῦτοις συνεχόμενοι δεινοῖς, ὥσπερ ἐν λιμένι τινὶ
 τῇ μνήμῃ τῆς ὑμετέρας ἀρετῆς ἐπαναπαυόμεθα, θησαυρὸν μέγιστον
 τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἶναι νομίζοντες. Τῆς μὲν οὖν χαλεπῆς ἀρρω-
 στίας ἀπηλλάγημεν, τοῦ χειμῶνος παρελθόντος καὶ ἐπιστάντος τοῦ
 ἤρος, ἔτι δὲ τὰ λείψανα αὐτῆς περιφέρομεν, ἅπερ ἐπιτρίβει τῶν
 25 Ἰσαυρικῶν θορύβων ἢ συνέχεια.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες καὶ πόρρωθεν ὄντες μεμνησθαί τε ἡμῶν διη-
 νεκῶς μὴ κατοκνεῖτε, καὶ γράφειν ἡμῖν συνεχῶς, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, τὰ
 περὶ τῆς ὑγιείας τῆς ὑμετέρας εὐαγγελιζόμενοι.

ΟΑ'

ΜΑΛΧΩ.

Μήτε ἀθύμει, μήτε ἀμαρτίαις λογίζου τὴν καλλίστην ἀποδη-
 μίαν τῆς μακαρίας θυγατρὸς σου. Εἰς γὰρ ἀκύμαντον κατέπλευσε
 λιμένα καὶ πρὸς ζωὴν ἦλθε μηκέτι πέρας ἔχουσαν καί, τῶν κατὰ τὸν
 παρόντα βίον κυμάτων ἀπαλλαγεῖσα, ἔστηκεν ἐπὶ τῆς πέτρας, ὅσα
 5 συνήγαγεν ἀγαθὰ, ὥσπερ ἐν ἀσύλῳ λοιπὸν ἔχουσα θησαυρῷ. Καὶ
 δεῖ χαίρειν ὑπὲρ τούτων καὶ σκιρτᾶν καὶ εὐφραίνεσθαι, ὅτι τὴν ἐκεί-
 νης ψυχὴν, καθάπερ γεωργὸς ἀριστος καρπὸν ὄριμον, τῷ κοινῷ
 πάντων παρέστησας Δεσπότη.

1. Ὁ θάνατος οἰκείων προσώπων, ὅσο ὀδυνηρὸς καὶ ἂν εἶναι, δὲν πρέπει νὰ

τα πού ἀπό παντοῦ μέ περικυκλώνουν, καὶ ἐρημιὰ τοῦ τόπου καὶ πολιορκία καὶ ἐπίθεση τῶν Ἰσαύρων καὶ καθημερινὸς θάνατος (γιατὶ ζῶ μέ διαρκῆ θάνατο ὄντας κλεισμένος σ' αὐτὸ τὸ φρούριο, σὰν σὲ φυλακὴ, καὶ παλεύοντας μέ βαρεὶὰ τοῦ σώματος ἀσθένεια), ἀλλ' ὅμως, ἂν καὶ εἶναι πολλὰ τὰ δεινὰ, ἔχω μεγάλη παρηγοριὰ στὰ κακὰ αὐτὰ τῆ δική σας ἀγάπη.

Πράγματι, μολονότι γιὰ λίγο μόνο ἤμαστε μαζί, ἐν τούτοις ἀπέκτησα πολλὴ πείρα τῆς διαθέσεώς σας, πού εἶναι εἰλικρινῆς καὶ θερμὴ καὶ γλυκύτερη ἀπὸ μέλι, ἀμετάβλητη καὶ σταθερὴ καὶ γρανιτώδης, τὴν ὁποία δείχνετε καὶ παρόντες καὶ ἀπόντες. Γι' αὐτό, ἂν καὶ βρίσκομαι μακριὰ σας καὶ ἐνοχλοῦμαι ἀπὸ τόσα δεινὰ, ἀνακουφίζομαι σὰν σὲ κάποιο λιμάνι, μέ τὴν ἀνάμνηση τῆς δικῆς σας ἀρετῆς, θεωρώντας τὴν ἀγάπη σας πάρα πολὺ μεγάλο θησαυρό. Ἀπὸ τὴ φοβερὴ λοιπὸν ἀρρώστια ἀπαλλάχθηκα μόλις πέρασε ὁ χειμῶνας καὶ ἦρθε ἡ ἀνοιξη, φέρνω ὅμως τὰ ὑπολείμματά της, πού τὰ ἐρεθίζουν οἱ συνεχεῖς ἐνοχλήσεις τῶν Ἰσαύρων.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἔστω καὶ ἂν βρίσκεσθε μακριὰ, μὴ ἀδιαφορεῖτε νὰ μέ θυμᾶσθε διαρκῶς καὶ νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς, ὅταν εἶναι δυνατόν, ἀναγγέλοντάς μου τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς υἰγείας σας.

71

ΣΤΟΝ ΜΑΛΧΟ

Οὔτε νὰ λυπᾶσαι οὔτε νὰ καταλογίζεις στὶς ἁμαρτίες τὴν καλῆ ἀποδημία τῆς μακαρίτισσας θυγατέρας σου¹. Γιατὶ κατέπλευσε σὲ γαλήνιο λιμάνι καὶ πῆγε σὲ μιὰ ζωὴ πού δὲν ἔχει πλέον τέλος καί, ἀφοῦ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τὰ κύματα τῆς παρούσας ζωῆς, στέκεται πάνω σὲ βράχο, ἔχοντας σὰν σὲ ἀσύλητο θησαυροφυλάκιο ὅσα ἀγαθὰ συγκέντρωσε. Καὶ πρέπει νὰ χαίρεσαι γι' αὐτὰ καὶ νὰ σκιρτᾶς καὶ νὰ εὐφραίνεσαι, διότι, ὡς ἄριστος γεωργός, παρουσίασες τὴν ψυχὴ ἐκείνη καρπὸ ὄριμο στὸν κοινὸ ὄλων μας Δεσπότη.

μᾶς βυθίζει στὴ λύπη. Γιατὶ ἐκεῖνοι πού ἀποθνήσκουν καταπλέουν σὲ γαλήνιο λιμάνι καὶ σὲ μιὰ ζωὴ χωρὶς τέλος, ἀπαλλασόμενοι ἀπὸ τὶς δοκιμασίες τῆς ἐδῶ ζωῆς.

Ταῦτα καὶ τὰ ἐκ τῶν τοιούτων λογισμῶν ἐπιτιθεῖς φάρμακα.
 10 καὶ σαυτῷ καὶ τῇ κυρία μου τῇ κοσμιωτάτῃ μητρὶ αὐτῆς, πλεόναζε
 τὸν ὑπὲρ τούτων ἀποκείμενον ὑμῖν μισθόν, ἵνα, μὴ μόνον τῆς καλλί-
 στης ἀνατροφῆς, ἀλλὰ καὶ τοῦ πράως καὶ εὐχαρίστως ἐνεγκεῖν τὴν
 καλλίστην ταύτην αὐτῆς ἀποδημίαν, πολλὴν παρὰ τοῦ φιλανθρώπου
 Θεοῦ λάβητε τὴν ἀντίδοσιν.

ΟΒ'

ΑΛΦΙΩ.

Ἡμεῖς εἰ καὶ πόρρω σου καθήμεθα, ἀλλ' ἀκούοντές σου τὰ κα-
 τερθώματα καὶ τὴν πολλὴν μεγαλοψυχίαν, ἣν περὶ τοὺς δεομένους
 ἐπιδείκνυσαι, σκιρτῶμεν, εὐφραινόμεθα, χαίρομεν. Καὶ ἐβουλόμεθα
 μὲν καὶ κατ' ὄψιν συντυχεῖν σου τῇ τιμιότητι καὶ πολλὰς παρόντι
 5 παρόντας ὁμολογήσαι σοι χάριτας, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τέως οὐκ ἔνι, διὰ
 τὸ τὰ ἰσαυρικᾶ μὲν ἐπιταθῆναι πλέον καὶ πᾶσαν ἀποτετειχίσθαι τὴν
 ὁδὸν (εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι, εἰ μὴ τοῦτο ἦν, καὶ αὐτὸς παρεγένου καὶ πολ-
 λὴν ἐποιήσω σπουδὴν δραμεῖν ἕως ἡμῶν), ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο τέως
 οὐ δυνατόν, καὶ γράφομεν καὶ προσαγορευόμεν σου τὴν τιμιότητα
 10 καὶ παρακαλοῦμεν συνεχῶς, ἥνίκα ἂν ἐξῆ, ἐπιστέλλειν ἡμῖν, καὶ τὰ
 περὶ τῆς υἰείας σου καὶ τοῦ οἴκου σου παντὸς ἡμῖν εὐαγγελίζεσθαι.
 Οὐ γὰρ τὴν τυχοῦσαν, καὶ ἐνταῦθα καθήμενοι, ἀπὸ τῶν τοιούτων
 γραμμάτων τῆς σῆς τιμιότητος καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν.

ΟΓ'

ΑΓΑΠΗΤΩ.

Εἰ καὶ πολὺς μεταξὺ χρόνος, ἐξ οὗ τῆς θαυμασιότητος ἔχωρί-
 σθημεν τῆς σῆς, καὶ τῆς ὁδοῦ δὲ αὐτῆς πολὺ τὸ μέσον τὸ διεῖργον
 ἡμᾶς, ἀλλ' ὁμως τῇ ἀγάπῃ συνδεδέμεθά σοι καὶ πλησίον σου διατρί-

Αὐτὰ καὶ ὅσα προκύπτουν ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς χρησιμοποιοῦντας τα ὡς φάρμακα καὶ στὸν ἑαυτό σου καὶ στὴν κυρία μου τὴν ἄψογη μητέρα της, αὐξανε τὸ μισθὸ πού γι' αὐτὰ ἔχει ἀποτεθεῖ πρὸς χάρη σας, γιὰ νὰ ἔχετε πλούσια ἀνταπόδοση ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό, ὄχι μόνο γιὰ τὴν πολὺ καλὴ ἀνατροφή της, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ὅτι μὲ ἡρεμία καὶ εὐχαρίστηση ὑπομείνατε αὐτὴν τὴν πάρα πολὺ καλὴ ἀποδημία της.

72

ΣΤΟΝ ΑΛΦΙΟ

Ἐγώ, ἂν καὶ βρίσκομαι μακριὰ σου, ἀκούοντας τὰ κατορθώματά σου καὶ τὴν πολλὴ μεγαλοψυχία πού δείχνεις σ' αὐτοὺς πού ἔχουν ἀνάγκη, σκιρτῶ καὶ εὐφραίνομαι καὶ χαίρομαι. Καὶ θὰ ἤθελα βέβαια νὰ συναντήσω καὶ προσωπικὰ τὴν ἐντιμότητά σου καὶ νὰ σοῦ ἐκφράσω πολλὰς εὐχαριστίες παρὼν πρὸς παρόντα. Αὐτὸ ὅμως πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατό, ἐπειδὴ καὶ οἱ ἐπιθέσεις τῶν Ἰσαύρων ἔχουν ἐνταθεῖ περισσότερο καὶ ὅλος ὁ δρόμος ἔχει ἀποκλεισθεῖ. Γνωρίζω ὅμως καλὰ ὅτι, ἐὰν δὲν ὑπῆρχε αὐτό, καὶ σὺ θὰ ἐρχόσουν καὶ θὰ φρόντιζες πολὺ νὰ τρέξεις πρὸς ἐμένα. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατό, γι' αὐτὸ γράφω καὶ χαιρετίζω τὴν ἐντιμότητά σου καὶ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς, ὅταν εἶναι ἐπιτρεπτό, καὶ νὰ μὲ πληροφορεῖς γιὰ τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου. Γιατὶ καὶ ἐδῶ πού εἶμαι θὰ δοκιμάζω μεγάλη παρηγοριὰ ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτὰ τῆς ἐντιμότητάς σου.

73

ΣΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ

Ἄν καὶ μεσολάβησε πολὺς χρόνος ἀπὸ τότε πού ἀποχωρίστηκα τὴ θαυμασιότητά σου, καὶ ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου πού μὲ ἐμποδίζει εἶναι μεγάλη, ὡστόσο εἶμαι δεμένος μαζί σου μὲ τὴν ἀγάπη

βομεν, μάλλον δὲ καὶ ἐν αὐτῇ σε ἔχομεν τῇ διανοίᾳ, πανταχοῦ περι-
5 φέροντες ὅπουπερ ἂν ὦμεν. Καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς σοι πρὸς ἡμᾶς γεγενη-
μένην φιλίαν, τὴν θερμὴν καὶ γνησίαν, τὴν σφοδρὰν καὶ ἀκλινῆ ἐγ-
κολάψαντες ἡμῶν ἔχομεν τῷ συνειδῶτι. Καὶ αὐτοὶ δὲ ἀκμάζουσιν
τὴν περὶ σὲ διάθεσιν διατηροῦμεν, δέσποτα τιμιώτατε καὶ θαυμα-
σιώτατε, οὐδὲν ἀπὸ τοῦ πλήθους τοῦ χρόνου, οὐδὲ ἀπὸ τοῦ μήκους
10 τοῦ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀφέντες αὐτὴν ἀσθενεστέραν γενέσθαι.

Παρακαλῶ τοίνυν, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, καὶ γράφειν ἡμῖν συνεχῶς μὴ
κατόκνει περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς. Οἶσθα γὰρ ὅπως αὐτῆς ἀντεχόμε-
θα καὶ ἡλίκτην ἡμῖν χαριῆ χάριν, τοιαῦτα πρὸς ἡμᾶς διαπεμπόμενος
γράμματα.

ΟΔ'

ΗΣΥΧΙΩ.

Ἐγὼ μὲν σε καὶ ἰδεῖν ἐπεθύμουν καὶ οὐκ ἂν με ἐκώλυσεν οὔτε
ὁ τῶν Ἰσαύρων φόβος, οὔτε ἡ τοῦ σώματος ἀσθένεια, εἴ γε ἐπ' ἐμοὶ
τὸ κινεῖσθαι, ὅπουπερ ἐβουλόμην, ἔκειτο· σὲ δέ, καίτοι κύριον ὄντα
τούτου, οὐδὲ οὕτως ἔλκω, οὐδὲ ἀναστῆναι οἴκοθεν παρακαλῶ καὶ
5 πρὸς ἡμᾶς δραμεῖν. Ἀλλά, καὶ τῆς ὥρας τοῦ ἔτους τοῦτο ἐπιτρεπού-
σης καὶ τῆς ἀποδημίας δι' ὀλίγου σοι γινομένης (οὐ γὰρ πολλῶ
διειργόμεθα τῷ μέσῳ), ὅμως ἐλκύσαι σε ἐνταῦθα οὐκ ἂν ἐλοίμην,
διὰ τὸν τῶν Ἰσαύρων φόβον. Παρακαλῶ δὲ συνεχῶς ἡμῖν τὰ περὶ
τῆς ὑγιείας ἐπιστέλλειν τῆς σῆς· οὐ γὰρ δήπου καὶ πρὸς τοῦτο κώλυ-
10 μα τῶν ληστῶν ἔσται σοι ἡ καταδρομή.

Δίδου δὴ ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν, ραδίαν τε οὔσαν καὶ εὐκόλον
καὶ πολλὴν παρέχουσαν ἡμῖν τὴν εὐφροσύνην. Οἶσθα γὰρ ἡλίκα ἡμῖν
χαριῆ, ταύτην περὶ ἡμᾶς ἐπιδεικνύμενος τὴν φιλοτιμίαν.

ΟΕ'

ΑΡΜΑΤΙΩ.

Τί τοῦτο; Ἴνα μὲν μετὰ ἀδείας ἐπιτάττωμεν τοῖς σοὶ προσή-

καὶ ζῶ κοντά σου, ἢ μᾶλλον σὲ ἔχω μέσα στὸ νοῦ μου καὶ σὲ περιφέρω ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι. Καὶ τὴ φιλία σου ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πρὸς ἐμένα, τὴ θερμὴ καὶ εἰλικρινῆ καὶ δυνατὴ καὶ ἀκλόνητη, τὴν ἔχω χαραγμένη στὴ συνείδησή μου. Ἄλλὰ καὶ ἐγὼ διατηρῶ ἀκμαία τὴ διάθεσή μου γιὰ σένα, δεσπότη ἐντιμότητα καὶ θαυμασιώτατε, χωρὶς νὰ τὴν ἀφήσω νὰ ἐξασθενήσει ἐξαιτίας τοῦ μακροῦ χρόνου ἢ τοῦ μήκους τοῦ δρόμου.

Παρακαλῶ λοιπὸν, ὅταν εἶναι δυνατό, νὰ μὴ ἀμελεῖς νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς γιὰ τὴν υἰγεία σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο ἐνδιαφέρομαι γι' αὐτὴν καὶ πόσο μεγάλη χαρὰ θὰ μοῦ χαρίσεις στέλνοντάς μου τέτοια γράμματα.

74

ΣΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ

Ἐγὼ βέβαια ἐπιθυμοῦσα νὰ σὲ δῶ καὶ δὲν θὰ μὲ ἐμπόδιζε οὔτε ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων, οὔτε ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματος, ἐὰν φυσικὰ ἦταν στὸ χέρι μου νὰ κινουμαι ὅπου ἤθελα. Ἐσένα ὁμως, ἂν καὶ εἶσαι κύριος αὐτοῦ, οὔτε καὶ ἔτσι θὰ ἤθελα νὰ σὲ φέρω ἐδῶ, οὔτε σὲ παρακαλῶ νὰ σηκωθείς ἀπὸ τὸ σπίτι σου καὶ νὰ τρέξεις πρὸς ἐμένα. Ἄλλὰ καὶ νὰ τὸ ἐπέτρεπε ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ ἡ ἀποδημία σου νὰ διαρκοῦσε λίγο (γιατὶ δὲν θὰ ἐμποδιζόμασταν ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀπόσταση), πάλι δὲν θὰ προτιμοῦσα νὰ σὲ τραβήξω πρὸς τὰ ἐδῶ, ἐξαιτίας τοῦ φόβου τῶν Ἰσαύρων. Παρακαλῶ ὁμως νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς γιὰ τὴν υἰγεία σου. Γιατὶ ὅπωςδήποτε δὲ θὰ σοῦ εἶναι ἐμπόδιο σ' αὐτὸ ἡ ἐπιδρομὴ τῶν ληστῶν.

Δίνε μου λοιπὸν αὐτὴ τὴν εὐχαρίστηση, ποὺ εἶναι δυνατὴ καὶ εὐκόλη καὶ μοῦ δίνει πολλὴ εὐφροσύνη. Γιατὶ γνωρίζεις πόσα θὰ μοῦ χαρίσεις, δείχνοντάς μου αὐτὴ τὴ γενναιοδωρία.

75

ΣΤΟΝ ΑΡΜΑΤΙΟ

Γιατὶ αὐτό; Γιὰ νὰ ἔχω τὴν ἄδεια νὰ διατάζω τοὺς ἀνθρώπους

κουσιν ἀνθρώποις, ἐν οἷς ἂν δεώμεθα, πολλὴν παρέσχες τὴν ἐξουσίαν· οὐδὲ μάλιστα ἐδεόμεθα, τούτου ἡμᾶς ἀπεστέρησας, τῶν γραμμάτων λέγω τῶν σῶν, τῶν περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς ἡμῖν ἀπαγγελ-
 5 λόντων. Οὐκ οἶσθα ὅτι τοῖς μάλιστα φιλοῦσι γνησίως τοῦτο μάλιστα περισπούδαστον καὶ ποθεινόν, καθάπερ οὖν καὶ ἡμῖν νῦν; Εἰ τοίνυν βούλει ἡμῖν χαρίσασθαι, δέσποτά μου τιμιώτατε, ἀφείς τὸ κελεύειν τοῖς σοῖς ἀνθρώποις θεραπεύειν ἡμᾶς ἐν ταῖς χρείαις ταῖς σωματι-
 10 κάϊς (οὐδενὸς γὰρ δεόμεθα τούτων, ἀλλὰ πάντα ἡμῖν ὡς ἐκ πηγῶν ἐπιρρεῖ), αὐτὸς διὰ χάρτου μικροῦ καὶ μέλανος τὴν μεγίστην ἡμῖν παρέχε χάριν, καὶ ἧς μάλιστα ἀπολαύειν ἐπιθυμοῦμεν. Αὕτη δέ ἐστι τὸ συνεχῶς ἡμῖν γράφειν περὶ τῆς ὑγιείας τῆς σῆς καὶ τοῦ οἴκου σου παντός. Εἰ μὲν γὰρ δυνατὸν ἦν καὶ συγγενέσθαι ἡμᾶς ἀλλήλοις, κἂν ἀνέστησά σε οἴκοθεν, κἂν ἐν μεγίστης ἤτησα χάριτος μέρει, τὸ τὸν
 15 θερμόν σε οὕτως ἐραστήν ἡμῶν ὄντα καὶ κατ' ὄψιν ἰδεῖν αὐτήν. Ἐπεὶ δὲ τοῦτο ὁ τῶν Ἰσαύρων ἐκώλυσε φόβος, τὴν γοῦν ἀπὸ τῶν γραμμάτων ἡμῖν παραμυθίαν παρέχε δασιλῶς, καὶ τὸ πᾶν ἀπειλή-
 φαμεν.

OS'

ΧΑΛΚΙΔΙΑ.

Ἐγὼ μὲν σφόδρα ἐπιθυμῶ σὺν ἡμῖν εἶναι τὸν δεσπότην μου τὸν τιμιώτατον πρεσβύτερον. Εἰ δὲ τὸ παραγενέσθαι αὐτόθι τοῦτον οἶσθα λυσιτελές, προτιμῶ τῆς ἐνταῦθα αὐτοῦ παρουσίας τὴν ἄδειαν αὐτοῦ καὶ τὸ τῆς ἐπικειμένης ἀπαλλαγῆναι ταραχῆς. Μὴ τοίνυν νο-
 5 μίσης αὐτὸν κωλύεσθαι παρ' ἡμῶν, εἰ βούλοιο ἀποδημεῖν. Ἡμεῖς γὰρ ἕως τοῦ νῦν διὰ τοῦτο αὐτὸν ἐπέσχομεν, ὡς οὐ σφόδρα τῆς τοῦ πράγματος φύσεως ἀπαιτούσης αὐτοῦ τὴν παρουσίαν καὶ δεδοικό-
 10 θαι ἄψασθαι τῆς ἀποδημίας. Κἂν γὰρ τῷ σώματι κεχωρισμένοι ὦμεν, ἀλλὰ τῇ τῆς ἀγάπης ἀλύσει μένομεν πρὸς αὐτὸν συνδεδεμένοι. Μηδὲν σε θορυβεῖτω, παρακαλῶ, τῶν συμπιπτόντων χαλεπῶν.

σου για ὅσα ἔχω ἀνάγκη, μοῦ ἔδωσες μεγάλη ἐξουσία, μοῦ στέρησες ὅμως ἐκεῖνο πού εἶχα περισσότερο ἀνάγκη, ἐννοῶ τὰ γράμματά σου, πού μέ πληροφοροῦν γιά τήν ὑγεία σου. Δέν γνωρίζεις ὅτι σ' ἐκείνους πού ἀγαποῦν πάρα πολύ εἰλικρινά αὐτό εἶναι τὸ πιὸ σπουδαῖο καὶ περιπόθητο, ὅπως καὶ σέ μένα τώρα; Ἐὰν λοιπὸν θέλεις νὰ μοῦ δώσεις χαρά, ἐντιμότητα δεσπότη μου, ἀφήνοντας τὸ νὰ διατάξεις τοὺς ἀνθρώπους σου νὰ μέ ἐξυπηρετοῦν στὶς σωματικὲς ἀνάγκες μου (γιατὶ δέν ἔχω ἀνάγκη κανενὸς ἀπὸ αὐτά, ἀφοῦ ὅλα εἰσρέουν σέ μένα σὰν ἀπὸ πηγές), κάνε μου ὁ ἴδιος μέ μικρὸ χαρτὶ καὶ μελάνι τὴν πιὸ μεγάλη χάρη, τὴν ὁποία καὶ θέλω πολὺ νὰ ἀπολαμβάνω. Καὶ εἶναι ἡ χάρη αὐτὴ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς γιά τὴν ὑγεία τῆ δικῆ σου καὶ ὀλόκληρης τῆς οἰκογένειάς σου. Γιατί, ἂν ἦταν δυνατό νὰ συναντηθοῦμε, ἔστω καὶ ἂν σέ ξεσήκωνα ἀπὸ τὸ σπίτι σου καὶ σοῦ ζητοῦσα μέρος ἀπὸ μεγάλη χάρη, θὰ τὸ ἔκανα γιά νὰ δῶ κατὰ πρόσωπο ἐσένα τὸν πιὸ θερμὸ καὶ τόσο μεγάλο φίλο μου. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ τὸ ἐμποδίζει ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων, δίνε μου τουλάχιστον τὴν παρηγοριὰ τῶν γραμμάτων πλουσιοπάρδχα καὶ τὰ διαγράφων ὅλα.

76

ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ

Ἐγὼ βέβαια ἐπιθυμῶ πάρα πολὺ νὰ βρῖσκεται μαζί μου ὁ δεσπότης μου ὁ ἐντιμότετος πρεσβύτερος. Ἄν ὅμως τὸ νὰ ἔλθει αὐτὸς ἐδῶ τὸ θεωρεῖς χρήσιμο, ἐγὼ ἀντὶ τῆς ἐδῶ παρουσίας του προτιμῶ τὴν ἐλευθερία του καὶ τὴν ἀπαλλαγὴ του ἀπὸ τὴν ἐπερχόμενη ἀναταραχὴ. Μὴ νομίσεις λοιπὸν ὅτι ἐμποδίζεται ἀπὸ μένα, ἂν ἤθελε νὰ ἀποδημῆσει. Γιατὶ ἐγὼ μέχρι τώρα γι' αὐτὸ τὸν συγκρατοῦσα, ἐπειδὴ ἡ φύση τῆς καταστάσεως δέν ἀπαιτοῦσε ὅπωςδῆποτε τὴν παρουσία του καὶ ἐπειδὴ φοβόμουν μήπως πέσει στὰ χέρια τῶν Ἰσαύρων. Ἐὰν ὅμως εἶναι τόσο πολὺ ἀναγκαῖο νὰ ἔλθει ἐδῶ, παρακαλῶ καὶ προτρέπω νὰ ἀναλάβει τὴν ἀποδημία. Γιατί, μολονότι εἶμαι χωρισμένος σωματικά, ὅμως μένω δεμένος μαζί του μέ τὴν ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης. Καὶ παρακαλῶ νὰ μὴ σέ τρομάζει κανένα ἀπὸ τὰ

Ὅσω γὰρ πλείους αἱ περιστάσεις, τοσούτω σοι μείζων ἡ πραγμα-
 τεία καὶ πλείων ὁ μισθὸς καὶ ἡ ἀντίδοσις παρὰ τοῦ φιλανθρώπου
 15 Θεοῦ, ἂν εὐχαρίστως φέρῃς καὶ γενναίως τὰ συμβαίνοντα. Οὕτω
 γὰρ καὶ ταῦτα εὐκαταγώνιστα ἔσται, καὶ ὁ ἐκ τῆς τούτων ὑπομονῆς
 σοι τικτόμενος καρπὸς ἐν τοῖς οὐρανοῖς δασιλῆς ἔσται καὶ πολὺ μεί-
 ζων τῶν παθημάτων.

ΟΖ'

ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ.

Καὶ ἔμπροσθεν ἐπέσταλκά σου τῆ τιμιότητι, ὅτι καὶ σὲ μετὰ
 τῶν παραγενομένων ἀριθμοῦμεν κατὰ τὸν τῆς ἀγάπης λόγον, καὶ
 νῦν τὸ αὐτὸ λέγομεν, ὅτι τῆ γνώμη παραγέγονας. Εἰ δὲ ἡ ἀσθένεια
 τοῦ σώματος διεκώλυσε καὶ οἱ θόρυβοι οἱ τὴν Ἀρμενίαν κατειληφό-
 5 τες, ἡμεῖς ἀπὸ τῆς γνώμης καὶ τῆς προαιρέσεως τὴν αὐτὴν περὶ τῆς
 διαθέσεώς σου ψῆφον ἔχομεν, ἦνπερ καὶ ἔμπροσθεν. Μὴ τοίνυν κα-
 ταφρόνει συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν, καὶ εἴ σοι λέλυται τὰ τῆς ἀρρω-
 στίας, καὶ περὶ τῆς ὑγείας σου δηλοῦν. Ἐπεὶ καὶ νῦν σφόδρα
 ἠλγήσαμεν, ἀκούσαντές σε ἐν ἀρρωστίᾳ εἶναι.

10 Ἴν' οὖν μὴ μεριμνῶμεν περὶ τούτου, διὰ τάχους ἡμῖν δήλωσον,
 εἰ πρὸς ὑγείαν σοι τὰ τῆς ἀρρωστίας μεταβέβληται.

ΟΗ'

ΡΩΜΑΝΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ μέχρι τῆς Ἀρμενίας μόνον, οὐδὲ τῆς Καππαδόκων χώρας,
 ἀλλὰ καὶ πορρωτέρω, τῆς ἀγάπης σου καὶ τῆς διαθέσεως, ἦν περὶ
 ἡμᾶς ἐπεδείξω διηνεκῶς, σάλπιγγος λαμπροτέρα ἢ φήμη παραγέγο-
 νε. Διόπερ καὶ ἡμεῖς σφόδρα καλλωπιζόμεθα ἐπὶ τῆ διαθέσει τῆς εὐ-
 5 λαβείας σου, καὶ μακαρίζοντές σε οὐ διαλιμπάνομεν, καὶ σοῦ δεόμε-
 θα συνεχῶς ἐπιστέλλειν ἡμῖν περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς. Εἰ γὰρ καὶ ἐν
 ἐρημίᾳ καθήμεθα καὶ πόρρω ὑμῶν ἀπωκίσμεθα, ἀλλ' ὁμως τῆ τῆς
 ἀγάπης ἀλύσει συνδεδέμεθά σοι, ἦν ἐξ ἀρχῆς διάθεσιν περὶ τὴν σὴν

δεινά πού συμβαίνουν. Γιατί, ὅσο πιὸ πολλές εἶναι οἱ περιστάσεις, τόσο μεγαλύτερη γιὰ σένα καὶ ἡ προσπάθεια καὶ περισσότερος ὁ μισθὸς καὶ ἡ ἀνταπόδοση ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό, ἂν ὑποφέρεις μὲ εὐχαρίστηση καὶ γενναιότητα ὅσα συμβαίνουν. Γιατί ἔτσι καὶ αὐτὰ θὰ εἶναι πιὸ εὐκολο νὰ κατανικηθοῦν καὶ ὁ καρπὸς πού θὰ γεννηθεῖ ἀπὸ τὴν ὑπομονὴ αὐτῶν στοὺς οὐρανοὺς θὰ εἶναι πλουσιοπάροχος καὶ πολὺ μεγαλύτερος ἀπὸ τὰ παθήματα.

77

ΣΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ

Καὶ προηγουμένως ἔγραψα στὴν ἐντιμότητά σου, ὅτι καὶ σένα σὲ ὑπολογίζω μεταξὺ ἐκείνων πού ἔχουν ἔλθει, ὡς πρὸς τὸ λόγο τῆς ἀγάπης, καὶ τώρα ἐπαναλαμβάνω τὸ ἴδιο, ὅτι ὡς πρὸς τὴν πρόθεση ἔχεις ἔλθει. Ἐάν τώρα ἡ ἀσθένεια τοῦ σώματος καὶ οἱ ταραχὲς πού κυριάρχησαν στὴν Ἀρμενία σὲ ἐμπόδισαν, ἐγώ, κρίνοντας ἀπὸ τὴν πρόθεση καὶ ἐπιθυμία σου, διατηρῶ γιὰ τὰ αἰσθήματά σου τὴν ἴδια γνώμη, αὐτὴν πού εἶχα καὶ προηγουμένως. Μὴ ἀποφεύγεις λοιπὸν νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μοῦ ἀναφέρεις ἐὰν ἔπαυσαν τὰ προβλήματα τῆς ἀσθενείας σου καὶ πῶς ἔχει ἡ ὑγεία σου. Γιατί καὶ τώρα πολὺ πόνεσα ὅταν ἄκουσα ὅτι εἶσαι ἄρρωστη.

Γιὰ νὰ μὴ ἀγωνιῶ λοιπὸν γι' αὐτό, ἀνάφερέ μου τὸ ταχύτερο, ἐὰν ἡ ἀρρώστια σου μεταβλήθηκε σὲ ὑγεία.

78

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΡΩΜΑΝΟ

Ἦ Οχι μόνο μέχρι τὴν Ἀρμενία, οὔτε μέχρι τὴ χώρα τῶν Καππαδόκων, ἀλλὰ καὶ πιὸ μακριὰ διαδόθηκε ἡ φήμη τῆς ἀγάπης καὶ τῶν αἰσθημάτων πού ἔδειξες γιὰ μένα, ὄντας πιὸ διαπεραστικὴ καὶ ἀπὸ σάλπιγγα. Γι' αὐτό καὶ ἐγώ καμαρώνω γιὰ τὰ αἰσθήματα τῆς εὐλάβειάς σου καὶ δὲν παύω νὰ σὲ μακαρίζω καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου. Γιατί, ἂν καὶ διαμένω στὴν ἐρημιὰ καὶ εἶμαι μακριὰ ἀπὸ σᾶς ἐξορισμένος, ἀλλὰ μὲ τὴ ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης εἶμαι δεμένος μαζί σου, διατηρώντας τὰ ἴδια αἰσθήματα

τιμιότητα ἐπεδειξάμεθα, ταύτην, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ πλείονα καὶ
10 θερμότεραν νῦν ἔχοντες. Οὐδὲν γὰρ ὑμᾶς οὔτε τοῦ χρόνου τὸ
πλήθος, οὔτε τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος ραθυμότερους εἰς τοῦτο πεποίηκεν,
ἀλλὰ καὶ σπουδαιότερους.

Ταυτ' οὖν εἰδώς, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, καὶ
λογισάμενος ἡλικίην ἡμῖν χαριῆ χάριν συνεχέστερον ἐπιστέλλων,
15 γράφε ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς, καὶ προηγουμένως διηνεκῶς
ἐν ταῖς ἀγίαις σου μεμνημένος εὐχαῖς, ἵνα, καὶ ἐκ τοσοῦτου καθήμε-
νοι διαστήματος, πολλὴν καὶ ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα τὴν συμμα-
χίαν.

ΟΘ'

ΓΕΜΕΛΛΩ.

Τί τοῦτο; Ὅτε ἡ τοσαύτη καὶ τηλικαύτη πόλις ἑορτὴν ἄγει λαμ-
πρὰν (τοῦτο γὰρ τὴν ἀρχὴν καλῶ τὴν σὴν), τότε ἡμᾶς ἐν πλείονι κα-
τέστησας κατηφεία, μακρὰν οὕτω σιγήσας σιγὴν; Καὶ εἰ μὲν ἄλλος
τις ἦν τῶν πολλῶν ὁ τοῦτο πεπονθώς, καὶ τὴν αἰτίαν ραδίως ἂν εἶ-
5 ρον. Τίς δὲ ἐστὶν αὕτη; Εἰώθασιν οἱ πολλοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἠνίκα
ἂν μείζονος ἀρχῆς ἐπιλάβωνται, καὶ ἐν ὄγκῳ φρονήματος γίνεσθαι
μείζονι· ἐπὶ δὲ τῆς σῆς μεγαλοπρεπείας φιλοσοφεῖν εἰδυίας καὶ ἀκρι-
βῶς διεσκευμένης τῶν ἐπικλήρων τούτων καὶ ρεόντων πραγμάτων
τὴν φύσιν καὶ οὐκ ἀπατωμένης τοῖς ἐπιτρίμμασι καὶ ταῖς ὑπογρα-
10 φαῖς, ἀλλὰ γυμνὰ τῶν προσώπων τὰ πράγματα καταμανθανούσης,
τὴν αἰτίαν οὐ δύναμαι τῆς σιγῆς εὐρεῖν. Ἄλλ' ὅτι μὲν ἡμᾶς ὁμοίως
ἐρᾶς καὶ νῦν ὡσπερ καὶ ἔμπροσθεν, μᾶλλον δὲ μειζόνως νῦν ἢ ἔμ-
προσθεν, οἶδα σαφῶς. Τίνος δὲ ἔνεκεν, οὕτω διακεείμενος, τοσοῦτον
ἐσίγησας χρόνον, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ μὲν οὖν τοῦτο
15 μάλιστα ἀπορῶ.

Λῦσον δὴ ἡμῖν τὸ αἰνίγμα δι' ἐπιστολῆς, εἰ μὴ βαρὺ, μηδὲ ἐπα-
χθές. Καὶ πρὸ τῆς ἐπιστολῆς ἐκείνης τοὺς ταύτην σοι κομίζοντας τὴν
ἐπιστολήν, λέγω δὴ τὸν κύριόν μου τιμιώτατον καὶ εὐαλαβέστατον
πρεσβύτερον, καὶ τοὺς σὺν αὐτῷ δίδαξον, ὅπερ καὶ ἡμεῖς πεπεύμε-

πού ἐξαρχῆς εἶχα δείξει γιὰ τὴν ἐντιμότητά σου, ἢ μᾶλλον πολὺ περισσότερα καὶ θερμότερα. Γιατὶ τὸ μεγάλο χρονικὸ διάστημα καὶ ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου δὲν μὲ ἔκανε καθόλου νωθρότερο ὡς πρὸς αὐτά.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἐντιμότετε καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, καὶ σκεπτόμενος πόσο μεγάλη χαρὰ θὰ μοῦ χαρίσεις γράφοντας μου πιὸ συχνά, γράφε μου γιὰ τὴ ὑγεία σου καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸ νὰ μὲ μνημονεύεις διαρκῶς στὶς ἅγιες προσευχές σου, γιὰ νὰ ἔχω καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πολλὴ βοήθεια, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόση ἀπόσταση.

79

ΣΤΟΝ ΓΕΜΕΛΛΟ

Γιατί αὐτό; Τὴ στιγμή πού ἡ τόσο μεγάλη καὶ σπουδαία πόλη πανηγυρίζει λαμπρὰ (ἐννοῶ τὴ δική σου ἐξουσία), τότε ἀκριβῶς ἐμένα μὲ ἔκανες νὰ νοιώσω κατῆφεια μὲ τὴν τόσο μακρὰ σιωπὴ σου; Καὶ ἂν βέβαια ἦταν κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς πολλοὺς αὐτὸς πού τὸ ἔπαθε αὐτό, θὰ εὔρισμα εὔκολα καὶ τὴν αἰτία. Καὶ ποιά εἶναι αὕτη; Πολλοὶ ἄνθρωποι συνηθίζουν, ὅταν καταλάβουν μεγαλύτερη ἐξουσία, νὰ ἀποκτοῦν καὶ πολλὴ ἀλαζονεία. Στὴν περίπτωση ὅμως τῆς μεγαλοπρέπειάς σου, πού γνωρίζει νὰ φιλοσοφεῖ καὶ νὰ σκέπτεται μὲ μεγάλη προσοχὴ τὴ φύση αὐτῶν τῶν φθαρτῶν καὶ ρευστῶν πραγμάτων καὶ δὲν ἐξαπατᾶται ἀπὸ τὰ ἐπιφανειακὰ καὶ τὶς ἐντυπώσεις, ἀλλὰ παρατηρεῖ εἰς βάθος γυμνὴ τὴν πραγματικότητα τῶν προσώπων, δὲν μπορῶ νὰ βρῶ τὴν αἰτία τῆς σιωπῆς. Ὅμως, ὅτι μὲ ἀγαπᾷς καὶ τώρα ὅμοια ὅπως καὶ πρὶν, ἢ μᾶλλον περισσότερο τώρα παρὰ πρὶν, τὸ γνωρίζω καλά. Γιὰ ποιά ὅμως αἰτία, ἐνῶ ἔχεις τέτοια αἰσθήματα γιὰ μένα, ἐσίγησες ἐπὶ τόσο χρόνο, δὲν μπορῶ νὰ τὸ πῶ, καὶ γι' αὐτὸ μάλιστα καὶ ἀπορῶ.

Λύσε μου λοιπὸν τὸν αἰνίγμα μὲ ἐπιστολή, ἂν δὲν εἶναι βαρὺ, οὔτε δυσάρεστο. Καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ ἐκείνη, πληροφόρησε αὐτοὺς πού σοῦ φέρνουν τὴν ἐπιστολὴ αὕτη, ἐννοῶ τὸν κύριό μου τὸν ἐντιμόματο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο καὶ τοὺς ἄλλους πού εἶναι μαζί του, αὐτὸ γιὰ τὸ ὁποῖο καὶ ἐγὼ εἶμαι πεπεισμένος, ὅτι ἡ

20 θα, ὅτι ραθυμίας οὐκ ἦν ἡ σιγή. Ἄρκει γὰρ τοῦτο εἶπεῖν, εἰς τὸ τυχεῖν αὐτοὺς φιλοφροσύνης παρὰ τῆς σῆς θαυμασιότητος.

Π'

ΦΙΡΜΙΝΩ.

Εἰς μὲν τὴν συνουσίαν σου μεγάλη ἡμᾶς τὰ ἀρρωστεῖν σε ἐζημίωσεν, εἰς δὲ τὴν ἀγάπην οὐδὲ μικρὰ παρέβλαψεν. Ἦρκεσε γὰρ ἡμῖν καὶ τὸ ἅπαξ σοι συγγενέσθαι, εἰς τὸ γενέσθαι σου σφοδροὺς ἐραστάς. Τούτου δὲ αἷτιος αὐτός, οὕτως ἐκ προοιμίων σφοδρὸν καὶ 5 μανικὸν περὶ ἡμᾶς ἐπιδειζάμενος ἔρωτα, καὶ οὐκ ἀφείς δεηθῆναι τῆς ἀπὸ τοῦ χρόνου πείρας, ἀλλ' ὁμοῦ τε φανείς, καὶ ἐλὼν καὶ μετὰ ἀκριβείας σαυτῷ προσδήσας ἡμᾶς. Διὰ δὲ τοῦτο καὶ ἡμεῖς γράφομεν καὶ ἅπερ ἐπιθυμεῖς ἀκοῦσαι δηλοῦμεν. Τίνα δὲ ταῦτά ἐστιν; Ὑγιαίνομεν· ἀδεῶς τὴν ὁδὸν διηλύσαμεν· ἐντροφῶμεν ἡσυχία καὶ ἀπρα- 10 γμοσύνη πολλῇ· πολλῆς παρὰ πάντων ἀπολαύομεν εὐνοίας· ἄφατον καρπούμεθα παραμυθίαν. Οὐδεὶς ὁ ἐλαύνων ἐνταῦθα, οὐδὲ ἐνοχλῶν. Καὶ τί θαυμάζεις εἰ ἐν τῇ πόλει, ὅπου γε καὶ τὴν ὁδὸν μετὰ πολλῆς ἠνύσαμεν τῆς ἀδείας;

Δήλου δὲ καὶ αὐτὸς ἡμῖν τὰ σά, ἴν', ὥσπερ σὲ τούτοις ἤσαμεν 15 τοῖς διηγήμασιν, οὕτω καὶ αὐτοὶ πολλῆς ἀπολαύσωμεν τῆς εὐφροσύνης, τὰ περὶ τῆς υἰείας τῆς σῆς μανθάνοντες. Οἶσθα γὰρ ἡλίικην ἐντίθησι τὴν ἡδονὴν τοῖς φιλεῖν ἐπισταμένοις γνησίως τὸ χρηστόν τι περὶ τῶν ἀγαπωμένων μανθάνειν.

ΠΑ'

ΥΜΝΗΤΙΩ, ΑΡΧΙΑΤΡΩ.

Οὐ πανσόμεθά σε παρὰ πᾶσι θαυμάζοντες, καὶ ὡς ἄνδρα

1. Οἱ συγκινητικὲς ἐκδηλώσεις ποὺ ἐπιφύλαξαν στὸν μεγάλο ἱεράρχη οἱ κάτοικοι τῶν περιοχῶν ἀπὸ τῆς ὁποῖας περνοῦσε μεταβαίνοντας στὸν τόπο τῆς ἐξορίας του, ὕστερα ἀπὸ τῆς δοκιμασίας τῆς βασιλεύουσας, τὸν κάνουν νὰ αἰσθάνεται εὐχάρι-

σιωπή δὲν ἦταν ἀποτέλεσμα ὀκνηρίας. Γιατὶ ἀρκεῖ αὐτὸ νὰ πείς, γιὰ νὰ δείξεις σ' αὐτοὺς τὴ φιλική σου διάθεση.

80

ΣΤΟΝ ΦΙΡΜΙΝΟ

Ὡς πρὸς τὴ συντροφιά σου πολὺ μὲ ζημίωσε τὸ ὅτι ἀρρώστησες, ὡς πρὸς τὴν ἀγάπη σου ὅμως δὲν μὲ ἔβλαψε καθόλου. Γιατὶ μοῦ ἦταν ἀρκετὸ καὶ μιὰ μόνο φορὰ νὰ συναντηθῶ μαζί σου, γιὰ νὰ γίνω σφοδρὸς φίλος σου. Καὶ αἴτιος αὐτοῦ εἶσαι σὺ ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμή ἔδειξες τόσο δυνατὴ καὶ ὑπερβολικὴ πρὸς ἐμένα ἀγάπη καὶ δὲν ἄφησες νὰ χρειασθεῖ ἡ δοκιμασία τοῦ χρόνου, ἀλλὰ ταυτόχρονα καὶ ἐμφανίσθηκες καὶ μὲ κατὰκτησες καὶ μὲ ἔδεσες στὸν ἑαυτὸ σου γερά. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ γράφω καὶ σοῦ ἀναφέρω αὐτὰ πού θέλεις νὰ ἀκούσεις. Ποιὰ εἶναι αὐτά; Εἶμαι ὑγιής· διανύσαμε τὸ δρόμο χωρὶς φόβο· ζῶ σὲ μεγάλη ἡσυχία καὶ ἀπραξία· ἀπολαμβάνω μεγάλη συμπάθεια ἀπὸ ὅλους· ἔχω ἀνυπολόγιστη παρηγοριά. Κανεὶς δὲν μὲ διώκει ἐδῶ, οὔτε μὲ ἐνοχλεῖ¹. Καὶ γιατί ἀπορεῖς γιὰ τὸ ὅτι διασχύσαμε τὴν πόλη μὲ ἄνεση, τὴ στιγμή πού διανύσαμε καὶ τὸ δρόμο μὲ πολλὴ ἄνεση;

Ἀνάφερέ μου λοιπὸν καὶ σὺ τὰ δικά σου, ὥστε, ὅπως σὲ εὐχαρίστησα ἐγὼ μὲ ὅσα σοῦ περιέγραψα, ἔτσι καὶ ἐγὼ νὰ δοκιμάσω πολλὴ εὐχαρίστηση, μαθαίνοντας γιὰ τὴν ὑγεία σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόση εὐχαρίστηση προκαλεῖ, σ' ἐκείνους πού ξέρουν νὰ ἀγαποῦν ἀληθινά, τὸ νὰ μαθαίνουν κάτι καλὸ γιὰ αὐτοὺς πού ἀγαποῦν.

81

ΣΤΟΝ ΑΡΧΙΑΤΡΟ ΥΜΝΗΤΙΟ

Δέ θᾶ παῦσω νὰ σὲ θαυμάζω περισσότερο ἀπὸ ὅλους καὶ ὡς

στα. Ἀργότερα θὰ ξρθουν οἱ στερήσεις, οἱ κακουχίες, τὸ πολικὸ ψύχος, ἡ ἀσθένεια καὶ οἱ ληστρικὲς ἐπιθέσεις τῶν Ἰσαύρων, γιὰ τίς ὁποῖες ἐπανέρχεται κάθε τόσο στὰ γράμματά του. (Βλ. καὶ Ἐπιστολὴ 84).

χρηστὸν καὶ ὡς ἰατρὸν ἄριστον καὶ ὡς φιλεῖν εἰδότα γνησίως.
 Ὅταν γὰρ ἡμῖν ἐνταῦθα περὶ τῆς ἀρρωστίας ἡμῶν γίνονται λόγοι,
 ἐξ ἀνάγκης καὶ αὐτὸς ἐπεισέρχῃ τοῖς διηγήμασι τούτοις καὶ τῆς πολ-
 5 λῆς σου καὶ ἐπιστήμης καὶ εὐνοίας πείραν λαβόντες, οὐ δυνάμεθα
 σιγῇ τὰς εὐεργεσίας κατέχειν, ἀλλ' εἰς ἅπαντας ἀνακηρύττομεν, ἡμῖν
 αὐτοῖς τὰ μέγιστα χαριζόμενοι. Τοσοῦτον γὰρ ἡμῖν φίλτρον ἐνέθη-
 κας, ὅτι, καίτοι γε ὑγιαίνοντες, πολλοῦ ἂν ἐπριάμεθά σε ἐνταῦθα ἐλ-
 κύσαι, ὥστε σε μόνον ἰδεῖν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐργῶδες καὶ διὰ τὴν
 10 τῆς ὁδοῦ δυσκολίαν καὶ διὰ τὸν τῶν Ἰσαύρων φόβον, τοῦτο μὲν οὐκ
 ἐπιχειροῦμεν τέως, ἀξιούμεν δὲ συνεχῶς ἐπιστέλλειν. Δυνήσῃ γὰρ
 ἡμῖν τὴν ἐκ τῆς παρουσίας ἡδονὴν χαρίζεσθαι τῇ συνεχείᾳ τῶν
 γραμμάτων, τῷ μέλιτί σου τῶν τρόπων τὰ γράμματα ἀναχρωννύς.

ΠΒ'

ΚΥΘΗΡΙΩ.

Ἡ μὲν συνουσία ἡμῖν ἢ αὐτόθι βραχεῖα γέγονε πρὸς ὑμᾶς, ἢ δὲ
 ἐντεῦθεν τεχθεῖσα ἀγάπη μεγάλη καὶ ὑψηλὴ καὶ γενναία. Τοῖς γὰρ
 γνησίως εἰδόσι φιλεῖν οὐ δεῖ εἰς τοῦτο χρόνου μακροῦ, ἀλλὰ καὶ ἐν
 βραχεῖ δυνατὸν κατορθῶσαι τὸ πᾶν, ὃ δὴ καὶ ἐφ' ἡμῶν γέγονε, καὶ
 5 γεγόναμεν ὑμῶν ἐρασταὶ σφοδροί, ὡς πολλῶν συγγενόμενοι τῷ
 χρόνῳ. Ὅθεν δὴ καὶ ἐπιστέλλομεν τὰ καθ' ἡμᾶς δηλοῦντες, ὅτι τε
 ὑγιαίνομεν καὶ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀπραγμοσύνῃ διάγομεν. Ἴσμεν γὰρ ὅτι
 χαριούμεθα ταῦτα ὑμῖν ἀπαγγέλλοντες. Καὶ τὰ παρ' ὑμῶν αἰτοῦμεν
 γράμματα τὰ αὐτὰ ἡμῖν εὐαγγέλια κομίζοντα.

10 Μὴ δὴ κατοκνεῖτε γράφειν ἡμῖν συνεχῶς καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας
 ὑμῶν εὐαγγελίζεσθαι. Οὕτω γὰρ τὰ μέγιστα καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρί-
 βουσι χαριεῖσθε ταῦτα ἐπιστέλλοντες, ἅπερ συνεχῶς ἐπιθυμοῦμεν
 μαθεῖν.

ἄνδρα ἀγαθὸ καὶ ὡς γιατρὸ ἄριστο καὶ ὡς ἄνθρωπο ποὺ ξέρει νὰ ἀγαπᾷ ἀληθινά. Γιατὶ ὅταν ἐδῶ σ' ἐμᾶς γίνεται συζήτηση γιὰ τὴν ἀσθένειά μου, κατ' ἀνάγκη μπαίνεις καὶ σὺ στὴν συζήτηση αὐτὴ καί, ἐπειδὴ ἔχω πείρα τῆς μεγάλης ἐπιστημοσύνης καὶ εὐμένειάς σου, δὲν μπορῶ νὰ ἀποσιωπήσω τὶς εὐεργεσίες σου, ἀλλὰ τὶς διακηρύσσω σὲ ὅλους, δοκιμάζοντας ἐγὼ ὁ ἴδιος μ' αὐτὸ μεγάλη χαρὰ. Γιατὶ τόση ἀγάπη ἔβαλες μέσα μου, ὥστε, ἂν καὶ εἶμαι ὑγιῆς, θὰ σὲ πλήρωνα ὅσο—ὅσο νὰ σὲ φέρω ἐδῶ, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ σὲ δῶ. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι δύσκολο καὶ ἐξαιτίας τῆς δυσκολίας τοῦ δρόμου, καὶ ἐξαιτίας τοῦ φόβου τῶν Ἰσαύρων, αὐτὸ βέβαια δὲν τὸ ἐπιχειρῶ πρὸς τὸ παρόν, ἀξιῶ ὅμως νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς. Γιατὶ θὰ μπορέσεις νὰ μοῦ χαρίσεις τὴν εὐχαρίστηση τῆς παρουσίας σου μὲ τὴν πυκνότητα τῶν γραμμάτων, χρωματίζοντας τὰ γράμματα αὐτὰ μὲ τὸ μέλι τῶν τρόπων σου.

82

ΣΤΟΝ ΚΥΘΗΡΙΟ

Ἡ συντροφιά μου βέβαια ἐκεῖ μὲ σένα ἦταν σύντομη, ἡ ἀγάπη ὅμως ποὺ γεννήθηκε ἀπὸ αὐτὴν εἶναι μεγάλη καὶ σπουδαία καὶ γενναία. Γιατί, γι' αὐτοὺς ποὺ ξέρουν νὰ ἀγαποῦν ἀληθινά, δὲν χρειάζεται γι' αὐτὸ πολὺς χρόνος, ἀλλ' εἶναι δυνατὸ καὶ σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα νὰ κατορθώσουν τὸ πᾶν. Αὐτὸ ἀκριβῶς συνέβη καὶ μὲ μένα. Ἔγινα σφοδρὸς φίλος σου, σὰν νὰ σὲ συναναστράφηκα ἐπὶ πολὺ χρόνο. Γι' αὐτὸ καὶ σοῦ γράφω ἀναφέροντας τὰ δικά μου, ὅτι δηλαδὴ καὶ ὑγιῆς εἶμαι καὶ ζῶ σὲ ἡσυχία καὶ χωρὶς φροντίδες. Γνωρίζω ὅτι σὲ χαροποιῶ ἀναφέροντάς σου αὐτά, ζητῶ ὅμως καὶ τὰ δικά σου γράμματα νὰ μοῦ φέρνουν τὶς ἴδιες εὐχάριστες εἰδήσεις.

Μὴ ἀμελεῖς λοιπὸν νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μοῦ ἀναφέρεις τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς ὑγείας σου. Γιατὶ ἔτσι, μολονότι διαμένω σὲ ξένη χώρα, θὰ μὲ χαροποιήσεις πάρα πολὺ γράφοντας αὐτὰ ποὺ συνεχῶς ἐπιθυμῶ νὰ μάθω.

ΠΓ'

ΛΕΟΝΤΙΩ.

Τῆς μὲν πόλεως ὑμῶν ἀπηλάθημεν, τῆς δὲ ἀγάπης σου οὐκ ἀπεληλάμεθα. Τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἑτέροις ἔκειτο, τὸ μένειν αὐτόθι ἢ ἐκβάλλεσθαι, τὸ δέ, ἐφ' ἡμῖν. Διὸ οὐδεὶς ἡμᾶς αὐτὸ ἀφελέσθαι δυνήσεται, ἀλλ', ὅπου περ ἂν ἀπίωμεν, πανταχοῦ περιφερόμεν σου τὸ μέλι τῆς ἀγάπης καὶ ἐντρυφῶμεν τῇ μνήμῃ τῆς εὐγενείας τῆς σῆς, τὸν ἔρωτά σου τὸν περὶ ἡμᾶς, τὴν σπουδὴν, τὴν σύνεσιν, τὴν φιλοφροσύνην, τὴν φιλοξενίαν, τὰ ἄλλα πάντα συντιθέντες, καὶ τὴν εἰκόνα διαπλάττοντες τῆς σῆς ἀρετῆς.

Ἐπεὶ οὖν οὕτως ἡμᾶς εἶλες καὶ ἐχειρώσω, ὡς καὶ τῆς παρουσίας σου σφόδρα ἐπιθυμεῖν, τοῦτο δὲ οὐκ ἔνι γενέσθαι νῦν, τὴν ἀπὸ τῶν γραμμάτων πάρεχε παραμυθίαν ἡμῖν. Δυνήσῃ γὰρ τῇ πυκνότητι τῶν ἐπιστολῶν σοφίσασθαι τὴν ἐκ τῆς παρουσίας ἡδονὴν τοσαύτην κεκοσμημένος συνέσει.

ΠΔ'

ΦΑΥΣΤΙΝΩ.

Ἀφικόμεθα εἰς τὴν Κουκουσὸν ὑγιαίνοντες (ἐντεῦθεν γὰρ προοιμιάσομαι, ὅθεν καὶ αὐτὸς ἐπιθυμεῖς ἀρχομένης ἀκοῦσαι τῆς ἐπιστολῆς), καὶ εὐρήκαμεν χωρίων θορύβων καθαρὸν, καὶ πολλῆς μὲν ἀπραγμοσύνης, πολλῆς δὲ γέμον ἡσυχίας, καὶ οὐδένα τὸν ἐνοχλοῦντα οὐδὲ ἀπελαύνοντα ἔχον. Καὶ τί θαυμαστὸν εἰ ἐν τῇ πόλει τοῦτο, ὅπου γε τὴν ἐρημοτάτην ὁδὸν καὶ ἐπισφαλῆ καὶ ὑποπτον, τὴν ἐκεῖθεν ἐνταῦθα φέρουσαν, ἀδεῶς καὶ ἀπραγμόνως διήλθομεν, πλείονος ἀπολαύσαντες ἀσφαλείας ἢ ἐν ταῖς εὐνομουμέναις τῶν πόλεων;

Τούτων τοίνυν ἡμῖν τῶν εὐαγγελίων δίδου τὸν μισθόν, συνε-
10 χῶς ἡμῖν ἐπιστέλλων περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς. Καὶ γὰρ ἐν ἡσυχίᾳ

1. Καὶ στὴν ἐπιστολὴ αὐτῇ, οἱ πρῶτες ἐντυπώσεις τοῦ Χρυσοστόμου ἀπὸ τῆν Κουκουσὸ δὲν εἶναι ἀσχημες (βλ. καὶ Ἐπιστολὴ 80).

83

ΣΤΟ ΛΕΟΝΤΙΟ

Ἄπο τὴν πόλη σας βέβαια διώχθηκα, ἀλλὰ δὲν ἀποχωρίστηκα ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου. Γιατὶ ἐκεῖνο, τὸ νὰ μείνω δηλαδὴ ἐκεῖ ἢ νὰ διωχθῶ, ἐξαρτῶταν ἀπὸ ἄλλους, ἐνῶ αὐτὸ ἀπὸ μένα. Γι' αὐτὸ κανεῖς δὲν θὰ μπορέσει νὰ μοῦ τὸ ἀφαιρέσει, ἀλλὰ ὅπου καὶ ἂν πηγαίνω, παντοῦ φέρνω μαζί μου τὸ μέλι τῆς ἀγάπης σου καὶ ἀπολαμβάνω τὴν ἀνάμνηση τῆς εὐγένειάς σου, τὴν ἀγάπη σου γιὰ μένα, τὴν προθυμία, τὴ σύνεση, τὴν περιποιητικότητα, τὴ φιλοξενία καὶ ὅλα τὰ ἄλλα, συνθέτοντάς τα καὶ ἀναπλάθοντας τὴν εἰκόνα τῆς ἀρετῆς σου.

Ἐπειδὴ λοιπὸν τόσο πολὺ μὲ κυρίεψες καὶ μὲ σκλάβωσες, ὥστε νὰ ἐπιθυμῶ πάρα πολὺ καὶ τὴν παρουσία σου, αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι τῶρα δυνατὸ νὰ γίνεῖ, δίνε μου τοῦλάχιστον τὴν παρηγοριὰ τῶν γραμμάτων. Γιατὶ θὰ μπορέσεις μὲ τὴν συχνότητα τῶν ἐπιστολῶν νὰ μοῦ δώσεις τὴν εὐχαρίστηση τῆς παρουσίας, ἀφοῦ εἶσαι στολισμένος μὲ τόση σύνεση.

84

ΣΤΟΝ ΦΑΥΣΤΙΝΟ

Ἐφθάσαμε στὴν Κουκουσό μὲ υἡγεία (θὰ ἀρχίσω ἀπὸ ἐδῶ, ἀπὸ ὅπου καὶ σὺ ἐπιθυμεῖς νὰ ἀκούσεις νὰ ἀρχίζει ἢ ἐπιστολῇ), καὶ βρήκαμε ἓνα χωριὸ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ ταραχές, μὲ πολλὴ ἡρεμία καὶ γεμάτο ἀπόλυτη ἡσυχία χωρὶς νὰ ἔχει κανέναν ποῦ νὰ μᾶς ἐνοχλεῖ ἢ νὰ μᾶς ἐκδιώκει. Καὶ τί τὸ ἄξιο θαυμασμοῦ ἂν αὐτὸ συμβαίνει στὴν πόλη, τὴ στιγμὴ ποῦ τὸν τελείως ἔρημο καὶ ἐπικίνδυνο καὶ ὑποπτο δρόμο, ποῦ ὀδηγεῖ ἀπὸ ἐκεῖ ἐδῶ, τὸν διασχίσαμε ἄφοβα καὶ χωρὶς προβλήματα, αἰσθανόμενοι ἀσφάλεια περισσότερὴ ἀπὸ ὅση στίς εὐνομούμενες πόλεις¹;

Γι' αὐτὲς τίς εὐχάριστες εἰδήσεις ἀντάμειβέ μου γράφοντάς μου συνεχῶς γιὰ τὴν υἡγεία σου. Γιατὶ περνώντας τὸν καιρὸ μου ἐδῶ

πολλῇ διάγοντες ἐνταῦθα διηνεκῶς ἀναπλάττομέν σου τῆς διανοίας τὸ εὐγενές, τὸ ἐλευθέριον, τὸ μισοπόνηρον, τὸ πεπαρρησιασμένον, ἅπαντα τῶν ἀρετῶν σου τὸν λειμῶνα, καὶ ἐντρυφῶμεν τῇ μνήμῃ, ὅπουπερ ἂν ἀπίωμεν πανταχοῦ σε περιφέροντες καὶ μεθ' ὑπερβολῆς
 15 ἐκκαιόμενοι τῷ φίλτρῳ τῷ περὶ σέ. Διὸ καὶ ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἐνταῦθά σε παραγενόμενον ἰδεῖν, ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἐργῶδες, ἐπὶ τὸν δεῦτερον ἐρχόμεθα πλοῦν καὶ τὴν διὰ τῶν γραμμάτων αἰτοῦμεν παράκλησιν. Καὶ γὰρ μεγίστη παραψυχὴ ἡμῖν ἔσται τὸ συνεχῶς ἐπιστολὰς εὐαγγελιζομένας ἡμῖν περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς.

ΠΕ'

ΛΟΥΚΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ καὶ πολλῶ τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ διεστήκαμεν τῆς εὐλαβείας τῆς σῆς, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἔλαθεν ἡμᾶς τὸ μισοπόνηρόν σου τῆς γνώμης, καὶ πῶς ἤλγησας ἐπὶ τοῖς τηλικαῦτα παρανομήσασι καὶ τοσοῦτων σκανδάλων ἐμπλήσασι τὴν οἰκουμένην. Διὰ τοῦτό σοι χάρι-
 5 τας ὁμολογοῦμεν καὶ θαυμάζοντές σε καὶ μακαρίζοντες οὐ παύομεθα, ὅτι, ἐν τοσοῦτῳ κακῶν φορυτῶ, τοσοῦτων κατὰ κρημνῶν φερομένων καὶ σκοπέλων, αὐτὸς τὴν ὀρθὴν ὁδὸν οὐκ ἐπαύσω βαδίζων, αἰτιώμενός τε τὰ γεγενημένα, ἀποστρεφόμενός τε τοὺς ἐργασαμένους, ὥς σοι πρέπον ἐστίν.

10 Διὸ δὴ καὶ παρακαλοῦμεν ἐπιμεῖναι τῇ καλῇ ταύτῃ προθυμίᾳ καὶ μείζονα ἐπιδείξασθαι τὸν ζῆλον. Οἶσθα γὰρ ἡλίκος ὑμῖν ἔσται ὁ μισθός, οἷα τὰ βραβεῖα, πηλίκοι οἱ στέφανοι, ὅταν, τοσοῦτων ὄντων τῶν ταραττόντων, αὐτοὶ τὴν ἐναντίαν φέρησθε, μεγίστην τοῖς παροῦσι κακοῖς ἐντεῦθεν διδόντες τὴν διόρθωσιν. Ὅτι γάρ, εἰ βουλη-
 15 θείητε στήναι γενναίως, κἂν ὀλίγοι τὸν ἀριθμὸν ἦτε, περιέσεσθε τῶν πλειόνων τῶν ἐπὶ κακίᾳ καλλωπιζομένων, οὐδεὶς ἀντερεῖ. Ἀρετῆς γὰρ ἰσχυρότερον οὐδέν, καὶ τοῦ ταῦτα ζητεῖν ἂν τειχίζει τὰς Ἐκκλησίας.

μὲ πολλή ἡσυχία, ἐπαναφέρω διαρκῶς στὴ μνήμη μου τὴν εὐγένεια, τὴν ἐλευθερία, τὴν ἀποστροφή τῆς πονηριᾶς καὶ τὸ θάρρος τῆς διανοιᾶς σου, ὄλο τὸν κῆπο τῶν ἀρετῶν σου, καὶ τὸν ἀπολαμβάνω νοερά, περιφέροντάς σε παντοῦ ὅπου καὶ ἂν πηγαίνω, καὶ καίομαι στὴν κυριολεξία ὑπερβολικὰ ἀπὸ τὴν ἀγάπη γιὰ σένα. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σὲ δῶ νὰ ἔρχεσαι καὶ ἐδῶ. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ εἶναι πολὺ δύσκολο, ἔρχομαι στὴ δεύτερη λύση καὶ ζητῶ τὴν παρηγοριὰ πού προσφέρουν τὰ γράμματα. Γιατὶ πράγματι θὰ εἶναι πολὺ μεγάλη ἀναψυχή γιὰ μένα τὸ νὰ δέχομαι συνέχεια ἐπιστολές, πού νὰ μοῦ μεταφέρουν τὴν εὐχάριστη ἀγγελία τῆς υἰγείας σου.

85

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΟΥΚΟ

Ἄν καὶ εἶμαι χωρισμένος μὲ μεγάλη ἀπόσταση δρόμου ἀπὸ τὴν εὐλάβειά σου, ὅμως δὲν λησμόνησα τὴν μακριὰ ἀπὸ πονηριὰ διάθεσή σου καὶ πόσο πόνεσες γιὰ ἐκείνους πού ἔκαναν τέτοιες παρανομίες καὶ γέμισαν τὴν οἰκουμένη μὲ τόσα σκάνδαλα. Γι' αὐτὸ σοῦ ἐκφράζω τὶς εὐχαριστίες μου καὶ δὲν παύω νὰ σὲ θαυμάζω καὶ νὰ σὲ μακαρίζω γιὰ τὸ ὅτι, μέσα σὲ τόσο μεγάλη συρροή κακῶν, ἐνῶ τόσοι ἔπεφταν σὲ κρημνοὺς καὶ σκοπέλους, σὺ δὲν ἔπαυσες νὰ βαδίζεις τὸ σωστὸ δρόμο, κατακρίνοντας αὐτὰ πού ἔγιναν καὶ ἀπεχθανόμενος ἐκείνους πού τὰ διέπραξαν, ὅπως ἄρμοζε σὲ σένα.

Γι' αὐτὸ καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ ἐπιμένεις στὴν καλὴ αὐτὴ διάθεση καὶ νὰ δείξεις μεγαλύτερο ζῆλο. Γιατὶ γνωρίζεις πόσος θὰ εἶναι ὁ μισθός σου, τί εἶδους τὰ βραβεῖα, πόσο μεγάλα τὰ στεφάνια, ὅταν, ἐνῶ τόσοι πολλοὶ εἶναι αὐτοὶ πού προκαλοῦν ταραχές, σὺ βαδίζεις τὸν ἀντίθετο δρόμο, προσφέροντας πάρα πολὺ βελτίωση μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ στὰ παρόντα κακά. Γιατὶ κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει πῶς, ἂν θελήσετε νὰ κρατηθεῖτε γενναῖοι, ἔστω καὶ ἂν εἴσθε ἀριθμητικὰ λίγοι, θὰ ὑπερτερῆσετε τῶν περισσοτέρων, οἱ ὅποιοι καμαρῶνουν γιὰ τὴν κακία τους. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι ἰσχυρότερο ἀπὸ τὴν ἀρετὴ καὶ ἀπὸ τὸ νὰ ἐπιδιώκει κανεὶς ἐκεῖνα πού περιτειχίζουν τὶς Ἐκκλησίες.

Ἔχοντες τοίνυν τὴν γνώμην ἀρκοῦσαν ὑμῖν εἰς τὸ πολλὴν παρὰ
 20 Θεοῦ ροπὴν ἐπισπάσασθαι, τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγκεῖν παρακλή-
 θητε, τεῖχος μέγιστον ταῖς πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης Ἐκκλησίαις διὰ
 τῆς γνώμης ταύτης γινόμενοι.

ΠΣ'

ΜΑΡΗ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Καὶ ἡνίκα προοίμια εἶχεν ὁ χειμὼν ὁ τὴν Ἐκκλησίαν διασαλεύ-
 σας, οὐκ ἔλαθεν ἡμᾶς τὸ ὀρθὸν καὶ ἀπερίτρεπτόν σου τῆς γνώμης·
 καὶ νῦν ὅτε ηὔξήθη τὰ κακά, ἔγνωμεν πάλιν τὴν εὐλάβειαν τὴν σὴν
 τοῖς αὐτοῖς ἐπιμένουσας. Διὸ καὶ ἐκ τοσούτου καθήμενοι διαστήμα-
 5 τος καὶ τὴν ὀφειλομένην ἀποδιδόαμεν πρόσρησιν, καὶ μακαρίζομεν
 καὶ θαυμάζομεν, ὅτι, τῶν πλειόνων ἑαυτοὺς κατακρημνισάντων, οἷς
 εἰς τὰς Ἐκκλησίας παρηνόμησαν, αὐτὸς τὴν ἐναντίαν τοῖς ἄλλοις
 ἤλθες ὁδόν, τοὺς τε ταῦτα τολμήσαντας ἀποστρεφόμενος, καὶ ἐπὶ
 τῆς σοὶ πρεπούσης μένων ἐλευθερίας.

10 Ἐννοῶν τοίνυν ἡλικὸν τοῦ κατορθώματος τούτου τὸ μέγεθος
 καὶ τὸ μὴ συναπαχθῆναι τοῖς πονηρευομένοις, καὶ ὅτι ὁδὸς ἔσται καὶ
 προοίμια τῆς τῶν κακῶν διορθώσεως ἢ ἀπερίτρεπτος ὑμῶν αὕτη
 γνώμη καὶ ἀκλινής, αὐτὸς τε, ὡς σοι πρέπον ἐστίν, στήναι γεν-
 ναίως παρακλήθητι, τοὺς τε ἄλλους οὖς ἂν οἷός τε ἦς ἀλείφειν.
 15 Οὕτω γὰρ ἀρκέσει εἰς συμμαχίαν ὑμῖν αὕτη ἢ πρόθεσις, τοῦ Θεοῦ
 τὴν γνώμην ὑμῶν ἀποδεχομένου τὴν ἐν τοσαύτῃ συγχύσει τὰ ὀρθὰ
 ἐλομένην καὶ τὴν παρ' ἑαυτοῦ παρέχοντος ροπὴν.

ΠΖ'

ΕΥΛΟΓΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἡμεῖς, κἂν πρὸς αὐτὰς ἀφικώμεθα τῆς οἰκουμένης τὰς ἐσχα-
 τιᾶς, ἐπιλαθέσθαι σου τῆς ἀγάπης οὐ δυνάμεθα, ἀλλὰ πανταχοῦ πε-
 ριφέροντες ἀπιμεν· οὕτως ἡμᾶς εἴλες καὶ ἐχειρώσω, δέσποτά μου
 τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, ἐπεὶ καὶ νῦν ἐν Κουκουσῶ καθήμενοι,

Ἔχοντας λοιπὸν τὴ διάθεση, πὺ εἶναι ἀρκετὴ γιὰ σένα στὸ νὰ ἀποσπάσεις πολλὴ βοήθεια ἀπὸ τὸ Θεό, σὲ παρακαλῶ νὰ συνεισφέρεις ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα, ὥστε νὰ γίνεις μὲ τὴν προθυμία σου αὐτὴ τεῖχος πανίσχυρο σ' ὅλες τὶς Ἐκκλησίες τῆς οἰκουμένης.

86

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΡΗ

Καὶ ὅταν ἀκόμα βρισκόταν στὴν ἀρχὴ ἢ συμφορὰ πὺ συντάραξε τὴν Ἐκκλησία, δὲν μοῦ διέφυγε ἢ σωστὴ καὶ ἀπαρασάλευτη γνώμη σου. Καὶ τώρα πὺ αὐξήθηκαν τὰ δεινὰ διαπίστωση ὅτι ἡ εὐλάβειά σου ἐξακολουθεῖ νὰ μένει σταθερὴ στὰ ἴδια. Γι' αὐτὸ, ἂν καὶ βρίσκομαι τόσο μακριά, καὶ τὸν ὀφειλόμενο σοῦ ἀποδίδω σεβασμὸ καὶ σὲ μακαρίζω καὶ σὲ θαυμάζω, γιατί, ἐνῶ οἱ περισσότεροι κατακρήμνισαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς μὲ τὶς παρανομίες πὺ ἔκαναν στὶς Ἐκκλησίες, σὺ ἀκολούθησες τὸν ἀντίθετο δρόμο ἀπὸ τοὺς ἄλλους, μὲ τὸ νὰ ἀποστρέφουσαι ὅλους ὅσους τόλμησαν νὰ διαπράξουν αὐτά, καὶ μὲ τὸ νὰ μένεις σταθερὰ ἀναπηρέαστος ὅπως σοῦ ταιριάζει.

Κατανοώντας λοιπὸν πόσο μεγάλο εἶναι τὸ μέγεθος τοῦ κατορθώματός σου αὐτοῦ καὶ τὸ ὅτι δὲν παρασύρθηκες ἀπὸ τοὺς πανούργους, καὶ ὅτι αὐτὴ ἡ ἀμετάβλητη καὶ σταθερὴ γνώμη σου θὰ γίνου δρόμος καὶ ἀπαρχὴ γιὰ τὴ διόρθωση τῶν δεινῶν, παρακαλῶ, καὶ σὺ ὅπως σοῦ ταιριάζει νὰ ἀντισταθεῖς μὲ γενναιότητα, καὶ τοὺς ἄλλους, ὅσους μπορεῖς, νὰ τοὺς προετοιμάζεις. Γιατὶ ἔτσι ἡ πρόθεσή σας αὐτὴ θὰ εἶναι ἀρκετὴ νὰ ἀποσπάσει τὴν συμμαχία τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος ἀποδέχεται τὴν διάθεσή σας πὺ μέσα σὲ τόση σύγχυση προτιμᾶ τὰ σωστὰ, καὶ θὰ σᾶς παράσχει τὴ βοήθειά του.

87

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΥΛΟΓΙΟ

Ἐγὼ καὶ ἂν ἀκόμα φτάσω στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, δὲν μπορῶ νὰ ξεχάσω τὴν ἀγάπη σου, ἀλλὰ παντοῦ πηγαίνω περιφέροντας αὐτήν. Τόσο πολὺ μὲ κυρίεψες καὶ μὲ σκλάβωσες, ἐντιμότητα καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, ὥστε καὶ τώρα πὺ βρίσκομαι στὴν

5 τῷ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐρημοτάτῳ χωρίῳ, οὐ παυόμε-
θα διηνεκῶς τὴν χρηστότητα, τὴν γλυκότητα, τὴν τῶν τρόπων
ἐπιείκειαν, τὸ γνήσιον τῆς διαθέσεως, τὸ πεπυρωμένον, τὸ σφοδρόν,
τὸν ζῆλον τὸν φλογὸς σφοδρότερον, τὴν ἄλλην ἅπασάν σου ἀρετὴν
ἀναλογιζόμενοι, καὶ τῶν λογισμῶν τούτων τῇ μνήμῃ ἐντρυφῶντες
10 καὶ πρὸς ἅπαντας ἀνακηρύττοντες τὸ στερρόν τῆς γνώμης, τὸ ἀπερί-
τρεπτον, ὅπερ ἐπεδείξω πρὸς τοὺς πολεμήσαντας ταῖς Ἐκκλησίαις
καὶ τοσούτων σκανδάλων τὴν οἰκουμένην ἐμπλήσαντας· εἰ καὶ τὰ
μάλιστα τοῦτο οὐ δεῖται τῆς ἡμετέρας γλώττης, σάλπιγγος γὰρ λαμ-
πρότερον αὐτὸς πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν ἀνατολὴν καὶ πορρωτάτῳ οὔσι
15 διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ἀνεβόησας.

Ἐπεὶ τούτων χάριτας ὁμολογοῦμεν, μακαρίζομεν, θαυμάζομεν
καὶ παρακαλοῦμεν τὸν αὐτὸν παραμεῖναι ζῆλον ἐπιδεικνύμενον.
Οὐδὲ γὰρ ἴσον ἐστὶ, κατὰ ροῦν τῶν πραγμάτων φερομένων, ὀρθότη-
τα ἐπιδείκνυσθαι καί, πολλῶν ὄντων τῶν ἐπιχειρούντων καταλῶσαι
20 τὰς Ἐκκλησίας, μηδὲν ἐκεῖθεν παραλογίζεσθαι, ἀλλὰ μένειν ἄκλινῃ,
τούτους ἀποστρεφόμενον μετὰ τῆς προσηκούσης ἀνδρείας. Οὐ γὰρ
μικρὰ αὕτη, ἀλλὰ καὶ σφόδρα μεγίστη τῶν κακῶν διόρθωσις. Ὅτι
δὲ τῆς σῆς εὐλαβείας οὕτω διακειμένης πάντες οἱ κατὰ τὴν Παλαι-
στίνην κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι ἐπίσκοποι ἔψονται
25 σου τοῖς ἴχνεσιν, οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἀμφιβάλλειν. Οἶδα γὰρ σαφῶς ὅτι
ἐν τοῖς τοιούτοις κατορθώμασιν ὥσπερ σῶμα συνεχὲς κεφαλῇ, οὐ-
τως αὐτοὺς τῇ γλυκύτητί σου τῆς ἀγάπης συνῆψας καὶ συνδεδέσθαι
παρεσκεύασας, ὅπερ καὶ τοῦτο μέγιστον δεῖγμα τῆς σῆς ἀρετῆς.

ΠΗ'

ΙΩΑΝΝΗ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ

Ἀπωκίσθημεν εἰς τὴν Κουκουσόν, τῆς δὲ ἀγάπης τῆς ἡμετέρας

1. Ἡ Κουκουσός, τὴν ὁποία συχνὰ ἀναφέρει ὁ Χρυσόστομος στὶς ἐπιστολές του, ὡς «τὸ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐρημότατον χωρίον», ἦταν παλιὰ πόλη στοὺς πρόποδες τοῦ Ἀντιταύρου, 170 χιλμ. ΒΑ τῶν Ἀδάνων. Ἐγινε γνωστὴ ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ἐξορίστηκε σ' αὐτὴν ὁ ἱερός Χρυσόστομος καὶ ἐξῆσε τὸ μεγαλύτερο

Κουκουσό¹, τὸ πιὸ ἔρημο χωριὸ ὀλόκληρης τῆς οἰκουμένης, νὰ μὴ παύω νὰ συλλογίζομαι διαρκῶς τὴν ἀγαθότητα, τὴ γλυκύτητα, τὸν ζῆλο πὸ εἶναι ὀρμητικώτερος ἀπὸ φλόγα, καὶ ὄλες τις ἄλλες ἀρετὲς σου, δοκιμάζοντας εὐχαρίστηση μὲ τὴν ἀνάμνηση τῶν συλλογισμῶν αὐτῶν καὶ δακηρύσσοντας σὲ ὄλους τὴ σταθερότητα καὶ τὸ ἀμετάβλητο τῆς γνώμης πὸ ἔδειξες ἐναντίον ἐκείνων πὸ πολέμησαν τις Ἐκκλησίες καὶ γέμισαν τὴν οἰκουμένη μὲ τόσα σκάνδαλα. Ἐὰν καί, ἰδιαίτερα αὐτό, δὲν ἔχει ἀνάγκη τῆς δικῆς μου γλώσσας, ἀφοῦ πιὸ δυνατὰ καὶ ἀπὸ σάλπιγγα σὺ ὁ ἴδιος τὸ βροντοφώναξες σὲ ὄσους βρίσκονται στὴν ἀνατολὴ καὶ ἀκόμα μακρύτερα, μὲ τὰ ἴδια σου τὰ ἔργα.

Γιὰ ὄλα αὐτὰ σοῦ εἶμαι εὐγνώμων, σὲ μακαρίζω, σὲ θαυμάζω καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ ἐξακολουθῆσεις νὰ δείχνεις τὸν ἴδιο ζῆλο. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι ἴσο, ἐνῶ τὰ πράγματα πηγαίνουν κατὰ κρημνόν, νὰ ἐπιδεικνύεις εὐθύτητα, καὶ ἐνῶ πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πὸ ἐπιχειροῦν νὰ διαλύσουν τις Ἐκκλησίες, νὰ μὴ παραλογίζεσαι ἀπὸ αὐτό, ἀλλὰ νὰ μένεις ἀμετακίνητος, ἀποστρεφόμενος αὐτοὺς μὲ τὴν ἀνδρεία πὸ ταιριάζει στὶς περιπτώσεις αὐτές. Γιατὶ δὲν εἶναι μικρὴ, ἀλλὰ πάρα πολὺ μεγάλη ἡ διόρθωση αὐτῆ τῶν κακῶν. Ὅτι λοιπὸν τὸ παράδειγμα τῆς εὐλάβειάς σου θὰ τὸ ἀκολουθῆσουν ὄλοι οἱ ἐντιμότατοι καὶ εὐλαβέστατοι κύριοί μου ἐπίσκοποι τῆς Παλαιστίνης, δὲν νομίζω ὄτι πρέπει νὰ ἀμφιβάλλω. Γιατὶ γνωρίζω καλὰ ὄτι μὲ τὰ κατορθώματά σου αὐτὰ τοὺς ἔνωσες καὶ τοὺς ἔκανες νὰ συνδεθοῦν μὲ τὴ γλυκύτητα τῆς ἀγάπης σου, ὄπως τὸ σῶμα πὸ ἀκολουθεῖ τὴν κεφαλὴ, πρᾶγμα πὸ κι' αὐτὸ ἀποτελεῖ μέγιστο δεῖγμα τῆς ἀρετῆς σου.

88

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΙΩΑΝΝΗ

Ἄπομακρύνθηκα στὴν Κουκουσό, ἀλλὰ δὲν ἀπομακρύνθηκα

χρονικὸ διάστημα τῆς ἐξορίας του ἐκεῖ (404–407 μ. Χ.). Ὁ ἐπίσκοπος τῆς Κουκουσοῦ, τοῦ ὀποίου τὸ ὄνομα δὲν μᾶς ἀναφέρει ὁ ἰ. Χρυσόστομος, τοῦ ἐπιφύλαξε συγκινητικὴ ὑποδοχὴ καὶ φιλοξενία, φθάνοντας μέχρι τοῦ σημείου νὰ τοῦ παραχωρήσει –ἂν ἦταν δυνατὸ– καὶ αὐτὸ τὸν θρόνο του. Βλ. Ἐπιστολὴ 125.

οὐ μετωκίσθημεν. Τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἑτέροις ἔκειτο, τοῦτο δὲ ἐφ' ἡμῖν. Διὸ δὴ, ἐνταῦθα διατρίβοντες καὶ ἐκ τοσούτου καθήμενοι διαστήματος, καὶ ἐπιστέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν ὑμῶν τὴν εὐλάβειαν, τὴν
 5 ἀνδρείαν, ἣν ἐξ ἀρχῆς ἐπεδείξασθε ἀποστραφέντες τοὺς τὰς Ἐκκλησίας τοσούτων θορύβων ἐμπλήσαντας, ταύτην καὶ νῦν διατηρεῖν, καὶ ἄξιον τῶν προοιμίων, μᾶλλον δὲ καὶ πολλῶ λαμπρότερον προσθεῖναι τὸ τέλος. Οὐ γὰρ μικρὸς ἐντεῦθεν ὑμῖν κείσεσθαι ὁ μισθός, ὅταν τοὺς τοσοῦτον χειμῶνα ἐργασαμένους καὶ τὴν οἰκουμένην σχε-
 10 δὸν ἅπασαν τοσούτων ἐμπλήσαντας σκανδάλων, ὡς προσῆκόν ἐστιν ἀποστρέψῃσθε καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχητε πρὸς αὐτούς. Τοῦτο ἀσφάλεια τῶν Ἐκκλησιῶν, τοῦτο τεῖχος, τοῦτο ὑμέτεροι στέφανοι καὶ βραβεῖα.

Ταῦτ' οὖν εἰδώς, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, τὰς
 15 τε Ἐκκλησίας ἀσφαλίζου, τὴν τούτῳ τῶ τρόπῳ μεγίστην ἐντεῦθεν προσδοκῶν ἀντίδοσιν, ἡμῶν τε τῶν σφόδρα ἀγαπώντων τὴν σὴν εὐλάβειαν καὶ ἐκκρεμαμένων σου τῆς διαθέσεως, διηνεκῶς μέμνησο. Ἴσμεν γὰρ ὅσῃν περὶ ἡμᾶς ἀγάπην ἐπιδείκνυσαι, διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν μαθόντες.

ΠΘ'

ΘΕΟΔΟΣΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΣΚΥΘΟΥΠΟΛΕΩΣ

Τῶ μὲν τόπῳ μακρὰν ὑμῶν διεστήκαμεν, τῇ δὲ ἀγάπῃ ἐγγὺς ὑμῶν ἐσμεν καὶ πλησίον καὶ αὐτῇ συνδεδέμεθα ὑμῶν τῇ ψυχῇ. Τοιοῦτον γὰρ τὸ φιλεῖν· οὐ κωλύεται τόπῳ, οὐ διείργεται ὁδοῦ μήκει, ἀλλὰ πᾶσαν ραδίως περιίπταται τὴν οἰκουμένην καὶ συγγίνε-
 5 ται τοῖς ἀγαπωμένοις, ὃ δὴ καὶ ἡμεῖς ποιοῦμεν νῦν, ἐν διανοίᾳ ὑμᾶς περιφέροντες. Καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς, καθάπερ καὶ ἔμπροσθεν ἐποιήσατε, κοσμοῦντές τε ἑαυτοὺς καὶ τὰς Ἐκκλησίας ἀσφαλιζόμενοι, οὕτω καὶ νῦν ποιήσατε, καὶ τοὺς τοσαύτας ταραχὰς ἐμβαλόντας εἰς τὴν οἰκουμένην ἅπασαν καὶ τὰς Ἐκκλησίας διαταράζαντας ἀπο-

ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου. Γιατὶ τὸ πρῶτο ἐξηρτῶταν ἀπὸ τὴ θέληση ἄλλων, ἐνῶ αὐτὸ ἀπὸ ἐμένα. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ζώντας ἐδῶ καὶ εὐρισκόμενος σὲ τόσο μεγάλη ἀπόσταση, καὶ σοῦ γράφω καὶ παρακαλῶ τὴν εὐλάβειά σου, τὴν ἀνδρεία πὺ ἐδειξες ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἀποστρεφόμενος αὐτοὺς πὺ γέμισαν τὶς Ἐκκλησίες μὲ τόσες ταραχές, αὐτὴ τὴν ἀνδρεία νὰ τὴν διατηρεῖς καὶ τώρα, καὶ νὰ προσθέσεις ἀντάξιο πρὸς τὸ προοίμιο, ἢ μᾶλλον πολὺ πὺ ἐντυπωσιακὸ τὸ τέλος. Γιατὶ δὲν θὰ σοῦ ἀποδοθεῖ γι' αὐτὸ μικρὸς μισθός, ὅταν, ὅπως εἶναι πρέπον, ἀποστρέφεται καὶ δὲν ἔχεις τίποτε κοινὸ μ' αὐτοὺς πὺ προκάλεσαν τόση συμφορὰ καὶ γέμισαν μὲ τόσα σκάνδαλα σχεδὸν ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη. Αὐτὸ εἶναι ἀσφάλεια τῶν Ἐκκλησιῶν, αὐτὸ εἶναι τεῖχος, αὐτὸ τὰ δικά σου στεφάνια καὶ βραβεῖα.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἐντιμότητα καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, καὶ τὶς Ἐκκλησίες προφύλασσέ τις ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ἀναμένοντας μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν πὺ μεγάλη ἀνταπόδοση ἀπὸ ἐδῶ, καὶ νὰ θυμᾶσαι διαρκῶς ἐμένα πὺ ἀγαπῶ πάρα πολὺ τὴν εὐλάβειά σου καὶ εἶμαι κρεμασμένος ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία σου. Γιατὶ γνωρίζω πόση ἀγάπη δείχνεις γιὰ μένα, πὺ τὴν ἔμαθα ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα.

89

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΣΚΥΘΟΠΟΛΕΩΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟ

Ὡς πρὸς τὸν τόπο βέβαια βρίσκομαι σὲ μακρινὴ ἀπόσταση ἀπὸ σένα, ὡς πρὸς τὴν ἀγάπη ὅμως βρίσκομαι κοντὰ καὶ πλησίον σου καὶ εἶμαι συνδεδεμένος μὲ τὴν ἴδια τὴν ψυχὴ σου. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ ἀγάπη. Δὲν κωλύεται ἀπὸ τὸν τόπο, οὔτε παρεμποδίζεται ἀπὸ τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, ἀλλὰ μὲ εὐκολία διασχίζει ὅλη τὴν οἰκουμένη καὶ συναντᾶται μὲ ἐκείνους πὺ ἀγαπᾶ. Αὐτὸ ἀκριβῶς κάνω καὶ ἐγὼ τώρα, περιφέροντάς σε στὴ σκέψη μου. Καὶ σὲ παρακαλῶ, ὅπως ἔκανες καὶ κατὰ τὸ παρελθόν, κοσμώντας τὸν ἑαυτὸ σου καὶ προφυλάσσοντας τὶς Ἐκκλησίες ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ἔτσι νὰ κάνεις καὶ τώρα· νὰ ἀποστρέφεται, μὲ τὴν ἀνδρεία πὺ σοῦ ταιριάζει, αὐτοὺς πὺ προκάλεσαν τόσες ταραχές σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη καὶ συν-

- 10 στρέφεσθε μετὰ τῆς προσηκούσης ὑμῖν ἀνδρείας. Τοῦτο γὰρ ἀρχὴ τῆς λύσεως τοῦ χειμῶνος, τοῦτο ἀσφάλεια ταῖς Ἐκκλησίαις, τοῦτο τῶν κακῶν διόρθωσις, ὅταν τοὺς τὰ τοιαῦτα πονηρευσαμένους ὑμεῖς οἱ ὑγιαίνοντες ἀποστρέφησθε καὶ μηδὲν κοινὸν ἔχητε πρὸς αὐτούς.
- 15 Ἐννοῶν τοίνυν τοῦ πράγματος τὴν ἀντίδοσιν καὶ τοὺς ἐντεῦθεν κειμένους στεφάνους, τὴν προσήκουσαν ἀνδρείαν ἐπιδείξασθαι παρακλήθητι εἰς τοῦτο αὐτό, καὶ ἡμῶν τῶν ἀγαπώντων σε μεμνησθαι διηνεκῶς, τὰ μέγιστα ἡμῖν χαριζόμενος.

4'

ΜΩΥΣΗ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οἶμαι μὲν μηδὲ γραμμάτων σε δεῖσθαι τῶν ἡμετέρων εἰς τὸ τὴν προσήκουσαν ἀνδρείαν ἐπιδείξασθαι καὶ ἀποστραφῆναι τοὺς τοσαῦτα κακὰ ἐργασαμένους ταῖς Ἐκκλησίαις καὶ τὴν οἰκουμένην ταραχῶν ἐμπλήσαντας· διὰ γὰρ ὧν ἐποίησας, ἐδήλωσας. Ἄλλ' ἐπειδὴ 5 συνεχῶς καὶ δι' ἐκάστης προφάσεως προσφθέγγεσθαί σου τὴν εὐλάβειαν ἐμοὶ περισπούδαστον, καὶ νῦν τὰ αὐτὰ παρακαλῶ, ὥστε αὐτόν τε τῇ προσηκούσῃ ἀνδρείᾳ χρῆσασθαι εἰς τὸ ἀποστρέφεσθαι ἐκείνους, τοὺς τε ἄλλους ἅπαντας εἰς τοῦτο ἀλείφειν. Οὐ γὰρ μικρὸς ὑμῖν κείσεται ὁ μισθός, εἰ τοὺς χειμῶνα τοσοῦτον ἀνάψαντας καὶ τὸ 10 πᾶν ἐμπλήσαντας μυρίων σκανδάλων, μέλλοιτε ἀποστρέφεσθαι ὡς προσῆκόν ἐστι. Καὶ γὰρ μεγίστην ἐντεῦθεν τὰ πράγματα λήψεται διόρθωσιν. Καὶ ἡμῶν δὲ τῶν ἀγαπώντων σε σφόδρα διηνεκῶς μεμνησθαι παρακαλοῦμεν. Οἶσθα γὰρ ὅπως διετέθημέν τε καὶ διακείμεθα ἀεὶ περὶ τὴν σὴν εὐλάβειαν.

4A'

ΡΩΜΑΝΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Καὶ τοῦτο σὸν καὶ τῆς μεγάλης σου καὶ ὑψηλῆς καὶ φιλοσόφου

τάραξαν τις Ἐκκλησίες. Γιατί αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς ἀπαλλαγῆς ἀπὸ τὴ συμφορὰ, αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ ἀσφάλεια γιὰ τις Ἐκκλησίες, αὐτὸ θὰ εἶναι ἡ ἐξάλειψη τῶν κακῶν, ὅταν αὐτοὺς ποὺ μηχανεύτηκαν αὐτὰ σεῖς οἱ σώφρονες τοὺς ἀποστρέψετε καὶ δὲν ἔχετε τίποτε τὸ κοινὸ μαζί τους.

Κατανοώντας λοιπὸν τὴν ἀνταπόδοση ποὺ θὰ ἔχει τὸ πρᾶγμα αὐτὸ καὶ τὰ στεφάνια ποὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτό, παρακαλῶ νὰ δείξεις τὴν πρέπουσα ἀνδρεία σ' αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ θέμα καὶ ἐμένα ποὺ σὲ ἀγαπῶ νὰ μὲ θυμᾶσαι διαρκῶς, χαρίζοντάς μου χαρὰ μεγάλη.

90

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΩΥΣΗ

Νομίζω βέβαια πὼς δὲν σοῦ χρειάζονται τὰ δικά μου γράμματα γιὰ νὰ δείξεις τὴν πρέπουσα ἀνδρεία καὶ νὰ ἀποστραφεῖς αὐτοὺς ποὺ τόσα κακὰ προξένησαν στὶς Ἐκκλησίες καὶ γέμισαν ταραχῆς τὴν οἰκουμένη, γιατί μὲ ὅσα ἔκανες τὸ ἔδειξες. Ἐπειδὴ ὅμως μοῦ εἶναι πολὺ σημαντικό νὰ συνομιλῶ μὲ τὴν εὐλάβειά σου συνεχῶς καὶ μὲ κάθε πρόφαση, καὶ τώρα γιὰ τὰ ἴδια σὲ παρακαλῶ, ὥστε καὶ σὺ ὁ ἴδιος νὰ δείξεις τὴν ἀνδρεία ποὺ χρειάζεται στὸ νὰ ἀποστρέφεις ἐκείνους, καὶ τοὺς ἄλλους ὅλους νὰ τοὺς προετοιμάσεις νὰ κάνουν τὸ ἴδιο. Γιατί δὲν θὰ σὲ περιμένει μικρὴ ἀνταμοιβή, ἐὰν θὰ ἀποστρέφεις, ὅπως εἶναι πρέπον, αὐτοὺς ποὺ προκάλεσαν τόση συμφορὰ καὶ γέμισαν τὸ πᾶν μὲ μυριάδες σκάνδαλα. Γιατί ἀπὸ αὐτὸ ἡ κατάσταση θὰ πάρει μεγάλη διόρθωση. Παρακαλῶ ἐπίσης νὰ θυμᾶσαι διαρκῶς καὶ ἐμένα ποὺ σὲ ἀγαπῶ πάρα πολὺ. Γιατί γνωρίζεις καὶ πὼς συμπεριφέρθηκα καὶ πὼς αἰσθάνομαι πάντοτε γιὰ τὴν εὐλάβειά σου.

91

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΡΩΜΑΝΟ

Καὶ αὐτὸ εἶναι γνώρισμα δικό σου καὶ τῆς μεγάλης καὶ ἀνώτε-

γνώμης, τὸ μὴδὲ ἐν χειμῶνι τοσούτων πραγμάτων ἐπιλαθέσθαι τῆς ἡμετέρας ἀγάπης, ἀλλὰ μένειν ἀκίνητον καὶ ἀκμάζουσιν διατηροῦντα τὴν πρὸς ἡμᾶς φιλίαν. Τοῦτο γὰρ ἔγνω μὲν καὶ παρὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀφικνουμένων σαφῶς, ἦδειν δὲ καὶ πρὶν ἢ παρ' ἐτέρων μάθω. Οἶδα γάρ σου τὸ στερρὸν καὶ ἀπερίτρεπτον τῆς διανοίας, τὸ πεπηγὸς καὶ ἀκίνητον τῆς γνώμης. Διὸ καὶ πολλὰς ἔχω χάριτας τῇ θεοσεβείᾳ τῇ σῆ, καὶ παρακαλῶ σου τὴν εὐλάβειαν, καὶ ἐν μεγίστης αἰτῶ χάριτος μέρει, τὸ συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν, ἡνίκα ἂν ἐξῆ. Οἶσθα γὰρ 10 ὅσῃν δεχόμεθα παρακλήσιν καὶ ἐν ἄλλοτρίᾳ διατρίβοντες, ὅταν καὶ γράμματα δεξώμεθα τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς ἡμᾶς εὐαγγελιζόμενα. Σφόδρα γὰρ ἐπιθυμοῦμεν καὶ ἐρρῶσθαι καὶ ὑγιαίνειν τὴν σῆν θεοσεβείαν, ἐπειδὴ περ ἢ ὑγεία ἢ σῆ πολλοῖς στηριγμὸς καὶ λιμὴν καὶ βακτηρία τυγχάνει καὶ μυρίων κατορθωμάτων ὑπόθεσις.

4B'

ΜΩΥΣΗ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Ἡ μὲν ὑπερβολὴ τῶν ἐγκωμίων τῶν τοῖς γράμμασιν ἐγκειμένων τῆς σῆς τιμιότητος, σφόδρα ἡμῶν ὑπερβαίνει τὴν οὐθένειαν. Διὸ, τούτων ἀφέμενος, μὴ διαλίπης εὐχόμενος ὑπὲρ τε τοῦ κοινοῦ τῶν Ἐκκλησιῶν, ὑπὲρ τε τῆς ταπεινώσεως τῆς ἡμετέρας, καὶ τὸν 5 φιλόανθρωπον παρακαλῶν Θεὸν δοῦναι λύσιν τοῖς καταλαβοῦσι τὴν οἰκουμένην κακοῖς. Εὐχῶν γὰρ μόνων τὰ παρόντα δεῖται πράγματα, καὶ εὐχῶν μάλιστα τῶν ὑμετέρων, τῶν πολλῆν πρὸς τὸν Θεὸν παραρησίαν κεκτημένων. Μὴ δὴ διάλιπτε τοῦτο ἐκτενῶς ποιοῦντες· καὶ ἡμῖν δέ, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, συνεχῶς ἐπιστέλλειν μὴ κατοκνεῖτε· οὐ 10 γὰρ πολὺ τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος. Σφόδρα γὰρ ἐπιθυμοῦμεν μανθάνειν περὶ τῆς ὑμετέρας ὑγείας, ἐπεὶ περ ὑμῶν ἢ ὑγεία πολλοῖς στηριγμὸς καὶ παράκλησις γίνεται. Ἄει μὲν γὰρ ὑμῶν χρεια τῆς ζωῆς, μάλιστα δὲ νῦν ἐν τοσούτῳ χειμῶνι καὶ ζόφῳ, ἴν', ὡς περ καθαροὶ φωστῆρες φαινόμενοι, λάμπητε τοῖς χειμαζομένοις καὶ κλυδωνιζομένοις.

1. Καὶ τὸν πρεσβύτερο Μωϋσῆ συνιστᾷ νὰ προσεύχεται γιὰ τὴν κατάπαυση τῶν δεινῶν τῆς Ἐκκλησίας. (Πρβλ. καὶ Ἐπιστολὴ 55η).

ρης και τῆς καρτερικῆς διαθέσεώς σου, τὸ ὅτι μέσα στὴ θεομηνία τόσων καταστάσεων, ὄχι μόνο δὲ λησμόνησες τὴν ἀγάπη μου, ἀλλὰ παραμένεις ἀμετακίνητος καὶ διατηρεῖς ἀκμαία τὴ φιλία σου γιὰ μένα. Αὐτὸ βέβαια τὸ ἔμαθα μὲ σαφήνεια ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλὰ τὸ γνῶριζα καὶ πρὶν τὸ μάθω ἀπὸ ἄλλους. Γιατὶ γνωρίζω τὴ σταθερότητα καὶ τὸ ἀμετάβλητο τῆς διάνοιάς σου, τὴν προσηλωμένη καὶ ἀμετακίνητη γνώμη σου. Γι' αὐτὸ καὶ αἰσθάνομαι μεγάλη εὐγνωμοσύνη πρὸς τὴ θεοσέβειά σου καὶ παρακαλῶ τὴν εὐλάβειά σου καὶ ζητῶ σὰν πολὺ μεγάλη χάρη νὰ μοῦ γράφει συνεχῶς, ὅταν τῆς εἶναι δυνατό. Γιατὶ γνωρίζεις πόση παρηγοριὰ αἰσθάνομαι, ζώντας σὲ ξένη χώρα, ὅταν δέχομαι καὶ γράμματα, ποὺ μοῦ φέρνουν τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς υἰείας σου. Καὶ ἐπιθυμῶ πάρα πολὺ καὶ νὰ χαίρει καὶ νὰ υἰγιαίνει ἡ θεοσέβειά σου, ἐπειδὴ ἡ υἰεία ἡ δική σου εἶναι γιὰ πολλοὺς στήριγμα καὶ καταφύγιο καὶ προϋπόθεση μυρίων κατορθωμάτων.

92

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΩΥΣΗ

Τὰ ὑπερβολικὰ ἐγκώμια ποὺ ὑπάρχουν στὰ γράμματα τῆς ἐντιμότητάς σου ξεπερνοῦν κατὰ πολὺ τὴ μηδαμινότητά μου. Γι' αὐτό, ἀφήνοντας αὐτά, μὴ παραλείπεις νὰ προσεύχεσαι γιὰ τὸ σύνολο τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὴν ταπείνωση τῆ δική μου, καὶ νὰ παρακαλεῖς τὸ Θεὸ¹ νὰ καταπαύσει τὰ δεινὰ ποὺ κατέλαβαν τὴν οἰκουμένη. Γιατὶ ἡ παρούσα κατάσταση μόνο ἀπὸ προσευχὲς ἔχει ἀνάγκη, καὶ μάλιστα τῶν δικῶν σου προσευχῶν, ποὺ ἔχεις πολλὴ παρρησία πρὸς τὸ Θεό. Μὴ παραλείπεις λοιπὸν νὰ τὸ κάνεις αὐτὸ ἀκατάπαυστα, ἀλλὰ καὶ σὲ μένα, ὅταν εἶναι δυνατό, μὴν ἀμελεῖς νὰ γράφεις συνεχῶς, γιατί δὲν εἶναι μεγάλη ἡ ἀπόσταση. Καὶ θέλω πάρα πολὺ νὰ μαθαίνω γιὰ τὴν υἰεία σου, ἐπειδὴ ἡ υἰεία σου γιὰ πολλοὺς γίνεται παρηγοριὰ καὶ στήριγμα. Γιατὶ πάντοτε βέβαια εἶναι ἀναγκαῖα ἡ ζωὴ σου, ἰδιαίτερα ὁμως τώρα μέσα σὲ τόση συμφορὰ καὶ θλίψη, ὥστε, προβάλλοντας σὰν καθαρὰ ἀστέρια, νὰ λάμπετε σ' αὐτοὺς ποὺ δοκιμάζονται καὶ ταλαντεύονται.

15 Ἴν' οὖν καὶ ἡμεῖς εὐθυμῶμεν, πυκνὰ πέμπετε ἡμῖν γράμματα, περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας εὐαγγελιζόμενα, καὶ οὐ μικρὰν καρπώσομεθα παράκλησιν, ἂν ταῦτα συνεχῶς μανθάνωμεν περὶ τῆς τιμιότητος τῆς ὑμετέρας.

4Γ'

**ΑΦΘΟΝΙΩ, ΘΕΟΔΩΤΩ, ΧΑΙΡΕΑ,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙ,
ΚΑΙ ΠΑΣΙ ΤΟΙΣ ΤΗΣ ΣΥΝΟΙΚΙΑΣ ΥΜΩΝ**

Φέρει μὲν τι πλεόν εἰς παραμυθίας λόγον τοῖς ἀγαπῶσι καὶ ἡ σωματικὴ παρουσία τῶν ἀγαπωμένων. Ἐπεὶ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος συνεχῶς, μᾶλλον δὲ διηνεκῶς, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν τῶν πιστῶν ἐπὶ τῆς αὐτοῦ διανοίας περιφέρων, καὶ οὐδὲ ἐν ταῖς ἀλύσεσιν, 5 οὐδὲ ἐν τοῖς δεσμοῖς καὶ ἐν τῇ ἀπολογία ἀνεχόμενος αὐτοὺς ἀποθέσθαι, ὃ καὶ δηλῶν, ἔλεγε, «διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν, ἐν τε τοῖς δεσμοῖς μου καὶ ἐν τῇ ἀπολογία καὶ βεβαίωσει τοῦ Εὐαγγελίου», μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς καὶ τὴν τοῦ σώματος ἐπεζῆτει παρουσίαν, οὕτω λέγων· «ἡμεῖς δὲ ἀπορφανισθέντες ἀφ' ὑμῶν πρὸς 10 καιρὸν ὥρας, προσώπῳ, οὐ καρδίᾳ, περισσοτέρως ἐσπουδάσαμεν τὸ πρόσωπον ὑμῶν ἰδεῖν».

Ὁ δὲ καὶ ἡμεῖς πάσχομεν νῦν, τῶν τε ἐωρακότων ἡμᾶς, τῶν τε οὐχ ἐωρακότων μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ἐπιζητοῦντες τὴν παρουσίαν. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο τέως οὐκ ἔστι (κωλύει γὰρ καὶ τῆς ὁδοῦ 15 τὸ μῆκος, καὶ ἡ τοῦ ἔτους ὥρα, καὶ ὁ τῶν ληστῶν φόβος, καὶ τὸ μὴ ράδιον ἡμῖν εἶναι καὶ τούτων χωρὶς κινεῖσθαι οἴκοθεν, καὶ μακρὰς ἀποδημίας ἀποδημεῖν), ἐπὶ τὸν δεύτερον ἦλθομεν πλοῦν, τὴν τε ὀφειλομένην ἀποδιδόντες ὑμῖν πρόσρησιν, καὶ πρὸ ταύτης παρακαλοῦντες καὶ ἐν μέρει μεγίστης αἰτοῦντες χάριτος, τὸ διηνεκῶς ἡμῶν 20 εὐχομένους μεμνησθαι καὶ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ προσπίπτειν μετὰ πολλῆς τῆς εὐγενείας καὶ τῶν δακρῶν ὑπὲρ τῆς ταπεινώσεως τῆς

1. Β' Κορ. 11,28.

2. Φιλ. 1,7.

Γιὰ νὰ χαίρομαι λοιπὸν καὶ ἐγώ, στέλνε μου πυκνὰ γράμματα, ποὺ νὰ μοῦ φέρνουν τὰ εὐχάριστα νέα τῆς ὑγείας σου, καὶ δὲ θὰ παίρνω λίγη παρηγοριά, ἐὰν μαθαίνω αὐτὰ συνεχῶς γιὰ τὴν ἐντιμότητά σου.

93

**ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΝΤΕΣ
ΑΦΘΟΝΙΟ, ΘΕΟΔΟΤΟ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΑ,
ΚΑΙ ΣΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΣΥΓΚΑΤΟΙΚΟΥΣ ΣΑΣ**

Καὶ ἡ σωματικὴ παρουσία αὐτῶν ποὺ ἀγαπῶνται παρέχει ὀπωσδήποτε κάποια περισσότερη παρηγοριά γιὰ ἐκείνους ποὺ ἀγαποῦν. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος, μολονότι συνεχῶς, ἢ μᾶλλον πάντοτε, περιέφερε στὴ σκέψη του τοὺς πιστοὺς ὅλης τῆς οἰκουμένης¹ καὶ δὲν ἄντεχε νὰ τοὺς ἀφήσει οὔτε ὅταν ἦταν ἀλυσσοδεμένος οὔτε ὅταν ἦταν φυλακισμένος οὔτε ὅταν ἀπολογοῦνταν, πρᾶγμα ποὺ φανερώνοντάς το ἔλεγε, «ἐπειδὴ σᾶς ἔχω μέσα στὴν καρδιά μου καὶ τώρα ποὺ εἶναι φυλακισμένος καὶ ὅταν ἐλεύθερος κηρύττω ὑπερασπίζοντας καὶ βεβαιώνοντας τὴν ἀλήθεια τοῦ Εὐαγγελίου»², μὲ πολλὴ λαχτάρα ἐπιζητοῦσε καὶ τὴ σωματικὴ παρουσία τους λέγοντας τὰ ἐξῆς· «ἐμεῖς ὅταν σᾶς στερηθήκαμε προσωρινά, μὲ τὸ σῶμα βέβαια, ὄχι μὲ τὴν καρδιά, εἶχαμε περισσότερη λαχτάρα νὰ δοῦμε τὸ πρόσωπό σας»³.

Αὐτὸ ἀκριβῶς παθαίνω καὶ ἐγὼ τώρα, ἐπιδιώκοντας μὲ πολλὴ λαχτάρα τὴν παρουσία καὶ αὐτῶν ποὺ μὲ ἔχουν δεῖ καὶ ἐκείνων ποὺ δὲν μὲ εἶδαν. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατὸ (γιατὶ τὸ ἐμποδίζουν καὶ ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ ὁ φόβος τῶν ληστῶν καὶ τὸ ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι εὐκόλο σὲ μένα νὰ μετακινηθῶ ἀπὸ τὸ σπίτι μου καὶ νὰ ἀναλάβω μακρὰ ἀποδημία) προτίμησα τὸν δεῦτερο δρόμο, καὶ τὸν ὀφειλόμενον χαιρετισμὸ στέλνοντας σὲ σᾶς καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν παρακαλῶντας καὶ ζητώντας ὡς μεγάλη χάρη τὸ νὰ μὲ μνημονεύετε πάντοτε ὅταν προσεύχεσθε καὶ νὰ ἱκετεύετε τὸν φιλόνητο Θεὸ μὲ πολλή

3. *Α' Θεσσ.* 2,17.

ἡμετέρας. Οἱ γὰρ τὸν εὐριπον τῶν βιωτικῶν διαφυγόντες πραγμά-
των καὶ τοῦ καπνοῦ καὶ τῆς ζάλης τῶν ἐν τῷ μέσῳ κακῶν ἀπαλλα-
γέντες, καί, καθάπερ εἰς λιμένα τινὰ εὐδιον καὶ ἀκύμαντον, τῆς κα-
25 λῆς ταύτης φιλοσοφίας ὄρμον τὰς ἑαυτῶν ὀδηγήσαντες ψυχὰς καὶ
τὰς νύκτας ταῖς ἱεραῖς παννυχίσιν ἡμέρας ἐργαζόμενοι καὶ φανερώ-
τερον ἐν ταύταις ὀρῶντες ἢ ἐν ταῖς ἡμέραις ἕτεροι, δίκαιοι ἂν εἴητε
ἡμῖν ἀπὸ τῶν εὐχῶν ὑμῶν μεταδοῦναι συμμαχίας. Δυνατὸν γὰρ καὶ
ἐκ τοσοῦτου καθημένουσ διαστήματος ἀπολαβεῖν ἡμᾶς τούτων, καὶ
30 τόπος οὐδεὶς ἐστίν, οὐδὲ χρόνος, ὁ τὴν τοιαύτην δυνάμενος διακόψαι
βοήθειαν.

Συμμαχήσατε τοίνυν ἡμῖν καὶ χεῖρα ὀρέξατε διὰ τῶν εὐχῶν
τῶν ὑμετέρων. Τοῦτο γὰρ μάλιστα μέγιστον ἀγάπης εἶδος ἐστίν. Καὶ
μετὰ τῶν εὐχῶν τῶν ὑμετέρων καὶ περὶ τῆς υἰείας τῆς ὑμετέρας
35 δηλοῦν ἡμῖν μὴ κατοκνεῖτε, ἵνα καὶ ἐντεῦθεν μεγίστην δεχώμεθα τὴν
παραμυθίαν, ἐντροφῶντες ὑμῶν τῇ ἀγάπῃ καὶ ὡς παρόντας τοὺς
ἀπόντας φανταζόμενοι· δύναται γὰρ καὶ εἰκόνας τοιαύτας ὑπογράψαι
τὸ γνησίως φιλεῖν. Κἂν ἐν χαλεπωτέρῳ ταύτης τύχωμεν ὄντες ἐρη-
μία, πολλὴν ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν.

4Δ'

ΠΕΝΤΑΔΙΑ: ΔΙΑΚΟΝΩ.

Ἐγὼ σου τὴν ἀγάπην, ἣν περὶ ἡμᾶς ἔχεις, ἦδειν μὲν καὶ ἔμπρο-
σθεν δι' αὐτῶν μαθῶν τῶν πραγμάτων, ἔμαθον δὲ σαφέστερον νῦν
ἐξ ὧν ἐπέσταλκας ἡμῖν. Καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα σε θαυμάζομεν, οὐ
διὰ τὸ γράψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ ἀπαγγεῖλαι ἡμῖν πάντα τὰ γεγε-
5 νημένα. Τοῦτο γὰρ καὶ θαρρούσης ἡμῖν καὶ μεριμνώσης τὰ ἡμέτερα.
Διὰ ταῦτα σκιρτῶμεν, χαίρομεν, εὐφραίνόμεθα, μεγίστην παράκλη-

4. Ὁ κατεξοχὴν «λειτουργικὸς» πατὴρ τῆς Ἐκκλησίας, στίς δοκιμασίες ποῦ περνᾷ, αισθάνεται ὅτι ἔχει ἀνάγκη πολλῆς προσευχῆς καὶ δακρύων, καὶ παρακαλεῖ νὰ τὸν βοηθήσουν σ' αὐτὸ οἱ πρεσβύτεροι καὶ μοναχοὶ πρὸς τοὺς ὁποίους γράφει. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ ποῦ κατάφεραν νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τῆς βιωτικῆς μέριμνης καὶ ἔχουν μεταβάλλει τῆς νύχτες σὲ μέρες μὲ τῆς παννυχίδες τους, κρίνει ὅτι εἶναι οἱ πρὸς κατάλληλοι νὰ τὸν βοηθήσουν μὲ τῆς προσευχῆς τους νὰ ξεπεράσει τῆς δοκιμασίες του. (Πρβλ. Ἐπιστολὴ 114).

εὐγένεια καὶ δάκρυα γιὰ τὴ δική μου ταπείνωση⁴. Γιατὶ σεῖς ποὺ διαφύγατε τὸν Εὐριπο⁵ τῶν βιωτικῶν προβλημάτων καὶ ἔχετε ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὸν καπνὸ καὶ τὴν τρικυμία τῶν κακῶν ποὺ προέκυψαν, καὶ ὀδηγήσατε τὶς ψυχές σας στὸν ὄρμο τῆς καλῆς αὐτῆς φιλοσοφίας (τῆς ἀσκήσεως), σὰν σὲ λιμάνι ἤσυχο καὶ γαληνεμένο, καὶ μεταβάλλετε τὶς νύχτες σὲ ἡμέρες μὲ τὶς παννυχίδες καὶ βλέπετε κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῶν καθαρότερα ἀπὸ ὅσο βλέπουν ἄλλοι κατὰ τὴ διάρκεια τῆς ἡμέρας, θὰ ἦσασταν οἱ πιὸ κατάλληλοι νὰ μοῦ προσφέρετε μὲ τὶς προσευχές σας βοήθεια. Γιατὶ εἶναι δυνατό, μολονότι βρίσκομαι σὲ τόσο μεγάλη ἀπόσταση, νὰ ἀπολαμβάνω αὐτὲς καὶ δὲν ὑπάρχει κανένας τόπος, οὔτε χρόνος, ποὺ νὰ μπορεῖ νὰ παρεμποδίσει αὐτὴ τὴ βοήθεια.

Συμμαχῆστε λοιπὸν μαζί μου καὶ δῶστε μου χέρι βοήθειας μὲ τὶς προσευχές σας. Γιατὶ αὐτὴ πρὸ πάντων εἶναι ἡ πιὸ μεγάλη μορφή ἀγάπης. Ἐπίσης μαζί μὲ τὶς προσευχές σας μὴ ἀδιαφορεῖτε νὰ μὲ ἐνημερώνετε γιὰ τὴν υἰγεία σας, ὥστε καὶ ἀπὸ αὐτὸ νὰ δοκιμάζω μεγάλη παρηγοριά, μὲ τὸ νὰ βρίσκω εὐχαρίστηση στὴν ἀγάπη σας καὶ νὰ φαντάζομαι ὡς παρόντες ἐκείνους ποὺ εἶναι ἀπόντες. Γιατὶ καὶ εἰκόνες τέτοιες μπορεῖ νὰ σχηματίσει ἡ γνήσια ἀγάπη. Καὶ ἂν ἀκόμα τύχει νὰ βρεθῶ καὶ σὲ χειρότερη ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐρημιά, θὰ παίρνω μεγάλο κουράγιο ἀπὸ αὐτές.

94

ΣΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΠΕΝΤΑΔΙΑ

Ἐγὼ βέβαια γνώριζα καὶ ἀπὸ πρὶν τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχεις γιὰ μένα, μαθαίνοντάς την ἀπὸ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Τὴν κατάλαβα ὁμως καλύτερα τώρα ἀπὸ ὅσα μοῦ ἔγραψες. Καὶ σὲ θαυμάζω ιδιαίτερα γι' αὐτό, ὄχι μόνο γιὰ τὸ ὅτι ἔγραψες, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ὅτι μοῦ ἀνάφερες ὅλα ὅσα συνέβησαν. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα ὅτι ἔχεις ἐμπιστοσύνη σὲ μένα καὶ φροντίζεις γιὰ ὅσα μὲ ἀφοροῦν. Γι' αὐτὰ

5. Πρόκειται γιὰ τὸ γνωστὸ στενὸ μεταξὺ Εὐβοίας καὶ Στερεᾶς Ἑλλάδας, μὲ τὴν ἐπίσης γνωστὴ του παλῖρροια, μὲ τὴν ὁποία ὁ ἱερός συγγαφεάς παρομοιάζει τὰ δεινὰ ποὺ βρῆκαν τὴν Ἐκκλησία στὶς μέρες του.

σιν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ τοσαύτῃ καθήμενοι, τὴν ἀνδρείαν ἔχομεν τὴν σὴν, τὴν ἔνστασιν, τὴν ἀπερίτρεπτον γνώμην, τὴν σύνεσιν τὴν πολλήν, τὴν ἐλευθεροστομίαν, τὴν παρρησίαν τὴν ὑψηλήν, δι' ἧς κατήσχυνας 10 μὲν τοὺς ὑπεναντίους, καιρίαν δὲ δέδωκας τῷ διαβόλῳ πληγὴν, ἡλειψας δὲ τοὺς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἀγωνιζομένους, καθάπερ ἀριστεὺς γενναῖος ἐν πολέμῳ τρόπαιον στήσασα λαμπρόν, καὶ νίκην ἀραμένη φαιδράν, καὶ ἡμᾶς δὲ τοσαύτης ἐνέπλησας ἡδονῆς, ὡς νομίζειν μῆτε ἐν ἀλλοτρίᾳ εἶναι, μῆτε ἐν ξένη γῆ, μῆτε ἐν ἐρημίᾳ, ἀλλ' 15 ἐκεῖσε παρεῖναι καὶ μεθ' ὑμῶν εἶναι καὶ ἐντρυφᾶν σου τῇ τῆς ψυχῆς ἀρετῇ.

Χαῖρε τοίνυν καὶ εὐφραίνου τοιαύτην ἀραμένη νίκην καὶ τοιούτους εὐκόλως ἐπιστομίσασα θῆρας καὶ τὰς ἀναισχύντους αὐτῶν ἐμφράξασα γλώττας καὶ λυσοῶντα ἀπορράψασα στόματα. Τοιοῦτον 20 γὰρ ἡ ἀλήθεια μεθ' ἧς ἠγωνίσω καὶ ὑπὲρ ἧς ἐσφάγης πολλάκις· ἐν βραχέσι ρήμασι κρατεῖ τῶν συκοφαντούντων· ὥσπερ οὖν τὸ ψεῦδος κᾶν μυρίους περιβάληται λόγων διαύλους, διαρρεῖ καὶ καταπίπτει ραδίως καὶ ἀράχνης ἐστὶν ἀδρανέστερον. Χαῖρε τοίνυν καὶ εὐφραίνου (οὐ γὰρ παύσομαι συνεχῶς ταῦτα λέγων τὰ ρήματα), ἀνδρίζου 25 καὶ κραταιοῦ καὶ καταγέλα πάσης ἐπαγομένης σοι παρ' αὐτῶν ἐπιβουλῆς. "Ὅσῳ γὰρ ἂν χαλεπώτερον ἀγριαίνωσι, τοσοῦτω βαθυτέρας καθ' ἑαυτῶν τὰς πληγὰς ἐπιφέρουσι, σὲ μὲν οὐδὲ μικρὸν ἀδικοῦντες, ὥσπερ οὐδὲ τὴν πέτραν τὰ κύματα, ἑαυτοὺς δὲ διαλύοντες καὶ ἀσθενεστέρους ποιοῦντες καὶ ὑπερβαλλούσας καθ' ἑαυτῶν 30 σωρεύοντες τὰς τιμωρίας.

Μηδὲν τοίνυν δέδιθι τῶν ἀπειλουμένων, κᾶν τοὺς ὀδόντας βρῦχωσι, κᾶν θυμῷ πολλῷ μεθύωσι, κᾶν φόνιον βλέπωσιν, εἰς ἀγριότητα θηρίων ὑπὸ τῆς πονηρίας ἐκπεσόντες. Ὁ γὰρ μέχρι σήμερον ἐξαρπάσας σε τῶν ποικίλων αὐτῶν καὶ διαφορῶν ἐπιβουλῶν, οὐδ' 35 τὸς σε καὶ εἰς τὸ μέλλον ἀνδριζομένην ἐν ἀσφαλείᾳ καταστήσει πλείονι· καὶ ἐρεῖς καὶ αὐτή· «βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πληγαὶ αὐτῶν, καὶ ἐξησθένησαν ἐπ' αὐτοὺς αἱ γλῶσσαι αὐτῶν». "Ὅπερ καὶ γέγονε, καὶ ἔσται, ὥστε καὶ σὲ μείζονα καρπώσασθαι τὸν μισθὸν

σκιρτῶ, χαίρομαι καὶ εὐφραίνομαι, καί, μολονότι βρίσκομαι σὲ τόσο μεγάλη ἔρημιά, ἔχω πάρα πολὺ μεγάλη παρηγοριὰ τὴν ἀνδρεία σου, τὴν ἀντίσταση, τὴν ἀμετάβλητη γνώμη, τὴν πολλὴ σύνεση, τὴν εἰλικρίνεια, τὸ μεγάλο θάρρος, μὲ τὸ ὁποῖο καταντρόπιασες τοὺς ἀντίθετους καὶ ἔδωσες χτύπημα στὸν διάβολο, καὶ προετοίμασες αὐτοὺς ποὺ ἀγωνίζονται γιὰ τὴν ἀλήθεια, στήνοντας περίλαμπρο τρόποιο σὰν γενναῖος ἀγωνιστῆς στὸν πόλεμο καὶ ἐπιτυγχάνοντας λαμπρὴ νίκη, καὶ ἐμένα γέμισες μὲ τόση εὐχαρίστηση, ὥστε νὰ νομίζω ὅτι οὔτε σὲ ξένη χώρα εἶμαι, οὔτε σὲ ἄφιλόξενη γῆ, οὔτε σὲ ἔρημιά, ἀλλὰ ὅτι βρίσκομαι ἐκεῖ καὶ εἶμαι μαζί σου καὶ ἀπολαμβάνω τὴν ἀρετὴ τῆς ψυχῆς σου.

Νὰ χαίρεσαι λοιπὸν καὶ νὰ εὐφραίνεσαι ἀφοῦ πέτυχες τέτοια νίκη, ἀποστομώνοντας εὐκολα τέτοια θηρία, φράζοντας τὶς ἀδιάντροπες γλῶσσες τους καὶ ράβοντας τὰ λυσσασμένα στόματα. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ ἀλήθεια μὲ τὴν ὁποία ἀγωνίστηκες καὶ γιὰ τὴν ὁποία πολλὲς φορές θυσιάστηκες· μὲ λίγα λόγια ἐπιβάλλεται στοὺς συκοφάντες· ὅπως πάλι τὸ ψέμα, καὶ ἂν ἀκόμα ἐκφρασθεῖ μὲ μύριες μορφὲς λόγων, διαρρέει καὶ ἐξαντλεῖται εὐκολα καὶ γίνεται πιὸ ἀνίσχυρο καὶ ἀπὸ τὴν ἀράχνη. Νὰ χαίρεσαι λοιπὸν καὶ νὰ εὐφραίνεσαι (γιατὶ δὲ θὰ πάψω νὰ ἐπαναλαμβάνω συνεχῶς αὐτὰ τὰ λόγια), νὰ αἰσθάνεσαι ἀνδρεία καὶ δυνατὴ καὶ νὰ εἰρωνεύεσαι κάθε σκευωρία ποὺ γίνεται εἰς βάρος σου ἀπὸ αὐτοὺς. Γιατὶ ὅσο πιὸ πολὺ ἄγριοι γίνονται, τόσο πιὸ βαθειὲς πληγὲς προκαλοῦν στὸν ἑαυτό τους, καὶ ἐνῶ ἐσένα δὲν σὲ βλάπτουν στὸ παραμικρό, ὅπως οὔτε τὰ κύματα βλάπτουν τὴν πέτρα, τοὺς ἑαυτοὺς τους ὅμως τοὺς διαλύουν καὶ τοὺς κάνουν πιὸ ἀνίσχυρους, καὶ συσσωρεύουν ἐναντίον τους πολὺ μεγάλες τιμωρίες.

Μὴ φοβᾶσαι λοιπὸν τίποτε ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα σὲ ἀπειλοῦν, ἔστω καὶ ἂν τρίζουν τὰ δόντια, ἔστω καὶ ἂν διακατέχονται ἀπὸ μεγάλο θυμὸ, ἔστω καὶ ἂν σὲ βλέπουν μὲ φονικὴ διάθεση, ἔχοντας ξεπέσει σὲ ἀγριότητα θηρίων ἀπὸ τὴν κακία. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ μέχρι σήμερα σὲ γλύτωσε ἀπὸ τὶς διάφορες καὶ ποικίλες ἐπιβουλὲς τους, αὐτὸς καὶ στὸ μέλλον θὰ σὲ φέρει γενναία σὲ περισσότερη ἀσφάλεια καὶ θὰ πεῖς καὶ σύ· «σὰν παιδικὰ βέλη ἔγιναν τὰ χτυπήματά τους καὶ παρέλυσαν ἐπάνω τους οἱ γλῶσσες τους»¹, πρᾶγμα ποὺ ἔγινε καὶ θὰ γίνε, ὥστε καὶ σὺ νὰ ἀπολαύσεις μεγαλύτερη ἀνταμοιβή.

καὶ λαμπροτέρους στεφάνους λαβεῖν, ἐκείνους τε ἀμετανόητα νο-
40 σοῦντας μείζονι παραδοθῆναι κολάσει.

Τί γὰρ ἐνέλιπον ἐπιβουλή; ποῖον τρόπον μηχανημάτων οὐκ
ἐκίνησαν, ἐπιχειροῦντες ἐπιβουλεύειν τῇ στερρᾷ σου καὶ γνησίᾳ
Θεῷ, μᾶλλον δὲ καὶ γενναίᾳ καὶ ἀνδρειοτάτῃ ψυχῇ; Κατήγαγον εἰς
ἀγοράν, τὴν ἐκκλησίας καὶ θαλάμου πλεον εἰδυῖαν οὐδέν, ἀπ' ἀγο-
45 ρᾶς εἰς δικαστήριον, ἀπὸ δικαστηρίου εἰς δεσμωτήριον. Ψευδομαρ-
τύρων ἠκόνισαν γλώσσας, συκοφαντίαν ἔραψαν ἀναίσχυντόν,
φόνους εἰργάσαντο καὶ χειμάρρους αἱμάτων ρεῦσαι ἐποίησαν, καὶ
πυρὶ καὶ σιδήρῳ σώματα νέων ἀνάλωσαν, ἄνδρας τοσοῦτους καὶ
τοιούτους πληγαῖς, αἰκισμοῖς, μυρίαις τιμωρίαις περιέβαλον, πάντα
50 ἐκίνησαν, ἵνα δυνηθῶσιν ἀναγκάσαι σε καὶ βιάσασθαι τῷ φόβῳ
εἰπεῖν τᾶναντία ὧν ἤδεις. Καὶ καθάπερ ἀετὸς ὑψηλὰ πετόμενος,
οὕτω διαρρήξασα αὐτῶν τὰ δίκτυα, πρὸς τὸ σοὶ πρέπον τῆς ἐλευθε-
ρίας ἀνέβης ὕψος, οὐ παραλογισθεῖσα παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ συκο-
φάντας αὐτοὺς ἀποφήνας ἐπὶ τῷ ἐγκλήματι τούτῳ τοῦ ἔμπρησμοῦ,
55 ἐφ' ᾧ μάλιστα ἐδόκουν μέγα φρονεῖν οἱ ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι.

Ἐννοοῦσα τοίνυν τὰ παρελθόντα ἅπαντα, πόσα κύματα καὶ χει-
μῶνά σοι οὐκ εἰργάσαντο, πόση ζάλη καὶ κλυδώνιον οὐκ ἐποίησεν,
ἀλλ' ἐν μέσῃ μαινομένη θαλάττῃ μετὰ γαλήνης ἐπλευσας, προσδόκα
ταχέως καὶ τὸν λιμένα μετὰ πολλῶν τῶν στεφάνων. Ἐπειδὴ δὲ καὶ
60 περὶ ἡμῶν βούλει μανθάνειν, ζῶμεν, ὑγιαίνομεν, πάσης ἀπηλλάγμε-
θα ἀρρωστίας. Εἰ δὲ καὶ ἡρρωστοῦμεν, ἱκανὸν ἡμῖν φάρμακον εἰς
ὑγείαν τῆς σῆς εὐλαβείας ἢ ἀγάπη, ἢ γνησία καὶ θερμὴ καὶ στερρὰ
καὶ ἀπερίτρεπτος. Ἐπεὶ οὖν οὐ τὴν τυχοῦσαν ἡμῖν εὐφροσύνην φέρει
τὸ συνεχῶς μανθάνειν τὰ περὶ τῆς ρώσεώς σου καὶ τῆς ἀσφαλείας
65 ἀπάσης, παρακαλοῦμεν, ὃ καὶ χωρὶς παρακλήσεως εἴωθας ποιεῖν,
συνεχέστερον ἐπιστέλλειν τὰ περὶ τῆς ὑγείας σου καὶ τοῦ οἴκου σου
παντὸς καὶ τῶν προσηκόντων σοι· οἶσθα γὰρ ὅπως καὶ σὲ καὶ τὸν
εὐλογημένον σου οἶκον πάντα μεριμνῶμεν.

2. Μετὰ τὴν ἐκθρόνιση καὶ τὴν ἐξορία τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, οἱ ἀντίπαλοί του ὄχι μόνο δὲν καθησύχασαν, ἀλλὰ μετῆλθαν κάθε μέσο γιὰ νὰ ἐκφοβίσουν τοὺς ὁπαδοὺς του καὶ νὰ τοὺς ἀναγκάσουν νὰ καταθέσουν εἰς βᾶρος του. Ἡ διακόνισσα Πενταδία, πρὸς τὴν ὁποία ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολὴ αὐτῆ, συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν γυναικῶν ἐκείνων ποὺ ὑπέστησαν μύρια βασανιστήρια καὶ ἐξευτελισμούς, ἀλλὰ τὰ

καὶ νὰ πάρεις πιὸ λαμπρὰ στεφάνια, καὶ ἐκεῖνοι ποὺ νοσοῦν ἀμετανόητα νὰ παραδοθοῦν σὲ μεγαλύτερη κόλαση.

Τί ἄραγε παρέλειψαν ἀπὸ τῆ σκευωρία; Ποιά μέθοδο μηχανορραφίας δὲν ἔθεσαν σὲ ἐνέργεια, στὴν προσπάθειά τους νὰ συκοφαντήσουν τὴ σταθερὴ καὶ εἰλικρινῆ στὸ Θεό, ἢ μᾶλλον τὴν γενναία καὶ ἀνδρεία ψυχὴ σου; Ὁδήγησαν στὴν ἀγορὰ ἐσένα, ποὺ ἐκτὸς τῆς ἐκκλησίας καὶ τοῦ σπιτιοῦ τίποτε ἄλλο δὲ γνωρίζεις, ἀπὸ τὴν ἀγορὰ στὸ δικαστήριον καὶ ἀπὸ τὸ δικαστήριον στὴ φυλακὴ. Ἀκόνισαν γλῶσσες ψευδομαρτύρων, χάλκευσαν ἀδιάντροπη συκοφαντία, ἐκτέλεσαν δολοφονίες, καὶ ἔκαναν νὰ ρεῦσουν χεῖμαρροι αἱμάτων, καὶ μὲ φωτιά καὶ ξίφος ἀφάνισαν σώματα νέων, ἄνδρες πάρα πολλοὺς καὶ σπουδαίους τοὺς μεταχειρίστηκαν μὲ πλήγματα, βασανιστήρια καὶ μύριες τιμωρίες, ἔκαναν τὰ πάντα γιὰ νὰ μπορέσουν νὰ σὲ ἀναγκάσουν καὶ νὰ σὲ ἐκβιάσουν μὲ τὸν ἐκφοβισμό νὰ πεῖς τὰ ἀντίθετα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ γνώριζες. Καὶ σὰν ἀετὸς ὑψιπέτης, ἀφοῦ ἔσχισες τὰ δίχτυα τους, ἀνέβηκες στὸ ὕψος τῆς ἐλευθερίας ποὺ σοῦ πρέπει, χωρὶς νὰ ἐξαπατηθεῖς ἀπὸ αὐτούς, καὶ ἀφοῦ τοὺς ἀποκάλεσες συκοφάντες γιὰ τὸ ἔγκλημα αὐτὸ τοῦ ἐμπρησμοῦ, γιὰ τὸ ὁποῖο μάλιστα καυχῶνταν οἱ ἄθλιοι καὶ ταλαίπωροι².

Σκεπτόμενη λοιπὸν ὅλα τὰ περασμένα, πόσες ταραχὲς καὶ συμφορὰ δὲν σοῦ προκάλεσαν, πόση θύελλα καὶ τρικυμία δὲν σοῦ ἔφεραν, καὶ ὅμως μέσα στὴ τρικυμισμένη θάλασσα ἔπλευσες μὲ γαλήνη, περίμενε σύντομα καὶ τὸ λιμάνι μὲ τὰ πολλὰ στεφάνια. Ἐπειδὴ ὅμως θέλεις νὰ μάθεις καὶ γιὰ μένα, ζῶ, ὑγιαίνω, ἔχω ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ κάθε ἀρρώστια. Ἀλλὰ καὶ ἐὰν ἦμουν ἄρρωστος, θὰ ἦταν ἀρκετὸ φάρμακο γιὰ νὰ θεραπευθῶ ἢ ἀγάπη τῆς εὐλάβειάς σου, ἢ εἰλικρινῆς, ἢ θερμῆς, ἢ σταθερῆς καὶ ἀμετάβλητης. Ἐπειδὴ ὅμως μοῦ δίνει μεγάλη χαρὰ τὸ νὰ μαθαίνω διαρκῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου καὶ τὴν ἀσφάλειά σου γενικᾶ, σὲ παρακαλῶ, αὐτὸ ποὺ καὶ χωρὶς παράκληση συνηθίζεις νὰ κάνεις, νὰ μοῦ γράφεις πιὸ συχνὰ γιὰ τὴν ὑγεία σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου, καθὼς καὶ ὄλων τῶν δικῶν σου. Γιατὶ γνωρίζεις ὅτι ἐνδιαφέρομαι καὶ γιὰ σένα καὶ γιὰ ὀλόκληρο τὸ εὐλογημένο σπίτι σου.

ἀντιμετώπισε ὅλα μὲ θάρρος καὶ ἀγωνιστικὸ φρόνημα καὶ μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Θεοῦ κατάφερε νὰ φράξει τίς ἀδιάντροπες γλῶσσες τους καὶ νὰ ράψει τὰ λυσσασμένα στόματά τους.

4E'

ΠΑΙΑΝΙΩ.

Χαλεπὰ τὰ γεγενημένα, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν παθόντων καὶ στάντων γενναίως, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ποιησάντων θρηνεῖν ἀναγκαῖον. Καθάπερ γὰρ τὰ δυσθάνата τῶν θηρίων πολλῶ τῷ θυμῷ ταῖς ἀκμαῖς τῶν δοράτων ἐμπίπτοντα, πρὸς τὰ βαθύτερα τῶν σπλάγγνων 5 ὠθοῦσι τὰ ξίφη, οὕτω δὴ καὶ οἱ τὰς παρανομίας ταύτας τολμῶντες, τὸ χαλεπὸν τῆς γεέννης πῦρ κατὰ τῆς ἑαυτῶν συνάγουσι κεφαλῆς. Εἰ δὲ ἐγκαλλωπίζονται οἷς ποιοῦσι, καὶ διὰ τοῦτο μάλιστα εἰσιν ἐλεεινοὶ καὶ πλειόνων ἄξιοι δακρῦων, ὅτι καὶ ταύτη χαλεπωτέρας ἑαυτοῖς τὰς εὐθύνas κατασκευάζουσι. Τούτους οὖν δεῖ θρηνεῖν διη- 10 νεκῶς, τοῖς δὲ πικρῶς οὕτω σφαττομένοις ὑπ' αὐτῶν συνήδεσθαι τῶν βραβείων, τῶν στεφάνων τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀποκειμένων, καὶ ταύτην μεγίστην ποιεῖσθαι καὶ σαφειστάτην ἀπόδειξιν τῆς καιρίας τοῦ διαβόλου πληγῆς. Εἰ γὰρ μὴ καιρίαν αὐτὴν ἐδέξατο, οὐκ ἂν τοσοῦτον ἔπνευσε διὰ τῶν πειθομένων αὐτῷ.

15 Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐννοῶν, δέσποτά μου θαυμασιώτατε, μεγίστην δέχου παράκλησιν, καὶ γράφε συνεχῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς υγείας τῆς σῆς. Ἐπιθυμοῦμεν γὰρ ἰδεῖν καὶ περιπτύξασθαι τὴν φίλην ἡμῖν κεφαλὴν, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο νῦν οὐκ ἔστι, παρακαλῶ σου τὴν εὐγένειαν, αὐτόν τε ἡμῖν συνεχῶς ἐπιστέλλειν τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς 20 σῆς, καὶ τοῖς σφόδρα ἡμᾶς ἀγαπῶσι πολλὴν εἰς τοῦτο παρασκευάζειν τὴν εὐκολίαν.

4S'

ΑΜΠΡΟΥΚΛΗ, ΔΙΑΚΟΝΩ, ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΣΥΝ ΑΥΤΗ,

Τὰ κύματα, ταῖς πέτραις προσρηγνύμενα, ἐκείνας μὲν οὐδὲ μι-

1. Τῆς θηριωδίας τῶν ἀντιπάλων τοῦ ὁ ι. Χρυσόστομος τῆς παρομοιάζει με τῆς ἀντιδράσεις τῶν πληγωμένων θηρίων, τὰ ὅποια, καθὼς ἀναπηδοῦν ἀπὸ τὸν πόνο ποὺ τοὺς προκαλοῦν τὰ βέλη τῶν κυνηγῶν, σπρώχνουν πρὸς βαθειὰ τῆς αἰχμῆς τοὺς, αὐξάνοντας ἔτσι τὸν πόνο τοὺς καὶ ἐπισπεύδοντας τὸ τέλος τοὺς. Γι' αὐτὸ ἀξιοδάκρυτοι

95

ΣΤΟΝ ΠΑΙΑΝΙΟ

Φοβερά ὅσα ἔγιναν, ὅμως δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ θρηνοῦμε γιὰ ἐκείνους ποὺ τὰ ὑπέφεραν καὶ τὰ ἀντιμετώπισαν γενναῖα, ἀλλὰ γιὰ ἐκείνους ποὺ τὰ προκάλεσαν. Γιατὶ ὅπως τὰ θηρία ποὺ εἶναι δύσκολη ἢ θανάτωσή τους, πέφτοντας μὲ πολὺ θυμὸ στὶς αἰχμές τῶν δοράτων σπρώχνουν τὰ ξίφη πιὸ βαθειὰ στὰ σπλάγχνα τους, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἀποτολμοῦν αὐτὲς τὶς παρανομίες συγκεντρώνουν ἐναντίον τῆς κεφαλῆς τους τὴ φοβερὴ φωτιὰ τῆς κολάσεως¹. Ἐὰν ὅμως κομπάζουν γι' αὐτὰ ποὺ κάνουν, γι' αὐτὸ ἰδιαίτερα εἶναι ἐλεεινοὶ καὶ ἀξιοδάκρυτοι, ἐπειδὴ καὶ γι' αὐτὸ κάνουν πιὸ δύσκολες τὶς εὐθύνες γιὰ τὸν ἑαυτὸ τους. Αὐτοὺς λοιπὸν πρέπει νὰ θρηνοῦμε διαρκῶς, ὅσο γιὰ ἐκείνους, ποὺ τόσο βάνουσα σφάζονται ἀπὸ αὐτούς, πρέπει νὰ χαιρόμαστε μαζί τους γιὰ τὰ βραβεῖα, τὰ στεφάνια ποὺ τοὺς ἀναμένουν στοὺς οὐρανοὺς, καὶ νὰ θεωροῦμε αὐτὸ τρανὴ καὶ ὀλοφάνερη ἀπόδειξη τοῦ καίριου πλήγματος τοῦ διαβόλου. Διότι, ἂν δὲ δεχόταν καίρια τὸ πλήγμα, δὲν θὰ ἐκδήλωνε τόση ὀργὴ μέσω ἐκείνων ποὺ πείθονται σ' αὐτόν.

Σκεπτόμενος ὅλα αὐτά, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, δέξου τὴ θερμὴ μου παράκληση καὶ γράφε μου συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου. Ἐπιθυμῶ βέβαια νὰ δῶ καὶ νὰ ἐναγκαλισθῶ τὴν ἀγαπητὴ σὲ μένα κεφαλὴ. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ τώρα δὲν εἶναι δυνατὸ, παρακαλῶ λοιπὸν τὴν εὐγένειά σου, καὶ ὁ ἴδιος νὰ μοῦ γράφεις συχνὰ γιὰ τὴν ὑγεία σου καὶ σ' ἐκείνους ποὺ μὲ ἀγαποῦν πολὺ κάνοντας μεγάλη εὐκολία στὸ θέμα αὐτό.

96

ΣΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΑΜΠΡΟΥΚΛΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΑΖΙ Μ' ΑΥΤΗΝ

Τὰ κύματα, ὅταν προσκρούουν στοὺς βράχους, ἐκείνους βέ-

δὲν εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ βασανίζονται καὶ σφάζονται βάνουσα, ἀλλὰ ὅσοι ἀποτολμοῦν τὶς θηριωδίες αὐτὲς, γιατί μ' αὐτὲς αὐξάνουν τὸ πῦρ τῆς κολάσεως ποὺ τοὺς ἀναμένει.

κρὸν διασαλευῖσαι δύναται, ἑαυτὰ δὲ μειζόνως τῷ ραγδαίῳ τῆς ρύ-
 μης διαλύοντα ἀφανίζει. Τοῦτο καὶ ἐφ' ὑμῶν ἔστιν ἰδεῖν νῦν, καὶ τῶν
 ἐπιβουλευόντων ὑμῖν εἰκῆ καὶ μάτην. Ὑμῖν μὲν γὰρ καὶ ἡ παρὰ τῷ
 5 Θεῷ παρρησία καὶ ἡ παρ' ἀνθρώποις δόξα πλείων ἐντεῦθεν γίνεται,
 ἐκείνοις δὲ κρῖμα καὶ αἰσχὺνη καὶ ὄνειδος. Ἐπεὶ καὶ τοιοῦτον ἡ ἀρε-
 τή, καὶ τοιοῦτον ἡ κακία· ἡ μὲν καὶ πολεμουμένη μειζόνως ἀνθεῖ,
 αὐτὴ δὲ καὶ πολεμοῦσα ἀσθενεστέρα γίνεται καὶ ταύτη μάλιστα κα-
 ταλύεται.

10 Μεγίστην τοίνυν ἔχουσαι παράκλησιν τῶν γινομένων τὴν ὑπό-
 θεσιν, χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε καὶ κραταιοῦσθε. Ἴστε γὰρ ἐφ' οἷς
 ἀπεδύσασθε ἐπάθλοις εἰς τὸν τῆς ἀνδρείας ταύτης ἀγῶνα, καὶ ποῖα
 ὑμᾶς καρτερούσας καὶ εὐχαρίστως φερούσας τὰ συμπίπτοντα ἀνα-
 15 μένει ἀγαθά, «ἃ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν, οὔτε οὖς ἤκουσεν, οὔτε ἐπὶ
 καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη». Καὶ τὰ μὲν λυπηρὰ τοιαῦτα παροδεύεται
 καὶ τῷ παρόντι συγκαταλύεται βίῳ, τὰ δὲ ἐντεῦθεν ἔπαθλα ἀθάνατα
 μένει. Καὶ πρὸ τῶν ἐπάθλων δὲ ἐκείνων οὐ μικρὰν καὶ ἐντεῦθεν
 καρποῦσθε ἡδονήν, τῇ ἐλπίδι τοῦ χρηστοῦ συνειδότος καὶ προσδο-
 20 κία στεφάνων ἐκείνων τρεφόμεναι.

Ταῦτα οἶδ' ὅτι καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων οἴσθα γραμμάτων, ἀλλ',
 ἵνα μακρὰν ποιήσωμεν τὴν ἐπιστολήν, ἐξέτεινα τὴν παράκλησιν. Εὖ
 γε γὰρ οἶδ' ὅτι σφόδρα ἡμῶν τῶν γραμμάτων ἐρᾶς καὶ μεθ' ὑπερβο-
 λῆς σφόδρα, καὶ τοῦτο οἶμαι αἴτιον εἶναι τοῦ συνεχῶς ἡμῖν ἐγκαλεῖν,
 25 ὅτι μὴ πολλάκις ἐπεστάλκαμεν. Οὐ γὰρ δυνάμεθά σου κορέσαι τὴν
 ἐπιθυμίαν, κἂν καθ' ἐκάστην πέμπωμεν γράμματα, διὰ τὸ σφόδρα
 ἡμῶν ἐκκρέμασθαι τῶν ἐπιστολῶν. Ὁ Θεὸς σοι τὸν μισθὸν δῶ
 καὶ τὴν ἀμοιβὴν τῆς τοσαύτης περὶ ἡμᾶς ἀγάπης, καὶ ἐν τῷ παρόντι
 βίῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

30 Ἡμεῖς μέντοι οὐ διαλιμπάνομεν διὰ τῶν ἐμπιπτόντων συνεχῶς
 ἐπιστέλλοντες· ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς τὰ μέγιστα χαριούμεθα τοῦτο

1. Ἄλλη προσφιλεῖς παρομοίωση ποὺ χρησιμοποιεῖ ὁ Χρυσόστομος, χαρα-
 κτηρίζοντας τὶς βιαιότητες τῶν ὀπαδῶν τοῦ Θεοφίλου, εἶναι καὶ αὐτὴ ἐδῶ. Ὅπως τὰ
 μανιασμένα κύματα, προσκρούοντας πάνω στοὺς βράχους, δὲν μποροῦν καθόλου νὰ
 τοὺς μετακινήσουν, ἀλλὰ διαλύονται τὰ ἴδια καὶ χάνονται, ἔτσι καὶ οἱ ἐχθροὶ τῆς Ἐκ-
 κλησίας, μὲ ὅσο πιὸ μεγάλη ὀρμὴ ἐπιτίθενται ἐναντίον τῶν πιστῶν, αὐτῶν μὲν αὐξά-

βαια δὲν μποροῦν οὔτε ἐλάχιστα νὰ τοὺς κουνήσουν, τὸν ἑαυτὸ τους ὁμως διαλύοντάς τον περισσότερο ἀπὸ τὴν ὀρμὴ τῆς ροῆς τὸν ἀφανίζουν¹. Αὐτὸ μποροῦμε νὰ τὸ δοῦμε τώρα καὶ σὲ σᾶς καὶ σ' αὐτοὺς ποὺ σᾶς ἐπιβουλεύονται μάταια καὶ ἄδικα. Γιατὶ γιὰ σᾶς καὶ ἡ παρρησία κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ ἡ δόξα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους γίνονται περισσότερο ἀπὸ αὐτά, ἐνῶ γιὰ ἐκείνους γίνονται κατάκριση καὶ ντροπὴ καὶ μομφή. Γιατὶ ἡ ἀρετὴ καὶ ἡ κακία εἶναι καὶ τέτοια· ἡ ἀρετὴ δηλαδὴ ὅταν πολεμεῖται ἀυξάνει περισσότερο, ἐνῶ ἡ κακία καὶ ὅταν ἀκόμα πολεμεῖ γίνεται ἀσθενέστερη καὶ ἔτσι πρὸ πάντων καταλύεται.

Ἔχοντας λοιπὸν πάρα πολὺ μεγάλη παρηγοριὰ τὴν ὑπόθεση τῶν ὄσων ἔγιναν, νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ εὐφραίνεσθε καὶ νὰ ἐνδυναμώνεσθε. Γιατὶ γνωρίζετε γιὰ ποιά ἔπαθλα ἀποδυθήκατε στὸν ἀγῶνα αὐτῆς τῆς ἀνδρείας, καὶ ποιά ἀγαθὰ σᾶς περιμένουν ὅταν δείχνετε καρτερία καὶ ὑπομένετε μὲ εὐχαρίστηση ὅσα συμβαίνουν, ἀγαθὰ «ποὺ οὔτε μάτι εἶδε, οὔτε αὐτὶ ἄκουσε, οὔτε νοῦς ἀνθρώπου φαντάστηκε»². Καὶ τὰ λυπηρὰ γεγονότα βέβαια παρέρχονται καὶ καταργοῦνται μαζί μὲ τὴν παρούσα ζωὴ, τὰ ἔπαθλα ὁμως ποὺ προέρχονται ἀπὸ αὐτὰ μένουν ἀθάνατα. Ἀλλὰ καὶ πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ἔπαθλα ἀπολαμβάνετε μεγάλη εὐχαρίστηση ἐνισχυόμενες μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς ἀγαθῆς συνείδησης καὶ τὴν προσδοκία τῶν στεφανιῶν ἐκείνων.

Αὐτὰ γνωρίζω ὅτι τὰ ἤξερες καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ δικά μου γράμματα· ἀλλὰ ἐμάκρυνα τὴν παρηγοριά, γιὰ νὰ κάνω πιὸ μεγάλο τὸ γράμμα. Γιατὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι τὰ γράμματά μου τὰ ἀγαπᾶς πάρα πολὺ καὶ ὑπερβολικὰ πολὺ· καὶ αὐτὸ νομίζω πῶς εἶναι ἡ αἰτία ποὺ συνεχῶς μὲ κατηγορεῖς ὅτι δὲν σοῦ γράφω πολλὰς φορές. Ἀλλὰ δὲν μπορῶ νὰ κορέσω τὴν ἐπιθυμία σου, ἔστω καὶ ἂν στέλνω γράμματα κάθε μέρα, ἐπειδὴ ἐξαρτᾶσαι πολὺ ἀπὸ τὰ γράμματά μου. Εὐχομαι ὁ Θεὸς νὰ σοῦ δώσει τὸ μισθὸ καὶ τὴν ἀνταμοιβὴ τῆς τόσης ἀγάπης σου γιὰ μένα, καὶ στὴν παρούσα ζωὴ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα.

Ἐγὼ λοιπὸν δὲν παραλείπω μὲ αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται νὰ σοῦ γράφω συνεχῶς. Γιατὶ ἐγὼ ὁ ἴδιος χαίρομαι πάρα πολὺ κάνοντάς το

νον τὴν ἀρετὴ καὶ τὴν παρρησία μπροστὰ στὸ Θεό, οἱ ἴδιοι ὁμως ἐπισύρουν τὴν κατάκριση καὶ τὴν τιμωρία.

2. *Α' Κορ.* 2,9. Πρβλ. καὶ *Ἦσ.* 64,4.

ποιούντες καὶ τῇ σῆ ψυχῇ συνεχῶς διὰ τῶν γραμμάτων προσαγο-
 ρεύοντες. Καὶ γὰρ τὴν ἀγάπην, ἣν ἐνέθηκας ἡμῖν ἐξ ἀρχῆς, ταύτην
 διηνεκῶς ἀκμάζουσιν διατηροῦμεν, κἂν πλείονα τούτου πάλιν ἀπο-
 35 λειφθῶμεν ὑμῖν χρόνον, οὐδὲ ἐντεῦθεν αὐτὴ ἀμαυροτέρα γίνεται. Ἐν
 γὰρ διανοίᾳ πανταχοῦ περιφέρομεν ὑμᾶς, ἐκπληττόμενοι τὸ ἀπερί-
 τρεπτον ὑμῶν τῆς γνώμης καὶ τὴν πολλὴν ἀνδρείαν. Γράφε δὴ καὶ
 αὐτὴ συνεχῶς ἡμῖν, τὰ περὶ τῆς υἰείας τῆς σῆς εὐαγγελιζομένη καὶ
 τοῦ οἴκου σου παντός, ἵνα πολλὴν καὶ ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα τὴν
 40 παράκλησιν.

4Ζ'

ΥΠΑΤΙΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Οἶδας καὶ αὐτός, κύριέ μου τιμιώτατε, ὅσον ὑμῖν φέρει μισθὸν
 τὰ διὰ τὸν Θεὸν παθήματα, ἡλίκα βραβεῖα, οἶους στεφάνους· μηδὲν
 οὖν σε θορυβεῖτω τῶν γινομένων, ἐπεὶπερ τοὺς ποιούντας κακῶς
 θρηνεῖν δεῖ. Ἐκεῖνοι γὰρ εἰσιν οἱ μυρίαν κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς
 5 ἐπισωρεύοντες κόλασιν. Αὐτὸς τοίνυν, καθὼς σοι πρέπον ἐστί, τῇ
 προσηκούσῃ κεχρημένος ἀνδρεία, ἀράχνης εὐτελέστερον διάσπα τὰ
 ἐκείνων μηχανήματα καὶ τὰς ἐπιβουλάς, καὶ γράφε συνεχῶς ἡμῖν
 περὶ τῆς υἰείας τῆς σῆς εὐαγγελιζόμενος. Πολλὴν γὰρ δεξόμεθα πα-
 10 ράκλησιν, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρίβοντες, τοιαῦτα παρὰ τῆς τιμιότη-
 10 τός σου δεχόμενοι γράμματα.

4Η'

ΧΑΛΚΙΔΙΑ,

Οὐχ ὥς ἔτυχεν ἠλγήσαμεν, μαθόντες ἐν τοσαύτῃ σε ἀρρωστίᾳ
 εἶναι. Οἶσθα γὰρ ὅπως ἀντεχόμεθά σου τῆς υἰείας, κυρία μου κο-
 σμιωτάτη καὶ εὐλαβεστάτη. Ἴν' οὖν μὴ κατατεινώμεθα τῇ φροντίδι,
 διὰ τινος τοῦ πρώτου ἐκεῖθεν ἀφικνουμένου τοῦτο αὐτὸ δηλῶσαι

1. Καὶ πάλι ἐδῶ ἡ πατρικὴ στοργὴ τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ τὴν ἀρρωστη συν-
 εργάτιδά του.

αὐτὸ καὶ ἀπευθυνόμενος συνεχῶς στὴν ψυχὴ σου μὲ τὰ γράμματα. Γιατὶ τὴν ἀγάπη πού ἔβαλες μέσα μου ἀπὸ τὴν ἀρχή, τὴν διατηρῶ διαρκῶς ἀκμαία. Καὶ ἂν ἀκόμα καθυστερήσω περισσότερο χρόνο ἀπὸ αὐτόν, οὔτε ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ αὐτὴ ἐξασθενίζεται. Γιατὶ στὴ σκέψη μου σὲ περιφέρω παντοῦ, κατάπληκτος ἀπὸ τὴν ἀμετάβλητη γνώμη καὶ τὴν πολλὴ ἀνδρεία σου. Γράφε μου λοιπὸν καὶ σὺ συνεχῶς, γνωστοποιώντας μου τὴν εὐχάριστη ἀγγελία τῆς υἰεῖας τῆς δικῆς σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου, γιὰ νὰ παίρνω καὶ ἀπὸ αὐτὸ κουράγιο.

97

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΥΠΑΤΙΟ

Γνωρίζεις καὶ ὁ ἴδιος, ἐντιμότητα κύριε μου, πόσο μισθὸ ἀποφέρουν τὰ παθήματα γιὰ τὸ Θεό, πόσα βραβεῖα, τί εἶδους στεφάνια. Ἄς μὴ σὲ ταράσσει λοιπὸν τίποτε ἀπὸ ὅσα γίνονται, καθόσον πρέπει νὰ θρηνοῦμε ἐκείνους πού δαπράττουν κακὰ ἔργα. Γιατὶ ἐκεῖνοι εἶναι πού συσσωρεύουν ἀνυπολόγιστη κόλαση ἐναντίον τοῦ κεφαλιοῦ τους. Σὺ λοιπὸν, ὅπως σοῦ ταιριάζει, χρησιμοποιοῦντας τὴν ἀνάλογη ἀνδρεία, κατάστρεφε τὶς κατώτερες καὶ ἀπὸ ἀράχνη μηχανορραφίες καὶ σκευωρίες, καὶ γράφε μου συνεχῶς ἀναφέροντάς μου τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς υἰεῖας σου. Γιατὶ πολλὴ ἀνακούφιση δοκιμάζω, ἂν καὶ ζῶ σὲ ξένη χώρα, παίρνοντας τέτοια γράμματα ἀπὸ τὴν ἐντιμότητά σου.

98

ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ

Δὲν ἐπόνεσα λίγο μαθαίνοντας ὅτι εἶσαι τόσο ἀρρωστη¹. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο ἐνδιαφέρομαι γιὰ τὴν υἰεῖα σου, σεμνότατη καὶ εὐλαβέστατη κυρία μου. Γιὰ νὰ μὴ βασανίζομαι ἀπὸ τὴ φροντίδα, προσπάθησε μὲ κάποιον πού πρῶτος θὰ ἔλθει ἀπὸ ἐκεῖ νὰ μοῦ ἀνα-

5 ἡμῖν σπούδασον, εἴ σοι τέλεον τὰ τῆς ἀρρωστίας ἀνήρηται καὶ πρὸς
καθαρὰν ἐπανήλθες υἰείαν. Οὐδὲ γὰρ τὴν τυχοῦσαν καρπούμεθα
εὐφροσύνην, καὶ ἐν ἐρημίᾳ τοσαύτη καθήμενοι, ὅταν ὑμῶν τῶν ἀγα-
πῶντων ἡμᾶς γνωησίως περὶ τῆς υἰείας καὶ εὐθυμίας μανθάνωμεν.

Εἰδυῖα τοίνυν ἡλίκα ἡμῖν χαρίζη τοιαύτην πέμπουσα ἐπιστολήν,
10 μὴ μελλήσης μηδὲ ὑπερθῆ, ἀλλ' εὐθέως τοῦτο ποιῆσαι παρακλήθη-
τι, ἵν', ὥσπερ νῦν ὑπὸ τῆς ἀθυμίας συνέχεας ἡμᾶς τὴν ἀρρωστίαν εἰ-
ποῦσα, οὕτω τὴν υἰείαν ἀπαγγείλασα τὴν σὴν, πολλὴν ἡμᾶς ἐμπλη-
σθῆναι ποιήσης τῆς ἡδονῆς.

40'

ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ.

Ἐμοὶ μὲν περισπούδαστον τὸ συνεχῶς ὑμῖν ἐπιστέλλειν (τῆς
γὰρ διαθέσεως ὑμῶν καὶ τῆς αἰδοῦς καὶ τῆς τιμῆς, ἣν περὶ ἡμᾶς ἐπε-
δείξασθε, ὅπουπερ ἂν ἀφικώμεθα, ἐπιλαθέσθαι οὐ δυνάμεθα, ἀλλ'
ἔχομεν ὑμῶν διηνεκῶς τὴν μνήμην ἀκμάζουσαν πανταχοῦ περιφέ-
5 ροντες), εἴ δὲ μὴ ὁσάκις ἐβουλόμεθα ἐπεστάλκαμεν, ἀλλὰ σπανιά-
κις, τοῦτο οὐ τῆς ραθυμίας τῆς ἡμετέρας, ἀλλὰ τῆς τῶν πραγμάτων
ἀνάγκης καὶ τοῦ τὴν ὁδὸν ἄβατον ὁδοιπόροις εἶναι νῦν.

Ταῦτ' οὖν εἰδυῖα, κυρία μου κοσμιωτάτη καὶ εὐγενεστάτη, καὶ
γραφόντων ἡμῶν καὶ σιγῶντων, ὁμοίως διάκεισο περὶ τῆς διαθέσε-
10 ως, ἣν ἀεὶ περὶ ὑμᾶς ἐπεδειξάμεθα.

P'

ΜΑΡΚΙΑΝΩ. ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ.

Τοῦτο καὶ ἡμῖν τῆς μακρᾶς σιγῆς αἴτιον γίνεται, ὃ καὶ τῇ εὐγε-
νεῖᾳ τῇ ὑμετέρᾳ, ἀλλὰ σιγῆς οὐ τῆς κατὰ τὴν γνώμην, ἀλλὰ τῆς κατὰ
τὴν γλῶτταν. Ὡς τῇ διανοίᾳ καὶ ἐπιστέλλομεν καὶ προσφεγγόμεθα
συνεχῶς, μᾶλλον δὲ διηνεκῶς, τὴν εὐγενεστάτην καὶ ἐμμελεστάτην

φέρεις τοῦτο ἀκριβῶς, ἐὰν ἡ ἀρρώστια σου πέρασε τελείως καὶ ἐπανῆλθες σὲ πλήρη ὑγεία. Γιατὶ δὲν εἶναι τυχαία ἡ χαρὰ ποὺ αἰσθάνομαι, ζώντας σὲ τόση ἐρημιά, νὰ μαθαίνω γιὰ σᾶς ποὺ μὲ ἀγαπάτε εἰλικρινά, ὅτι εἴσθε ὑγιεῖς καὶ διατελεῖτε σὲ ψυχικὴ γαλήνη.

Γνωρίζοντας λοιπὸν πόσα μοῦ χαρίζεις στέλνοντας τέτοια ἐπιστολή, μὴ βραδύνεις οὔτε νὰ ἀναβάλεις, ἀλλὰ παρακαλῶ νὰ τὸ κάνεις ἀμέσως, ὥστε, ὅπως τώρα μὲ ἀναστάτωσες ἀπὸ τὴ λύπη, λέγοντας μου γιὰ τὴν ἀρρώστια σου, ἔτσι, ὅταν μοῦ ἀναγγεῖλεις τὴν ὑγεία σου, θὰ μὲ κάνεις νὰ γεμίσω ἀπὸ πολλὴ εὐχαρίστηση.

99

ΣΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ

Γιὰ μένα βέβαια εἶναι πολὺ σημαντικό τὸ νὰ σοῦ γράφω συνεχῶς. Γιατὶ ἐξαιτίας τῶν αἰσθημάτων σου καὶ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς ἐκτιμῆσεως ποὺ ἔδειξες γιὰ μένα, ὅπου καὶ ἂν πηγαίνω, δὲν μπορῶ νὰ σὲ λησμονήσω, ἀλλὰ διατηρῶ τὴν ἀνάμνησή σου διαρκῶς ζωηρὴ καὶ τὴν περιφέρω παντοῦ. Ἐὰν ὅμως δὲν σοῦ ἔγραψα ὅσες φορές ἤθελα, ἀλλὰ σπάνια, αὐτὸ δὲν ὀφείλεται στὴν ὀκνηρία τῆ δικῆ μου, ἀλλὰ στὴν ἀνάγκη τῆς καταστάσεως καὶ στὸ ὅτι ὁ δρόμος τώρα εἶναι ἀδιάβατος γιὰ τοὺς ὁδοιπόρους.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, σεμνότατη καὶ εὐγενέστατη κυρία μου, καὶ ὅταν σοῦ γράφω καὶ ὅταν σιωπῶ νὰ διατηρεῖς τὴν ἴδια γνώμη γιὰ τὰ αἰσθήματα ποὺ πάντοτε ἔδειξα ἀπέναντί σου.

100

ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ

Αἰτία τῆς μακρᾶς σιωπῆς μου γίνεται αὐτὸ ποὺ γίνεται καὶ στὴ δική σας εὐγένεια. Ἀλλὰ γίνεται αἰτία σιωπῆς ὄχι ὡς πρὸς τὴ γνώμη, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ γλώσσα. Καθόσον ὡς πρὸς τὴ σκέψη καὶ γράφω καὶ μιλῶ διαρκῶς, ἢ μᾶλλον ἀκατάπαυστα, στὴν εὐγενέστατη καὶ μελωδικὴ ψυχῆ σας καὶ ἔχοντάς σας χαραγμένους στὴ συνεί-

5 ὑμῶν ψυχὴν καὶ ἐγκολάψαντες ὑμᾶς τῷ συνειδότη, πανταχοῦ περι-
φέρομεν· τοιοῦτον γὰρ τὸ φιλεῖν γνησίως.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, κύριοί μου ποθεινότατοι καὶ τιμιώτατοι, ἐπι-
στέλλετε μὲν, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας
δηλοῦντες, θαρρεῖτε δέ, ὅτι καὶ σιγῶντων ὑμῶν τὴν αὐτὴν περὶ τῆς
10 ἀγάπης ὑμῶν ψῆφον οἴσομεν, ἣν καὶ γραφόντων, ἀπὸ τῆς γνώμης
ταῦτα ψηφίζόμενοι τῆς ὑμετέρας.

ΡΑ'

ΣΕΥΗΡΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἡμεῖς μὲν, καίτοι χωρίον ἐρημότατον οἰκοῦντες, καὶ ἐπεστάλ-
καμεν πολλάκις πρὸς τὴν σὴν ἐμμέλειαν καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἀφικνου-
μένους οὐ παύομεθα συνεχῶς ἐρωτῶντες περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς,
αὐτὸς δὲ οὐκ οἶδα, ἀνθ' ὅτου μανικὸς ἡμῶν οὕτως ἐραστῆς ὢν καὶ
5 πολλὴν εὐκολίαν ἔχων τῶν ἐνταῦθα διακομιζόντων τὰ γράμματα,
σιγᾶς οὕτω μακρὰν σιγὴν. Ἄλλ' ἡμεῖς τὸ θερμόν σου καὶ γνήσιον, τὸ
εἰλικρινὲς τῆς διαθέσεως, ὃ περὶ ἡμᾶς ἀεὶ ἐπεδείξω, ἐννοοῦντες καὶ
ἐν τῇ σιγῇ τῇ μακρᾷ μεγίστην καρπούμεθα παράκλησιν. Πλὴν ἀλλὰ
βουλόμεθα καὶ γραμμάτων συνεχῶς ἀπολαβεῖν τῶν σῶν, τὰ περὶ
10 τῆς ὑγείας τῆς σῆς ἡμῖν ἀπαγγελλόντων, καὶ ἃ παρ' ἐτέρων μανθά-
νομεν, ταῦτα παρὰ τῆς γλώττης τῆς σῆς καὶ τῆς χειρὸς ἐβουλόμεθα
μανθάνειν.

Ποίει δὴ τοῦτο νῦν γοῦν, δέσποτά μου τιμιώτατε· οἶσθα γὰρ
ἡλίκᾳ ἡμῖν χαριῆ. Ὡς ἡμεῖς καὶ γράφοντες καὶ μὴ γράφοντες, οὐ
15 παύομεθα μεμνημένοι καὶ τὴν ἀγάπην, ἣν ἀεὶ περὶ τὴν σὴν ἐπεδειξά-
μεθα εὐλάβειαν, διατηροῦντες, ὅπουπερ ἂν ὦμεν. Ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς
τὰ μέγιστα χαριούμεθα τοῦτο ποιοῦντες.

ΡΒ'

ΘΕΟΔΩΤΩ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Τί φῆς; Πλείονά σοι τῶν προσδοκηθέντων τὰ κύματα ἐναπέ-

δησή μου, σᾶς περιφέρω παντοῦ. Γιατί τέτοια εἶναι ἡ γνήσια ἀγάπη.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, περιπόθητοι καὶ ἐντιμότεροι κύριοί μου, γράφετε, ὅταν εἶναι δυνατό, ἀναφέροντας τὴν κατάσταση τῆς υἰείας σας. Καὶ νὰ εἶστε βέβαιοι ὅτι καὶ ὅταν σιωπᾶτε ἔχω γιὰ τὴν ἀγάπη σας τὴν ἴδια γνώμη ποὺ ἔχω καὶ ὅταν γράφετε, καὶ εἶναι αὐτὴ ἡ γνώμη μου ἀνάλογη πρὸς τὴ δική σας.

101

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΕΒΗΡΟ

Ἐγώ, ἂν καὶ διαμένω σὲ ἐρημότατο χωριό, καὶ πολλὰς φορές ἔγραψα στὴ χάρη σου καὶ δὲν παύω νὰ ἐρωτῶ ὅσους ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ συνεχῶς γιὰ τὴν υἰεία σου. Σὺ ὅμως δὲν γνωρίζω γιὰ ποῖο λόγο, ἐνῶ ἦσουν τόσο μανιώδης φίλος μου καὶ εἶχες μεγάλη εὐκολία νὰ βρεῖς αὐτοὺς ποὺ θὰ ἔφερναν ἐδῶ τὰ γράμματα, τηρεῖς τόσο μακρὰ σιωπή. Πάντως ἐγώ, σκεπτόμενος τὰ θερμὰ καὶ γνήσια καὶ εἰλικρινῆ αἰσθήματα, τὰ ὁποῖα ἀνέκαθεν ἔδειξες ἀπέναντί μου, ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὴ μακρὰ σιωπὴ σου παίρνω πολὺ μεγάλη παρηγοριά. Ὅμως θέλω νὰ παίρνω συνεχῶς καὶ γράμματα δικά σου, ποὺ νὰ μοῦ ἀναγγέλλουν τὴν υἰεία σου καὶ αὐτὰ ποὺ μαθαίνω ἀπὸ ἄλλους, θὰ ἤθελα νὰ τὰ μαθαίνω ἀπὸ τὴ δική σου γλώσσα καὶ τὸ δικό σου χέρι.

Κάνε το λοιπὸν αὐτὸ τώρα, ἐντιμότετε δεσπότη μου· γιατί γνωρίζεις βέβαια πόση χαρὰ θὰ μοῦ χαρίσεις. Ὅσο γιὰ μένα, καὶ ὅταν γράφω καὶ ὅταν δὲν γράφω, δὲν παύω νὰ σὲ θυμᾶμαι καὶ νὰ διατηρῶ, ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι, τὴν ἴδια ἀγάπη ποὺ πάντοτε ἔδειξα γιὰ τὴν εὐλάβειά σου. Καὶ τὸ κάνω αὐτὸ γιατί ἐγώ ὁ ἴδιος νοιώθω μεγάλη χαρά.

102

ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΘΕΟΔΩΤΟ

Τί λές; Σηκώθηκαν περισσότερα κύματα τώρα ἀπὸ ὅσα περίμε-

στη νῦν καὶ διὰ τοῦτο ἀλγεῖς; Διὰ τοῦτο μὲν οὖν αὐτὸ χαίρειν χρῆ καὶ σκιρτᾶν. Ἐπεὶ καὶ ὁ μακάριος Παῦλος οὕτως ἐποίει, νῦν μὲν λέγων, «οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσι», νῦν δέ, ὅτι
 5 «χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου». Ὅσῳ γὰρ ἂν μείζων καὶ τραχύτερος ὁ χειμῶν γένηται, τοσούτῳ πλείων ἢ ἐμπορία, λαμπρότεροι τῆς ὑπομονῆς οἱ στέφανοι, πολλὰ τὰ βραβεῖα. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς σου μὲν ἔνεκεν θαρρῶ· οἶδα γὰρ σου τὸ ἀπερίτρεπτον καὶ ἀκλινὲς καὶ στερρόν· τῶν δὲ ἐπιβουλευόντων ἔνεκεν ἀλγῶ καὶ δακρῦω, ὅτι οὐς χρῆ
 10 ἐν τάξει εἶναι τῶν θεραπευόντων, τὰ τῶν ἐχθρῶν ἐπιδείκνυνται. Ἐν με λυπεῖ μόνον, τὸ τῆς τῶν ὀφθαλμῶν σου ἀσθενείας, ὧν καὶ σφόδρα ἀξιῶ πολὺν σε ποιεῖσθαι λόγον, ἰατροῖς τε διαλεγόμενον καὶ τὰ παρὰ σου τοῦ συνεισφέροντα. Ὡς τῶν γε θλίψεων τῶν ἐπαγομένων σοι (ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶπον), αὐτόν τε χαίρειν ἀξιῶ, καὶ ἐγὼ
 15 δέ σοι συνήδομαι. Οἶδα γὰρ ὅσος ἐκ τούτου τίκτεται σοι τῆς ὑπομονῆς ὁ καρπός. Μηδὲν οὖν σε θορυβεῖτω, μηδὲ ταραττέτω τῶν παρεπιπτόντων. Ἐν γὰρ ἐστὶ χαλεπὸν, ἀμαρτία μόνον. Ὡς τὰ γε ἄλλα πάντα ἀγρυπνοῦντί σοι καὶ νήφοντι καὶ κερδῶν ὑπόθεσις ἐστὶ μέγιστη, καὶ τὰ ἀπόρρητα ἐκεῖνα ἀγαθὰ, τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
 20 μετὰ πολλῆς οἴσει σοι τῆς δασιλείας.

Τοιαύτην τοίνυν καθ' ἐκάστην ἡμέραν πραγματευόμενος πραγματείαν, χαῖρε καὶ εὐφραίνου καὶ συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν μὴ κατόκνει. Ἡμεῖς μὲν γὰρ σε βουλόμεθα καὶ μεθ' ἡμῶν εἶναι, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐχ ἡ τοῦ χειμῶνος ὥρα μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ τοῦ θέρους ὁμοίως
 25 ἐστὶν ἐπαχθής, ἐδείσαμεν εἰς ἀέρων σε δυσκρασίαν ἐμβαλεῖν, μάλιστα διὰ τὸ τῶν ὀφθαλμῶν πάθος. Ἔργον τοίνυν ποιησάμενος τὸ πολλὴν τούτοις προσάγειν τὴν ἐπιμέλειαν, καὶ περὶ τούτων, ἡνίκα ἂν συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλης, δήλου, εἶγε κἂν μικρὸν ἄμεινόν σοι διατεθεῖεν, ἵνα, καὶ ἐκ τοσούτου καθήμενοι διαστήματος, πολλὴν
 30 καὶ ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα τὴν εὐφροσύνην.

1. Ρωμ. 5,3.

2. Κολ. 1,24.

νες και γι' αυτό πονᾶς; Ἀλλὰ γι' αυτό πρέπει νὰ χαίρεσαι και νὰ σκιρτᾶς. Γιατί και ὁ μακάριος Παῦλος ἔκαμε τὸ ἴδιο, λέγοντας ἄλλοτε, «και ὄχι μόνο αυτό, ἀλλὰ καυχιόμαστε ἀκόμα και στίς δοκιμασίες»¹, και ἄλλοτε, «χαίρομαι για τὰ παθήματά μου»². Γιατί ὄσο πιὸ μεγαλύτερη και σκληρότερη εἶναι ἡ θεομηνία, τόσο πιὸ μεγάλη γίνεται και ἡ ἐπιχείρηση, πιὸ λαμπρὰ τὰ στεφάνια τῆς ὑπομονῆς και πολλὰ τὰ βραβεῖα. Ἀλλὰ κι ἐγώ, σέ σένα βέβαια ἔχω ἐμπιστοσύνη, ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι εἶσαι ἀμετάβλητος, ἀμετακίνητος και σταθερός, πονῶ ὁμως και χύνω δάκρυα γι' αὐτοὺς πού μηχανορραφοῦν, διότι, αὐτοὶ πού ἔπρεπε νὰ βρίσκονται στὴ θέση τῶν γιατρῶν, δείχνουν διαγωγή ἐχθρική. Ἐνα μόνο πρᾶγμα μὲ κάνει νὰ λυπᾶμαι, ἡ ἀρρώστια τῶν ματιῶν σου, για τὰ ὁποῖα και ἀπαιτῶ νὰ ἐνδιαφερθεῖς πολύ, συζητώντας μὲ γιατροὺς και κάνοντας ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα. Ὅσο για τὶς δοκιμασίες πού σὲ βρίσκουν, ὅπως εἶπα και πιὸ πρὶν, και σὺ ἔχω τὴν ἀξίωση νὰ χαίρεσαι και ἐγώ χαίρομαι μαζί σου. Γιατί γνωρίζω πόση ἀνταμοιβὴ σοῦ ἐτοιμάζεται για τὴν ὑπομονὴ αὐτή. Τίποτε λοιπὸν ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν νὰ μὴ σὲ στενοχωρεῖ οὔτε νὰ σὲ ταραξεί. Ἐνα μόνο πρᾶγμα εἶναι φοβερό, ἡ ἁμαρτία³. Ὡς πρὸς ὅλα τὰ ἄλλα, ἐὰν ἐπαγρυπνεῖς και εἶσαι προσεκτικός, θὰ ἀποτελέσουν μεγάλη προϋπόθεση κερδῶν και θὰ σοῦ φέρουν τὰ ἀπερίγραπτα ἐκεῖνα ἀγαθὰ τῶν οὐρανῶν μὲ μεγάλη ἀφθονία.

Ἀντιμετωπίζοντας λοιπὸν καθημερινὰ τέτοιον ἀγώνα, νὰ χαίρεσαι και νὰ εὐφραίνεσαι και νὰ μὴ ἀμελεῖς νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς. Ἐγώ βέβαια θέλω νὰ βρίσκεσαι μαζί μου, ἐπειδὴ ὁμως ὄχι μόνο ἡ χειμερινὴ ἐποχὴ ἀλλὰ και ἡ θερινὴ εἶναι ἐξίσου δυσάρεστη, φοβήθηκα νὰ σὲ ἐκθέσω στὴν τραχύτητα τῶν ἀνέμων, ἰδιαίτερα μάλιστα λόγω τῆς παθήσεως τῶν ματιῶν σου. Γι' αὐτό, κάνοντας ἔργο σου τὸ νὰ τὰ φροντίζεις πάρα πολύ, καθὼς θὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς, νὰ μοῦ ἀναφέρεις και γι' αὐτά, ὅταν παρουσιάσουν και τὴν παραμικρὴ βελτίωση, για νὰ νοιώσω και ἀπὸ αὐτὸ μεγάλη χαρὰ, ἔστω κι ἂν βρίσκομαι τόσο μακριά.

3. Ἡ ἁμαρτία εἶναι τὸ μόνο πρᾶγμα πού θεωρεῖ ὁ Χρυσόστομος φοβερό. Ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα δεινὰ και οἱ δοκιμασίες τῆς ζωῆς εἶναι πρόσκαιρα και ἀποτελοῦν εὐκαιρίες για νὰ δοκιμασθεῖ ἡ πίστη μας και νὰ λάμψει ἡ ἀρετὴ μας.

ΡΓ'

ΑΜΠΡΟΥΚΛΗ, ΔΙΑΚΟΝΩ, ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΣΥΝ ΑΥΤΗ.

Μακρῶ μὲν διώκισμαι τῷ μήκει τῆς ὁδοῦ τῆς ὑμετέρας τιμιότητος, τὰς δὲ ἀνδραγαθίας ὑμῶν καὶ τὰς ἀριστείας τῶν παρόντων οὐκ ἔλαττον ἔμαθον, καὶ σφόδρα συνήσθην ὑμῖν τῆς ἀνδρείας, τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἀπεριτρέπτου γνώμης καὶ στερρᾶς καὶ ἀδαμαντίνης 5 διανοίας, τῆς ἐλευθεροστομίας, τῆς παρρησίας. Διὰ ταῦτα μακαρίζων ὑμᾶς οὐ παύομαι ὑπὲρ τε τῶν παρόντων, ὑπὲρ τε τῶν μελλόντων ὑμᾶς ὑποδέξασθαι ἀγαθῶν ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι, τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων καὶ πάντα νοῦν καὶ λόγον ὑπερβαινόντων.

Σφόδρα δὲ ἡμᾶς ἐλύπησας ἐκ τοσοῦτου καθημένου διαστήματος, οὐδὲ ἐπιστεῖλαι καταδεξαμένη. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι οὐκ ἐκ ραθυμίας τοῦτο γέγονεν (ἐπίσταμαι γὰρ καὶ γραφούσης ἡμῖν καὶ σιγῶσης, τὴν θερμὴν καὶ γνησίαν ἀγάπην, τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἄδολον, τὴν ἰσχυρὰν καὶ στερράν), ἀλλὰ διὰ τὸ μηδένα εἶναι τὸν ὑπογράφοντα. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτως ἐχρῆν τῇ ἐγκωρίῳ σου γλώττῃ ἡμῖν ἐπιστεῖλαι καὶ 15 τῇ χειρὶ τῇ σῆ. Σφόδρα γὰρ ἀντεχόμεθα, καθάπερ καὶ αὐτὴ οἶσθα, τοῦ συνεχῶς ἐπιστολὰς δέχεσθαι παρὰ τῆς εὐλαβείας τῆς σῆς, ὥστε καθ' ἐκάστην ἡμέραν μανθάνειν ἡμᾶς τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς, καὶ οὐ μικρὰν τῆς τοσαύτης ἐρημίας καὶ τῶν ἐνταῦθα περιστάσεων παράκλησιν ταύτην ἔχομεν.

20 Εἰδυῖα τοίνυν, δέσποινά μου τιμιωτάτη καὶ εὐλαβεστάτη, ὄσπην ἐπιθυμίαν ἔχομεν τούτου, μὴ διαλίπης τὴν καλὴν ταύτην ἡμῖν χαριζομένη χάριν. Καὶ γὰρ πολλοὶ πολλαχόθεν ἐκεῖθεν ἦλθον. Ἄλλ' οὐκ ἐγκαλῶ ἐκείνων ἕνεκεν, διὰ τί μὴ γράμματα ἡμῖν ἐκόμισαν παρὰ τῆς σῆς κοσμιότητος· εἰκὸς γὰρ αὐτοὺς ἀγνοεῖσθαι παρὰ τῆς εὐλαβείας 25 τῆς σῆς. Νῦν μέντοι ὅτε ἐξῆν μετ' εὐκολίας πάσης ἐπιστεῖλαι, καὶ μάλιστα τοιούτων γεγενημένων αὐτόθι, σφόδρα ἐπεθύμουν δέξασθαι γράμματα. Ἀνάκτησαι τοίνυν τὸ ἐν τῷ παρελθόντι χρόνῳ ραθυμηθέν, καὶ πυκνότητι καὶ νιφάδι ἐπιστολῶν τὸ μῆκος τῆς ἔμπροσθεν ἡμῖν παραμύθησαι σιγῆς.

1 Ἀναφορὰ στὸ Α' Κορ. 2,9· «ἃ ὀφθαλμὸς οὐκ οἶδε καὶ οὖς οὐκ ἤκουσε καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν».

2. Φαίνεται ὅτι ἡ διακόνισσα Ἀμπρούκλα (ὅπως ἄλλωστε δείχνει καὶ τὸ ὄνο-

103

ΣΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΑΜΠΡΟΥΚΛΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΑΖΙ Μ' ΑΥΤΗΝ

Διαμένω βέβαια πολύ μακριά από τὴν ἐντιμότητά σου, τὶς ἀνδραγαθίες ὅμως καὶ τὰ κατορθώματά σας δὲν τὰ ἔμαθα λιγότερο ἀπὸ ἐκείνους πού εἶναι παρόντες καὶ πάρα πολύ εὐχαριστήθηκα μαζί σας γιὰ τὴν ἀνδρεία σας, τὴν ὑπομονή, τὴν ἀμετάβλητη γνῶμη καὶ τὴ σταθερὴ καὶ ἀδαμάντινη διάνοια, τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὸ θάρρος. Γι' αὐτὸ δὲν παύω νὰ σᾶς μακαρίζω καὶ γιὰ τὰ τωρινὰ ἀγαθὰ καὶ γιὰ ὅσα πρόκειται νὰ δεχθεῖτε στὸ μέλλοντα αἰῶνα, ἐκεῖνα τὰ ἀπερίγραπτα πού ξεπερνοῦν κάθε ἀνθρώπινη σκέψη καὶ λόγο¹.

Μὲ λύπησες πάρα πολύ πού, ἐνῶ βρίσκομαι τόσο μακριά, οὔτε νὰ μοῦ γράψεις καταδέχτηκες. Καὶ γνωρίζω βέβαια ὅτι αὐτὸ δὲν ἔγινε ἀπὸ ὀκνηρία (γιατὶ ξέρω πολύ καλά, εἴτε μοῦ γράφεις εἴτε σιωπᾶς, τὴ θερμὴ καὶ γνήσια, τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἄδολη, τὴ δυνατὴ καὶ σταθερὴ ἀγάπη σου), ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει κάποιος νὰ τὸ γράψει. Ἔπρεπε ὅμως καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσι νὰ μοῦ γράψεις μὲ τὴν τοπικὴ σου γλῶσσα καὶ μὲ τὸ χέρι τὸ δικό σου². Γιατί, ὅπως ξέρεις καὶ ἡ ἴδια, μὲ ἐνδιαφέρει πάρα πολύ νὰ δέχομαι συνεχῶς γράμματα ἀπὸ τὴν εὐλάβειά σου, γιὰ νὰ μαθαίνω κάθε μέρα γιὰ τὴν ὑγεία σου. Καὶ εἶναι αὐτὸ γιὰ μένα μεγάλη παρηγοριὰ μέσα στὴν τόση ἐρημιὰ καὶ τὶς ἐδῶ καταστάσεις.

Γνωρίζοντας λοιπόν, ἐντιμότατη καὶ εὐλαβέστατη κυρία μου, πόσο τὸ ἐπιθυμῶ αὐτό, μὴ παραλείπεις νὰ μοῦ κάνεις αὐτὴ τὴν καλὴ χάρη. Ἄλλωστε πολλοὶ ἦρθαν ἀπὸ ἐκεῖ κατὰ διάφορα διαστήματα. Ἄλλὰ δὲν σὲ κατηγορῶ ἐξαιτίας ἐκείνων, ἐπειδὴ δὲν μοῦ ἔφεραν γράμματα ἀπὸ τὴ σεμνότητά σου· γιὰτὶ εἶναι φυσικὸ νὰ μὴ τοὺς γνωρίζει ἡ εὐλάβειά σου. Τώρα ὅμως πού εἶναι δυνατὸ μὲ κάθε εὐκολία νὰ μοῦ γράψεις, τὴ στιγμὴ μάλιστα πού τόσοι ἦρθαν ἐκεῖ, ἐπιθυμῶ πάρα πολύ νὰ δεχθῶ γράμματα. Ἀπομάκρυνε λοιπόν τὴν κατὰ τὸ παρελθὸν ραθυμία καὶ μὲ τὴ συχνότητα καὶ τὰ ἀλλεπάλληλα γράμματά σου ἀποζημιώσέ μου γιὰ τὴν προηγούμενη μακρὰ σιωπὴ σου.

μά της) δὲν ἦταν ἐλληνικῆς καταγωγῆς καὶ κατάφευγε σὲ ἄλλους νὰ τῆς γράψουν τὶς ἐπιστολές της.

ΡΑ'

ΠΕΝΤΑΔΙΑ, ΔΙΑΚΟΝΩ.

Τῶν μὲν στεφάνων σε μακαρίζω, οὐδ' ἀνεδήσω καὶ νῦν, διὰ τῆς ἀνδρείας πάντα ἐλομένη παθεῖν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν Θεὸν ὑπερασπίζοντά σου ἔχεις μετὰ πολλῆς τῆς σφοδρότητος. «Ἔως γὰρ θανάτου», φησὶν, «ἀγώνισαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ ὁ 5 Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ», ὅπερ καὶ γέγονε. Μέχρι γὰρ τοσοῦτου δραμοῦσα τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα, πολλὰ ἄνωθεν ἐπεσπάσω τὰ βραβεῖα· τούτου μὲν οὖν ἔνεκεν χαίρω. Ἐπειδὴ δὲ ἔγνω, ὅτι βουλεύη περὶ ἀποδημίας καὶ μεταστῆναι ἐκεῖθεν βούλει, παρακαλῶ σου τὴν τιμιότητα μηδὲν τοιοῦτον ἐννοῆσαι μηδὲ βουλεύσασθαι. Πρῶ- 10 τον μὲν δι' αὐτὸ τοῦτο, ὅτι δὴ στήριγμα τῆς πόλεως εἶ τῆς αὐτό- θι καὶ λιμὴν εὐρύς καὶ βακτηρία καὶ τεῖχος ἀσφαλὲς τοῖς καταπο- νουμένοις. Μηδὲ τοσαύτην ἀπὸ τῶν χειρῶν ἐμπορίαν ρίψης, μηδὲ τοσοῦτον πρόη κέρδος, τοσοῦτους καθ' ἐκάστην ἡμέραν συνάγουσα θησαυροὺς ἀπὸ τῆς παρουσίας τῆς αὐτόθι. Οἷ τε γὰρ ὀρώντες, οἷ τε 15 ἀκούοντές σου τὰ κατορθώματα, οὐ μικρὰ κερδαίνουσιν. Οἴσθα δὲ ἡλίκον τοῦτο φέρει σοὶ τὸν μισθόν.

Πρῶτον μὲν, ὅπερ ἔφην, διὰ τοῦτο παρακαλοῦμεν αὐτόθι μέ- νειν· καὶ γὰρ πεῖραν οὐ μικρὰν δέδωκας τῆς ὠφελείας, ἣν παρέσχες διὰ τῆς αὐτόθι παραμονῆς. Ἐπειτα δὲ οὐδὲ ἡ τοῦ ἔτους ὥρα ἐπιτρέ- 20 πει τοῦτο. Οἴσθα γὰρ σου τοῦ σώματος τὴν ἀσθένειαν καὶ πῶς οὐ ράδιόν σοι κινεῖσθαι ἐν κρυμῶ τοσοῦτω καὶ χειμῶνι. Πρὸς τούτοις, ὡς ἀκούομεν, καὶ τὰ ἰσαυρικὰ ἀνθεῖ.

Πάντα τοίνυν ταῦτα λογισαμένη ὡς συνετή, μηδαμοῦ τέως κι- νεῖσθαι καταδέχου, καὶ περὶ τούτου γράψαι ἡμῖν διὰ ταχέων παρα- 25 κλήθητι, καὶ περὶ τῆς ὑγείας συνεχῶς δήλου τῆς σῆς. Ἐπεὶ καὶ νῦν ἤλγῆσαμεν, μὴ δεξάμενοι γράμματά σου τῆς τιμιότητος, καὶ ἐν φρον- τίδι καθεστήκαμεν, μήποτε ἀρρωστία τοῦτο διεκώλυσεν. Ἴν' οὖν καὶ ταύτην ἀνέλης ἡμῶν τὴν φροντίδα, ταχέως ἡμῖν πέμψον ἐπιστο- λὴν ταῦτα δηλοῦσαν.

ΣΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΠΕΝΤΑΔΙΑ

Σὲ μακαρίζω βέβαια γιὰ τὰ στεφάνια μὲ τὰ ὁποῖα τώρα στόλι-
 σες τὸ κεφάλι σου, προτιμώντας πάντοτε μὲ ἀνδρεία νὰ ὑποφέρεις
 γιὰ τὴν ἀλήθεια. Γι' αὐτὸ καὶ ἔχεις ὑπερασπιστὴ σου τὸ Θεό, πού
 σὲ ὑπερασπίζεται μὲ πολλὴ δύναμη, γιατί λέει: «μέχρι τὴν τελευ-
 ταία σου ἀναπνοὴ νὰ ἀγωνίζεσαι γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ ὁ Κύριος θὰ
 πολεμήσει μὲ τὸ μέρος σου»¹, πράγμα πού ἔγινε. Γιατί, ἀφοῦ διήνυ-
 σες μέχρις αὐτοῦ τοῦ σημείου τὸν ἀγῶνα αὐτὸν τὸν καλό, κέρδισες
 πολλὰ οὐράνια βραβεῖα. Ἐξαιτίας αὐτοῦ λοιπὸν χαίρομαι. Ἐπειδὴ
 ὁμως ἔμαθα ὅτι σκέφτεσαι γιὰ ἀποδημία καὶ θέλεις νὰ μετοικήσεις
 ἀπὸ ἐκεῖ, παρακαλῶ τὴν ἐντιμότητά σου νὰ μὴ ἔχει στὸ νοῦ οὔτε νὰ
 σκέφτεται τίποτε τέτοιο. Πρῶτον βέβαια γι' αὐτὸ ἀκριβῶς, ἐπειδὴ
 εἶσαι στήριγμα τῆς πόλεως ἐκεῖ καὶ εὐρὺ λιμάνι καὶ βακτηρία καὶ
 ἀσφαλὲς τεῖχος γιὰ τοὺς κουρασμένους. Οὔτε νὰ πετάξεις ἀπὸ τὰ
 χέρια σου μιὰ τόσο μεγάλη ἐμπορία, οὔτε νὰ ἀντιπαρέλθεις τόσο
 μεγάλο κέρδος, ἀφοῦ κάθε μέρα συνάγεις τόσο πολλοὺς θησαυροὺς
 ἀπὸ τὴν παρουσία σου ἐκεῖ. Γιατί καὶ αὐτοὶ πού βλέπουν καὶ αὐτοὶ
 πού ἀκοῦνε τὰ κατορθώματά σου δὲν κερδίζουν λίγα. Καὶ γνωρίζεις
 πόση ἀμοιβὴ σοῦ φέρνει αὐτό.

Πρῶτον λοιπὸν, ὅπως εἶπα, γι' αὐτὸ σὲ παρακαλῶ νὰ μείνεις
 ἐκεῖ. Γιατί ἔχεις δώσει μεγάλο δεῖγμα τῆς ὠφέλειας πού πρόσφερες
 μὲ τὴν ἐκεῖ παραμονή σου. Ἐπειτα καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους δὲν τὸ
 ἐπιτρέπει αὐτό. Γνωρίζεις ἄλλωστε τὴν ἀσθένεια τοῦ σώματός σου
 καὶ ὅτι δὲν σοῦ εἶναι εὐκόλο νὰ μετακινεῖσαι μὲ τόσο κρῦο καὶ βα-
 ρυχειμωνιά. Κοντὰ στὰ ἄλλα, ὅπως ἀκοῦμε, βρίσκονται σὲ ἀκμὴ τὰ
 ἰσαυρικὰ γεγονότα.

Ἄφοῦ λοιπὸν σκεφθεῖς ὅλα αὐτά, σὰν συνετὴ πού εἶσαι, μὴ δέ-
 χεσαι πρὸς τὸ παρὸν νὰ μετακινηθεῖς πουθενά, καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ
 μοῦ γράψεις γι' αὐτὸ ὅσο γίνεται γρηγορότερα καὶ νὰ μοῦ ἀναφέ-
 ρεις συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου, γιατί καὶ τώρα πόνεσα πού δὲν
 πῆρα γράμματα τῆς ἐντιμότητάς σου καὶ ἀνησύχησα μήπως ἀρρώ-
 στια σὲ ἐμπόδισε νὰ γράψεις. Γιὰ νὰ μοῦ διώξεις λοιπὸν αὐτὴ τὴν
 ἀγωνία, στεῖλε μου γρήγορα ἐπιστολὴ πού νὰ μοῦ ἀναφέρει ὅλα
 αὐτά.

ΡΕ'

ΧΑΛΚΙΔΙΑ.

Ὁ Θεός σοι τὸν μισθὸν δῶη καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς περὶ ἡμᾶς αἰδοῦς καὶ τιμῆς καὶ γνησίας ἀγάπης. Οὐδὲ γὰρ νῦν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς οἶδα σαφῶς, ὅπως περὶ ἡμᾶς διατεθῆναι ἐσπούδακας. Διὰ τοῦτο καὶ ἐκ τοσοῦτου καθήμενος 5 διαστήματος καὶ πολλῶ τῆς ὁδοῦ εἰργόμενος τῷ μέσῳ καὶ ἐν πολλαῖς ὧν ἐνταῦθα θλίψεσι, διὰ τε τὴν ἐρημίαν τοῦ χωρίου τούτου, διὰ τε τοὺς συνεχεῖς κινδύνους καὶ τὰς ἐπαλλήλους τῶν ληστῶν ἐφόδους, διὰ τε τὴν ἰατρῶν σπάνιν, οὐδενὶ τούτων κωλύομαι μεμνησθαί σου διηνεκῶς τῆς ἐμμελείας, ἀλλὰ τὴν ἀγάπην, ἣν ἐξ ἀρχῆς καὶ περὶ 10 σὲ καὶ περὶ τὸν οἶκόν σου ἔσχηκα, ταύτην ἀκμάζουσαν διατηρῶ καὶ νῦν, οὐδὲν οὐδὲ ἀπὸ τοῦ χρόνου, οὐδὲ ἀπὸ τοῦ μῆκους τῆς ὁδοῦ μαραίνεισθαι αὐτὴν ἀφείς. Τοιοῦτον γὰρ ἐστὶ τὸ ἀγαπᾶν γνησίως.

Καὶ σε παρακαλῶ κατὰ τὴν σύνεσίν σου καὶ τὴν εὐλάβειαν, φέρειν τὰ συμπίπτοντα ἅπαντα γενναίως. Οἶσθα γὰρ ὅτι ἐκ πρώτης 15 ἡλικίας μέχρι τοῦ νῦν διὰ ποικίλων καὶ παντοδαπῶν σχεδὸν ὠδευσας πειρασμῶν, καὶ δύνασαι μετ' εὐκολίας τὸν τῆς ὑπομονῆς ἄθλον ἀγωνίζεσθαι, ὥσπερ οὖν καὶ ἠγωνίσω πολλάκις καὶ λαμπροὺς ὑπὲρ τούτων σεαυτῇ προαπέθου τοὺς στεφάνους. Εἰ δὲ μείζων οὗτος τῶν παρελθόντων, ἀλλὰ καὶ ὁ στέφανος πλείων. Μηδὲν οὖν σε ταραττέ- 20 τω τῶν ἐπαγομένων δεινῶν, ἀλλ' ὅσῳπερ ἂν αὐξῆται τὰ κύματα καὶ μείζον γένηται τὸ κλυδώνιον, τοσοῦτῳ μείζονα ἀνάμενε τὴν ἐμπορίαν καὶ πολλῶ πλείονα τὰ ἔπαθλα τῶν ἰδρώτων καὶ μείζονα καὶ λαμπρότερα. «Οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ἡμᾶς». Ὅδοις γὰρ τὰ παρόν- 25 τα, καὶ τὰ χρηστὰ καὶ τὰ λυπηρὰ τοῦ βίου τούτου, καὶ ἐκάτερα ὁμοίως παροδεύεται καὶ οὐδὲν αὐτῶν πάγιον, οὐδὲ βεβηκός, ἀλλὰ μιμεῖται τὴν φύσιν, ὁμοῦ τε φαινόμενα καὶ παρατρέχοντα.

1. Ρωμ. 8,18.

2. Ὅπως καὶ σὲ ἄλλες περιπτώσεις, ἔτσι καὶ ἐδῶ ὁ Χρυσόστομος προσπαθεῖ νὰ τονώσῃ τὴν ἀγωνιστικὴν διάθεσιν τῆς Χαλκιδίας, τονίζοντας μὲ ἔμφασιν ὅτι τόσο τὰ εὐχάριστα ὅσο καὶ τὰ δυσάρεστα τῆς ζωῆς εἶναι πρόσκαιρα καὶ παρέρχονται.

105

ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ

Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σοῦ δώσει τὴν ἀμοιβὴ καὶ ἐδῶ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα γιὰ τὸ σεβασμὸ σου πρὸς ἐμένα καὶ τὴν ἐκτίμηση καὶ τὴ γνήσια ἀγάπη. Γιατὶ ὄχι μόνο τώρα, ἀλλὰ καὶ πρὶν καὶ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γνωρίζω καλά, ποιά συμπεριφορὰ φρόντισες νὰ ἔχεις πρὸς ἐμένα. Γι' αὐτό, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόση ἀπόσταση καὶ ἐμποδίζομαι ἀπὸ τὸν πολὺν δρόμο πού μεσολαβεῖ καὶ εἶμαι μέσα σὲ πολλές ἐδῶ στενοχώριες, ἐξαιτίας καὶ τῆς ἐρημιᾶς τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ καὶ τῶν συνεχῶν κινδύνων καὶ τῶν ἀλλεπάλληλων ἐπιθέσεων τῶν ληστῶν, ἀλλὰ καὶ ἐξαιτίας τῆς ἔλλειψης γιατρῶν, ἀπὸ τίποτε ἀπ' ὅλα αὐτὰ δὲν ἐμποδίζομαι νὰ θυμᾶμαι διαρκῶς τὴν χάρη σου καὶ νὰ διατηρῶ καὶ τώρα ἀμείωτη τὴν ἀγάπη πού ἀπὸ τὴ ἀρχὴ εἶχα γιὰ σένα καὶ γιὰ τὸ σπίτι σου, χωρὶς νὰ τὴν ἀφήνω νὰ μαραθεῖ οὔτε ἀπὸ τὸ χρόνο, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀπόσταση τοῦ δρόμου. Γιατὶ τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ γνήσια ἀγάπη.

Σὲ παρακαλῶ λοιπόν, μὲ τὴ φρόνηση καὶ τὴν εὐλάβεια πού σὲ διακρίνει, νὰ ὑποφέρεις μὲ γενναιότητα ὅσα συμβαίνουν. Γιατὶ γνωρίζεις ὅτι ἀπὸ τὴν πρώτη ἡλικία μέχρι τώρα πέρασες σχεδὸν μέσα ἀπὸ ποικίλες καὶ διάφορες δοκιμασίες καὶ μπορεῖς μὲ εὐκολία νὰ ἀντιμετωπίζεις τὸν ἀγῶνα τῆς ὑπομονῆς, ὅπως ἄλλωστε ἀγωνίστηκες ἤδη πολλές φορές καὶ ἔχεις ἐξασφαλίσει λαμπρὰ στεφάνια γιὰ τὸν ἑαυτό σου. Ἐὰν ὁμοίως ὁ ἀγῶνας αὐτὸς εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς προηγούμενους, εἶναι καὶ τὸ στεφάνι μεγαλύτερο. Ἄς μὴ σὲ τρομάζει λοιπόν κανένα ἀπὸ τὰ ἐπερχόμενα δεινά, ἀλλὰ, ὅσο καὶ ἂν αὐξάνονται τὰ κύματα καὶ γίνεται μεγαλύτερη ἢ θαλασσοταραχὴ, τόσο μεγαλύτερη περίμενε τὴν ἐμπορία καὶ πολὺ περισσότερα τὰ βραβεῖα τῶν ἰδρώτων σου καὶ μεγαλύτερα καὶ λαμπρότερα· καθόσον «τὰ τωρινὰ παθήματα δὲν εἶναι ἰσάξια πρὸς τὴ δόξα πού πρόκειται νὰ φανερωθεῖ σὲ μᾶς»¹. Γιατὶ τὰ παρόντα εἶναι δρόμος, καὶ τὰ καλά καὶ τὰ δυσάρεστα αὐτῆς τῆς ζωῆς, καὶ τὰ δύο μὲ ὁμοιο τρόπο παρέρχονται καὶ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν εἶναι σταθερό, οὔτε μόνιμο, ἀλλὰ μιμοῦνται τὴ φύση, κάνουν τὴν ἐμφάνισή τους καὶ συγχρόνως παρέρχονται².

Καθάπερ οὖν ὁδῖται καὶ ὁδοιπόροι ἂν τε διὰ λειμώνων ὀδεύω-
 σιν, ἂν τε διὰ φαραγγων, οὐδεμίαν οὐδὲ ἐντεῦθεν καρποῦνται τὴν
 30 ἡδονήν, οὐδὲ ἐκεῖθεν ὑπομένουσι λύπην (ὁδῖται γάρ εἰσιν, οὐχὶ πολῖ-
 ται, ἐκάτερα παρατρέχοντες, καὶ πρὸς τὴν πατρίδα τὴν ἑαυτῶν ἐπει-
 γόμενοι), οὕτω παρακαλῶ καὶ ὑμᾶς μῆτε πρὸς τὰ φαιδρὰ τοῦ παρόν-
 τος κεχηνέναι βίου, μῆτε ὑπὸ τῶν λυπηρῶν καταβαπτίζεσθαι, ἀλλ’
 ἐν μόνον σκοπεῖν, ὅπως εἰς τὴν κοινὴν ἀπάντων ἡμῶν πατρίδα μετὰ
 35 πολλῆς παραγένησθε τῆς παρρησίας. Ἐπειδήπερ τοῦτό ἐστι τὸ μό-
 νον καὶ πεπηγὸς καὶ ἀθάνατον ἀγαθόν, τὰ δὲ ἄλλα πάντα ἄνθος χόρ-
 του καὶ καπνὸς καὶ εἴ τι τούτων εὐτελέστερον.

PS'

ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΣΥΝ ΑΥΤΗΙ

Οἶδα τὴν ἀγάπην ὑμῶν καὶ τὴν διάθεσιν ἣν περὶ ἡμᾶς ἔχειν
 ἐσπουδάκατε, καὶ συνεχῶς ἐβουλόμην ἐπιστέλλειν, ἀλλ’ ὁ τῶν
 Ἰσαύρων φόβος, πᾶσαν ἀποτειχίσας ὁδόν, οὐκ ἀφήσιν εὐπορεῖν
 τῶν πρὸς τοῦτο διακονησομένων ἡμῖν. Ἦνίκα γοῦν ἂν ἐπιτύχωμεν
 5 τούτων, τὴν ὀφειλομένην ἀποδιδόαμεν ὑμῖν πρόσρησιν, τὰ συνήθη
 παρακαλοῦντες ὑμᾶς, μηδὲν θορυβεῖσθαι μηδὲ ταράττεσθαι ὑπὸ τῶν
 συνεχῶν τούτων καὶ ἐπαλλήλων πειρασμῶν. Εἰ γὰρ ἔμποροι καὶ
 ναῦται φορτίων ὀλίγων ἔνεκεν οὕτω μακρὰ διαβαίνουσι πελάγη καὶ
 τοσοῦτων κατατολμῶσι κυμάτων, καὶ στρατιῶται δὲ καὶ αὐτῆς κα-
 10 ταφρονουῖσι τῆς ζωῆς ὑπὲρ ἐπικήρου καὶ βραχέος μισθοῦ, καὶ
 ζῶντες μὲν καὶ λιμῶ μάχονται πολλάκις καὶ ὁδοιπορίαις μακραῖς
 κατατείνονται καὶ διηνεκῶς ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας διάγουσιν, ὕστερον
 δὲ καὶ ἄωρον καὶ βίαιον πολλοὶ τούτων ὑπομένουσι θάνατον, οὐδὲν
 ἐντεῦθεν οὐ μικρόν, οὐ μέγα καρπωσάμενοι, ὅταν οὐράνιος ὁ ἄθλος
 15 προκέηται καὶ μετὰ τὴν τελευτὴν μείζων ἢ ἀντίδοσις καὶ πολλῶν

“Ολοι ἐδῶ στὴ γῆ εἴμαστε ὁδοιπόροι, ποὺ ἐπειγόμεστε νὰ φθάσουμε στὴν ἀληθινὴ καὶ μόνιμη πατρίδα μας μὲ παρρησία. Οἱ εὐχάριστες ἢ δυσάρεστες περιστάσεις, ποὺ συναντᾶμε στὸ δρόμο μας, δὲν πρέπει νὰ μᾶς παρασύρουν. Πρέπει νὰ τίς προσπερνᾶ-

“Ὅπως λοιπὸν οἱ ὁδίτες καὶ οἱ ὁδοιπόροι, εἴτε βαδίζουν μέσα ἀπὸ λιβάδια, εἴτε μέσα ἀπὸ φαράγγια, καμμιά εὐχαρίστηση δὲ δοκιμάζουν ἀπὸ τὰ πρῶτα οὔτε ὑποφέρουν στενοχώρια ἀπὸ τὰ δεύτερα, γιατί εἶναι ὁδοιπόροι καὶ ὄχι πολίτες, πού καὶ τὰ δύο τὰ προσπερνοῦν καὶ βιάζονται νὰ φθάσουν στήν πατρίδα τους, ἔτσι παρακαλῶ καὶ σένα οὔτε νὰ θαμπώνεσαι ἀπὸ τὰ εὐχάριστα τῆς ζωῆς αὐτῆς, οὔτε νὰ καταποντίζεσαι ἀπὸ τίς θλίψεις, ἀλλὰ ἓνα μόνο νὰ ἔχεις γιά σκοπὸ σου, πῶς θὰ φθάσεις στήν κοινὴ ὅλων μας πατρίδα μὲ πολλή παρρησία. Γιατί αὐτὸ εἶναι τὸ μόνιμο καὶ σταθερὸ καὶ ἀθάνατο ἀγαθὸ, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι ἄνθος χορταριοῦ καὶ καπνὸς καὶ ὅ,τι πιὸ εὐτελὲς ἀπὸ αὐτὰ ὑπάρχει.

106

ΣΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΥΤΗΝ

Γνωρίζω τὴν ἀγάπη σας καὶ τὰ αἰσθήματα πού φροντίσατε νὰ ἔχετε γιά μένα. Καὶ ἤθελα νὰ σᾶς γράφω συνεχῶς, ἀλλὰ ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων, πού ἀπέκλεισε κάθε δρόμο, δὲν ἀφήνει νὰ περνοῦν εὐκόλα ἐκεῖνοι πού θὰ μᾶς ἐξυπηρετήσουν γιά τὸ σκοπὸ αὐτό. Ὅποτε λοιπὸν ἐπιτύχω αὐτούς, σᾶς ἀποδίδω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ καὶ σᾶς παρακαλῶ ὡς συνήθως νὰ μὴ θορυβεῖσθε οὔτε νὰ ταρασσεσθε ἀπὸ τίς συνεχεῖς καὶ ἀλλεπάλληλες αὐτὲς δοκιμασίες. Γιατί, ἂν οἱ ἔμποροι καὶ οἱ ναῦτες γιά λίγα φορτία διασχίζουν τόσο μεγάλα πελάγη καὶ ριψοκινδυνεύουν μὲ τόσα κύματα, καὶ οἱ στρατιῶτες περιφρονοῦν καὶ τὴν ἴδια τὴ ζωὴ τους γιά φθαρτὸ καὶ μικρῆς διάρκειας μισθὸ καί, ἐνῶ ζοῦν, πολεμοῦν πολλές φορές πεινασμένοι καὶ βασανίζονται μὲ μακρὲς ὁδοιπορίες καὶ ζοῦν διαρκῶς σὲ ξένη χώρα, ἔπειτα ὁμως πολλοὶ ἀπὸ αὐτούς ὑφίστανται πρόωρο καὶ βίαιο θάνατο, χωρὶς ἀπὸ αὐτὸ νὰ κερδίσουν τίποτε, οὔτε μικρὸ οὔτε μεγάλο, ὅταν ὑπάρχει οὐράνιο βραβεῖο καὶ μετὰ τὸν θάνατο ἢ ἀνταμοιβὴ εἶναι μεγαλύτερη καὶ κατὰ πολὺ περισσότερη, ποιά συγγνώ-

με, ὅπως οἱ ὁδοιπόροι, ἔχοντας στραμμένο τὸ βλέμμα μας στήν οὐράνια πατρίδα μας. Πρβλ. καὶ τίς Ἐπιστολὲς 102, 117, 118, 174, 196 κ.ἄ.

πλείων, ποίας τεύξονται συγγνώμης οἱ καταμαλακιζόμενοι καὶ μὴ καὶ αὐτῆς καταφρονοῦντες τῆς ζωῆς;

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζομένη, καὶ ὅτι καπνὸς τὰ παρόντα καὶ ὄναρ καὶ πᾶσα εὐημερία ἀνθρωπίνη φύλλων ἡρινῶν οὐδὲν ἄμεινον 20 διαῖκεται, γινομένων τε ὁμοῦ καὶ μαραινομένων εὐθέως, ὑψηλοτέρα πάντων τῶν τοιούτων γίνου βελῶν. Ἐξεστι γάρ, ἐὰν θέλης, καὶ τὴν βιωτικὴν καταπατήσαι φαντασίαν. Ἐν σκόπει μόνον, ὅπως μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν διανύσαι δυνηθῆς, τὴν πρὸς αὐτὸν ἀνάγουσαν.

PZ'

ΚΑΣΤΩ, ΟΥΑΛΕΡΙΩ, ΔΙΟΦΑΝΤΩ, ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ

Ὁ συμβαίνει τῷ χρυσίῳ βασανιζομένῳ πολλᾶκις ὑπὸ πυρός, τοῦτο καὶ ταῖς χρυσαῖς εἴωθε προσγίνεσθαι ψυχαῖς ὑπὸ τῶν πειρασμῶν. Ἐκείνην τε γὰρ τὴν ὕλην λαμπροτέραν πολλῶ καὶ καθαρω-
τέραν ἢ τῆς φλογὸς ἀποφαίνει φύσις, ὁμιλοῦσα αὐτῇ χρόνον τοσοῦ-
5 τον, ὅσον ἂν ὁ τῆς τέχνης ἐπιτρέπει νόμος, τοὺς τε τῷ χρυσίῳ κατὰ
διάνοιαν εὐκότας ἀνθρώπους, χρυσοῦ παντὸς φαιδροτέρους καὶ
πολυτελεστέρους μετὰ πολλῆς τῆς περιουσίας ἢ τῶν ἐπαλλήλων
πειρασμῶν ἐργάζεται κάμινος. Διὰ δὲ τοῦτο, καὶ ἐκ τοσοῦτου κα-
θήμενοι διαστήματος, οὐ παυόμεθα διηνεκῶς μακαρίζοντες ὑμᾶς.
10 Ἴστε γάρ, ἴστε σαφῶς, ὅσον τῶν τοιούτων ἐπιβουλῶν τὸ κέρδος
καὶ πῶς ἢ τοῦ παρόντος εὐημερία βίου ὄνομα μόνον ἐστὶ ψιλόν,
πράγματος ἔρημον, τὰ δὲ μέλλοντα ἀγαθὰ, πεπηγότα, ἀκίνητα μόνι-
μα, ἀθάνατα. Καὶ οὐ τοῦτο μόνον ἐστὶ τὸ θαῦμα τῆς ἀρετῆς, ὅτι
τοιαῦτα ἡμῖν τὰ ἔπαθλα παρέχεται, ἀλλ' ὅτι καὶ πρὸ τῶν ἐπάθλων
15 οἱ ἀγῶνες αὐτῆς ἔπαθλα γίνονται, καὶ οὐ μόνον τοῦ θεᾶτρου λυθέν-
τος τὰ βραβεῖα τοῖς νενικηκόσιν ἔρχεται φέρουσα, ἀλλὰ καὶ ἐν αὐτῷ
μέσῳ τῷ σκάμματι λαμπροὺς τοῖς ἀγωνιζομένοις πλέκει τοὺς στε-
φάνους.

Διὰ τοῦτο καὶ Παῦλος οὐκ ἐπὶ ταῖς ἀντιδόσεσι τῶν θλίψεων
20 χαίρει καὶ εὐφραίνεται μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπ' αὐταῖς ταῖς θλίψεσι καλ-

μη θὰ ἔχουν ἐκεῖνοι πού δείχνουν δειλία καί δέν περιφρονοῦν ἀκόμα καί τήν ἴδια τή ζωή τους;

Σκεπτομένη λοιπόν ὅλα αὐτά καί ὅτι τὰ παρόντα εἶναι καπνός καί ὄνειρο καί ὅτι ὅλη ἡ ἀνθρώπινη εὐτυχία δέν εἶναι ἀνώτερη ἀπό τὰ ἀνοιξιάτικα φύλλα, πού κάνουν τήν ἐμφάνισή τους καί συγχρόως μαραίνονται ἀμέσως, γίνε πιό ἀνώτερη ἀπό ὅλα αὐτά τὰ βέλη. Γιατί μπορεῖς, ἂν θέλεις, νά περιφρονήσεις καί τήν κοσμική φαντασία. Ἐνα πρᾶγμα μόνο πρόσεχε, πῶς θὰ μπορέσεις νά διανύσεις μέ πολλή προθυμία τή γεμάτη θλίψεις ὁδό, πού ὁδηγεῖ πρὸς Ἐκεῖνον.

107

ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ

ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ

Αὐτό πού συμβαίνει μέ τὸ χρυσάφι, πού δοκιμάζεται πολλές φορές ἀπὸ τὴ φωτιά, τὸ ἴδιο συνήθως γίνεται καί στὶς χρυσές ψυχές ἀπὸ τίς δοκιμασίες. Γιατί ἐκείνη τὴν ὕλη (τοῦ χρυσαφιοῦ) τὴν ἐμφανίζει πιό λαμπερή καί καθαρή ἢ ἰδιοσυστασία τῆς φλόγας, ὅταν ἔρχεται σὲ ἐπαφὴ μ' αὐτὴν τόσο χρονικὸ διάστημα, ὅσο ἐπιβάλλει ὁ νόμος τῆς τέχνης. Καί τοὺς ἀνθρώπους, πού ὡς πρὸς τὴ διάνοια μοιάζουν μέ τὸ χρυσάφι, τὸ καμίνι τῶν ἀλλεπάλληλων δοκιμασιῶν τοὺς κάνει σὲ πολὺ μεγάλο βαθμὸ πιό λαμπεροὺς καί πολυτελεῖς ἀπὸ ὅποιοδήποτε χρυσάφι. Γι' αὐτὸ λοιπόν, ἂν καί βρίσκομαι σὲ τόση ἀπόσταση, δέν παύω νά σᾶς μακαρίζω. Γιατί γνωρίζετε, γνωρίζετε πολὺ καλά, πόσο εἶναι τὸ κέρδος τῶν σκευωριῶν αὐτοῦ τοῦ εἶδους, καί ὅτι ἡ εὐτυχία τῆς παρούσας ζωῆς εἶναι μόνο γυμνὸ ὄνομα, χωρὶς περιεχόμενο, ἐνῶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ εἶναι πάγια, ἀμετακίνητα, μόνιμα, ἀθάνατα. Καί δέν εἶναι μόνο αὐτὸ τὸ θαῦμα τῆς ἀρετῆς, ὅτι δηλαδὴ μᾶς δίνει τέτοια βραβεῖα, ἀλλὰ ὅτι καί πρὶν ἀπὸ τὰ βραβεῖα οἱ ἀγῶνες τῆς γίνονται βραβεῖα καί δέν ἔρχεται φέρνοντας τὰ βραβεῖα στοὺς νικητὲς μόνο μετὰ τὴ λήξη τοῦ ἀγῶνα, ἀλλὰ καί μέσα σ' αὐτὸν τὸν ἴδιο τὸ στίβο πλέκει γι' αὐτοὺς πού ἀγωνίζονται λαμπρὰ στεφάνια.

Γι' αὐτὸ καί ὁ Παῦλος δέν χαίρεται καί ἐφραίνεται μόνο γιὰ τίς ἀνταμοιβὲς τῶν θλίψεων, ἀλλὰ καυχιέται καί γιὰ τίς ἴδιες τίς θλί-

λωπίζεται, οὕτω λέγων· «οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν». Εἶτα ἀπαριθμούμενος τὸν ὄρμαθὸν τῶν βραβείων τῆς θλίψεως, φησὶν, «ὅτι ὑπομονὴν αὕτη τίκτει», τὴν μητέρα τῶν ἀγαθῶν, τὸν ἀκύμαντον λιμένα, τὴν ἐν γαλήνῃ ζωὴν, τὴν πέτρας ἰσχυροτέραν καὶ ἀδάμαντος στερροτέραν, τὴν ὄπλου παντὸς δυνατωτέραν καὶ τειχῶν ἀσφαλεστέραν. Αὕτη δὲ κατορθωθεῖσα δοκίμους καὶ γενναίους ποιεῖ τοὺς αὐτῆς τροφίμους καὶ μεθ' ὑπερβολῆς ἀχειρώτους. Οὐδενὶ γὰρ ἀφήσει τῶν προσπιπτόντων αὐτοῖς θορυβεῖσθαι λυπηρῶν, οὐδὲ ὑποσκελίζεσθαι, ἀλλ' ὥσπερ ἡ πέτρα, ὅσῳ περ ἂν 25 ὑπὸ πλειόνων παίηται κυμάτων, αὕτη μὲν ἐκκαθαίρεται μειζόνως, οὐδὲ μικρὸν κινουμένη, τῶν δὲ προσρηγνυμένων αὐτῇ τὸν ὄγκον ὑδάτων διαφθείρει ραδίως, οὐ τῷ παίειν, ἀλλὰ τῷ παίεσθαι ἀφανίζουσα, οὕτω δὴ καὶ ὁ δόκιμος ἐξ ὑπομονῆς γενόμενος, πάσης ἀνώτερος ἔστηκεν ἐπιβουλής. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστόν, ὅτι ἰσχυρότερος γίνεταί, οὐ τῷ ποιεῖν κακῶς, ἀλλὰ τῷ πάσχειν κακῶς τοὺς ποιοῦντας 35 διαλύων ραδίως.

Ταῦτα οὐχ ὡς δεομένοις παρ' ἡμῶν μαθάνειν ἐπέσταλκα· οἶδα γὰρ ὑμῶν τὴν σύνεσιν, ἣν καὶ διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ἐπεδείξασθε· ἃ γὰρ διὰ ρημάτων ἐφιλοσοφήσαμεν νῦν ἡμεῖς, ταῦτα ὑμεῖς δι' ὧν 40 ἐπάθετε ἀνεκηρύξατε. Οὐ τοίνυν ὡς δεομένοις μαθάνειν παρ' ἡμῶν ταῦτα ἐπέσταλκα, ἀλλ' ἐπειδὴ μακρὸν ἐσιγήσατε χρόνον, μάλλον δὲ κοινῇ μακρὰν ἐσιγήσαμεν σιγὴν, ἐβουλήθη καὶ τὴν ἐπιστολὴν γενέσθαι μακράν. Ἀθληταῖς δὲ ὑπομονῆς οὕτω γενναίοις ἐπιστέλλοντα, περὶ τίνος ἐτέρου διαλέγεσθαι ἐχρῆν, ἢ περὶ τούτων, δι' ὧν οὕτως 45 ἀνεφάνητε λαμπροὶ καὶ εὐδόκιμοι;

Ἄλλ' οὐδὲ ἐνταῦθα ἴσταται τῆς ἀθλήσεως ὁ καρπός, ἀλλὰ πρόεισι περαιτέρω βρύων. «Ἡ γὰρ δοκιμή», φησὶν, «ἐλπίδα τίκτει»· ἐλπίδα πάντως ἐπὶ τῶν πραγμάτων ἐκβησομένην, οὐ κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην ταύτην, ἢ κατατείνασα πολλάκις τοῖς πόνοις τοὺς πρὸς 50 αὐτὴν κεχηνότας, οὐκ ἴσχυσε τοὺς καρποὺς ἀποδοῦναι τῶν πόνων αὐτοῖς, ἀλλὰ μετὰ τῆς ζημίας καὶ αἰσχύνης καὶ κινδύνοις αὐτοὺς περιέβαλεν. Ἄλλ' οὐκ αὐτὴ τοιαύτη, ἐπειδὴ οὐδὲ ἀνθρωπίνη, ὅπερ ἐνὶ

1. Ρωμ. 5,3.

2. Ὡ. π.

3. Τὴν ἴδια παρομοίωση βλέπε καὶ στὴν ἐπιστολὴ 96.

ψεις, λέγοντας τὰ ἐξῆς· «καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καυχίομαστε καὶ γιὰ τὶς θλίψεις»¹. Ἐπειτα, ἀπαριθμώντας τὴν ἀρμαθιὰ τῶν βραβείων τῆς θλίψεως, λέει ὅτι «αὐτὴ γεννάει ὑπομονή»², πὺ εἶναι ἡ μητέρα τῶν ἀγαθῶν, τὸ ἀκύμαντο λιμάνι, ἡ γαληνεμένη ζωὴ, πιὸ ἰσχυρὴ καὶ ἀπὸ τὸν βράχο καὶ πιὸ στέρεη καὶ ἀπὸ διαμάντι, πιὸ δυνατὴ ἀπὸ κάθε ὄπλο καὶ πιὸ ἀσφαλῆς ἀπὸ τὰ τεῖχη. Καὶ ὅταν αὐτὴ ἡ ὑπομονὴ κατορθωθεῖ κάνει ἄξιους καὶ γενναίους τοὺς μαθητὲς τῆς καὶ ἀμετακίνητους. Γιατὶ δὲν τοὺς ἀφήνει νὰ ταρασσονται μὲ κανένα ἀπὸ τὰ θλιβερά γεγονότα πὺ τοὺς βρίσκουν, οὔτε νὰ καταβάλλονται, ἀλλὰ, ὅπως ὁ βράχος ὅσο καὶ ἂν χτυπιέται ἀπὸ πολλὰ κύματα, αὐτὸς βέβαια καθαρίζεται περισσότερο, χωρὶς νὰ μετακινεῖται καθόλου, τὸν ὄγκο ὁμῶς τοῦ νεροῦ πὺ προσκρούει ἐπάνω του τὸν διαλύει εὐκόλα, ὄχι χτυπώντας τον, ἀλλὰ δεχόμενος τὰ χτυπήματά του³. Κατὰ τὸν ἴδιο λοιπὸν τρόπο καὶ ἐκεῖνος πὺ ἔγινε ἄξιός με τὴν ὑπομονὴ εἶναι ἀνώτερος ἀπὸ κάθε σκευωρία. Καὶ τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο εἶναι, ὅτι γίνεται πιὸ δυνατὸς καὶ διαλύει τοὺς κακοὺς εὐκόλα, ὄχι μὲ τὸ νὰ ἐνεργεῖ κακῶς, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ κακοποιεῖται.

Αὐτὰ σᾶς τὰ ἔγραψα ὄχι ἐπειδὴ εἶχατε ἀνάγκη νὰ τὰ μάθετε ἀπὸ μένα· γιατί γνωρίζω τὴ φρόνησή σας πὺ ἐπιδείξατε καὶ ἔμπρακτα, ἀφοῦ αὐτὰ πὺ μὲ λόγια ἀνέφερα τώρα ἐγώ, αὐτὰ ἐσεῖς τὰ διακηρύξατε μὲ ὅσα ἐπάθατε. Δὲν τὰ ἔγραψα λοιπὸν αὐτὰ ἐπειδὴ εἶχατε ἀνάγκη νὰ τὰ μάθετε ἀπὸ μένα, ἀλλὰ ἐπειδὴ γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα σιωπήσατε, ἢ μᾶλλον ἐξίσου σιωπήσαμε καὶ σεῖς κι ἐγώ γιὰ πολὺ διάστημα, θέλησα καὶ ἡ ἐπιστολὴ νὰ εἶναι μεγάλη. Καὶ γράφοντας σὲ τόσο γενναίους ἀθλητὲς τῆς ὑπομονῆς, γιὰ ποιὸ ἄλλο ἔπρεπε νὰ μιλήσω, παρὰ γι' αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα ἀναδειχθήκατε τόσο λαμπροὶ καὶ ἄξιοι;

Ὅμως δὲν σταματᾷ ἐδῶ τὸ κέρδος τῆς ἀθλήσεως, ἀλλὰ προχωρεῖ παραπέρα ἀναβρύζοντας. Γιατὶ λέει, «ἡ δοκιμασία γεννᾷ τὴν ἐλπίδα»⁴. Ἐλπίδα πὺ ἐπαληθεύεται ὅπωςδὴποτε στὰ πράγματα καὶ ὄχι σὰν τὴν ἀνθρώπινη, ἡ ὁποία, ἀφοῦ βασανίσει πολλὰς φορὲς μὲ τοὺς πόνους ἐκείνους πὺ εἶναι ξετρελλαμένοι μαζί τῆς, δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ τοὺς ἀνταποδώσει τοὺς καρποὺς τῶν πόνων τους, ἀλλὰ μαζί μὲ τὴ ζημιὰ τοὺς περιβάλλει καὶ μὲ ντροπὴ καὶ κινδύνους. Αὐτὴ ὁμῶς ἡ ἐλπίδα δὲν εἶναι τέτοιου εἴδους, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ἀν-

4. Ρωμ. 5,5.

ρήματι δηλῶν ὁ Παῦλος ἔλεγεν· «ἢ δὲ ἐλπίς οὐ καταισχύνει». Οὐ γὰρ δὴ μόνον οὐ ζημιοῖ τὸν τὰ τοιαῦτα ἀγωνιζόμενον, οὐδὲ οὐ μόνον
55 οὐ καταισχύνει, ἀλλὰ καὶ πολλῶ πλείονα καὶ πλοῦτον καὶ δόξαν
αὐτῶ τῶν πόνων καὶ τῶν ἰδρώτων ἔρχεται φέρουσα. Τοιαύτη γὰρ ἡ
χαριζομένη χεὶρ τούτων τῶν πόνων τὰς ἀμοιβάς.

Τάχα ὑπερέβημεν τὸ μέτρον τῆς ἐπιστολῆς, ἀλλ' οὐ παρ' ὑμῖν
τοῖς οὕτω σφοδροῖς ἡμῶν ἐρασταῖς. Οὐ γὰρ ἐπιστολιμαίων γραμμῶ-
60 των νόμῳ, ἀλλὰ θεσμῶ φιλίας τὰ τοιαῦτα κρίνοντες, εἴ οἱδ' ὅτι καὶ
βραχεῖαν εἶναι ταύτην ἠγήσεσθε τὴν ἐπιστολήν. Ἄλλ' ὁμως, εἰ καὶ
βραχεῖα ὑμῖν εἶναι δοκεῖ, οὐ παύσομαι καὶ ταύτης ἀπαιτῶν ὑμᾶς
τοὺς μισθοὺς, οὐ τὸ φιλεῖσθαι παρ' ὑμῶν· οὐ γὰρ δεῖσθε εἰς τοῦτο
τοῦ ἀπαιτήσαντος, οἴκοθεν αὐτὸ μετὰ πολλῆς ἀεὶ τῆς δαψιλείας καὶ
65 κατατιθέντες καὶ ὀφείλοντες· οὐδὲ τὸ ἀντιγράψαι ἡμῖν· οἶδα γὰρ ὅτι
οὐδὲ εἰς τοῦτο ἐτέρου τινὸς ὑμῖν δεῖ τοῦ ἀναμνήσοντος ὑμᾶς· ἀλλὰ
τίς ὁ μισθός; Τὸ δῆλον ἡμῖν ποιῆσαι, ὅτι σκιρτᾶτε, ὅτι χαίρετε
καὶ εὐφραίνεσθε καὶ ὅτι οὐδὲν ὑπὸ τῶν ἐπενεχθέντων ὑμῖν πεπόν-
θατε δεινῶν, ἀλλὰ πλείονος ἡδονῆς ὑμῖν ὑπόθεσις αἱ ἐπιβουλαὶ γί-
70 νονται. Ἄν γὰρ δεξώμεθα ἐπιστολήν ταῦτα φέρουσαν ἡμῖν τὰ εὐαγ-
γέλια, καὶ ἐρημίας καὶ λιμοῦ καὶ λοιμοῦ καὶ πολέμων ἰαυρικῶν καὶ
ἀρρωστίας ἀπάσης, οἷς ἅπασιν ἐκδεδόμεθα νῦν, ἔσται ἡμῖν παρά-
κλησις τὰ τοιαῦτα γράμματα καὶ φάρμακα καὶ ἰατρεῖα.

Ἐννοοῦντες τοίνυν ἡλίκα ἡμῖν χαριεῖσθε, καὶ ἐπιστεῖλαι, καὶ
75 ταῦτα ἡμῖν ἐπιστεῖλαι παρακλήθητε, ἵνα ἡμᾶς, καὶ ἐκ τοσοῦτου κα-
θημένους διαστήματος, πολλῆς ἐμπλήσητε τῆς εὐφροσύνης.

ΡΗ'

ΟΥΡΒΙΚΙΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Εἰ καὶ πολὺν ἔχω χρόνον μὴ συγγενόμενός σου τῇ εὐλαβείᾳ,

5. Ρωμ. 5,5.

6. Οἱ ἐπιστολὲς τοῦ Χρυσοστόμου δὲν τηροῦν ἀπαρέγκλιτα τὸν κανόνα τῆς ἐπιστολογραφίας περὶ συντομίας. Ὁ ἱερός πατήρ ἀφήνει νὰ καθορίσει τὴν ἔκταση κάθε ἐπιστολῆς τοῦ ὁ σκοπὸς γιὰ τὸν ὁποῖο τὴν γράφει καὶ τὸ πρόσωπο πρὸς τὸ ὁποῖο τὴν ἀπευθύνει. Ἄλλωστε ἡ ἔκταση τῶν φιλικῶν ἐπιστολῶν ἔχει τὰ δικά της

θρώπινη. Αυτό ο Παῦλος δηλώνοντάς το με ἓνα λόγο ἔλεγε· «ἐνῶ ἡ ἐλπίδα δὲν ντροπιάζει»⁵. Γιατὶ πραγματικὰ ὄχι μόνο δὲ ζημιώνει ἐκεῖνον ποὺ ἀγωνίζεται γι' αὐτά, οὔτε μόνο δὲν τὸν ντροπιάζει, ἀλλὰ ἔρχεται φέρνοντάς του πλοῦτο καὶ δόξα πολὺ περισσότερα ἀπὸ τοὺς πόνους καὶ τοὺς ἰδρώτες του. Γιατὶ τέτοιο εἶναι τὸ χέρι ποὺ χαρίζει τὶς ἀμοιβὲς αὐτῶν τῶν πόνων.

Ἴσως νὰ ξεπέρασα τὴ συνήθη ἔκταση τῆς ἐπιστολῆς⁶, δὲ θὰ θεωρηθεῖ ὅμως ἔτσι ἀπὸ σᾶς τοὺς τόσο σφοδροὺς φίλους. Γιατὶ, κρίνοντας αὐτοῦ τοῦ εἶδους τὰ πράγματα ὄχι μὲ τὸ νόμο τῶν γραμμάτων ποὺ ἐπιβάλλει ἡ ἐπιστολογραφία, ἀλλὰ μὲ τὸ θεσμό τῆς φιλίας, ξέρω καλὰ ὅτι θὰ νομίσετε πὼς ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ εἶναι σύντομη. Ὅμως, ἔστω καὶ ἂν σᾶς φανεῖ πὼς εἶναι σύντομη, δὲν θὰ παύσω νὰ ἀπαιτῶ καὶ αὐτῆς τὴν ἀντιμισθία ἀπὸ σᾶς. Ὅχι τὸ νὰ ἀγαπιέμαι ἀπὸ σᾶς· γιατί δὲν ἔχετε ἀνάγκη νὰ σᾶς τὸ ἀπαιτήσῃ κανεὶς αὐτό, ἀφοῦ αὐτὸ μοῦ τὸ ὀφείλετε καὶ τὸ ἐκπληρώνετε αὐτονόητα μὲ πολλὴ μεγαλοδωρία. Οὔτε τὸ νὰ μοῦ ἀνταποδώσετε τὸ γράμμα· γιατί γνωρίζω πὼς οὔτε κι' αὐτὸ χρειάζεται νὰ σᾶς τὸ ὑπενθυμίσει κάποιος ἄλλος. Τότε ποιά εἶναι ἡ ἀντιμισθία ποὺ ζητῶ; Τὸ νὰ μοῦ γνωρίσετε ὅτι σκιρτᾶτε, ὅτι χαίρεσθε καὶ εὐφραίνεσθε καὶ ὅτι δὲν πάθατε τίποτε ἀπὸ τὰ δεινὰ ποὺ σᾶς βρῆκαν, ἀλλὰ οἱ σκευωρίες γίνονται ἀφορμὴ περισσότερης χαρᾶς γιὰ σᾶς. Γιατὶ, ἂν δεχθῶ ἐπιστολὴ ποὺ θὰ μοῦ φέρει αὐτὲς τὶς εὐχάριστες εἰδήσεις, τότε καὶ στὴν ἐρημιὰ καὶ στὴν πείνα καὶ στὴν ἐπιδημία καὶ στὶς ἐπιθέσεις τῶν Ἰσαύρων καὶ σ' ὅλες τὶς ἀρρώστιες, στὰ ὁποῖα τώρα ἔχω παραδοθεῖ, γιὰ μένα τὰ γράμματα αὐτὰ θὰ εἶναι παρηγοριὰ καὶ φάρμακα καὶ μέσα θεραπείας.

Σκεπτόμενοι λοιπὸν πόσα θὰ μοῦ χαρίσετε, παρακαλῶ νὰ μοῦ στείλετε ἐπιστολὴ καὶ νὰ μοῦ γράψετε αὐτά, ὥστε, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόση ἀπόσταση, νὰ μὲ γεμίσετε μὲ μεγάλη χαρὰ.

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΟΥΡΒΙΚΙΟ

Ἄν καὶ ἔχω πολὺ χρονικὸ διάστημα ποὺ δὲν συνάντησα τὴν κριτήρια. Ἐνα πολὺ φιλικὸ πρόσωπο καὶ τὴν πιὸ μεγάλη ἐπιστολὴ τὴν θεωρεῖ σύντομη.

ἀλλ' οὐδὲν ἐντεῦθεν ραθυμότερος περὶ τὸ φιλεῖν γέγονα. Τοιαύτη γὰρ τῆς γνησίας ἀγάπης ἢ φύσις· οὐ χρόνῳ μακρῷ μαραίνεται, οὐ δυσκολία πραγμάτων ἀμαυροῦται, ἀλλὰ μένει διηνεκῶς ἀκμάζουσα.
 5 Διὸ δὴ καὶ ἡμεῖς, καὶ ἐν πολλαῖς περιστάσεσι γενόμενοι καὶ νῦν εἰς τὴν ἐσχάτην τῆς οἰκουμένης ἐρημίαν ἀπενεχθέντες καὶ φόβῳ συζῶντες διηνεκεῖ τῷ τῶν ληστῶν καὶ πολιορκία κοινῇ (καθ' ἐκάστην γὰρ ἡμέραν ἢ Κουκουσὸς πολιορκεῖται, τὰς ὁδοὺς τῶν ληστῶν ἀποτειχισάντων), οὐδενὶ τούτων γεγόναμεν ραθυμότεροι περὶ τὴν
 10 σὴν εὐλάβειαν, ἀλλὰ καὶ γράφομεν καὶ τὴν ὀφειλομένην ἀποδιδόαμεν πρόσρησιν, καὶ σε παρακαλοῦμεν, εἰ μὴ βαρὺ μηδὲ ἐπαχθές, καὶ αὐτὸν ἡμῖν ἐπιστέλλειν. Οὕτω γὰρ καὶ ἡδονὴν πολλὴν καρπωσόμεθα, παρ' ὑμῶν τῶν οὕτω γνησίως ἀγαπώντων ἡμᾶς δεχόμενοι γράμματα καὶ διὰ τούτων τὴν παρουσίαν φανταζόμενοι τὴν ὑμετέ-
 15 ραν.

ΡΘ'

ΡΟΥΦΙΝΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Οἶδά σου τῆς ἀγάπης τὸ στερρόν. Ὀλίγα μὲν σοὶ ποτε συνεγενόμεθα ἐν Ἀντιοχείᾳ, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, πολλὴν δέ σου πεῖραν τῆς εὐλαβείας καὶ τῆς συνέσεως εἴληφότες καὶ τῆς περὶ ἡμᾶς ἀγάπης. Ἐξ ἐκείνου, καίτοι πολλοῦ μεταξὺ γενομένου
 5 τοῦ χρόνου, τὴν περὶ σὲ ἀγάπην ἀκμάζουσαν διατηροῦμεν καὶ ὡς χθές καὶ πρῶην σε ἐωρακότες, οὕτως σου φανταζόμεθα τὴν παρουσίαν. Διὸ καὶ ἐπιστέλλομεν καὶ παρακαλοῦμεν μεμνησθαι ἡμῶν διηνεκῶς. Ἀπήχθημεν εἰς χωρίον τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐρημότατον, τὴν Κουκουσόν, καὶ καθ' ἐκάστην σχεδὸν τὴν ἡμέραν ὑπὸ τῆς
 10 τῶν Ἰσαύρων πολιορκούμεθα ἐφόδου. Ἄλλ' ὁμως, καὶ ἐν τοσαύταις ὄντες περιστάσεσιν, ἦν θαρρῶμεν περὶ τῆς ἀγάπης τῆς ὑμετέρας καὶ ἴδωμεν σαφῶς, ὅτι γνησίας ἀπολαύομεν διαθέσεως, οὐ τὴν τυχοῦσαν καὶ ἐν ταῖς θλίψεσι ταύταις καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν.

εὐλάβειά σου, ὅμως δὲν ἔγινα ἀπὸ αὐτὸ πιὸ ὀκνηρὸς στὸ νὰ σὲ ἀγαπῶ. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ φύση τῆς ἀγάπης· δὲν μαραίνεται ἀπὸ τὸν πολὺ χρόνο, οὔτε ἐπισκιάζεται ἀπὸ τὴ δυσκολία τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ μένει διαρκῶς ἀκμαία¹. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ἐγώ, μολονότι βρίσκομαι σὲ πολὺ δεινὲς καταστάσεις καὶ ἔχω τώρα ὀδηγηθεῖ μακριὰ στὴ χειρότερη ἐρημιὰ τῆς οἰκουμένης, καὶ ζοῦμε διαρκῶς μὲ τὸ φόβο τῶν ληστῶν καὶ σὲ καινούργια πολιορκία (γιατὶ κάθε μέρα ἡ Κουκουσόσ πολιορκεῖται, ἀφοῦ οἱ ληστὲς ἀπέκλεισαν τοὺς δρόμους), ἐξαιτίας κανενὸς ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγινα πιὸ ὀκνηρὸς ὡς πρὸς τὴν εὐλάβειά σου, ἀλλὰ καὶ σοῦ γράφω καὶ σοῦ στέλνω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ καὶ σὲ παρακαλῶ, ἐὰν δὲν εἶναι βαρὺ οὔτε δυσβάσταχτο, καὶ σὺ νὰ μοῦ γράφεις. Γιατὶ ἔτσι καὶ εὐχαρίστηση πολλὴ θὰ δοκιμάζω, ὅταν δέχομαι γράμματα ἀπὸ σένα πού τόσο εἰλικρινά μὲ ἀγαπᾷς, καὶ μὲ τὰ γράμματα αὐτὰ θὰ φαντάζομαι ὅτι εἶσαι παρών.

109

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΡΟΥΦΙΝΟ

Γνωρίζω τὴ σταθερότητα τῆς ἀγάπης σου. Γιὰ λίγο βέβαια συναναστράφηκα κάποτε μαζί σου στὴν Ἀντιόχεια, ἐντιμότητα καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, ἀλλὰ ἀπέκτησα πολλὴ πείρα τῆς εὐλάβειας καὶ τῆς συνέσεώς σου καὶ τῆς ἀγάπης σου γιὰ μένα. Ἀπὸ τότε, ἂν καὶ μεσολάβησε πολὺς χρόνος, διατηρῶ ἀκμαία τὴν ἀγάπη μου γιὰ σένα, καὶ σὰν νὰ σὲ εἶδα χθὲς καὶ πρόσφατα, ἔτσι φαντάζομαι τὴν παρουσία σου. Γι' αὐτὸ καὶ σοῦ γράφω καὶ παρακαλῶ νὰ μὲ θυμᾶσαι παντοτινά. Μᾶς ἔχουν ὀδηγήσει σ' ἓνα πολὺ ἔρημο χωριὸ τῆς οἰκουμένης μας, τὴν Κουκουσό, καὶ κάθε μέρα δεχόμαστε τὴν ἐπίθεση τῶν Ἰσαῦρων. Ἄλλ' ὅμως, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόσο δύσκολες περιστάσεις, ἐὰν ἔχω σίγουρη τὴν ἀγάπη τῆ δικῆ σου καὶ δῶ καθαρά ὅτι ἀπολαμβάνω τὰ εἰλικρινῆ σου αἰσθήματα, θὰ ἔχω ὄχι μικρὴ παρηγοριὰ καὶ στίς δοκιμασίες μου αὐτές.

1. Πρβλ. καὶ *Α' Κορ.* 13,8· «ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει». Πρβλ. *Ἐπιστολὴ* 63.

ΡΙ'

ΒΑΣΣΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Τί τοῦτο; Ὁ τοσαύτην περὶ ἡμᾶς ἀγάπην ἐπιδειξάμενος καὶ ἐν τῷ ἔμπροσθεν χρόνῳ καὶ ἔναγχος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἀκούσας ἡμᾶς ἐκ γειτόνων εἶναι τῆς σῆς τιμιότητος, οὐδὲ γραμμάτων ἡμᾶς ἠξίωσας. Οὐκ οἶσθ' ὅπως διακείμεθά σου περὶ τὴν εὐλάβειαν καὶ 5 ὅπως συνδεδέμεθά σοι τῷ τῆς φιλίας δεσμῷ; Ἐγὼ μὲν γὰρ προσεδόκων σε καὶ ἤξειν ἐνταῦθα καὶ παρακαλέσειν ἡμᾶς ἐν ἐρημίᾳ τοσαύτη καθεστῶτας. Τί γὰρ ἂν γένοιτο ἐρημότερον Κουκουσοῦ, μετὰ τῆς ἐρημίας καὶ ὑπὸ τῆς τῶν Ἰσαύρων πολιορκουμένης ἐφόδου; Ἄλλ' ὅμως, εἰ τοῦτο ἐργῶδες διὰ τε αὐτῶν τῶν ληστῶν τὸν φόβον, 10 διὰ τε τῆς ὁδοῦ τὴν δυσκολίαν, γράφειν ἡμῖν μὴ κατόκνει καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελίζεσθαι, ἵνα, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρίβοντες, πολλὴν ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν.

ΡΙΑ'

ΑΝΑΤΟΛΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΑΔΑΝΗΣ

Ἐγὼ μὲν καὶ συγγενέσθαι ἐπεθύμουν σου τῇ τιμιότητι, παρὰ πολλῶν ἀκούων τὸν θερμὸν ἔρωτα, ὃν περὶ ἡμᾶς ἔχεις, καὶ ταῦτα μὴ συγγενόμενος ἡμῖν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τέως οὐκ ἔνι, τὸ τῆς συνουσίας ἐλπίς γενέσθαι, διορθοῦμαι τῇ τῶν γραμμάτων ὁμιλίᾳ, χάριν 5 ἑαυτῷ παρέχων μεγίστην. Εἰ γὰρ καὶ ἐρημότατον χωρίον, εἰς ὃ νῦν ἀπηνέχθημεν, ἢ Κουκουσός, καὶ κινδύνων γέμον πολλῶν, καὶ φόβῳ διηνεκεῖ τῶν ληστῶν πολιορκούμενον, ἀλλ' οὐδὲν τούτων ἡμᾶς θορυβεῖ, οὐδὲ διαταράττει, τῆς ὑμετέρας ἀπολαύοντας ἀγάπης· ἀλλ', εἰ καὶ τῷ σώματι διεστήκαμεν, τῇ ψυχῇ συνδεδεμένοι μετὰ πολλῆς τῆς

110

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΒΑΣΣΟ

Γιατί αυτό; Σὺ ποὺ ἔδειξες τόσο μεγάλη ἀγάπη πρὸς ἐμένα καὶ κατὰ τὸ προηγούμενο χρονικὸ διάστημα καὶ πρόσφατα στὴν Κωνσταντινούπολη, ὅταν ἔμαθες ὅτι εἶμαι γείτονας τῆς ἐντιμότητάς σου, δὲ καταδέχτηκες οὔτε γράμματα νὰ μοῦ στείλεις. Δὲ γνωρίζεις πῶς εἶμαι διατεθειμένος ἀπέναντι στὴν εὐλάβειά σου καὶ πῶς εἶμαι συνδεδεμένος μαζί σου μὲ τὸ δεσμὸ τῆς φιλίας; Ἐγὼ βέβαια περίμενα νὰ ἔρθεις καὶ ἐδῶ καὶ νὰ μὲ παρηγορήσεις ποὺ βρίσκομαι σὲ τόση ἔρημιά. Γιατί τί θὰ μπορούσε νὰ ὑπάρξει πιὸ ἔρημο ἀπὸ τὴν Κουκουσό, ἢ ὁποία μαζί μὲ τὴν ἔρημιὰ πολιορκεῖται ἀπὸ τὴν ἔφοδο τῶν Ἰσαύρων; Ἀλλ ὅμως, ἐὰν αὐτὸ εἶναι δύσκολο, καὶ ἐξαιτίας τοῦ φόβου τῶν ἴδιων τῶν ληστῶν καὶ ἐξαιτίας τῆς δυσκολίας τοῦ δρόμου, μὴ ἀποφεύγεις νὰ μοῦ γράφεις καὶ νὰ μοῦ ἀναγγέλλεις τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σου, ὥστε, ἂν καὶ διαμένω σὲ ξένη χώρα, νὰ παίρνω ἀπὸ αὐτὸ πολλὴ παρηγοριά.

111

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΔΑΝΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΟ

Ἐγὼ βέβαια θὰ ἠθελα καὶ νὰ συναντηθῶ μὲ τὴν ἐντιμότητά σου, ἀκούοντας ἀπὸ πολλοὺς τὴ θερμὴ ἀγάπη ποὺ ἔχεις γιὰ μένα, καὶ αὐτὸ χωρὶς νὰ μὲ ἔχεις συναντήσει. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατό, νὰ ἐκπληρωθεῖ δηλαδὴ ἡ ἐλπίδα τῆς συνάντησης, διορθώνω τὸ πρᾶγμα μὲ τὴν ἐπικοινωνία τῶν γραμμάτων, παρέχοντας στὸν ἑαυτό μου πολὺ μεγάλη χάρη. Γιατί, ἂν καὶ εἶναι πολὺ ἔρημο τὸ χωριὸ στὸ ὁποῖο ἔχω τώρα μεταφερθεῖ, δηλαδὴ ἡ Κουκουσός, καὶ εἶναι γεμάτο ἀπὸ πολλοὺς κινδύνους καὶ πολιορκεῖται ἀπὸ τὸν διαρκῆ φόβο τῶν ληστῶν, ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν μὲ θορυβεῖ οὔτε μὲ ταρασσει, ἀφοῦ ἔχω τὴ δική σου ἀγάπη. Καὶ μολονότι σωματικὰ εἶμαι χωρισμένος, ὄντας συνδεδεμένος ψυχικὰ μαζί σου πολὺ δυνατὰ, ἔχω τὴν ἐντύπωση ὅτι κατοικῶ μᾶλλον στὴ

10 σφοδρότητος ὑμῖν, τὴν ὑμετέραν μᾶλλον τὴν ἀτάραχον καὶ ἀπόλε-
μον, ἢ τὴν Κουκουσὸν οἰκεῖν δοκοῦμεν, ἀεὶ μεθ' ὑμῶν ὄντες τῇ δια-
θέσει, καὶ ὅπουπερ ἂν ὦμεν, ἐπὶ διανοίας σε περιφέροντες.

PIB'

ΘΕΟΔΩΡΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ,

Εἰ μὲν οἷόν τε ἦν καὶ ἐλθεῖν καὶ περιπτύξασθαί σου τὴν εὐλά-
βειαν καὶ ἐντυρφησαί σου τῇ ἀγάπῃ διὰ τῆς παρουσίας αὐτῆς, μετὰ
πολλῆς ἂν τοῦτο ἐποιήσαμεν τῆς σπουδῆς καὶ τοῦ τάχους· ἐπειδὴ δὲ
τοῦτο οὐκ ἔφ' ἡμῖν κεῖται νῦν, διὰ τῶν γραμμάτων τὸ αὐτὸ τοῦτο
5 πληροῦμεν. Κἂν γὰρ πρὸς αὐτὰς τῆς οἰκουμένης τὰς ἐσχατίας ἀπε-
νεχθῶμεν, ἐπιλαθέσθαι σου τῆς ἀγάπης οὐ δυνάμεθα, τῆς γνησίας
καὶ θερμῆς καὶ εἰλικρινοῦς καὶ ἀδόλου, τῆς τε ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς,
ἦν τε ἐπεδείξω νῦν. Οὐδὲ γὰρ ἔλαθεν ἡμᾶς ὅσα καὶ εἰπεῖν καὶ ποιῆ-
σαι ὑπὲρ ἡμῶν ἐσπούδασας, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ θεοφιλέ-
10 στατε. Εἰ δὲ μηδὲν γέγονε πλέον, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ὀφειλέτην ἔχεις τῆς
σπουδῆς καὶ τῆς προθυμίας καὶ τὸν μισθὸν ἀπληρτισμένον.

Καὶ ἡμεῖς οὐ παύομεθα χάριν εἰδότες σου τῇ ὀσιότητι καὶ πρὸς
ἅπαντας ἀνακηρύττοντές σου τὴν εὐλάβειαν καὶ παρακαλοῦντες τὴν
αὐτὴν ἀγάπην διὰ παντὸς ἀκμάζουσιν διατηρεῖν. Οὐ γὰρ τὴν τυχοῦ-
15 σαν, καὶ ἐν ἔρημίᾳ καθήμενοι, καρπούμεθα τὴν παράκλησιν, ὅταν
τοσοῦτον ἐν καρδίᾳ θησαυρὸν καὶ πλοῦτον ἀποκείμενον ἔχωμεν,
τῆς ἐγρηγορίας καὶ γενναίας σου ψυχῆς τὴν ἀγάπην.

PIΓ'

ΠΑΛΛΑΔΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ,

Ἐπεὶ μὲν τῶν καθ' ἡμᾶς αὐτοῦς οὐδὲν δεόμεθα παρακλήσεως
(ἀρκεῖ γὰρ ἡμῖν εἰς παράκλησιν τῶν γενομένων ἢ ὑπόθεσις), θρη-
νοῦμεν δὲ τὸν κοινὸν τῶν Ἐκκλησιῶν χειμῶνα καὶ τὸ τὴν οἰκουμέ-
νην καταλαβὸν ναυάγιον, καὶ πάντας ὑμᾶς παρακαλοῦμεν εὐχαῖς

δική σου ἡρεμῆ καὶ ἀπόλεμῆ πόλῃ, καὶ ὄχι στὴν Κουκουσό, διότι εἶμαι νοερά πάντοτε μαζί σου καὶ ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι, σὲ ἔχω στὴ σκέψη μου.

112

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

Ἐὰν ἦταν δυνατὸ νὰ ἔρθω καὶ νὰ ἐναγκαλισθῶ τὴν εὐλάβειά σου καὶ νὰ ἀπολαύσω τὴν ἀγάπη σου μὲ τὴν ἴδια τὴν παρουσία μου, θὰ τὸ ἔκανα μὲ πολλὴ βιασύνῃ καὶ ταχύτητά. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν ἐξαρτᾶται τώρα ἀπὸ μένα, ἐκπληρώνω τὴν ἐπιθυμία μου αὐτὴ μὲ τὰ γράμματα. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα μεταφερθῶ στὶς ἐσχατιές τῆς οἰκουμένης, δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω τὴν ἀγάπη σου, τὴ γνήσια καὶ θερμὴ καὶ εἰλικρινῆ καὶ ἄδολῃ, τὴν παλιὰ καὶ ἀρχικὴ, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν ποὺ ἔδειξες τώρα. Γιατί δὲν μοῦ διέφυγαν ὅσα ἔσπευσες καὶ νὰ πεῖς καὶ νὰ κάνεις γιὰ μένα, ἐντιμότητε καὶ θεοφιλέστατε δεσπότη μου. Ἐὰν ὅμως δὲν ἔγινε τίποτε περισσότερο, ἀλλὰ ἔχεις τὸν Θεὸ ὀφειλέτη γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προθυμία καὶ τὴν ὀλοκληρωμένη ἀμοιβή.

Καὶ ἐγὼ δὲν παύω νὰ χρεωστῶ εὐγνωμοσύνη στὴν ὀσιότητά σου καὶ νὰ διακηρύσσω πρὸς ὅλους τὴν εὐλάβειά σου καὶ νὰ παρακαλῶ νὰ διατηρεῖς τὴν ἴδια ἀγάπη γιὰ πάντα ἀκμαία. Γιατί δὲν εἶναι τυχαία ἢ παρηγοριὰ ποὺ παίρνω, ἂν καὶ βρίσκομαι στὴν ἐρημιά, ὅταν ἔχω ἀποταμιευμένο στὴν καρδιὰ τόσο μεγάλο θησαυρὸ καὶ πλοῦτο, τὴν ἀγάπη δηλαδὴ τῆς ἄγρυπνης καὶ γενναίας ψυχῆς σου.

113

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ

Γιὰ ὅσα βέβαια συμβαίνουν σὲ μένα τὸν ἴδιο δὲν ἔχω ἀνάγκη παρηγοριᾶς· γιατί μοῦ εἶναι ἀρκετὰ γιὰ παρηγοριὰ τὰ ἴδια τὰ συμβαίνοντα. Θρηνῶ ὅμως τὴν κοινὴ συμφορὰ τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ τὸ ναυάγιο ποὺ βρῆκε τὴν οἰκουμένη, καὶ παρακαλῶ ὅλους σας νὰ

5 βοηθεῖν, ὥστε τὴν πανωλεθρίαν ταύτην λυθῆναί ποτε καὶ εἰς λευκὴν ἅπαντα μεταβαλεῖν γαλήνην. Τοῦτο δὴ ποιοῦντες μὴ διαλίπητε. Λανθάνοντες γὰρ καὶ κρυπτόμενοι, πλείονα σχολὴν ἔχετε νῦν προσκαρτερεῖν ταῖς εὐχαῖς καὶ μετὰ θλιβομένης διανοίας. Οὐ μικρὸν δὲ τοῦτο, τῷ φιλανθρώπῳ προσπίπτειν Θεῷ.

10 Μὴ διαλίπητε οὖν τοῦτο ποιοῦντες, καὶ ἡνίκα ἂν ἐξῆ, καὶ γράφετε ἡμῖν συνεχῶς. Εἰ γὰρ καὶ πολλῷ τῷ μήκει τῆς ἐμμελείας ὑμῶν ἀπωκίσθημεν, ἀλλ' οὐ παύομεθα καθ' ἐκάστην ἡμέραν μεριμνῶντες τὰ ὑμέτερα καὶ τοὺς ἐκεῖθεν ἀφικνουμένους (εἰ καὶ τούτων σπανιᾶκις ἐπιτυγχάνομεν) ἐρωτῶντες καὶ περιεργαζόμενοι.

15 Ἴν' οὖν σαφέστερον πάντα εἰδότες ὦμεν, ὅταν ἐγχωρῆ, παρέχετε ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν, περὶ τῆς ὑγιείας τῆς ὑμετέρας εὐαγγελιζόμενοι ἡμᾶς, ἵνα, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντες, πολλὴν καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν.

ΡΙΑ'

ΕΛΠΙΔΙΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Καὶ τοῦτο σόν, τοῦτο νῆφοντος καὶ ἐγρηγορότος κυβερνήτου, τὸ μηδὲ εἰς τοσοῦτον ἀρθέντος τοῦ χειμῶνος ἀναπεσεῖν, ἀλλ' ἐπιμένειν ἔτι μεριμνῶντα καὶ φροντίζοντα καὶ κατὰ τὸ ἐγχωροῦν τὰ ἑαυτοῦ πάντα εἰσφέροντα, πανταχοῦ διὰ τῶν γραμμάτων περιτρέχοντα, 5 τοὺς ἐγγύς, τοὺς πόρρωθεν συγκροτοῦντα, διεγείροντα, παρεγγυῶντα μηδένα τῷ κλυδωνίῳ παρασυρῆναι, ἀλλ' ἐστάναι καὶ νήφειν, κἂν μυρία τούτων ἐπίη χαλεπώτερα κύματα, καὶ ἐν ἐνὶ ἰδρυμένων τόπῳ, πανταχοῦ διὰ τῆς παραινέσεως ἵπτασθαι. Οὐδὲν γὰρ ἡμᾶς ἔλαθε τῶν σῶν, καίτοι ἐκ τοσοῦτου καθημένους διαστήματος.

10 Διὸ καὶ μακαρίζομεν καὶ θαυμάζομέν σου τὴν εὐλάβειαν καὶ τὴν διεγρηγερμένην ψυχὴν καὶ τὴν ἀπερίτρεπτον γνώμην καὶ τὴν ἐν

1. Γιὰ τὴν κατάπαυση τῶν δεινῶν ποὺ βρῆκαν τὴν «οἰκουμενικὴ Ἐκκλησία», ὁ ἱ. Χρυσόστομος δὲν παύει νὰ παρακαλεῖ τοὺς ἀποδέκτες τῶν ἐπιστολῶν του νὰ προσεύχονται στὸν φιλόθροπο Θεό. Παρβλ. καὶ Ἐπιστολὴ 55, 92 κ.ἄ.

βοηθεῖτε με προσευχές, ὥστε κάποτε νὰ καταπαύσει αὐτὴ ἡ πανωλεθρία καὶ νὰ μεταβάλει τὰ πάντα σὲ γαλήνη γεμάτη χαρά. Μὴ παραλείπετε λοιπὸν αὐτὸ νὰ τὸ κάνετε. Γιατί, καθὼς διαφεύγετε τὴν προσοχὴ καὶ κρύβεσθε, ἔχετε περισσότερο τώρα χρόνον νὰ ἐπιμένετε στὶς προσευχές με καρτερία καὶ με θλιμμένη διάνοια. Καὶ δὲν εἶναι λίγο αὐτό, τὸ νὰ ἰκετεύετε τὸν φιλόανθρωπο Θεό¹.

Μὴ παραλείπετε λοιπὸν νὰ τὸ κάνετε αὐτὸ καί, ὅταν εἶναι δυνατό, νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς. Γιατί, ἂν καὶ μεταφέρθηκα σὲ μακρινὴ ἀπὸ τὴ χάρη σου ἀπόσταση, ὅμως δὲν παύω κάθε μέρα νὰ ἐνδιαφέρομαι γιὰ σένα καὶ νὰ ἐρωτῶ αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ (ἂν καὶ σπάνια τοὺς πετυχαίνω) καὶ νὰ ζητῶ λεπτομερεῖς πληροφορίες.

Γιὰ νὰ εἶμαι λοιπὸν γιὰ ὅλα καλύτερα πληροφορημένος, ὅταν εἶναι δυνατόν, κάνε μου αὐτὴ τὴ χάρη, ἀναφέροντάς μου τὰ εὐχάριστα νέα τῆς υἰείας σου, ὥστε καὶ ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ ποὺ βρίσκομαι νὰ δοκιμάζω πολλὴ παρηγοριά.

114

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ¹

Καὶ αὐτὸ εἶναι γνῶρισμα δικό σου, γνῶρισμα νηφάλιου καὶ ἐπάγρυπνου κυβερνήτη, τὸ νὰ μὴ ἀποθαρρύνεται, ἂν καὶ ἡ θεομηνία ἔφθασε σὲ τέτοιο σημεῖο, ἀλλὰ νὰ ἐπιμένει ἀκόμα μεριμνώντας καὶ φροντίζοντας καί, ὅσο εἶναι δυνατόν, νὰ συνεισφέρει ὅλα ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ αὐτὸν τρέχοντας με γράμματα παντοῦ, συγκροτώντας καὶ τονώνοντας αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται κοντὰ καὶ αὐτοὺς ποὺ βρίσκονται μακριά, παρακινώντας τους νὰ μὴ παρασυρθεῖ κανεὶς ἀπὸ τὴν ταραχὴ, ἀλλὰ νὰ στέκονται ὀρθιοὶ καὶ νὰ εἶναι ἐπάγρυπνοὶ, καὶ ἂν ἀκόμα παρουσιασθοῦν μύριες φορὲς φοβερότερα ἀπὸ αὐτὰ τὰ κύματα, μένοντας σ' ἓνα τόπο, νὰ πετοῦν παντοῦ με τὴν παραίνεση. Γιατί τίποτε ἀπὸ τὰ δικά σου δὲν μοῦ διέφυγε, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόσο μεγάλη ἀπόσταση.

Γι αὐτὸ καὶ σὲ μακαρίζω καὶ θαυμάζω τὴν εὐλάβεια καὶ τὴν ἐπάγρυπνη ψυχὴ σου, καθὼς καὶ τὴν ἀμετάβλητη γνώμη σου καὶ

1. Ὁ Ἐλπίδιος ἦταν ἐπίσκοπος Λαοδικείας.

τοσούτω γῆρα νεάζουσαν προθυμίαν· καὶ οὐδὲν ἀπεικός. Ὅταν μὲν γὰρ τὰ προκείμενα τῆς τοῦ σώματος δέηται ρώμης, κώλυμα ἐνταῦθα τὸ γῆρας γίνεται, ὅταν δε ψυχῆς ἀπαιτῆ φιλοσοφίαν, οὐδὲν ἢ πο-
15 λιὰ τοῖς κατορθώμασιν ἐπισκοπεῖν εἶωθεν· οὐ τοίνυν οὐδὲ ἐπεσκό-
τησεν, ἀλλ' ἅπαντα παρὰ τῆς σῆς εὐλαβείας εἰσενήνεκται. Ὅτι δὲ καὶ καρπὸν δώσει τὸν προσήκοντα ὁ πόνος οὗτος καὶ ἡ τοσαύτη ἀγρυπνία, οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἀμφιβάλλειν.

Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης καὶ ἡμετέραν μέριμναν
20 κατεδέξω, διὰ τὴν πολλὴν σου καὶ θερμὴν ἀγάπην, καὶ μαθεῖν ἐπι-
θυμεῖς οἷ διατρίβομεν καὶ ἐν τίσιν ὀρμῶ τὰ ἡμέτερα καὶ τίνες οἱ
συνόντες ἡμῖν, καὶ μαθεῖν οὐχ ἀπλῶς, ἀλλ' ὥστε καὶ χάριν αὐτοῖς
εἰδέναι, ἡμεῖς μὲν ὑπὲρ τῆς τοσαύτης ἀγάπης οὐ παυσόμεθά σε ἀνα-
κηρύττοντες, στεφανοῦντες, παρὰ πᾶσιν ἀναγορεύοντες, χάριτας ὁ-
25 μολογοῦντες παρὰ τοῖς ἐντυγχάνουσι καὶ συγγινομένοις ἡμῖν. Αὐτὸς
δὲ τὰς μεγίστας ἀμοιβὰς καὶ μείζους τῶν πόνων ἀνάμενε παρὰ τοῦ
φιλανθρώπου Θεοῦ, τοῦ ταῖς ἀντιδόσεσιν ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος
νικῶντος τοὺς ἀγαθόν τι ποιεῖν ἢ λέγειν ἐσπουδακότας.

Ὡστε δὲ σε καὶ ἐτέρωθεν ἡσθῆναι μαθόντα τὰ ἡμέτερα, πρὸς
30 μὲν τὸν ἐρημότατον χωρίον ἀπωκίσθημεν, τὴν Κουκουσόν, πλὴν
ἐρημίας οὐδεμίαν αἴσθησιν ἔχομεν· τοσαύτης ἀπολαύομεν ἡσυχίας,
τοσαύτης ἀδείας, τοσαύτης παρὰ πάντων θεραπείας. Τά τε γὰρ λεί-
ψανα τῆς ἀρρωστίας εὐχαῖς ταῖς σαῖς ἀπεθέμεθα καὶ ἐν ὑγείᾳ διάγο-
μεν νῦν, τοῦ τε φόβου τῶν Ἰσαύρων ἀπηλλάγημεν καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ
35 κατέστημεν, ἀπραγμοσύνη τε ἐντρυφῶντες πολλῇ. Πάρεισι δὲ ἡμῖν
καὶ οἱ τιμιώτατοι πρεσβύτεροι Κωνσταντίος καὶ Εὐθήτιος, προσδο-
κῶνται δὲ καὶ ἕτεροι ταχέως ἀφίξεσθαι, οὓς εἰς τὸ παρὸν τὰ δεσμὰ
κατεῖχεν· ἀλλὰ πάντες ἀφέθησαν καὶ εὖ οἶδ' ὅτι πτήσονται πρὸς
ἡμᾶς.

40 Μὴ δὴ διαλίπης εὐχόμενος ὑπὲρ ἡμῶν τῶν σφόδρα σε ἀγα-
πώντων, δέσποτα αἰδεσιμώτατε καὶ θεοφιλέστατε, καὶ συνεχῶς
ἐπιστέλλων, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας δηλῶν τῆς σῆς.
Οἶσθα γὰρ ὅπως ἡμῖν περισπούδαστον καθ' ἐκάστην, εἰ οἶόν τε,

2. Τὴν ἀποκατάσταση τῆς ὑγείας του τὴν ἀποδίδει στίς προσευχῆς τοῦ ἐπι-
σκόπου, πρὸς τὸν ὁποῖο, κατὰ τὴ συνήθειά του, θὰ εἶχε γράψει ὁ ἱερός Χρυσόστομος
νὰ παρακαλεῖ τὸ Θεό. (Βλ. καὶ Ἐπιστολὴ 93).

τὴν σὲ τόσο βαθειὰ γηρατειὰ σφριγηλὴ σου διάθεση. Καὶ αὐτὸ καθόλου παράλογο. Γιατὶ συνήθως, ὅταν αὐτά, γιὰ τὰ ὅποια γίνεται λόγος, ἀπαιτοῦν σωματικὴ δύναμη, τὰ γηρατειὰ στὴν περίπτωση αὐτὴ γίνονται ἐμπόδιο. Ὅταν ὁμως ἀπαιτοῦν σθένος ψυχικὸ, τότε τὰ γηρατειὰ δὲν συνηθίζεται νὰ παρεμποδίζουν σὲ τίποτε τὰ κατορθώματα. Ἡ εὐλάβειά σου λοιπὸν ὄχι μόνον δὲν τὰ παρεμπόδισε, ἀλλὰ πρόσφερε τὰ πάντα. Ὅτι ὁ κόπος σου αὐτὸς καὶ ἡ τὸση ἀγρυπνία θὰ δώσει τοὺς ἀνάλογους καρπούς, νομίζω πὼς καθόλου δὲν πρέπει νὰ ἀμφιβάλλει κανεὶς.

Ἐπειδὴ ὁμως μαζί μὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, ἀπὸ τὴν πολλὴ καὶ θερμὴ σου ἀγάπη, ἀνάλαβες καὶ τὴ δική μου φροντίδα, καὶ ἐπιθυμεῖς νὰ μάθεις ποῦ διαμένω, μὲ τί καταγίνομαι καὶ ποιοὶ βρίσκονται μαζί μου, καὶ δὲν θέλεις ἀπλῶς νὰ μάθεις, ἀλλὰ γιὰ νὰ τοὺς ἐκφράσεις τὴν εὐγνωμοσύνη σου, ἐγὼ γιὰ τὴν τὸση σου ἀγάπη δὲν θὰ παύσω νὰ σὲ ἀνακηρύσσω, νὰ σὲ στεφανώνω, νὰ σὲ προβάλλω σὲ ὄλους καὶ νὰ ἐκφράζω τὶς εὐχαριστίες μου σ' ὅσους συναντῶ καὶ σ' ὅσους εἶναι μαζί μου. Ἐσὺ ὁμως τὶς μέγιστες ἀμοιβὲς καὶ μεγαλύτερες ἀπὸ τοὺς κόπους σου περιμένε τις ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό, ὁ ὅποιος στὶς ἀνταποδόσεις ὑπερνικᾷ κατὰ πολὺ ἐκείνους ποὺ προθυμοποιήθηκαν νὰ κάνουν ἢ νὰ ποῦν κάτι τὸ καλὸ.

Γιὰ νὰ εὐχαριστηθεῖς ὁμως καὶ ἀπὸ ἄλλη πλευρὰ μαθαίνοντας τὰ δικά μου, σοῦ γνωρίζω ὅτι ἔχω ἐξορισθεῖ σ' ἓνα πολὺ ἔρημο χωριό, τὴν Κουκουσό, ἀλλὰ δὲν ἔχω αἴσθησι τῆς ἐρημιᾶς, ἀφοῦ ἔχω τὸση ἡσυχία, τὸση ἄνεση, τὸση περιποίηση ἀπὸ ὄλους. Γιατὶ καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς ἀρρώστιας μὲ τὶς προσευχὲς σου² τὰ ἀπέβαλα καὶ ζῶ τώρα ὑγιῆς, καὶ ἀπὸ τὸν φόβο τῶν Ἰσαύρων ἀπαλλαχτήκαμε καὶ σὲ ἀσφάλεια βρισκόμαστε καὶ ἀπολαμβάνομε μεγάλη ἡσυχία. Ἐπίσης παρευρίσκονται κοντά μου καὶ οἱ ἐντιμότατοι πρεσβύτεροι Κωνστάντιος καὶ Εὐθήσιος, καὶ ἀναμένονται νὰ ἔρθουν σύντομα καὶ ἄλλοι, οἱ ὅποιοι μέχρι τώρα ἦταν δέσμιοι, ἀλλὰ ὅλοι ἐλευθερώθηκαν καὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι θὰ πετάξουν πρὸς ἐμένα.

Μὴ παραλείπεις λοιπὸν νὰ προσεύχεσαι γιὰ μένα ποὺ πολὺ σὲ ἀγαπῶ, πολυσέβαστε καὶ θεοφιλέστατε δεσπότη μου, καὶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς, ὅταν εἶναι δυνατὸν, καὶ νὰ μοῦ γνωρίζεις τὰ τῆς υἰείας σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο πολὺ σπουδαῖο εἶναι γιὰ μένα, ἂν

ἡμέραν περὶ ταύτης μανθάνειν. Τὸν δεσπότην μου τὸν τιμιώτατον
 45 καὶ εὐλαβέστατον πρεσβύτερον Ἀσυγκρίτιον, μετὰ τῶν γλυκυτάτων
 αὐτοῦ παιδίων, καὶ πάντα σου τῆς θεοσεβείας τὸν κλῆρον πολλὰ
 παρ' ἡμῶν προσειπεῖν παρακλήθητι.

ΡΙΕ'

ΘΕΟΦΙΛΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Καὶ τοῦτο τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τῆς σῆς εὐχαρίστου σου
 γνώμης, τὸ μηδενὸς ἀπολελαυκότα παρὰ τούτων, οἷς σε παρακατε-
 θέμεθα, τὸ πᾶν ἀπειληφέναι νομίζειν ἀπὸ τῆς ἡμετέρας προθυμίας.
 Ἄλλ' ἡμεῖς οὐκ ἀρκεσθησόμεθα τούτῳ, ἀλλὰ καὶ τῷ κυρίῳ μου Θε-
 5 οδώρῳ τῷ ἐπαρχικῷ, τῷ ἀγαγόντι ἡμᾶς εἰς τὴν Κουκουσόν, πολλὰ
 ταύτης ἔνεκεν διελέχθημεν τῆς ὑποθέσεως, καὶ πολλοῖς ἐπιστέλλο-
 ντες καὶ ταῦτα ἐπεστάλκαμεν. Ἄν τε γοῦν γένηται τι ἀπὸ τῶν γραμ-
 μάτων πλεόν τῶν ἡμετέρων, ἂν τε γράμματα μένη μόνον τὰ γράμ-
 ματα, μηδὲν ἀνύσαντα παρὰ τοῖς ἀποδεχομένοις αὐτά, διὰ ταχέων
 10 ἡμῖν δηλῶσαι σπούδασον. Καὶ γὰρ ἐν τούτῳ μάλιστα τὴν ἀγάπην
 σου θαυμάζομεν καὶ τοῦ θαρρεῖν ἡμῖν τοῦτο μέγιστον ποιούμεθα
 σημεῖον, τὸ καὶ περὶ τούτων ἡμῖν διαλέγεσθαι.

Δήλωσον τοίνυν ἡμῖν ἂν τε γένηται τι πλεόν, ἂν τε μηδέν, ἴν', ἂν
 μὲν τὸ πρότερον ἦ, χάριτας ὁμολογήσωμεν τοῖς τὴν ἑαυτῶν ὠφελή-
 15 κόσι ψυχὴν· ἑαυτοῖς γὰρ μᾶλλον ἢ σοὶ χαριοῦνται τοῦτο ποιοῦντες·
 ἂν τε τὸ δεύτερον, ἑτέραν τινὰ ὁδὸν σύντομον καὶ εὐκολωτέραν ἐπι-
 νοήσωμεν, δι' ἧς πάντως πάσης ἀπολαύση παραμυθίας, ὡς ἐν
 μηδεμιᾷ εἶναι στενοχωρία. Ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς τὰ μέγιστα χαριούμεθα,
 τῆς εὐγενοῦς σου καὶ ἐλευθέρας οὕτω φροντίζοντες ψυχῆς. Καὶ γρά-
 20 φε συνεχῶς ἡμῖν, τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς καὶ τῆς εὐδοκιμήσεως
 εὐαγγελιζόμενος.

1. Τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ι. Χρυσοστόμου καὶ γιὰ θέματα προσωπικὰ τῶν συνεργατῶν του δὲν εἶναι μικρότερο ἀπὸ τὸ ἐνδιαφέρον του γιὰ τὴν Ἐκκλησίαν γενικότερα. Ἔτσι, παρὰ τὶς κακουχίας καὶ ταλαιπωρίες ποὺ ὑπέφερε κατὰ τὴν διάρκειαν τοῦ ταξιδιοῦ του γιὰ τὴν Κουκουσό, βρῆκε εὐκαιρία νὰ μιλήσει διὰ μακρῶν τὸ πρόβλημα ποὺ ἀπασχολοῦσε τὸν πρεσβύτερο Θεόφιλο, μὲ τὸν ἐπικεφαλῆς τῶν ὀργάνων ποὺ τὸν

εἶναι δυνατόν κάθε μέρα νὰ μαθαίνω γι αὐτήν. Σὲ παρακαλῶ στὸν ἐντιμότερο καὶ εὐλαβέστατο δεσπότη μου, τὸν πρεσβύτερο Ἀσυγκρίτιο, μαζί μὲ τὰ τόσο γλυκὰ παιδιὰ του καὶ σ' ὄλο τὸν κλῆρο τῆς θεοσέβειάς σου, νὰ μεταβιβάσεις πολλοὺς χαιρετισμοὺς ἀπὸ μένα.

115

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΦΙΛΟ

Καὶ αὐτὸ εἶναι χαρακτηριστικὸ τῆς εὐγνωμοσύνης καὶ τοῦ εὐγνώμονα χαρακτήρα σου, τὸ ὅτι, ἐνῶ δὲν κέρδισες τίποτε ἀπὸ αὐτοὺς στοὺς ὁποίους σὲ ἐμπιστεύθηκα, νομίζεις ὅτι ἀπόλαυσες τὸ πᾶν ἀπὸ τῆ δική μου διάθεση. Ὅμως ἐγὼ δὲν θὰ ἀρκεσθῶ σ' αὐτό, ἀλλὰ θὰ προσθέσω ὅτι καὶ μὲ τὸν κύριό μου Θεόδωρο τὸν ἐπαρχιακό, ποὺ μὲ ὁδήγησε στὴν Κουκουσό, εἶπαμε πολλὰ ἐξ ἀφορμῆς αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως καὶ γράφοντας σὲ πολλοὺς τὰ ἔγραψα καὶ αὐτά. Ἐὰν λοιπὸν γίνεῖ κάτι περισσότερο ἀπὸ τὰ γράμματα τὰ δικά μου, ἢ ἂν τὰ γράμματα μείνουν μόνο γράμματα, χωρὶς νὰ φέρουν καμμιά ὠφέλεια ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ τὰ δέχθηκαν, φρόντισε νὰ μοῦ τὸ γνωστοποιήσεις γρήγορα. Γιατὶ καὶ σ' αὐτὸ θαυμάζω τὴν ἀγάπη σου καὶ τὸ θεωρῶ σὰν μεγάλο δεῖγμα τῆς ἐμπιστοσύνης ποὺ μοῦ ἔχεις, τὸ ὅτι καὶ γι' αὐτὸ συζητεῖς μαζί μου.

Πληροφόρησέ μου λοιπὸν ἂν γίνεῖ κάτι περισσότερο ἢ ἂν δὲν γίνεῖ τίποτε, ὥστε, ἂν συμβεῖ τὸ πρῶτο, νὰ εὐχαριστήσω αὐτοὺς ποὺ ὠφέλησαν τὴν ψυχὴ τους· γιατί περισσότερο τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς θὰ ὠφελήσουν κάνοντας αὐτό, παρὰ ἐσένα. Ἐὰν πάλι συμβεῖ τὸ δεύτερο, νὰ ἐπινοήσω κάποιο ἄλλο δρόμο σύντομο καὶ εὐκολότερο, μὲ τὸν ὁποῖο ὅπωςδήποτε θὰ βρεῖς κάθε παρηγοριά, ὥστε νὰ μὴ στενοχωριέσαι καθόλου. Γιατὶ σὲ μένα τὸν ἴδιο προσφέρω χαρὰ, φροντίζοντας ἔτσι γιὰ τὴν εὐγενικὴ καὶ ἐλεύθερη ψυχὴ σου. Καὶ γράφε μου συνεχῶς ἀναγγέλλοντάς μου τὰ τῆς ὑγείας σου καὶ τὰ εὐχάριστα νέα τῆς ἐπιτυχίας¹.

ὁδηγοῦσαν στὸν τόπο τῆς ἐξορίας του Θεόδωρο. Ἀλλὰ δὲν ἀρκέστηκε μόνο σ' αὐτό. Ἐγγραψε καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα πρόσωπα γιὰ τὴ ἴδια ὑπόθεση, καὶ ζητᾷ τώρα ἀπὸ τὸ Θεόφιλο νὰ τοῦ γράψει, ἂν ἐπετεύχθηκε κάτι, γιὰ νὰ ἐνεργήσῃ ἀνάλογα. Βλ. καὶ τὴν Ἐπιστ. 117, ὅπου μεσολαβεῖ γιὰ τὴ διευθέτηση κι ἄλλου προσωπικοῦ ζητήματος.

PIS'

ΒΑΛΕΝΤΙΝΩ.

Τί τοῦτο; Εἰδῶς ὅπως σου χαίρομεν τοῖς ἀγαθοῖς καὶ σκιρτῶ-
 μεν ἐπὶ ταῖς σαῖς εὐδοκιμήσεσι, καὶ πρὸ πάντων ὀφείλων ἡμῖν
 δηλῶσαι τῆς τιμῆς τὸ μέγεθος, εἰς ὃ νῦν ἀνέβης, ὑπέμεινας ἡμᾶς
 πρότερον παρ' ἐτέρων μαθεῖν τοῦτο, καὶ οὐ νομίζεις δεῖσθαί σοι
 5 πολλῆς εἰς τοῦτο ἀπολογίας, ὅτι ἠνέσχου, τό γε σὸν μέρος, τοσοῦτον
 χρόνον ἡμᾶς ζημιῶσαι εὐφροσύνης μέγεθος τηλικούτον; Τὸ μὲν γὰρ
 ἀξίωμα σου τὸ ἀληθὲς καὶ ἡ μεγίστη σου ἀρχή, τῆς ψυχῆς σου ἐστὶν
 ἡ ἀρετῆ. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τούτοις τοῖς βιωτικοῖς εἰς τὴν ἐκείνης
 ὠφέλειαν κεχρηῆσθαι μεμελέτηκας καὶ ὅσω ἂν γένη δυνατώτερος,
 10 τοσοῦτω λιμὴν εὐρύτερος τοῖς δεομένοις καθίστασαι, διὰ τοῦτο νῦν
 χαίρομεν καὶ σκιρτῶμεν, ἀλλ' ὅμως οὐκ ἀφίεμέν σε τοῦ τῆς σιγῆς
 ἐγκλήματος.

Πῶς οὖν ἡμῖν ἀπολογῆση καλῶς; Τῇ πυκνότητι τῶν ἐπιστο-
 λῶν καὶ τῷ συνεχῶς τὰ περὶ τῆς ὑγείας ἡμῖν δηλοῦν τῆς σῆς καὶ τοῦ
 15 οἴκου σου παντός. Ἐπεὶ οὖν σε καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀπολογίας ἐδιδά-
 ξαμεν, προστίθει τὰ παρὰ σαυτοῦ λοιπόν. Εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐπι-
 στολὴν ταύτην μένεις σιγῶν, γραψόμεθα σε ραθυμίας πολλῆς καὶ
 ἀλγήσομεν. Οἶδα δὲ σαφῶς ὅτι πικροτάτην ταύτην ἠγήση δίδόναι
 δίκην, τὸ ἀλγεῖν ἐπὶ τούτοις ἡμᾶς, ἐπειδὴ οἶδα πῶς καὶ φιλεῖν ἡμᾶς
 20 γνησίως καὶ θερμῶς ἐσπούδακας.

PIZ'

ΘΕΟΔΩΡΑ.

Γράφω μὲν ὀλιγάκις τῇ κοσμιότητί σου, διὰ τὸ μὴ ραδίως ἐπι-
 τυγχάνειν τῶν κομιζόντων τὰ γράμματα· μέμνημαι δὲ σου οὐκ ὀλι-
 γάκις, ἀλλὰ καὶ διηνεκῶς. Τὸ μὲν γὰρ ἐφ' ἡμῖν κεῖται, τὸ δὲ οὐκ ἐφ'
 ἡμῖν· ἀλλὰ τοῦ μὲν μεμνηῆσθαι διηνεκῶς, αὐτοὶ κύριοι, τοῦ δὲ κομί-
 5 ζειν τὰς ἐπιστολάς, οὐκ ἔτι. Διὰ τοῦτο τὸ μὲν αἰεὶ γίνεται, τὸ δέ, ἠνίκα

116

ΣΤΟΝ ΒΑΛΕΝΤΙΝΟ

Γιατί αυτό; Ἐνῶ γνωρίζεις πόσο χαίρομαι γιὰ τὰ εὐχάριστά σου καὶ σκιρτῶ γιὰ τὶς προόδους σου, καὶ ἐνῶ ὄφειλες νὰ μοῦ ἀναφέρεις πρὶν ἀπὸ ὅλους τὸ μεγάλο ἀξίωμα στὸ ὁποῖο ἔφθασες, περιμενες νὰ τὸ μάθω πρῶτα ἀπὸ ἄλλους καὶ δὲν νομίζεις ὅτι χρειάζεσαι μεγάλη ἀπολογία γιὰ αὐτό, ὅτι δηλαδὴ ἀνέχθηκες, ὅσο ἐξαρτῶταν ἀπὸ σένα, νὰ μοῦ στερήσεις τόσο χρόνο ἀπὸ μιὰ τόσο μεγάλη εὐφροσύνη; Βέβαια τὸ ἀληθινὸ σου ἀξίωμα καὶ ἡ πιὸ μεγάλη σου ἐξουσία εἶναι ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς σου. Ἐπειδὴ ὅμως ἔχεις φροντίσει ἀκόμα καὶ αὐτὰ τὰ κοσμικὰ νὰ τὰ χρησιμοποιοῦν γιὰ τὴν ὠφέλεια ἐκείνης, καὶ ὅσο δυνατώτερος συμβεῖ νὰ γίνεις, τόσο εὐρύτερο λιμάνι γιὰ ὅσους ἔχουν ἀνάγκη γίνεσαι, γι' αὐτὸ τώρα χαίρομαι καὶ σκιρτῶ, ἀλλ' ὅμως δὲ σὲ συγχωρῶ γιὰ τὸ ἔγκλημα τῆς σιωπῆς.

Μὲ ποιὸ τρόπο λοιπὸν θὰ ἀπολογηθεῖς σὲ μένα καλῶς; Μὲ τὴν πυκνότητα τῶν ἐπιστολῶν καὶ μὲ τὸ νὰ μοῦ γνωρίζεις συνεχῶς τὴν κατάσταση τῆς ὑγείας τῆς δικῆς σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου. Ἀφοῦ λοιπὸν σοῦ ὑπέδειξα καὶ τὸν τρόπο τῆς ἀπολογίας, κάνε στὸ ἐξῆς τὸ χρέος σου. Γιατί, ἂν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ ἐξακολουθήσεις νὰ σιωπᾶς, θὰ σοῦ καταλογίσω μεγάλη ἀδιαφορία καὶ θὰ πονέσω πολύ. Καὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι θὰ θεωρήσεις πάρα πολὺ πικρὴ τιμωρία τὸ νὰ πονέσω ἐγὼ γι' αὐτά, γιατί ξέρω πόσο φρόντισες νὰ μὲ ἀγαπᾶς γνήσια καὶ θερμά.

117

ΣΤΗ ΘΕΟΔΩΡΑ

Γράφω βέβαια σπάνια στὴ σεμνότητά σου, ἐπειδὴ δὲν πετυχαίνω εὐκολὰ τοὺς γραμματοκομιστές, ὅμως δὲ σὲ θυμᾶμαι σπάνια, ἀλλὰ διαρκῶς. Γιατί τὸ ἓνα ἐξαρτᾶται ἀπὸ μένα, ἐνῶ τὸ ἄλλο ὄχι. Τοῦ νὰ σὲ θυμᾶμαι δηλαδὴ διαρκῶς εἶμαι κύριος ἐγὼ, τοῦ νὰ φέρνω ὅμως τὶς ἐπιστολὲς ὄχι πιά. Γι' αὐτὸ τὸ ἓνα γίνεται πάντοτε, ἐνῶ τὸ

ἂν ἐξῆ. Τὰς μὲν οὖν ἄλλας ἐπιστολάς πρόσρησιν ἐχούσας ἐπέμπομεν, ταύτην δὲ καὶ χάριτος αἴτησιν. Τίς δὲ ἡ χάρις; Σοὶ τῆ παρεχούσῃ μᾶλλον ἢ τῷ δεχομένῳ τὸ κέρδος φέρουσα καὶ πρὸ τοῦ λαμβάνοντος τὸν διδόντα ὠφελοῦσα.

10 Καὶ γὰρ ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι δὴ Εὐστάθιος τῶν προσκεκρουκώτων ἐστὶ τῆ τιμιότητί σου καὶ τῆς οἰκίας τῆς σῆς ἐξέπεσε καὶ ἀπὸ ὄψεως γέγονεν. Ὅπως μὲν οὖν ἔχει τοῦ πράγματος ἡ φύσις καὶ τίνος ἔνεκεν τοσαύτην ὑπέμεινεν ὀργήν, εἰπεῖν οὐκ ἔχω· ἐκεῖνο γὰρ ἔγνω μόνον· ἃ δὲ χρή σε παρ' ἡμῶν ἀκοῦσαι τῶν σφόδρα σου τῆς
15 σωτηρίας ἀντεχομένων, ἐστὶ ταῦτα. Οἴσθα ὡς οὐδὲν ὁ παρῶν βίος, ἀλλ' ἢ ἄνθη μιμεῖται ἠρινὰ καὶ σκιάς ἀδρανεῖς καὶ ὄνειράτων ἐστὶν ἀπάτη· τὰ δὲ ἀληθῆ πράγματα καὶ πεπηγότα καὶ ἀμετακίνητα, τὰ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἀποδημίαν ἡμᾶς διαδεξόμενά ἐστι. Ταῦτα καὶ παρ' ἡμῶν πολλάκις ἤκουσας, καὶ οἴκοθεν φιλοσοφοῦσα διατελεῖς.
20 Διόπερ οὐδὲ μακρὰν ποιοῦμαι τὴν ἐπιστολήν, ἀλλ' ἐκεῖνό φαμεν· εἰ μὲν ἀδίκως τινὲς ἐπηρεάσαντες ἐξέβαλον, αἰδουμένη τοῦ δικαίου τὴν φύσιν, διόρθωσον τὸ γεγενημένον· εἰ δὲ δικαίως, τοὺς τῆς φιλανθρωπίας τιμῶσα νόμους, τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο πάλιν ποιήσον, ἔνθα καὶ αὐτῆ τὸ πλεόν καρπώσῃ μᾶλλον ἢ ἐκεῖνος. Ὡσπερ γὰρ ὁ τὸν
25 ὁμόδουλον ἀπαιτῶν τὰ ἑκατὸν δηνάρια, οὐκ ἐκεῖνον τοσοῦτον ἔβλαψεν, ὅσον ἑαυτῷ καιρίαν ἔδωκε τὴν πληγὴν, διὰ τῆς πρὸς τὸν σὺνδουλον ἀκριβολογίας μυρίων ταλάντων συγχώρησιν ἀνατρέψας, οὕτως ὁ παρατρέχων τὰ τοῦ πλησίον ἀμαρτήματα ἡμερωτέρας ἑαυτῷ ποιεῖ τὰς ἐν τῷ μέλλοντι εὐθύνας, καὶ ὄσῳ ἂν μείζονα τὰ ἀμαρτήματα
30 τα ἀφῆ, τοσοῦτω καὶ αὐτὸς πλείονος τεύζεται τῆς συγχωρήσεως. Οὐ ταύτη δὲ μόνον ἐστὶ τὸ διάφορον, ἀλλὰ καὶ τῷ δουλικὴν διδόντα χάριν, δεσποτικὴν λαμβάνειν δωρεάν.

Μὴ τοίνυν μοι λέγε, ὅτι τὸ καὶ τὸ αὐτῷ πεπλημμέληται. Ὅσῳ γὰρ ἂν δείξῃς χαλεπώτερα τὰ γεγενημένα, τοσοῦτω τῆς συγχωρήσεως
35 ὡς ἀναγκαιοτέρας ἀποφαίνεις τὴν πρόφασιν, ἐπειδήπερ πολλῶ

1. Καὶ ἄλλη μεσολάβηση τοῦ Χρυσοστόμου γιὰ τὴ διευθέτηση προσωπικοῦ ζητήματος τοῦ Εὐσταθίου. Τὸ περιεχόμενο τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς θυμίζει πολὺ τὴν Πρὸς Φιλήμονα ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου.

ἄλλο, ὅταν εἶναι δυνατό. Τίς ἄλλες λοιπὸν ἐπιστολὲς τίς ἔγραφα στέλνοντας χαιρετισμούς, αὐτὴν ὅμως καὶ γιὰ νὰ σοῦ ζητήσω κάποια χάρη¹. Ποιὰ εἶναι ἡ χάρη; Εἶναι ἐκείνη πού φέρνει κέρδος περισσότερο σὲ σένα πού τὴν προσφέρεις, παρὰ σ' ἐκεῖνον πού τὴ δέχεται καὶ πρὶν ἀπὸ ἐκεῖνον πού τὴν παίρνει ὠφελεῖ ἐκεῖνον πού τὴ δίνει.

Ἔφθασε σὲ μένα ἡ πληροφορία ὅτι ὁ Εὐστάθιος εἶναι ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς πού συγκρούσθηκαν μὲ τὴν ἐντιμότητά σου καὶ ἐκδιώχθηκε ἀπὸ τὸ σπίτι σου καὶ ἐξαφανίστηκε. Βέβαια δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ γνωρίζω πῶς ἀκριβῶς ἔγιναν τὰ πράγματα καὶ γιὰ ποιὰ αἰτία δέχτηκε τόση τιμωρία. Γιατὶ ἐγὼ αὐτὸ μόνο γνωρίζω. Αὐτὰ ὅμως πού πρέπει νὰ ἀκούσεις ἀπὸ μένα, πού ἐνδιαφέρομαι πάρα πολὺ γιὰ τὴ σωτηρία σου, εἶναι τὰ ἐξῆς. Γνωρίζεις ὅτι ἡ παρούσα ζωὴ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ μοιάζει μὲ ἀνοιξιάτικα λουλουῦδια καὶ ἀδρανεῖς σκιές καὶ εἶναι ἀπατηλὴ ὅπως τὰ ὄνειρα· ἐνῶ τὰ ἀληθινὰ πράγματα καὶ τὰ πάγια καὶ ἀμετακίνητα εἶναι ἐκεῖνα πού θὰ μᾶς διαδεχθοῦν μετὰ τὴν ἀποδημία μας ἀπὸ ἐδῶ. Αὐτὰ καὶ ἀπὸ μένα τὰ ἄκουσες πολλές φορές καὶ μόνη σου τὰ φιλοσοφεῖς. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν μακραίνω τὴν ἐπιστολή, ἀλλὰ σοῦ λέω τὸ ἐξῆς· ἐὰν τὸν ἔδιωξαν κάποιοι πού σὲ ἐπηρέασαν ἄδικα, σεβομένη τὸ δίκαιο διόρθωσε αὐτὸ πού ἔγινε. Ἐὰν πάλι δίκαια ἔγινε ὅ,τι ἔγινε, ἐκτιμώντας τοὺς νόμους τῆς φιλανθρωπίας, κάνε πάλι τὸ ἴδιο, ἀπὸ τὸ ὁποῖο καὶ σὺ θὰ ὠφεληθεῖς περισσότερο παρὰ ἐκεῖνος. Γιατί, ὅπως ἐκεῖνος πού ἀπαιτοῦσε ἀπὸ τὸν σύνδουλό του τὰ ἑκατὸ δηνάρια, δὲν ἔβλαψε τόσο ἐκεῖνον, ὅσο καίρια πλήγωσε τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό του², ἀφοῦ μὲ τὴν πρὸς τὸν σύνδουλό του τσιγγουνιά του ματαίωσε τὴ διαγραφὴ δέκα χιλιάδων τάλάντων, ἔτσι ἐκεῖνος πού παραβλέπει τίς ἀμαρτίες τοῦ πλησίον κάνει πιὸ ἐπιεικεῖς γιὰ τὸν ἑαυτό του τίς μελλοντικὲς εὐθύνες, καὶ ὅσο πιὸ μεγάλα ἀμαρτήματα συγχωρήσει, τόσο μεγαλύτερης συγγνώμης θὰ ἀξιωθεῖ καὶ αὐτός. Καὶ δὲ εἶναι μόνο σ' αὐτὸ ἡ διαφορὰ, ἀλλὰ καὶ στὸ ὅτι, ἐνῶ δίνει χάρη σὲ δοῦλο, παίρνει δωρεὰ ἀπὸ τὸν δεσπότη.

Μὴ μοῦ πεῖς λοιπὸν ὅτι ἔκανε αὐτὸ κι' αὐτὸ τὸ πλημμέλημα. Γιατὶ ὅσο πιὸ τρομερὰ παρουσιάσεις αὐτὰ πού ἔγιναν, τόσο πιὸ ἀναγκαῖα θὰ κάνεις τὴ δικαιολογία τῆς συγχωρήσεως, ἐπειδὴ πολὺ

πλείονα φιλανθρωπίας ἐν τῷ μέλλοντι προαποθήσῃ σαυτῇ τὴν ὑπόθεσιν. Λῦσον τοίνυν τὴν ὀργήν, κἄν δικαία ᾖ, δάμασον λογισμῷ φιλοσόφῳ τὸν θυμόν, ἀνένεγκε τοῦτο θυσίαν τῷ Θεῷ· χάρισαι καὶ ἡμῖν τοῖς ἀγαπῶσί σε καὶ δεῖξον πῶς καὶ ἀπὸ βραχείας ἐπιστολῆς 40 τοσαύτην ἔχομεν δύναμιν. Χάρισαι καὶ σαυτῇ τὰ μεγάλα ταῦτα, ἅπερ εἶπον ἐγὼ, τὸ ἀτάραχον, τὸ ἐξοικίσαι τῆς ψυχῆς τὸν ἐντεῦθεν θόρυβον, τὸ μετὰ πολλῆς παρρησίας καὶ ἐντεῦθεν αἰτεῖν παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὴν εἰς τὴν βασιλείαν εἴσοδον. Καὶ γὰρ μέγα καθάρσιον ἀμαρτημάτων ἢ εἰς τὸν πλησίον φιλοφροσύνη· «ἐὰν γὰρ ἀφήτε 45 τοῖς ἀνθρώποις», φησί, «τὰ παραπτώματα αὐτῶν, ἀφήσει καὶ ὑμῖν ὁ Πατὴρ ὑμῶν ὁ οὐράνιος».

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογισαμένη πέμψον ἡμῖν ἐπιστολήν, δηλοῦσαν ὅ,τι ἤνυσαν τὰ γράμματα ἡμῶν. Τὸ μὲν γὰρ ἡμέτερον ἀπήρτισται καὶ πεποιήκαμεν οὐπὲρ ἐσμεν κύριοι. Παρεκαλέσαμεν, ἐδεήθημεν, 50 χάριν ἠτήσαμεν, συνεβουλεύσαμεν ἅπερ ἐχρῆν. Πᾶσα δὲ ἐστὶν ὑπὲρ σοῦ λοιπὸν ἢ σπουδή. Ἡμῖν μὲν γὰρ ὁ μισθός, ἂν τε γένηται τι πλεόν, ἂν τε μὴ γένηται, τῆς παρακλήσεως ταύτης ἀποκείσεται (ἔστι γὰρ καὶ ρημάτων λαβεῖν ἀμοιβήν), ὁ δὲ κάματος ἡμῖν ἅπας, διὰ τοῦ ἔργου καὶ τὴν σὴν κερδᾶναι κοσμιότητα καὶ ἀπὸ τῶν παρόντων 55 κατορθωμάτων τὰ μέλλοντα καὶ ἀθάνατα ἀγαθὰ μετὰ πολλῆς καρπώσασθαι τῆς εὐκολίας.

ΡΙΗ'

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΤΟΙΣ ΕΝ

ΤΗ. ΦΥΛΑΚΗ.

Δεσμωτήριον οἰκεῖτε καὶ ἄλυσιν περίκεισθε καὶ μετὰ τῶν αὐχμώντων καὶ ρυπώντων ἐστὲ κατακεκλεισμένοι· καὶ τί ἂν γένοιτο μακαριώτερον ὑμῶν τούτων ἔνεκεν; Τί γὰρ τοιοῦτον στέφανος χρυσοῦς κεφαλῇ περικείμενος, οἷον ἄλυσις δεξιᾷ περιπλεκομένη διὰ τὸν 5 Θεόν; Τί δὲ τοιοῦτον οἰκίαι περιφανεῖς καὶ μεγάλαι, οἷον δεσμωτήριον ζόφου καὶ ρύπου γέμον καὶ πολλῆς καὶ ἀηδίας καὶ τῆς θλίψεως

περισσότερο ἀπόθεμα φιλανθρωπίας στὸ μέλλον θὰ ἀποταμιεύσεις γιὰ τὸν ἑαυτό σου. Ἀπόβαλε λοιπὸν τὴν ὀργή, καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι δίκαιη, ὑπόταξε μὲ φιλοσοφικὴ καρτερία τὸ θυμό, πρόσφερε το αὐτὸ ὡς θυσία στὸ Θεό· δῶσε χαρὰ καὶ σὲ μένα πού σὲ ἀγαπῶ καὶ δεῖξε μου ὅτι καὶ μὲ τὴν σύντομη ἐπιστολή μου ἔχω τόση δύναμη. Χάρισε καὶ στὸν ἑαυτό σου τὰ μεγάλα αὐτὰ πού ἐγὼ σοῦ εἶπα, τὴν ἀταραξία, τὴν ἀπομάκρυνση ἀπὸ τὴν ψυχὴ σου τῆς ταραχῆς πού προέρχεται ἀπὸ αὐτό, τὸ νὰ ζητεῖς καὶ ἀπὸ αὐτὸ μὲ πολλὴ παρρησία ἀπὸ τὸν φιλάνθρωπο Θεὸ τὴν εἴσοδο στὴ βασιλεία. Γιατὶ εἶναι μεγάλο καθαρτικὸ φάρμακο ἢ φιλοφροσύνη πρὸς τὸν πλησίον. Γιατὶ λέει, «ἐὰν συγχωρήσετε τοὺς ἀνθρώπους γιὰ τὰ παραπτώματά τους, θὰ συγχωρήσει κι ἐσᾶς ὁ οὐράνιος Πατέρας σας»³.

Ἄφοῦ σκεφθεῖς λοιπὸν ὅλα αὐτά, στεῖλέ μου ἐπιστολή, πού νὰ μὲ πληροφορεῖ ὅτι ὠφέλησαν τὰ γράμματά μου. Γιατὶ ὅ,τι ἐξαρτώταν ἀπὸ μένα ἔγινε, καὶ ἔκανα αὐτὸ πού μποροῦσα νὰ κάνω. Παρακάλεσα, ἰκέτευσα, ζήτησα χάρη, συμβούλευσα αὐτὰ πού ἔπρεπε. Τώρα ὅλη ἡ φροντίδα ἀφήνεται σὲ σένα. Γιατὶ γιὰ μένα ὁ μισθὸς γιὰ τὴν παράκληση αὐτὴ, εἴτε γίνεῖ κάτι περισσότερο εἴτε δὲν γίνεῖ, θὰ μὲ περιμένει· γιατί εἶναι δυνατὸ νὰ λάβει κανεὶς ἀμοιβὴ καὶ γιὰ τὰ λόγια. Ὅμως ὅλος ὁ δικός μου κόπος ἔγινε γιὰ νὰ κερδίσω μὲ τὸ ἔργο αὐτὸ καὶ τὴ σεμνότητά σου, γιὰ νὰ ἀποκτήσεις μὲ μεγάλη εὐκολία ἀπὸ τὰ τωρινὰ κατορθώματα τὰ μελλοντικὰ καὶ ἀθάνατα ἀγαθά.

118

ΣΤΟΥΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ

Κατοικεῖτε στὴ φυλακὴ καὶ εἴστε ἀλυσοδομένοι καὶ κλεισμένοι μαζί μὲ τοὺς ρυπαροὺς καὶ ἀκάθαρτους. Καὶ τί θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει μακαριώτερο ἀπὸ σᾶς ἐξαιτίας αὐτῶν; Γιατὶ τί ἀξία ἔχει στεφάνι χρυσὸ πού εἶναι τοποθετημένο πάνω σὲ κεφάλι, μπροστὰ σὲ ἀλυσίδα κατάλληλα περιτυλιγμένη γιὰ τὸ Θεό; Ἡ τί ἀξίζουν σπίτια περίοπτα καὶ μεγάλα, μπροστὰ σὲ φυλακὴ γεμάτη σκοτάδι

διὰ τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν; Διὰ ταῦτα σκιρτᾶτε, ἀγάλλεσθε, στεφανοῦσθε, χορεύετε, ὅτι πολλῆς ἐμπορίας ὑμῖν ὑπόθεσις τὰ συμβάντα λυπηρά. Τοῦτο σπόρος ἄμητον προαναφωνῶν ἄφατον, τοῦτο παλαί-
10 σματα νίκην ἔχοντα καὶ βραβεῖα, τοῦτο πλοῦς ἐμπορίαν πολλὴν προξενῶν.

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἀναλογισάμενοι, κύριοί μου τιμιώτατοι καὶ εὐλαβέστατοι, χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε, μὴ διαλίπητε τὸν Θεὸν ἐπὶ πᾶσι δοξάζοντες καὶ καιρίας τῷ διαβόλῳ δίδόντες πληγὰς καὶ πολ-
15 λὴν ἑαυτοῖς ἐν τοῖς οὐρανοῖς προαποτιθέμενοι τὴν ἀμοιβήν. «Οὐ γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτεσθαι εἰς ὑμᾶς». Γράφετε δὲ καὶ ἡμῖν συνεχῶς. Σφόδρα γὰρ ἐπιθυμοῦμεν γράμματα δέχεσθαι παρ' ἀνθρώπων διὰ τὸν Θεὸν δεδεμένων, τὰ παθήματα ὑμῶν ἀπαγγέλοντα, καὶ πολλὴν ἐντεῦθεν,
20 καὶ ἐν ἄλλοτρίᾳ διατρίβοντες, καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν.

ΡΙΘ'

ΘΕΟΦΙΛΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐκοῦν ἐπειδὴ σοι θύραν ἀνέωξα τοῦ γράφειν, δεῖξον ὡς οὐχ ὀ-
δκνος ἐποίει τὴν ἔμπροσθεν σιγὴν, ἀλλὰ τὸ παρ' ἡμῶν ἀναμένειν
λαβεῖν τοῦ γράφειν τὴν παρρησίαν, καὶ πέμπε νιφάδας ἡμῖν γραμμά-
των, τὴν σὴν ἀπαγγελλόντων ἡμῖν εὐδοκίμησιν· οἶσθα γὰρ ὅπως αὐ-
5 τῆς ἀντεχόμεθα· μηδὲ ἀφῆς τῆς ἀθυμίας τὴν τυραννίδα εἰς σιγὴν σε
ἐμβαλεῖν, ἀλλὰ, πάσης ἀράχνης εὐκολώτερον αὐτὴν διασπάσας,
φαίνου λαμπρὸς ἐπὶ τῆς παρατάξεως καὶ τῆ πολλῇ παρρησίᾳ καὶ
ἐλευθερίᾳ συγγέων τοὺς ἐναντίους. Νῦν γὰρ ἔστι καιρὸς εὐδοκιμη-
σεως καὶ ἐμπορίας πολλῆς. Οὐδὲ γὰρ ἔμπορος, ἐν λιμένι καθήμενος,
10 τὰ φορτία συνάγειν δύναιτ' ἄν, ἀλλὰ μακρὰ διαπερῶν πελάγη καὶ
κυμάτων κατατολμῶν καὶ λιμῶ καὶ θηρίοις τοῖς ἐν πελάγει πικτεῦ-
ων καὶ πολλὰς ἐτέρας ὑπομένων δυσκολίας.

καὶ ἀκαθαρσία καὶ πολλὴ ἀηδία καὶ θλίψη γιὰ τὸ ἴδιο λόγο; Γι' αὐτὰ νὰ σκιρτᾶτε, νὰ χαίρετε, νὰ στεφανώνεσθε, νὰ πανηγυρίζετε, γιὰ τὰ θλιβερὰ αὐτὰ γεγονότα ἀποτελοῦν εὐκαιρία μεγάλου κέρδους. Αὐτὸ εἶναι σπόρος πὺ προοιωνίζεται θερισμὸ ἀπερίγραπτο, αὐτὰ εἶναι ἀγῶνες πὺ ἔχουν νίκη καὶ βραβεῖα, αὐτὸ εἶναι ταξίδι θαλασσινὸ πὺ φέρνει πολὺ κέρδος.

Σκεπτόμενοι λοιπὸν ὅλα αὐτά, ἐντιμότετοι καὶ εὐλαβέστατοι κύριοί μου, χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε, καὶ μὴ παραλείπετε νὰ δοξάζετε γιὰ ὅλα τὸν Θεὸ καὶ νὰ δίνετε καίρια χτυπήματα στὸν διάβολο, ἀποταμιεύοντας ἀπὸ τώρα στοὺς οὐρανοὺς γιὰ τὸν ἑαυτὸ σας μεγάλη ἀμοιβή. «Γιὰ τὸ ὅσα ὑποφέρουμε τώρα δὲν ἰσοσταθμίζουν τὴ δόξα πὺ μᾶς ἐπιφυλάσσει ὁ Θεὸς στὸ μέλλον»¹. Νὰ γράφετε καὶ σὲ μένα συνεχῶς. Γιὰ τὸ ἐπιθυμῶ πάρα πολὺ νὰ παίρνω γράμματα ἀπὸ ἀνθρώπους πὺ εἶναι δεμένοι γιὰ τὸ Θεό, πὺ νὰ μοῦ κάνουν γνωστὰ τὰ παθήματά σας, γιὰ νὰ δοκιμάζω καὶ ἀπὸ αὐτά, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ ξένη χώρα, μεγάλη παρηγοριά.

119

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΦΙΛΟ

Λοιπὸν, ἀφοῦ σοῦ ἄνοιξα τὴν πόρτα νὰ γράφεις, δεῖξε ὅτι τὴν μέχρι τώρα σιωπὴ δὲν τὴν προκαλοῦσε ἡ ὀκνηρία, ἀλλὰ τὸ ὅτι περίμενες νὰ πάρεις ἀπὸ μένα τὸ θάρρος νὰ γράφεις, καὶ στέλνε μου πλῆθος γραμμάτων, πὺ νὰ μοῦ ἀναγγέλλουν τὴν πρόοδό σου. Γιὰ τὸ γνωρίζεις πόσο ἐνδιαφέρομαι γι' αὐτὴν· οὔτε νὰ ἀφήσεις τὴν τυραννία τῆς λύπης νὰ σὲ ρίξει σὲ σιωπὴ, ἀλλὰ, ἀφοῦ τὴ διασπάσεις πὺ εὐκόλα καὶ ἀπὸ ἀράχνη, στάσου λαμπερὸς στὴν παράταξη τῆς μάχης καὶ μὲ πολὺ θάρρος καὶ ἐλευθερία ματαίωσε τὰ σχέδια τῶν ἀντιπάλων. Γιὰ τὸ τώρα εἶναι καιρὸς γιὰ ἐπιτυχία καὶ πολὺ κέρδος. Οὔτε ἓνας ἔμπορος ἄλλωστε θὰ μπορούσε νὰ συγκεντρώνει νὰ ἐμπορεύματα καθισμένος στὸ λιμάνι, ἀλλὰ διασχίζοντας ἀτέλειωτα πελάγη, παλεύοντας ριψοκίνδυνα μὲ τὰ κύματα καὶ ἀγωνιζόμενος μὲ τὴν πείνα καὶ τὰ θηρία τοῦ πελάγους καὶ ὑποφέροντας πολλὰς ἄλλες δυσκολίες.

Ταῦτ' οὖν καὶ αὐτὸς λογισάμενος, ὡς ὁ τῶν δεινῶν καιρὸς οὗ-
 15 τος τῆς ἐμπορίας ἐστὶ καιρὸς καὶ πολλῆς εὐδοκιμήσεως καὶ μισθῶν
 ἀφάτων, διανάστησόν σου τὸ πτερὸν τῆς διανοίας καί, τὴν κῶνιν τῆς
 ἀθυμίας ἀποτιναζάμενος, μετὰ πολλῆς τῆς εὐκολίας πᾶσαν περίτρε-
 χε τὴν φάλαγγα, συγκροτῶν, ἀλείφων, ἅπαντας διεγείρων, νευρῶν,
 σπουδαιοτέρους ποιῶν. Καὶ ταῦτα ἡμῖν δήλου διὰ γραμμάτων τῶν
 20 σῶν, μηδὲν ὑφορώμενος, εἰ κατορθώματα μέλλοις αὐτὸς ἀπαγγέ-
 λειν τὰ σά, ἀλλ' ὡς ὑπόταγμα ἡμέτερον ἀνύων, χαρίζου ταύτην ἡμῖν
 τὴν εὐφροσύνην, ἵνα, καὶ πόρρωθεν ὄντες, πολλὴν καρπωσώμεθα
 τὴν ἡδονήν, ταῦτα ἀκούοντες παρὰ τῆς σῆς εὐλαβείας, ἅπερ ἐπιθυ-
 μοῦμεν μανθάνειν.

PK'

ΘΕΟΔΩΡΑ,

Ἀνηλώθημεν, ἔδαπανήθημεν, μυρίους ἀπεθάνομεν θανάτους·
 καὶ ταῦτα ἴσασιν ἀκριβέστερον ἀπαγγεῖλαι οἱ τὰ γράμματα ἐγχειρί-
 ζοντες, καὶ ταῦτα βραχεῖαν ροπήν ἡμῖν συγγενόμενοι, πρὸς οὐδὲ
 5 διαλεχθῆναί τι μικρὸν ἡδυνήθημεν, ὑπὸ τῶν συνεχῶν πυρετῶν κα-
 ταβεβλημένοι, οὐδὲ ἔχων καὶ ἐν νυκτὶ καὶ ἐν ἡμέρᾳ ὀδοιπορεῖν ἠναγ-
 καζόμεν καὶ θάλπει πολιορκούμενος καὶ ὑπὸ ἀγρυπνίας διαφθειρό-
 μενος καὶ ὑπὸ τῆς τῶν ἐπιτηδείων ἐρημίας ἀπολλύμενος καὶ τῆς
 τῶν προσησομένων ἀπορίας. Καὶ γὰρ τῶν τὰ μέταλλα ἐργαζομέ-
 νων καὶ τὰ δεσμωτήρια οἰκούντων χαλεπώτερα καὶ πεπόνθαμεν
 10 καὶ πάσχομεν. Ὅψε δέ ποτε καὶ μόλις ἐπέτυχον τῆς Καισαρείας, ὡς
 ἀπὸ χειμῶνος εἰς γαλήνην καὶ εἰς λιμένα ἐλθῶν. Ἄλλ' οὐδὲν ὁ λιμὴν
 οὗτος ἴσχυσεν ἀνακτήσασθαι τὰ ἀπὸ τοῦ κλυδωνίου κακὰ· οὕτω κα-
 θάπαξ ἡμᾶς ὁ ἔμπροσθεν χρόνος κατειργάσατο. Ἄλλ' ὁμως ἐλθῶν

1. Ἐνδιαφέρουσες ὅσο καὶ ὀδυνηρὲς πληροφορίαι ἀπὸ τῆς κακουχίας τοῦ τα-
 ξιδιοῦ τοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς γιὰ τὸν τόπο τῆς ἐξορίας του.

2. Ἡ ἐπιστολὴ γράφτηκε ἀπὸ τὴν Καισάρεια καὶ ἄρα κατὰ τὸ ἔτος 404. Στὴν
 ἴδια ἀποδέκτη, τὴν Θεοδώρα, ἀπευθύνεται καὶ ἡ 117ῃ ἐπιστολῇ, στὴν ὁποία μάλιστα

Αὐτὰ λοιπὸν ἀφοῦ τὰ σκεφθεῖς καὶ σύ, ὅτι δηλαδὴ ὁ καιρὸς αὐτὸς τῶν δεινῶν εἶναι καιρὸς ἐμπορίου καὶ πολλῆς εὐδοκίμησεως καὶ ἀπερίγραπτων ἀμοιβῶν, ἀνοιξε τὰ φτερά τῆς διάνοιάς σου καί, ἀφοῦ ἀποτινάξεις τὴ σκόνη τῆς θλίψεως μὲ πολλὴ εὐκολία, τρέχα γύρο ἀπὸ τῆ φάλαγγα, ὀργανώνοντας, ἐτοιμάζοντας, διεγείροντάς τους ὄλους, ἐνισχύοντάς τους, κάνοντάς τους πιὸ ἐτοιμοπόλεμους. Καὶ αὐτὰ νὰ μοῦ τὰ ἀναφέρεις μὲ γράμματά σου, χωρὶς νὰ ἔχεις κανένα ἐνδοιασμό, ἐπειδὴ θὰ ἀναφέρεις ὁ ἴδιος τὰ δικά σου κατορθώματα, ἀλλὰ χάρισέ μου αὐτὴ τὴ χαρά, σὰν νὰ ἐκτελεῖς δική μου διαταγὴ, ὥστε, καὶ βρισκόμενος μακριά, νὰ δοκιμάζω πολλὴ εὐχαρίστηση ἀκούοντας ἀπὸ τὴν εὐλάβειά σου αὐτὰ πού ἐπιθυμῶ νὰ μαθαίνω.

120

ΣΤΗ ΘΕΟΔΩΡΑ

Ἔχω φθαρεῖ, ἔχω δαπανηθεῖ, ἔχω ὑποστεῖ μύριους θανάτους, καὶ ὅλα αὐτὰ γνωρίζουν νὰ σοῦ τὰ περιγράψουν μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια αὐτοὶ πού θὰ σοῦ παραδώσουν τὰ γράμματα, καὶ αὐτὰ μολονότι ἦταν κοντά μου γιὰ ἐλάχιστο χρονικὸ διάστημα καὶ πρὸς τοὺς ὁποίους δὲν μπόρεσα οὔτε γιὰ λίγο νὰ μιλήσω, ἐξαντλημένος ἀπὸ τὸν συνεχῆ πυρετό, μὲ τὸν ὁποῖο ἀναγκαζόμενοι νὰ ὁδοιπορῶ νύχτα καὶ μέρα, βασανιζόμενος ἀπὸ τὴ θερμὴ, ἀφανιζόμενος ἀπὸ τὴν ἀγρυπνία, χανόμενος ἀπὸ τὴν ἔλλειψη τῶν ἀπαραιτήτων καὶ ἀπὸ τὴ στέρηση ἐκείνων πού θὰ μᾶς καθοδηγοῦσαν. Γιατὶ ὑποφέραμε καὶ ὑποφέρομε χειρότερα ἀπὸ ἐκείνους πού ἐργάζονται στὰ μεταλλεῖα καὶ κατοικοῦν στὶς φυλακές¹. Ὑστερα λοιπὸν ἀπὸ πολὺ χρόνον καὶ μόλις πρὶν ἀπὸ λίγο φθάσαμε στὴν Καισάρεια², σὰν νὰ ἦρθαμε ἀπὸ θεομηνία σὲ γαλήνη καὶ σὲ λιμάνι. Ὅμως οὔτε τὸ λιμάνι αὐτὸ δὲν ἄρκεσε νὰ ξεπεράσω τὰ κακὰ τῆς θαλασσοταραχῆς: τόσο ἀμετάκλητα μὲ ἔβλαψε ὁ χρόνος πού προηγήθηκε. Ὅμως,

τὴν παρακαλεῖ γιὰ ἓνα προσωπικὸ θέμα κάποιου Εὐσταθίου. Ἐπειδὴ στὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ δὲν κάνει ὑπαινιγμὸ γιὰ τὸ ἴδιο θέμα, φαίνεται ὅτι ἡ 117ῃ ἐπιστολὴ γράφτηκε ἀργότερα ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ.

εἰς τὴν Καισάρειαν, μικρὸν ἀνέψυξα, ὅτι ὕδατος ἔπιον καθαροῦ, ὅτι
15 ἄρτου οὐκ ὀδωδότος οὐδὲ κατεσκληκότος μετέλαβον, ὅτι οὐκ ἔτι ἐν
τοῖς κλάσμασι τῶν πίθων ἐλουόμεν, ἀλλ' εὔρον βαλανεῖον οἶον
δήποτε, ὅτι συγκεχώρημαι τέως τῇ κλίνῃ προσηλωθῆναι.

Ἐνῆν καὶ πλείονα τούτων εἶπεῖν, ἀλλ', ἵνα μὴ συγχέω σου τὴν
μάθησιν, μέχρι τούτου ἴστημι τὸν λόγον, ἐκεῖνο προστιθείς, ὅτι μὴ
παύσῃ ὄνειδίζουσα τοῖς ἀγαπῶσιν ἡμᾶς, ὅτι τοσοῦτους ἔχοντες ἐρα-
20 στὰς καὶ τοσαύτην δύναμιν περιβεβλημένους, οὐκ ἐτύχομεν οὐ τυγ-
χάνουσιν οἱ κατάδικοι, ὥστε εἰς ἡμερώτερον καὶ ἐγγύτερόν που κα-
τοικισθῆναι τόπον· ἀλλὰ καὶ τοῦ σώματος ἡμῖν ἀπαγορεύσαντος καὶ
τοῦ φόβου τῶν Ἰσαύρων πάντα πολιορκουόντος, τῆς μικρᾶς ταύτης
καὶ εὐτελοῦς οὐκ ἐπετύχομεν χάριτος. Δόξα τῷ Θεῷ καὶ διὰ τοῦτο.
25 Οὐ πανόμεθα γὰρ αὐτὸν ἐπὶ πᾶσι δοξάζοντες. «Εἶη τὸ ὄνομα αὐτοῦ
εὐλογημένον εἰς τοὺς αἰῶνας».

Πολὸν δὲ ἐξεπλάγην καὶ τὸ σὸν, ὅτι τετάρτην ταύτην ἐπιστολὴν
ἢ καὶ πέμπτην ἐπεσταλκῶς τῇ διαθέσει σου καὶ τῇ κοσμιότητι, μίαν
ἐδεξάμην καὶ μόνην. Καίτοι τοῦτο δυσκολίας οὐκ ἦν, τὸ ἐπιστέλλειν
30 συνεχέστερον. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐγκαλῶν σοι λέγω· τὸ ἄρ τῆς ἀγάπης
οὐκ ἔστιν ἀνάγκης, ἀλλὰ προαιρέσεως. Ἀλλὰ σφόδρα ἀλγῶ, ὅτι
ἀθρόον ἐξέβαλες ἡμᾶς τῆς διανοίας τῆς σῆς, ἐν οὕτω χρόνῳ μακρῷ
μίαν ἡμῖν πέμψασα ἐπιστολὴν. Εἰ τοίνυν μηδὲν φορτικὸν μηδὲ ἐπα-
χθὲς αἰτοῦμεν, τοῦτο ἡμῖν πάρεχε, οὐ σὺ κυρία εἶ καὶ ἐπὶ σοὶ κεῖται.
35 Τῶν γὰρ ἄλλων ἕνεκεν οὐκ ἐνοχλοῦμεν, ἵνα μὴ πρὸς τῷ μηδὲν ἀνύ-
ειν καὶ φορτικοὶ τινες δόξωμεν καὶ ἐπαχθεῖς εἶναι σοι.

PKA'

APABIΩ.

Τὴν κάμινον τῆς ἀθυμίας, ἣν ἐπὶ τῆς ψυχῆς περιφέρεις ὑπὲρ

3. Φαίνεται πὼς οἱ φίλοι του τὸν ἐπέζαν νὰ φροντίσει, μέσῳ τῶν πολλῶν ὑψηλῶν γνωρμιῶν του, νὰ ἐπιδιώξει νὰ μεταχθεῖ σὲ κάποιο πιὸ κοντινὸ καὶ ἡμεροτόπο. Ὁ Χρυσόστομος ὁμῶς, πού τόσο φρόντιζε γιὰ τὰ προσωπικὰ προβλήματα τῶν συνεργατῶν του, καὶ παρόλο πού εἶχε καὶ σοβαροὺς λόγους γι' αὐτό, δὲν ἐπεδίωξε ἢ δὲν ἐπέτυχε τὴ μικρὴ αὐτὴ χάρη, ὅπως γράφει. Ἀντὶ λοιπὸν νὰ μέμφεται ὁποιοουσδή-

ὅταν ἤρθαμε στὴν Καισάρεια, κάπως ἀνακουφίστηκα, γιατί ἦπια καθαρὸ νερό, ἔφαγα ψωμί πού δὲν μύριζε οὔτε ἦταν κατάξερο, δὲν λουζόμουνα πιά μέσα σὲ θραυσμένα πιθάρια, ἀλλὰ βρῆκα ἓνα κάποιο δημόσιο λουτρὸ καὶ μοῦ ἐπιτρέπεται ἐπὶ τέλος νὰ ξαπλώνω στὸ κρεβάτι.

Θὰ μπορούσα νὰ σοῦ πῶ καὶ περισσότερα ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ σοῦ χαλῶ τὴ διάθεση, σταματῶ τὸν λόγο μέχρι ἐδῶ, προσθέτοντας καὶ τοῦτο, νὰ μὴ παύσεις νὰ κατηγορεῖς ἐκείνους πού μὲ ἀγαποῦν, γιατί, ἂν καὶ ἔχω τόσους φίλους καὶ πού ἔχουν τόση δύναμη, δὲν ἐπέτυχα αὐτὸ πού πετυχαίνουν οἱ κατάδικοι, νὰ ἐγκατασταθῶ δηλαδή σὲ ἓνα τόπο πιὸ ἡμερο καὶ κοντινό· ἀλλὰ, μολονότι καὶ τὸ σῶμα μου δὲν τὸ ἐπέτρεπε καὶ ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων ἀπειλοῦσε τὰ πάντα, δὲν ἐπέτυχα αὐτὴ τὴ μικρὴ καὶ ἀνάξια λόγου χάρη. Δόξα τῷ Θεῷ καὶ γι' αὐτό³. Γιατί δὲν παύω νὰ τὸν δοξάζω Αὐτὸν γιὰ ὅλα. «Ἄς εἶναι τὸ ὄνομά του εὐλογημένο στοὺς αἰῶνες»⁴.

Πολλὴ ἔκπληξη ὅμως μοῦ προκάλεσε καὶ ἡ δική σου στάση· διότι, ἂν καὶ εἶναι ἡ τέταρτη ἢ πέμπτη⁵ ἐπιστολὴ αὐτὴ πού ἔστειλα στὴν καλωσύνη καὶ σεμνότητά σου, πῆρα μόνο μία· ἂν καὶ βέβαια αὐτό, τὸ νὰ μοῦ γράφεις πιὸ συχνά, δὲν ἦταν δύσκολο. Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέω κατηγορώντας σε, ἀφοῦ τὸ θέμα τῆς ἀγάπης δὲν εἶναι ὑπόθεση ἐξαναγκασμοῦ, ἀλλὰ προαιρέσεως. Πονῶ ὅμως πάρα πολὺ πού μὲ ἔβγαλες ἀπὸ τὴ σκέψη σου διὰ μιᾶς, στέλνοντάς μου σὲ τόσο μεγάλο χρονικὸ διάστημα μιὰ μόνο ἐπιστολή. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ζητῶ κάτι τὸ δυσβάστακτο ἢ ἐνοχλητικό, δίνε μου αὐτὸ τοῦ ὁποίου σὺ εἶσαι κυρία καὶ ἀπὸ σένα ἐξαρτᾶται. Γιὰ τὰ ἄλλα δὲν σὲ ἐνοχλῶ γιὰ νὰ μὴ δώσω τὴν ἐντύπωση ὅτι, ἐκτὸς τοῦ ὅτι δὲν κερδίζω τίποτε, εἶμαι καὶ ἀνυπόφορος καὶ ἐνοχλητικός.

121

ΣΤΟΝ ΑΡΑΒΙΟ

Τὸ καμίνι τῆς λύπης πού περιφέρεις μέσα στὴν ψυχὴ σου γιὰ

ποτε γι' αὐτό, ἐκεῖνος βρίσκει τὴν εὐκαιρία νὰ ἐκφράσει γιὰ μιὰ ἀκόμα φορὰ πρὸς τὸ Θεὸ τὴν εὐχαριστία του· «δόξα τῷ Θεῷ καὶ διὰ τοῦτο».

4. Ἰωβ 1,21.

5. Ἄν καὶ ἐδῶ κάνει λόγο γιὰ 4 ἢ 5 ἐπιστολές, σώζονται μόνο δύο.

τῶν εἰς ἡμᾶς γεγενημένων, σαφέστατα ἔδειξεν ἡμῖν τὸ γράμμα τὸ σόν, καὶ πρὸ τούτου μὲν ἐπισταμένοις. Οὐ γὰρ δυνησόμεθα ἐπιλαθέσθαι τῆς πηγῆς τῶν δακρῦων, ἣν ἐν ἀρχῇ τῶν κακῶν τούτων ὑφαινομένων ἠφίεις. Πλὴν ἀλλὰ καὶ ἡ ἐπιστολὴ τῶν δακρῦων οὐκ ἔλαττον καὶ τῶν ὄδουρων ἐκείνων ἀπεκάλυψε τὴν φλόγα τῆς λύπης ἡμῖν, τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ τῇ σῆ. Τούτων προσδόκα τὰς ἀμοιβὰς παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Ἔστι γὰρ καὶ λύπης μισθὸς καὶ μέγας καὶ πολὺς. Ἐπεὶ καὶ ἐπὶ Ἰουδαϊκῶν κακῶν ἦσαν τινες, οἱ τὰ γινόμενα
 10 παρ' αὐτῶν διορθῶσαι μὲν οὐκ ἠδύνατο, ἔστενον δὲ μόνον καὶ ἐθρήνουν, καὶ τοιαύτην ἐκαρπώσαντο τὴν ἀμοιβήν, ὡς, τῶν ἄλλων ἀπάντων ἀπολλυμένων καὶ πανωλεθρία παραδιδομένων, ἐκείνους διαφυγεῖν τὴν ὀργήν. «Δός», γάρ φησι, «τὸ σημεῖον ἐπὶ τὰ πρόσωπα τῶν στεναζόντων καὶ ὄδυρομένων». Καίτοι γε οὐκ ἐκώλυον τὰ γι-
 15 νόμενα, ἀλλ' ἐπειδὴ οὐπὲρ κύριοι ἦσαν ἐποίουν, ἔστενον, ἐθρήνουν τὰ γινόμενα, μεγίστην ἐντεῦθεν τὴν ἀσφάλειαν ἐκτήσαντο.

Μὴ οὖν διαλίπητε καὶ ὑμεῖς, δεσπότης μου, στένοντες ταῦτα καὶ τὸν φιλάνθρωπον Θεὸν παρακαλοῦντες δοῦναι λύσιν τῷ κοινῷ τῆς οἰκουμένης ναυαγίῳ. Ἴστε γάρ, ἴστε σαφῶς, ὡς πάντα θορύβων καὶ
 20 ταραχῆς πεπλήρωται, καὶ οὐχ ὑπὲρ Κωνσταντινουπόλεως χρὴ μόνον παρακαλεῖν, ἀλλ' ὑπὲρ τῆς οἰκουμένης ἀπάσης· ἐπειδήπερ ἐντεῦθεν ἀρξάμενον τὸ κακόν, καθάπερ ρεῦμα πονηρὸν ἐκχυθέν, πανταχοῦ τῆς γῆς τὰς Ἐκκλησίας λυμαίνεται. Ὅπερ δὲ ἡμᾶς παρεκάλεσας, τοῦτο καὶ αὐτὸς παρ' ἡμῶν παρακλήθητι, ἕως ἂν ὑμῶν ὦμεν
 25 κεχωρισμένοι τῷ σώματι (τῇ γὰρ ψυχῇ ἀεὶ καὶ τῇ σῆ εὐγενεῖα καὶ τῷ οἴκῳ σου συνδεδέμεθα), συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν καὶ τὰ περὶ τῆς υἰείας σου εὐαγγελίζεσθαι μὴ κατόκνει. Οἶδας γὰρ ἠλίκην ἡμῖν δώσεις τὴν χάριν.

Ἐπειδὴ ἐκέλευσας ἡμᾶς ἐν τοῖς σοῖς καταχθῆναι, καθὼς ἔμα-
 30 θον ἐξελθῶν, οὐκ ἔτι ἔδοξεν ἡμᾶς εἰς Σεβάστειαν ἀπενεχθῆναι, ἀλλ' εἰς ἐρημότατον χωρίον τῆς Ἀρμενίας Κουκουσὸν καὶ σφαλερώτατον τῆς τῶν Ἰσαύρων ἐπιδρομῆς ἕνεκεν. Χάριν μέντοι ἴσμεν τῇ εὐγενεῖα τῇ σῆ καὶ δεδέγμεθα τὴν τιμὴν, ὅτι καὶ ἀπόντων οὕτως ἐφρόντι-

ὅσα μοῦ συμβαίνουν, τὸ ἔδειξε πολὺ καθαρὰ τὸ γράμμα σου, ἂν καὶ ἐγὼ τὸ γνωρίζω καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτό. Γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω τὰ ἀσταμάτητα δάκρυα ποὺ ἔχυνες ὅταν ἄρχισαν νὰ ἐξυφαίνονται τὰ δεινὰ αὐτά. Ὡστόσο καὶ ἡ ἐπιστολὴ τῶν δακρύων δὲν ἀποκάλυψε λιγότερο ἀπὸ ἐκείνους τοὺς θρήνους τῆ φλόγα τῆς λύπης ποὺ ὑπάρχει στὴν καρδιά σου γιὰ μένα. Τὴν ἀμοιβὴ σου γιὰ ὅλα αὐτὰ περιμένε τὴν ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό. Γιατὶ ὑπάρχει καὶ μισθὸς λύπης καὶ μάλιστα μεγάλος καὶ πολὺς. Ἄλλωστε καὶ κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ἰουδαϊκῶν δεινῶν ὑπῆρχαν μερικοί, οἱ ὁποῖοι τὰ δεινὰ ποὺ συνέβαιναν σ' αὐτοὺς δὲν μπορούσαν νὰ τὰ διορθώσουν, στενάζαν ὅμως καὶ ἐκλαιαν μόνο, καὶ πέτυχαν τέτοια ἀμοιβή, ὥστε, ἐνῶ ὅλοι οἱ ἄλλοι χάθηκαν, ἐκείνοι διέφυγαν τὴν ἐκδίκηση. Γιατὶ λέει: «βάλε σημάδι στὰ πρόσωπα αὐτῶν ποὺ στενάζουν καὶ θρηνοῦν»¹. Μολονότι βέβαια δὲν παρεμπόδιζαν αὐτὰ ποὺ γίνονταν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἔκαναν αὐτὸ ποὺ μπορούσαν νὰ κάνουν, στενάζαν καὶ θρηνοῦσαν γιὰ ὅσα συνέβαιναν, ἐξασφάλισαν ἀπὸ αὐτὸ πάρα πολὺ μεγάλη ἀσφάλεια.

Μὴ παραλείπετε λοιπὸν καὶ σεῖς, δεσπότες μου, νὰ στενάζετε γι' αὐτὰ καὶ νὰ παρακαλεῖτε τὸν φιλόανθρωπο Θεὸ νὰ δώσει τέλος στὸ ναυάγιο ὅλης τῆς οἰκουμένης. Γιατὶ γνωρίζετε, γνωρίζετε καλά, ὅτι ὅλα ἔχουν γεμίσει θορύβους καὶ ταραχή, καὶ δὲν πρέπει νὰ παρακαλεῖτε μόνο γιὰ τὴν Κωνσταντινούπολη, ἀλλὰ γιὰ ὅλη τὴν οἰκουμένη. Γιατὶ τὸ κακό, ξεκινώντας ἀπὸ ἐδῶ, σὰν ρεῦμα ὀρμητικὸ ξεχύθηκε καὶ καταστρέφει τὶς Ἐκκλησίες σ' ὅλη τὴ γῆ. Καὶ αὐτὸ ποὺ μὲ παρακάλεσες, τὴν ἴδια παράκληση λάβε καὶ σὺ ἀπὸ μένα, ὅσο χρόνο θὰ εἶμαι χωρισμένος σωματικὰ ἀπὸ σένα (γιατὶ ψυχικὰ εἶμαι πάντοτε συνδεδεμένος μὲ τὴν εὐγένειά σου καὶ μὲ τὸ σπίτι σου) νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μὴ ἀδιαφορεῖς νὰ μοῦ ἀναφέρεις τὰ εὐχάριστα νέα τῆς ὑγείας σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόση χαρὰ θὰ μοῦ δώσεις.

Ἐπειδὴ μοῦ παράγγειλες νὰ καταλύσουμε στὰ δικά σου, ὅπως ἔμαθα ὅταν βγῆκα, δὲ μᾶς φάνηκε ἀκόμα καλὸ νὰ ὀδηγηθοῦμε στὴ Σεβάστεια, ἀλλὰ στὴν Κουκουσό, ἕνα χωριὸ τῆς Ἀρμενίας πολὺ ἔρημο καὶ ἐπικίνδυνο ἐξαιτίας τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Ἰσαύρων. Εὐχαριστῶ λοιπὸν τὴν εὐγένειά σου καὶ ἔχω δεχθεῖ τὴν τιμὴ, τὸ ὅτι δηλαδή, ἂν καὶ ἤμουν ἀπὸν, φρόντισες νὰ τακτοποιηθεῖ τὸ καταγώγιο γιὰ μένα καὶ μὲ παρακάλεσες νὰ καταλύσω στὰ δικά σου.

σας, ὥστε εὐτρεπίσαι τὸ καταγώγιον ἡμῖν καὶ παρακαλέσαι ἐν τοῖς 35 σοῖς ἡμᾶς καταχθῆναι. Ἄλλ' εἴ τινες εἶέν σοι φίλοι κατὰ τὴν Κουκουσόν, ἐκείνοις ἐπιστεῖλαι παρακλήθητι.

PKB'

ΜΑΡΚΙΑΝΩ,

Μακάριος εἶ καὶ τρισμακάριος καὶ πολλάκις τοῦτο, ἐν οὕτω χειμῶνι χαλεπῷ καὶ τοσαύτη τῶν πραγμάτων ζάλη, τοσαύτην ἐπιδεικνύμενος περὶ τοὺς δεομένους μεγαλοψυχίαν. Οὐ γὰρ ἔλαθεν ἡμᾶς τῆς φιλανθρωπίας σου τὸ μέγεθος, καὶ ὅτι καινὸς ἅπασι γέγονας 5 λιμὴν, ὀρφανοῖς παριστάμενος, χήρας παντὶ τρόπῳ παραμυθούμενος, ἀνέχων αὐτῶν τὴν πενίαν, διορθούμενος τὴν πτωχείαν, οὐδὲ αἴσθησιν ἀφιεῖς λαμβάνειν τῆς στενοχωρίας ταύτης, ἀλλ' ἀντὶ πάντων αὐτοῖς γινόμενος, καὶ δῆμον ὀλόκληρον διατρέφων σίτῳ καὶ οἴνῳ καὶ ἐλαίῳ καὶ τοῖς ἄλλοις ἅπασιν. Ὁ Θεός σοι τὸν μισθὸν 10 ἀποδῶ καὶ ἐν τῷ παρόντι βίῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι τῆς μεγαλοψυχίας ταύτης, τῆς δασιλείας, τῆς προθυμίας, τοῦ ζήλου, τῆς φιλοπτωχείας, τῆς γνησίας ἀγάπης· καὶ γὰρ ἐν ἅπασι τούτοις βρῦεις καὶ κομᾶς, μέγιστα σεαυτῷ ἀποτιθέμενος βραβεῖα ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι.

15 Ταῦτα καὶ ἡμεῖς μανθάνοντες ἐν ἐρημίᾳ τοσαύτη καθήμενοι καὶ πολλαῖς κυκλούμενοι περιστάσεσι (καὶ γὰρ ἰσαυρικοῦ φόβου πολιορκία καὶ χωρίου ἐρημία καὶ χειμῶνος σφοδρότης ἡμᾶς θλίβει), ἀλλ' ὁμῶς ταῦτα ἀκούοντες περὶ τῆς σῆς τιμιότητος, οὐδὲ αἴσθησιν τούτων λαμβάνομεν τῶν λυπηρῶν, ἀλλὰ καὶ πολλὴν καρπούμεθα 20 τὴν παράκλησιν, σκιρτῶντες, εὐφραινόμενοι, χαίροντες ἐπὶ τοῖς τοσοῦτοις κατορθώμασιν, ἐπὶ τῷ πλούτῳ τῷ ἀφάτῳ, ὃν ἐν οὐρανοῖς συνάγεις σεαυτῷ. Ἴν' οὖν καὶ ἐν ἑτέρῳ εὐφραινώμεθα, γράφειν ἡμῖν συνεχῶς μὴ κατόκνει, τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελιζόμενος. Σφόδρα γὰρ ἐπιθυμοῦμεν ἀκούειν τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς. Καὶ 25 τοῦτο οἶσθα καὶ αὐτός, ἐπειδήπερ κάκεῖνο οἶσθα, ὅπως ἀεὶ τῆς ἀγάπης τῆς σῆς ἀντεχόμεθα.

“Ομως ἐὰν ὑπάρχουν κάποιοι φίλοι σου στὴν Κουκουσό, δέξου τὴν παράκληση μου νὰ γράψεις σ’ ἐκείνους.

122

ΣΤΟ ΜΑΡΚΙΑΝΟ

Εἶσαι μακάριος καὶ τρισμακάριος καὶ πολλές φορές μακάριος, δείχνοντας τόση μεγαλοψυχία γι’ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνάγκη μέσα σὲ τόσο φοβερὴ συμφορὰ καὶ τόση παραζάλη τῆς καταστάσεως. Γιατὶ δὲ μᾶς διέφυγε ἡ μεγάλη σου φιλανθρωπία καὶ τὸ ὅτι ἔγινες γιὰ ὄλους καινούργιο λιμάνι καὶ συμπαραστάτης τῶν ὀρφανῶν, καὶ παρηγορεῖς τὶς χῆρες μὲ κάθε τρόπο, ἀναλαμβάνοντας τὴν ἀνέχειά τους καὶ τακτοποιώντας τὴ φτώχεια τους, χωρὶς ν’ ἀφήνεις νὰ αἰσθάνονται τὴ στενοχώρια τους αὐτῇ, ἀλλὰ γίνεσαι γι’ αὐτοὺς τὰ πάντα καὶ διατρέφεις ὀλόκληρο δῆμο μὲ σιτάρι καὶ κρασί καὶ λάδι καὶ ὄλα τὰ ἄλλα. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σοῦ ἀνταποδώσει τὸν μισθὸ καὶ στὴν ἐδῶ ζωὴ καὶ στὸ μέλλοντα αἶωνα, γιὰ τὴ μεγαλοψυχία αὐτῇ, τὴν ἀφθονία, τὴν προθυμία, τὸ ζῆλο, τὴ φιλοπτωχεία καὶ τὴ γνήσια ἀγάπη. Γιατὶ σὲ ὄλα αὐτὰ εἶσαι κατάμεστος καὶ φορτωμένος, ἀποταμιεύοντας γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου μεγάλα βραβεῖα στὸν μέλλοντα αἰῶνα.

Αὐτὰ μαθαίνοντας καὶ ἐγὼ ποὺ διαμένω σὲ τόση ἐρημιὰ καὶ εἶμαι περικυκλωμένος ἀπὸ πολλές δύσκολες περιστάσεις (γιατὶ καὶ ὁ φόβος ἐπιθέσεως τῶν Ἰσαύρων μᾶς στενοχωρεῖ, καὶ τοῦ χωριοῦ ἢ ἐρημιὰ καὶ τοῦ χειμῶνα ἢ σκληρότητα), ὅμως ἀκούοντας αὐτὰ γιὰ τὴν ἐντιμότητά σου, οὔτε κἂν αἰσθάνομαι αὐτὰ τὰ θλιβερά, ἀλλὰ δέχομαι μεγάλη παρηγοριά, σκιρτῶ, εὐφραίνομαι, χαίρομαι γιὰ τὰ τόσα κατορθώματα, γιὰ τὸν ἀπερίγραπτο πλοῦτο ποὺ συγκεντρώνεις γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου. Γιὰ νὰ χαίρομαι ὅμως καὶ γιὰ ἄλλο, μὴ διστάζεις νὰ μοῦ γράφεις συνέχεια, ἀναγγέλλοντάς μου τὰ εὐχάριστα νέα τῆς ὑγείας σου. Γιατὶ ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ ἀκούω ὅτι εἶσαι καλά. Καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζεις καὶ ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ γνωρίζεις καὶ ἐκεῖνο, ὅτι δηλαδὴ ἐνδιαφέρομαι πάντοτε γιὰ τὴν ἀγάπη σου.

ΡΚΓ'

**ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ ΦΟΙΝΙΚΗ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑ-
ΖΟΝΤΑΣ, ΤΟΥΣ ΚΑΤΗΧΟΥΝΤΑΣ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΑΣ**

Οἱ κυβερνῆται, ἐπειδὴν ἴδωσι τὴν θάλασσαν μαινομένην καὶ ἐγειρομένην καὶ πολλὸν τὸν χειμῶνα καὶ τὴν ζᾶλην, οὐ μόνον οὐκ ἀφιᾶσι τὸ πλοῖον, ἀλλὰ καὶ τότε πλείονι κέχρηται τῇ σπουδῇ καὶ μείζονι τῇ προθυμίᾳ καὶ αὐτοὶ νήφοντες καὶ τοὺς ἄλλους διεγείρον-
5 τες. Καὶ ἰατροὶ πάλιν, ὅταν ἴδωσι τὸν πυρετὸν ἐγερθέντα καὶ σφο-
δρὸν γενόμενον, οὐ μόνον οὐ καταλιμπάνουσι τὸν νοσοῦντα, ἀλλὰ
καὶ τότε καὶ αὐτοὶ πάντα ποιῶσι, καὶ δι' ἑαυτῶν καὶ δι' ἑτέρων μεί-
ζονι κεκρημένοι τῇ σπουδῇ καὶ τῇ προθυμίᾳ, ὥστε λῦσαι τὸ κακόν.

Τίνος ἕνεκεν ταῦτα λέγω; Ἴνα μὴ τις ὑμᾶς ἀπατήσῃ διὰ τὴν τα-
10 ραχὴν τὴν γεγενημένην καταλιπεῖν τὴν Φοινίκην καὶ ἀναχωρῆσαι
ἐκεῖθεν, ἀλλὰ ὅσω πλείους αἱ δυσκολίαι καὶ χαλεπώτερα τὰ κύματα
καὶ μείζων ἢ ταραχή, τοσοῦτω μᾶλλον ἐμμένετε σπουδάζοντες,
νήφοντες, ἀγρυπνοῦντες, πλείονα προθυμίαν ἐπιδεικνύμενοι, ὥστε
μὴ τὴν οἰκοδομὴν ὑμῶν τὴν καλλίστην καταλυθῆναι, μηδὲν τὸν το-
15 σοῦτον πόνον ἀνωφελῆ γενέσθαι, μηδὲ τὴν γεωργίαν ὑμῶν ἀφανι-
σθῆναι. Ἰκανὸς γὰρ ὁ Θεὸς καὶ τὴν ταραχὴν λῦσαι καὶ τῆς ὑπομονῆς
ὑμῖν δοῦναι τὸν μισθόν. Οὐδὲ γὰρ τοσοῦτος ὑμῖν ὁ μισθός, ὅτε μετ'
εὐκολίας τὰ πράγματα ἦνυετο, ὅσος ἐστὶν ὑμῖν νῦν, ὅτε πολλὴ ἢ δυ-
σκολία, πολλὴ ἢ ταραχή, πολλοὶ οἱ σκανδαλίζοντες.

20 Ἐννοοῦντες τοίνυν καὶ τὸν κάματον ὃν ἐκάμετε καὶ τὸν πόνον
ὃν ὑπεμείνατε καὶ τὰ κατορθώματα ἃ κατωρθώσατε καὶ ὅτι χάριτι
Θεοῦ τοσοῦτον κατελύσατε τῆς ἀσεβείας τὸ μέρος καὶ εἰς προτρο-
πὴν τὰ πράγματα τῆς Φοινίκης ἦλθε, καὶ ὅτι πλείων ὁ μισθός νῦν
ὑμῖν καὶ μείζων ἢ ἀμοιβὴ καὶ ὅτι ταχέως ὁ Θεὸς καὶ τὰ κωλύματα
25 καταλύσει καὶ πολλὰς ὑμῖν τῆς ὑπομονῆς δώσει τὰς ἀντιδόσεις, πα-
ραμένετε, ἐνίστασθε. Οὐδὲν γὰρ ὑμῖν ἔχει λειψαί οὐδὲ νῦν, ἀλλὰ τῆς
αὐτῆς ἀφθονίας καὶ δαψιλείας ἀπολαβεῖν ὑμᾶς ἐκέλευσα, εἴτε ἐν ἐν-
δύμασιν, εἴτε ἐν ὑποδήμασιν, εἴτε ἐν διατροφαις τῶν ἀδελφῶν. Εἰ δὲ

**ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΤΗΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ
ΠΟΥ ΚΑΤΗΧΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΕΣ**

Οἱ κυβερνήτες ὅταν δοῦν τὴ θάλασσα νὰ μαίνεται καὶ νὰ σηκώνεται, καὶ νὰ εἶναι μεγάλη κακοκαιρία καὶ τρικυμία, ὄχι μόνο δὲν ἐγκαταλείπουν τὸ πλοῖο, ἀλλὰ ἀκριβῶς τότε δείχνουν περισσότερο ἐνδιαφέρον καὶ μεγαλύτερη φροντίδα, καὶ οἱ ἴδιοι ἀγρυπνώντας καὶ ξυπνώντας καὶ τοὺς ἄλλους. Ἀλλὰ καὶ οἱ γιατροί, ὅταν δοῦν τὸν πυρετὸ νὰ ἀνεβαίνει καὶ νὰ γίνεται ὑψηλός, ὄχι μόνο δὲν ἐγκαταλείπουν τὸν ἀσθενῆ, ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς αὐτοὶ κάνουν τὸ πᾶν, καὶ δείχνουν καὶ αὐτοὶ οἱ ἴδιοι καὶ μὲ ἄλλους μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον καὶ φροντίδα γιὰ νὰ ἐξαλείψουν τὸ κακό.

Γιατί τὰ λέω αὐτά; Γιὰ νὰ μὴ σᾶς ἐξαπατήσει κανεὶς, ἐξαιτίας τῆς ταραχῆς ποὺ ἔγινε, καὶ ἐγκαταλείψετε τὴ Φοινίκη καὶ ἀναχωρήσετε ἀπὸ ἐκεῖ. Ἀντίθετα, ὅσο περισσότερες εἶναι οἱ δυσκολίες καὶ φοβερὰ τὰ κύματα καὶ μεγαλύτερη ἢ ἀναταραχὴ, τόσο πιὸ πολὺ νὰ ἐπιμένετε στὴν προσπάθειά σας, μὲ πνευματικὴ διαύγεια, ἐπαγρύπνηση, καὶ δείχνοντας περισσότερη προθυμία, ὥστε νὰ μὴ γκρεμισθεῖ ἡ τόσο ωραία οἰκοδομὴ σας, οὔτε νὰ ἀποβεῖ μάταιος ὁ τόσος κόπος, οὔτε νὰ ἀφανισθεῖ ἡ καλλιέργειά σας. Γιατί ὁ Θεὸς εἶναι σὲ θέση νὰ καταπαύσει τὴν ἀναταραχὴ καὶ νὰ σᾶς ἀμείψει γιὰ τὴν ὑπομονή σας. Οὔτε ἄλλωστε ἦταν τόσο μεγάλο ὁ μισθός σας, ὅταν τὰ πράγματα κυλοῦσαν μὲ εὐκολία, ὅσος εἶναι γιὰ σᾶς τώρα ποὺ ἡ δυσκολία εἶναι μεγάλη, ἡ ἀναταραχὴ πολλή, καὶ πολλοὶ αὐτοὶ ποὺ προκαλοῦν σκάνδαλα.

Σκεπτόμενοι λοιπὸν καὶ τὸν κόπο ποὺ καταβάλατε καὶ τὸν πόνο ποὺ ὑπομείνατε καὶ τὰ κατορθώματα ποὺ κατορθώσατε καὶ τὸ ὅτι μὲ τὴ χάρη τοῦ Θεοῦ καθάρισατε τόσο μεγάλη περιοχὴ ἀπὸ τὴν ἀσέβεια καὶ βελτιώθηκε ἡ κατάστασις τῆς Φοινίκης, καὶ ὅτι τώρα ὁ μισθός σας εἶναι περισσότερος καὶ ἡ ἀμοιβὴ σας μεγαλύτερη, καὶ ὅτι σύντομα ὁ Θεὸς θὰ καταργήσῃ τὰ ἐμπόδια καὶ θὰ σᾶς δώσει πολλές ἀντιμισθίες, παραμένετε σταθεροί, ἀντισταθεῖτε. Γιατί δὲν πρόκειται οὔτε τώρα νὰ σᾶς λείψει τίποτε, ἀλλὰ παράγγειλα νὰ ἀπολαμβάνετε τὴν ἴδια ἀφθονία καὶ πλούσια παροχὴ, εἴτε σὲ ἐνδύ-

ἡμεῖς, ἐν τοσαύτῃ θλίψει ὄντες καὶ περιστάσει καὶ ἐρημίαν οἰκοῦντες
30 τὴν Κουκουσόν, τοσαύτην ποιούμεθα φροντίδα τῶν κατορθωμάτων
τῶν ὑμετέρων, πολλῶ μᾶλλον καὶ ὑμᾶς δεῖ, πολλῆς εὐπορίας ἀπο-
λαύοντας, κατὰ τὴν χρεῖαν λέγω τῶν ἀναγκαίων, τὰ παρ' ἑαυτῶν
συνεισφέρειν.

Παρακαλῶ τοίνυν, μηδεὶς ὑμᾶς φοβήσῃ. Καὶ γὰρ καὶ τὰ πράγ-
35 ματα χρηστοτέρας ἔσχεν ἐλπίδας· καὶ δυνήσεσθε τοῦτο μαθεῖν ἀπὸ
τῶν ἀντιγράφων τῶν ἀποσταλέντων παρὰ τοῦ κυρίου μου τοῦ εὐλα-
βεστάτου πρεσβυτέρου Κωνσταντίου. Καὶ ἐὰν παραμείνητε, κἂν
μυρία ἦ τὰ κωλύματα, πάντων περιέσεσθε. Οὐδὲν γὰρ ὑπομονῆς
ἴσον καὶ καρτερίας (πέτρα γὰρ ἔοικεν), αἱ δὲ ταραχαὶ αὗται καὶ αἱ
40 ἐπιβουλαί, αἱ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας γινόμεναι, κύμασιν εἰκόασι
προσρηγνυμένοις τῇ πέτρᾳ καὶ διαλυομένοις εἰς οἰκεῖον ἀφρόν. Ἐν-
νοήσατε ὅσα μακάριοι ἀπόστολοι ἔπασχον καὶ παρὰ οἰκείων καὶ
παρὰ ἄλλοτρίων, καὶ ὅτι πάντα τὸν χρόνον τοῦ κηρύγματος διὰ πει-
ρασμῶν, διὰ κινδύνων, δι' ἐπιβουλῶν διήνυσαν, εἰς δεσμωτήρια καὶ
45 ἀλύσεις καὶ ἀπαγωγὰς καὶ μάστιγας καὶ λιμοὺς καὶ γυμνότητας δα-
πανώμενοι. Ἄλλ' ὅμως, καὶ ἐν αὐτοῖς τοῖς δεσμωτηρίοις οἰκοῦντες,
τῆς ἐγχειρισθείσης αὐτοῖς οἰκονομίας οὐκ ἀφίσταντο· ἀλλ' ὁ μακά-
ριος Παῦλος καὶ δεσμωτήριον οἰκῶν καὶ μεμαστιγωμένος καὶ αἵμα-
τι περιρρεόμενος καὶ ξύλῳ προσδεδεμένος καὶ τοσαῦτα πάσχων,
50 καὶ ἐμυσταγῶγει ἐν τῷ δεσμωτηρίῳ καὶ τὸν δεσμοφύλακα ἐβάπτι-
ζε καὶ τὰ παρ' ἑαυτοῦ πάντα ἐποίει.

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα καὶ τὰ τοιαῦτα λογιζόμενοι, καθάπερ ὑμῶν
παρεκάλεσα τὴν ἀγάπην, στήκετε ἐδραῖοι, ἀμετακίνητοι, ἀνεξαπά-
τητοι, τὴν τοῦ Θεοῦ ἐλπίδα ἀναμένοντες καὶ τὴν ἐκεῖθεν συμμαχίαν,
55 ἧς ἴσον οὐδέν, καὶ ἀντιγράψαι ἡμῖν περὶ πάντων σπουδάσατε ἐξ αὐ-
τῆς. Διὰ γὰρ τοῦτο καὶ Ἰωάννην τὸν εὐλαβέστατον πρεσβύτερον εἰς
τοῦτο ἀπεστείλαμεν, ὥστε παρακαλέσαι ὑμῶν τὴν διάνοιαν καὶ μὴ
ἀφεῖναι ὑπὸ μηδενὸς παρασαλευθῆναι. Ἐγὼ τὸ ἑμαυτοῦ πεποίηκα,
καὶ λόγοις παρακαλῶν καὶ συμβουλαῖς ἀνορθῶν καὶ τῶν χρεῖων
60 τὴν ἀφθονίαν παρέχων, ὥστε ἐν μηδενὶ ὑμᾶς ὑστερηθῆναι. Εἰ δὲ μὴ
βουληθεῖητέ μου ἀνέχεσθαι, ἀλλ' αὐτοῖς τοῖς ἀπατῶσιν ὑμᾶς καὶ

1. Ἡ ἠθικὴ, ἀλλὰ καὶ ὕλική, ὑποστήριξη τῆς ἱεραποστολῆς στὴ Φοινίκη ἀπο-
τελεῖ πρῶτο μέλημα τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

2. Πράξ. 16,25-34.

ματα, εἴτε σὲ ὑποδήματα, εἴτε σὲ εἶδη συντήρησης τῶν ἀδελφῶν¹. Καὶ ἂν ἐγώ, πού βρίσκομαι σὲ τόση θλίψη καὶ δύσκολη περίσταση καὶ κατοικῶ στὴν ἔρημη Κουκουσό, καταβάλλω τόση φροντίδα γιὰ τὰ δικά σας κατορθώματα, πολὺ περισσότερο πρέπει καὶ σεῖς, ἀπολαμβάνοντας μεγάλη ἀφθονία, ἐννοῶ ὡς πρὸς τὰ ἀναγκαῖα πράγματα, νὰ συνεισφέρετε ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ σᾶς.

Παρακαλῶ λοιπὸν κανεῖς νὰ σᾶς κάνει νὰ δειλιάσετε. Ἐλλωστε καὶ τὰ πράγματα παρουσίασαν εὐοίωνες ἐλπίδες, πρᾶγμα πού θὰ μπορέσετε νὰ τὸ μάθετε ἀπὸ τὰ ἀντίγραφα πού σᾶς ἔστειλε ὁ κύριός μου, ὁ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος Κωνστάντιος. Καὶ ἂν παραμείνετε σταθεροί, ἔστω καὶ ἂν εἶναι μύρια τὰ ἐμπόδια, θὰ ὑπερισχύσετε ὅλων. Γιατὶ τίποτε δὲν εἶναι ἴσο μὲ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴν καρτερία (διότι μοιάζει μὲ βράχο), ἐνῶ οἱ ταραχὲς αὐτὲς καὶ σκευωρίες, πού στρέφονται κατὰ τῆς Ἐκκλησίας, μοιάζουν μὲ κύματα πού σκάζουν πάνω στὸν βράχο καὶ διαλύονται σὲ ἄφρο. Σκεφθῆτε πόσα καὶ οἱ μακάριοι ἀπόστολοι ὑπέφεραν καὶ ἀπὸ τοὺς οἰκείους καὶ ἀπὸ τοὺς ξένους καὶ ὅτι ὅλο τὸν χρόνον τοῦ κηρύγματος τὸν διήνυσαν μέσα ἀπὸ δοκιμασίες, κινδύνους καὶ σκευωρίες, δαπανώντας τὴ ζωὴ τους σὲ φυλακὲς καὶ ἀλυσίδες καὶ ἀπαγωγὰς καὶ μαστιγώσεις καὶ πείνα καὶ γύμνια. Ἄλλ' ὅμως, καὶ ὅταν ἀκόμα βρίσκονταν μέσα στὶς φυλακὲς, δὲν ἀπομακρύνονταν ἀπὸ τὸ ἔργο τῆς οἰκονομίας πού τοὺς εἶχε ἐμπιστευθεῖ. Ἔτσι ὁ Παῦλος καὶ ὅταν ἦταν φυλακισμένος, μαστιγωμένος, καταματωμένος καὶ δεμένος σὲ ξύλο καὶ ἐνῶ ἔπασχε τόσα, καὶ κατηχοῦσε στὴ φυλακὴ καὶ τὸν δεσμοφύλακα βάπτιζε² καὶ ἔκανε ὅσα ἐξαρτῶταν ἀπὸ ἐκεῖνον.

Σκεπτόμενοι λοιπὸν ὅλα αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια, ὅπως παρακάλεσα τὴν ἀγάπη σας, σταθεῖτε ἀσάλευτοι, ἀμετακίνητοι, ἀνίκητοι, περιμένοντας τὴν ἐλπίδα τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν ἀπὸ ἐκεῖ βοήθεια, πρὸς τὴν ὁποία τίποτε δὲ συγκρίνεται, καὶ φροντίστε νὰ μοῦ γράψετε καὶ σεῖς γιὰ ὅλα ἀπὸ ἐκεῖ. Γι' αὐτὸ ἄλλωστε ἔστειλα καὶ τὸν εὐλαβέστατο πρεσβύτερο Ἰωάννη γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, ὥστε νὰ ἐνισχύσει τὴ διάνοιά σας καὶ νὰ μὴ σᾶς ἀφήσει νὰ παρασυρθεῖτε ἀπὸ τίποτε. Ἐγὼ ἔκανα ὅ,τι ἐξαρτῶταν ἀπὸ μένα, καὶ παρακαλώντας σας μὲ λόγια καὶ ἐνισχύοντάς σας μὲ συμβουλὲς καὶ παρέχοντας ἀφθονα τὰ ἀναγκαῖα μέσα, ὥστε νὰ μὴ στερηθεῖτε τίποτε. Ἐὰν ὅμως δὲ θελήσετε νὰ μὲ ἀνεχθεῖτε καὶ πεισθεῖτε σ' αὐτοὺς πού σᾶς ἐξαπατοῦν

ἀναπτεροῦσι πεισθῆναι, ἐγὼ ἀνεύθυνός εἰμι. Ἴστε δὲ καὶ ἡ κατά-
γνωσις αὐτῆ καὶ ἡ ζημία ἐπὶ τίνα ἔρχεται.

Ἴν' οὖν μηδὲν τοιοῦτον γένηται, παρακαλῶ ἀνέχεσθαί μου, τοῦ
65 σφόδρα ὑμᾶς ἀγαπῶντος. Καὶ περὶ ὧν ἂν δέησθε, ἢ ἐπιστείλατε
ἡμῖν ἢ, εἰ βούλεσθε, ἕνα τινὰ πέμψατε πρὸς ἡμᾶς, καὶ οὐδὲν ὑμῖν
ὑστερήσει καθόλου.

ΡΚΔ'

ΓΕΜΕΛΛΩ.

Ἄλλοι μὲν τῇ θαυμασιότητί σου συνήδονται τῆς ἀρχῆς, ἐγὼ δὲ
τῇ πόλει καὶ τῇ μεγαλοπρεπείᾳ δὲ τῇ σῆ, οὐ διὰ τὴν ἐντεῦθεν τιμὴν
(ὑψηλότερος γὰρ τῶν τοιούτων μεμελέτηκας εἶναι), ἀλλὰ διὰ τὸ λα-
βεῖν ἀφορμὴν τὴν παρέχουσάν σοι μετὰ πολλῆς τῆς ἀδείας καὶ τοῖς
5 πολλοῖς δεῖξαι τὴν σύνεσίν σου καὶ τὴν ἡμερότητα καὶ τὸ ἐντεῦθεν
κέρδος συναγαγεῖν. Εὖ γὰρ οἶδα καὶ τοὺς σφόδρα τῇ γῆ προσηλωμέ-
νους καὶ πρὸς τὰ ὄνειρατα ταῦτα κεχηνότας, λέγω δὴ τὴν παρὰ τῶν
πολλῶν δόξαν, παιδεῦσαι δυνήσῃ, ὅτι οὐκ ἐν τῇ χλανίδι καὶ τῇ
ζώνῃ, οὐδὲ ἐν τῇ φωνῇ τοῦ κήρυκος ὁ ἄρχων, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ πεπο-
10 νηκότα ἀνακτᾶσθαι καὶ τὰ κακῶς ἔχοντα διορθοῦν, καὶ κολάζειν
μὲν ἀδικίαν, μὴ συγχωρεῖν δὲ ὑπὸ δυναστείας τὸ δίκαιον ἀπελαύνε-
σθαι. Καὶ γὰρ οἶδά σου τὴν παρρησίαν, τὴν ἐλευθεροστομίαν, τῆς
διανοίας τὸ ὕψος, τὴν τῶν βιωτικῶν ὑπεροψίαν, τὸ μισοπόνηρον, τὸ
ἡμερον, τὸ φιλάνθρωπον, οὗ μάλιστα ἄρχοντι δεῖ.

15 Διὸ κάκεῖνο οἶδα σαφῶς, ὅτι λιμὴν ἔση τῶν ναυαγούντων, βα-
κτηρία τῶν ἐπὶ γόνυ κλιθέντων, πύργος τῶν ὑπὸ δυναστείας ἀδίκου
πολεμουμένων· καὶ ἔση ταῦτα ραδίως. Οὐδὲ γὰρ πόνου σοι δεῖ, οὐδὲ
ἰδρῶτος, οὐδὲ χρόνου μακροῦ εἰς τὸ κατορθοῦν ταῦτα, ἀλλ', ὥσπερ
ὁ ἥλιος ὁμοῦ τε φαίνεται καὶ πάντα λύει ζόφον, οὕτω καὶ αὐτὸς ἐπὶ

1. Ἡ χλαμύδα ἦταν τὸ κατεξοχὴν ἔνδυμα τῶν ἀξιωματούχων τοῦ Βυζαντινοῦ κράτους, ἀλλὰ καὶ τῶν αὐτοκρατόρων, οἱ ὅποιοι τὴ φοροῦσαν σὲ μεγάλη ποικιλία χρωμάτων, ἀνάλογα μὲ τὴν περίστασι καὶ τὴν τελετὴ στὴν ὁποία ἐπρόκειτο νὰ πα-

καὶ σᾶς ἐξεγεύρου, ἐγὼ εἶμαι ἀνεύθυνος. Καὶ γνωρίζετε σὲ ποιὸν πέφτει ἡ καταδίκη αὐτὴ καὶ ἡ τιμωρία.

Γιὰ νὰ μὴ γίνῃ λοιπὸν τίποτε τέτοιο, παρακαλῶ νὰ ἀνέχεσθε ἐμένα πού σᾶς ἀγαπῶ πολύ. Καὶ γιὰ ὅσα τυχὸν ἔχετε ἀνάγκη, ἢ γράψτε μου, ἢ, ἂν θέλετε, στείλτε μου ὅποιονδήποτε καὶ δὲν θὰ σᾶς λείψει τίποτε γενικά.

124

ΣΤΟΝ ΓΕΜΕΛΛΟ

Ἄλλοι βέβαια χαίρονται μαζί με τὴ θαυμασιότητά σου ἐξαιτίας τῆς ἐξουσίας, ἐνῶ ἐγὼ χαίρομαι με τὴν πόλη καὶ τὴ μεγαλοπρέπεια σου, ὄχι ἐξαιτίας τῆς τιμῆς πού προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν (διότι ἔχεις ἀσκηθεῖ νὰ εἶσαι ἀνώτερος ἀπὸ αὐτά), ἀλλὰ ἐπειδὴ χρησιμοποίησες τὴν ἐξουσία πού σοῦ παρεῖχε ὡς μέσο γιὰ νὰ δείξεις στοὺς πολλοὺς τὴ σύνεσή σου καὶ τὴν πραότητα, καὶ νὰ ἀποκομίσεις τὸ ἀνάλογο κέρδος. Καὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι ἀκόμα καὶ ἐκείνους πού εἶναι πάρα πολὺ προσκολλημένοι στὴ γῆ καὶ χάσκουν πρὸς τὰ ὄνειρα αὐτά, ἐννοῶ τὴ δόξα ἐκ μέρους τῶν πολλῶν, θὰ μπορέσεις νὰ τοὺς διδάξεις ὅτι ὁ ἄρχοντας δὲν ξεχωρίζει ἀπὸ τὴ χλαμύδα καὶ τὴ ζώνη¹, οὔτε ἀπὸ τὴ φωνὴ τοῦ κήρυκα πού τὸν ἀναγγέλλει, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὅτι ἐνισχύει τὰ καταπονημένα καὶ διορθώνει τὰ κακῶς ἔχοντα, καὶ τιμωρεῖ βέβαια τὴν ἀδικία, δὲν ἐπιτρέπει ὅμως νὰ διώκεται τὸ δίκαιο ἀπὸ τὴν ἐξουσία. Ἄλλωστε γνωρίζω τὸ θάρρος σου, τὴν εὐλικρίνεια, τὴν ὑψηλὴ σου νοημοσύνη, τὴν περιφρόνηση των βιωτικῶν, τὸ μίσος τῆς πονηρίας, τὴν ἠπιότητα, καὶ τὴ φιλανθρωπία πού κατεξοχὴν χρειάζεται στὸν ἄρχοντα.

Γι' αὐτὸ γνωρίζω καὶ αὐτὸ καλά, ὅτι θὰ εἶσαι λιμάνι τῶν ναυγῶν, ραβδὶ ἐκείνων πού γέρνει τὸ γόνατο, πύργος γιὰ ἐκείνους πού πολεμοῦνται ἄδικα ἀπὸ τοὺς κρατοῦντες, καὶ θὰ εἶσαι ὅλα αὐτὰ με εὐκολία. Γιατὶ οὔτε νὰ κοπιάσεις σοῦ χρειάζεται, οὔτε νὰ ιδρώσεις, οὔτε χρόνος πολὺς γιὰ νὰ τὰ ἐπιτύχεις αὐτά. Ἄλλὰ ὅπως ὁ ἥλιος μό-

ραστοῦν. Βλ. Π. Παπαευαγγέλου, *Ἡ διαμόρφωση τῆς ἐξωτερικῆς ἐμφανίσεως τοῦ ἀνατολικοῦ καὶ ἰδία τοῦ ἑλληνικοῦ κλήρου*, Θεσσαλονίκη 1965, σελ. 31.

20 τοῦ θρόνου φανείς, εὖ οἶδ' ὅτι ἐκ πρώτης ἡμέρας τοὺς τε ἀδικεῖν ἐπιχειροῦντας ἀνέστειλας, τοὺς τε ἀδικουμένους, καὶ πρὶν εἰς τὸ δικαστήριον εἰσελθεῖν, πάσης ἐπηρείας ἀπήλλαξας· καὶ ἤρκεσεν εἰς τὴν τούτου διόρθωσιν ἢ τῆς φιλοσόφου σου ψυχῆς ὑπόληψις. Διὰ ταῦτα, καίτοι ἐν ἐρημίᾳ καθήμενος καὶ πολλαῖς συνεχόμενος περιστάσεσι, 25 πολλῆς γέμω τῆς εὐφροσύνης, ἡμετέραν ἡδονὴν τὴν τῶν ἀδικουμένων συμμαχίαν ἡγούμενος.

ΡΚΕ'

ΠΡΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΕΝ ΕΞΟΡΙΑ ΟΝΤΑ ΚΑΙ ΑΥΤΟΝ

Φέρε δὴ πάλιν ἀπαντήσω τῆς ἀθυμίας τὸ ἔλκος καὶ διασκεδάσω τοὺς λογισμοὺς τοὺς τὸ νέφος τοῦτο συνιστῶντας. Τί γάρ ἐστίν ὁ λυπῆ καὶ ἀδημονεῖς; Διότι χαλεπὸς ὁ χειμῶν καὶ πικρὸν τὸ ναυάγιον τὸ τὴν Ἐκκλησίαν καταλαβόν; Τοῦτο οἶδα κάγῳ καὶ οὐδεὶς ἀντερεῖ, 5 ἀλλ' εἰ βούλει, εἰκόνα σοι ἀναπλάττω τῶν γινομένων. Θάλατταν ὀρῶμεν ἀπ' αὐτῆς κάτωθεν ἀναμοχλευομένην τῆς ἀβύσσου, τοὺς ναύτας ἀντὶ τῶν οἰάκων καὶ τῶν κωπῶν τὰς χεῖρας τοῖς γόνασι περιπλέξαντας καὶ πρὸς τὴν ἀμηχανίαν τοῦ χειμῶνος ἀπορηθέντας, οὐκ οὐρανὸν βλέποντας, οὐ πέλαγος, οὐ ξηρὰν, ἀλλ' ἐπὶ τῶν 10 στρωμάτων κειμένους καὶ ὀλοφυρομένους καὶ κλαίοντας.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τῆς θαλάσσης οὕτω συμβαίνει, νῦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡμετέρας θαλάσσης χείρων ὁ θόρυβος καὶ χεῖρω τὰ κύματα. Ἀλλὰ παρακάλει τὸν Δεσπότην ἡμῶν Χριστόν, ὃς οὐ τέχνη περιγίνεται χειμῶνος, ἀλλὰ νεύματι λύει τὴν ζάλην. Ἀλλ', εἰ καὶ πολλάκις παρε- 15 κάλεσας καὶ οὐκ εἰσηκούσθης, μὴ ὀλιγορήσης· τοιοῦτον γὰρ ἔθος ἔχει ὁ φιλόανθρωπος Θεός. Μὴ γὰρ οὐκ ἠδύνατο ἐκείνους τοὺς τρεῖς παῖδας λυτρώσασθαι, ἵνα μὴ εἰς τὴν κάμινον τοῦ πυρὸς ἐμπέσωσιν;

1. Γιὰ νὰ παραστήσει ζωηρὰ τὴν ἀναταραχὴν ποὺ δημιουργήθηκε στοὺς κόλπους τῆς Ἐκκλησίας ὁ ἱ. Χρυσόστομος χρησιμοποιοῖ συνήθως τὴν εἰκόνα τῆς θαλασσοταραχῆς. Βλ. καὶ Ἐπιστολὴ 4α πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα.

λις φαίνεται διαλύει κάθε σκοτάδι, ἔτσι καὶ σύ, μόλις ἐμφανίσθηκες στὸ θρόνο, γνωρίζω καλὰ ὅτι ἀπὸ τὴ πρώτη μέρα, καὶ αὐτοὺς ποὺ ἐπιχειροῦσαν νὰ ἀδικήσουν τοὺς σταμάτησες, καὶ τοὺς ἀδικούμενους, πρὶν ἀκόμα μποῦν στὸ δικαστήριο, τοὺς ἀπάλλαξες ἀπὸ κάθε συνέπεια. Καὶ ἦταν ἀρκετὴ στὸ νὰ τὸ κατορθώσεις αὐτὸ ἢ ἐκτίμηση τῆς ἐνάρετης ψυχῆς σου. Γι' αὐτό, ἂν καὶ βρίσκομαι στὴν ἐρημιὰ καὶ στενοχωριέμαι ἀπὸ πολλὰ δοκιμασίες, εἶμαι γεμάτος χαρά, θεωρώντας δική μου εὐχαρίστηση τὴ βοήθεια αὐτῶν ποὺ ἀδικοῦνται.

125

**ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΑΚΟ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΝ
ΚΑΙ ΑΥΤΟΝ ΣΤΗΝ ΕΞΟΡΙΑ**

Ἐμπρὸς λοιπὸν ἃς ἀφαιρέσω πάλι τὴν πληγὴ τῆς λιποψυχίας καὶ ἃς διαλύσω τοὺς λογισμοὺς ποὺ σχηματίζουν αὐτὸ τὸ νέφος. Γιατὶ τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σὲ στενοχωρεῖ καὶ ἀγωνιᾷ; Ὅτι εἶναι φοβερὴ ἢ συμφορὰ καὶ λυπηρὸ τὸ ναυάγιο ποὺ βρῆκε τὴν Ἐκκλησίαν; Αὐτὸ τὸ γνωρίζω καὶ ἐγὼ καὶ κανεὶς δὲν ἀντιλέγει. Ἐὰν ὁμως θέλεις, σοῦ ἀναπαριστῶ τὴν εἰκόνα αὐτῶν ποὺ ἔγιναν. Βλέπουμε θάλασσα ποὺ ἀναταράσσεται ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ βυθὸ τῆς. Οἱ ναῦτες, ἀντὶ νὰ κρατοῦν τὰ πηδάλια καὶ τὰ κουπιά, ἀφοῦ περιέπλεξαν τὰ χέρια στὰ γόνατα καὶ γεμάτοι ἐκπληξη ἀπὸ τὸ ἀναπότρεπτο κακό, δὲν βλέπουν τὸν οὐρανὸ, οὔτε τὸ πέλαγος, οὔτε τὴν ξηρὰ, ἀλλὰ εἶναι ξαπλωμένοι στὰ στρώματα καὶ θρηνοῦν καὶ κλαῖνε¹.

Καὶ αὐτὰ βέβαια διαδραματίζονται ἔτσι στὴ θάλασσα. Τώρα ὁμως στὴ δική μας θάλασσα ἡ ταραχὴ εἶναι χειρότερη καὶ τὰ κύματα φοβερότερα. Ἀλλὰ νὰ παρακαλεῖς τὸν Δεσπότη μας Χριστό, ὁ ὁποῖος δὲν ἐπιβάλλεται στὴ θαλασσοταραχὴ μὲ τέχνασμα, ἀλλὰ καταπαύει τὴν τρικυμία μὲ νεῦμα². Ἐὰν ὁμως τὸν παρακάλεσες πολλές φορές καὶ δὲν εἰσακούσθηκες, μὴν ἀμελήσεις, γιατί ἔτσι συνηθίζει νὰ ἐνεργεῖ ὁ φιλόανθρωπος Θεός. Μήπως δὲν μποροῦσε νὰ

Ἄλλ' ὅτε ἠχμαλωτεύθησαν, ὅτε εἰς βάρβαρον χώραν ἀπερρίφθησαν καὶ τῆς πατρῴας κληρονομίας ἐξέπεσον καὶ παρὰ πάντων ἀπεγνώσθησαν καὶ οὐδὲν λοιπὸν οὐκ ἀπελίπετο, τότε Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν τὴν θαυματοποιίαν εἰργάσατο καὶ διεσκόρπισε τὸ πῦρ. Μὴ φέρον γὰρ τὴν ἀρετὴν τῶν δικαίων τὸ πῦρ, ἐξεπήδησεν ἔξω καὶ ἐνεπύρισεν οὖς εὗρε περὶ τὴν κάμινον τῶν Χαλδαίων. Καὶ λοιπὸν ἐκκλησία αὐτοῖς ἦν ἡ κάμινος καὶ πᾶσαν τὴν κτίσιν προσεκαλοῦντο, 25 τὰ τε ὄρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, ἀγγέλους καὶ δυνάμεις, καὶ οὕτω πάντα συλλαβόμενοι ἔλεγον· «εὐλογεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον». Ὅραξ πῶς ἡ ὑπομονὴ τῶν δικαίων καὶ τὸ πῦρ εἰς δρόσον μετέβαλε καὶ τὸν τύραννον ἐδυσώπησε καὶ κατὰ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐκπέμπει γράμματα· «Μέγας ὁ Θεός», φησί, «Σεδράχ, Μισάχ 30 καὶ Ἀβδευαγώ». Καὶ ἰδοὺ πόσῃν ἀποτομίᾳ ἐνέθηκεν, εἴ τις λόγον εἶπη κατ' αὐτῶν, τὸν οἶκον αὐτοῦ ταμιεύεσθαι καὶ τὰ ὑπάρχοντα αὐτοῦ διαρπάζεσθαι.

Μὴ οὖν ἀθυμῆσης μηδὲ ὀλιγορήσης. Καὶ γὰρ ἐγὼ ὅτε ἐξηλαυνόμην ἀπὸ τῆς πόλεως, οὐδὲν τούτων οὐκ ἐφρόντιζον, ἀλλ' ἔλεγον 35 πρὸς ἑμαυτόν· Εἰ μὲν βούλεται ἡ βασίλισσα ἐξορίσαι, ἐξορίση με· «τοῦ Κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς». Καὶ εἰ βούλεται πρῖσαι, πρῖση με· τὸν Ἡσαΐαν ἔχω ὑπογραμμόν. Εἰ θέλει εἰς τὸ πέλαγος ἀκοντίσαι με, τὸν Ἰωνᾶν ὑπομιμνήσκομαι. Εἴ με θέλει εἰς κάμινον ἐμβαλεῖν, τοὺς τρεῖς παῖδας ἔχω τοῦτο πεπονθότας. Εἴ με θέλει τοῖς 40 θηρίοις βαλεῖν, τὸν Δανιὴλ ἐν λάκκῳ τοῖς λέουσι βεβλημένον ὑπομιμνήσκομαι. Εἰ θέλει με λιθάσαι, λιθάση με· τὸν Στέφανον ἔχω τὸν πρωτομάρτυρα. Εἰ θέλει τὴν κεφαλὴν μου λαβεῖν, λάβη· ἔχω Ἰωάννην τὸν βαπτιστήν. Εἰ θέλει τὰ ὑπάρχοντά μου λαβεῖν, λάβη αὐτά· «γυμνὸς ἐξῆλθον ἐκ κοιλίας μητέρος μου, γυμνὸς καὶ ἀπελεύσομαι».

3. Πρβλ. Δαν. 3,1–33.

4. Προσευχὴ Ἀζαρία καὶ ὕμνος τῶν τριῶν παίδων, στ. 34.

5. Δαν. 3,28 καὶ 31–33.

6. Δαν. 3,29.

7. Ψαλμ. 23,1.

8. Ὁ προφήτης Ἡσαΐας, κατὰ μίαν παράδοσιν, πέθανε μὲν πριονισμό, τὸν ὁποῖο ὑπαινίσσεται ἐδῶ ὁ ἱερὸς Χρυσόστομος.

γλυτώσει εκείνους τούς τρεῖς παῖδες, γιὰ νὰ μὴ ριχθοῦν μέσα στὴν κάμινο τοῦ πυρός; Ὅμως, ἀφοῦ αἰχμαλωτίσθηκαν καὶ ἐξορίσθηκαν σὲ βάρβαρη χώρα καὶ ἀποξενώθηκαν ἀπὸ τὴν πατρικὴ τους κληρονομιά καὶ ἀπογοητεύθηκαν ἀπὸ ὄλους καὶ δὲν τοὺς ἀπόμεινε τίποτε, τότε ὁ Χριστὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς μας ἔκανε τὸ θαῦμα καὶ σκόρπισε τὴ φωτιά³. Γιατὶ ἡ φωτιά, μὴ ὑποφέροντας τὴν ἀρετὴ τῶν δικαίων, πήδησε ἔξω καὶ ἔκαψε ἐκείνους ποὺ βρῆκε γύρω ἀπὸ τὸ καμίνι τῶν Χαλδαίων. Καὶ ἔτσι τὸ καμίνι ἦταν γι' αὐτοὺς Ἐκκλησία καὶ καλοῦσαν ὅλη τὴν κτίση, καὶ τὰ ὁρατὰ καὶ τὰ ἀόρατα, τοὺς ἀγγέλους καὶ τὶς οὐράνιες δυνάμεις, καὶ ἀφοῦ ἔτσι τὰ περιέλαβαν ὅλα, ἔλεγαν: «ὅλα τὰ ἔργα τοῦ Κυρίου εὐλογεῖτε τὸν Κύριο»⁴. Βλέπεις πῶς ἡ ὑπομονὴ τῶν δικαίων καὶ τὴ φωτιά τὴ μετέβαλε σὲ δροσιὰ καὶ τὸν τύραννο τὸν ντρόπιασε καὶ τὸν ἔκανε νὰ στείλει γράμματα σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη; «Μεγάλος εἶναι ὁ Θεός», λέει, «τοῦ Σεδράχ, τοῦ Μισάχ καὶ τοῦ Ἀβδεναγῶ»⁵. Καὶ νὰ πῶση αὐστηρότητα ὄρισε γιὰ ὅποιον συμβεῖ νὰ μιλήσει ἐναντίον τους, νὰ δημεύεται τὸ σπίτι του καὶ νὰ ἀρπάζονται τὰ ὑπάρχοντά του⁶.

Μὴ λιποψυχήσεις λοιπὸν οὔτε νὰ ἀμελήσεις. Γιατὶ κι ἐγώ, ὅταν ἀπομακρυνόμουν ἀπὸ τὴν πόλη, γιὰ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν φρόντιζα, ἀλλὰ ἔλεγα στὸν ἑαυτό μου. Ἐὰν θέλει ἡ βασίλισσα νὰ μὲ ἐξορίσει, θὰ μὲ ἐξορίσει· «τοῦ Κυρίου εἶναι ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς»⁷. Καὶ ἐὰν θέλει νὰ μὲ πριονίσει, θὰ μὲ πριονίσει· ἔχω γιὰ ὑπόδειγμα τὸν Ἡσαΐα⁸. Ἐὰν θέλει νὰ μὲ πετάξει στὸ πέλαγος, φέρνω στὴ μνήμη μου τὸν Ἰωνᾶ⁹. Ἐὰν θέλει νὰ μὲ ρίξει στὴν κάμινο τοῦ πυρός, ἔχω τοὺς τρεῖς παῖδες ποὺ ἔπαθαν τὸ ἴδιο¹⁰. Ἐὰν θέλει νὰ μὲ ρίξει στὰ θηρία, θυμᾶμαι τὸν Δανιὴλ ριχμένο στὸ λάκκο μὲ τὰ λιοντάρια¹¹. Ἐὰν θέλει νὰ μὲ λιθοβολήσει, θὰ μὲ λιθοβολήσει· τὸν Στέφανο ἔχω παράδειγμα τὸν πρωτομάρτυρα¹². Ἐὰν θέλει νὰ πάρει τὸ κεφάλι μου, θὰ τὸ πάρει· ἔχω παράδειγμα τὸν βαπτιστὴ Ἰωάννη. Ἐὰν θέλει νὰ πάρει τὰ ὑπάρχοντά μου, θὰ τὰ πάρει· «γυμνὸς βγῆκα ἀπὸ τὴν κοιλιά τῆς μητέρας μου, γυμνὸς καὶ θὰ φύγω»¹³. Ἐμένα μὲ

9. Ἰωνᾶ 1,15.

10. Δαν. 3,1–33.

11. Δαν. 6,1–28.

12. Πράξ. 7,59.

13. Ἰώβ 1,21.

45 Ἐμοὶ παραινεῖ ὁ Ἀπόστολος· «πρόσωπον ἀνθρώπου ὁ Θεὸς οὐ λαμβάνει», καὶ, «εἰ ἔτι», φησὶν, «ἀνθρώποις ἤρεσκον, Χριστοῦ δοῦλος οὐκ ἂν ἤμην». Καὶ ὁ Δαυῖδ καθοπλίζει με λέγων, «ἐλάλουν ἐν τοῖς μαρτυρίοις σου ἐναντίον βασιλέων, καὶ οὐκ ἤσχυνόμην».

Πολλὰ κατ' ἐμοῦ ἐσκευάσαντο καὶ λέγουσιν, ὅτι τινὰς ἐκοινώ-
50 νησα μετὰ τὸ φαγεῖν αὐτούς. Καὶ εἰ μὲν τοῦτο ἐποίησα, ἐξαλειφθεῖν τὸ ὄνομά μου ἐκ τῆς βίβλου τῶν ἐπισκόπων καὶ μὴ γραφεῖν ἐν τῇ βίβλω τῆς ὀρθοδόξου πίστεως, ὅτι ἰδοὺ ἐὰν τοιοῦτον ἐγὼ ἔπραξα καὶ ἀποβαλεῖ με Χριστὸς ἐκ τῆς βασιλείας αὐτοῦ. Εἰ δὲ ἅπαξ καὶ τοῦτό μοι λέγουσι καὶ φιλονεικοῦσι, καθελέτωσαν καὶ τὸν Παῦλον,
55 ὃς μετὰ τὸ δειπνῆσαι ὀλόκληρον τὸν οἶκον ἐβάπτισε· καθελέτωσαν καὶ αὐτὸν τὸν Κύριον, ὃς μετὰ τὸ δειπνῆσαι τοῖς ἀποστόλοις τὴν κοινωνίαν ἔδωκε. Λέγουσιν, ὅτι μετὰ γυναικὸς ἐκοιμήθην. Ἀποδύσατέ μου τὸ σῶμα καὶ εὐρήσετε τὴν νέκρωσιν τῶν μελῶν μου. Ἀλλὰ ταῦτα πάντα διὰ τὸν φθόνον ἐποίησαν.

60 Ἀλλὰ πάντως λυπῆ, ἀδελφὲ Κυριακέ, ὅτι ἐκεῖνοι οἱ ἡμᾶς ἐξορίσαντες ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς παρρησιάζονται καὶ πλῆθος ἀκολουθεῖ δορυφόρων αὐτοῖς; Ἀλλὰ πάλιν ὑπομνήσθητι τὸν πλούσιον καὶ τὸν Λάζαρον, ποῖος μὲν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι ἐθλίβη, ποῖος δὲ ἀπήλαυσε. Τί ἔβλαψεν αὐτὸν ἢ πενία; Οὐχὶ ὁ ἀθλητῆς καὶ νικητῆς εἰς τοὺς κόλ-
65 πους Ἀβραὰμ ἀπηνέχθη; Τί δὲ ὠφέλησεν ἐκεῖνον ὁ πλοῦτος τὸν ἐν πορφύρᾳ καὶ βύσσῳ ἀναπαυόμενον; Ποῦ οἱ ραβδοῦχοι; ποῦ οἱ δορυφόροι; ποῦ οἱ χρυσοχάλινοι ἵπποι; ποῦ οἱ παράσιτοι καὶ ἡ βασιλικὴ τράπεζα; Οὐχὶ ὡς ληστῆς δεδεμένος ἀπήγετο ἐν τῷ μνήματι, γυμνὴν τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ κόσμου ἐκφέρων καὶ κράζει κενῇ τῇ φωνῇ, «πά-
70 τερ Ἀβραάμ, πέμψον Λάζαρον, ἵνα βρέξῃ τὸ ἄκρον τοῦ δακτύλου αὐτοῦ καὶ καταψύξῃ τὴν γλῶττάν μου, διότι δεινῶς ἀποτηγανίζομαι»;

Τί πατέρα καλεῖς τὸν Ἀβραάμ, οὗ τὸν βίον οὐκ ἐμιμήσω; Ἐκεῖνος πάντα ἀνθρωπον εἰς τὸν οἶκον αὐτοῦ ἐξένιζεν, σὺ δὲ ἐνός

14. Γαλ. 2,6. 15. Γαλ. 1,10. 16. Ψαλμ. 118,46.

17. Μιὰ ἀπὸ τῆς συκοφαντίας ποῦ ἐκτόξευαν ἐναντίον τοῦ Χρυσοστόμου.

18. Πράξ. 16,33. Τὸ δεῖπνο στὸ σπίτι τοῦ δεσμοφύλακα τῶν Φιλίππων, ποῦ ὑπαινίσσεται ἐδῶ ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ἐγινε μετὰ τὸ βάπτισμα αὐτοῦ καὶ τῆς οἰκογένειάς του.

19. Λουκᾶ 22,14-20.

συμβουλεύει ὁ ἀπόστολος λέγοντας: «ὁ Θεὸς δὲ λαβαίνει ὑπόψη τοῦ τὸ πρόσωπο τοῦ ἀνθρώπου»¹⁴· καὶ «ἐὰν ζητοῦσα ἀκόμα νὰ εἶμαι ἀρεστὸς στοὺς ἀνθρώπους, δὲν θὰ ἦμουν δοῦλος τοῦ Χριστοῦ»¹⁵. Καὶ ὁ Δαβὶδ μὲ ὀπλίζει καλὰ λέγοντας: «μιλοῦσα γιὰ τὶς ἐντολές σου μπροστὰ σὲ βασιλεῖς καὶ δὲν φοβόμουν»¹⁶.

Πολλὰ ἐπινόησαν εἰς βάρος μου καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ἐκοινώησα κάποιους ἀφοῦ προηγουμένως εἶχαν φάει¹⁷. Καὶ ἐὰν βέβαια τὸ ἔκανα αὐτό, νὰ διαγραφεῖ τὸ ὄνομά μου ἀπὸ τὸ βιβλίον τῶν ἐπισκόπων καὶ νὰ μὴ γραφεῖ στὸ βιβλίον τῆς ὀρθόδοξης πίστεως, γιατί, ἐὰν ἐγὼ ἔκανα κάτι τέτοιο, θὰ μὲ ἀποβάλλει καὶ ὁ Χριστὸς ἀπὸ τῆ βασιλείας του. Ἄλλ' ἀφοῦ ἔτσι κι ἀλλιῶς τὸ λένε εἰς βάρος μου καὶ φιλονεικοῦν, ἃς καθαιρέσουν καὶ τὸν Παῦλο, ὁ ὁποῖος μετὰ τὸ δεῖπνο βάπτισε ὀλόκληρη οἰκογένεια¹⁸. ἃς καθαιρέσουν καὶ τὸν ἴδιο τὸν Κύριο, ὁ ὁποῖος ἔδωσε τὴν κοινωνία στοὺς ἀποστόλους μετὰ τὸ δεῖπνο¹⁹. Ἰσχυρίζονται ἀκόμα ὅτι κοιμήθηκα μὲ γυναίκα. Ξεντύστε τὸ σῶμά μου καὶ θὰ διαπιστώσετε τὴ νέκρωση τῶν μελῶν μου²⁰. Συνεπῶς ὅλα αὐτὰ τὰ ἔκαναν ἀπὸ φθόνον.

Ἄλλὰ σὲ στενοχωρεῖ, ἀδελφὲ Κυριακέ, τὸ ὅτι ἐκεῖνοι ποὺ μὲ ἐξόρισαν μιλοῦν μὲ παρρησία στὴν ἀγορὰ καὶ τοὺς ἀκολουθεῖ πλῆθος δορυφόρων; Καὶ πάλι θυμίσου τὸν πλοῦσιο καὶ τὸν Λάζαρο, ποιὸς ἀπὸ αὐτοὺς δίκιμασε θλίψεις στὴν ἐδῶ ζωὴ καὶ ποιὸς πέρασε μὲ ἀπολαύσεις. Σὲ τί ἔβλαψε τὸν πρῶτον ἢ φτώχεια; Δὲν μεταφέρθηκε ὁ ἀθλητὴς καὶ νικητὴς στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ; Καὶ σὲ τί ὠφέλησε ὁ πλοῦτος τὸν ἄλλο ποὺ ἀναπαυόταν σὲ πορφυρὰ καὶ λινὰ ἐνδύματα²¹; Ποῦ πῆγαν οἱ ραβδοῦχοι; ποῦ πῆγαν οἱ σωματοφύλακες; ποῦ πῆγαν τὰ ἄλογα μὲ τὰ χρυσὰ χαλινάρια; ποῦ πῆγαν οἱ ὁμοτράπεζοι καὶ τὸ βασιλικὸ τραπέζι; Δὲν μεταφερόταν στὸ μνήμα δεμένος σὰν ληστής, βγάζοντας τὴν ψυχὴ του γυμνὴ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ φωνάζοντας μὲ τὴν ἄδεια φωνή του· «πάτερ Ἀβραάμ, στείλει τὸν Λάζαρον νὰ βρέξει τὴν ἄκρη τοῦ δακτύλου του καὶ νὰ δροσίσει τὴ γλῶσσα μου, γιατί τηγανίζομαι φοβερά»²²;

Γιατί ἀποκαλεῖς πατέρα τὸν Ἀβραάμ, τοῦ ὁποίου τὸν βίον δὲν μιμήθηκες; Ἐκεῖνος τὸν κάθε ἄνθρωπον τὸν φιλοξενούσε στὸ σπίτι

20. Ἄλλη μιὰ σοβαρὴ συκοφαντία τῶν ἐχθρῶν τοῦ Χρυσοστόμου ἐναντίον του.

21. Λουκᾶ 16,19. 22. Λουκᾶ 16,24.

75 πτωχοῦ φροντίδα οὐκ ἐποιήσω. Οὐκ ἔστι πενθῆσαι καὶ κλαῦσαι, ὅτι ὁ τοσοῦτον πλοῦτον ἔχων, σταγόνας ὕδατος ἄξιος οὐκ ἐγένετο. Ἐπειδὴ γὰρ ψυχίων οὐ μετέδωκε τῷ πτωχῷ, σταγόνα ὕδατος οὐ λαμβάνει. Τῷ χειμῶνι οὐκ ἔσπειρεν ἔλεος, ἦλθε τὸ θέρος καὶ οὐκ ἐθέρισε. Καὶ τοῦτο τοῦ Δεσπότης οἰκονομία, ὅτι ἐξ ἐναντίας ἐποίησε
80 τὴν κόλασιν τοῖς ἀσεβέσι καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τοῖς δικαίοις, ἵνα βλέπωσιν ἀλλήλους καὶ ἀλλήλους γνωρίζωσι. Καὶ γὰρ ἕκαστος τότε μάρτυς τὸν ἴδιον τύραννον ἐπιγινώσεται καὶ ἕκαστος τύραννος τὸν ἴδιον μάρτυρα, ὃν ἐκόλασε.

Καὶ οὐκ ἐμὰ τὰ ρήματα· ἄκουσον τῆς Σοφίας λεγούσης· «τότε
85 ἐν πολλῇ παρρησίᾳ στήσεται ὁ δίκαιος κατὰ πρόσωπον τῶν θλιψάντων αὐτόν». Ὡσπερ γὰρ ὁδοιπόρος ἐν καύματι περιπατῶν, ἠνίκα εὔρη καθαρὰν πηγὴν τῇ δίψῃ φλεγόμενος καὶ πολλῷ τῷ λιμῷ συνεχόμενος παρακαθέζεται τραπέζῃ ἐχούσῃ παντοῖα τὰ ἐδέσματα, παρά τινος δὲ δυνατωτέρου κωλύεται μὴ ἄψασθαι τῆς τραπέζης,
90 μὴδὲ ἀπολαῦσαι τῶν ἐδεσμάτων, σφοδρὰν ἔχει τὴν ὀδύνην καὶ τὴν κόλασιν, ὅτι τῇ τραπέζῃ παρακαθέζεται καὶ τῶν βρωμάτων ἀπολαῦσαι οὐ δύναται, καὶ ὁ τῇ πηγῇ παρακαθεζόμενος, τοῦ ὕδατος ἀπολαῦσαι οὐ δύναται, οὕτως ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως, βλέπουσι τοὺς ἀγίους εὐφραينوμένους οἱ ἀσεβεῖς καὶ τῆς βασιλικῆς τραπέζης
95 ἀπολαῦσαι οὐ δύναται. Καὶ γὰρ τὸν Ἀδὰμ ὁ Θεὸς κολάσαι βουλόμενος ἐποίησεν αὐτόν ἐξ ἐναντίας τοῦ παραδείσου ἐργάζεσθαι τὴν γῆν, ἵνα καθ' ἐκάστην ἡμέραν καὶ ὥραν βλέπων ἐκεῖνο τὸ ποθητὸν χωρίον, ὅθεν ἐξῆλθεν, ἔχη πάντοτε τὴν ὀδύνην ἐν τῇ ψυχῇ. Εἰ δὲ καὶ ὧδε ἀλλήλοις μὴ συντύχωμεν, ἀλλ' ἐκεῖ οὐδεὶς ὁ κωλύων ἡμᾶς τότε
100 μετ' ἀλλήλων διάγειν· καὶ ὁψόμεθα τοὺς ἐξορίσαντας ἡμᾶς, ὥσπερ ὁ Λάζαρος τὸν πλούσιον, καὶ οἱ μάρτυρες τοὺς τυράννους.

Μὴ οὖν ἀθύμει, ἀλλὰ μνημόνευε τοῦ προφήτου λέγοντος· «μυκτηρισμὸν ἀνθρώπων μὴ φοβεῖσθε, καὶ τῷ φαυλισμῷ αὐτῶν μὴ ἠττάσθε· ὥσπερ γὰρ ἔριον ὑπὸ σπητός, οὕτω βρωθήσονται, καὶ ὡς
105 ἱμάτιον παλαιωθήσονται». Κατανόησον δὲ τὸν Δεσπότην, πῶς εὐ-

23. Ἐδῶ εἶναι προφανῆς ἡ ἀναφορὰ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου στὴ γνωστὴ φιλοξενία τοῦ Ἀβραάμ, Γεν. 18,1-8.

24. Γεν. 3,24.

25. Σοφ. Σολ. 5,1.

26. Γεν. 3,24.

του²³, ἐνῶ ἐσὺ οὔτε ἓνα φτωχὸ δὲ φρόντισες. Δὲν εἶναι γιὰ πένθος καὶ κλάματα τὸ ὅτι αὐτὸς ποὺ εἶχε τόσο πλοῦτο δὲν στάθηκε ἄξιος γιὰ μιὰ σταγόνα νεροῦ; Διότι, ἐπειδὴ δὲν ἔδωσε ψίχουλα στὸν φτωχό, δὲν παίρνει σταγόνα νεροῦ. Κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χειμῶνα δὲν ἔσπειρε ἐλεημοσύνη. Ἦρθε τὸ καλοκαίρι καὶ δὲ θέρισε. Καὶ αὐτὸ ἀποτελεῖ οἰκονομία τοῦ Δεσπότη, τὸ ὅτι τοποθέτησε ἀντικρυστὰ τὴν κόλαση²⁴ γιὰ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ τὴν ἀνάπαυση γιὰ τοὺς δίκαιους, γιὰ νὰ βλέπονται καὶ νὰ ἀναγνωρίζονται. Γιατὶ πραγματικὰ τότε κάθε μάρτυρας θὰ ἀναγνωρίσει τὸν τύραννό του καὶ κάθε τύραννος τὸν μάρτυρά του, τὸν ὁποῖο βασάνισε.

Καὶ δὲν εἶναι δικά μου τὰ λόγια· ἄκουσε τὴ Σοφία ποὺ λέει «τότε θὰ σταθεῖ μὲ πολὺ θάρρος ὁ δίκαιος ἀπέναντι σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν στενοχώρησαν»²⁵. Γιατὶ, ὅπως ἓνας ὁδοιπóρος ποὺ περπατᾶ μέσα σὲ καύσωνα, ὅταν συναντήσῃ καθαρὴ πηγὴ, ἐνῶ καίεται ἀπὸ τὴ δίψα, ἢ κάθεται σὲ τραπέζι ποὺ ἔχει διάφορα φαγώσιμα καί, ἐνῶ κατέχεται ἀπὸ μεγάλη πείνα, ἀπὸ κάποιον δυνατότερο ἐμποδίζεται, ὥστε νὰ μὴ ἀκουμπήσει τὸ τραπέζι οὔτε νὰ ἀπολαύσει τὰ ἐδέσματα, αἰσθάνεται μεγάλη λύπη καὶ τιμωρία, διότι, ἐνῶ κάθεται στὸ τραπέζι, δὲν μπορεῖ νὰ ἀπολαύσει τὰ φαγητά, καὶ ἐκεῖνος ποὺ κάθεται δίπλα στὴν πηγὴ δὲν μπορεῖ νὰ πιεῖ νερό, ἔτσι κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς κρίσεως, οἱ ἀσεβεῖς βλέπουν τοὺς ἀγίους νὰ εὐφραίνονται, ἀλλὰ δὲν μποροῦν νὰ ἀπολαύσουν τὸ βασιλικὸ τραπέζι. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν Ἀδὰμ ὁ Θεός, θέλοντας νὰ τὸν τιμωρήσῃ, τὸν ἔβαλε νὰ καλλιεργεῖ τὴ γῆ ἀπέναντι ἀπὸ τὸν παράδεισο²⁶, ὥστε, βλέποντας κάθε μέρα καὶ ὥρα τὸν ἐπιθυμητὸ ἐκεῖνο χῶρο ἀπὸ ὅπου βγῆκε, νὰ ἔχει πάντοτε στὴν ψυχὴ του τὴ λύπη. Καὶ ἐὰν ἐδῶ δὲν συναντήσουμε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἐκεῖ δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ θὰ μᾶς ἐμποδίζει νὰ ζοῦμε μαζί, καὶ θὰ δοῦμε αὐτοὺς ποὺ μᾶς ἐξόρισαν, ὅπως ὁ Λάζαρος τὸν πλούσιο καὶ οἱ μάρτυρες τοὺς τυράννους.

Μὴ στενοχωρεῖσαι λοιπόν, ἀλλὰ νὰ θυμᾶσαι τὸν προφήτη ποὺ λέει «μὴ φοβᾶστε τὸν ἐμπαιγμὸ τῶν ἀνθρώπων καὶ μὴ ὑποχωρεῖτε στὴ καταφρόνηση αὐτῶν. Γιατὶ, ὅπως τὸ μαλλὶ τρώγεται ἀπὸ τὸν σκόρο, ἔτσι θὰ φαγωθοῦν καὶ θὰ παλιώσουν σὰν ἱμάτιο»²⁷. Σκέψου

27. *Ησ.* 51,7. Τὸ χωρίο ἔχει ὡς ἐξῆς: «μὴ φοβεῖσθε ὄνειδισμὸν ἀνθρώπων καὶ τῷ φωλισμῷ αὐτῶν μὴ ἠττάσθε. Ὡς γὰρ ἱμάτιον βρωθήσεται ὑπὸ χρόνου καὶ ὡς ἔρια βρωθήσεται ὑπὸ σιτόφ».

θὺς ἀπὸ τῶν σπαργάνων ἐδιώκετο καὶ εἰς βάρβαρον γῆν ἀπερρίπτετο, ὁ τὸν κόσμον κατέχων, τύπος ἡμῖν γενόμενος τοῦ μὴ ἐκκακεῖν ἐν τοῖς πειρασμοῖς. Ἀνάμνησαι τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος, ὅσας ὕβρεις δι' ἡμᾶς ὑπέμεινεν. Οἱ μὲν γὰρ αὐτὸν Σαμαρείτην ἐκάλουν, οἱ δὲ δαιμονιῶντα καὶ γαστρίμαργον καὶ ψευδοπροφήτην. Λέγουσι γάρ· «ἰδοὺ ἄνθρωπος φάγος καὶ οἰνοπότης», καὶ, ὅτι «ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια». Τί δὲ ὅτε ἦγον αὐτὸν κρημνίσαι καὶ ὅτε εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἐνέπτυν; Τί δὲ ὅτε τὴν χλαμύδα αὐτῷ περιετίθουν καὶ ὅτε ἐμπαίζοντες καὶ πᾶν εἶδος χλεύης αὐτῷ ἐπάγοντες, τί δὲ ὅτε ραπίσματα αὐτῷ ἐδίδουν; ὅτε ὄξος καὶ τὴν χολὴν αὐτὸν ἐπότιζον; ὅτε τῷ καλάμῳ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ ἔτυπτον, καὶ ὅτε περιῆγον αὐτὸν οἱ αἰμοβόροι ἐκεῖνοι κύνες; Τί δὲ ὅτε ἐπὶ τὸ πάθος ἦγετο γυμνὸς καὶ πάντες αὐτὸν κατέλιπον οἱ μαθηταί, καὶ ὁ εἷς μὲν αὐτὸν προέδωκεν, εἷς δὲ ἠρνήσατο, οἱ δὲ ἄλλοι ἐδραπέτευσαν, καὶ μόνος εἰστήκει γυμνὸς ἐν μέσῳ τῶν ὄχλων ἐκείνων; Ἐορτὴ γὰρ ἦν ἡ ἄπαντας συνάγουσα τότε· καὶ ὅτε ὡς πονηρὸν ἐν μέσῳ κακούργων αὐτὸν ἐσταύρωσαν καὶ ἄταφος ἐκρέματο καὶ οὔτε κατήνεγκαν αὐτὸν ἀπὸ τοῦ σταυροῦ, ἕως οὔ τις αὐτὸν ἐξητήσατο, ἵνα αὐτὸν θάψῃ; Μνήσθητι ὅτι ταφῆς οὐκ ἤξιώθη, καὶ ὅτι ψόγον πονηρὸν κατ' αὐτοῦ ἀπεφῆναντο, καὶ ὅτι οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἔκλεψαν αὐτὸν καὶ οὐκ ἀνέστη.

Ἵπομνήσθητι δὲ καὶ τοὺς ἀποστόλους, ὅτι πανταχόθεν ἐδιώκοντο καὶ κατεκρύπτοντο, ἐν ταῖς πόλεσι μὴν δυνάμενοι φανῆναι· πῶς ὁ Πέτρος παρὰ Σίμωνι τῷ βυρσεῖ κατεκρύπτετο, καὶ ὁ Παῦλος παρὰ τῇ πορφυροπώλιδι γυναικί, ὅτι οὐκ εἶχον παρὰ τοῖς πλουσίοις παρρησίαν. Ἄλλ' ὕστερον πάντα ὁμαλὰ ἐγένετο αὐτοῖς. Οὕτω καὶ νῦν μὴ ἀθυμήσης. Ἦκουσα γὰρ κάγω περὶ τοῦ λήρου ἐκείνου τοῦ Ἀρσακίου, ὃν ἐκάθισεν ἡ βασίλισσα ἐν τῷ θρόνῳ, ὅτι ἔθλιψε τοὺς

28. Βλ. *Ματθ.* 2,13–15.

29. *Ματθ.* 11,18–19 καὶ *Λουκᾶ* 7,33–34.

30. *Ματθ.* 9,34.

31. Βλ. *Ματθ.* 27,27–44 καὶ 57–60. 28,11–15. *Μάρκ.* 14,66–72. 15,16–20 καὶ 26–28.

καὶ τὸν Δεσπότη, πῶς ἀκόμα ἀπὸ τὰ σπάργανά του διωκόταν καὶ ἐξοριζόταν σὲ βάρβαρη χώρα²⁸, αὐτὸς ποὺ κατέχει τὸν κόσμο, γινόμενος ὑπόδειγμα στὸ νὰ μὴ λιποψυχοῦμε στὶς δοκιμασίες. Θυμήσου τὸ πάθος τοῦ Σωτῆρος, πόσες ταπεινώσεις ὑπόμεινε γιὰ χάρη μας, ἀφοῦ ἄλλοι τὸν ἀποκαλοῦσαν Σαμαρείτη, καὶ ἄλλοι δαιμονιζόμενο καὶ λαίμαργο καὶ ψευδοπροφήτη. Γιατὶ ἔλεγαν «νὰ ἄνθρωπος λαίμαργος καὶ πότης»²⁹ καὶ ὅτι «στὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντα τῶν δαιμονίων βγάζει τὰ δαιμόνια»³⁰. Τί πάλι πάθαινε ὅταν πῆγαν νὰ τὸν κρημνίσουν καὶ ὅταν ἔφτυναν στὸ πρόσωπό του; Καὶ τί ὅταν τοῦ φοροῦσαν τὴ χλαμύδα καὶ τὸν στεφάνωναν μὲ ἀγκάθια καὶ τὸν προσκυνοῦσαν κοροϊδεύοντάς τον καὶ προκαλώντας του κάθε εἶδους ἐμπαιγμό, καὶ τί ὅταν τοῦ ἔδιναν ραπίσματα, ὅταν τὸν πότιζαν ξύδι καὶ χολή, ὅταν χτυποῦσαν τὸ κεφάλι του μὲ τὸ καλάμι καὶ ὅταν τὸν περιέφεραν ἐδῶ κι ἐκεῖ ἐκεῖνα τὰ αἰμοβόρα σκυλιὰ; Καὶ τί ὅταν τὸν ὀδηγοῦσαν γυμνὸ στὸ πάθος καὶ ὅλοι οἱ μαθητές του τὸν εἶχαν ἐγκαταλείψει καὶ ἓνας τὸν πρόδωσε, ἄλλος πάλι τὸν ἀρνήθηκε καὶ οἱ ἄλλοι δραπέτευσαν καὶ στεκόταν μόνος γυμνὸς ἀνάμεσα σ' ἐκεῖνο τὸν ὄχλο; Γιατὶ ἡ γιορτὴ ἦταν ἐκείνη ποὺ τοὺς εἶχε τότε συγκεντρώσει ὄλους. Καὶ ὅταν τὸ σταύρωσαν ὡς κακοῦργο ἀνάμεσα σὲ κακούργους καὶ κρεμόταν ἄταφος καὶ οὔτε τὸν κατέβασαν ἀπὸ τὸ σταυρό, μέχρι ποὺ κάποιος ζήτησε γιὰ νὰ τὸν θάψει; Θυμήσου ὅτι δὲν ἀξιώθηκε νὰ ταφεῖ καὶ ὅτι ἐξεστόμισαν ἐναντίον του βαρειὰ κατηγορία, καὶ ὅτι τὸν ἔκλεψαν οἱ μαθητές του καὶ δὲν ἀναστήθηκε³¹.

Θυμήσου ἐπίσης καὶ τοὺς ἀποστόλους, οἱ ὁποῖοι ἀπὸ παντοῦ διώχονταν καὶ κρύβονταν μὴ μπορώντας νὰ ἐμφανισθοῦν μέσα στὶς πόλεις. Θυμήσου ὅτι ὁ Πέτρος κρυβόταν στὸν Σίμωνα τὸν Βυρσοδέψη³² καὶ ὁ Παῦλος στὴ γυναῖκα ποὺ ἦταν ἔμπορος πορφυρῶν ὑφασμάτων, γιατί δὲν εἶχαν θάρρος νὰ προσφύγουν σὲ πλούσιους³³. Ὅμως ὕστερα ὄλα ἐξελίχθηκαν ὁμαλὰ γι' αὐτούς. Ἔτσι καὶ τώρα νὰ μὴ στενοχωρεῖσαι. Γιατὶ ἄκουσα κι ἐγὼ γιὰ ἐκεῖνον τὸν φλύαρο Ἀρσάκιο, τὸν ὁποῖο ἐγκατάστησε στὸ θρόνο ἡ βασίλισσα³⁴, ὅτι πίεσε ὄλους τοὺς ἀδελφοὺς ποὺ δὲν ἤθελαν νὰ ἔχουν

32. Πράξ. 9,43.

33. Πράξ. 16,14-15.

34. Ἡ βασίλισσα Εὐδοξία μετὰ τὴ δεύτερη ἐξορία τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου τὸ 404 ἐγκατέστησε, ὅπως ὁ ἴδιος γράφει, στὸ θρόνο τῆς Κωνσταντινουπόλεως τὸν Ἀρσάκιο, ποὺ ἦταν ἤδη ὑπέργηρος (ἄνω τῶν 80 ἐτῶν). Ὁ Ἀρσάκιος ἦταν ἀδελφὸς τοῦ πα-

ἀδελφοὺς ὄλους μὴ θέλοντας αὐτῷ κοινωνῆσαι· πολλοὶ δὲ αὐτῶν δι'
 135 ἐμὲ καὶ ἐν τῇ φυλακῇ ἐναπέθανον. Ὁ γὰρ προβατόσχημος ἐκεῖνος
 λύκος, ὁ σχῆμα μὲν ἔχων ἐπισκόπου, μοιχὸς δὲ ὑπάρχων, ὡς γὰρ ἡ
 γυνὴ μοιχαλὶς χρηματίζει, ἡ ζῶντος τοῦ ἀνδρὸς ἐτέρῳ συναφθεῖσα,
 οὕτω καὶ οὗτος μοιχὸς ἐστίν, οὐ σαρκός, ἀλλὰ πνεύματος· ζῶντος
 γὰρ ἐμοῦ ἤρπασέ μου τὸν θρόνον τῆς Ἐκκλησίας.

140 Καὶ ταῦτα σοι ἐπέστειλα ἀπὸ Κουκουσοῦ, ὅπου ἐκέλευσεν
 ἡμᾶς ἡ βασίλισσα ἐξορισθῆναι. Πολλὰ δὲ θλίψεις κατὰ τὴν ὁδὸν
 συνέβησαν ἡμῖν, ἀλλ' οὐδενὸς ἐφροντίσαμεν. Ὅτε δὲ ἤλθομεν πρὸς
 τὴν χώραν τῶν Καππαδόκων καὶ ἐν τῇ Ταυροκιλικίᾳ, πολλοὶ χοροὶ
 ἡμῖν ὑπῆντων πατέρων ἀγίων ἀνδρῶν, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ πλήθη
 145 μοναχῶν καὶ παρθένων, τὰς ἀθανάτους πηγὰς τῶν δακρῶν ἐκχέ-
 οντες. Καὶ ἐκλαιον θεωροῦντες ἡμᾶς ἐν τῇ ἐξορίᾳ ἀπερχομένους,
 καὶ ἔλεγον πρὸς ἑαυτοὺς, 'Συνέφερον ἵνα ὁ ἥλιος συνέστειλε τὰς
 ἀκτῖνας αὐτοῦ, ἢ ἵνα τὸ στόμα Ἰωάννου ἐσιώπησε'. Ταῦτά με ἐθορύ-
 βησε καὶ ἔθλιψεν, ἐπειδὴ ἔβλεπον πάντας κλαίοντας περὶ ἐμοῦ.
 150 Ἐπεὶ τῶν ἄλλων πάντων, ὅσα συνέβη μοι, φροντίδα οὐκ ἐποίησα.
 Πάνυ δὲ ἡμᾶς ἐδεξιώσατο ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως ταύτης καὶ πολ-
 λὴν ἀγάπην ἔδειξεν εἰς ἡμᾶς, ὥστε, εἰ δυνατόν, καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ
 παρεχώρησεν ἡμῖν, εἰ μὴ τὸν ὄρον ἐφυλάττομεν.

Δέομαι οὖν καὶ ἀντιβολῶ καὶ τῶν γονάτων ἄπτομαι τῶν σῶν,
 155 ἀπόρριψον τὸ πένθος τῆς ἀθυμίας σου, ὑπὲρ ἡμῶν μνεΐαν ἔχων
 πρὸς τὸν Θεόν, καὶ ἀντιγράψαι ἡμῖν παρακλήθητι.

PKS'

ΡΟΥΦΙΝΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Ἦλθεν εἰς ἡμᾶς, ὅτι πάλιν ἀνήφθη τὰ ἐν Φοινίκῃ κακὰ καὶ ἡ

τριάρχη Κωνσταντινουπόλεως Νεκταρίου (381–397). Κατὰ τὸ διάστημα τῆς πα-
 τριαρχείας τοῦ Ἀρσακίου, λόγω τοῦ γήρατος καὶ τοῦ ἡπιου χαρακτήρα του, οἱ ἐχθροὶ
 τοῦ Χρυσοστόμου ἔκαναν ἀνενόχλητοι πολλὰ εἰς βᾶρος τῶν ὁπαδῶν τοῦ μεγάλου
 πατρὸς.

κοινωνία μαζί του. Μάλιστα πολλοὶ ἀπὸ αὐτοὺς γιὰ μένα πέθαναν καὶ στὴ φυλακὴ. Γιατὶ ἐκεῖνος ὁ προβατόσχημος λύκος, ἔχει βέβαια σχῆμα ἐπισκόπου, ἀλλὰ εἶναι μοιχός· γιατί ὅπως ἡ γυναίκα χαρακτηρίζεται μοιχαλίδα ὅταν, ἐνῶ ζεῖ ὁ ἄνδρας της, συνάπτει σχέσεις μὲ ἄλλο ἄνδρα, ἔτσι καὶ αὐτὸς εἶναι μοιχός, ὄχι σαρκικός ἀλλὰ πνευματικός, διότι, ἐνῶ ἐγὼ ζῶ, μοῦ ἄρπαξε τὸ θρόνο τῆς Ἐκκλησίας.

Καὶ αὐτὰ σοῦ τὰ ἔγραψα ἀπὸ τὴν Κουκουσό, ὅταν διέταξε ἡ βασίλισσα νὰ ἐξορισθῶ. Πολλὰ ὅμως θλιβερά γεγονότα μοῦ συνέβησαν στὸ δρόμο, ἀλλὰ ἐγὼ δὲ νοιάστηκα γιὰ τίποτε. Ὅταν ὅμως ἔφθασα πρὸς τὴ χώρα τῶν Καππαδόκων καὶ στὴν περιοχὴ τοῦ Ταύρου τῆς Κιλικίας, μὲ προῦπαντοῦσαν πολλές ομάδες ἀνδρῶν ἁγίων πατέρων, ἀλλὰ καὶ πλήθη μοναχῶν καὶ παρθένων, χύνοντας ἀστείρευτες πηγές δακρῦων. Καὶ ἔκλαιαν βλέποντάς με νὰ πηγαίνω στὴν ἐξορία καὶ ἔλεγαν μεταξύ τους· “Ἦταν προτιμότερο νὰ κρύψει ὁ ἥλιος τίς ἀκτίνες του, παρά νὰ σιγήσει τὸ στόμα τοῦ Ἰωάννη”. Αὐτὰ μὲ θορύβησαν καὶ μὲ στενοχώρησαν, ἐπειδὴ ἔβλεπα ὄλους νὰ κλαῖνε γιὰ μένα. Γιὰ ὅλα τὰ ἄλλα, ὅσα μοῦ συνέβηκαν, δὲν νοιάστηκα καθόλου. Πάρα πολὺ μὲ περιποιήθηκε ὁ ἐπίσκοπος τῆς πόλεως αὐτῆς καὶ ἔδειξε πολλὴ ἀγάπη σὲ μένα, ὥστε, ἂν ἦταν δυνατό, θὰ μοῦ παραχωροῦσε ἀκόμα καὶ τὸν θρόνο του, ἂν δὲ φυλάγαμε τὸν κανόνα.

Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν καὶ σὲ ἰκετεύω καὶ πέφτω στὰ γόνατά σου, διῶξε τὸ πένθος τῆς λύπης σου, μνημόνευέ με στίς προσευχές σου πρὸς τὸ Θεό, καὶ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις³⁵.

126

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΡΟΥΦΙΝΟ

Ἔφτασε σὲ μένα ἡ πληροφορία ὅτι πάλι ἀναψαν τὰ κακὰ τῆς

35. Στὴν ἐπιστολὴ του αὐτὴ ὁ Χρυσόστομος χρησιμοποιεῖ ὅλη τὴ δύναμη τῆς καλὰμου του γιὰ νὰ ἐνθαρρύνει καὶ στηριξοί τὸν ἐπίσκοπο Κυριακό, πὸν κι αὐτὸς βρῖσκεται σὲ ἐξορία.

τῶν Ἑλλήνων ἠϋξήθη μανία· καὶ πολλοὶ τῶν μοναχῶν οἱ μὲν ἐπλήγησαν, οἱ δὲ καὶ ἀπέθανον. Διὰ τοῦτό σε μειζόνως ἐπέιγω μετὰ πλείονος τοῦ τάχους ἄψασθαι τῆς ὁδοῦ καὶ στήναι ἐπὶ τῆς παρατάξεως. Ἐὖ γὰρ οἶδα, ὅτι φανεῖς μόνον τροπώσῃ τοὺς ὑπεναντίους καὶ εὐχῆ καὶ ἐπιεικείᾳ καὶ καρτερίᾳ καὶ τῇ συνήθει κεχρημένος ἀνδρεία, καὶ καταλύσεις αὐτῶν τὴν μανίαν καὶ τοὺς μεθ' ἡμῶν ὄντας ἀνακτῆσθαι καὶ πολλὰ ἐργάσῃ τὰ ἀγαθὰ.

Μὴ τοίνυν μέλλε, μηδὲ ἀναβάλλου, ἀλλὰ πλείονι κέχρησο τῷ
10 τάχει, καὶ ταῦτα τὰ ἀπαγγελεθέντα προθυμότερόν σε ἐργαζέσθω.

Οὐδὲ γάρ, εἰ οἰκίαν εἶδες ἀναπτομένην, ἀνεχώρησας ἄν, ἀλλὰ τότε καὶ μειζόνως ἐπέθου, ὥστε καὶ προκαταλαβεῖν τὴν φλόγα καὶ διὰ σαυτοῦ καὶ δι' ἐτέρων πάντα ἄν ἐποίησας ὑπὲρ τοῦ σβέσαι τὸ κακόν.

Καὶ νῦν τοίνυν, ἐπειδὴ τοιαύτη ἀνήφθη πυρά, ἀμελλητὶ τὰ αὐτόθι
15 καταλαβεῖν σπούδασον, καὶ πάντως ἔσται τι χρηστὸν καὶ πολλὴ τούτων διόρθωσις. Τὸ μὲν γὰρ ἐν ἡσυχίᾳ καὶ γαλήνῃ καὶ μηδενὸς πολεμοῦντος κατηχεῖν τινὰς καὶ τῶν τυχόντων ἐστίν, τὸ δὲ οὕτω τοῦ διαβόλου μαινομένου καὶ τῶν δαιμόνων ὀπλιζομένων, στήναι γενναίως καὶ ἐξαρπάσαι τοὺς μετ' ἐκείνου τεταγμένους τῶν ἀνθρώπων
20 καὶ τοὺς ἄλλους κωλύσαι εἰς τὰς ἐκείνου χεῖρας ἐμπεσεῖν, τοῦτο ἀνδρὸς γενναίου, τοῦτο νηφούσης ψυχῆς, τοῦτο τῆς σῆς διανοίας τῆς ὑψηλῆς καὶ διεγερμένης, τοῦτο μυρίων στεφάνων ἄξιον, τοῦτο βραβείων ἀφάτων, τοῦτο ἀποστολικὸν κατόρθωμα.

Ἐννοήσας τοίνυν ὅτι ὁ καιρὸς οὗτος εὐδοκιμήσεώς σοι καιρὸς
25 ἐστὶ καὶ μυρίας ἐμπορίας καὶ πραγματείας ὑπόθεσις, ἄρπασον τοσοῦτον πλοῦτον καὶ πολλῇ ταχύτητι χρήσασθαι παρακλήθητι, καὶ διὰ τάχους ἡμῖν ἐπίστειλον, ἐπειδὴν ἀπαντήσῃς αὐτόθι. Ἄν γὰρ πύθωμεθα μόνον, ὅτι τῶν ὄρων ἐπέβης τῆς Φοινίκης, ἀμέριμνοι λοιπόν ἐσμεν, ἀναπαυόμεθα, ἐν ἀδείᾳ διάγομεν. Τὰ γὰρ ἐξῆς ἴσμεν, ὅτι
30 καθάπερ ἀριστεὺς γενναῖος καὶ ἀνδραγαθεῖν εἰδώς, οὕτως ἅπαντα ἐπελεύσῃ, τοὺς μὲν κειμένους ἀνεγείρων, τοὺς δὲ ἐστῶτας ἐδράζων

Φοινίκης καὶ αὐξήθηκε τὸ μένος τῶν εἰδωλολατρῶν καὶ ὅτι πολλοὶ ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς ἄλλοι τραυματίσθηκαν καὶ ἄλλοι πέθαναν. Γι' αὐτὸ σὲ πιέζω περισσότερο τοῦ δέοντος μὲ μεγαλύτερη ταχύτητα νὰ πάρεις τὸ δρόμο καὶ νὰ σταθεῖς στὴν παράταξη. Γιατὶ γνωρίζω καλά, πῶς μόλις ἐμφανισθεῖς θὰ κατατροπῶσεις τοὺς ἀντίθετους, χρησιμοποιοῦντας καὶ τὴν προσευχὴ καὶ τὴν ἐπιείκεια καὶ τὴν ὑπομονὴ καὶ τὴ συνηθισμένη ἀνδρεία, καὶ θὰ διαλύσεις τὸ μένος τους καὶ αὐτοὺς ποὺ εἶναι μαζί μας θὰ τοὺς ἐνθαρρύνεις καὶ θὰ κάνεις πολλὰ καλά.

Μὴ λοιπὸν βραδύνεις οὔτε νὰ ἀναβάλλεις, ἀλλὰ κάνε πολὺ γρήγορα, καὶ αὐτὰ ποὺ σοῦ ἀναγγέλθηκαν κάνε τὰ μὲ περισσότερη προθυμία. Οὔτε βέβαια ἂν ἔβλεπες σπῖτι νὰ καίεται θὰ ἔφευγες, ἀλλὰ τότε θὰ ἔσπευδες μὲ περισσότερη ὀρμὴ, ὥστε νὰ προλάβεις τὴ φωτιὰ καὶ σὺ ὁ ἴδιος ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλους θὰ ἔκανες τὸ πᾶν γιὰ νὰ σβήσεις τὸ κακό. Καὶ τώρα λοιπὸν ποὺ ἄναψε τέτοια πυρκαϊά, προσπάθησε χωρὶς ἀργοπορία νὰ προλάβεις ὅσα συμβαίνουν ἐκεῖ, ὥστε ὅπωςδήποτε νὰ προκύψει κάτι καλὸ καὶ νὰ διορθωθεῖ ἓνα μεγάλο μέρος ἀπὸ αὐτά. Γιατί, ὅταν ὑπάρχει ἡσυχία καὶ γαλήνη καὶ δὲν ὑπάρχει κανεὶς ποὺ νὰ ἐπιτίθεται, τὸ νὰ κατηγήσει κανεὶς μερικὸς εἶναι ἔργο τῶν ὀποιωνδήποτε, ὅταν ὁμως ὁ διάβολος ἐπιτίθεται μὲ τόση μανία καὶ οἱ δαίμονες ἐξοπλίζονται, τὸ νὰ ἀντισταθεῖ κανεὶς γενναῖα καὶ νὰ ἀποσπάσει ὅσους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἔχουν ταχθεῖ μὲ τὸ μέρος ἐκείνου καὶ νὰ ἐμποδίσει τοὺς ὑπόλοιπους νὰ πέσουν στὰ χέρια ἐκείνου, αὐτὸ εἶναι ἔργο γενναίου ἀνδρα, αὐτὸ εἶναι ἔργο ψυχῆς νηφάλιας, αὐτὸ εἶναι ἔργο τοῦ δικῆς σου ὑψηλῆς καὶ ἐπάγρυπνης διάνοιας, αὐτὸ εἶναι ἄξιο γιὰ μύρια στεφάνια, γιὰ ἀπερίγραπτα βραβεῖα, αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα ἀποστολικό.

Κατανοώντας λοιπὸν ὅτι ὁ καιρὸς αὐτὸς εἶναι γιὰ σένα καιρὸς ἐπιτυχίας καὶ μεγάλης ἐμπορίας καὶ εὐκαιρία σπουδαίας ἐργασίας, ἄρπαξε τὸν τόσο πολὺ πλοῦτο καὶ κάνε ὅσο γρήγορα γίνεται, παρακαλῶ καὶ γράψε μου γρήγορα, μόλις φθάσεις ἐκεῖ. Καὶ μόνο νὰ μάθω ὅτι πάτησες τὰ ὄρια τῆς Φοινίκης, θὰ εἶμαι ἡσυχος, θὰ ἀναπαυθῶ, θὰ περνῶ χωρὶς ἀγωνία. Γιατὶ τὰ παρακάτω τὰ γνωρίζω, ὅτι δηλαδὴ σὰν ἀγωνιστῆς γενναῖος ποὺ γνωρίζει νὰ κάνει ἀνδραγαθήματα, θὰ τὰ βγάλεις πέρα ὅλα, σηκώνοντες ὅσους ἔχουν πέσει, στηρίζοντας καὶ στερεώνοντας ὅσους στέκονται ὀρθιοί, ἐπαναφέ-

καὶ πηγνύς, τοὺς δὲ πλανωμένους ἐπανάγων καὶ τοὺς ἀπολωλότας ἀναζητῶν καὶ εὐρίσκων, ἅπασαν τοῦ διαβόλου συγκόπτων τὴν φάλαγγα. Οἶδα γάρ, οἶδα σαφῶς τὸ ἀγρυπνόν σου τῆς ψυχῆς, τὸ μεμε-
35 ριμνημένον τῆς διανοίας, τὸ συνετόν, τὸ ἐμμελές, τὸ προσηνές, τὸ ἀνδρεῖον, τὸ εὐτονον, τὸ καρτερικόν.

Γράφε τοίνυν ἡμῖν συνεχῶς, καὶ πρὶν ἢ τὴν Φοινίκην ἰδεῖν, ἀπὸ τῆς ὁδοῦ πυκνὰ πέμπων τὰ γράμματα, ἐπὶ καὶ νῦν ἐθαύμασα πῶς τῶν περὶ τὸν κύριον μου τὸν τιμιώτατον καὶ εὐλαβέστατον Θεόδο-
40 τον τὸν πρεσβύτερον παραγινομένων, οὐκ ἀπέσταλκας. Ἴν' οὖν μὴ πάλιν ἀλγῶμεν, μὴ δεχόμενοι γράμματα τῆς σῆς τιμιότητος, εἰ οἶόν τε ἦ, καθ' ἐκάστην μονὴν πέμπει ἡμῖν συνεχῶς ἐπιστολάς, ἵνα μανθάνωμεν πόσον τε προέκοψας τῆς ὁδοῦ, καὶ εἰ πλησίον γέγονας τῶν μερῶν ἐκείνων. Πάνυ γὰρ μεριμνῶμεν καὶ φροντίζομεν καὶ βουλό-
45 μεθα ταῦτα καθ' ἐκάστην ἡμέραν μανθάνειν.

Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, κύριέ μου τιμιώτατε, χάρισαι ταύτην ἡμῖν μεγίστην τὴν χάριν, καὶ πρὶν ἢ ἀπελθεῖν καὶ ἐπειδὴν ἀπέλθης, συνεχεῖς πέμπων ἐπιστολάς καὶ πάντα ἡμῖν δηλῶν, ἵνα, ἔὰν μὲν κατορθώματα ἦ, χαίρωμεν καὶ εὐφραινώμεθα, ἂν δὲ κωλύματα, παντὶ τρόπῳ
50 καὶ πάσῃ σπουδῇ πειρώμεθα αὐτὰ ἀνελεῖν. Οὐ γὰρ ἡσυχάσομεν καὶ δι' ἑαυτῶν καὶ δι' ἑτέρων, ὧν ἂν οἶόν τε ἦ, τοῦτο ποιῶντες, κἂν μυριάκις καὶ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀποστεῖλαι δέη, ὥστε πολλῆν σοι γενέσθαι τὴν εὐκολίαν, οὐδὲ τοῦτο παραιτησόμεθα.

Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, τὰ παρὰ σου τοῦ πάρεχε ἡμῖν, τὴν ἀγρυπνίαν
55 καὶ τὴν σπουδὴν. Κἂν ἀδελφοὺς δεήσῃ ἀποσταλῆναι, καὶ τοῦτο δῆλωσον ἡμῖν. Καὶ τῶν λειψάνων δὲ ἔνεκεν τῶν ἀγίων μαρτύρων ἀμέριμνος ἔσο· καὶ γὰρ εὐθέως ἀπέστειλα τὸν κύριόν μου τὸν εὐλαβέστατον πρεσβύτερον ἐπίσκοπον Ὀτρήϊον τὸν Ἀραβισσοῦ. Αὐτὸς γὰρ ἔχει καὶ ἀναμφισβήτητα καὶ πολλά, καὶ εἴσω ὀλίγων ἡμερῶν
60 ἀποστελοῦμέν σοι ταῦτα εἰς τὴν Φοινίκην. Μηδὲν τοίνυν ἐλλίμπανέσθω τῶν παρὰ τῆς σῆς τιμιότητος. Τὰ γὰρ παρ' ἡμῶν ὀραῖς μεθ' ὁδοῦ πεπλήρωται τῆς προθυμίας. Σπεῦσον, ἵνα πρὸ τοῦ χειμῶνος δυνηθῆς τὰς ἀστέγους ἐκκλησίας ἀπαρτίσαι.

1. Ἄλλη μιὰ ἐπιστολὴ ποὺ ἀναφέρεται στὴ ἱεραποστολὴ τῆς Φοινίκης. Ἡ ἕκταση καὶ ἰδιαίτερα ὁ τόνος τῆς ἐπιστολῆς καὶ ἡ προσπάθειά του νὰ διεγείρει ἀμέσως τὸν πρεσβύτερο Ρουφῖνο, δείχνουν πόσο κακὴ τροπὴ πῆραν τὰ πράγματα στὴ

ροντας ὄσους ἔχουν πλανηθεῖ, ἀναζητώντας καὶ ἀνευρίσκοντας ὄσους ἔχουν χαθεῖ καὶ κατακερματίζοντας ὅλη τὴ φάλαγγα τοῦ διαβόλου. Γιατὶ γνωρίζω, γνωρίζω καλὰ τὴν ἀγρυπνη ψυχὴ σου, τὴ γεμάτη φροντίδα σκέψη σου, τὴ σύνεση, τὴν κοσμιότητα, τὴν προσήνεια, τὴν ἀνδρεία, τὴ δύναμη, τὴν καρτερικότητα.

Γράφε μου λοιπὸν συνεχῶς καὶ πρὶν ἀκόμα δεῖς τὴν Φοινίκη, στέλνοντάς μου πυκνὰ γράμματα καθ' ὁδόν, γιατί καὶ τώρα ἀπόρησα πῶς δὲν μοῦ ἔγραψες στέλνοντάς μου τὰ γράμματα μὲ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ ἦρθαν ἀπὸ τὸν ἐντιμότετο καὶ εὐλαβέστατο κύριό μου, τὸν πρεσβύτερο Θεόδοτο. Γιὰ νὰ μὴ ὑποφέρω πάλι μὴ παίρνοντας γράμματα τῆς ἐντιμότητάς σου, ἐὰν εἶναι δυνατὸ ἀπὸ κάθε τόπο ποὺ θὰ καταλύεις στέλνε μου συνεχῶς ἐπιστολές, γιὰ νὰ μαθαίνω καὶ πόσο προχώρησες στὸ δρόμο καὶ ἐὰν πλησίασες στὰ μέρη ἐκεῖνα. Γιατὶ ἐνδιαφέρομαι καὶ φροντίζω πολὺ καὶ θέλω αὐτὰ νὰ τὰ μαθαίνω κάθε μέρα¹.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἐντιμότετε κύριέ μου, κάνε μου αὐτὴ τὴ μεγάλη χάρη, καὶ πρὶν ἀναχωρήσεις καὶ ὅταν ἀναχωρήσεις στέλνοντάς μου συνεχῶς ἐπιστολές καὶ ἀναφέροντάς μου ὅλα, γιὰ νὰ χαίρομαι καὶ εὐφραίνομαι ὅταν εἶναι κατορθώματα, ἐνῶ ἂν εἶναι ἐμπόδια νὰ προσπαθῶ μὲ κάθε τρόπο καὶ κάθε ταχύτητα νὰ τὰ ἐξάλειψω. Γιατὶ δὲν θὰ ἠσυχάσω καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ μου καὶ μὲ ἄλλους, ὄσους εἶναι δυνατόν, νὰ τὸ κάνω αὐτό, ἔστω καὶ ἂν χρειαστεῖ νὰ στείλω μύριες φορές ἀκόμα καὶ στὴν Κωνσταντινούπολη, γιὰ νὰ σὲ διευκολύνω, καὶ οὔτε θὰ παραιτηθῶ ἀπὸ αὐτό.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, δίνε μου ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα, τὴν ἐπαγρύπνηση καὶ τὴν ταχύτητα. Καὶ ἂν χρειαστεῖ νὰ σταλοῦν ἀδελφοί, καὶ αὐτὸ νὰ μοῦ τὸ ἀναφέρεις. Καὶ γιὰ νὰ λείψανα τῶν ἀγίων μαρτύρων νὰ εἶσαι ἡσυχος. Γιατὶ ἀμέσως ἔστειλα τὸν εὐλαβέστατο κύριό μου, τὸν πρεσβύτερο Τερέντιο πρὸς τὸν εὐλαβέστατο κύριό μου, τὸν ἐπίσκοπο Ἀραβισσοῦ Ὀτρῆϊο. Γιατὶ αὐτὸς ἔχει καὶ ἀναμφισβήτητα καὶ πολλὰ καὶ μέσα σὲ λίγες μέρες θὰ σοῦ τὰ στείλουμε στὴ Φοινίκη. Νὰ μὴ παραλειφθεῖ τίποτε ἀπὸ ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴν ἐντιμότητά σου. Γιατὶ τὰ δικά μου βλέπεις μὲ πόση προθυμία ἐκπληρώνονται. Βιάσου λοιπὸν, ὥστε πρὶν ἀπὸ τὸν χειμῶνα νὰ μπορέσεις νὰ ἀποτελειώσεις τὶς ἀστέγαστες ἐκκλησίες.

Φοινίκη καὶ μὲ πόση ἀγωνία ἐνδιαφέρεται γι' αὐτὰ ὁ ἐξόριστος ποιμενάρχης.

PKZ'

ΠΟΛΥΒΙΩ.

Ἄλλος μὲν ἂν τις τὸν ἀφόρητον κρυμὸν τὸν ἐνταῦθα, τὴν πολλὴν ἐρημίαν τοῦ χωρίου, τὴν χαλεπωτάτην ἀρρωστίαν (καὶ γὰρ καὶ ἀρρωστίᾳ ἐντεῦθεν περιπεπτώκαμεν) ἀπωδύρατο ἂν καὶ ἐθρήνησεν, ἐγὼ δέ, ταῦτα ἀφείξ, τὸν χωρισμὸν ἀποδύρομαι τὸν ὑμέτερον, ὃ
5 καὶ ἐρημίας καὶ νόσου καὶ χειμῶνος ἐμοὶ βαρύτερον. Καὶ νῦν αὐτὸ χαλεπώτερον ἢ πρότερον ἐποίησεν ὁ χειμὼν. Καὶ γὰρ ἦν μόνην εἶχον παραμυθίαν τοῦ πικροτάτου τούτου χωρισμοῦ, τὸ διὰ γραμμάτων ὑμῖν ὀμιλεῖν, καὶ ταύτην ἐπελθὼν ἡμᾶς ἀφείλετο, τὰς ὁδοὺς ἀποκλείσας τῇ πολλῇ τῆς χιόνος φορᾷ καὶ οὔτε ἕξωθεν παραγενέ-
10 σθαι καὶ συγγενέσθαι ἡμῖν, οὔτε ἐντεῦθεν ἀναστῆναι καὶ ἀποδημῆσαι πρὸς ὑμᾶς ἀφείξ.

Καὶ νῦν δὲ οὐκ ἔλαττον τῶν Ἰσαύρων ὁ φόβος, ἀλλὰ καὶ πολλῶν πλέον τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο ποιεῖ, τὴν ἐρημίαν ἐπιτείνων, πάντας ἐλαύνων, φυγαδεύων, μετανάστας ποιῶν. Οὐδεὶς γὰρ οἴκοι λοιπὸν μέ-
15 νειν ἀνέχεται, ἀλλ' ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ καταλιπὼν ἀποπηδᾷ. Καὶ αἱ μὲν πόλεις εἰσὶ λοιπὸν τοῖχοι καὶ ὄροφοι, αἱ δὲ φάραγγες καὶ αἱ νάπαι πόλεις. Καθάπερ γὰρ τὰ ἄγρια τῶν θηρίων, παρδάλεις καὶ λέοντες, τὴν ἐρημιον τῶν οἴκουμένων πόλεων ἀσφαλεστέραν αὐτοῖς εἶναι νομίζει, οὕτω δὲ καὶ οἱ τὴν Ἀρμενίαν οἰκοῦντες ἄνθρωποι, καὶ καθ'
20 ἐκάστην ἡμέραν τόπους ἐκ τόπων ἀναγκαζόμεθα μεταπηδᾶν, Ἀμαξοβίων καὶ Νομάδων τινῶν βίον ζῶντες καὶ οὐδαμοῦ στῆναι θαρροῦντες· οὕτω πάντα τὰ ἐνταῦθα θορύβων γέμει καὶ ταραχῆς. Καὶ τοὺς μὲν τῇ παρουσίᾳ σφάττουσι, καίουσι, δούλους ἀντ' ἐλευθέρων ποιοῦσι, τοὺς δὲ τῇ φήμῃ δραπέτας ἐργάζονται καὶ ἀπόλιδας, μᾶλ-
25 λον δὲ ἀναιροῦσιν. Ὅσοι γὰρ νέοι κομιδῇ ἐν μέσῃ νυκτὶ πολλᾶκις καὶ κρυμῶ πάντα παγνύντι ἀθρόον τῆς οἰκίας ἐκπηδῆσαι ἠναγκάσθησαν, ὥσπερ τινὸς καπνοῦ τοῦ φόβου τῆς φήμης αὐτοὺς ἐλαύνοντος, οὐκ ἐδεήθησαν μαχαίρας Ἰσαυρικῆς εἰς τὸ καταλῦσαι τὸν βίον, ἀλλ' ἐν τῇ χιόντι παγέντες, οὕτως ἀπέπνευσαν, καὶ γέγονεν αὐτοῖς
30 τῆς τοῦ θανάτου φυγῆς ἢ πρόφασις θανάτου πρόφασις χαλεπωτά-

ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΒΙΟ

Ἄλλος ὅπωςδὴποτε θὰ ἔκλαιε καὶ θὰ θρηνοῦσε τὸ ἀφόρητο ἐδῶ κρῦο, τὴ μεγάλη ἐρημιὰ τοῦ χωριοῦ, τὴ φοβερὴ ἀρρώστια (γιατὶ καὶ σὲ ἀρρώστια ἐδῶ περιέπεσα)· ἐγὼ ὅμως, ἀφήνοντας αὐτά, κλαίω τὸ χωρισμὸ τὸ δικό σας ποὺ εἶναι γιὰ μένα βαρύτερος καὶ ἀπὸ τὴν ἐρημιὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια καὶ ἀπὸ τὸν χειμῶνα. Καὶ τῶρα αὐτὸ τὸν χωρισμὸ ὁ χειμῶνας τὸν ἔκανε χειρότερο ἀπὸ ὅ,τι ἦταν πρὶν. Γιατὶ κι αὐτὴ ποὺ μόνη εἶχα παρηγοριὰ τοῦ τόσο πικροῦ αὐτοῦ χωρισμοῦ, τὸ νὰ μιλῶ μαζί σου μὲ τὰ γράμματα, μὲ τὸν ἐρχομὸ τοῦ ὁ χειμῶνας μοῦ τὴν ἀφαίρεσε καὶ αὐτὴν, ἀποκλείοντας τοὺς δρόμους μὲ τὴ μεγάλη χιονόπτωση καὶ μὴ ἐπιτρέποντας οὔτε ἀπὸ ἔξω νὰ ἔρθει καὶ νὰ μὲ συναντήσῃ κανεὶς, οὔτε ἀπὸ ἐδῶ νὰ σηκωθεῖ καὶ νὰ ἔρθει σὲ σᾶς.

Καὶ τῶρα δὲν εἶναι μικρότερος ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων, ποὺ κάνει πολὺ πιὸ μεγάλο τὸ πρόβλημα, αὐξάνει δηλαδὴ τὴν ἐρημιὰ, διώχνει τοὺς πάντες, τοὺς φυγαδεύει, τοὺς κάνει μετανάστες. Γιατὶ κανεὶς δὲν ἀντέχει νὰ μείνει στὸ σπίτι του, ἀλλὰ τὸ ἐγκαταλείπει καὶ φεύγει μακριά. Ἔτσι οἱ πόλεις καταντοῦν τοῖχοι καὶ στέγες, ἐνῶ οἱ χαράδρες καὶ οἱ κοιλάδες μεταβάλλονται σὲ πόλεις. Γιατὶ, ὅπως τὰ ἄγρια θηρία, οἱ λεοπάρδαλες καὶ τὰ λιοντάρια, θεωροῦν τὴν ἐρημιὰ πιὸ ἀσφαλῆ ἀπὸ τίς κατοικούμενες πόλεις, ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατοικοῦν τὴν Ἀρμενία· ἀναγκάζομαστε κάθε μέρα νὰ μεταβαίνουμε ἀπὸ τὸν ἓνα τόπο στὸν ἄλλο, νὰ ζοῦμε ζωὴ ὅμοια μὲ ἐκείνην μερικῶν ἀμαξόβιων καὶ νομάδων καὶ νὰ μὴ τολμᾶμε νὰ σταθοῦμε πουθενά. Τόση σύγχυση καὶ ἀναταραχὴ διακατέχει τὰ πάντα ἐδῶ. Καὶ τοὺς παρόντες βέβαια τοὺς σφάζουν, τοὺς καίουν, τοὺς κάνουν δούλους ἀπὸ ἐλεύθερους ποὺ εἶναι, ἐνῶ τοὺς φημισμένους τοὺς ἀναγκάζουν νὰ δραπετεύσουν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐξορίζουν ἢ μᾶλλον τοὺς φονεύουν. Ὅσοι πάλι πολὺ νέοι μέσα στὴ νύχτα πολλὰς φορὲς καὶ μὲ κρῦο, ποὺ παγώνει τὰ πάντα μονομιᾶς, ἀναγκάσθηκαν νὰ φύγουν κρυφά, γιατί ὁ φόβος τῆς διαδόσεως σὰν καπνὸς τοὺς ἔκανε νὰ τρέχουν, αὐτοὶ δὲν χρειάστηκαν τὸ μαχαίρι τῶν Ἰσαύρων γιὰ νὰ τερματίσουν τὴ ζωὴ τους, γιατί πάγωσαν στὸ χιόνι καὶ ξεψύχησαν

του. Ἐν τούτοις τὰ ἡμέτερα. Καὶ ταῦτα εἰρήκαμεν, οὐχ ἵνα σε λυπήσωμεν (εὖ γὰρ οἶδα ὅτι καθάψεταιί σου τὰ εἰρημένα), ἀλλ' ἵνα τὴν αἰτίαν εἴπωμεν τῆς μακρᾶς ταύτης σιγῆς, καὶ τί δήποτε ὄψε καὶ βραδέως ἐπεστάλκαμεν. Οὕτω γὰρ πάντες ἡμᾶς ἀπέλιπον, ὡς μηδὲ εὐ-
35 ρεῖν τινα τὸν ἐκεῖσε ἀφικνούμενον, ἀλλ' ἀναγκασθῆναι τὸν συνόντα ἡμῖν πρεσβύτερον ἀναστῆσαι ἐντεῦθεν καὶ πέμψαι πρὸς τὴν ὑμετέραν θαυμασιότητα.

Δεξάμενος τοίνυν αὐτὸν ὥς σοι πρέπον, ταχέως ἡμῖν ἐκπεμψον εὐαγγελιζόμενον τὴν ὑγίαν τῆς σῆς ἐμμελείας. Οἶσθα γὰρ ὅπως
40 ἡμῖν περισπούδαστον τοῦτο μανθάνειν.

ΡΚΗ'

ΜΑΡΚΙΑΝΩ.

Τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποις ἡδὺ τὸ ἔαρ, ὅτι τὴν ὄψιν τῆς γῆς ἀνθεσι καλλωπίζει καὶ πάντα δείκνυσι λειμῶνας, ἐμοὶ δέ, ὅτι καὶ τοῖς ἐθάσι τοῖς ἐμοῖς συγγίνεσθαι διὰ γραμμάτων εὐκολίαν παρέχει πολλήν. Ἐβουλόμην μὲν γὰρ καὶ αὐταῖς ὄψεσιν ὑμᾶς θεωρεῖν,
5 ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐκ ἔστι, ὅπερ ἔστι, μετὰ πολλῆς ποιῶ τῆς προθυμίας, διὰ γραμμάτων ὑμῖν ὁμιλῶν. Καὶ οὐχ οὕτω ναῦται καὶ πλωτῆρες μεθ' ἡδονῆς τὰ θαλάττια τέμνουσι νῶτα, ἐκείνης τοῦ ἔτους τῆς ὥρας ἐπιστάσης, ὡς ἐγὼ κάλαμον καὶ χάρτην καὶ μέλαν μεταχειρίζομαι, μέλλων ἐπιστέλλειν ὑμῶν τῇ ἐμμελείᾳ. Παρὰ μὲν γὰρ τὸν τοῦ χει-
10 μῶνος καιρὸν τοῦ κρυμοῦ πάντα πηγνύντος καὶ τῆς ἀφάτου χιόνος τὰς ὁδοὺς ἀποτεριχίζούσης, οὔτε ἔξωθέν τις ἡμῖν ἐπιχωριάζειν ἠνεύχεται, οὔτε ἐντεῦθεν ἀναστῆναι. Διόπερ καὶ ἡμεῖς, καθάπερ ἐν δεσμωτηρίῳ, τοῖς ἐνταῦθα δωματίοις καθειργμένοι καὶ ὡσπερ τινὶ γλωσσοπέδῃ κατεχόμενοι, τῇ τῶν γραμματηφόρων ἀπορίᾳ, καὶ
15 ἄκοντες τὴν μακρὰν ἐσιγήσαμεν σιγὴν. Ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν ἀνέωξε τὰς λεωφόρους τῆς ὁδοιπορίας ὁ καιρὸς καὶ ἡμῖν τὰ δεσμὰ τῆς γλώττης ἔλυσε, τὸν σὺν ἡμῖν πρεσβύτερον ἐντεῦθεν ἀναστήσαντες,

1. Ἄλλη μιὰ εἰκόνα τῆς καταστάσεως ποὺ ἐπικρατοῦσε κατὰ κανόνα στὴν Κουκουσό.

καὶ ἔτσι ἡ αἰτία τῆς ἀποφυγῆς τοῦ θανάτου ἔγινε γι' αὐτοὺς αἰτία πῶς φρικτοῦ θανάτου¹. Αὐτὰ εἶναι τὰ δικά μας. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπα ὄχι γιὰ νὰ σὲ λυπήσω (γιατὶ γνωρίζω καλὰ ὅτι θὰ σὲ ἐπηρεάσουν ὅσα εἶπα), ἀλλὰ γιὰ νὰ σοῦ πῶ τὴν αἰτία αὐτῆς τῆς μακρᾶς σιωπῆς καὶ γιατί ἀργὰ καὶ μὲ καθυστέρηση σοῦ ἔγραψα. Τόσο πολὺ μὲ ἐγκατέλειψαν οἱ πάντες, ὥστε νὰ μὴ βρίσκω κανένα πού νὰ ἔρχεται ἀπὸ ἐκεῖ, καὶ ἀναγκάσθηκα νὰ ξεσηκώσω ἀπὸ ἐδῶ τὸν πρεσβύτερο πού βρίσκεται μαζί μου καὶ νὰ τὸν στείλω στὴ θαυμασιότητά σου.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸν δεχθεῖς ὅπως ταιριάζει σὲ σένα, στείλε τον πίσω σὲ μένα γρήγορα γιὰ νὰ μοῦ φέρει τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας τῆς χάριτός σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο σπουδαῖο εἶναι γιὰ μένα νὰ μαθαίνω γι' αὐτήν.

128

ΣΤΟΝ ΜΑΡΙΝΙΑΝΟ

Γιὰ ὅλους τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους εἶναι εὐχάριστη ἡ ἀνοιξη, ἐπειδὴ στολίζει τὴν ἐπιφάνεια τῆς γῆς μὲ ἄνθη καὶ ὅλα τὰ μεταβάλλει σὲ λιβάδια, γιὰ μένα ὅμως καὶ ἐπειδὴ μὲ διευκολύνει πολὺ νὰ ἐπικοινωνῶ μὲ τοὺς φίλους μου μὲ γράμματα. Θὰ ἤθελα βέβαια νὰ σὲ δῶ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατό, κάνω μὲ πολὺ προθυμία ὅ,τι εἶναι δυνατό, μιλώντας μαζί σου μὲ γράμματα. Καὶ δὲ διασχίζουν οἱ ναῦτες καὶ τὰ πλοῖα τὴν ἐπιφάνεια τῆς θάλασσας μὲ τόση εὐχαρίστηση, ὅταν φθάνει ἐκείνη ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους, μὲ ὅση εὐχαρίστηση χρησιμοποιοῦ ἔγώ τὴ γραφίδα καὶ τὸ χαρτὶ καὶ τὸ μελάνι, ὅταν πρόκειται νὰ γράψω στὴ χάρη σου. Γιατὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὸν χειμωνιάτικο καιρὸ, πού τὸ κρῦο πάγωνε τὰ πάντα καὶ τὸ ἀπερίγραπτο χιόνι ἀπέκλειε τοὺς δρόμους, οὔτε ἀπὸ ἐξω κανεὶς ἔκανε κουράγιο νὰ μᾶς ἐπισκεφθεῖ, οὔτε ἀπὸ ἐδῶ νὰ ξεκινήσει. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγώ, περιορισμένος στὰ ἐδῶ δωμάτια σὰν σὲ φυλακὴ καὶ συγκρατούμενος, σὰν ἀπὸ κάποιον φίμωτρο, ἀπὸ τὴν ἔλλειψη γραμματοκομιστῶν, καὶ παρὰ τὴ θέλησή μου τήρησα μακρὰ σιγὴ. Τῶρα ὅμως πού ὁ καιρὸς ἀνοιξε τὶς λεωφόρους τῆς ὁδοιπορίας καὶ ἔλυσε γιὰ μένα τὰ δεσμὰ τῆς γλώσσας, ἀφοῦ ξεσήκωσα

ἀπεστάλκαμεν πρὸς τὴν ὑμετέραν εὐγένειαν, εἰσόμενοι τὰ περὶ τῆς ὑγείας ὑμῶν. Δεξάμενος τοίνυν αὐτόν, δέσποτά μου θαυμασιώτατε, 20 καθὼς σοι πρέπον ἐστί, καὶ ἰδὼν μετὰ τῆς σοὶ πρεπούσης ἀγάπης, ἠνίκα ἂν ἐπανίη, τὰ περὶ τῆς ὑγείας σου δηλῶσαι ἡμῖν παρακλήθητι. Οἶσθα γὰρ ὅπως ἡμῖν περισπούδαστον περὶ ταύτης μανθάνειν.

ΡΚΘ'.

ΜΑΡΚΙΑΝΩ, ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ.

Ὡς καλὴ ὑμῶν ἡ ξυνωρίς καὶ σφόδρα ἡμῖν ποθεινὴ, οὐ νόμῳ φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀγάπης σφοδροτάτης ἀλύσει συνδεδεμένη. Διὰ ταῦτα καλλωπιζόμεθα ὑμῶν τῇ φιλίᾳ ἐναβρυνόμενοι καὶ ἐπιθυμοῦμεν καὶ τῆς κατ' ὄψιν συντυχίας μετασχεῖν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο 5 τέως οὐκ ἔνι, ὅπερ ἔνι ποιοῦμεν, γράφομεν συνεχῶς, μεμνήμεθα διηνεκῶς, ἐπὶ διανοίας ὑμᾶς πανταχοῦ περιφέρομεν, ὅπουπερ ἂν ὦμεν, οὐδὲ μικρὸν τῷ μήκει τῆς ὁδοῦ διειργόμεθα τῆς ἐμμελείας τῆς ὑμετέρας. Τοιοῦτον γὰρ τῆς ἀγάπης τὸ πτερόν· καὶ ὁδὸν καὶ διάστημα εὐκόλως περᾶ καὶ πραγμάτων περιστάσεως ὑψηλότερον γίνεται.

10 Διὸ καὶ ἡμεῖς, καίτοι πολλαῖς συνεχόμενοι θλίψεσιν, ἐρημίαις, πολιορκίαις, συνεχέσιν ἐφόδοις ληστρικαῖς, οὐδενὶ τούτων ραθυμότεροι περὶ τὸ φιλεῖν ὑμᾶς γεγενήμεθα, ἀλλ' ἀνθοῦσαν διηνεκῶς τὴν περὶ ὑμᾶς διατηροῦμεν διάθεσιν. Διὸ καὶ παρακαλοῦμεν συνεχέστερον ἡμῖν ἐπιστέλλειν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας εὐαγγελιζομένους. Ἴστε γὰρ αὐτοὶ ὄσπην ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα, καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθήμενοι, τὴν παράκλησιν.

ΡΛ'

ΚΑΣΤΩ, ΟΥΑΛΕΡΙΩ, ΔΙΟΦΑΝΤΩ, ΚΥΡΙΑΚΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Ραγδαῖόν τι χρῆμα καὶ βίαιον ἡ ἀγάπη καὶ δανειστοῦ παντὸς σφοδροῦ βιαιότερον. Οὐδὲ γὰρ οὕτως ἐκεῖνοι τοὺς τὰ χρήματα ὀφεί-

ἀπὸ ἐδῶ τὸν πρεσβύτερο πὺ εἶναι μαζί μου, τὸν ἔστειλα πρὸς τὴν εὐγένειά σου γιὰ νὰ μάθω γιὰ τὴν ὑγεία σου. Ἀφοῦ τὸν δεχθεῖς λοιπόν, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, ὅπως ταιριάζει σὲ σένα, καὶ τὸν δεῖς μὲ τὴν ἀγάπη πὺ σοῦ πρέπει, ὅταν θὰ ἐπιστρέφει, παρακαλῶ, νὰ μοῦ ἀναφέρεις τὰ τῆς ὑγείας σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο σημαντικό εἶναι γιὰ μένα νὰ μαθαίνω γι' αὐτήν.

129

ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ

Εἶναι πολὺ καλὴ ἢ δυάδα σας καὶ πάρα πολὺ ποθητὴ σὲ μένα, συνδεδεμένη ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ νόμο τῆς φύσεως, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴν ἀλυσίδα τῆς πολὺ μεγάλης ἀγάπης. Γι' αὐτὸ καυχίεμαι σεμνυνόμενος γιὰ τὴ φιλία σας, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἀπολαύσω καὶ τὴν προσωπικὴ συνάντησή σας. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατό, κάνω αὐτὸ πὺ εἶναι δυνατό, γράφω συνεχῶς, σᾶς θυμᾶμαι διαρκῶς, σᾶς περιφέρω στὴ σκέψη μου παντοῦ ὅπου βρίσκομαι, καὶ οὔτε γιὰ λίγο χωρίζομαι ἀπὸ τὴ χάρη σας ἐξαιτίας τῆς μεγάλης ἀποστάσεως. Γιατὶ τέτοια εἶναι τὰ φτερά τῆς ἀγάπης· διασχίζουν εὐκολα καὶ δρόμο καὶ ἀπόσταση καὶ ἀποδεικνύονται ἀνώτερα ἀπὸ δυσμενεῖς καταστάσεις.

Γι' αὐτὸ καὶ ἐγώ, ἂν καὶ διακατεχόμαστε ἀπὸ πολλὰς θλίψεις, ἐρημίες, πολιορκίες, συνεχεῖς ληστρικὰς ἐφόδους, ἐξαιτίας κανενὸς ἀπὸ αὐτὰ δὲν ἔγινα ὀκνηρότερος στὸ νὰ σᾶς ἀγαπῶ, ἀλλὰ διατηρῶ πάντοτε ἀκμαῖα τὰ αἰσθήματά μου γιὰ σᾶς. Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφετε πὺ συχνὰ τὰ εὐχάριστα νέα τῆς ὑγείας σας. Γιατὶ γνωρίζετε καὶ οἱ ἴδιοι πόση παρηγοριὰ θὰ πάρω ἀπὸ αὐτὸ διαμένοντας στὴν ἐρημιά.

130

**ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ
ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ**

Ἡ ἀγάπη εἶναι ἓνα πρᾶγμα ἀπότομο καὶ βίαιο καὶ πὺ βίαιο ἀπὸ κάθε παράφορο δανειστή. Γιατὶ οὔτε ἐκεῖνοι δὲν ἀπαιτοῦν τὰ

λοντας αὐτοῖς ἀγχοντες ἀπαιτοῦσιν, ὡς ὑμεῖς τῆς ἀγάπης τὴν ἄλυσιν περιθέντες, πρὸς τὴν τῶν ἐπιστολῶν ἡμᾶς ἔκτισιν κατεπείγετε, καί-
5 τοι πολλάκις τοῦτο καταθέντας τὸ ὄφλημα. Ἀλλὰ τοιαύτη τοῦτου τοῦ χρέους ἡ φύσις· ἀεὶ κατατίθεται καὶ ἀεὶ ὀφείλεται. Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς πολλάκις δεξάμενοι γράμματα, οὐ κορέννυσθε. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἐκείνης τὸ πλεονέκτημα, καὶ μιμεῖται τὴν θάλασσαν, ἧ, μυ-
ρίων πανταχόθεν εἰς αὐτὴν ρεόντων ποταμῶν, οὐκ ἐμπίπλονται. Τοιοῦτον καὶ τῆς ἀκοῆς ὑμῶν τὸ πλάτος· διὰ τοῦτο, ὅσω ἂν πλείονα
10 ἐμβάλωμεν, τοσοῦτω μειζόνως τὴν φλόγα τῆς διαθέσεως ὑμῶν ἐγείρομεν.

Μὴ τοίνυν νομίσητε ὑποπτεύσαντας ὑμῶν τὴν φιλίαν, τὸν βρα-
χὺν τοῦτον σεσιγηκένας χρόνον. Καὶ γὰρ τούναντίον ἅπαν ἐπάθομεν ἂν, εἴ γε ὑποπτεύσαμεν, καὶ πλεονάκις ἂν ἐπεστάλακαμεν. Ὡσπερ
15 γὰρ οὐ χρεῖαν ἔχουσιν οἱ ἰσχύοντες ἰατροῦ, οὕτως οἱ ὀλίγωροι καὶ ἀναπεπτωκότες πολλῆς δέονται τῆς θεραπείας. Εἰ τοίνυν καὶ ἡμεῖς ἠσθόμεθα χωλευούσης ὑμῶν τῆς διαθέσεως, οὐκ ἂν ἡμελησαμεν τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντες, ὥστε αὐτὴν ἀνακαῦσαι μειζόνως. Τῷ δὲ σφόδρα ὑμῖν θαρρεῖν καὶ εἰδένας σαφῶς, ὅτι, καὶ δεχόμενοι καὶ μὴ
20 δεχόμενοι γράμματα, παγίαν, ἀκίνητον, μόνιμον, ἄτρεπτον, ἀκλινῆ, ἀκμάζουσαν καὶ ἀνθοῦσαν αὐτὴν διηνεκῶς διατηρεῖτε, οὐκ ἀναγκαιᾶς εἰς τοῦτο ἐνομίζομεν ἡμῶν τὰς ἐπιστολάς, ἀλλ' εἰς τὸ διαθέσεως ἀποδοῦναι ὄφλημα. Ἐπεὶ καὶ νῦν οὐ χρεῖας, ἀλλὰ φιλίας ἔνεκεν ἐπιστέλλομεν. Ὅτι γὰρ κἂν πολλοὶ πολλαχόθεν οἱ χειμῶνες φύων-
25 ται καὶ μυρία πρὸς ὕψος ἐγείρηται τὰ κύματα, οὐδὲν ὑμᾶς βλάψαι δύναται καὶ ἐμβαλεῖν εἰς τὸ τῆς ἀθυμίας κλυδώνιον, ἱκανῶς ὁ παρελθὼν ἔδειξε χρόνος.

Οὐ τοίνυν ὡς προσδεομένοις τῆς ἐντεῦθεν παρακλήσεως ἐπιστέλλομεν, ἀλλὰ δηλοῦντες, ὅτι χαίρομεν, σκιρτῶμεν, εὐφραινόμεθα
30 ὑπὸ τῆς ἡδονῆς, τοσαύτης καὶ ἐκ τοσοῦτου διαστήματος ἀγάπης παρὰ τῆς ἐμελείας ὑμῶν ἀπολαύοντες. Ἐπειδὴ δὲ εὖ οἶδα, ὅτι πολλὴν ὑμῖν φέρει τὴν εὐφροσύνην τὸ μαθεῖν τὰ ἡμέτερα ἐν τίσιν ὀρμῇ, ἀπηλλάγμεθα τῆς τοῦ στομάχου ἀσθενείας, ὑγιαίνομεν, οὐδὲν ἡμᾶς

1. Ἄλλη μιὰ παραστατική εἰκόνα γιὰ τὴν ἀγάπη. Εἶναι κάτι τὸ ἀπότομο καὶ βίαιο, ὅπως οἱ δανειστὲς. Διαφέρει ὁμως ἀπὸ τὸ χρέος κατὰ τὸ ὅτι, ἐνῶ ἐκεῖνο, ὅταν

δανεικὰ πιέζοντας τόσο πολὺ αὐτοὺς πού τοὺς ὀφείλουν χρήματα, ὅσο σεῖς, φορώντας μου τὴν ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης, μὲ πιέζετε γιὰ τὴν ἐξόφληση τῶν ἐπιστολῶν, ἂν καὶ πολλὲς φορές κατέβαλα αὐτὸ τὸ χρέος μου. Ἀλλὰ τέτοια εἶναι ἡ φύση τοῦ χρέους αὐτοῦ· διαρκῶς καταβάλλεται καὶ διαρκῶς ὀφείλεται¹. Γι' αὐτὸ καὶ σεῖς, ἐνῶ πολλὲς φορές δεχθήκατε γράμματα, δὲ χορταίνετε. Γιατὶ κι αὐτὸ εἶναι τὸ πλεονέκτημα ἐκείνης καὶ μιμεῖται τῇ θάλασσα, πού, ἐνῶ εἰσρέουν σ' αὐτὴν μύριοι ἀπὸ παντοῦ ποταμοί, δὲν γεμίζει. Τέτοιο εἶναι καὶ τὸ πλάτος τῆς ἀκοῆς σας· γι' αὐτό, ὅσο περισσότερα καὶ ἂν βάλω μέσα της, τόσο πιὸ πολὺ διεγείρω τὴ φλόγα τῆς διαθέσεώς σας.

Μὴ νομίζετε λοιπὸν ὅτι ἀμφισβήτησα τὴ φιλία σας καὶ σιώπησα τὸ μικρὸ αὐτὸ χρονικὸ διάστημα. Γιατὶ τὸ ἐντελῶς ἀντίθετο θὰ πάθαινα, ἐὰν σᾶς ὑποπτευόμουν, καὶ θὰ σᾶς ἔγραφα πολλὲς φορές. Γιατὶ, ὅπως δὲν ἔχουν ἀνάγκη γιὰτροῦ οἱ ὑγιεῖς, ἔτσι οἱ ἀμελεῖς καὶ οἱ ἀποθαρρημένοι ἔχουν ἀνάγκη πολλῆς θεραπείας. Ἐὰν λοιπὸν καὶ ἐγὼ αἰσθανόμουν ὅτι τὰ αἰσθήματά σας χωλαίνουν, δὲν θὰ ἀμελοῦσα νὰ συνεισφέρω ὅ,τι ἐξαρτῶταν ἀπὸ μένα, γιὰ νὰ τὰ ἀναθερμάνω περισσότερο. Ἐχοντας ὅμως μεγάλη ἐμπιστοσύνη σὲ σᾶς καὶ γνωρίζοντας καλὰ ὅτι, εἴτε δεχθεῖτε εἴτε δὲ δεχθεῖτε γράμματα, διατηρεῖτε τὴν ἀγάπη σας πάντοτε στερεά, ἀμετακίνητη, μόνιμη, ἀμετάτρεπτη, σταθερή, ἀκμαία καὶ ἀνθηρή, δὲν θεώρησα γι' αὐτὸ ἀπαραίτητες τὶς ἐπιστολές μου, ἀλλὰ μόνο ὡς ἀνταπόδοση τοῦ χρέους τῆς ἀγάπης. Ἄλλωστε καὶ τώρα σᾶς γράφω ὄχι ἀπὸ ἀνάγκη, ἀλλὰ ἀπὸ φιλία. Γιατὶ τὸ ὅτι, καὶ ἂν ἀκόμα ξεφυτρώνουν ἀπὸ πολλὲς πλευρὲς πολλοὶ χειμῶνες καὶ μύρια κύματα σηκώνονται ψηλά, τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ σᾶς βλάψει καὶ νὰ σᾶς ρίξει στὸν κλυδωνισμό τῆς λύπης, τὸ ἔδειξε ἱκανοποιητικὰ ὁ χρόνος πού πέρασε.

Δὲν σᾶς γράφω λοιπὸν ἐπειδὴ ἔχετε ἀνάγκη παρηγοριᾶς ἀπὸ ἐδῶ, ἀλλὰ γιὰ νὰ σᾶς πῶ ὅτι χαίρομαι, σκιρτῶ, εὐφραίνομαι ἀπὸ τὴν εὐχαρίστηση, διότι ἀπολαμβάνω ἀπὸ τὴ χάρη σας τόση ἀγάπη καὶ ἀπὸ τόση ἀπόσταση. Ἐπειδὴ ὅμως γνωρίζω καλὰ ὅτι σᾶς δίνει μεγάλη χαρὰ τὸ νὰ μάθετε πῶς ἔχουν τὰ δικά μου, σᾶς πληροφορῶ, ὅτι ἔχω ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴν ἀσθένεια τοῦ στομάχου, ὑγιαίνω, τίποτε

καταβάλλεται, ἐξοφλεῖται, ἡ ἀγάπη εἶναι χρέος πού, ἂν καὶ διαρκῶς καταβάλλεται, διαρκῶς ὀφείλεται.

οὔτε πολιορκίαι, οὔτε ἔφοδοι ληστρिकाί, οὔτε ἔρημία χωρίου, οὔτε
 35 μυρίων περιστάσεων ὄχλος, οὔτε ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν συστέλλει
 καὶ θορυβεῖ, ἀλλ' ἀδείας ἀπολαύομεν, ἀπραγμοσύνης, ἡσυχίας
 πολλῆς, καθ' ἐκάστην μεριμνῶντες τὰ ὑμέτερα, ὑπὲρ τούτων πρὸς
 τοὺς εἰσιόντας πρὸς ἡμᾶς ποιούμενοι λόγους. Τοιοῦτον γὰρ φιλεῖν
 γνησίως· ἐπὶ γλώττης αἰεὶ τοὺς ποθουμένους ἔχειν παρασκευάζει, ὃ
 40 καὶ ἡμεῖς ποιῶμεν, ἐπειδὴ σφόδρα φιλοῦμεν, καὶ τοῦτο ἴστε καὶ
 ὑμεῖς.

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζόμενοι, μὴ νομίζετε ἐρραθυμηκέναι
 ἡμᾶς, μηδὲ ὀλιγώρους τῷ χρόνῳ γεγενῆσθαι περὶ τὴν διάθεσιν τὴν
 ὑμετέραν. «Ἦ γὰρ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει», ἀλλά, κἂν χρόνος πα-
 45 ρέλθῃ μακρὸς, κἂν πραγμάτων αὐξήθῳσι δυσκολίαι, κἂν μακρο-
 τέρῳ τῆς ὁδοῦ μήκει διειργώμεθα, οὐδενὶ τούτων αὐτὴ διακόπτεται,
 οὐδὲ ἐξίτηλος γίνεται, ἀλλ' ἀνθεῖ μειζόνως καὶ ἐπιδίδωσιν.

ΡΛΑ'

ΕΛΠΙΔΙΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ἡμεῖς οὔτε ὑπερορῶντες, οὔτε ὀλιγοροῦντές σου τῆς ἀγάπης,
 τὸν ἔμπροσθεν ἐσιγήσαμεν χρόνον, ἀλλὰ τὰ περιστῶτα ἡμᾶς δεινὰ
 τὴν μακρὰν ταύτην σιγὴν ἐποίησεν. Οὐ γὰρ ἐν ἐνὶ ἰδρύμεθα χωρίῳ,
 ἀλλὰ νῦν μὲν τὴν Κουκουσόν, νῦν δὲ τὴν Ἀραβισσόν, νῦν δὲ τὰς φά-
 5 ραγγας καὶ τὰς ἔρημίας περιπολοῦμεν· οὕτω πάντα θορύβων ἐμπέ-
 πλησται καὶ ταραχῆς καὶ πῦρ καὶ σίδηρος ἅπαντα δαπανᾷ, καὶ
 σώματα καὶ οἰκοδομήματα. Ἦδη δὲ καὶ πόλεις ἀνεσκάφησαν αὐ-
 τανδροί, καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν συνεχέσιν ἐπιβαλλόμενοι φήμαις
 μετανάσται γινόμεθα, χαλεπὸν τινα καὶ καινὸν ἐξορίας ὑπομένοντες
 10 τρόπον καὶ καθημερινὸν θάνατον προσδοκῶντες. Οὐδὲ γὰρ ἐν τῷ
 φρουρίῳ καθάπερ ἐν δεσμοτηρίῳ νῦν ἀποκλεισθέντες ἔχομεν θαρ-
 ρεῖν, διὰ τὸ καὶ τῶν τοιούτων τοὺς Ἰσαύρους κατατολμᾶν. Προσετέ-
 θη δὲ ἡμῖν καὶ ἀρρωστία χαλεπὴ, ἧς μόλις νῦν τὸ χαλεπώτερον δια-

δὲν μὲ φοβίζει οὔτε μὲ κάνει νὰ ἀνησυχῶ, οὔτε πολιορκίες, οὔτε ἐπιθέσεις ληστρικές, οὔτε ἡ ἐρημιὰ τοῦ χωριοῦ, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν μυρίων δοκιμασιῶν, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ ἔχω ἀσφάλεια, ἀμεριμνησία, πολλὴ ἡσυχία, κάθε μέρα ἐνδιαφέρομαι γιὰ τὰ δικά σας καὶ γι' αὐτὰ συζητῶ μὲ ἐκείνους ποὺ ἔρχονται σ' ἐμένα. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ ἀγάπη· μᾶς κάνει νὰ ἔχουμε διαρκῶς στὴ γλώσσα μας αὐτοὺς ποὺ ποθοῦμε, πρᾶγμα ποὺ κάνω καὶ ἐγώ, ἐπειδὴ σᾶς ἀγαπῶ πολὺ καὶ αὐτὸ τὸ ξέρετε καὶ σεῖς.

Ἄναλογιζόμενοι λοιπὸν ὅλα αὐτά, μὴ νομίζετε ὅτι ἔχω περιπέσει σὲ ὀκνηρία, οὔτε ὅτι μὲ τὸ χρόνο ἔγινε ἀδιάφορος πρὸς τὴν ἀγάπη τῆ δική σας, γιατί «ἡ ἀγάπη ποτε δὲν χάνει τὴ δύναμή της»², ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα περάσει πολὺς χρόνος, καὶ ἂν αὐξηθοῦν οἱ δυσκολίες τῶν περιστάσεων, καὶ ἂν ἐμποδιζόμαστε ἀπὸ τὴν μεγάλη ἀπόσταση ποὺ μᾶς χωρίζει, μὲ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲ διακόπτεται, οὔτε ξεθωριάζει, ἀντίθετα ἀκμάζει περισσότερο καὶ αὐξάνεται.

131

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ

Οὔτε ἀπὸ παράβλεψη, οὔτε ἀπὸ ἀδιαφορία πρὸς τὴν ἀγάπη σου ἐσίγησα κατὰ τὸ χρονικὸ διάστημα ποὺ πέρασε, ἀλλὰ τὴ μακρὰ αὐτὴ σιγὴ μοῦ τὴν ἐπέβαλαν τὰ δεινὰ ποὺ μὲ περικύκλωσαν. Γιατὶ δὲν εἴμαστε ἐγκαταστημένοι σὲ ἓνα χωριό, ἀλλὰ περιφερόμαστε πότε στὴν Κουκουσό, πότε στὴν Ἀραβισσό, καὶ πότε στὰ φαράγγια καὶ στὶς ἐρημιές. Ἔτσι, τὰ πάντα εἶναι γεμάτα σύγχυση καὶ ἀναταραχὴ καὶ ὅλα τὰ καταστρέφει ἡ φωτιὰ καὶ τὸ ξίφος, καὶ τὰ σώματα καὶ τὰ οἰκοδομήματα. Ἦδη ὀλόκληρες πόλεις ἔχουν κατεδαφισθεῖ, καὶ κάθε μέρα ὑπὸ τὸ κράτος συνεχῶν φημῶν γινόμαστε μετανάστες, ὑπομένοντας ἓνα κοπιαστικὸ καὶ πρωτάκουστο τρόπο ἐξορίας, καὶ περιμένοντας καθημερινὸ θάνατο. Γιατὶ οὔτε καὶ στὸ φρούριο, ὅπου εἴμαστε ἀποκλεισμένοι σὰν σὲ φυλακὴ, ἔχουμε σιγουριά, ἐπειδὴ καὶ σ' αὐτὸ ἐπιτίθενται οἱ Ἰσαυροὶ. Καὶ κοντὰ σ' ὅλα αὐτὰ μὲ βρῆκε καὶ ἐπικίνδυνη ἀρρώστια, τῆς ὁποίας τὸν κίνδυνο μόλις τώρα ξέφυγα, ἀλλὰ φέρνω ἀκόμα τὰ κατάλοιπά της. Καὶ

φυγόντες, ἔτι τὰ λείψανα αὐτῆς περιφέρομεν· καὶ ὡσπερ εἰς νῆσόν
 15 τινὰ ὑπὸ πελάγους ἀπλώτου κυκλουμένην ἀποικισθέντες, οὕτως οὐ-
 δαμόθεν οὐδένα ραδίως ὄρᾱν δυνάμεθα, πάσης ὁδοῦ τῷ φόβῳ τῶν
 θορύβων τούτων ἀποτετειχισμένης.

Παρακαλῶ τοίνυν συγγινῶναι ἡμῖν, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ
 εὐλαβέστατε· οἴσθα γὰρ τὴν ἀγάπην, ἣν ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς περὶ
 20 τὴν σὴν ἐπεδειξάμεθα εὐλάβειαν, καὶ μὴ διαλιπεῖν εὐχόμενον ὑπὲρ
 ἡμῶν. Ὅτι γάρ, εἰ ραδίως ἐπιτύχοις τῶν πρὸς τὰ γράμματα ὑπηρε-
 τησομένων, οὐδὲν ὑπομνήσεως δεήσῃ πρὸς τὸ ἐπιστέλλειν ἡμῖν
 συνεχῶς περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς, σφόδρα θαρροῦμεν. Καὶ ἡμεῖς δέ,
 εἰ λωφήσειεν ταυτὶ τὰ δεινὰ καὶ προκύψαι τοῦ δεσμωτηρίου τούτου
 25 δυνηθείημεν καὶ ἀναπνεῦσαι μικρὸν ἀπὸ τῆς κατεχούσης πολιορ-
 κίας ἡμᾶς, οὐ διαλείψομεν συνεχῶς ἐπιστέλλοντές σου πρὸς τὴν τι-
 μιότητα. Ἡμῖν γὰρ αὐτοῖς τοῦτο ποιοῦντες τὰ μέγιστα χαριούμεθα.

ΡΑΒ'

ΓΕΜΕΛΛΩ.

Βαβαί, ἡλίκον ἐστὶ γενναία καὶ νεανικὴ ψυχὴ, οὐκ ἔξωθὲν πο-
 θεν, ἀλλ' οἴκοθεν καὶ παρ' ἑαυτῆς καὶ τὴν ἡδονὴν καὶ τὴν ἀσφάλειαν
 καρπουμένη, καί, τὸ δὴ θαυμαστόν, ἀπὸ τῶν πραγμάτων τῶν τοῖς
 πολλοῖς φοβερῶν καὶ σφαλερῶν εἶναι δοκούντων. Τὸ γὰρ μὴ μόνον
 5 μὴ θορυβεῖσθαι, μηδὲ ἀλγεῖν μισούμενον παρά τινων, ἀλλὰ καὶ καλ-
 λωπίζεσθαι ἐπὶ τούτῳ, καὶ μὴ καλλωπίζεσθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ γε-
 λεεῖν τοὺς μισοῦντας καὶ ἐπιθυμεῖν αὐτοὺς μεταβάλλεσθαι καὶ γε-
 νέσθαι χρηστούς, πόσης μὲν συνέσεως, πόσης δὲ ἂν εἴη φιλοσοφίας;
 Διὰ ταῦτά σε ἐπαινοῦμεν καὶ θαυμάζομεν, δέσποτα θαυμασιώτατε
 10 καὶ μεγαλοπρεπέστατε, διὰ ταῦτα καὶ αὐτοὶ σκιρτῶμεν μέγала,
 ὡσπερ ἐπὶ στεφάνῳ λαμπρῶ, τῇ φιλίᾳ τῆς σῆς σεμνυνόμενοι μεγα-
 λοπρεπείας. Ἐπειδὴ δὲ καὶ εὐχὰς τὰς παρ' ἡμῶν ἀπαιτεῖς διὰ τῶν

1. Ἡ κατάστασις στὸν τόπον τῆς ἐξορίας τοῦ ἱ. Χρυσοστόμου γινόταν κατὰ πε-
 ριόδους ἀπελπιστικὴ. Ὅπου ἐπέπιπταν οἱ ὄρδεις τῶν Ἰσαυρῶν, περνοῦσαν τὰ πάντα
 «διὰ πυρὸς καὶ σιδήρου», ἀναγκάζοντας τοὺς πάντες νὰ καταφεύγουν ἐντρομοὶ σὲ

σὰν νὰ εἶμαι ἐγκαταστημένος σὲ κάποιο νησί κυκλωμένο ἀπὸ πέλαγος ποὺ δὲν εἶναι πλωτό, δὲν μποροῦμε νὰ δοῦμε εὐκολα κανέναν ἀπὸ πουθενά, ἀφοῦ ἔχει ἀποκλεισθεῖ κάθε δρόμος ἀπὸ τὸ φόβο τῶν ταραχῶν αὐτῶν¹.

Παρακαλῶ λοιπὸν νὰ μὲ συγχωρήσεις, ἐντιμότητα καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου. Γιατὶ γνωρίζεις τὴν ἀγάπη ποὺ ἀπὸ παλιὰ καὶ ἐξαρχῆς ἔδειξα πρὸς τὴν εὐλάβειά σου, καὶ νὰ μὴ παραλείπεις νὰ προσεύχεσαι γιὰ μένα. Εἶμαι βέβαιος ὅτι, ἐὰν ἐπιτύχεις εὐκολὰ ἐκείνους ποὺ θὰ σὲ ἐξυπηρετήσουν στὴ μεταφορὰ τῶν γραμμάτων, δὲν χρειάζεται νὰ σοῦ ὑπενθυμίσω νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία σου. Ἀλλὰ καὶ ἐγώ, ἐὰν κοπάσουν αὐτὰ ἐδῶ τὰ δεινὰ καὶ μποροῦμε νὰ βγοῦμε ἀπὸ αὐτὸ τὸ δεσμωτήριον καὶ νὰ ἀναπνεύσουμε λίγο ἀπὸ τὸν ἀποκλεισμό ποὺ μᾶς περισφίγγει, δὲν θὰ παραλείψω νὰ γράφω συνεχῶς πρὸς τὴν ἐντιμότητά σου. Γιατὶ κάνοντας αὐτὸ σὲ μένα τὸν ἴδιο χαρίζω μεγάλη χαρὰ.

132

ΣΤΟΝ ΓΕΜΕΛΛΟ

Ἀλήθεια, πόσο μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ γενναία καὶ νεανικὴ ψυχὴ, ποὺ δὲν περιμένει ἀπὸ ἔξω τὴν εὐχαρίστηση καὶ τὴν ἀσφάλεια, ἀλλὰ τὴν ἀπολαμβάνει ἀπὸ τὴ φύση τῆς καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό τῆς, καὶ τὸ πιὸ ἀξιοθαύμαστο εἶναι ὅτι τὴν παίρνει ἀπὸ πράγματα ποὺ στοὺς πολλοὺς φαίνονται φοβερὰ καὶ λανθασμένα. Γιατί, τὸ νὰ μὴ ἀνησυχεῖ κανεὶς μόνο οὔτε νὰ πονᾷ ὅταν κάποιοι τὸν μισοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ καυχιέται γι' αὐτό, καὶ ὄχι μόνο νὰ καυχιέται, ἀλλὰ καὶ νὰ σπλαγχνίζεται αὐτοὺς ποὺ τὸν μισοῦν καὶ νὰ θέλει νὰ μεταβληθοῦν καὶ νὰ γίνουν καλοὶ, πόσης συνέσεως καὶ ἀγάπης δεῖγμα δὲν εἶναι; Γι' αὐτὸ σὲ ἐπαινῶ καὶ σὲ θαυμάζω, θαυμασιώτατε καὶ μεγαλοπρεπέστατε δεσπότη μου, γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ σκιρτῶ ἀπὸ χαρὰ καὶ ὑπερηφανεύομαι γιὰ τὴ φιλία τῆς μεγαλοπρέπειάς σου, θεωρώντας τὴν ὡς στεφάνι λαμπρό. Ἐπειδὴ ὁμως μὲ τὰ γράμματά σου ζητᾷς

ἐρημιὰς καὶ σὲ φαράγγια. Γιὰ τὸν ἐξόριστο ἱεράρχη τὴν ὄλη κατάσταση ἐπιδείωνε ἀκόμα πιὸ πολὺ ἢ σωματικὴ του ἀσθένεια.

γραμμάτων, μάθανε ὅτι καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων τούτων οὐκ ἐπαυσάμεθα εὐχόμενοι, τὴν μεγάλην οὕτω καὶ φιλόσοφον ψυχὴν ἰδεῖν τελουμένην ταχέως τὴν ἱερὰν τελετὴν καὶ τῶν ἱερῶν ἐκείνων καὶ φρι-
 15 κτῶν καταξιουμένην μυστηρίων. *Κἂν* τούτων δυνηθῶμεν μετασχεῖν τῶν εὐαγγελίων, καὶ τῆς ἐξορίας ἀπηλλάγμεθα ταύτης καὶ τῆς ἐρημίας ἐπιλελήσμεθα καὶ τῆς σωματικῆς ἀσθενείας, ἧ παλαίμεν νῦν, ἠλευθερώμεθα.

Καὶ οἶδα μὲν ὅτι σοι σπουδῆ, δέσποτά μου θαυμασιώτατε, καὶ
 20 ἐπιθυμία διὰ τῆς ἡμετέρας βραχύτητος τῶν ἀπορρήτων τούτων καταξιωθῆναι ἀγαθῶν, καὶ ἡμῖν δέ, ὡς αὐτὸς οἶσθα, τοῦτο περισπούδαστον. Ἄλλ' ἐὰν μέλλῃ τὰ ἡμέτερα, τοῦτο μηδεμίαν ἐχέτω μέλλησιν. Πάντως γὰρ εὐπορήσεις, καὶ ἡμῶν ἀπόντων, ἀνδρῶν σφόδρα ἡμῖν γνησίων, δυναμένων σε ἐπὶ ταύτην ἀγαγεῖν τὴν μυσταγωγίαν.
 25 *Κἂν* τοῦτο γένηται, τὴν αὐτὴν ἐξομεν ἡδονήν, ἥνπερ ἂν εἰ καὶ ἡμεῖς διηκονησάμεθα τῇ δόσει τῆς ἐπουρανίου ταύτης δωρεᾶς, ἐπειδήπερ καὶ ἡ χάρις ἐστὶν ἡ αὐτή.

ΡΑΓ'

ΑΔΟΛΙΑ.

Τί λέγεις; Πάλιν ἐπιβουλὰς ὀδύρη καὶ δεινὰ πεπονθέναί φῆς; Καὶ τί τὸ κωλύον, εἶπέ μοι, εἰς γαληνὸν καταπλεῦσαι λιμένα καὶ τούτων πάντων ἀπηλλάχθαι τῶν κυμάτων; Οὐ ταῦτά σοι διὰ παντὸς ἐπάδων τοῦ χρόνου διετέλουν, καὶ οὐδέποτε ἡμῶν ἀνασχέσθαι
 5 ἠθέλησας; Ἄλλὰ καὶ σαυτῇ μυρία τὰ κακὰ ἀπὸ τοῦ πηλοῦ τῶν πραγμάτων τούτων προξενεῖς, εἰς τέλματα συνεχῶς ἐμπίπτουσα καὶ ἡμῖν ἐκ τοῦ ταῦτα ὑπομένειν λύπας ἐπάγουσα συνεχεῖς καὶ πυκνάς. Ἦ μικρῶς οἶφι με νῦν ἀθυμεῖν, ἀκούσαντα ταῦτα ἅπερ ἀπέσταλκας,

1. Στὴν 124ῃ ἐπιστολῇ ποῦ ἀπευθύνεται στὸν ἴδιο, ὁ i. Χρυσόστομος ἐκφράζει τὴν χαρὰ του γιὰ τὴν ἐπάξια προαγωγή τοῦ φίλου του Γεμέλλου σὲ κάποια ὑψηλὴ πολιτικὴ θέση, ἀφοῦ κάνει λόγο γιὰ «χλανίδα καὶ ζώνη καὶ φωνὴ τοῦ κήρυκος», ποῦ ἀποτελοῦσαν τότε τὰ τυπικὰ διακριτικὰ τοῦ ἀρχοντα. Στὴν ἐπιστολῇ αὐτῇ, ἀπὸ ὅ,τι φαίνεται, ὁ ἀρχὼν Γεμέλλος πλέον πρόκειται νὰ προσέλθει στὴν ἱερωσύνη καὶ ζητᾷ νὰ χειροτονηθεῖ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Χρυσόστομο, ὁ ὁποῖος τοῦ ἐκφράζει καὶ πάλι τὴν ἀνυπόκριτη χαρὰ του καὶ τὴν συγκατάθεσή του στὴν τέλεση τοῦ μυστηρίου, ἀλλὰ

καὶ τίς προσευχῆς μου, γνῶριζε ὅτι καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτὰ δὲν ἔπαυσα νὰ προσεύχομαι, ὥστε νὰ δῶ τὴν τόσο μεγάλη καὶ καρτερικὴ ψυχὴ νὰ πραγματοποιεῖ σύντομα τὴν ἱερὴ τελετὴ καὶ νὰ δέχεται τὰ ἱερὰ ἐκεῖνα καὶ τὰ φρικτὰ μυστήρια. Καὶ ἂν μπορέσω νὰ συμμετάσχω σ' αὐτὰ τὰ εὐχάριστα γεγονότα, τότε καὶ ἀπὸ τὴν ἐξορία αὐτὴ θὰ ἐλευθερωνόμουν καὶ τὴν ἐρημιὰ θὰ ξεχνοῦσα καὶ ἀπὸ τὴ σωματικὴ ἀσθένεια, μὲ τὴν ὁποία τώρα παλεύω, θὰ ἀπαλλασσόμουν.

Καὶ γνωρίζω βέβαια, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, ὅτι προσπάθεια καὶ ἐπιθυμία σου εἶναι νὰ δεχθεῖς τὰ ἀπόρρητα αὐτὰ ἀγαθὰ ἀπὸ τὴ δική μου ταπεινότητα, καί, ὅπως καὶ ὁ ἴδιος γνωρίζεις, αὐτὸ ἀποτελεῖ καὶ δική μου διακαῆ ἐπιθυμία. Ἐὰν ὅμως καθυστερήσουν τὰ δικά μου, αὐτὸ νὰ μὴ πάρει ἀναβολή. Γιατὶ ὅπωςδήποτε, καὶ ἂν ἐγὼ ἀπουσιάζω, θὰ βρεῖς πολλοὺς ἄνδρες μὲ πολὺ γνήσια αἰσθήματα πρὸς ἐμένα, ποὺ μποροῦν νὰ σὲ ὀδηγήσουν σ' αὐτὴ τὴ μυσταγωγία¹. Καὶ ἂν αὐτὸ γίνεῖ, θὰ δοκιμάσω τὴν ἴδια εὐχαρίστηση, ποὺ θὰ δοκιμάζω καὶ ἐὰν διακονοῦσα ἐγὼ στὴ μετάδοση τῆς οὐράνιας αὐτῆς δωρεᾶς, γιατί ἡ θεία χάρις εἶναι ἡ ἴδια.

133

ΣΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ

Τί λές; Πάλι γιὰ σκευωρίες ὀδύρεσαι καὶ λές ὅτι ἔπαθες δεινά; Καὶ τί σὲ ἐμποδίζει, πές μου, νὰ καταπλεύσεις σὲ ἤρεμο λιμάνι καὶ νὰ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ αὐτὰ τὰ κύματα; Δὲν σοῦ τὰ ἐπαναλάμβανα αὐτὰ ὅλα τὰ χρόνια καὶ ποτὲ δὲ θέλησες νὰ μὲ ἀκούσεις; Ἀλλὰ καὶ στὸν ἑαυτὸ σου μύρια κακὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ ἀνάξια λόγου πράγματα προξενεῖς, πέφτοντας συνεχῶς σὲ τέλματα, καὶ σὲ μένα προκαλεῖς συνεχεῖς καὶ πυκνὲς λύπες, μὲ τὸ νὰ ὑποφέρεῖς ὅλα αὐτά. Ἦ μήπως νομίζεις ὅτι τώρα στενοχωριέμαι λίγο ἀκούοντας αὐτὰ ποὺ ἔγραψες,

ἐπειδὴ δὲν βλέπει ὅτι οἱ περιπέτειές του θὰ τελειώσουν γρήγορα, τοῦ συνιστᾶ νὰ μὴ ἀναβάλλει τὴ χειροτονία του καὶ τὸν διαβεβαιώνει ὅτι δὲ θὰ παύσει νὰ προσεύχεται καὶ ὁ ἴδιος γι' αὐτὸν καὶ νὰ δοκιμάζει τὴν ἴδια εὐχαρίστηση ποὺ θὰ δοκίμαζε, ἂν ὁ ἴδιος τελοῦσε τὸ ἱερὸ αὐτὸ μυστήριον.

ὅτι παρὰ τῶν οἰκείων, ἦτοι ξένων (αὐτοῖς γάρ σου χρήσομαι τοῖς
 10 ῥήμασι) προδοσίας ὑπομεμένηκας καὶ τραγωδίας χαλεπὰς; Μέχρι
 τίνος τῷ καπνῷ προσεδρεύεις, τὸ διειδές σου τοῦ κατὰ ψυχὴν ὄμμα-
 τος ἐπιθολοῦσα; μέχρι τίνος οὐκ ἐλευθεροῖς σαυτὴν πικροτάτης δου-
 λείας; Τί δὲ καὶ τὸ κωλύον ἐνταῦθα παραγενέσθαι καὶ περὶ τούτων
 ἡμᾶς κοινῇ βουλεύσασθαι; Καὶ γὰρ ἔφη, μηδ' ἂν αἰσθησιν τούτων
 15 λαλεῖν, εἰ τοῦτο γέγονεν. Ἐγὼ σφόδρα ἐκπλήττομαι καὶ θαυμάζω
 καὶ αἰτίαν οὐδεμίαν εὐρίσκω τοῦ σὲ ἐπὶ τοσοῦτον ἡμῶν ἀπολειφθῆ-
 ναι, ἢ ραθυμίαν καὶ ὀκνον μόνον. Καὶ γὰρ τῆς ὁδοῦ τὸ μέσον ὀλίγον,
 καὶ ἡ τοῦ ἔτους ὥρα πρὸς ἀποδημίαν σφόδρα ἐπιτηδεῖα, οὔτε
 κρυμῷ, οὔτε θάλπει λυποῦσα. Ἀλλὰ πάλιν ἴσως ἡ πάντων σοι
 20 μήτηρ ἀεὶ τῶν κακῶν γινομένη, λέγω δὴ τῶν βιωτικῶν ἢ φροντίς,
 αὕτη καὶ νῦν κῶλυμα γίνεται.

Ἐγὼ μὲν οὖν καὶ παραγενομένη χάριν ἔχω πολλήν, καὶ μὴ πα-
 παραγενομένη οὐκ ἐγκαλῶ, οὔτε δυσχεραίνω, ἀλλ' ἔχω μὲν τὴν ἀγά-
 πην, ἣν ἀεὶ περὶ τὴν σὴν ἐμμέλειαν ἐπεδειξάμην ἀκμάζουσαν, ἀλγῶ
 25 δὲ καὶ σφόδρα ὀδυνῶμαι, ἀκούων ἔτι μυρίοις σε ἐμπεπλέχθαι πρά-
 γμασι καὶ μυρία περιφέρειν τῶν βιωτικῶν φροντίδων φορτία. Καὶ εἰ
 μὴ ἡμᾶς ἡ τῆς ἐξορίας ἀνάγκη πεδήσασα ἐνταῦθα κατέσχευε, οὐκ ἂν
 ἔσκυλά σου τὴν εὐλάβειαν, ἀλλ' εἰ καὶ τῆς ἀσθενείας ταύτης, ἧς ἔχω
 νῦν, ἀσθενέστερον εἶχον, αὐτὸς ἂν ἐξέδραμον καὶ οὐκ ἂν ἀπέστην
 30 πρότερον πάντα ποιῶν καὶ πραγματευόμενος, ἕως ἂν σε τῆς ζάλης
 ταύτης καὶ τοῦ βορβόρου καὶ τοῦ φορυτοῦ τῶν μυρίων ἀπήλλαξα
 κακῶν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐκ ἔστι, ἐβουλόμην παραγενομένην περὶ
 τούτων ἡμῖν κοινῶσασθαι. Εἰ δὲ μηδὲ τοῦτο εὐκολον ἀλλ' ἐργῶδες,
 οὐ παυσόμεθα διὰ γραμμάτων παραινοῦντες καὶ συμβουλεύοντες,
 35 ὥστε διακόψαι τὰ σχοινία, διατεμεῖν τὰς πλεκτάνας, διακλάσαι τὰς
 πέδας τῆς ψυχῆς καὶ μετὰ εὐκολίας καὶ ἐλευθερίας βαδίζειν πολλῆς.
 Οὕτω γὰρ οὐ μόνον τὴν ἐντεῦθεν εὐφροσύνην καρπώσῃ, ἀλλὰ καὶ

1. Ἡ Ἀδολία πρέπει νὰ συγκαταλεγόταν μεταξὺ τῶν πῶ στενῶν συνεργάτι-
 δων τοῦ ἰ. Χρυσοστόμου, ἂν κρίνουμε ἀπὸ τῆς σωζόμενης ἤδη ἐξὶ ἐπιστολῆς πρὸς αὐ-
 τὴν. Φαίνεται δὲ ὅτι παρὰ τὴν ἐκφρασθεῖσα ἐπιθυμία τῆς καὶ τῆς συστάσεως τοῦ ἱε-
 ράρχη, δὲν ἀποφάσιζε «διακόψαι τὰ σχοινία, διατεμεῖν τὰς πλεκτάνας, διακλάσαι

ὅτι δηλαδή ἀπὸ τοὺς φίλους, ἤτοι ἀπὸ τοὺς ξένους (γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦμαι τις ἴδιες σου τις λέξεις) δοκίμασες προδοσίες καὶ φοβερὲς τραγωδίες; Μέχρι πότε θὰ κάθῃσαι μέσα στὸν καπνὸ θολώνοντας τὰ διαυγῆ μάτια τῆς ψυχῆς σου; Μέχρι πότε δὲν θὰ ἐλευθερώσεις τὸν ἑαυτὸ σου ἀπὸ τὴν τόσο πικρὴ σκλαβιά; Καὶ τί εἶναι ἐκεῖνο ποὺ σὲ ἐμποδίζει νὰ ἔρθῃς ἐδῶ καὶ νὰ ἀποφασίσουμε γι' αὐτὰ ἀπὸ κοινοῦ; Γιατὶ εἶπες ὅτι, ἂν γινόταν αὐτό, οὔτε κατὰ διάνοιαν θὰ μιλήσεις γι' αὐτά. Ἐγὼ ἐκπλήσσομαι πολὺ καὶ ἀπορῶ καὶ δὲ βρίσκω καμμιά αἰτία γιὰ τὸ ὅτι ἐπὶ τόσο χρονικὸ διάστημα μὲ ἐγκατέλειπες, παρὰ μόνο τῆ ραθυμία καὶ ὀκνηρία. Γιατὶ καὶ τοῦ δρόμου ἢ ἀπόστασις εἶναι μικρὴ, καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους πολὺ κατάλληλη γιὰ ἀποδημία, ἀφοῦ δὲν ἐνοχλεῖ οὔτε μὲ κρύο οὔτε μὲ ζέστη. Ἴσως ὅμως αὐτὴ ποὺ γιὰ σένα γίνεται πάντοτε μητέρα ὄλων τῶν κακῶν, ἐννοῶ δηλαδή ἡ φροντίδα τῶν βιωτικῶν, ἴσως αὐτὴ καὶ τώρα νὰ γίνεται ἐμπόδιο.

Ἐγὼ βέβαια καὶ ἐὰν ἔρθῃς θὰ χαρῶ πολὺ καὶ ἐὰν δὲν ἔρθῃς δὲν σὲ κατηγορῶ οὔτε δυσανασχετῶ γι' αὐτό, ἀλλὰ διατηρῶ ἀκμαία τὴν ἀγάπη ποὺ πάντοτε εἶχα δείξει γιὰ τὴ χάρη σου. Πονῶ ὅμως καὶ ὑποφέρω πολὺ, ἀκούοντας ὅτι ἀκόμα εἶσαι μπλεγμένη σὲ μύριες δοκιμασίες καὶ σηκώνεις μυριάδες φορτία βιωτικῶν φροντίδων. Καὶ ἐὰν δὲν μὲ κρατοῦσε ἐδῶ δεμένο ἢ ἀνάγκη τῆς ἐξορίας, δὲν θὰ ἐνοχλοῦσα τὴν εὐλάβειά σου, ἀλλὰ καὶ ἂν ἡ ἀσθένεια αὐτὴ ποὺ ἔχω τώρα ἦταν ἡπιότερη, θὰ ἔτρεχα ὁ ἴδιος καὶ δὲν θὰ ἀπομακρυνόμουν πρὶν σὲ ἀπαλλάξω ἀπὸ τὴν παραζάλη αὐτὴ καὶ τὸ βόρβορο καὶ τὰ φρύγανα τῶν μύριων κακῶν, κάνοντας καὶ ἐπιχειρώντας τὰ πάντα. Ἀλλὰ ἐπειδὴ αὐτό δὲν εἶναι δυνατὸ, ἤθελα νὰ ἔρθῃς ἐδῶ καὶ νὰ μὲ ἐνημερώσεις γι' αὐτά. Ἐὰν ὅμως οὔτε καὶ αὐτό εἶναι εὐκόλο, ἀλλὰ δύσκολο, δὲ θὰ πάψω μὲ γράμματα νὰ σὲ προτρέπω καὶ νὰ σὲ συμβουλεύω, ὥσπου νὰ κόψεις τὰ σχοινιά, νὰ διασπάσεις τις πλεκτάνες, νὰ σπάσεις τις χειροπέδες τῆς ψυχῆς καὶ νὰ βαδίζεις μὲ πολλὴ εὐκολία καὶ ἐλευθερία¹. Γιατὶ ἔτσι ὄχι μόνο θὰ καρπωθεῖς τὴν ἀπὸ ἐδῶ εὐφροσύνη, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανὸ θὰ λάβεις μὲ πολλὴ εὐκολία.

τὰς πέδας τῆς ψυχῆς καὶ μετὰ εὐκολίας καὶ ἐλευθερίας βαδίζει πολλῆς», πράγμα ποὺ κάνει τὸν Χρυσόστομο νὰ τὴν ἐρωτᾷ: «μέχρι τίνος τῷ καπνῷ προσεδρεύεις... μέχρι τίνος οὐκ ἐλευθεροῖς σαυτὴν πικροτάτης δουλείας;».

τὸν οὐρανὸν μετὰ πολλῆς λήψῃ τῆς εὐκολίας. Ὡν οὖν μέλλεις μικρὸν ὕστερον ἐν τῷ καιρῷ τῆς ἐντεῦθεν ἀποδημίας ἄκουσα ἀφίστα-
 40 σθαι, ταῦτα ἐκοῦσα πρόπεμψον εἰς τοὺς ἀσυλήτους θησαυροὺς, καὶ διὰ τούτων σοι τοὺς ἀκηράτους ἐκείνους καὶ μηδέποτε μαραινομένους προαποτιθεμένη στεφάνους.

ΡΑΔ'

ΔΙΟΓΕΝΕΙ

Πολλοῦ ἂν ἐπριάμην ἰδεῖν σου τὴν ἐμμέλειαν, δέσποτά μου θαυμασιώτατε, καὶ τοῦτο οἶσθα καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων αὐτός, ἐπειδὴ καὶ τὸ φίλτρον οἶσθα σαφῶς, ὃ περὶ τὴν σὴν ἔχομεν θαυμασιότητα. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἔνι (καὶ γὰρ τῆς ὁδοῦ πολὺ τὸ μέσον
 5 καὶ οὐδὲ κύριοι κινεῖσθαι, ὅπουπερ ἂν ἐθέλωμεν, ἐσμέν, καὶ τῶν ἰσαυρικῶν ἐφόδων καθ' ἐκάστην ἡμέραν ὁ φόβος ἀκμάζει), παρακαλῶ σου τὴν εὐγένειαν, ὅπερ μέγιστον ἡμῖν εἰς παραμυθίαν ἐστὶ καὶ τῆς ἐρημίας τῆς ἐνταῦθα καὶ τῆς ταλαιπωρίας καὶ τῆς ἄλλης πάσης θλίψεως, τὸ συνεχῶς γράμματα δέχεσθαι, εὐαγγελιζόμενα τὴν
 10 ὑγείαν τὴν σὴν καὶ τοῦ οἴκου σου παντός, τοῦτο χαρίζεσθαι ἡμῖν συνεχέστερον κατὰ τὸ ἐγχωροῦν. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ράδιον μετὰ πολλῆς ἡμᾶς ἔχειν τῆς δαψιλείας, διὰ τὸ μηδένα ταχέως ἐκεῖθεν ἐνταῦθα ἀφικνεῖσθαι.

Ἄλλ' ὁμως, εἰ καὶ ἐργῶδες, ὅπερ ἠτήσαμεν, ἀλλ' ὡς ἂν οἶόν τε
 15 ἢ σπουδὴν ποιήσασθαι παρακλήθητι, καὶ συνεχῶς πέμπειν ἐπιστολάς ἀπαγγελλούσας ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς. Ἴνα δὲ καὶ τὰ ἡμέτερα εἰδέναι ἔχῃς, ἀπραγμοσύνης ἀπολαύομεν, ἡσυχίας πολλῆς, λευκῆς τῆς γαλήνης, υἰείας συμμέτρου, τούτῳ θορυβοῦμενοι μόνον, τῷ κεχωρίσθαι ὑμῶν τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς. Ἄλλ' ἱκανὴ ἢ σύνεσις
 20 σου καὶ τοῦτον παραμυθῆσασθαι τὸν πόνον, ὃν εἶπον. Δίδου δὴ ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν, ὥστε, καὶ ἐκ τοσούτου ἡμᾶς καθημένους διαστήματος, δύνασθαι ἐντροφᾶν καὶ ταύτης τῆς γλυκειάς σου καὶ θερμῆς καὶ γνησίας ἀγάπης.

Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ πρόκειται ὕστερα ἀπὸ λίγο ν' ἀποχωρισθεῖς χωρὶς τὴ θέλησή σου, κατὰ τὸν καιρὸ τῆς ἀποδημίας σου ἀπὸ τὴν ἐδῶ ζωὴ, στείλε τα τώρα θεληματικὰ στὰ θησαυροφυλάκια ποὺ δὲν ὑπάρχει φόβος νὰ συληθοῦν, ἀποταμιεύοντας σ' αὐτὰ γιὰ λογαριασμό σου τὰ ἀθάνατα ἐκεῖνα καὶ ἀμάραντα στεφάνια.

134

ΣΤΟΝ ΔΙΟΓΕΝΗ

Θὰ πλήρωνα πάρα πολλά, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, γιὰ νὰ δῶ τὴ χάρη σου καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζεις ὁ ἴδιος καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ γράμματά μου, ἀφοῦ γνωρίζεις καλὰ τὴν ἀγάπη ποὺ ἔχω γιὰ τὴ θαυμασιότητά σου. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ (γιατὶ καὶ ἡ ἀπόσταση εἶναι μεγάλη, καὶ δὲν εἶμαι ἐλεύθερος νὰ κινηθῶ ὅπως θέλω καὶ ὁ φόβος τῶν ἐπιθέσεων τῶν Ἰσαύρων κάθε μέρα αὐξάνει), παρακαλῶ τὴν εὐγένειά σου, αὐτὸ ποὺ εἶναι πολὺ σημαντικὸ στὸ νὰ μὲ παρηγορεῖ ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ ὅπου διαμένω καὶ στὴν ταλαιπωρία καὶ σ' ὅλες τὶς ἄλλες στενοχώριες μου, νὰ δέχομαι δηλαδὴ συνεχῶς γράμματα, ποὺ νὰ μοῦ φέρνουν τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς ὑγείας τῆς δικῆς σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου, αὐτὴ τὴ χάρη νὰ μοῦ κάνεις ὅσο πιὸ συχνὰ γίνεται. Βέβαια οὔτε αὐτὸ εἶναι εὐκολο νὰ τὸ ἔχω σὲ μεγάλη ἀφθονία, ἐπειδὴ κανεὶς δὲν ἔρχεται γρήγορα ἀπὸ ἐκεῖ ἐδῶ.

Ὅμως, ἂν καὶ αὐτὸ ποὺ ζήτησα εἶναι δύσκολο, παρακαλῶ, ὅσο εἶναι δυνατὸ, νὰ κάνεις κάθε προσπάθεια νὰ μοῦ στέλνεις ἐπιστολὲς ποὺ νὰ μοῦ ἀναφέρουν τὰ τῆς ὑγείας σου. Γιὰ νὰ μάθεις ὅμως καὶ τὰ δικά μου σὲ πληροφοροῦ ὅτι ἔχω ἀμεριμνησία, πολλὴ ἡσυχία, ὠραία γαλήνη, κανονικὴ ὑγεία καὶ μόνο γι' αὐτὸ ἀνησυχῶ, γιὰ τὸ ὅτι ἔχω χωρισθεῖ ἀπὸ σᾶς ποὺ μὲ ἀγαπᾶτε. Ἄλλ' εἶναι ἱκανὴ ἡ σύνεσή σου καὶ αὐτὸ τὸν πόνο ποὺ εἶπα νὰ τὸν παρηγορήσει. Κάνε μου λοιπὸν αὐτὴ τὴ χάρη, ὥστε, ἂν καὶ διαμένω σὲ τόση ἀπόσταση ἀπὸ σᾶς, νὰ μπορῶ νὰ χαίρομαι καὶ αὐτὴ τὴ γλυκειὰ καὶ θερμὴ καὶ γνήσια ἀγάπη σου.

ΡΛΕ'

ΘΕΟΔΩΤΩ, ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οὐδὲ αὐτὸς ἀγνοῶ, ὅτι πάλαι μεθ' ἡμῶν ἐμελλες εἶναι, εἰ μὴ τῶν Ἰσαύρων ὁ φόβος διετείχιζεν. Ὁ γὰρ ἐν κρυμῷ πάντα πηγνύντι καὶ χιόνι τοσαύτη δραμεῖν ἐνταῦθα ἀνασχόμενος, πολλῶ μᾶλλον τοῦ ἥρους φανέντος καὶ πολλῆς τῆς κατὰ τὸν ἀέρα γαλήνης οὔσης, οὐκ 5 ἂν ἠνέσχου μένεν αὐτόθι. Οἶδα γὰρ τὸ γλυκὺ καὶ προσηνὲς καὶ θερμόν σου τῆς διαθέσεως, τὸ εἰλικρινές, τὴν πολλῆς γέμουσαν ἐλευθερίας ψυχὴν. Διὸ καὶ αὐτὸς οὐχ ὡς ἔτυχεν ἀθυμῶ, ὅτι ἐν τῇ οὕτως ἡμερωτάτῃ τοῦ ἔτους ὦρα, χειμῶνα οὐ τὸν τυχόντα ἡμῖν ἐπάγεις ἀθυμίας, τοσοῦτον ἡμῶν χωριζόμενος χρόνον. Καὶ ταῦτα λέγω οὐχ 10 ἔλκων σε ἐνταῦθα, κἂν μυριάκις αὐτὸς θέλης (πολλῶν γὰρ ἅπαντα πολέμων ἐμπέπλησται, καὶ τοῦτο εἶση διὰ τῶν ἐντεῦθεν ἐκεῖσε ἀφικνουμένων), ἀλλ' ἵνα μάθῃς ὅτι οὐδὲ ἡμεῖς, καίτοι γε ἡσυχίας καὶ ἀπραγμοσύνης πολλῆς ἀπολαύοντες, ἀλύπως δυνάμεθα εἶναι ἐνταῦθα τῆς σῆς κεχωρισμένοι τιμιότητος, καὶ τοῦτο μαθῶν συνεπῶς 15 ἡμῖν ἐπιστέλλῃς, μὴ μόνον διὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀπτομένων τῆς ὁδοῦ καὶ τῆς ἐνταῦθα ἀφίξεως.

Πολλὴν δέ σοι χάριν ἴσμεν, δέσποτά μου τιμιώτατε, καὶ τῆς φροντίδος καὶ τῆς μερίμνης, ἣν ἔχεις ὑπὲρ τῶν ἐνταῦθα θορύβων. Καὶ γὰρ καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἐπιτείνεται τὰ τῆς πολιορκίας τῆς ἐν- 20 ταῦθα καὶ ὡς ἐν παγίδι, τῷ φρουρίῳ τούτῳ καθήμεθα. Ἦδη γοῦν καὶ μέσων νυκτῶν, παρ' ἐλπίδα πᾶσαν καὶ προσδοκίαν, στίφος Ἰσαύρων τριακοσίων τὴν πόλιν κατέδραμον, καὶ μικροῦ ἂν καὶ ἡμᾶς εἶλον. Ἀλλ' ἡ τοῦ Θεοῦ χεὶρ ταχέως αὐτοὺς καὶ μὴ αἰσθημένων ἡμῶν ἀπέστρεψεν, ὡς μὴ μόνον τῶν κινδύνων, ἀλλὰ καὶ τοῦ 25 φόβου ἐκτὸς γενέσθαι, καὶ ἡμέρας γενομένης, τότε μαθεῖν τὰ συμβάντα.

Διὰ ταῦτα χαῖρε καὶ εὐφραίνου καὶ μὴ παύσῃ τὸν Θεὸν παρακαλῶν, ὥστε ἐν ἀσφαλείᾳ ἡμᾶς καταστήσαι πάση καὶ ἀπαλλάξαι καὶ τῆς ἐπικειμένης ἡμῖν ἀρρωστίας. Εἰ γὰρ καὶ τοῦ σφαλερῶς ἔχειν

1. Ἐπίθεση τριακοσίων Ἰσαύρων στὸ φρούριο τῆς Ἀραβισσοῦ κατὰ τὴν διάρ-

ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ

Ούτε ὁ ἴδιος ἀγνοῶ ὅτι ἀπὸ καιρὸ θὰ ἦσουνα μαζί μου, ἐὰν δὲ μᾶς χώριζε ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων. Γιατὶ ἐσὺ πού δεχόσουν νὰ ἔρθεις ἐδῶ μὲ κρῦο πού παγώνει τὰ πάντα καὶ μὲ τόσο χιόνι, πολὺ περισσότερο δὲν θὰ ἀνεχόσουν νὰ μένεις ἐκεῖ τώρα πού ἦρθε ἀνοιξη καὶ ὑπάρχει μεγάλη γαλήνη ὅσον ἀφορᾶ τὸν ἄνεμο. Γνωρίζω ἀσφαλῶς τὴ γλυκύτητα, τὴν προσήνια, τὴ θερμότητα τῶν αἰσθημάτων σου, τὴν εἰλικρίνεια καὶ τὴ γεμάτη ἐλευθερία ψυχῆ σου. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ δὲ στενοχωριέμαι λίγο γιὰ τὸ ὅτι σὲ μιὰ τόσο ἡμερῆ ἐποχῆ τοῦ ἔτους, μοῦ φέρνεις βαρὺ χειμῶνα λύπης, μένοντας τόσο χρονικὸ διάστημα μακριά μου. Καὶ τὰ λέω αὐτὰ ὄχι γιὰ νὰ σὲ τραβήξω πρὸς τὰ ἐδῶ, ἔστω καὶ ἂν θὰ τὸ ἠθέλες πάρα πολὺ (γιατὶ ὅλα εἶναι γεμάτα ταραχές, πρᾶγμα πού γνωρίζεις ἀπὸ ἐκείνους πού ἔρχονται ἐκεῖ ἀπὸ ἐδῶ), ἀλλὰ γιὰ νὰ μάθεις πῶς οὔτε ἐγὼ, ἂν καὶ ἔχω ἡσυχία καὶ ἡρεμία πολλή, μπορῶ νὰ μένω ἐδῶ χωρὶς στενοχώρια χωρισμένος ἀπὸ τὴν ἐντιμότητά σου, καὶ ἀφοῦ τὸ ἔμαθες αὐτὸ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς, ὄχι μόνο μὲ ὅσους ἔρχονται ἐκεῖ ἀπὸ μᾶς, ἀλλὰ καὶ μὲ ἐκείνους πού ἀπὸ ἐκεῖ παίρνουν τὸ δρόμο καὶ ἔρχονται ἐδῶ.

Σοῦ χρεωστῶ ἐπίσης μεγάλη χάρη, ἐντιμότητε δεσπότη μου, καὶ γιὰ τὴ φροντίδα καὶ μέριμνα πού δείχνεις γιὰ τὶς ἐδῶ ταραχές. Γιατὶ πράγματι κάθε μέρα ἐπιτείνεται ἡ πολιορκία ἐδῶ καὶ ζοῦμε στὸ φρούριο αὐτὸ σὰν μέσα σὲ παγίδα. Ἀκόμα καὶ μεσάνυχτα, χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζουμε καὶ νὰ τὸ περιμένουμε, ἐπιτέθηκαν στὴν πόλη στίφος ἀπὸ τριακόσιους Ἰσαύρους καὶ παρὰ λίγο νὰ μᾶς σκότωναν¹. Τὸ χέρι ὅμως τοῦ Θεοῦ γρήγορα, καὶ χωρὶς ἐγὼ νὰ τὸ ἀντιληφθῶ, τοὺς ἔτρεψε σὲ φυγῆ, καὶ μὲ γλύτωσε ὄχι μόνο ἀπὸ τοὺς κινδύνους, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ φόβο, ἀφοῦ πληροφορήθηκα τὰ συμβῆντα ὅταν ξημέρωσε.

Γι' αὐτὸ νὰ χαίρεσαι καὶ νὰ εὐφραίνεσαι καὶ νὰ μὴ πάψεις νὰ παρακαλεῖς τὸ Θεὸ νὰ μᾶς παράσχει κάθε ἀσφάλεια καὶ νὰ μὲ ἀπαλλάξει ἀπὸ τὴν ἀρρώστια πού μὲ ἀπειλεῖ. Γιατὶ, ἂν καὶ ἀπέφυγα τὸν

κεια τῆς νύχτας, λίγο ἔλλειψε νὰ ἀποβεῖ μοιραία γιὰ τὸν ἐξόριστο ἱεράρχη.

30 ἤλευθερώμεθα, ἀλλ' ὁμως μένει ἔτι λείψανα τῆς ἀρρωστίας ἡμῖν, συνεχῶς τῆς ἀρρωστίας ἀναμιμνήσκοντα. Ταῦτα δὲ ἐπεστάλκαμεν, οὐχ ἵνα λυπήσωμεν, ἀλλ' ἵνα σὲ σπουδαιότερον πρὸς τὰς ὑπὲρ ἡμῶν διεγείρωμεν εὐχάς.

Τὸν κύριόν μου τὸν τιμιώτατον τὸν ἀναγνώστην Θεόδοτον πα-
35 ρακατατίθεμαί σου τῇ εὐλαβείᾳ, ὥστε κατὰ τὸ δυνατὸν ἐν ἅπασιν αὐτῷ γενέσθαι λιμένα. Πολλὰ γάρ ἐστιν, ὡς ἔγνωμεν, αὐτὸν τὰ λυ-
ποῦντα.

PAS'

ΘΕΟΔΟΤΩ, ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ.

Μὴ κάμνε ζητῶν ἀπολογίαν τοῦ ταχέως ἐντεῦθεν ἀποδημῆσαι, ἐπὶ τὴν τῶν ὀφθαλμῶν ἀσθένειαν καὶ ἐπὶ τὸν κρυμὸν καταφεύγων καὶ τούτοις λογιζόμενός σου τὴν ἀποδημίαν. Ἡμεῖς γάρ σε καὶ πα-
ρεῖναι καὶ μεθ' ἡμῶν εἶναι οὐκ ἔλαττον ἢ καὶ ἔμπροσθεν λογιζόμεθα
5 κατὰ τὸν τῆς ἀγάπης λόγον, καὶ προσδοκῶμεν καὶ τῆς κατ' ὄψιν ἀπολαύσεσθαί ποτε συντυχίας. Μηδὲν οὖν σε τούτων θορυβεῖτω. Εἰ γὰρ καὶ τῆς Ἀρμενίας ἀπήγαγέ σε ὁ χειμῶν, ἀλλὰ τῆς ἡμετέρας ψυ-
χῆς οὐκ ἐξέβαλεν, ἀλλ' ἐπὶ διανοίας σε περιφέρομεν διηνεκῶς. Καὶ εἰ μὴ ὁ τῶν Ἰσαύρων πόλεμος, πᾶσαν ἀποτειχίσας ὁδόν, ἐν σπάνει
10 κατέστησεν ἡμᾶς τῶν γράμματα διακομιζόντων, κἂν νιφάδας σοι πολλάκις ἐπέμψαμεν ἐπιστολῶν. Νῦν μέντοι τῇ γλῶττι τὸν παρελ-
θόντα σεσιγήκαμεν χρόνον, τῇ γνώμῃ δὲ οὐδαμῶς, ἀλλ' αἰεὶ σε καὶ τὰ σὰ μεριμνῶμεν καί, τό γε ἡμέτερον μέρος, συνεχῶς ἐπεστάλκα-
μεν.

15 Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, μεθ' ἡμῶν τε εἶναι νόμιζε καὶ σὺν ἡμῖν ἐν Ἀρ-
μενίᾳ διατρίβειν. Κἂν τις ἐπιβουλεύειν ἐπιχειρῇ καὶ κακῶς ποιεῖν, ὑψηλότερος γίνου τῶν ἐντεῦθεν βελῶν, ἐπειδὴ περ οὐ τὸ πάσχειν κακῶς, ἀλλὰ τὸ ποιεῖν κακῶς, τοῦτ' ἔστι τὸ πάσχειν κακῶς. Ἡμεῖς γὰρ σε καὶ διὰ τοῦτο μειζόνως θαυμάζομεν καὶ τὴν στερρότητά
20 σου καὶ τὴν ἀνδρείαν ἐπαινοῦμεν, ὅτι, καὶ τοσαύτης σε ζάλης περι-
ἀντλούσης, ἔστηκας ἀνώτερος τῶν ἐντεῦθεν θορύβων γενόμενος.

1. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἐπιστολῶν ποὺ ἀναφέρει ἐδῶ, σώζεται μόνο μία, ἡ 102η.

κίνδυνο, ὅμως μοῦ μένουν ἀκόμα μερικὰ κατάλοιπα τῆς ἀρρώστιας, πού μοῦ θυμίζουν διαρκῶς τὴν ἀρρώστια. Καὶ αὐτὰ τὰ ἔγραψα ὄχι γιὰ νὰ σὲ στενοχωρήσω, ἀλλὰ γιὰ νὰ σὲ παρακινήσω νὰ προσεύχεται περισσότερο γιὰ μένα.

Τὸν ἐντιμότατο κύριό μου Θεόδοτο, τὸν ἀναγνώστη, τὸν παρέδωσα στὴν εὐλάβειά σου, γιὰ νὰ τοῦ εἶσαι, ὅσο εἶναι δυνατό, σὲ ὅλα καταφύγιο. Γιατί, ὅπως πληροφορήθηκα, πολλὰ εἶναι ἐκεῖνα πού τὸν στενοχωροῦν.

136

ΣΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΘΕΟΔΟΤΟ

Μὴ κουράζεσαι ζητώντας δικαιολογία γιὰ τὸ ὅτι ἔφυγες γρήγορα ἀπὸ ἐδῶ, ἐπικαλούμενος τὴν ἀσθένεια τῶν ματιῶν σου καὶ τὸ κρῦο, καὶ ἀποδίδοντας σ' αὐτὰ τὴν ἀναχώρηση. Γιατί ἐγὼ θεωρῶ ὅτι εἶσαι παρῶν καὶ βρίσκεσαι μαζί μου ὄχι λιγότερο ἀπὸ ὅτι πρὶν, σύμφωνα μὲ τὸν νόμο τῆς ἀγάπης, καὶ περιμένω νὰ ἀπολαύσω κάποτε καὶ τὴν αὐτοπρόσωπη συνάντηση. Ἄς μὴ σὲ θορυβεῖ λοιπὸν τίποτε ἀπὸ αὐτά. Γιατί, ἂν καὶ σὲ ἀπομάκρυνε ἀπὸ τὴν Ἀρμενία ὁ χειμῶνας, ὅμως δὲν σὲ ἔβγαλε ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου καὶ σὲ περιφέρω διαρκῶς στὴ σκέψη μου. Καὶ ἂν ὁ πόλεμος τῶν Ἰσαύρων, ἀποκλείοντας κάθε δρόμο, δὲν ἔκαμνε νὰ βρῖσκουμε σπάνια αὐτοὺς πού διαμετακομίζουν τὰ γράμματα, θὰ σοῦ ἔστειλνα πολλές φορὲς πλῆθος ἐπιστολῶν¹. Τώρα βέβαια ἔχω σιγήσει στὸ χρόνο πού πέρασε μὲ τὴ γλώσσα, ὄχι ὅμως καὶ μὲ τὴ διάθεση· ἀντίθετα ἐνδιαφερόμουν γιὰ σένα καὶ γιὰ ὅ,τι σὲ ἀφοροῦσε καί, ὅσο ἐξαρτῶταν ἀπὸ μένα, σοῦ ἔγραφα συνεχῶς.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, πίστευε πὼς εἶσαι μαζί μου καὶ πῶς ζεῖς μαζί μου στὴν Ἀρμενία. Καὶ ἐὰν κανεῖς ἐπιχειρεῖ νὰ σὲ συκοφαντήσῃ καὶ νὰ σὲ βλάψῃ, νὰ φανεῖς ἀνώτερος τῶν βελῶν πού ἐκτοξεύονται ἐναντίον σου, γιατί ὄχι ὅταν ὑφίσταται κανεῖς κακὸ, ἀλλὰ ὅταν προκαλεῖ κακὸ, αὐτὸ εἶναι κακὸ πάθημα. Ἐγὼ ἄλλωστε γι' αὐτὸ σὲ θαυμάζω περισσότερο καὶ ἐπαινῶ τὴν ἀνδρεία σου, γιατί, ἂν καὶ τόση τρικυμία ἀπειλεῖ νὰ σὲ καταποντίσῃ, ἐσὺ μένεις

Μένε δὴ μετὰ πολλῆς τῆς ἡδονῆς τὸ γαληνὸν τοῦτο καὶ ἀκύμαντον πλέων πέλαγος. Καὶ μὴ θαυμάσης, εἴ σου πολλῶν ἐπιβουλῶν μεμνημένου, ἐγὼ τὸ πέλαγος ἀκύμαντον καλῶ. Οὐ γὰρ ἀπὸ τῆς τῶν 25 ταραττόντων γνώμης, ἀλλ' ἀπὸ τῆς κατ' ἀρετὴν ἡσυχίας ταύτην φέρω τὴν ψῆφον. Τί δέ ἐστιν ὃ φημι; Ὁ μέγας οὗτος καὶ ὑψηλὸς βίος καὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν τεταμένος, τῇ μὲν φύσει τῶν πραγμάτων δυσχερῆς τις εἶναι δοκεῖ, τῇ δὲ ἀνδρεία τῶν μετιόντων καὶ τῇ προθυμία εὐκολος σφόδρα γίνεται. Καὶ τὸ δὴ θαυμαστὸν τῆς φιλοσοφίας 30 ταύτης τοῦτο μάλιστα ἐστίν, ὅτι τῆς θαλάττης μαινομένης, ἐξουρίας πλεῖ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς γαλήνης ὁ γνησίως αὐτὴν μετιὼν καὶ θερμῶς, καὶ ὅτι, πολλῶν πανταχόθεν θορύβων ἐγειρομένων, ἡσυχίαν καρποῦται καθαρὰν, καὶ μυρίων πανταχόθεν πεμπομένων βελῶν, ἔστηκεν ἄτρωτος, δεχόμενος μὲν τὰ ἀκόντια, πάσχων δὲ ἐντεῦθεν 35 οὐδέν.

Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, καὶ διηνεκῶς ἐν τούτοις φιλοσοφῶν, καρποῦ τὴν ἀμάραντον ἡδονήν, ἀναμένων τοὺς ὑπὲρ τῶν καλῶν πόνων τούτων κειμένους σοι παρὰ τῷ Θεῷ στεφάνους. Καὶ γράφε συνεχῶς ἡμῖν, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, τὰ περὶ τῆς ὑγείας σου δηλῶν καὶ τῆς κατὰ τὴν 40 ψυχὴν καὶ τῆς κατὰ τὸ σῶμα, καὶ τὴν σχολὴν ἅπασαν εἰς τὴν τῶν θείων ἀνάλισκε Γραφῶν ἀνάγνωσιν, τοσοῦτον αὐταῖς ὀμιλῶν, ὅσον καὶ ἡ τῶν ὀφθαλμῶν ἀσθένεια ἐπιτρέπει, ἴν', εἴ ποτε γένοιτο καιρὸς ἡμῖν καὶ τὰ νοήματα αὐτῶν ἐνθεῖναι τῇ εὐγενεστάτῃ σου ψυχῇ, μετὰ πολλῆς τοῦτο ποιήσωμεν τῆς εὐκολίας. Οὐ γὰρ μικρὸν εἰς τοῦτο δυ- 45 νήσεταιί σοι συντελέσαι τὸ μαθεῖν τὰ ἐγκείμενα γράμματα, ἡνίκα ἂν μέλλῃς τὰ ἐν τούτοις νοήματα ὑποδέχεσθαι.

ΡΑΖ'

ΘΕΟΔΟΤΩ, ΔΙΑΚΟΝΩ,

Παῦσαι κατηγορῶν ἡμῶν βραδυτήτος, μὴ σαυτὸν πρότερον

2. Συνιστᾷ ἐδῶ, στὸ νεαρὸ ἀναγνώστη Θεόδοτο, τὴν συνεχῆ ἀνάγνωσιν τῶν Γραφῶν καὶ τὴν ἐξοικείωσή του μ' αὐτές, σὰν ἀπαραίτητη προϋπόθεσις γιὰ τὴν μελλοντικὴ ἐμφάθυνση καὶ κατανόηση τῶν νοημάτων τους, ποὺ σκέπτεται ὁ ἴδιος ὁ

ἀγέρωχος, δείχνοντας ὅτι εἶσαι ἀνώτερος τῶν ταραχῶν ποῦ προκαλοῦνται ἀπὸ αὐτά. Συνέχιζε λοιπὸν μὲ πολλή εὐχαρίστηση νὰ διαπλέεις τὸ γαλήνιο καὶ ἀκύμαντο αὐτὸ πέλαγος. Καὶ μὴ σοῦ φανεῖ παράδοξο τὸ ὅτι, ἐνῶ σὺ ἀναφέρεις πολλὰς ἐπιβουλὰς ἐναντίον σου, ἐγὼ ὀνομάζω τὸ πέλαγος ἀκύμαντο. Γιατὶ δὲν ἐκφράζω τὴν ἄποψη αὐτὴ ἀπὸ τῆ σκοπιὰ αὐτῶν ποῦ προκαλοῦν τὶς ταραχές, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἄποψη τῆς κατ' ἀρετὴν ἀταραξίας. Τί σημαίνει αὐτὸ ποῦ λέω; Σημαίνει ὅτι ὁ μέγας ἐκεῖνος καὶ ἀνώτερος βίος, ποῦ ἐκτείνεται μέχρι τὸν οὐρανὸ, ὡς πρὸς τὴ φύση τῶν πραγμάτων δίνει τὴν ἐντύπωση ὅτι εἶναι κάτι τὸ δύσκολο, ὅμως μὲ τὴν ἀνδρεία αὐτῶν ποῦ τὸν μετέρχονται καὶ τὴν προθυμία γίνεται πολὺ εὐκολος. Καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστο μάλιστα τοῦ ἐνάρετου τρόπου τῆς ζωῆς εἶναι κυρίως, ὅτι, ἐνῶ ἡ θάλασσα μαίνεται, ἐκεῖνος ποῦ μετέρχεται τὴ ζωὴ αὐτὴ γνήσια καὶ μὲ θέρμη, πλέει μὲ οὐριὸ ἄνεμο καὶ πολλὴ γαλήνη, καὶ ἐνῶ ἀπὸ παντοῦ ρίχνονται μύρια βέλη, μένει ἄτρωτος καὶ δέχεται βέβαια τὰ ἀκόντια, χωρὶς ὅμως νὰ πάσχει ἀπὸ αὐτὰ τίποτε.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτὰ καὶ φιλοσοφώντας διαρκῶς σ' αὐτά, ἀπολάμβανε τὴν ἄφθαρτη ἡδονή, περιμένοντας τὰ στεφάνια ποῦ ἔχουν ἐτοιμασθεῖ γιὰ σένα ἀπὸ τὸ Θεὸ γιὰ τοὺς καλοὺς αὐτοὺς πόνους σου. Καὶ γράφε μου συνεχῶς, ὅταν εἶναι δυνατό, πληροφορώντας μου γιὰ τὴ ὑγεία σου τὴν ψυχικὴ καὶ τὴ σωματικὴ, καὶ τὸν ἐλεύθερο χρόνο νὰ τὸν καταναλίσκεις ὅλο στὴν ἀνάγνωση τῶν θείων Γραφῶν, ἀσχολούμενος μὲ αὐτὲς τόσο ὅσο ἐπιτρέπει ἡ ἀσθένεια τῶν ματιῶν σου, ὥστε, ἐὰν ποτὲ μοῦ δοθεῖ εὐκαιρία, νὰ βάλω καὶ τὰ νοήματά τους στὴ εὐγενέστατη ψυχὴ σου, νὰ τὸ κάνω μὲ μεγάλη εὐκολία. Γιατὶ ἡ ἐκμάθηση τῶν γραμμάτων ποῦ βρίσκονται μέσα σ' αὐτὲς θὰ σὲ βοηθήσει πάρα πολὺ ὅταν πρόκειται νὰ δεχθεῖς καὶ τὰ νοήματα ποῦ βρίσκονται σ' αὐτές².

ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΩΤΟ

Πάψε νὰ μὲ κατηγορεῖς γιὰ καθυστέρηση, μήπως προηγουμέ-

Χρυσόστομος νὰ ἀναλάβει, ὅταν οἱ περιστάσεις τοῦ τὸ ἐπιτρέψουν.

ἔλης τῷ ἐγκλήματι. Τοσαύτας γὰρ ἐπιστολάς δεξάμενος παρ' ἡμῶν, ὄσας ἐπέσταλκας, πλὴν μιᾶς, ὥσπερ νιφάδας πέμπων γραμμάτων, οὕτως ἔφης, τῇ γοῦν συνεχείᾳ ἀναστήσειν ἡμᾶς πρὸς τὸ γράφειν οἰόμενος. Ἔστι μὲν οὖν καὶ μὴ γράφοντα φιλεῖν, πλὴν ἀλλ' ἐγὼ καὶ γράφων οὐ διέλιπον, καὶ φιλῶν οὐ παύομαι. Ἀλλὰ κἂν χρόνος γένηται μακρότερος ὁ μεταξὺ τοῦ χωρισμοῦ τοῦ ἡμετέρου, κἂν εἰς ἐρημότερον ἀπενεχθῶμεν χωρίον, οὔτε ἐκβαλεῖν σε τῆς ψυχῆς δυνάμεθα, οὔτε μὴ διηνεκῶς ἀκμάζουσιν διατηρεῖν τὴν περὶ σὲ διάθεσιν.

10 Ταῦτ' οὖν εἰδὼς, γράφε συνεχῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς. Πλείων γὰρ ὑμῖν ἢ εὐκολία τούτου, ἢ ἡμῖν. Εἰ δὲ ἢ τοῦ ἔτους ὥρα διακωλύει καὶ τῶν ἰσαυρικῶν κακῶν ἢ σφοδρότης, εἰδότες σου τὴν γνώμην ἦν περὶ ἡμᾶς ἔχεις, ἀρκοῦσαν τῆς μακρᾶς σιγῆς ἔξομεν παραμυθίαν.

ΡΛΗ'

ΕΛΠΙΔΙΩ. ΕΠΙΣΚΙΟΠΩ.

Οἶδα ὅτι ὀλιγάκις ἐπέσταλκα τῇ τιμιότητί σου, ἀλλ' οὐχ ἐκῶν, ἀλλ' ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἀνάγκης κατεχόμενος. Καὶ γὰρ ἢ τοῦ ἔτους ὥρα, καὶ ἢ τοῦ χωρίου ἐρημία ἐν ᾧ καθείργμεθα δεσμοτηρίου χαλεπώτερον, καὶ ἢ τῶν ἐνταῦθα παραγινομένων σπάνις, καὶ 5 τὸ μὴδὲ αὐτῶν τῶν ὀλίγων πάντων γνησίων ἐπιτυγχάνειν, ἔτι δὲ καὶ ἢ τοῦ σώματος ἀρρωστία σφόδρα ἡμᾶς κατεργασαμένη καὶ πάντα τὸν χειμῶνα τῇ κλίνῃ προσηλώσασα, τὴν μακρὰν ταύτην σιγὴν ἐποίησεν, ἀλλ' οὐ τὴν ἀπὸ γνώμης, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ γλώσσης. Μὴδὲ νόμιζε τοσαύτας δέχεσθαι ἐπιστολάς, ὄσας διαπεμψάμεθα, ἀλλὰ 10 πολλῶ πλείους. Ἠγήση δὲ τοῦτο, ἂν μὴ τὰ διὰ χάρτου καὶ μέλανος μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀπὸ διαθέσεως ἀριθμῆς. Καὶ γὰρ τῇ διανοίᾳ συνεχῶς ἐπεστάλκαμεν καὶ ἀεὶ σοι συγγινόμεθα καὶ οὐδὲν οὐδὲ τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος, οὐ τοῦ χρόνου τὸ πλῆθος, οὔτε αἱ τῶν πραγμάτων περιστάσεις τὴν περὶ τὴν σὴν τιμιότητα διάθεσιν ἡμῖν ἀμαυροτέραν

ως συλλάβεις τὸν ἑαυτό σου γιὰ τὸ ἔγκλημα αὐτό. Γιατί, ἐνῶ δέχθηκες τόσες ἐπιστολές ἀπὸ μένα, ὅσες μοῦ ἔγραψες, ἐκτὸς ἀπὸ μία, μιᾶς ἔτσι, σὰν νὰ ἔστειλνες πλῆθος γραμμάτων, νομίζοντας πὼς μὲ τὴν ἐπανάληψη θὰ μὲ παρακινήσεις νὰ γράφω. Εἶναι βέβαια δυνατὸ νὰ ἀγαπᾷς καὶ χωρὶς νὰ γράφεις, ὅμως ἐγὼ οὔτε νὰ γράφω παρέλειψα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀγαπῶ δὲν παύω. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκόμα μεσολαβῆσει μακρότερος χρόνος ἀπὸ τότε ποὺ χωρισθήκαμε, καὶ ἂν ὀδηγηθῶ σὲ πιὸ ἔρημο χωριό, οὔτε νὰ σὲ βγάλω ἀπὸ τὴν ψυχὴ μου μπορῶ, οὔτε νὰ μὴ διατηρῶ διαρκῶς ἀκμαία τὴ διάθεσή μου γιὰ σένα.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, γράφε μου συνεχῶς γιὰ τὴν υἰεία σου. Γιατὶ εἶναι μεγαλῦτερη ἢ εὐκολία αὐτοῦ γιὰ σένα, παρὰ γιὰ μένα. Ἐὰν ὅμως σὲ ἐμποδίζει ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ ἡ βιαιότητα τῶν ἰσαυρικῶν κακῶν, γνωρίζοντας τὴ γνώμη ποὺ ἔχεις γιὰ μένα, θὰ ἔχω ἀρκετὴ παρηγοριὰ γιὰ τὴ μακρὰ σιγὴ σου.

138

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ

Γνωρίζω ὅτι λίγες φορές ἔγραψα στὴν ἐντιμότητά σου, ὅμως δὲν τὸ ἔκανα μὲ τὴ θέλησή μου, ἀλλὰ πιεζόμενος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῶν περιστάσεων. Γιατὶ καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ ἡ ἐρημιὰ τοῦ χωριοῦ στὸ ὁποῖο εἶμαι περιορισμένος χειρότερα καὶ ἀπὸ φυλακὴ, καὶ ἡ σπανιότητα αὐτῶν ποὺ ἔρχονται ἐδῶ καὶ τὸ ὅτι οὔτε καὶ αὐτοὺς τοὺς λίγους τοὺς βρίσκω ὅλους ἀξιους ἐμπιστοσύνης, καὶ ἀκόμα ἡ ἀρρώστια τοῦ σώματος ποὺ μὲ κατέβαλε πολὺ καὶ μὲ καθήλωσε ὀλόκληρο τὸ χειμῶνα στὸ κρεβάτι, ἔφερε αὐτὴ τὴ μακρὰ σιγὴ, ὄχι ὅμως τῆς διαθέσεως, ἀλλὰ τῆς γλώσσας. Οὔτε νὰ νομίζεις ὅτι πῆρες τόσες ἐπιστολές μόνο, ὅσες σοῦ ἔστειλα, ἀλλὰ πολὺ περισσότερες. Καὶ θὰ τὸ καταλάβεις αὐτὸ ἐὰν ἀριθμεῖς ὄχι μόνο τίς ἐπιστολές ποὺ ἔγραψα μὲ μελάνι καὶ χαρτί, ἀλλὰ καὶ μὲ τὴ διάθεσή μου. Γιατὶ πράγματι νοερά σοῦ ἔγραφα συνεχῶς καὶ πάντοτε εἶμαι μαζί σου καὶ τίποτε, οὔτε ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου οὔτε ὁ πολὺς χρόνος, οὔτε οἱ περιστάσεις τῆς καταστάσεως, ἔκαναν πιὸ ἀβέβαιη

15 ἐποίησαν. Ἀλλὰ μένομεν ἀκμάζουσιν αὐτὴν διατηροῦντες καὶ τὸν σφοδρὸν ἡμῶν καὶ θερμὸν ἐραστήν, κἂν εἰς ἐρημότερον τούτου χωρίον ἀπέλθωμεν, πανταχοῦ περιφέροντες ἄπιμεν, ἐγκολάψαντες ἡμῶν τῇ διανοίᾳ. Τοιοῦτον γὰρ τὸ γνησίως φιλεῖν· οὐ χρόνῳ, οὐ τόπῳ, οὐχ ὁδοῦ μήκει, οὐ πραγμάτων περιστάσει ἐξίτηλον γίνεται.
20 Καὶ τοῦτο οἶσθα καὶ αὐτός, ἐπειδὴ καὶ γνησίως οἶσθα φιλεῖν.

ΡΛΘ'

ΘΕΟΔΩΡΩ, ΚΟΝΣΟΥΛΑΡΙΩ, ΣΥΡΙΑΣ.

Αὐτὸς μὲν ἔφησεν σημεῖον ποιεῖσθαι μέγιστον τοῦ μέλειν ἡμῖν τῶν σῶν, εἰ δευτέρα μετὰ τὴν προτέραν ἐπιστολὴ ἔλθοι πρὸς τὴν σὴν λαμπρότητα παρ' ἡμῶν. Ἡμεῖς δέ, εἰ τῶν εἰς τοῦτο διακονησομένων ἡμῖν εὐποροῦμεν, νιφάδας ἂν ἐπέμψαμεν γραμμάτων πρὸς
5 ἄνδρα οὕτω χρηστὸν καὶ ἐπιεικῆ καὶ σφοδρὸν ἡμῶν ἐραστήν καὶ μετὰ τῆς ἐπιθυμίας δεχόμενον ἡμῶν τὰς ἐπιστολάς. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἔστιν, παρακαλοῦμέν σου τὴν λαμπρότητα, μὴ τῶν ἐπιστολῶν ἀριθμῷ μετρεῖν ἡμῶν τὴν ἀγάπην, ἀλλὰ καὶ σιγῶντων καὶ γραφόντων, ἦνπερ καὶ ἔμπροσθεν εἶχες περὶ αὐτῆς ψῆφον, ταύ-
10 τὴν ἀκίνητον διατηρεῖν, λογιζόμενον ὡς τὴν σιγὴν ἡμῖν μακροτέραν, οὐχ ἢ τοῦ τρόπου ραθυμία, ἀλλ' ἢ τοῦ τόπου κατασκευάζει ἐρημία.

ΡΜ'

ΘΕΟΔΩΤΩ, ΔΙΑΚΟΝΩ.

Οὐ μικρὰν εἶχομεν παραμυθίαν ἐν ἐρημίᾳ τῆς τοσαύτης τὸ συνεχῶς δύνασθαι ἐπιστέλλειν σου τῇ γλυκύτητι, ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἡμᾶς παρεῖλετο τῶν ἰσαυρικῶν κακῶν ἢ περιστάσις. Ἐπιστάντος γὰρ τοῦ ἕαρος ἦνθησε καὶ τὰ τῆς ἐκείνων ἐφόδου, καὶ πανταχοῦ τῶν ὁδῶν εἰ-
5 σιν ἐκκεχυμένοι, πᾶσιν ἀβάτους ποιοῦντες τὰς λεωφόρους. Ἦδη γοῦν καὶ γυναῖκες ἐλεύθεροι ἐάλωσαν καὶ ἄνδρες ἐσφάγησαν. Διὸ

τῆ διάθεσή μου γιὰ τὴν ἐντιμότητά σου. Ἀντίθετα ἐξακολουθῶ νὰ τῆ διατηρῶ ἀκμαία, καὶ τὸν μεγάλο καὶ θερμὸ θαυμαστή μου, καὶ ἂν ἀκόμα φύγουμε σὲ πιὸ ἔρημο ἀπὸ τὸ χωριὸ αὐτό, τὸν περιφέρω παντοῦ ἔχοντάς τον χαραγμένο στὸ νοῦ μου. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ γνήσια ἀγάπη· δὲν ἐξαλείφεται οὔτε ἀπὸ τὸν χρόνον οὔτε ἀπὸ τὸν τόπον, οὔτε ἀπὸ τὴν ἀπόσταση τοῦ δρόμου, οὔτε ἀπὸ τὴν περίστασιν τῶν πραγμάτων. Καὶ αὐτὸ τὸ ξέρεις καὶ σύ, ἐπειδὴ γνωρίζεις νὰ ἀγαπᾷς γνήσια.

139

ΣΤΟΝ ΕΠΑΡΧΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟ

Ἐσὺ βέβαια εἶπες ὅτι θὰ θεωρήσεις ὡς δεῖγμα μεγάλο τοῦ ἐνδιαφέροντός μου γιὰ σένα, ἐὰν φθάσει καὶ δευτέρα ἐπιστολή, μετὰ τῆ πρώτη, πρὸς τὴν ἐκλαμπρότητά σου. Ἐγὼ ὅμως, ἐὰν θὰ βρίσκω εὐκόλα ἀνθρώπους ποὺ θὰ μὲ ἐξυπηρετοῦν γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτό, θὰ μπορούσα νὰ στέλνω πλῆθος γραμμάτων πρὸς ἓνα ἄνδρα τόσο ἀγαθὸ καὶ ἐπιεικῆ καὶ σφοδρὸ φίλον μου, ὁ ὁποῖος μὲ τόση λαχτάρα δέχεται τὶς ἐπιστολές μου. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ, παρακαλῶ τὴν ἐκλαμπρότητά σου νὰ μὴ μετρᾷ τὴν ἀγάπη μου μετὰ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐπιστολῶν, ἀλλὰ εἴτε σιωπῶ εἴτε γράφω, νὰ διατηρεῖς ἀμετακίνητη τὴ γνώμη ποὺ εἶχες καὶ πρὶν γιὰ τὴν ἀγάπη μου, ἀναλογιζόμενος ὅτι τὴ σιγή μου τὴν κάνει πιὸ μακρὰ ὄχι ἢ ὀκνηρία τῆς διαθέσεως, ἀλλὰ ἡ ἐρημία τοῦ τόπου.

140

ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΩΤΟ

Εἶχα μεγάλη παρηγοριὰ στὴ τόση ἐρημίᾳ τὸ νὰ μπορῶ συνεχῶς νὰ γράφω στὴ γλυκύτητά σου· ὅμως καὶ αὐτὸ μοῦ τὸ ἀφῆρεσε ἡ δοκιμασία τῶν ἰσαυρικῶν δεινῶν. Γιατὶ μὲ τὸν ἐρχομὸ τῆς ἀνοιξης ἀνθισαν καὶ οἱ ἐπιθέσεις ἐκείνων ποὺ ἔχουν ξεχυθεῖ παντοῦ στοὺς δρόμους, κάνοντες τὶς λεωφόρους ἀδιάβατους σὲ ὄλους καὶ ἤδη καὶ γυναῖκες ἐλεύθερες αἰχμαλωτίσθηκαν καὶ ἄνδρες σφάχτηκαν. Γι'

παρακαλῶ συγγινώσκειν ἡμῖν μὴ συνεχῶς γεγραφηκόσιν. Ἐπειδὴ δὲ εὖ οἶδα, ὅτι περισπούδαστόν σοι μανθάνειν τὰ περὶ τῆς ὑγιείας ἡμῶν, δεινοπαθήσαντες χαλεπῶς κατὰ τὸν παρελθόντα χειμῶνα, 10 ὀλίγον ἀνηνέγκαμεν νῦν, καὶ διαταχθέντες πάλιν τῇ ἀνωμαλίᾳ τοῦ ἀέρος (καὶ γὰρ καὶ νῦν χειμῶν ἐνταῦθα ἀκμάζων), ὁμῶς προσδοκῶμεν τὰ λείψανα τῆς ἀρρωστίας ἀποθέσθαι, καθαροῦ φανέντος τοῦ θέρους. Οὐδὲν γὰρ ἡμῶν τὸ σῶμα οὕτως λυμαίνεται, ὡς κρυμός, οὔτε ὀνίνησιν, ὡς θέρος, καὶ ἡ τοῦ θάλπεσθαι παραμυθία.

ΡΜΑ'

ΘΕΟΔΟΤΩ, ΑΠΟ ΚΟΝΣΟΥΛΑΡΙΩΝ

Πολλά σοι τὰ ἀγαθὰ γένοιτο, ὅτι τὸν υἱὸν μετὰ τοσαύτης ὑπεδέξω τιμῆς. Τοῦτο γὰρ αὐτὸς ἡμῖν ἐδήλωσε καὶ οὐκ ἔκρυψεν, ὁμοῦ τε τὴν περὶ τὸν πατέρα εὐγνωμοσύνην ἐπιδεικνύμενος καὶ ἡμᾶς πολλῆς ἐμπλῆσαι βουλόμενος ἡδονῆς. Ἐπεὶ καὶ ἡμετέραν διπλῆν ἡγοῦμεθα 5 εἶναι τὴν τιμὴν, τῷ τε ἡμᾶς αὐτοὺς εὖ πεπονθέναι νομίζειν, ἅπερ ἂν ἐκεῖνος εὖ πάθῃ, τῷ τε καὶ ἀπὸ τῶν γραμμάτων τῶν ἡμετέρων πολλῆν αὐτῷ γενέσθαι τὴν προσθήκην ταυτησὶ τῆς εὐνοίας.

Μένε δὴ, δέσποτά μου αἰδεσιμώτατε καὶ εὐγενέστατε, θεραπεύων τὸ καλὸν τοῦτο φυτόν. Τίς δὲ ἔσται τῆς θεραπείας ὁ τρόπος; 10 Ἦν τὸν ἔρωτα τῆς καλλίστης ταύτης φιλοσοφίας, ἦν μέτεισι νῦν, τρέφῃς ἐν αὐτῷ διηνεκῶς καὶ ἀκμάζειν παρασκευάζῃς· οὕτω γὰρ καὶ ταχεῖς ἡμῖν οἶσει τοὺς καρπούς. Αἶ γὰρ γενναῖαι ψυχαὶ οὐ μιμοῦνται τὴν βραδυτῆτα τουτωνὶ τῶν φυτῶν, τῶν τοῖς κόλποις τῆς γῆς παρακατατιθεμένων, ἀλλ' ὁμοῦ τε φυτεύονται ἐν τῇ καλλίστῃ 15 τῆς ἀρετῆς ταύτης ἐπιθυμία, καὶ πρὸς αὐτὸν ἀνατείνονται τὸν οὐρανόν, καὶ τοσαύτην ἐπιδείκνυνται τῶν καρπῶν τὴν φορὰν, ὡς ἅπαντα ἀποκρύπτειν πλοῦτον καὶ τῇ δασιλείᾳ καὶ τῇ φύσει. Οὐ γὰρ τῷ παρόντι συγκαταλύονται βίῳ, ἀλλὰ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἡμῖν συναποδημοῦσι ζωήν.

1. Ὁ γιὸς τοῦ Θεοδότου, γιὰ τὸν ὁποῖο τὸν ἐπαινεῖ ὁ ἱερὸς συγγραφέας, εἶναι ὁ Θεόδοτος ὁ ἀναγνώστης, γιὰ τὸν ὁποῖο κάνει λόγο καὶ στὴν 16ῃ ἐπιστολῇ του, καὶ πρὸς τὸν ὁποῖο ἔχει ἐπίσης στείλει τίς 102 καὶ 136 ἐπιστολές.

αὐτὸ παρακαλῶ νὰ μὲ συγχωρεῖς πὺ δὲν σοῦ γράφω συχνά. Ἐπειδὴ ὁμως γνωρίζω καλὰ ὅτι σοῦ εἶναι σπουδαῖο νὰ μαθαίνεις τὰ τῆς υἰείας μου, ἀφοῦ δεινοπάθησα τρομερὰ κατὰ τὴ διάρκεια τοῦ χειμῶνα πὺ πέρασε, συνῆλθα λίγο τώρα, καὶ μάλιστα εἶχα κάποια διαταραχὴ πάλι μὲ τὴν ἀκαταστασία τοῦ ἀέρα (γιατὶ καὶ τώρα ἐδῶ εἶναι χειμῶνας τραχύς), ὁμως ἐλπίζω νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὰ κατάλοιπα τῆς ἀρρώστιας τώρα πὺ ἔρχεται ὀριστικὰ τὸ καλοκαίρι. Γιατὶ τίποτε δὲν ταλαιπωρεῖ τὸ σῶμα μου τόσο πολὺ, ὅσο τὸ κρῦο, οὔτε τὸ ὠφελεῖ τόσο, ὅσο τὸ καλοκαίρι καὶ ἡ παρηγοριὰ τῆς ζέστης.

141

ΣΤΟΝ ΑΥΛΙΚΟ ΘΕΟΔΟΤΟ

Εἶθε νὰ συμβοῦν πολλὰ ἀγαθὰ, ἀφοῦ ὑποδέχθηκες τὸ γιό σου¹ μὲ τόση τιμὴ. Αὐτὸ μοῦ τὸ φανέρωσε ὁ ἴδιος καὶ δὲν τὸ κράτησε μυστικό, θέλοντας ἔτσι συγχρόνως καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη του πρὸς τὸν πατέρα νὰ δείξει, καὶ ἐμένα νὰ μὲ γεμίσει μὲ μεγάλη χαρά. Ἐλλωστε αὐτὸ ἔχω τὴ γνώμη ὅτι εἶναι καὶ γιὰ μένα διπλῆ τιμὴ, γιατί νομίζω πῶς καὶ ἐγὼ νοιώθω εὐτυχής, ὅταν ἐκεῖνος εὐτυχεῖ, ἀλλὰ καὶ γιατί τὰ γράμματα τὰ δικά μου συνέβαλαν πολὺ σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴ χαρά.

Συνέχιζε λοιπόν, αἰδεσιμώτατε καὶ εὐγενέστατε δεσπότη μου, νὰ καλλιεργεῖς αὐτὸ τὸ καλὸ φυτό. Ποιὸς ὁμως θὰ εἶναι ὁ τρόπος τῆς καλλιέργειας; Νὰ καλλιεργεῖς μέσα του διαρκῶς τὸν ἔρωτα αὐτῆς τῆς τόσο καλῆς φιλοσοφίας, τὴν ὁποία μετέρχεται τώρα, καὶ νὰ τὸν προετοιμάζεις νὰ προοδεύει. Γιατὶ ἔτσι θὰ φέρει σὲ μᾶς γρήγορα καρπούς. Γιατὶ οἱ γενναῖες ψυχές δὲν μιμοῦνται τὴν ἀργοπορία αὐτῶν ἐδῶ τῶν φυτῶν, πὺ ἔχουν φυτευθεῖ στοὺς κῶλπους τῆς γῆς, ἀλλὰ, συγχρόνως μὲ τὸ φύτευμά τους στὴν πιὸ καλὴ ἐπιθυμία τῆς ἀρετῆς αὐτῆς, ἀνυψώνονται καὶ πρὸς τὸν ἴδιο τὸν οὐρανὸ καὶ παρουσιάζουν τόση καρποφορία, ὥστε νὰ καλύπτει ὅλο τὸν πλοῦτο καὶ στὴν ἀφθονία καὶ στὴν ποιότητα. Γιατὶ δὲ καταργοῦνται οἱ καρποὶ αὐτοὶ μαζί μὲ τὴν ἐδῶ ζωὴ, ἀλλὰ ἀποδημοῦν μαζί μας πρὸς τὴ μέλλουσα ζωὴ.

PMB'

ΕΛΠΙΔΙΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Γλώττη μὲν ὀλιγάκις, γνώμη δὲ πολλάκις ἐπεστάλκαμέν σου τῇ θεοσεβείᾳ καὶ καθ' ἐκάστην συγγινόμεθα τὴν ἡμέραν, καὶ ταύτης οὐκ ἰσχύει τῆς συνουσίας ἡμᾶς ἀποστερηῆσαι οὐ χρόνου πλῆθος, οὐχ ὁδοῦ μῆκος, οὐ πραγμάτων περίστασις. Τοιαύτη γὰρ τῆς ἀγάπης ἢ 5 φύσις· οὐδενὶ τούτων εἶκει οὐδὲ παραχωρεῖ, ἀλλ' ἔστηκε πάντων ὑψηλοτέρα γινομένη.

Μὴ τοίνυν τῷ τῶν ἐπιστολῶν ἀριθμῷ, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, μέτρει τὸ φίλτρον, ὃ περὶ τὴν σὴν ἔχομεν ἐμμέλειαν, ἀλλ' εἰδὼς ἡμῶν τὴν γνώμην καὶ τὴν διάθεσιν, ἣν ἀεὶ περὶ 10 τὴν εὐλάβειαν ἐπεδειξάμεθα τὴν σὴν, μηδὲν ἀπὸ τῆς μακρᾶς ταύτης σιγῆς ὑπόπτει. Ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς, ὀλιγάκις δεξάμενοι γράμματα παρὰ τῆς σῆς διαθέσεως, οὐδὲ ἐντεῦθεν ραθυμότερόν σε περὶ ἡμᾶς γεγενῆσθαι νομίζομεν, ἀλλ' ἴσμεν σαφῶς καὶ πεπιστεύκαμεν, ὅτι μένεις ἀνθοῦσαν διατηρῶν τὴν περὶ ἡμᾶς διάθεσιν, οὐ μόνον οὐκ ἀναπί- 15 πτων ἐκ τῆς συνεχείας τῶν ἐπαγομένων δεινῶν, ἀλλὰ καὶ σφοδρότερος γινόμενος περὶ ἡμᾶς, καὶ τούτου σοι χάριν ἴσμεν πολλήν.

Ἐπειδὴ δὲ εὖ οἶδ' ὅτι καὶ τὰ ἡμέτερα βούλει μανθάνειν, ὑγείας ἀπολαύομεν καὶ ἀπραγμοσύνης πολλῆς καὶ ἡσυχίας καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ διάγομεν, τῶν ἰσαυρικῶν τέως ἀπηλλαγμένοι θορύβων. Τὸν γὰρ 20 χειμῶνα λοιπὸν τῆς Ἀρμενίας φέρειν ἐμελέτησα, βλαπτόμενος μὲν ἡρέμα βλάβην, ὄσπην εἰκὸς οὕτως ἀσθενεῖ σώματι κεχρημένον· περιγενόμενος δὲ τῷ διηνεκῶς οἴκοι κατακεκλειῖσθαι, ὅταν ἀφόρητος ὁ κρυμὸς ἦ, καὶ ὀλιγάκις τῶν προθύρων προκύπτειν. Ὡς τῶν γε ἄλλων ὠρῶν τοῦ ἔτους σφόδρα ἡδίστων ἀπολελεύκαμεν, ὡς δυνηθῆ- 25 ναι εὐκόλως καὶ τὴν ἐκ τοῦ χειμῶνος ἐγγινομένην ἡμῖν διορθώσασθαι ἀρρωστίαν.

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ

Μὲ τὴ γλῶσσα βέβαια λίγες φορές ἔγραψα στὴ θεοσέβειά σου, μὲ τὴ σκέψη ὅμως πολλές, καὶ τὴν συναναστρεφόμαι κάθε μέρα, καὶ αὐτὴ τὴ συναναστροφή δὲν μπορεῖ νὰ μοῦ τὴ στερήσει οὔτε ὁ πολὺς χρόνος, οὔτε ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου, οὔτε ἡ δυσκολία τῆς καταστάσεως. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ φύση τῆς ἀγάπης· μὲ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν ὑποχωρεῖ, οὔτε παραμερίζεται, ἀλλὰ στέκεται ὀρθία καὶ γίνεται πιὸ ψηλὴ ἀπὸ ὅλα.

Μὴ μετρᾶς λοιπὸν μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν ἐπιστολῶν¹, ἐντιμότετε καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, τὴν ἀγάπη πού τρέφω γιὰ τὴ χάρη σου, ἀλλὰ, γνωρίζοντας τὴ γνώμη καὶ τὰ αἰσθήματα πού ἔδειξα πάντοτε πρὸς τὴν εὐλάβειά σου, μὴ ὑποψιάζεσαι τίποτε ἀπὸ αὐτὴ τὴ μακρὰ σιγὴ μου. Γιατὶ καὶ ἐγώ, ἂν καὶ λίγες φορές πῆρα γράμματα ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου, δὲν συμπεραίνω ἀπὸ αὐτὸ ὅτι ἔγινες πιὸ ἀδιάφορος πρὸς ἐμένα, ἀλλὰ γνωρίζω μὲ σαφήνεια καὶ πιστεύω ὅτι ἐξακολουθεῖς νὰ διατηρεῖς ἀκμαῖα τὰ πρὸς ἐμένα αἰσθήματά σου, καὶ ὄχι μόνο δὲν ἀποθαρρύνεσαι ἀπὸ τὴ διάρκεια τῶν κακῶν πού προκαλοῦνται, ἀλλὰ γίνεσαι καὶ πιὸ πιστὸς φίλος μου, καὶ γι' αὐτὸ σοῦ εἶμαι πολὺ εὐγνώμων.

Ἐπειδὴ ὅμως γνωρίζω καλὰ ὅτι θέλεις νὰ μαθαίνεις καὶ τὰ δικά μου, σὲ πληροφορῶ ὅτι ἀπολαμβάνω υἰεία καὶ ἀμεριμνησία πολλὴ καὶ ἡσυχία, καὶ ζοῦμε μὲ ἀσφάλεια, ἀπαλλαγμένοι τελευταῖα ἀπὸ τὶς ταραχὲς τῶν Ἰσαύρων. Τὸν χειμῶνα πάντως τῆς Ἀρμενίας φρόντισα νὰ τὸν περάσω ἔτσι, ὥστε νὰ μὲ προξενεῖ μικρὴ βλάβη, ὅσο εἶναι φυσικὸ νὰ βλάπτει ἓνα τόσο ἐξασθενημένο σῶμα, καὶ κατάφερα νὰ ξεπεράσω τὴ βλάβη μὲ τὸ νὰ μένω κατάκλειστος στὸ σπίτι, ὅταν τὸ κρῦο ἦταν ἀφόρητο, σκύβοντας μόνο πότε—πότε ἀπὸ τὰ παράθυρα. Ὅσο γιὰ τὶς ἄλλες ἐποχὲς τοῦ ἔτους τὶς πέρασα πολὺ εὐχάριστα, γιὰ νὰ μπορέσω εὐκόλα νὰ ξεπεράσω καὶ τὴν ἀρρώστια πού μὲ βρῆκε τὸ χειμῶνα.

1 Εἶναι τουλάχιστον ἡ πέμπτη φορὰ πού τοῦ γράφει (βλ. Ἐπιστολὴ 25,114,131,138).

ΡΜΓ'

ΠΟΛΥΒΙΩ.

Τοῦ μὲν ἐδάφους καὶ τῶν τοίχων τῆς πόλεως ἐκβεβλήμεθα, τῆς δὲ κυρίως πόλεως οὐ μετωκίσθημεν. Εἰ γὰρ ὑμεῖς ἢ πόλις, μεθ' ὑμῶν δὲ ἡμεῖς ἀεὶ καὶ ἐν ὑμῖν, εἵδηλον ὅτι καὶ ἐνταῦθα διάγοντες, τὴν πόλιν οἰκοῦμεν ἐκείνην· καὶ γὰρ ἐνδιαιτώμεθα ὑμῶν ταῖς ψυ-
5 χαῖς, εὖ οἶδ' ὅτι, καὶ ὄπουπερ ἂν ἀπίωμεν, καὶ πάντας ὑμᾶς τοὺς σφοδροὺς ἡμῶν ἐραστὰς ἐπὶ διανοίας περιφέροντες ἄπιμεν. Τοῦτο ἡμᾶς οὐτε τὴν ἐρημίαν τοῦ χωρίου τούτου (καὶ γὰρ πάσης τῆς οἰκου-
μένης ἐστὶν ἐρημότατον), οὐτε τὴν πολιορκίαν τῶν ληστῶν (καὶ γὰρ καθ' ἐκάστην πολιορκεῖται τὴν ἡμέραν), οὐ τὸν ἐντεῦθεν τικτόμενον
10 λιμὸν ἀφήσιν ὄραν· ἐπειδὴ τὸ μὲν σῶμα ἡμῖν ἐνταῦθα ἴδρυται, ἢ δὲ ψυχὴ παρ' ὑμῖν διηνεκῶς.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῖς οὕτω διακειμένοις ποθεινὴ σφόδρα καὶ περισπούδαστος καὶ ἡ σωματικὴ παρουσία καὶ λυπεῖ μὴ γινομένη, τοῦτο δὲ τέως γενέσθαι οὐκ ἔνι, ἔνι δὲ αὐτῇ φάρμακον μέγιστον ἢ διὰ τῶν
15 γραμμάτων συνουσία, παρέχε ταύτην ἡμῖν μετὰ δασιλείας πολλῆς, καὶ ταύτης ἀπηλλάγμεθα τῆς ἀθυμίας. Ἰκανὸς γὰρ σύ, δέσποτά μου θαυμασιώτατε, καὶ διὰ γραμμάτων σοφίζεσθαι παρουσίας ἡδονήν.

ΡΜΔ'

ΔΙΟΓΕΝΕΙ.

Ἐρημον μὲν ἢ Κουκουσὸς χωρίον καὶ ἄλλως εἰς οἴκησιν σφα-
λερόν, διηνεκεῖ φόβῳ τῶν ληστῶν πολιορκούμενον, σὺ δὲ αὐτὴν καὶ ἀπὼν παράδεισον εἶναι πεποίηκας. Ὅταν γὰρ σου τὸν ζῆλον ἀκού-
σωμεν τὸν πολύν, τὴν ἀγάπην τὴν περὶ ἡμᾶς, τὴν γνησίαν καὶ θερ-
5 μὴν (οὐδὲν γὰρ ἡμᾶς λανθάνει καὶ ἐκ τοσούτου καθημένους διαστή-

143

ΣΤΟΝ ΠΟΛΥΒΙΟ

Ἄπο τὸ ἔδαφος βέβαια καὶ τὰ τεῖχη τῆς πόλεως ἐκδιώχθηκα, ἀπὸ τὴν κυρίως πόλη ὅμως δὲ μετανάστευσα. Γιατί, ἂν ἐσεῖς εἴστε ἡ πόλη καὶ ἐγὼ εἶμαι πάντοτε μαζί σας καὶ ἀνάμεσά σας, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι, ἂν καὶ ζῶ ἐδῶ, κατοικῶ στὴν πόλη ἐκείνη· γιατί ζῶ μέσα στὶς ψυχές σας, καὶ γνωρίζω καλᾶ ὅτι, ὅπου καὶ ἂν πηγαίνω, πηγαίνω φέρνοντας στὴ σκέψη μου ὄλους ἐσᾶς τοὺς πιστοὺς μου φίλους. Αὐτὸ δὲν μὲ ἀφήνει νὰ βλέπω οὔτε τὴν ἔρημιᾶ τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ (ποὺ εἶναι τὸ πιὸ ἔρημο ὅλης τῆς οἰκουμένης), οὔτε τὶς πολιορκίες τῶν ληστῶν (ποὺ πράγματι εἶναι καθημερινές), οὔτε τὴν ἔλλειψη τροφῶν ποὺ προκαλεῖται ἀπὸ τὶς πολιορκίες. Γιατί τὸ σῶμα μου βέβαια εἶναι ἐγκαταστημένο ἐδῶ μαζί μου, ἡ ψυχὴ μου ὅμως βρίσκεται διαρκῶς κοντὰ σας.

Ἄλλά, ἐπειδὴ γιὰ ἐκείνους ποὺ διατελοῦν σὲ τέτοια ψυχικὴ κατάσταση εἶναι πολὺ ἐπιθυμητὴ καὶ σημαντικὴ καὶ ἡ σωματικὴ παρουσία, καὶ τοὺς στενοχωρεῖ ὅταν δὲν πραγματοποιεῖται, καὶ αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ γίνεῖ, εἶναι ὅμως γι' αὐτὴ τὴν ἀπουσία βάλσαμο μεγάλο ἢ διὰ τῶν γραμμάτων ἐπικοινωνία, δίνε μου αὐτὴ τὴν εὐκαιρία συναναστροφῆς μὲ πολλὴ ἀφθονία καὶ θὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴ στενοχώρια ποὺ μὲ κατέχει. Γιατί ἐσύ, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, εἶσαι ἰκανὸς καὶ μὲ τὰ γράμματα νὰ προκαλεῖς εὐχαρίστηση πραγματικῆς παρουσίας.

144

ΣΤΟ ΔΙΟΓΕΝΗ

Ἡ Κουκουσὸς εἶναι ἔρημο χωριὸ καὶ ὅπωςδὴποτε ἐπικίνδυνο γιὰ διαμονή, ἀφοῦ πολιορκεῖται ἀπὸ τὸν διαρκῆ φόβο τῶν ληστῶν· ἐσὺ ὅμως, ἂν καὶ εἶσαι ἀπὼν, τὴν ἔκανες νὰ μοιάζει σὰν παράδεισος. Γιατί ὅταν ἀκοῦω τὸν μεγάλο ζῆλο σου, τὴν ἀγάπη σου γιὰ μένα τὴ γνήσια καὶ θερμὴ (γιατί τίποτε δὲ μοῦ διαφεύγει, ἔστω καὶ

ματος), ὡς θησαυρὸν μέγιστον ἔχοντες καὶ πλοῦτον ἄφατον, τὴν διάθεσίν σου τῆς ἐμμελείας, καὶ ἐν ἀσφαλεστάτῃ πόλει διατρίβειν ἡγούμεθα, ὑπὸ τῆς τοσαύτης εὐφροσύνης πεπερούμενοι, καὶ μεγίστην παράκλησιν ἐντεῦθεν καρπούμενοι.

10 Ἴν' οὖν καὶ ἕτερα προσθήκη γένηται ἡμῖν ἡδονῆς, παρακαλῶ καὶ γράμματα ἡμῖν χαρίζου, τὰ περὶ τῆς ὑγείας δηλοῦντα τῆς σῆς. Εἰ γὰρ καὶ ἐργῶδες τοῦτο, διὰ τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος καὶ τὸ σφόδρα ἀπωκίσθαι τῆς δημοσίας τουτὶ τὸ χωρίον ὁδοῦ, ἀλλὰ τῶ οὕτως φιλοῦντι, ὡς αὐτὸς οἶσθα φιλεῖν, καὶ τὰ δύσκολα εὐκόλα γίνονται.

15 Ἐννοήσας τοίνυν ἡλικίην ἡμῖν χαρῆ χάριν τῇ πυκνότητι τῶν τοιούτων γραμμάτων, παρέχε καὶ ταύτην ἡμῖν τὴν εὐφροσύνην· καὶ γὰρ σφόδρα ἀλοῦμεν, ὅτι δεύτερον ἐπεσταλκότες ἤδη, οὐδὲ ἅπαξ ἐδεξάμεθα γράμματα τῆς σῆς ἐμμελείας.

ΡΜΕ'

ΝΙΚΟΛΑΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐβουλόμην καὶ αὐτὸς καὶ σφόδρα ἐπεθύμουν ἰδεῖν σου τὴν ἐμμέλειαν καὶ περιπτύξασθαι, καὶ τοῦτο οἶσθα καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων. Φιλεῖν γὰρ εἰδῶς γνησίως καὶ τοὺς γνησίως φιλοῦντας διαγινώσκειν ἐπίστασαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἔστι, ὅπερ ἔστι ποιῶ, 5 τέως γράφω, προσαγορεύω, γράμματα ἀπαιτῶ, τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς ὑμῖν πυκνότερον δηλοῦντα. Χαρίζου δὲ ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν. Εἰ γὰρ καὶ μὴ δεῖ σοι παρακλήσεως εἰς τοῦτο, οὐ παυσόμεθά σε ἀναμιμνήσκοντες ὑπὲρ τούτου. Οὐ γὰρ μικρὰ παράκλησις ἡμῖν καὶ παραμυθία καὶ τῆς ἐρημίας καὶ τῶν φόβων τῶν καθημερινῶν, τῶν 10 ἀπὸ τῆς ἐφόδου γινομένων τῆς ληστρικῆς, καὶ τῆς τοῦ σώματος ἀρρωστίας καὶ τῶν ἄλλων περιστάσεων, τὸ μανθάνειν περὶ τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς ὑμῶν, ὅτι τε ἔρρωσθε καὶ ὑγιαίνετε καὶ κατὰ ροῦν ὑμῖν ἅπαντα φέρεται, κἂν μυρίους ἡμῖν λέγῃς χειμῶνας. Πῶς καὶ τίνι τρόπῳ; Ὅτι ἔστι τὸν γενναῖον καὶ ἐγρηγορότα καὶ νήφοντα καὶ ἐν

ἂν βρισκόμαι σὲ τόσο μεγάλη ἀπόσταση), ἔχοντας ὡς θησαυρὸ πολὺ μεγάλο καὶ πλοῦτο ἀπερίγραπτο τὰ αἰσθήματα τῆς χάριτός σου, ἀναζωογονούμενος ἀπὸ τὴν τόσο μεγάλη χαρὰ, καὶ σὲ πολὺ ἀσφαλῆ πόλῃ νομίζω ὅτι ζῶ, καὶ μεγάλη παρηγοριὰ ἀπὸ αὐτὸ δέχομαι.

Γιὰ νὰ προστεθεῖ λοιπὸν καὶ ἄλλη εὐχαρίστηση σὲ μένα, παρακαλῶ νὰ μοῦ χαρίζεις καὶ γράμματα πού νὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν υἰεία σου. Ἐὰν καὶ βέβαια αὐτὸ εἶναι δύσκολο, ἐξαιτίας τῆς ἀποστάσεως τοῦ δρόμου καὶ τοῦ ὅτι τὸ χωριὸ αὐτὸ εἶναι κτισμένο πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὸ δημόσιο δρόμο, ὅμως γιὰ ἐκεῖνον πού ἀγαπᾷ πολὺ, ὅπως ἐσὺ ξέρεις νὰ ἀγαπᾷς, καὶ τὰ δύσκολα γίνονται εὐκόλα.

Κατανοώντας λοιπὸν πόσο μεγάλη χαρὰ θὰ μοῦ χαρίσεις, δίνε μου καὶ αὐτὴ τὴν εὐφροσύνη, γιὰτὶ πονῶ πολὺ ἀπὸ τὸ ὅτι, ἐνῶ σοῦ ἔγραψα γιὰ δεύτερη ἤδη φορά, οὔτε μιὰ φορά δὲν πῆρα γράμμα τῆς χάριτός σου.

145

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΝΙΚΟΛΑΟ

Ἦθελα καὶ ἐγὼ καὶ ἐπιθυμοῦσα πολὺ νὰ σὲ δῶ καὶ νὰ σὲ ἀγκαλιάσω, καὶ τὸ γνωρίζεις αὐτὸ καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ γράμματά μου. Γιατί, ἐπειδὴ ξέρεις νὰ ἀγαπᾷς εἰλικρινά, ξέρεις νὰ ἀναγνωρίζεις καὶ ἐκείνους πού ἀγαποῦν εἰλικρινά. Ὅμως, ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ, κάνω ὅ,τι εἶναι δυνατὸ, κατὰ πρῶτον γράφω, στέλνω χαιρετίσματα, ζητῶ γράμματα, πού νὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν υἰεία σου πῶ συχνά. Κάνε μου λοιπὸν τὴ χάρη αὐτή. Ἐὰν καὶ βέβαια δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ σὲ παρακαλέσω γι' αὐτό, ἐγὼ ὅμως δὲ θὰ παύσω νὰ σοῦ τὸ ὑπενθυμίζω. Γιατί δὲν εἶναι μικρὴ παρηγοριὰ καὶ ἀνακούφιση ἀπὸ τὴν ἔρημιὰ καὶ τοὺς καθημερινοὺς φόβους, πού προκαλεῖ ἡ ἐπίθεση τῶν ληστῶν, καὶ ἀπὸ τὴ σωματικὴ ἀσθένεια καὶ τίς ἄλλες δοκιμασίες μου, τὸ νὰ μαθαίνω γιὰ σᾶς πού μὲ ἀγαπᾶτε, ὅτι εἴσθε καλὰ καὶ υἰγιαίνετε καὶ ὄλα ἐξελίσσονται ὁμαλά, κι ἂν ἀκόμα μοῦ μιλᾷς γιὰ μῦριες ἀναταραχές. Πῶς καὶ μὲ ποιό τρόπο; Ὅτι εἶναι δυνατὸ ὁ γενναῖος καὶ ἐπάγρυπνος καὶ νηφάλιος νὰ πλέει καὶ μέσα σὲ ταραγ-

15 ταραττομένω πραγμάτων πελάγει ἐξουρίας πλεῖν, ὡσπερ καὶ τὸν χαῦνον καὶ ἀναπεπτωκότα καὶ κείμενον ὕπτιον, καὶ ἐν γαλήνῃ διαταράττεσθαι καὶ θορυβεῖσθαι.

PMS'

**ΘΕΟΔΩΤΩ, ΝΙΚΟΛΑΩ, ΧΑΙΡΕΑ,
ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙ**

Ἵμεῖς μὲν τῶν Ἰσαύρων αἰτιᾶσθαι τὴν καταδρομὴν τῆς ἀπουσίας τῆς ὑμετέρας, ἐγὼ δὲ ὑμᾶς καὶ περαῖναί φημι καὶ σὺν ἡμῖν εἶναι καὶ οὐδὲν οὐδὲ ἐντεῦθεν γενέσθαι κώλυμα πρὸς τὴν ἀφιξίν ὑμῶν. Τοιαῦτα γὰρ τῆς ἀγάπης τὰ πτερά· ἀθρόον καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐ-
5 κολίας πανταχοῦ παραγίνεται, κἂν μυρία τὰ κωλύματα ἦ. Εἰ δὲ τῆς σωματικῆς ὑμῶν ἀπεστερημέθα παρουσίας, μὴ διαλίπητε εὐχόμενοι, καὶ δώσει ταῦτα ὁ φιλόανθρωπος Θεός. Ἐπεὶ καὶ αὐτὸς διηνεκῶς ὑμᾶς ἐν διανοίᾳ περιφέρων, οὐχ ὡς ἔτυχε καὶ τῆς κατ' ὄψιν ἐρῶ συντυχίας, καὶ εὖ οἶδ' ὅτι καὶ αὐτὴ ἔσται, μετὰ ἐκτενείας ὑμῶν
10 παρακαλούντων τὸν δυνάμενον πάντα λῦσαι χειμῶνα καὶ εἰς γαλήνην λευκὴν ἀπαντα ἀγαγεῖν.

Ἵνα δὲ καὶ τὰ ἡμέτερα μαθόντες εὐφραίνησθε, πολλῆς ἀπολαύομεν ἡσυχίας καὶ ἀπραγμοσύνης, τὸ σῶμα ἡμῖν, καίτοι πολλῶν ὄντων τῶν λυμαινομένων αὐτοῦ τὴν ὑγείαν· καὶ γὰρ ἰατρῶν σπάνις καὶ
15 ἀναγκαίων ἀπορία (οὐδὲν γὰρ ἔστιν ὦνιον ἐνταῦθα, οὐ φαρμάκων εὐπορία) καὶ ἀέρος δυσκρασία (τοῦ κρυμοῦ γὰρ οὐκ ἔλαττον ἡμᾶς τὸ θέρος λυπεῖ, ἀπεναντίας τοῦ κρυμοῦ μιμούμενος τὴν σφοδρότητα) καὶ πολιορκία χαλεπὴ καὶ διηνεκῆς καὶ συνεχεῖς καὶ ἐπάλληλοι φόβοι τῶν Ἰσαυρικῶν ἐφόδων· τούτων τοίνυν καὶ ἐτέρων πλειόνων
20 ὄντων τῶν διαφθειρόντων τὴν ρῶσιν ἡμῖν, τέως τοῦ μὲν κινδύνου τοῦ χαλεποῦ καὶ τῆς τοιαύτης ἀπηλλάγμεθα ἀρρωστίας, ὑγιαίνομεν δὲ τινα ὑγείαν σύμμετρον.

Μὴ δὴ διαλίπητε καὶ αὐτοὶ συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλοντες καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας εὐαγγελιζόμενοι. Καὶ γὰρ παράκλησιν

μένο πέλαγος περιστάσεων με οὔριο άνεμο, ὅπως και ὁ νωθρός και δειλός και ὁ ξαπλωμένος ἀνάσκελα και ὅταν ἀκόμα ἐπικρατεῖ γαλήνη ταράσσεται και ἀναστατώνεται.

146

**ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟΥΣ
ΘΕΟΔΟΤΟ, ΝΙΚΟΛΑΟ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΑ**

Ἐσεῖς βέβαια προβάλλετε σάν δικαιολογία τῆς ἀπουσίας σας τὴν ἐπιδρομὴ τῶν Ἰσαύρων, ἐγὼ ὅμως λέω ὅτι εἶστε παρόντες και βρισκόσαστε μαζί μου και τίποτε οὔτε ἀπὸ αὐτὸ δὲ θὰ γίνεи ἐμπόδιο γιὰ τὸν ἐρχομὸ σας. Γιατὶ τέτοια εἶναι τὰ φτερά τῆς ἀγάπης· μέσα σὲ μιὰ στιγμή και με πολλὴ εὐκολία πηγαίνουν παντοῦ, ἔστω και ἂν ὑπάρχουν μυριάδες ἐμπόδια. Ἄν και λοιπὸν στεροῦμαι τὴ σωματικὴ παρουσία σας, μὴ παραλείπετε νὰ προσεύχεσθε, και θὰ δώσει και αὐτὰ ὁ φιλόανθρωπος Θεός. Γιατὶ και ἐγὼ φέρνοντάς σας πάντοτε στὸ νοῦ μου, δὲν ἐπιθυμῶ λίγο και τὴν προσωπικὴ σας συνάντηση, και γνωρίζω καλὰ ὅτι και ἡ συνάντηση αὐτὴ θὰ γίνεи, ἐάν παρακαλεῖτε ἀκατάπαυστα αὐτὸν ποὺ μπορεῖ νὰ διαλύσει κάθε ἀναταραχὴ και νὰ ὀδηγήσει τὰ πάντα σὲ ὠραία γαλήνη.

Γιὰ νὰ χαρεῖτε ὅμως μαθαίνοντας και τὰ δικά μου, σᾶς πληροφορῶ ὅτι ἀπολαμβάνω πολλὴ ἡσυχία και ἀμεριμνησία, ὡς πρὸς τὸ σῶμα μου, ἂν και βέβαια πολλὰ εἶναι ἐκεῖνα ποὺ ὑποσκάπτουν τὴν ὑγεία μου· γιατὶ και ἔλλειψη γιατρῶν ὑπάρχει και στέρηση τῶν ἀναγκαίων γιὰ τὴ ζωὴ (κανένα τρόφιμο δὲν ὑπάρχει ἐδῶ, οὔτε φάρμακο) και δύσκολες καιρικὲς συνθήκες (τὸ καλοκαίρι δὲν μᾶς στενοχωρεῖ λιγότερο ἀπὸ τὸ κρῦο, ἀλλ' ἀπεναντίας μιμεῖται τὴν δριμύτητα τοῦ χειμῶνα) και πολιορκία φοβερὴ και διαρκὴς, και συνεχεῖς και ἀλλεπάλληλοι φόβοι ἀπὸ τὶς ξαφνικὲς ἐπιθέσεις τῶν Ἰσαύρων. Ἄπὸ αὐτὰ και ἄλλα περισσότερα, ποὺ ὑπονομεύουν τὴν ὑγεία μου, πρόσφατα ἀπαλλάχθηκα ἀπὸ τὸν τρομερὸ κίνδυνο και ἀπὸ τὴν ἀρρώστια μου και ἔχω μιὰ μέτρια ὑγεία.

Μὴ παραλείπετε λοιπὸν και σεῖς νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς πληροφορώντας με γιὰ τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σας. Γιατὶ τὴν ἀγά-

25 *μεγίστην καὶ παραμυθίαν καὶ θησαυρὸν πολλῶν γέμοντα ἀγαθῶν, τὴν ὑμετέραν ἀγάπην εἶναι νομίζομεν· καὶ ὅταν τὴν διάθεσιν ὑμῶν τὴν γνησίαν καὶ τὸ ἀπερίτρεπτον τῆς γνῶμης καὶ τὴν ἀκλινῆ καὶ στερρὰν ὑμῶν ἐννοήσωμεν ἀγάπην (ἀεὶ δὲ αὐτὴν ἐννοοῦντες οὐ παυόμεθα), ὡσπερ εἰς τινα λιμένα εὐρὸν καὶ ἀκύμαντον ἀπὸ τῶν πολ-*
 30 *λῶν καταπλέομεν θλίψεων.*

PMZ'

ANΘΕΜΙΩ.

Ἄλλοι μὲν σου τῆ θαυμασιότητι καὶ τῆς ὑπατείας καὶ τῆς ἐπαρχότητος συνήδονται, ἐγὼ δὲ αὐταῖς ταῖς ἀρχαῖς τῆς σῆς ἔνεκεν μεγαλοπρεπείας. Οὐ γὰρ σὲ κατεκόσμησαν, ἀλλ' ἐκοσμήθησαν παρὰ σοῦ. Ἐπειδὴ καὶ τοιοῦτον ἡ ἀρετὴ· οὐκ ἔξωθεν δανείζεται τὰς
 5 *τιμάς, ἀλλ' αὐτὴ ἐν ἑαυτῇ περιφέρει ταύτας, τιμὴν τοῖς ἀξιώμασι τούτοις παρέχουσα, οὐκ αὐτὴ παρ' ἐκείνων λαμβάνουσα. Διὰ δὴ τοῦτο οὐδὲ προσεθήκαμεν τῷ φίλτρῳ νῦν τῷ περὶ σέ. Οὐδὲν γάρ σοι προσγέγονε πλεόν· οὐδὲ τὸν ὑπαρχον καὶ ὑπατον ἡμεῖς φιλοῦμεν, ἀλλὰ τὸν δεσπότην μου τὸν ἡμερώτατον Ἀνθέμιον, τὸν πολλῆς μὲν*
 10 *συνέσεως, πολλῆς δὲ γέμοντα φιλοσοφίας. Διὸ σε καὶ μακαρίζομεν, οὐκ ἐπειδὴ πρὸς τὸν θρόνον ἀνέβης τοῦτον, ἀλλ' ἐπειδὴ δασιλεστέραν ἔλαβες ὕλην, εἰς τὸ τὴν σύνεσίν σου καὶ τὴν φιλανθρωπίαν ἐπιδείξασθαι. Καὶ τοῖς ἀδικουμένοις πᾶσι συνηδόμεθα, τὸν πλατύν σου λιμένα τῆς ψυχῆς ὀρῶντες, μυρία δυνάμενον λῦσαι ναύαγια, καὶ τοὺς*
 15 *εἰς ἔσχατον κλυδωνίου κατενεχθέντας παρασκευάσαι ἐξουρίας πλεῖν. Διὰ ταῦτα σκιρτῶμεν, διὰ ταῦτα χαίρομεν, τὴν σὴν ἀρχὴν κοινὴν ἑορτὴν τῶν ἐπηρεαζομένων εἶναι νομίζοντες, ἧς καὶ αὐτοὶ νῦν ἀπολαύομεν, οἰκείαν ἡδονὴν εἶναι τιθέμενοι τῶν σῶν κατορθωμάτων τὸ μέγεθος.*

1. Γράμμα συγχαρητήριο πρὸς τὸν Ἀνθέμιο γιὰ τὴν καθόλα ἐπάξια προαγωγή του σὲ ὑπατο. Ὡστόσο, ὁ τόσο ταλαιπωρημένος καὶ κατάφωρα ἀδικημένος ἱεράρχης, δὲν μπορεῖ νὰ κρῦψει τὴν ἐλπίδα του ὅτι θὰ μπορούσε ὁ Ἀνθέμιος ἀπὸ τῆ νέα

πη σας τὴν θεωρῶ μεγάλη παρηγοριὰ καὶ ἀνακούφιση καὶ θησαυροφυλάκιο γεμάτο μὲ πολλὰ ἀγαθὰ. Καὶ ὅταν σκέφτομαι τὰ γνήσια αἰσθήματά σας καὶ τὴν ἀμετάτρεπτη γνώμη σας καὶ τὴν ἀμετακίνητη καὶ σταθερὴ ἀγάπη σας (τὴν ὁποία δὲν παύω ποτὲ νὰ σκέφτομαι), αἰσθάνομαι σὰν νὰ πλέω ἀπὸ τὶς πολλὲς θλίψεις πρὸς κάποιο λιμάνι εὐρὸ καὶ γαλήνιο.

147

ΣΤΟΝ ΑΝΘΕΜΙΟ

Ἄλλοι βέβαια ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εὐχαριστιοῦνται μαζί μὲ τὴ θαυμασιότητά σου γιὰ τὰ ἀξιώματα τοῦ ὑπάτου καὶ τοῦ ἐπάρχου, ἐγὼ ὅμως χαίρομαι γιὰ τὰ παραπάνω ἀξιώματά σου ἐξαιτίας τῆς δικῆς σου μεγαλοπρέπειας. Γιατὶ δὲ σὲ κόσμησαν, ἀλλὰ κοσμήθηκαν ἀπὸ σένα. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ ἀρετὴ· δὲ δανείζεται τὶς τιμὲς ἀπὸ ἔξω, ἀλλὰ ἡ ἴδια τὶς περιφέρει μέσα της, προσδίνοντας τιμὴ στὰ ἀξιώματα αὐτὰ καὶ μὴ παίρνοντας αὐτὴ ἀπὸ ἐκεῖνα. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς δὲν πρόσθεσα τῶρα τίποτε στὴν ἀγάπη μου γιὰ σένα. Γιατὶ δὲν σοῦ συνέβη τίποτε τὸ ἐπιπλέον. Δὲν ἀγαπῶ ἐγὼ τὸν ὑπαρχο καὶ τὸν ὑπατο, ἀλλὰ τὸν ἡμερώτατο δεσπότη μου Ἀνθέμιο, ποὺ εἶναι γεμάτος σύνεση καὶ σοφία. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ μακαρίζω, ὄχι ἐπειδὴ ἀνέβηκες στὸ θρόνο αὐτό, ἀλλ' ἐπειδὴ ἀπόκτησες πιὸ ἄφθονα μέσα γιὰ νὰ δείξεις τὴ σύνεση καὶ τὴ φιλανθρωπία σου. Χαίρομαι καὶ μαζί μὲ ὄλους τοὺς ἀδικημένους, βλέποντας τὸ πλατὺ λιμάνι τῆς ψυχῆς σου, τὸ ὁποῖο μπορεῖ νὰ διαλύσει μύρια ναυάγια, καὶ ἐκείνους ποὺ ἔφθασαν σὲ ἐπικίνδυνη θαλασσοταραχὴ νὰ τοὺς κάνει νὰ πλεύσουν μὲ οὐριό ἄνεμο¹. Γι' αὐτὰ σκιρτῶ ἀπὸ χαρὰ, γι' αὐτὰ χαίρομαι, θεωρῶντας τὴν ἐξουσία σου κοινὴ γιορτὴ ὄλων τῶν δοκιμαζομένων. Τὴ γιορτὴ αὐτὴ ἀπολαμβάνοντας καὶ ἐγὼ τῶρα, θεωρῶ τὸ μέγεθος τῶν κατορθωμάτων σου ὡς δική μου εὐχαρίστηση.

του θέση νὰ συμβάλει περισσότερο στὴ κατάπαυση τῆς τρικυμίας ποὺ ξέσπασε στὴν Ἐκκλησία καὶ νὰ βοηθήσει «τοὺς εἰς ἔσχατον κλυδωνίου κατενεχθέντας» νὰ πλεύσουν μὲ οὐριό ἄνεμον, μεταξὺ τῶν ὁποίων, φυσικὰ, πρῶτος εἶναι ὁ ἴδιος.

ΡΜΗ'

ΚΥΡΙΑΚΩ, ΔΗΜΗΤΡΙΩ, ΠΑΛΛΑΔΙΩ, ΕΥΛΥΣΙΩ,
ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ

Μακάριοι καὶ τρισμακάριοι καὶ πολλάκις τοῦτο ὑμεῖς τῶν καλῶν τούτων ἰδρώτων καὶ ἀγώνων, τῶν μόχθων καὶ πόνων καὶ τῶν κινδύνων, οὐς ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην κειμένων ὑπομεμενήκατε, λαμπροὶ μὲν ἐν γῆ, λαμπροὶ δὲ ἐν οὐρανοῖς 5 διὰ τούτων γενόμενοι. Καὶ γὰρ ἄνθρωποι πάντες οἱ νοῦν ἔχοντες ἀνακηρύττουσιν ὑμᾶς καὶ στεφανοῦσιν, ἐκπληττόμενοι τὴν εὐτονίαν ὑμῶν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν καρτερίαν, τὴν προσεδρείαν. Ὁ τε φιλόανθρωπος Θεός, ὁ μείζονας ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τιθεὶς ἀεὶ τῶν πόνων τὰς ἀμοιβάς, τοσοῦτοις ἀμείψεται ἀγαθοῖς, ὅσοις ἀμείβεσθαι 10 Θεῷ πρέπον τοὺς οὕτω γενναίως ἀγωνιζομένους ὑπὲρ τῆς κατὰ τὴν οἰκουμένην ἅπασαν εἰρήνης. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς οὐ παυόμεθα μακαρίζοντες ὑμᾶς, ἐντρυφῶντες ὑμῶν τῇ μνήμῃ διηνεκῶς, ἐπὶ διανοίας περιφέροντες, εἰ καὶ πολλῶ διωκίσμεθα τῷ τῆς ὁδοῦ μήκει.

Ὁ μὲν οὖν τιμιώτατος Κυριακὸς ὁ διάκονος οὐκ ἠδυνήθη νῦν 15 ἐκπλεῦσαι, διὰ τὸ πολλῶ κατειργάσθαι πόνῳ. Οἱ μέντοι κύριοί μου, ὁ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος Ἰωάννης καὶ ὁ τιμιῶτατος Παῦλος ὁ διάκονος, ἐλαυνόμενοι πανταχόθεν καὶ μηδαμοῦ στῆναι μηδὲ λαθεῖν ἔχοντες, ἀναγκαῖον ἐνόμισαν καταλαβεῖν ὑμῶν τὴν ἀγάπην καὶ αὐτόθι μεθ' ὑμῶν εἶναι. Δεξάμενοι τοίνυν αὐτοὺς μετὰ ἀγάπης, τὴν 20 πρέπουσαν ὑμῖν εὐνοίαν περὶ αὐτοὺς ἐπιδείξασθε.

ΡΜΘ'

ΑΥΡΗΛΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ

Βαβαί, ἡλίκον ἐστὶ γενναία ψυχὴ καὶ πολλῶ βρύουσα τῷ τῆς ἀγάπης καὶ τῷ τῆς εὐλαβείας καρπῷ, ὅπου γε καὶ αὐτὸς τοσοῦτον ἡμῶν ἀπωκισμένος ὁδοῦ μῆκος, ὡς παρῶν καὶ μεθ' ἡμῶν ὢν, οὕτως ἡμᾶς εἶλες καὶ ἐχειρώσω. Τῆς γὰρ ἀγάπης σου τὸ θερμὸν καὶ

148

**ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ
ΔΗΜΗΤΡΙΟ, ΠΑΛΛΑΔΙΟ ΚΑΙ ΕΥΛΥΣΙΟ**

Μακάριοι καὶ τρισμακάριοι καὶ πολλὰς φορὰς μακάριοι σεῖς γιὰ τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἰδρωῶτες καὶ ἀγῶνες, μόχθους καὶ κόπους καὶ κινδύνους ποὺ ὑπομείνατε γιὰ χάρι τῶν Ἐκκλησιῶν ποὺ βρίσκονται στὴν οἰκουμένη, ἀναδειχθέντες μὲ αὐτοὺς ἔνδοξοι καὶ στὴ γῆ ἀλλὰ καὶ στοὺς οὐρανοὺς. Πράγματι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ποὺ ἔχουν μυαλὸ σᾶς ἀναγνωρίζουν καὶ σᾶς στεφανώνουν, κατάπληκτοι ἀπὸ τὴ δύναμη, τὴν ἀνδρεία, τὴν καρτερία καὶ τὸν ἐπίμονο ζῆλο σας. Ἄλλὰ καὶ ὁ φιλόανθρωπος Θεός, ποὺ χορηγεῖ πάντοτε κατὰ πολὺ μεγαλύτερες ἀμοιβές γιὰ τὶς δοκιμασίες, θὰ σὲ ἀνταμείψει μὲ τόσα ἀγαθὰ, μὲ ὅσα εἶναι πρέπον στὸ Θεὸ νὰ ἀμείβει αὐτοὺς ποὺ τόσο γενναῖα ἀγωνίζονται γιὰ τὴν εἰρήνη ὅλης τῆς οἰκουμένης. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ δὲν παύω νὰ σᾶς μακαρίζω, ἀπολαμβάνοντας τὴ μνήμη σας διαρκῶς, σᾶς περιφέρω στὸ νοῦ μου, ἂν καὶ εἴμαστε ἐγκαταστημένοι σὲ μεγάλη ἀπόσταση.

Ὁ ἐντιμότερος βέβαια διάκονος Κυριακὸς δὲν μπόρεσε τώρα νὰ ἀποπλεύσει, ἐπειδὴ καταβλήθηκε ἀπὸ τὸν πολὺ κόπο. Οἱ κύριοί μου ὁμῶς, ὁ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος Ἰωάννης καὶ ὁ ἐντιμότερος διάκονος Παῦλος, διωκόμενοι ἀπὸ παντοῦ καὶ μὴ ἔχοντας ποῦ νὰ σταθοῦν ἢ νὰ κρυφτοῦν, θεώρησαν ἀναγκαῖο νὰ ἔλθουν στὴν ἀγάπη σας καὶ νὰ μείνουν μαζί σας. Ἀφοῦ λοιπὸν τοὺς δεχθεῖτε μὲ ἀγάπη, δεῖξτε τοὺς τὴ συμπάθεια ποὺ ἀρμόζει σὲ σᾶς.

149

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ ΑΥΡΗΛΙΟ

Ἀλήθεια, πόσο μεγάλο πρᾶγμα εἶναι ἡ γενναῖα ψυχὴ καὶ πόσο πολλοὺς καρποὺς ἀγάπης καὶ εὐλάβειας ἀναβλύζει, ἀφοῦ καὶ σὺ, ἂν καὶ εἶσαι τόσο μακριὰ ἀπὸ μένα ἐγκαταστημένος, μὲ κυρίεψες καὶ μὲ αἰχμαλώτισες τόσο πολὺ, σὰν νὰ ἦσουν παρὼν ἐδῶ μαζί μου.

5 τῆς παρρησίας καὶ τῆς εὐλαβείας ἢ εὐωδία μέχρι τὰ ἡμῶν τῶν ἐν ἐσχατιᾷ τῆς οἰκουμένης καθημένων ἔφθασεν. Διὰ ταῦτά σοι χάριτας πολλὰς ἴσμεν, διὰ ταῦτά σου μακαρίζομεν τὴν εὐλάβειαν, ὅτι, πόνον πολλὸν καὶ ἰδρῶτα ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησιῶν ἀναδεχόμενος, μεγίστους ἑαυτῷ παρὰ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ προαπέ-
10 θου τοὺς στεφάνους.

Καὶ σε παρακαλοῦμεν μεῖναι τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα ἀγωνιζόμενον· οἶσθα γὰρ τὰ ἐντεῦθεν βραβεῖα. Εἰ γὰρ ἓνα τις ἀδικούμενον καὶ παρανομούμενον ἀνέχων ἄφατον ἔχει παρὰ τοῦ Θεοῦ τὸν μισθόν, ἐννόησον ὅσῃν αὐτὸς λήψῃ τὴν ἀμοιβήν, Ἐκκλησίας τοσαύτας
15 ταρασσομένας διὰ τῆς καλῆς ταύτης σπουδῆς ἀπαλλάττων μὲν θορύβων καὶ ταραχῆς, εἰς δὲ γαληνὸν λιμένα εἰρήνης ὀρμίσαι ἐσπουδακῶς.

ΡΝ'

ΜΑΞΙΜΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ὅταν ἐννοήσω τοὺς πόνους ὑμῶν καὶ τοὺς ἰδρῶτας, τοὺς ἐπὶ μακρῷ χρόνῳ γεγενημένους, οὐ τὴν τυχοῦσαν ἀλλὰ καὶ μεγίστην καρποῦμαι παράκλησιν, ἐφ' οἷς αὐτὸς πέπονθα παρανόμως, τὴν ὑμετέραν ἀγάπην τὴν οὕτω θερμὴν καὶ γνησίαν, τὴν πρόνοιαν τὴν εἰ-
5 λικρινῆ, τὴν ἀγρυπνίαν τὴν ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῶν γεγενημένων, τὴν ἐπιτεταμένην, μεγίστην ἔχων παραμυθίαν. Καὶ γὰρ οὐχ ἢ τυχοῦσα γέγονέ μοι παραψυχή, τὸ λογίζεσθαι ὅτι, ἐκ τοσούτου καθήμενοι διαστήματος, οὐχ ἑωρακότες ἡμᾶς ποτε, οὐκ ὀφθέντες παρ' ἡμῶν, οὐ λόγων ἡμῖν κοινωνήσαντες, ἀθρόον ὑπὸ τῆς παρανομίας τῶν
10 τολμηθέντων κινήθεντες, τοσαύτην ἐπεδείξασθε περὶ ἡμᾶς ἀγάπην, ὅσῃν πατέρες περὶ παῖδας, μᾶλλον δὲ καὶ πατέρας ἀπεκρῦψατε τῇ τοσαύτῃ κηδεμονίᾳ. Διὰ ταῦτα χάριτας ὑμῶν ἴσμεν τῇ εὐλαβείᾳ, θαυμάζομεν, μακαρίζομεν, παρακαλοῦμεν ὑμᾶς αὐτοὺς τὰ ἑαυτῶν μιμήσασθαι καὶ ἦν ἐξ ἀρχῆς ἐπεδείξασθε προθυμίαν, ταύτην εἰς τέ-

Γιατί τῆς ἀγάπης σου ἡ θερμότητα καὶ τοῦ θάρρους καὶ τῆς εὐλάβειάς σου ἡ εὐωδία ἔφθασε μέχρις ἐδῶ σέ μένα πού διαμένω στήν ἐσχατιὰ τῆς οἰκουμένης. Γι' αὐτό σοῦ ἐκφράζω τὶς εὐχαριστίες μου, γι' αὐτό μακαρίζω τὴν εὐλάβειά σου, ἐπειδὴ, ἀναλαμβάνοντας κόπο καὶ ἰδρώτα πολὺ γιὰ τὶς Ἐκκλησίες τῆς οἰκουμένης, ἐξασφάλισες μεγάλα ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεὸ στεφάνια.

Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν νὰ ἐξακολουθήσεις νὰ ἀγωνίζεσαι τὸν καλὸν αὐτὸν ἀγώνα, γιατί γνωρίζεις τὰ βραβεῖα πού ἀπορρέουν ἀπὸ αὐτόν. Γιατί, ἐὰν κανεὶς δέχεται ἀπερίγραπτο μισθὸ ἀπὸ τὸ Θεὸ ὅταν σώσει ἕστω καὶ ἓναν πού ἀδικεῖται καὶ ὑφίσταται κακὴ μεταχείριση¹, σκέψου πόση ἀμοιβὴ θὰ λάβεις ἐσύ, πού μὲ τὴν καλὴ σου προθυμία τόσες Ἐκκλησίες πού συνταράσσονταν τὶς ἀπάλλαξες ἀπὸ τὶς ἐξεγέρσεις καὶ τὶς ταραχὲς καὶ φρόντισες νὰ ἀράξουν σέ γαλήνιο λιμάνι εἰρήνης.

150

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΞΙΜΟ

“Ὅταν σκεφθῶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους σου πού γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα κατέβαλες, ἀνακουφίζομαι ἀφάνταστα γιὰ ὅσα ἔπαθα καὶ ὁ ἴδιος ἄδικα, ἔχοντας παρηγοριᾶ μεγάλη τὴ δική σου ἀγάπη, τὴν τόσο θερμὴ καὶ γνήσια, τὴ φροντίδα τὴν εἰλικρινῆ καὶ τὴν παρατεταμένη ἀγρυπνία σου γιὰ τὴ διόρθωση τῶν ὄσων ἔγιναν. Γιατί πράγματι δὲν ἦταν γιὰ μένα τυχαία ἀνακούφιση ἢ σκέψη ὅτι, ἐνῶ βρίσκεσαι σὲ τόση ἀπόσταση καὶ δὲν μὲ εἶδες ποτέ, οὔτε ἔχεις ἰδωθεῖ ἀπὸ μένα, ἀλλὰ οὔτε ἀντάλλαξης λόγια μαζί μου, ἐντελῶς αὐθόρμητα, παρακινούμενος ἀπὸ τὴν παρανομία τῶν ὄσων ἐπιχειρήθηκαν, ἔδειξες τόση ἀγάπη γιὰ μένα, ὅση δείχνουν οἱ πατέρες γιὰ τὰ παιδιά τους, ἢ μᾶλλον ἐπισκίασες καὶ τοὺς πατέρες μὲ τὴν τόση φροντίδα σου. Γι' αὐτό ὀφείλω χάριτες στήν εὐλάβειά σου, σὲ θαυμάζω, σὲ μακαρίζω καὶ σὲ παρακαλῶ, μιμούμενος τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό σου, τὴν προθυμία πού ἔδειξες ἀπὸ τὴν ἀρχή, νὰ τὴ συνεχί-

1. Πρβλ. Ἰακ. 5,20· «ὁ ἐπιστρέψας ἀμαρτωλὸν ἐκ πλάνης ὁδοῦ αὐτοῦ σώσει ψυχὴν ἐκ θανάτου καὶ καλύψει πλῆθος ἀμαρτιῶν».

15 λος ἀγαγεῖν. Κἂν γὰρ μηδὲν γίνηται πλέον εἰς διόρθωσιν τῶν γεγενημένων, οὐ μικρὰ παράκλησις ἡμῖν, ὅπερ ἔφθην εἰπὼν, τοσαύτης ἀπολελαυκόσι καὶ ἀπολαύουσι παρὰ τῆς τιμιότητος τῆς ὑμετέρας ἀγάπης.

PNA'

ΑΣΕΛΛΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ,

Οἶδα μὲν ὅτι οὐδὲν ὑμῖν δεῖ γραμμάτων εἰς τὸ διαναστῆναι καὶ ἀντιλαβέσθαι τῆς διορθώσεως τῶν τὰς Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς κατειληφόντων κακῶν. Καὶ τοῦτο δι' ὧν πεποιήκατε ἐπεδείξασθε, αὐτοπαράκλητοι τοσαύτην παρασχόντες σπουδὴν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὰ 5 κακὰ ἔτι μένει ἀδιόρθωτα, διὰ τὴν ἄνοιαν τῶν τοσαῦτα παρανομησάντων, ἀναγκαῖον εἶναι ἐνομίσαμεν παρακαλέσαι ὑμῶν τὴν εὐλάβειαν, ὥστε μὴ ἀποκαμεῖν μηδὲ περικακῆσαι, ἀλλ' ἀκμαζούσῃ 10 χρήσασθαι τῇ προθυμίᾳ καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν πάλιν ἅπαντα εἰσενεγκεῖν. Ὅσω γὰρ ἂν ἀνίατα νοσῶσιν οἱ πρὸς τὴν τῶν Ἐκκλησιῶν κατὰ 10 τάστασιν στασιάζοντες, τοσούτῳ κάκεινων πλέον ἔσται τὸ κριμα, καὶ ὑμῖν τοῖς μὴ ἀποκάμνουσι λαμπρότερος ὁ μισθὸς καὶ μείζους οἱ στέφανοι.

PNB'

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ

Καὶ ἰδίᾳ ἐκάστῳ καὶ κοινῇ πᾶσιν ὑμῖν ὀφείλομεν χάριτας, οὐχ ἡμεῖς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ἐπίσκοποι, κληρικοὶ διαφόρων πόλεων, λαοὶ ποικίλως ἐλαυνόμενοι, ὅτι, πατρικὰ σπλάγχνα ἐπιδειξάμενοι, συνηλήσατε, ἔστητε γενναίως, τὰ παρ' 5 ὑμῶν αὐτῶν πάντα εἰσηνέγκατε. Διὰ ταῦτα πάντες ὑμᾶς ἀνακηρύτ-

1. Οἱ ἐπιστολὲς 152, 153, 154 καὶ 156 ἀποτελοῦν εὐχαριστήριες ἐγκύκλιες πρὸς τοὺς ἐπισκόπους τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως μᾶλλον, οἱ ὅποιοι τοῦ ἔμειναν πιστοὶ καὶ ἔκαναν ὅ,τι μπορούσαν γιὰ νὰ ἀποσοβήσουν τὸ κακό. Μαζὶ ὁμως

σεις μέχρι τὸ τέλος. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν γίνεται τίποτε πιά γιὰ τὴ διόρθωση τῶν ὄσων ἔγιναν, δὲν εἶναι μικρὴ παρηγοριὰ γιὰ μένα πού, ὅπως ἤδη εἶπα, δοκίμασα καὶ δοκιμάζω τόσο μεγάλη ἀγάπη ἀπὸ τὴν ἐντιμότητά σου.

151

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΣΕΛΛΟ

Γνωρίζω βέβαια ὅτι σεῖς δὲν ἔχετε ἀνάγκη ἀπὸ γράμματα γιὰ νὰ ξεσηκωθείτε καὶ νὰ βοηθήσετε στὴν ἀποκατάσταση τῶν δεινῶν πού κατέλαβαν τὶς Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς. Καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζω ἀπὸ ὅσα κάνατε καὶ δείξατε, μὲ τὸ νὰ καταβάλετε τόση προσπάθεια χωρὶς νὰ παρακληθεῖτε ἀπὸ κανέναν. Ὅμως, ἐπειδὴ τὰ κακὰ ἐξακολουθοῦν νὰ μένουν ἀδιόρθωτα, ἐξαιτίας τῆς μωρίας αὐτῶν πού προέβησαν στὶς τόσες παρανομίες, θεώρησα πὼς εἶναι ἀνάγκη νὰ παρακαλέσω τὴν εὐλάβειά σας νὰ μὴ ἀποκάμετε, οὔτε νὰ ἀπογητευθεῖτε, ἀλλὰ νὰ συνεισφέρετε καὶ πάλι μὲ ἀκμαία διάθεση ὅλα ὅσα μπορεῖτε. Γιατὶ ὅσο ἀθεράπευτα πάσχουν αὐτοὶ πού ἀντιστέκονται στὴν ἀποκατάσταση τῆς γαλήνης στὶς Ἐκκλησίες, τόσο μεγαλύτερο θὰ εἶναι καὶ τὸ κρίμα τους, ἐνῶ σὲ σᾶς πού δὲν ἀποκάμνετε, λαμπρότερος ὁ μισθὸς καὶ μεγαλύτερα τὰ στεφάνια τῆς δόξας.

152

ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ¹

Καὶ χωριστὰ στὸν καθένα ἀλλὰ καὶ σ' ὄλους ἐσᾶς μαζί ὀφείλω εὐγνωμοσύνη, ὄχι μόνο ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὄλοι οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἀνατολῆς, οἱ κληρικοὶ διαφόρων πόλεων καὶ οἱ λαοὶ πού κατὰ ποικίλο τρόπο διώκονται, ἐπειδὴ δείξατε πατρικὴ στοργή, πονέσατε μαζί μας, κρατήσατε στάση γενναία, καὶ προσφέρατε ὅλα ὅσα ἐξαρτῶνταν ἀπὸ σᾶς. Γι' αὐτὸ καὶ ὄλοι σᾶς ἀνακηρύττουν, σᾶς στεφανώ-
με τὶς εὐχαριστίες καὶ τὴν ἀγάπη του, τοὺς παρακαλεῖ νὰ συνεχίσουν τὸν ἀγῶνα καὶ τὴν ἐπαγρύπνησή τους μὲ ἀδιάπτωτο ἐνδιαφέρον καὶ διάθεση, γιὰ νὰ περιορισθοῦν τὰ δεινὰ πού βρῆκαν τὴν Ἐκκλησία.

τουσι, στεφανοῦσιν, ἐπὶ στόματος φέρουσιν ὑμῶν τὰ κατορθώματα. Εἰ δὲ παρὰ ἀνθρώπων τοιαῦται αἱ τιμαί, ἐννοήσατε παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ πόσαι ὑμῖν αἱ ἀντιδόσεις.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, τιμιώτατοι δέσποταί μου καὶ εὐλαβέστατοι, 10 κἂν οἱ θορυβοῦντες τὰς Ἐκκλησιάς ἀνιάτα νοσῶσι, μὴ παύσησθε τὴν παρ' ὑμῶν αὐτῶν εἰσφέροντες θεραπείαν. Ὅσῳ γὰρ ἂν πλείονα τὰ κωλύματα ἢ καὶ πλείων ἡ δυσκολία, τοσούτῳ καὶ μείζων ὑμῖν ὁ μισθός. Εἰ γὰρ ποτόν τις ψυχρὸν ἐπιδοῦς οὐκ ἄμισθον ἔξει τὴν βραχεῖαν φιλοφροσύνην, οἱ τοσαῦτα καὶ ποιῆσαι καὶ παθεῖν ἐλόμενοι 15 ὑπὲρ Ἐκκλησιῶν ταρασσομένων, ἐννοήσατε ἡλικίην λήψεσθε τὴν ἀμοιβὴν καὶ πόσα ὑμᾶς ἀναμένει τῶν καλῶν πόνων τὰ βραβεῖα.

ΡΝΓ'

ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

Οὐ διαλιμπάνομεν χάριν ὑμῖν ὁμολογοῦντες διηνεκῶς. Εἰ γὰρ καὶ πολλὰ παρανενομήμεθα παρὰ τῶν ἐχθρῶν, ἀλλ' ὁμως πολλῆς παρ' ὑμῶν ἀπηλαύσαμεν τῆς συμμαχίας, δαψιλοῦς τῆς ἀγάπης, γνησίας φιλοφροσύνης, θερμοτάτης σπουδῆς· καὶ ταῦτα οὐ μικρὰν 5 παράκλησιν καὶ τῆς χαλεπωτάτης ἐξορίας, ἐν ἧ κατεχόμεθα, καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἐπενεχθέντων ἡμῖν δεινῶν, ἔχομεν. Διὸ παρακαλοῦμεν ὑμῶν τὴν εὐλάβειαν ἐπιμεῖναι τὴν αὐτὴν περὶ ἡμᾶς ἐπιδεικνυμένους διάθεσίν τε καὶ σπουδὴν. Οὐδὲ γὰρ εἰς ἡμᾶς στήσεται τὸ γινόμενον μόνον, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κοινὸν τῶν Ἐκκλησιῶν διαβήσε- 10 ται. Οὐ γὰρ μία καὶ δύο καὶ τρεῖς πόλεις, ἀλλ' ὀλόκληρα ἔθνη πανταχοῦ τῆς γῆς ταράττεται. Καὶ τοσαύτην παρ' ὑμῶν ἐπιδειχθῆναι δικαίον σπουδὴν, ὄσῃν εἰκὸς ὑπὲρ τοσούτων ψυχῶν ἐσπουδακότας καὶ κάμνοντας ἐπιδείξασθαι. Εἰ δὲ πολλὰ πεπονθήκατε καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσηνέγκατε, ἴσμεν τοῦτο καὶ ἡμεῖς καὶ εὐχαριστοῦντες ὑμῖν 15 οὐ παύομεθα, ἀξιοῦμεν δὲ μὴ διαλιπεῖν τοῦτο ποιοῦντας. Ἡ γὰρ καρτερία ὑμῶν καὶ ὑπομονὴ καὶ ἡ εὐτονος γνώμη δυνήσεται καὶ τοὺς σφόδρα φιλονείκως διακειμένους καὶ ἀνιάτα νοσοῦντας ἀπο-

νουν, ἔχουν στὸ στόμα τους τὰ κατορθώματά σας. Καὶ ἂν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους σᾶς ἀπονέμονται τέτοιες τιμές, σκεφθεῖτε πόσες θὰ εἶναι οἱ ἀνταποδόσεις ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἐντιμότεροι καὶ εὐλαβέστατοι δεσπότες μου, ἔστω καὶ ἂν πάσχουν ἀθεράπευτα ὅσοι ταράσσουν τὶς Ἐκκλησίες, νὰ μὴ παύσετε νὰ συνεισφέρετε ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς γιὰ τὴ θεραπεία τοῦ κακοῦ. Γιατὶ ὅσο περισσότερα εἶναι τὰ ἐμπόδια καὶ μεγαλύτερη ἡ δυσκολία, τόσο μεγαλύτερος θὰ εἶναι καὶ γιὰ σᾶς ὁ μισθός. Γιατί, ἐάν, ὅποιος δίνει δροσερὸ νερό, δὲν θὰ μείνει χωρὶς νὰ ἀνταμειφθεῖ γιὰ τὴ μηδαμινὴ του φιλοφροσύνη², σεῖς ποὺ προτιμήσατε νὰ κάνετε τόσα καὶ νὰ πάθετε γιὰ τὶς Ἐκκλησίες ποὺ συνταράσσονται, σκεφθεῖτε πόσο μεγάλη ἀμοιβὴ θὰ λάβετε καὶ πόσα βραβεῖα σᾶς ἀναμένουν γιὰ τοὺς καλοὺς σας πόνους.

153

ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Δὲν παύω νὰ σᾶς εὐγνωμονῶ παντοτινά. Γιατί, ἂν καὶ ἀδικήθηκα πολὺ ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς, ὅμως εἶχα ἀπὸ σᾶς πολλὴ βοήθεια, πλούσια ἀγάπη, γνήσια φιλικὴ διάθεση, πολὺ θερμὸ ἐνδιαφέρον· καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ ἔχω πολὺ μεγάλη παρηγοριὰ στὴ φρικτὴ ἐξορία ποὺ βρίσκομαι καὶ σ' ὅλα τὰ ἄλλα δεινὰ ποὺ ἀκολούθησαν. Γι' αὐτὸ παρακαλῶ τὴν εὐλάβειά σας νὰ ἐξακολουθήσετε νὰ δείχνετε τὴν ἴδια διάθεση καὶ φροντίδα. Καθόσον αὐτὸ ποὺ γίνεται δὲ θὰ περιορισθεῖ μόνο σὲ μένα, ἀλλὰ θὰ ἀπλωθεῖ σ' ὅλες τὶς Ἐκκλησίες. Γιατὶ δὲν εἶναι μία καὶ δύο καὶ τρεῖς πόλεις, ἀλλὰ ὀλόκληρα ἔθνη παντοῦ στὴ γῆ ποὺ συνταράσσονται. Καὶ εἶναι δίκαιο νὰ δείξετε τόση φροντίδα, ὅση, ὅπως ἦταν φυσικό, φροντίσατε καὶ κουρασθήκατε νὰ δείξετε γιὰ τόσες ψυχές. Ἐὰν λοιπὸν κοπιάσατε πολὺ καὶ προσφέρατε ὅ,τι ἐξαρτῶνταν ἀπὸ σᾶς, αὐτὸ τὸ γνωρίζω καὶ ἐγὼ καὶ δὲν παύω νὰ σᾶς εὐχαριστῶ, ἔχω ὅμως τὴν ἀξίωση νὰ μὴ πάψετε νὰ τὸ κάνετε. Γιατὶ ἡ καρτερία καὶ ὑπομονὴ σας καὶ ἡ ἰσχυρὴ γνώμη σας θὰ μπορέσει καὶ αὐτούς, ποὺ διάκεινται ἀπέναντί σας μὲ πολὺ φιλόνηκη διάθεση καὶ εἶναι ἀθεράπευτα ἄρρωστοι, νὰ τοὺς ἀποσπάσει

στήσαι τῆς κατεχούσης αὐτοὺς νυνὶ παραφροσύνης. Εἰ δὲ ἐπιμένοιοιεν καὶ οὕτως ἀνιάτως ἔχοντες, ἀλλ' ὑμῖν ἀπηρτισμένος ὁ μισθὸς ἔσται 20 καὶ πλήθη τὰ τῆς ἀμοιβῆς καὶ ὀλόκληρος τῶν καλῶν τούτων ὁ στέφανος.

ΡΝΔ'

ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

Ἡμεῖς μὲν ἐποθοῦμεν καὶ ταῖς τοῦ σώματος ὄψεσιν ὑμᾶς θεάσασθαι, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐκ ἔστι, τῷ τῆς ἐξορίας δεσμῷ κατεχομένων ἡμῶν, τοῖς ὀφθαλμοῖς τῆς ἀγάπης ὑμᾶς καθ' ἐκάστην φανταζόμεθα τὴν ἡμέραν καὶ περιπτυσσόμεθα καὶ κροτοῦντες καὶ θαυμάζοντες οὐ διαλιμπάνομεν, ὅτι τοσαύτην προθυμίαν καὶ σπουδὴν ἐξ ἀρχῆς μέχρι νῦν μεμενήκατε ἐπιδεικνύμενοι ὑπὲρ τῶν τῆς Ἀνατολῆς Ἐκκλησιῶν, καὶ παρακαλοῦμεν ἄξιον τῶν προοιμιῶν ἐπιδείξασθαι τὸ τέλος. Εἰ γὰρ οἱ πάντα ταραξάντες καὶ θορύβων ἐμπλήσαντες τοσαύτη κέχρηται τῇ φιλονεικίᾳ, πολλῷ μᾶλλον ὑμᾶς, τοὺς τὰ κακῶς 10 γεγενημένα διορθοῦν ἐσπουδακότας, πολλῇ δίκαιον κεχρηῆσθαι τῇ ὑπομονῇ καὶ καρτερίᾳ τῇ περὶ τὴν τοιαύτην σπουδῆν. Οὕτω γὰρ πλείων ὑμῖν ἔσται ὁ μισθὸς καὶ μείζων ἢ ἀμοιβή, ὅταν, καὶ πολλῶν κωλυμάτων γινομένων, μὴ ἀνακρούησθε, ἀλλὰ μένητε τὴν τῶν πραγμάτων δυσκολίαν τῇ παρ' ἑαυτῶν ἀποτειχίζοντες ἀγρυπνία τε 15 καὶ σπουδῇ.

ΡΝΕ'

ΧΡΩΜΑΤΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΑΚΗΛΗΙΑΣ

Ἦχησε καὶ μέχρις ἡμῶν ἡ μεγαλόφωνος τῆς θερμῆς σου καὶ γνησίας ἀγάπης σάλπιγξ, μέγα τι καὶ διωλύγιον ἐκ τοσοῦτου πνεύσασα τοῦ διαστήματος καὶ πρὸς αὐτὰ ἀφικομένη τῆς γῆς τὰ πέρατα. Καὶ τῶν παρόντων οὐκ ἔλαττον ἴσμεν ἡμεῖς οἱ τοσοῦτον ἀπωκισμένοι 5 νοὶ μῆκος ὁδοῦ, τὴν σφοδροτάτην σου καὶ πυρὸς γέμουσαν ἀγάπην, τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἐλευθερίας πολλῆς καὶ παρρησίας ἐμπεπλησμένην

ἀπὸ τὴν παραφροσύνη πού τώρα τοὺς διακατέχει. Ἄλλα καὶ ἂν ἀκόμα ἐξακολουθήσουν νὰ μένουν ἀθεράπευτοι, ὁ μισθὸς ὁ δικός σας θὰ εἶναι ἐξασφαλισμένος καὶ ἡ ἀμοιβὴ πλήρης καὶ τὸ στεφάνι γιὰ τὰ καλά σας αὐτὰ θὰ εἶναι ὀλόκληρο.

154

ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Ἐγὼ βέβαια ποθοῦσα νὰ σᾶς δῶ καὶ αὐτοπροσώπως, ἀλλὰ ἐπειδὴ αὐτὸ δέν εἶναι δυνατό, ἀφοῦ δεσμεύομαι ἀπὸ τὰ δεσμὰ τῆς ἐξορίας, σᾶς φαντάζομαι κάθε μέρα μὲ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης καὶ σᾶς ἀγκαλιάζω καὶ δέν παραλείπω νὰ σᾶς χειροκροτῶ καὶ νὰ σᾶς θαυμάζω, ἐπειδὴ ἐξακολουθεῖτε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ μέχρι τώρα νὰ δείχνετε γιὰ τὶς Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς τόση προθυμία καὶ διάθεση. Σᾶς παρακαλῶ ὅμως νὰ δείξετε καὶ τὸ τέλος ἀντάξιο πρὸς τὴν ἀρχή. Γιατί, ἂν αὐτοὶ πού διατάραξαν τὰ πάντα καὶ τὰ γέμισαν ἀνησυχίες δείχνουν τόση ἄμιλλα, πολὺ περισσότερο σεῖς πού προσπαθεῖτε νὰ διορθώσετε τὰ κακῶς γενόμενα εἶναι δίκαιο νὰ δείξετε πολλὴ ὑπομονὴ καὶ καρτερία στὴν προσπάθειά σας αὐτή. Γιατὶ ἔτσι θὰ εἶναι περισσότερος καὶ ὁ μισθός σας καὶ μεγαλύτερη ἡ ἀμοιβή, ὅταν, ἐνῶ ὑπάρχουν πολλὰ ἐμπόδια, δέ μεταβάλλετε στάση, ἀλλὰ ἐπιμένετε ἀντιμετωπίζοντας τὴ δυσκολία τῆς καταστάσεως μὲ τὴν ἐκ μέρους σας ἐπαγρύπνηση καὶ μέριμνα.

155

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΚΥΛΗΪΑΣ ΧΡΩΜΑΤΙΟ

Μέχρι καὶ σὲ μένα ἀκούστηκε ἡ μεγαλόφωνη σάλπιγγα τῆς γνήσιας ἀγάπης σου, ἠχώντας δυνατὰ καὶ διαπεραστικὰ ἀπὸ τόση ἀπόσταση καὶ φτάνοντας μέχρι τὰ πέρατα τῆς γῆς. Ἔτσι καὶ ἐγὼ πού εἶμαι τόσο μακριὰ ἐξορισμένος, γνωρίζω ὅχι λιγότερο ἀπὸ τοὺς παρόντες τὴ δυνατὴ καὶ γεμάτη φλόγα ἀγάπη σου, τὴ εἰλικρινῆ καὶ γεμάτη ἀπὸ πολλὴ ἐλευθερία καὶ θάρρος γλώσσα σου καὶ τὴ

γλῶτταν, τὴν ἔνστασιν τὴν ἀδάμαντα μιμουμένην. Διὸ καὶ σφόδρα ἐπιθυμοῦμεν καὶ τῆς κατὰ πρόσωπον ἀπολαῦσαί σου συντυχίας. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ τοῦτο ἡμᾶς ἡ ἔρημία αὐτὴ παρείλετο, ἧ νῦν ἐσμεν
 10 πεπεδημένοι, εὐρόντες τὸν κύριόν μου τιμιώτατον καὶ εὐλαβέστατον πρεσβύτερον, καθῶς ἔνι, τὴν ἐπιθυμίαν πληροῦμεν τὴν ἑαυτῶν, γράφοντες καὶ προσαγορεύοντες, χάριτας ὁμολογοῦντες ὑμῖν πολλὰς ὑπὲρ τῆς σπουδῆς, ἣν διὰ παντὸς τοῦ μακροῦ τούτου χρόνου μετὰ πολλῆς ἐπεδείξασθε τῆς εὐτονίας. Καὶ παρακαλοῦμεν ἡνίκα ἂν ἐπα-
 15 νίη, καὶ τούτου χωρὶς, διὰ τῶν ἐμπιπτόντων γραμματηφόρων, εἴ γέ τινες εὐρεθεῖεν οἱ πρὸς τὴν ἔρημίαν ταύτην ἀφικνούμενοι, τὰ περὶ τῆς υἰείας ἡμῖν ἐπιστέλλειν τῆς ὑμετέρας. Οἶσθα γὰρ ὄσσην ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα τὴν ἡδονήν, τῶν οὕτω θερμῶς περὶ ἡμᾶς διακειμένων τὴν υἰείαν πυκνοτέρως εὐαγγελιζόμενοι.

PNS'

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ

Βοᾷ μὲν πανταχοῦ καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις, σάλπιγγος λαμπροτέραν ἀφιεῖσα φωνήν, τὸν κάλλιστον ὑμῶν ζῆλον καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀληθείας προθυμίαν, ἣν οὐχ ὁδοῦ μῆκος, οὐ χρόνου πλῆθος, οὐ τῶν ἀνίατα νοσοῦντων ἢ παράλογος φιλονεικία, οὐκ
 5 ἄλλο τῶν τοιούτων οὐδὲν κατέλυσεν οὐδὲν ἀμαυροτέραν ἐποίησε. Καὶ ἡμεῖς δὲ οὐ διαλιμπάνομεν πολλὰς ὑμῖν ἔχοντες χάριτας καὶ μακαρίζοντες ὑμᾶς οὐ πανόμεθα, τῶν ἐπὶ τοῖς καλοῖς τούτοις ἀγῶσιν ἀποκειμένων ὑμῖν στεφάνων παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Καὶ ἐπιθυμοῦμεν ὑμᾶς καὶ κατ' ὄψιν ἰδεῖν.

10 Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐκ ἔνι δυνατὸν τῷ τῆς ἐξορίας δεσμῷ πεπεδημένοις, ἐπιλαβόμενοι τοῦ κυρίου μου τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου, δι' αὐτοῦ γράφομεν καὶ τὴν ὀφειλομένην πρόσρησιν ἀποδιδάμεν ὑμῖν, δηλοῦντες ὡς ἄπασαν ἀνηρτήσασθε

1. Ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ, καθὼς καὶ οἱ ἐπόμενες ἑνδεκα (156–167), ἀναφέρουν ὡς κομιστὴ τους κάποιον ἐντιμότερο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο, τοῦ ὁποίου ὄνομα δὲν μᾶς δίνουν τὸ ὄνομα. Ἐὰν εἶναι τὸ ἴδιο πρόσωπο, τότε θὰ πρέπει μᾶλλον νὰ υποθέσουμε ὅτι ὅλες στάλθηκαν τὴν ἴδια μέρα. Δὲν ἀποκλείεται ὁμοίως νὰ γράφτηκαν

σκληρὴ σὰν διαμάντι ἀντίστασή σου. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ ἀπολαύσω καὶ τὴν αὐτοπρόσωπὴ σου συνάντηση. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ αὐτὸ μᾶς τὸ στέρησε ἢ ἐρημιὰ στὴν ὁποία εἶμαι δέσμιος, βρίσκοντας τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότερο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο¹, ἐκπληρώνω τὴν ἐπιθυμία μου ὅπως μπορῶ, γράφοντας, χαιρετῶντας καὶ ἐκφράζοντας σὲ σένα τῆ μεγάλης εὐγνωμοσύνης μου γιὰ τὴ φροντίδα ποὺ μὲ ζωηρὸ ἐνδιαφέρον ἔδειξες ὄλο αὐτὸ τὸ μακρὸ χρονικὸ διάστημα. Σὲ παρακαλῶ ὅμως ὅταν θὰ ἐπιστρέφει, ἢ καὶ χωρὶς αὐτὸν μὲ τοὺς γραμματοκομιστὲς ποὺ παρεμπιπτόντως θὰ ἐπιτύχεις, ἐὰν βέβαια βρεθοῦν κάποιοι ποὺ θὰ ἔρχονται πρὸς αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἐρημιὰ, νὰ μοῦ γράφεις γιὰ τὴν ὑγεία σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόση εὐχαρίστηση μοῦ προξενεῖ αὐτό, τὸ νὰ μαθαίνω ὅσο γίνεται συχνότερα γιὰ τὴν ὑγεία αὐτῶν ποὺ τόσο θερμὰ διάκεινται πρὸς ἐμένα.

156

ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ

Φωνάζει βέβαια παντοῦ ἡ ἴδια ἢ φύση τῶν πραγμάτων, ἐκπέμποντας πῶ διαπεραστικὴ καὶ ἀπὸ τῆ σάλπιγγα φωνή, τὸν τόσο ὠραῖο ζῆλο σας καὶ τὴν προθυμία γιὰ τὴν ἀλήθεια, τὴν ὁποία οὔτε ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου, οὔτε ὁ πολὺς χρόνος, οὔτε ὁ παράλογος ἀνταγωνισμὸς αὐτῶν ποὺ εἶναι ἀθεράπευτα ἄρρωστοι, οὔτε τίποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ μπόρεσε νὰ καταλύσει ἢ νὰ τὴν κάνει νὰ ἀτονήσει. Ἄλλὰ καὶ ἐγὼ δὲν παραλείπω νὰ σᾶς εὐγνωμονῶ πολὺ, οὔτε παύω νὰ σᾶς μακαρίζω γιὰ τὰ στεφάνια ποὺ ἔχουν ἐτοιμασθεῖ γιὰ σᾶς ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεὸ σὰν ἐπιβράβευση τῶν καλῶν αὐτῶν ἀγώνων σας, καὶ ἐπιθυμῶ νὰ σᾶς δῶ καὶ προσωπικά.

Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ, λόγῳ τοῦ ὅτι εἶμαι δεμένος μὲ τὶς χειροπέδες τῆς ἐξορίας, ἐπωφελούμενος τοῦ κυρίου μου, τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου, σᾶς γράφω μέσω αὐτοῦ καὶ σᾶς ἀποδίδω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ δηλώνοντας,

¹ ἔτσι ἀόριστα (χωρὶς ἀναφορὰ τοῦ κομιστοῦ) μὲ σκοπὸ νὰ δοθοῦν σὲ ὁποιον πρεσβύτερο θὰ συνέβαινε νὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὴν Κουκουσό.

τῷ πόθῳ τὴν ἀνατολὴν καὶ σφοδροὺς ὑμῶν κατεστήσατε ἐραστὰς
 15 καὶ μυρίους ἔχετε τοὺς συναγανακτοῦντας ὑμῖν τὴν δικαίαν ταύτην
 ἀγανάκτησιν ἐπὶ ταῖς γεγενημέναις παρανομίαις. Καὶ παρακαλοῦμεν
 τὴν αὐτὴν ἐπιδείξασθαι μέχρι τέλους προθυμίαν. Ἴστε γὰρ ὅσους
 καρπώσεσθε στεφάνους ἀπὸ τῶν προσκαίρων τούτων πόνων, τὰς
 ἀθανάτους ὑμῖν μετὰ πολλῆς δαψιλείας προαποτιθέμενοι παρὰ τῷ
 20 φιλανθρώπῳ Θεῷ ἀμοιβάς.

PNZ'

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΕΛΘΟΥΣΙΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ

Καὶ ἔμπροσθεν μὲν ἐξεπληττόμεθα ὑμῶν τὴν σπουδὴν, τὴν
 προθυμίαν τὴν ὑπὲρ τῆς διορθώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν γεγενημένην,
 τὴν στερρὰν καὶ γνησίαν διάθεσιν, τὴν ἀνδρείαν καὶ ἀπερίτρεπτον
 γνώμην, τὴν καρτερίαν, ἣν ἐπὶ τοσοῦτον ἐπεδείξασθε χρόνον. Μάλι-
 5 στα δὲ ἐξεπλάγημεν νῦν τὸν πολλὸν ὑμῶν τόνον, οὕτω μακρὰν καὶ
 διαπόντιον ἀποδημίαν ἐλομένων καὶ πόνων καὶ ἰδρώτων γέμουσαν,
 ὑπὲρ τῶν ταῖς Ἐκκλησίαις συμφερόντων. Καὶ ἐβουλόμεθα μὲν καὶ
 ἐπιστέλλειν συνεχῶς καὶ τὴν ὀφειλομένην τῇ εὐλαβείᾳ ὑμῶν ἀποδι-
 δόσαι πρόσρησιν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τοῦτο οὐκ ἔνι (σχεδὸν γὰρ ἄβατον
 10 τοῖς πολλοῖς οἰκοῦμεν χωρίον, ἐρημίᾳ πάντοθεν ἀποτετειχισμένον),
 νῦν ἐπιλαβόμενοι τοῦ κυρίου μου τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐλαβεστάτου
 πρεσβυτέρου, προσαγορευόμεν ὑμῶν τὴν ἀγάπην, καὶ παρακαλοῦ-
 μεν τοῖς προοιμίοις συμβαῖνον ἐπιθεῖναι τέλος. Ἴστε γὰρ ὅσος ὑμῖν
 ἔσται τῆς ὑπομονῆς ὁ μισθὸς καὶ ὅσαι παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ
 15 αἱ ἀντιδόσεις ὑπὲρ τῆς κοινῆς εἰρήνης πονουμένοις καὶ τοσοῦτον
 ἀναδεχομένοις ἀγῶνα.

1. Οἱ ἐπιστολὲς 157, 158, 159, 160, 161, 165, 166 καὶ 167 ἀπευθύνονται πρὸς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους τῆς Δυτικῆς Ἐκκλησίας, πού ἦρθαν στὴν Ἀνατολὴ μὲ σκοπὸ νὰ συμβάλουν στὴ ἐξομάλυνση τῆς καταστάσεως πού δημιουργήθηκε μὲ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Θεοφίλου Ἀλεξανδρείας. Μὲ τίς ἐπιστολὲς αὐτὲς ὁ ἐξόριστος ἀρχιε-

ὅτι κατακτήσατε μὲ τὸν πόθο ὅλη τὴν Ἀνατολή καὶ μὲ κάνατε σφοδρὸ θαυμαστή σας καὶ ἔχετε μυριάδες ποὺ ἀγανακτοῦν μαζὶ μὲ σᾶς τὴ δίκαιη ἀγανάκτηση γιὰ τὶς παρανομίες ποὺ ἔχουν γίνει. Καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ δείξετε τὴν ἴδια προθυμία μέχρι τὸ τέλος. Γιατὶ γνωρίζετε πόσα στεφάνια θὰ λάβετε γιὰ τοὺς πρόσκαιρους αὐτοὺς κόπους, ἐξασφαλίζοντας μὲ πολλὴ ἀφθονία τὶς ἀθάνατες ἀμοιβές σας ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό.

157

ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΣΗ¹

Καὶ προηγουμένως βέβαια ἔνοιωθα ἔκπληξη γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν προθυμία σας ποὺ δείξατε γιὰ τὴν εἰρήνευση τῶν Ἐκκλησιῶν, τὴ σταθερὴ καὶ γνήσια διάθεση, τὴν ἀνδρεία καὶ τὴν ἀμετάτρεπτη γνώμη καὶ τὴν καρτερία, τὴν ὁποία δείξατε γιὰ τόσο πολὺ χρόνο. Ἐνοιωσα ὅμως ἔκπληξη περισσότερη τώρα ἀπὸ τὴν πολλὴ ἀποφασιστικότητά σας, νὰ ἀναλάβετε μιὰ τόσο μακρὰ καὶ ὑπερπόντια ἀποδημία, γεμάτη κόπους καὶ μόχθους, γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν Ἐκκλησιῶν. Θὰ ἤθελα βέβαια νὰ σᾶς γράφω συνεχῶς καὶ νὰ ἀποδίδω στὴν εὐλάβειά σας τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμό, ὅμως, ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατὸ (γιατὶ διαμένω σὲ χωριὸ σχεδὸν ἀπλησίαστο στοὺς πολλούς, ἐπειδὴ εἶναι ἀποκλεισμένο ἀπὸ παντοῦ λόγω τῆς ἐρημιᾶς), ἐπωφελοῦμενος τώρα τοῦ κυρίου μου, τοῦ ἐντιμοτάτου καὶ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου, χαιρετίζω τὴν ἀγάπη σας καὶ παρακαλῶ σ' αὐτὸ ποὺ ἀρχίσατε νὰ προσθέσετε καὶ ἀνάλογο τέλος. Γιατὶ γνωρίζετε πόση θὰ εἶναι ἡ ἀμοιβὴ τῆς ὑπομονῆς σας καὶ πόση ἡ ἀνταπόδοση ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεὸ σὲ σᾶς ποὺ κουράζεσθε γιὰ τὴν κοινὴ εἰρήνη καὶ ἀναλαμβάνετε τόσο μεγάλο ἀγῶνα.

πίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως τοὺς εὐχαριστεῖ καὶ τοὺς εὐγνωμονεῖ γιὰ τὸ ἐνδιαφέρον τους καὶ γιὰ τὸ ὅτι ὑποβλήθηκαν στὴν ταλαιπωρία ἑνὸς τόσο μακρινοῦ καὶ ἐπίπονου ταξιδιοῦ, καὶ τοὺς παρακαλεῖ νὰ ἐντείνουν τὶς προσπάθειές τους γιὰ τὴν εἰρήνευση τῶν Ἐκκλησιῶν.

ΡΝΗ'

ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

Οὐ μικρὰν καὶ ὑμῖν αὐτοῖς στεφάνων ὑπόθεσιν καὶ ἡμῖν παρα-
 κλήσεως ἀφορμὴν ἀπὸ τῆς καλλίστης ὑμῶν ταύτης σπουδῆς καὶ
 τῶν πόνων καὶ τῶν ἰδρώτων κατεσκευάσατε. Διό, καὶ ἐκ τοσούτου
 καθήμενοι διαστήματος, ἀνακηρύττομεν ὑμᾶς, χάριτας ὁμολογοῦμεν
 5 καὶ στεφανοῦμεν καὶ μακαρίζομεν. Καὶ ἐβουλόμεθα μὲν καὶ συνεχέ-
 στερον ἐπιστέλιν· καὶ γὰρ μεγίστην ἐντεῦθεν ἂν ἐκαρπώσαμεθα τὴν
 παραμυθίαν, εἴ γε τῶν τὰ γράμματα διακομιζόντων ἐπετυγχάνομεν.
 Ἐπειδὴ δὲ οὐ ρᾶδιον ἡμῖν τοῦτο πρὸς αὐτὰς τὰς ἐσχατίας τῆς οἰκου-
 μένης ἀπωκισμένοις καὶ οὐδενὸς ἡμῖν ταχέως ἐπιχωριάζειν δυναμέ-
 10 νου, νῦν δτε ἐπετύχομεν τοῦ κυρίου μου τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐλαβε-
 στάτου πρεσβυτέρου, τὴν ὀφειλομένην ἀποδεδώκαμεν πρόσρησιν,
 καὶ παρακαλοῦμεν ὑμῶν τὴν εὐλάβειαν, ἐννοοῦντας τοῦ κατορθώ-
 ματος τὸ μέγεθος, εἰ καὶ πολὺς ὁ παρελθὼν ἀνηλώθη χρόνος καὶ ἐπὶ
 τὸ χεῖρον τῶν ἐναντιουμένων αὖξεται ἡ φιλονεικία καὶ μένουσι νο-
 15 σοῦντες ἀνίατα, τὰ γοῦν παρ' ὑμῶν μὴ διαλιπεῖν εἰς διόρθωσιν τῶν
 γεγενημένων εἰσφέροντας. Ὅσῳ γὰρ πλείων ἡ δυσκολία, τοσούτω
 μείζων καὶ δαψιλεστέρα ἔσται τῶν καλῶν τούτων ἀγώνων ὑμῖν ἢ
 ἀμοιβὴ παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ.

ΡΝΘ'

ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

Οὐ μικρὰν ἔχομεν παραμυθίαν τῶν κατειληφόντων τὰ ἐνταῦθα
 κακῶν τῆς ὑμετέρας σπουδῆς τὸ μέγεθος. Ἰκανὰ μὲν γὰρ καὶ τὰ ἔμ-
 προσθεν παρ' ὑμῶν γεγενημένα, ἢ ἀγρυπνία καὶ ἢ σπουδὴ καὶ ἢ το-
 σαύτη φροντίς, πολλὴν ἡμῖν παρασχεῖν τὴν παράκλησιν, ὃ δὲ νῦν
 5 προσεθήκατε, τὸ μακρὰν οὕτως ἀποδημίαν στείλασθαι, ὑπὲρ τῶν
 ταῖς Ἐκκλησίαις συμφερόντων, σφόδρα πάντας ἡμᾶς ἀναπνεῦσαι
 πεποίηκε, καὶ κοινῇ πάντες ὑμῖν χάριτας ὁμολογοῦμεν πολλὰς ὑπὲρ
 τῶν τοσούτων πόνων καὶ τῶν ἰδρώτων καὶ τῶν καλῶν τούτων

158

ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Μὲ τὸ τόσο ὠραῖο ἐνδιαφέρον σας καὶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους σας καὶ γιὰ σᾶς τοὺς ἴδιους ἐτοιμάσατε ὄχι μικρὴ προϋπόθεση γιὰ στεφάνια, ἀλλὰ καὶ γιὰ μένα ἀφορμὴ παρηγοριᾶς. Γι' αὐτό, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόση ἀπόσταση, σᾶς διακηρύσσω, σᾶς εὐγνωμονῶ, σᾶς στεφανῶνω καὶ σᾶς μακαρίζω. Καὶ θὰ ἤθελα βέβαια νὰ σᾶς γράφω πῶς συχνά, γιὰ τὴν θὰ καρπωνόμουν ἀπὸ αὐτὸ πάρα πολὺ μεγάλῃ ἐνίσχυση, ἐὰν φυσικὰ πετύχαινα ἀνθρώπους νὰ μεταφέρουν τὰ γράμματά μου. Ἐπειδὴ ὁμως δὲν εἶναι εὐκόλο αὐτὸ ὄντας ἐξόριστος ἐδῶ στίς ἐσχατιῆς τῆς οἰκουμένης, ὅπου κανεὶς δὲν μπορεῖ νὰ μᾶς ἐπισκεφθεῖ γρήγορα, τώρα πού πέτυχα τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότατο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο, τοῦ ἔδωσα τοὺς ὀφειλόμενους χαιρετισμοὺς καὶ παρακαλῶ τὴν εὐλάβειά σας, κατανοώντας τὴ σπουδαιότητα τοῦ πράγματος, ἂν καὶ εἶναι πολὺς ὁ χρόνος πού ἐν τῷ μεταξὺ κύλησε καὶ ἡ φιλονεικία τῶν ἀντιπάλων αὐξήθηκε πρὸς τὸ χειρότερο καὶ ἐξακολουθοῦν νὰ νοσοῦν ἀθεράπευτα, νὰ μὴ παραλείπετε νὰ συνεισφέρετε ὅσα ἐξαρτῶνται ἀπὸ σᾶς στὴν ἀποκατάσταση αὐτῶν πού ἔγιναν. Γιατί, ὅσο περισσότερη εἶναι ἡ δυσκολία, τόσο μεγαλύτερη καὶ πλουσιώτερη θὰ εἶναι ἡ ἀμοιβή σας γιὰ τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀγῶνες ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό.

159

ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Δὲν εἶναι μικρὴ ἀνακούφιση γιὰ τὰ κακὰ πού μὲ βρῆκαν ἐδῶ τὸ μεγάλο ἐνδιαφέρον σας. Ἦταν ὅπωςδήποτε ἀρκετὰ καὶ τὰ ὅσα εἶχατε κάνει προηγουμένως, ἡ ἐπαγρύπνηση καὶ ἡ προθυμία καὶ ἡ τόσο μεγάλῃ φροντίδα σας, νὰ μοῦ δώσουν πολλὴ παρηγοριά. Αὐτὸ ὁμως πού προσθέσατε τώρα, τὸ νὰ κάνετε τόσο μακρὰ ἀποδημία γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν Ἐκκλησιῶν, ἔκανε ὅλους ἐμᾶς νὰ ἀναπνεύσουμε πάρα πολὺ. Ἔτσι ὅλοι μαζί σᾶς ἐκφράζουμε τὴν μεγάλῃ εὐγνωμοσύνη μας γιὰ τοὺς τόσο κόπους καὶ μόχθους καὶ γιὰ τοὺς κα-

ἀγώνων, καὶ μακαρίζοντες ὑμᾶς οὐ διαλιμπάνομεν τῆς καλῆς ταύ-
10 τῆς προθυμίας τε καὶ σπουδῆς. Διὸ καὶ τὸν κύριόν μου τὸν τιμιώτα-
τον καὶ εὐλαβέστατον πρεσβύτερον παρεκαλέσαμεν δραμεῖν ἕως
ὑμῶν.

Δεξάμενοι τοίνυν αὐτὸν μετὰ τῆς ὑμῖν πρεπούσης φιλοφρο-
σύνης, ἄξιον τοῖς προοιμίοις τὸ τέλος ἐπιθεῖναι παρακλήθητε. Εἰ
15 γὰρ καὶ ἀνίατα νοσοῦσι τέως οἱ τοσοῦτους χειμῶνας καὶ ταλανί-
ζειν μὲν ἐκείνους καὶ δακρῦειν χρή, ὑμᾶς δὲ ἐκπλήττεσθαι καὶ ἀνα-
κηρύττειν. ὅτι, καὶ τῶν κακῶν αὐτξομένων, μείζονα ἀεὶ προΐόντες
τὴν ὑπὲρ τοῦ τὰ τοιαῦτα διορθῶσαι σπουδὴν ἐπιδείκνυσθε.

ΡΞ'

ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΕΛΘΟΝΤΙ ΑΠΟ ΔΥΣΕΩΣ

Ὅταν ἐννοήσω τὸν ἰδρωῶτα, ὃν ἰδρωσας, καὶ οἴκοι καθήμενος
καὶ μακρὰν οὐτῶ καὶ διαπόντιον ἀποδημίαν στείλάμενος, ὑπὲρ τῶν
ταῖς Ἐκκλησίαις συμφερόντων πραγμάτων, καὶ πρὸ τοῦ τέλους σε
στεφανῶν καὶ ἀνακηρύττων καὶ μακαρίζων οὐ παύομαι. Ἴ Αν τε γὰρ
5 γένηται τι πλεον ἀπὸ τῆς ὑμετέρας σπουδῆς, δέσποτά μου τιμιώτα-
τε, ἂν τε ἐπὶ τῆς αὐτῆς μένωσι φιλονεικίας οἱ τὰς ταραχὰς παρὰ τὴν
ἀρχὴν ἐμβαλόντες, ἀνίατα νοσοῦντες, ὑμῖν ὁ μισθός ἐστιν ἀπηρτι-
σμένος ἀπὸ τῆς γνώμης καὶ τοῦ τὰ παρ' ἑαυτῶν ἅπαντα εἰσενεγκεῖν.
Διὰ τοῦτο ὑμᾶς μακαρίζομεν, θαυμάζομεν, χάριτας ὑμῖν ὁμολογοῦν-
10 τες οὐ διαλιμπάνομεν.

Καὶ ἐβουλόμεθα μὲν καὶ συνεχέστερον ἐπιστέλλειν, ἐπειδὴ δὲ
τοῦτο ἡμᾶς παρείλετο ἢ τοῦ χωρίου τούτου, ἐν ᾧ καθείργμεθα, ἐρη-
μία, νῦν ὅτε ἐπετύχομεν τοῦ κυρίου μου τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐλαβε-
στάτου πρεσβυτέρου, καὶ γράφομεν καὶ τὴν ὀφειλομένην ὑμῖν ἀποδι-
15 δόαμεν πρόσρησιν. Γνώμη μὲν γὰρ καὶ διαθέσει πολλάκις ἐπεστάλ-
καμεν, χάρτη δὲ καὶ μέλανι πρῶτον νῦν, ἐπειδὴ καὶ νῦν πρῶτον τὸν
πρὸς ὑμᾶς ἀφικνούμενον εὐρήκαμεν.

λους αὐτοὺς ἀγῶνες σας, καὶ δὲν παραλείπουμε νὰ σᾶς μακαρίζουμε γιὰ τὴν καλὴ αὐτὴ προθυμία καὶ φροντίδα. Γι' αὐτὸ καὶ παρακάλεσα τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότατο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο, νὰ ἔρθει σὲ σᾶς.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸν δεχθεῖτε μὲ τὴν πρέπουσα φιλικὴ διάθεση, παρακαλῶ νὰ προσθέσετε καὶ τὸ τέλος ἰσάζιο πρὸς τὴν ἀρχὴ πού κάνατε. Γιατί, μολονότι ἀσθενοῦν βαρεῖα αὐτοὶ πού προξένησαν πρόσφατα τόσες ἀναταραχὲς καὶ πολέμους στὶς Ἐκκλησίες, πρέπει ἐκείνους βέβαια νὰ τοὺς ἐλεεινολογοῦμε καὶ νὰ τοὺς κλαῖμε, ἐνῶ ἐσᾶς νὰ σᾶς θαυμάζουμε καὶ νὰ σᾶς διακηρύσσουμε, γιατί καὶ ὅταν τὰ κακὰ αὐξάνονται, δείχνετε ὀλοένα καὶ μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ διόρθωσή τους.

160

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΠΟΥ ΗΡΘΕ ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΣΗ

Ὅταν σκέφτομαι τὸν ἰδρώτα πού ἔχυσες καὶ ὅταν ἔμενες στὴν πατρίδα σου καὶ ὅταν ἀνάλαβες τὴν τόσο μακρὰ καὶ ὑπερπόντια ἀποδημία γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν πραγμάτων τῆς Ἐκκλησίας, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ τέλος δὲν παύω νὰ σὲ στεφανώνω, νὰ σὲ ἀνακηρύσσω καὶ νὰ σὲ μακαρίζω. Εἴτε λοιπὸν ἐπέλθει κάποια βελτίωση ἀπὸ τὸ δικό σου ἐνδιαφέρον, ἐντιμότατε δεσπότη μου, εἴτε ἐξακολουθήσουν τὴ φιλονεικία τους αὐτοὶ πού προκάλεσαν τὶς ταραχὲς ἀπὸ τὴν ἀρχή, ὄντας ἀθεράπευτα ἄρρωστοι, γιὰ σένα ὁ μισθὸς εἶναι ὀλοκληρωμένος ἐξαιτίας τῆς διαθέσεώς σου καὶ τοῦ ὅτι ἔκανες ὅ,τι ἐξαρτῶταν ἀπὸ σένα. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν παραλείπω νὰ σὲ μακαρίζω, νὰ σὲ θαυμάζω καὶ νὰ σὲ εὐγνωμονῶ.

Καὶ θὰ ἤθελα βέβαια νὰ σοῦ γράφω πιὸ συχνά, ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ μοῦ τὸ στέρησε ἡ ἐρημιὰ τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ στὸ ὁποῖο εἶμαι περιορισμένος, τώρα πού πέτυχα τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότατο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο, σοῦ γράφω καὶ σοῦ ἀπονέμω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμό μου. Μὲ τὴ σκέψη καὶ τὴ διάθεση βέβαια σοῦ ἔγραψα πολλὰς φορές, ἀλλὰ μὲ μελάνι καὶ χαρτὶ σοῦ γράφω πρώτη φορὰ τώρα, ἐπειδὴ τώρα γιὰ πρώτη φορὰ βρῆκα αὐτὸν πού ἔρχεται πρὸς ἐσᾶς.

Δεξάμενοι τοίνυν αὐτὸν ὡς ὑμῖν πρέπον ἐστὶ καὶ τὴν προσήκουσαν περὶ αὐτὸν ἐπιδειξάμενοι ἀγάπην, δότε ἐντρυφῆσαι ὑμῶν τῇ 20 διαθέσει. Οὐ γὰρ μικρὰν ἔξει τῆς τοσαύτης ταλαιπωρίας, τῆς κατὰ τὴν ὁδοιπορίαν, παραμυθίαν καὶ παράκλησιν, τὸ τῆς εὐνοίας ἀπολαῦσαι τῆς ὑμετέρας. Ὅτι γὰρ ὑπὲρ τοῦ ἐρρωμενεστάτη χρήσασθαι τῇ σπουδῇ τῶν ταῖς Ἐκκλησίαις ἕνεκεν συμφερόντων οὐδὲν δεήσασθε τῆς ἐτέρων ὑπομνήσεως, ἐδείξατε διὰ τῶν πραγμάτων αὐτῶν.

ΡΕΑ'

ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΡΩΜΑΙΟΙΣ ΕΛΘΟΥΣΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Πολὸν ὑπομεμενήκατε πόνον, μακρὰν οὕτω καὶ διαπόντιον ἀποδημίαν στειλάμενοι, πολὸν τὸν ἰδρῶτα, ἀλλ' οὐχ ὑπὲρ τῶν βιωτικῶν καὶ ἐπικήρων πραγμάτων, ἀλλ' ὑπὲρ τῶν ταῖς Ἐκκλησίαις 5 συμφερόντων, ὑπὲρ ὧν καὶ πολλῶ μείζονα τῶν πόνων λήψεσθε τὰ βραβεῖα παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ. Οὐ μικρὰ τοίνυν καὶ ὑμῖν καὶ ἡμῖν ἔσται παράκλησις ὁ πόνος ὑμῶν καὶ ἡ σπουδὴ· ὑμῖν μὲν, ὅτι ὑπὲρ εἰρήνης τοσοῦτων Ἐκκλησιῶν ὁ καλὸς οὗτος ὑμῖν ἀγών, καὶ ἐπὶ πολλῶ μείζοσι στεφάνοις ἢ ἀντίδοσις· ἡμῖν δέ, ὅτι τοσαύτης παρ' ὑμῶν ἀπηλαύσαμεν ἀγάπης καὶ παρὰ τῶν τοσοῦτων καὶ τηλι- 10 κούτων ἀνδρῶν πολλῆς τετυχήκαμεν τῆς σπουδῆς, καὶ τῷ σώματι τοσοῦτον διωκισμένους ὁδοῦ μῆκος τῇ τῆς ἀγάπης ἀλύσει ὑμῖν αὐτοῖς συνεδήσατε μετὰ πολλῆς τῆς ἀκριβείας. Διὰ ταῦτα χάριτας ὑμῖν ἴσμεν πολλὰς καὶ ἀνακηρύττοντες ὑμῶν τὴν πολλὴν εὐνοίαν οὐ παρόμεθα. Βοῶ μὲν γὰρ αὐτὴν καὶ αὐτὴ τῶν πραγμάτων ἢ φωνή, οὐ 15 διαλιμπάνομεν δὲ καὶ ἡμεῖς διὰ τῆς ἡμετέρας τοῦτο ἐργαζόμενοι γλώττης. Εἰ δὲ νῦν πρῶτον ὑμῖν ἐπεστάλκαμεν, οὐκ ἀπὸ τῆς ραθυμίας, ἀλλ' ἀπὸ τῆς τοῦ τόπου ἐρημίας τοῦτο πεπόνθαμεν.

Νῦν γοῦν ἐπιλαβόμενοι τοῦ κυρίου τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου, διαβαίνοντος οἱ διάγετε, τὴν τε ὀφειλομένην 20 ὑμῖν ἀποδιδάμεν πρόσρησιν καὶ παρακαλοῦμεν ὑμᾶς μετὰ τῆς πρεπούσης ὑμῖν ἀγάπης αὐτὸν ὑποδέξασθαι, καὶ ἐπανιόντος, τὰ περὶ τῆς ὑγείας ἡμῖν δηλῶσαι τῆς ὑμετέρας, περὶ ἧς σφόδρα περισπούδαστον

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸν δεχθεῖς, ὅπως ἀρμόζει σὲ σένα, καὶ τοῦ δείξεις τὴν πρέπουσα ἀγάπη, δῶσε του τὴν εὐκαιρία νὰ χαρεῖ τὰ αἰσθήματά σου. Γιατὶ δὲν θὰ εἶναι μικρὴ ἢ παρηγοριὰ καὶ ἐνθάρρυνση πού θὰ πάρει γιὰ τὴν τόση ταλαιπωρία τῆς ὁδοιπορίας, ἀπὸ τὸ νὰ δεχθεῖ τὴν εὐνοιά σου. Τὸ ὅτι βέβαια δὲν ἔχεις ἀνάγκη νὰ σοῦ ὑπενθυμίσουν ἄλλοι νὰ καταβάλεις πιὸ ἔντονη προσπάθεια γιὰ χάρη τῶν συμφερόντων τῶν Ἐκκλησιῶν, τὸ ἔδειξες ἤδη στὴ πράξη.

161

**ΣΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΜΑΖΙ
ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ**

Πολὺ κόπο ὑποστήκατε ἀναλαμβάνοντας μιὰ τόσο μακρὰ καὶ ὑπερπόντια ἀποδημία καὶ πολὺ ἰδρώτα χύσατε, ὄχι ὅμως γιὰ πράγματα βιωτικὰ καὶ φθαρτά, ἀλλὰ γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν Ἐκκλησιῶν, γιὰ τὰ ὁποῖα θὰ λάβετε πολὺ μεγαλύτερα ἀπὸ τοὺς κόπους βραβεῖα ἀπὸ τὸν φιλόθεο Θεό. Δὲν εἶναι λοιπὸν μικρὴ παρηγοριὰ σὲ σᾶς καὶ σὲ μένα ὁ κόπος σας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον. Σὲ σᾶς ἐπειδὴ ὁ καλὸς αὐτὸς ἀγὼνας γίνεται γιὰ τὴν εἰρήνη τῶν Ἐκκλησιῶν καὶ διότι ἡ ἀνταπόδοση συνίσταται σὲ πολὺ μεγαλύτερα στεφάνια, ἐνῶ σὲ μένα ἐπειδὴ δέχθηκα τόσο μεγάλη ἀγάπη ἀπὸ σᾶς καὶ ἐπειδὴ ἔτυχα τόση φροντίδα ἀπὸ τόσο πολλοὺς καὶ σπουδαίους ἄνδρες, καὶ ἐνῶ εἶμαι τόσο μακριὰ ἐξόριστος, μὲ συνδέσατε μαζί σας μὲ πολλὴ ἀκρίβεια μὲ τὴν ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης. Γι' αὐτὸ σᾶς εὐγνωμονῶ καὶ δὲν παύω νὰ διακήρυσσω τὴ μεγάλη σας καλωσύνη. Τὴν καλωσύνη αὐτὴ βέβαια τὴν διαλαλεῖ ἡ φωνὴ τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ δὲν παραλείπω νὰ τὸ κάνω καὶ ἐγὼ μὲ τὴ δική μου γλῶσσα. Ἐὰν σᾶς γράφω τώρα γιὰ πρώτη φορά, αὐτὸ τὸ ἔπαθα ὄχι ἀπὸ ὀκνηρία, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν ἐρημιὰ τοῦ τόπου.

Τώρα ὅμως, ἐπωφελούμενος τοῦ ἐντιμοτάτου κυρίου καὶ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου, πού ἔρχεται πρὸς τὰ ἐκεῖ πού ζεῖτε, τοῦ ἔδωσα τοὺς ὀφειλόμενους σὲ σᾶς χαιρετισμοὺς καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ τὸν δεχθεῖτε μὲ τὴν ἀγάπη πού ταιριάζει σὲ σᾶς, καὶ ὅταν ἐπιστρέφει νὰ μοῦ γνωρίσετε τὰ τῆς ὑγείας σας, γιὰ τὴν ὁποῖα εἶναι

ἡμῖν μανθάνειν. Ὑπὲρ δὲ τοῦ τὴν προσήκουσαν σπουδὴν ἐπιδείξασθαι εἰς τὴν τοῦ πράγματος ὑπόθεσιν, εἰς ἣν ἔστε ἀφιγμένοι, οὐδὲν 25 οἴμαι δεῖσθαι τὴν εὐλάβειαν ὑμῶν τῆς ἐτέρωθεν ὑπομνήσεως, καὶ τοῦτο δῆλον πεποιήκατε διὰ τῆς σπουδῆς, ἣν διὰ παντὸς ἐπεδείξασθε τοῦ χρόνου.

ΡΕΒ'

ΑΝΥΣΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ

Ὅψὲ μὲν καὶ βραδέως ἐπεστάλκαμέν σου τῇ ἀγάπῃ· ἀλλ' οὐχ ἔκουσίως ἡμῶν ἢ μακρὰ αὕτη σιγὴ γέγονεν, ἀλλὰ διὰ τὴν τοῦ χωρίου ἔρημίαν, ἐν ᾧ καθείργμεθα, οὐ διὰ τὴν ραθυμίαν τὴν περὶ τὴν ὑμετέραν ἀγάπην. Νῦν γοῦν ἐπιλαβόμενοι τοῦ κυρίου μου τοῦ τι- 5 μιωτάτου καὶ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου, τὴν πάλαι ὀφειλομένην ἀποδεδώκαμεν πρόσρησιν τῇ τιμιότητί σου, χάριτας πολλὰς ὁμολογοῦντές σου τῇ εὐλαβείᾳ ὑπὲρ τῆς ἐνστάσεως καὶ τῆς ἀνδρείας τῆς ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν. Δεξάμενος τοίνυν αὐτόν, δέσποτά μου τιμιώ- 10 τατε, ὡς σοι πρέπον ἐστὶ καὶ τὴν προσήκουσον περὶ αὐτὸν φιλοφροσύνην ἐπιδειξάμενος, μὴ ἀποκάμης τὰ συντελοῦντα τῇ κοινῇ διορθώσει τῶν Ἐκκλησιῶν ποιῶν καὶ πραγματευόμενος. Οἶσθα γὰρ τοῦ κατορθώματος τὸ μέγεθος καὶ ὑπὲρ ὄσων Ἐκκλησιῶν τὸν καλὸν τοῦτον ἀγῶνα ἀνεδέξασθε, καὶ ὅσοι ὑπὲρ τῆς κοινῆς εἰρήνης πονησαμένης ὑμῖν ἀπόκεινται παρὰ τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ οἱ στέφα- 15 νοι.

ΡΕΓ'

ΑΝΥΣΙΩ, ΝΟΥΜΕΡΙΩ, ΘΕΟΔΟΣΙΩ, ΕΥΤΡΟΠΙΩ,
ΕΥΣΤΑΘΙΩ, ΜΑΡΚΕΛΛΩ, ΕΥΣΕΒΙΩ, ΜΑΞΙΜΙΑΝΩ,
ΕΥΓΕΝΙΩ, ΓΕΡΟΝΤΙΩ, ΚΑΙ ΘΥΡΣΩ, ΚΑΙ ΠΑΣΙ
ΤΟΙΣ ΚΑΤΑ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΝ ΟΡΘΟΔΟΞΟΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ

Πολλὴ μὲν ὑμῶν τῆς ἀγάπης καὶ ἡ ἔμπροσθεν σπουδὴ καὶ χά-

πολύ σημαντικὸ σὲ μένα νὰ μαθαίνω. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ νὰ δείξετε τὸν ζῆλο ποὺ πρέπει στὴν ὑπόθεση τοῦ ζητήματος γιὰ τὸ ὁποῖο ἔχετε ἔρθει, νομίζω πῶς δὲν ἔχει ἀνάγκη ἢ εὐλάβειά σας νὰ τῆς τὸ θυμίσουν ἄλλοι, καὶ αὐτὸ τὸ κάνατε φανερὸ μὲ τὴν προθυμία ποὺ δείξατε ὄλο τὸ χρονικὸ διάστημα.

162

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΝΥΣΙΟ

Ἄργα καὶ καθυστερημένα ἔγραψα στὴν ἀγάπη σου· ὅμως δὲν ἦταν ἐκούσια αὐτὴ ἢ μακρὰ σιγὴ μου, ἀλλὰ ὀφείλεται στὴν ἐρημιὰ τοῦ χωριοῦ ὅπου εἶμαι περιορισμένος, καὶ ὄχι στὴν ἀδιαφορία γιὰ τὴν ἀγάπη σου. Τώρα ὅμως, ἐπωφελούμενος τοῦ ἐντιμοτάτου κυρίου μου καὶ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου, ἀποδίδω τὸν ἀπὸ παλιὰ ὀφειλόμενο στὴν ἐντιμότητά σου χαιρετισμὸ καὶ ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνη μου πρὸς τὴν εὐλάβειά σου, γιὰ τὴν ἀντίσταση καὶ τὴν ἀνδρεία ποὺ ἔδειξε ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν δεχθεῖς, ἐντιμότατε δεσπότη μου, ὅπως πρέπει σὲ σένα, καὶ ἀφοῦ τοῦ δείξεις τὴν ἀνάλογη φιλικὴ διάθεση, μὴ σταματήσεις νὰ κάνεις καὶ ν' ἀσχολεῖσαι μὲ ὅσα συντελοῦν στὴ διόρθωση τῶν Ἐκκλησιῶν. Γιατὶ γνωρίζεις τὸ μέγεθος τοῦ ἄθλου καθῶς καὶ τὸ ὑπὲρ πόσων Ἐκκλησιῶν ἀνελάβετε τὸν καλὸν αὐτὸν ἀγώνα, καὶ πόσα στεφάνια, ὄλους ἐσᾶς ποὺ κοπιάσατε γιὰ τὴν κοινὴ εἰρήνη, σᾶς περιμένουν ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό.

163

**ΣΤΟΥΣ ΑΝΥΣΙΟ, ΝΟΥΜΕΡΙΟ, ΘΕΟΔΟΣΙΟ, ΕΥΤΡΟΠΙΟ,
ΕΥΣΤΑΘΙΟ, ΜΑΡΚΕΛΛΟ, ΕΥΣΕΒΙΟ, ΜΑΞΙΜΙΑΝΟ,
ΕΥΓΕΝΙΟ, ΓΕΡΟΝΤΙΟ ΚΑΙ ΘΥΡΣΟ, ΚΑΙ Σ' ΟΛΟΥΣ
ΤΟΥΣ ΟΡΘΟΔΟΞΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ**

Εἶναι βέβαια πολλὴ ἡ ἀγάπη σας καὶ ἡ μέχρι τώρα φροντίδα

ριτας ὑπὲρ τούτων ὁμολογοῦμεν, ὅτι ἐν οὕτω χρόνῳ μακρῶ ἔστητε
 μετὰ τῆς προσηκούσης ὑμῖν ἀνδρείας, μηδενὶ εἴκοντες τῶν συναρ-
 πάζειν ἐπιχειρούντων· παρακαλοῦμεν δὲ καὶ τὸ τέλος ἐπιθεῖναι οἶον
 5 προσῆκόν ἐστιν. Ὅσῳ γὰρ πλείονα τὰ τῶν καμάτων ὑμῖν, μείζονα
 καὶ τὰ τῶν ἀντιδόσεων ἔσται καὶ τῶν ἀμοιβῶν παρὰ τοῦ φιλανθρώ-
 που Θεοῦ. Καὶ ἐπεθυμοῦμεν κατὰ πρόσωπον ὑμῶν θεάσασθαι τὴν
 τιμιότητα, ἐπειδὴ δὲ τὰ τῆς ἐξορίας δεσμὰ τοῦτο ἡμᾶς παρείλετο καὶ
 ἐν ἐνὶ καθεῖρξε χωρίῳ, τὸν κύριόν μου τὸν τιμιώτατον καὶ εὐλαβέ-
 10 στατον πρεσβύτερον ἀπεστάλκαμεν καὶ δι' αὐτοῦ τὴν τε ὀφειλομέ-
 νην πρόσρησιν ἀποδιδόαμεν καὶ δηλοῦμεν, ὅτι χάριτας πολλὰς καὶ
 μεγάλας ὁμολογοῦντες ὑμῶν τῇ θεοσεβείᾳ οὐ διαλιμπάνομεν, καὶ
 ἀξιοῦντες ὑπὲρ τῆς μακρᾶς σιγῆς τῆς ἔμπροσθεν συγγνώμην ἡμῖν
 νεῖμαι. Οὐ γὰρ δὴ ραθυμοῦντες, οὐδὲ κατολιγωροῦντες ὑμῶν, το-
 15 σοῦτον ἐσιγήσαμεν χρόνον, ἀλλ' ἐπειδὴ νῦν πρῶτον εὕρομεν τὸν δυ-
 νάμενον ἐκεῖσε διαβῆναι, ἔνθα διατρίβετε νῦν, καὶ τὰ παρ' ἡμῶν δια-
 κομίσαι γράμματα, γράφομεν ὑμῖν δηλοῦντες, ἐν οἷς ἐσμεν.

Δεξάμενοι τοίνυν αὐτὸν μετ' εὐνοίας καὶ διαθέσεως γνησίας, τὰ
 περὶ τῆς υἰείας ὑμῶν δηλοῦν ἡμῖν παρακλήθητε. Μεγίστην γὰρ ἀπὸ
 20 τῶν τοιούτων γραμμάτων, καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθήμενοι, ἔχομεν παρα-
 μυθίαν.

ΡΞΔ'

ΑΛΕΞΑΝΔΡΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΚΟΡΙΝΘΟΥ

Οἶσθα τὴν ἀγάπην, ἣν ἐπεδειξάμεθα περὶ τὴν σὴν τιμιότητα,
 καὶ πῶς ὀλίγα σοι συγγενόμενοι, συνεδέθημέν σου τῷ πόθῳ. Διὸ καὶ
 σφόδρα ἐθαυμάσαμεν, ὅτι ἐν οὕτω χρόνῳ μακρῶ οὐδὲ ἄπαξ ἡμῖν
 ἐπιστεῖλαι κατεδέξω. Καὶ οἶδα μὲν ὅτι γραμματηφόρων προβαλῆ
 5 σπάνιν, καὶ οὐδὲν ἀπεικός. Εἰ γὰρ καὶ πολλοὶ οἱ ἐκεῖθεν ἀφικνούμε-
 νοι, ἀλλ' ἔνθα καθήμεθα νῦν οὐδεὶς ἂν ταχέως παραγένοιτο τῶν
 ἐκεῖθεν ἐρχομένων. Πλὴν ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο ἡμῖν εἰς τὸ μηδὲ

σας και σᾶς εὐγνωμονῶ γιὰ τὸ ὅτι γιὰ τόσο χρονικὸ διάστημα σταθήκατε μὲ τὴν ἀνδρεία πού σᾶς ταιριάζει, χωρὶς νὰ ὑποχωρήσετε σὲ κανέναν ἀπὸ αὐτοὺς πού ἐπιχειροῦν νὰ σᾶς παρασύρουν. Παρακαλῶ ὁμως νὰ προσθέσετε και τέλος τέτοιο πού ταιριάζει. Γιατὶ ὅσο πιὸ πολλοὶ εἶναι οἱ κόποι σας, τόσο μεγαλύτερη θὰ εἶναι ἡ ἀνταπόδοση και ἡ ἀμοιβή σας ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό. Ἐπιθυμοῦσα φυσικὰ νὰ δῶ και προσωπικὰ τὴν ἐντιμότητά σας, ἐπειδὴ ὁμως τὰ δεσμὰ τῆς ἐξορίας μου τὸ στέρησαν αὐτὸ και μὲ περιόρισαν σ' ἓνα χωριό, γι' αὐτὸ ἔστειλα τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότατο και εὐλαβέστατο πρεσβύτερο, μὲ τὸν ὁποῖο και τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ σᾶς ἀποδίδω, και σᾶς δηλώνω ὅτι δὲν παραλείπω νὰ ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνη μου πρὸς τὴ θεοσέβειά σας και ὅτι ζητῶ νὰ μου ἀπονείμειτε τὴ συγγνώμη σας γιὰ τὴν μέχρι τώρα μακρὰ σιγή μου. Γιατὶ δὲν ἐσίγησα τόσο χρόνο ἀπὸ ὀκνηρία ἢ ἀδιαφορία πρὸς ἐσᾶς, ἀλλ' ἐπειδὴ τώρα γιὰ πρώτη φορά βρῆκα κάποιον πού νὰ μπορεῖ νὰ περάσει ἀπὸ ἐκεῖ ὅπου διαμένετε τώρα και νὰ φέρει τὰ γράμματα, σᾶς γράφω ἀναφέροντάς σας τὴν κατάσταση στὴν ὁποία βρίσκομαι.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸν δεχθεῖτε μὲ συμπάθεια και γνήσια ἀγάπη, σᾶς παρακαλῶ νὰ μὲ πληροφορήσετε γιὰ τὴν ὑγεία σας. Γιατὶ πολὺ μεγάλη παρηγοριὰ θὰ πάρω ἀπὸ τὰ τέτοιου εἶδους γράμματα ζώντας ἐδῶ στὴν ἔρημιά.

164

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΟ

Γνωρίζεις τὴν ἀγάπη πού ἔδειξα γιὰ τὴν ἐντιμότητά σου και ὅτι, μολονότι σὲ συναναστράφηκα γιὰ λίγο διάστημα, συνδέθηκα μαζί σου μὲ πόθο. Γι' αὐτὸ και ἀπόρησα πολὺ, πού ἐπὶ τόσο μακρὸ χρονικὸ διάστημα δὲν καταδέχθηκες οὔτε μιὰ φορά νὰ μου γράψεις. Γνωρίζω βέβαια ὅτι θὰ προβάλεις σὰν δικαιολογία τὴν ἔλλειψη γραμματοκομιστῶν, και καθόλου ἀπίθανο. Γιατὶ, ἂν και πολλοὶ εἶναι ἐκεῖνοι πού ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ, ἀλλὰ ἐδῶ πού διαμένω τώρα κανένας δὲν θὰ ἔφθανε γρήγορα ἀπ' ὅσους ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ. Πλὴν ὁμως δὲν εἶναι ἀρκετὸ αὐτὸ σὰν δικαιολογία γιὰ τὸ ὅτι οὔτε μιὰ

ἀπαξ δέξασθαι γράμματα. Ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς εἰς ταύτην ἔχοντες ἀναχωρήσαι τὴν πρόφασιν, οὐδὲ οὕτως ἐσιγήσαμεν, ἀλλὰ τὸν κύριόν μου τὸν τιμιώτατον καὶ εὐλαβέστατον πρεσβύτερον ἀναστήσαντες, ἐντεῦθεν ἐπέμψαμεν, ὥστε καὶ τῇ σῆ συντυχεῖν τιμιότητι, καὶ ταύτην ἡμῶν τὴν προσηγορίαν ἀποκομίσαι, καὶ μαθεῖν περὶ τῆς υἰείας τῆς σῆς, περὶ ἧς σφόδρα περισπούδαστον ἡμῖν μανθάνειν.

Ἰδὼν τοίνυν αὐτὸν μετ' εὐνοίας καὶ ἀγάπης καὶ τῆς προσηκούσης φιλοφροσύνης, ὡς μέλος ἡμέτερον, ἠνίκα ἂν ἐπανίη, τὰ περὶ τῆς ρώσεώς σου δηλῶσαι ἡμῖν μὴ κατοκνήσης. Μεγίστην γὰρ ἡμῖν ἀπὸ τῶν γραμμάτων, καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθεζομένοις, παρέξεις τὴν παράκλησιν.

ΡΞΕ'

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΕΛΘΟΥΣΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ ΕΛΘΟΝΤΩΝ ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ

Ἐθαυμάσαμεν ὑμῶν καὶ τὴν ἔμπροσθεν προθυμίαν τε καὶ σπουδὴν, ἣν ὑπὲρ τῶν ταῖς Ἐκκλησίαις συμφερόντων ἐπεδείξασθε. Ἐπεὶ δὲ καὶ μακρὰν οὕτως ἀποδημίαν προσεθήκατε καὶ πάντα ὀκνον ἐκβαλόντες, μετὰ τῆς προσηκούσης ὑμῖν ἀνδρείας τοσαύτην ὁδὸν ἐστείλασθε, οὐχ ὡς ἔτυχε καὶ διὰ τοῦτο ὑμᾶς ἐκπληττόμεθα καὶ εὐχαριστοῦντες οὐ διαλιμπάνομεν, καὶ διὰ γραμμάτων νῦν καὶ χωρὶς γραμμάτων. Οὐχ ἡμεῖς δὲ μόνον, ἀλλὰ πάντες οἱ κατὰ τὴν Ἀνατολὴν θαυμάζονται καὶ κήρυκες ὑμῶν γίνονται διαπαντὸς τῆς στερρόττητος τῆς ἀκλινοῦς καὶ θερμῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀπεριτρεπτοῦ γνώμης. Καὶ οὔτε ὁδοῦ μῆκος, οὔτε ταλαιπωρίαν ἀποδημίας ἠγοῦνται τι βαρὺ λοιπὸν καὶ ἐπαχθές, ὑπὲρ τοῦ δραμεῖν καὶ ἰδεῖν ὑμῶν τὰ τοσαῦτα κατορθώματα. Διὸ δὴ καὶ ὁ κύριός μου ὁ τιμιώτατος καὶ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος, καίτοι γε ἀσθενεῖ κεχρημένος σώματι, πάντα εἶλετο παθεῖν ὑπὲρ τούτου παραγενόμενος καὶ τῆς
15 κατ' ὄψιν ἀπολαῦσαι συνουσίας ὑμῶν.

Δεξάμενοι τοίνυν αὐτὸν μετὰ τῆς πρεπούσης ὑμῖν ἀγάπης, κἂν ἐπὶ μεῖζον αἰρηται τὰ δεινὰ, παρακαλοῦμεν μὴ κατοκνήσαι διορθου-

φορὰ δὲν πῆρα γράμματά σου. Ἐπειδὴ καὶ ἐγώ, ἂν καὶ μπορῶ νὰ ἐπικαλεσθῶ τὴν ἴδια δικαιολογία, ὅμως δὲν ἐσίγησα τόσο πολὺ, ἀλλὰ, ξεσηκώνοντας τὸν κύριό μου, τὸν τιμιότατο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο, τὸν ἔστειλα ἐκεῖ, ὥστε καὶ τὴν ἐντιμότητά σου νὰ συναντήσῃ καὶ νὰ προσκομίσει αὐτόν τὸν χαιρετισμό μου καὶ νὰ μάθει γιὰ τὴν ὑγεία σου, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιὰ μένα νὰ μαθαίνω.

Ἄφου λοιπὸν τὸν δεῖς μὲ συμπάθεια καὶ ἀγάπη καὶ μὲ τὴν ἀρμόζουσα καλωσύνη, σὰν δικό μου μέλος, ὅταν θὰ ἐπανερχεταὶ μὴ ἀμελήσεις νὰ μοῦ ἀναφέρεις τὰ τῆς ὑγείας σου. Γιατὶ θὰ μοῦ δώσεις πολὺ μεγάλη παρηγοριὰ μὲ τὰ γράμματά σου ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ πού διαμένω.

165

**ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΥΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ**

Θάυμασα τὴν προηγούμενη προθυμία καὶ διάθεση πού δείξατε γιὰ τὰ συμφέροντα τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐπειδὴ ὅμως σ' αὐτὴν προσθέσατε καὶ τὴν τόσο μακρὰ ἀποδημία καί, ἀποβάλλοντας κάθε ὀκνηρία, διανύσατε τόσο δρόμο μὲ τὴν ἀρμόζουσα ἀνδρεία, σᾶς θαυμάζω καὶ γι' αὐτὸ ὄχι λίγο, καὶ δὲν παραλείπω νὰ σᾶς εὐχαριστῶ, καὶ μὲ γράμματα τώρα, ἀλλὰ καὶ χωρὶς γράμματα. Καὶ ὄχι μόνο ἐγώ, ἀλλὰ καὶ ὅλοι στὴν Ἀνατολή ἐκπλήσσονται καὶ γίνονται διαρκεῖς κήρυκες τῆς ἀμετακίνητης σταθερότητας, τῆς θερμῆς ἀγάπης καὶ τῆς ἀμετάβλητης γνώμης σας. Καὶ οὔτε τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, οὔτε τὴν ταλαιπωρία τῆς ἀποδημίας τὰ θεωροῦν κάτι τὸ βαρὺ καὶ δυσβάστακτο προκειμένου νὰ τρέξουν καὶ νὰ δοῦν τὰ τόσα πολλὰ κατορθώματά σας. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ ὁ κύριός μου, ὁ ἐντιμότερος καὶ εὐλαβέστατος πρεσβύτερος, ἂν καὶ ἔχει ἀσθενικὸ σῶμα, προτίμησε νὰ ὑποφέρει τὰ πάντα προκειμένου νὰ ἔρθῃ γιὰ τὸ σκοπὸ αὐτὸ καὶ νὰ χαρεῖ τὴν προσωπικὴ συναναστροφή σας.

Ἄφου λοιπὸν τὸν δεχθεῖτε μὲ τὴν πρέπουσα ἀγάπη, καὶ ἂν ἀκόμα τὰ δεινὰ αὐξηθοῦν περισσότερο, παρακαλῶ νὰ μὴ ἀδιαφορή-

μένους αὐτά, ἀλλ' ἄξιον τῶν προσιμίων ἐπιθεῖναι τὸ τέλος. Ἴστε γὰρ ἡλικὸς ὑμῖν ἔσται ὁ μισθὸς παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ, ὑπὲρ 20 τοσοῦτων Ἐκκλησιῶν ταραττομένων πονουμένοις καὶ πάντα ποιουμένοις, ὥστε εἰς εὐδαιμόνιον αὐτὰς ὀρμίσαι λιμένα.

ΡΕΣ'

**ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ ΕΛΘΟΥΣΙ ΜΕΤΑ ΤΩΝ ΑΠΟ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΩΝ**

Καὶ τὰ ἔμπροσθεν παρὰ τῆς τιμιότητος ὑμῶν γεγενημένα μεγά-
λα, τὸ δικαίαν καὶ πρέπουσαν ὑμῖν ἀγανάκτησιν ὑπὲρ τῶν τοσαύτας
Ἐκκλησίας κατειληφόντων κακῶν ἀγανακτῆσαι, τὸ συναλγῆσαι, τὸ
μὴ μέχρι τούτου στῆναι μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγκεῖν,
5 πολὺν δὲ μέγιστον καὶ τὸ νῦν γεγενημένον παρὰ τῆς ἀγάπης ὑμῶν, τὸ
ἀναστῆναι ἕκαστον ὑμῶν οἴκοθεν, τὸ μακρὰν οὕτως ἀποδημίαν
στείλασθαι, τὸ διατρίβειν ἐπ' ἀλλοτρίας καὶ τοὺς ἀπὸ τῆς μακρᾶς
ἀποδημίας ὑπομένειν καμᾶτους, ὑπὲρ τῶν ταῖς Ἐκκλησίαις συμφε-
ρόντων. Διὰ ταῦτα ὑμῖν εὐχαριστοῦντες οὐ παυόμεθα, θαυμάζοντες,
10 μακαρίζοντες, ὅσους ἑαυτοῖς ὑπὲρ τούτων παρὰ τοῦ φιλανθρώπου
Θεοῦ παραποτίθεσθε τοὺς μισθοὺς. Καὶ ἐπειδὴ οὐτε συγγενέσθαι
ὑμῖν δυνατὸν νῦν ὑπὸ ἐξορίας κατεχομένῳ, οὐτε συνεχῶς ἐπιστέλ-
λειν, τῷ μὴ ταχέως εὐπορεῖν γραμματηφόρων (ἧ γὰρ ἂν νιφάδας
ἐπέμψαμεν γραμμάτων), τὸν κύριόν μου τὸν τιμιώτατον καὶ εὐλαβέ-
15 στατον πρεσβύτερον, καὶ αὐτὸν οἴκοθεν ὀρμώμενον ἐλθεῖν καὶ θεά-
σασθαι τὴν εὐλάβειαν τὴν ὑμετέραν, παρεκαλέσαμεν, ὥστε καὶ πρὸς
ἡμᾶς γραμμάτων ἐπιτυχεῖν καὶ αὐτὸν καὶ κατὰ πρόσωπον ἀπολαῦ-
σαι τῆς ἀγάπης τῆς ὑμετέρας.

20 Δεξάμενοι τοίνυν αὐτὸν ὡς ὑμῖν πρέπον ἐστίν, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, καὶ
ἡμῖν δηλοῦν μὴ κατοκνεῖτε τὰ περὶ τῆς υἰείας τῆς ὑμετέρας. Σφόδρα
γὰρ ἡμῖν περισπούδαστον τοῦτο μανθάνειν καὶ οὐ μικρὰ τῆς ἐρη-
μίας, ἐν ἧ καθήμεθα, τοῦτο ἡμῖν ἔσται παράκλησις.

σετε νὰ τὰ διορθώσετε, ἀλλὰ νὰ θέσετε τέλος ἰσάξιο πρὸς τὴν ἀρχὴν ποὺ κάνατε. Γιατὶ γνωρίζετε πόσος θὰ εἶναι ὁ μισθὸς σας ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό, ἀφοῦ κοπιάζετε γιὰ τόσες Ἐκκλησίες ποὺ ἀναταράσσονται καὶ κάνετε τὸ πᾶν, ὥστε νὰ τὶς ὀδηγήσετε σὲ ὑπὴνεμο λιμάνι.

166

**ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΥΣ
ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ**

Καὶ ὅσα πρὶν ἔκανε ἡ ἐντιμότητά σας εἶναι πολλὰ, τὸ ὅτι δηλαδὴ κυριευθήκατε ἀπὸ δίκαιη ἀγανάκτηση γιὰ τὰ δεινὰ ποὺ κατέλαβαν τόσες Ἐκκλησίες, τὸ ὅτι συμπονέσατε καὶ τὸ ὅτι δὲ σταματήσατε μόνο μέχρι ἐδῶ, ἀλλὰ καὶ συνεισφέρατε ὅ,τι ἐξαρτῶνταν ἀπὸ σᾶς. Πολὺ μεγαλύτερο ὅμως εἶναι αὐτὸ ποὺ ἔκανε τώρα ἡ ἀγάπη σας, τὸ νὰ ξεσηκωθεί καθένας σας ἀπὸ τὸ σπίτι του, τὸ νὰ ἀναλάβετε τόσο μακρινὴ ἀποδημία, τὸ νὰ μένετε σὲ ξένη χώρα καὶ νὰ ὑπομένετε τοὺς κόπους τῆς μακρᾶς ἀποδημίας γιὰ χάρι τῶν συμφερόντων τῶν Ἐκκλησιῶν. Γι' αὐτὸ δὲν παύουμε νὰ σᾶς εὐχαριστοῦμε, νὰ σᾶς θαυμάζουμε καὶ νὰ σᾶς μακαρίζουμε γιὰ τοὺς μισθοὺς ποὺ ἐξασφαλίζετε ἀπὸ τώρα στοὺς ἑαυτοὺς σας γιὰ ὅλα αὐτὰ ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό. Καὶ ἐπειδὴ, κρατούμενος ἀπὸ τὴν ἐξορία, οὔτε νὰ σᾶς συναντήσω εἶναι δυνατὸ τώρα, οὔτε νὰ σᾶς γράφω συνεχῶς, γιὰ τὸ λόγο ὅτι δὲν βρίσκω γραμματοκομιστὲς (γιατὶ διαφορετικὰ θὰ σᾶς ἔστελνα πλῆθος γραμμάτων), παρακάλεσα τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότατο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο, νὰ ξεκινήσει ἀπὸ τὸ σπίτι του καὶ νὰ ἔρθει νὰ δεῖ τὴν εὐλάβειά σας, γιὰ νὰ φέρει καὶ σὲ μένα γράμματα, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς νὰ ἀπολαύσει αὐτοπροσώπως τὴν ἀγάπη σας.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸν δεχθεῖτε ὅπως ταιριάζει σὲ σᾶς, ὅταν εἶναι δυνατό, μὴ ἀμελεῖτε νὰ μοῦ πληροφορεῖτε τὰ τῆς ὑγείας σας. Γιατὶ εἶναι πολὺ σημαντικὸ γιὰ μένα νὰ τὸ μαθαίνω αὐτὸ καὶ δὲν θὰ μοῦ εἶναι μικρὴ παρηγοριὰ στὴν ἐρημιὰ ποὺ διαμένω.

ΡΕΖ'

ΤΟΙΣ ΑΥΤΟΙΣ

Χάριν ὑμῖν ἴσμεν πολλὴν τῆς τοσαύτης εὐτονίας καὶ σπουδῆς καὶ φροντίδος καὶ τῶν πόνων καὶ τῶν ιδρώτων καὶ τῆς μακρᾶς ταύτης ἀποδημίας, ἣν ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῇ Ἐκκλησίᾳ πεποίησθε. Ὅσω γὰρ τοῖς ταραττουσιν ἅπαντα μεῖζον τὸ κριῖμα, τοσοῦτω 5 καὶ ὑμῖν πλείων ὁ μισθός, τοσαύτη κεχρημένοις ὑπομονῇ καὶ σπουδῇ εἰς διόρθωσιν τῶν κακῶς παρ' ἐτέρων γεγενημένων. Καὶ ἐβουλόμεθα μὲν καὶ παρόντες κατὰ πρόσωπον συντυχεῖν ὑμῶν τῇ εὐλαβείᾳ, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἀφηρήμεθα ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἐξορίαν ἀνάγκης, ὅψέ ποτε καὶ μόλις ἐπιτυχόντες τοῦ πρὸς ὑμᾶς ἀφικνουμένου, 10 τοῦ κυρίου μου τοῦ τιμιωτάτου καὶ εὐλαβεστάτου πρεσβυτέρου, διεπεμψάμεθα ταυτὶ τὰ γράμματα, τὴν τε ὀφειλομένην ἀποδιδόντες πρόσρησιν, καὶ εὐχαριστοῦντες ὑπὲρ τε τῶν παρελθόντων, ὑπὲρ τε τῶν νῦν, ὑπὲρ τε ὀλοκλήρου τῆς διορθώσεως τῶν κακῶν. Κἂν γὰρ μηδὲν γένηται πλέον, ὑμεῖς τὸ ὑμέτερον πεποιήκατε. Διὸ καὶ ἀπηρτι- 15 σμένον ἔχετε παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὸν μισθόν, τοσαύτη καὶ σπουδῇ καὶ προθυμίᾳ πρὸς τὸ τὰ κακῶς γεγενημένα ἰάσασθαι διὰ παντὸς χρησάμενοι τοῦ χρόνου.

ΡΕΗ'

ΠΡΟΒΗ. ΕΛΕΥΘΕΡΑ, ΕΝ ΡΩΜΗ.

Εἰ καὶ πολλῶ διωκίσμεθα τῷ μέσῳ τῆς ὁδοῦ, ἀλλὰ τῆς γνησίας σου καὶ θερμῆς ἀγάπης, ὡς παρόντες καὶ πάντα τὰ σὰ ὀρῶντες, οὕτως ἀκριβῆ πειραν εἰλήφαμεν, τῶν ἐκεῖθεν ἀφικνουμένων πρὸς ἡμᾶς ἀπαγγελλόντων περὶ τῆς σῆς ἐμμελείας ταῦτα, ἅπερ 5 ἐπεθυμοῦμεν μανθάνειν. Διὰ τοῦτό σοι χάριτας ἴσμεν πολλὰς καὶ μεγάλας καὶ ἐναβρυνόμεθα καὶ καλλωπιζόμεθα ἐπὶ τῇ διαθέσει τῆς εὐγενείας σου, καὶ τοὺς ἀγαπητούς, τὸν εὐλαβεστάτον πρεσβύτερον

1. Ὁ χαρακτηρισμὸς τῆς Πρόβας ὡς «ἐλεύθερης» δείχνει ὅτι ἡ παραλήπτρια τῆς ἐπιστολῆς ἦταν πρῶην δούλη πού εἶχε ἀπελευθερωθεῖ. Πρβλ. Α' Κορ. 7,22.

167

ΣΤΟΥΣ ΙΔΙΟΥΣ

Σᾶς εἶμαι εὐγνώμων γιὰ τὴν τόση σας ὑπομονὴ καὶ διάθεση καὶ φροντίδα καὶ γιὰ τοὺς κόπους καὶ τοὺς ἰδρῶτες καὶ γιὰ τὴ μακρὰ ἀποδημία ποὺ κάνετε γιὰ αὐτὰ ποὺ συμφέρουν στὴν Ἐκκλησία. Γιατὶ ὅσο μεγάλο εἶναι τὸ κρίμα γι' αὐτοὺς ποὺ ἀναταράσσουν τὰ πάντα, τόσο μεγαλύτερος θὰ εἶναι καὶ ὁ μισθὸς γιὰ σᾶς, ποὺ δείχνετε τόσο μεγάλη ὑπομονὴ καὶ προθυμία γιὰ τὴ διόρθωση αὐτῶν ποὺ κακῶς ἔκαναν ἄλλοι. Θὰ ἠθέλα βέβαια ὄντας παρῶν νὰ συναντήσω αὐτοπροσώπως τὴν εὐλάβειά σας, ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ μοῦ ἔχει ἀφαιρεθεῖ ἀπὸ τὸν ἐξαναγκασμὸ τῆς ἐξορίας, μόλις, ὕστερα ἀπὸ πολὺ καιρὸ, πέτυχα αὐτὸν ποὺ ἔρχεται πρὸς ἐσᾶς, τὸν κύριό μου, τὸν ἐντιμότερο καὶ εὐλαβέστατο πρεσβύτερο, ἔστειλα αὐτὰ ἐδῶ τὰ γράμματα, ἀποδίδοντάς σας τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ καὶ εὐχαριστώντας σας γιὰ ὅσα κάνετε πρὶν, γιὰ ὅσα κάνετε τώρα καὶ γιὰ ὅλη τὴ διόρθωση τῶν δεινῶν. Γιατί, καὶ ἂν δὲν γίνει τίποτε ἐπιπλέον στὸ ἐξῆς, ἐσεῖς κάνετε τὸ δικό σας χρέος. Γι' αὐτὸ καὶ ἔχετε ἐξασφαλισμένο ἀπὸ τὸν φιλόπρωτο Θεὸ τὸν μισθὸ σας γιὰ τὴν τόση διάθεση καὶ προθυμία νὰ θεραπεύσετε ὅσα κακῶς ἔγιναν, διαθέτοντας ὅλο σας τὸ χρόνο.

168

ΣΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΗ¹ ΠΡΟΒΑ, ΣΤΗ ΡΩΜΗ

Ἄν καὶ μᾶς χωρίζει μεγάλη ἀπόσταση δρόμου, ὥστόσο τὴ γνήσια καὶ θερμὴ σου ἀγάπη τὴ γνωρίζω τόσο καλά, σὰν νὰ εἶμαι παρῶν καὶ βλέπω ὅλα τὰ ἔργα σου, ἐπειδὴ, ὅσοι ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ σ' ἐμένα, μοῦ ἀναφέρουν γιὰ τὴ χάρη σου αὐτά, τὰ ὁποῖα ἐπιθυμῶ νὰ μαθαίνω. Γι' αὐτὸ σοῦ ὀφείλω εὐχαριστίες πολλές καὶ μεγάλες καὶ καμαρώνω καὶ καυχιέμαι γιὰ τὰ αἰσθήματα τῆς εὐγένειάς σου, καὶ τοὺς ἀγαπητούς μου, τὸν εὐλαβέστατο πρεσβύτερο Ἰωάννη καὶ

Ἰωάννην καὶ τὸν τιμιώτατον διάκονον Παῦλον παρακατατιθέμεθά σου τῇ κοσμιότητι, ὡς εἰς λιμένα τὰς σὰς αὐτοὺς παραπέμποντες
10 χεῖρας.

Ἴδεῖν τοίνυν αὐτοὺς ὡς σοι πρέπον ἐστί, δέσποινά μου τιμιωτάτη καὶ εὐγενεστάτη, παρακλήθητι. Οἶσθα γὰρ ὅσος ἔστα σοι τῆς φιλοφροσύνης ταύτης ὁ μισθός. Καὶ ἡνίκα ἂν ἐξῆ, συνεχέστερον ἡμῖν δῆλου τὰ περὶ τῆς υἰεῖας τῆς σῆς, περὶ ἧς σφόδρα περισπούδαστον
15 ἡμῖν μανθάνειν, ἐπειδὴ περ σφόδρα αὐτῆς ἀντεχόμεθα.

ΡΞΘ'

ΙΟΥΛΙΑΝΗ, ΚΑΙ ΤΑΙΣ ΣΥΝ ΑΥΤΗ.

Ὅσω χαλεπώτερον τὸ κρῖμα γεγένηται τοῖς τὰ τοιαῦτα παρανομήσασι, τοσούτω πλείων ὑμῖν ἔσται ὁ μισθός, τοῖς τοσαύτας παρανομίας λύειν ἐσπουδακόσι καὶ τοσοῦτον ἐπιδεικνυμένοις πόνον καὶ κάματον. Οὐδὲ γὰρ ἔλαθεν ἡμᾶς τῆς ὑμετέρας διαθέσεως ἢ εὐ-
5 ποία καὶ ἡ σπουδή, ἣν καὶ εἰς τὴν προκειμένην ὑπόθεσιν ἐπεδείξα-
σθε καὶ εἰς τὴν φιλοφροσύνην τῶν παρ' ἡμῶν ἐκεῖσε ἀφιγμένων. Διὸ καὶ χάριτας ὑμῖν ἔχομεν, καὶ παρακαλοῦμεν τῇ αὐτῇ ἐπιμένειν προθυμίᾳ καὶ ἐρρωμενεστέραν ἐπιδείξασθαι εὐτονίαν τε καὶ ἀνδρείαν. Ἴστε γὰρ ἡλίκον τοῦ κατορθώματος τὸ μέγεθος καὶ ὅσον
10 λήψεσθε τὸν μισθόν, τοσαύτην ταραχὴν καὶ οὕτω κύματα ἄγρια, τό γε εἰς ὑμᾶς ἦκον, καταστέλλουσαι καὶ τὴν προσήκουσαν εἰς τὴν τῶν γεγενημένων κακῶν εἰσφέρουσαι διόρθωσιν.

ΡΟ'

ΙΤΑΛΙΚΗ.

Ἐπὶ μὲν τῶν ἐξωθεν πραγμάτων, ὡσπερ τῇ φύσει, οὕτω καὶ τῇ πράξει καὶ τῇ μεταχειρίσει διήρηται ταῦτα τὰ γένη, ἀνὴρ λέγω καὶ γυνή. Τῇ μὲν γὰρ οἰκουρεῖν νενόμισται, τῷ δὲ τῶν πολιτικῶν καὶ

τὸν ἐντιμότερο διάκονο Παῦλο, τοὺς ἐμπιστεύομαι στὴ σεμνότητά σου, στέλνοντάς τους στὰ χέρια σου ὡσὰν σὲ λιμάνι.

Εὐαρεστήσου λοιπὸν νὰ τοὺς δεῖς ὅπως ταιριάζει σὲ σένα, ἐντιμότερη καὶ εὐγενέστατη δέσποινά μου. Γιατὶ γνωρίζεις πόση θὰ εἶναι ἡ ἀμοιβή σου γι' αὐτὴ σου τὴ φιλοφροσύνη. Καὶ ὅταν εἶναι δυνατὸ ἀνάφερέ μου τὰ τῆς υἰείας σου, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιὰ μένα νὰ μαθαίνω, ἐπειδὴ πολὺ ἐνδιαφέρομαι γι' αὐτήν.

169

ΣΤΗΝ ΙΟΥΛΙΑΝΗ ΚΑΙ ΣΤΙΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΥΤΗΝ

Ὅσο πιὸ φοβερὸ εἶναι τὸ κρίμα γιὰ ἐκείνους ποὺ ἔκαναν τὶς ἐγκληματικὲς αὐτὲς ἐνέργειες, τόσο μεγαλύτερος θὰ εἶναι ὁ μισθὸς σὲ σᾶς ποὺ φροντίσατε νὰ διαλύσετε τὶς τόσο μεγάλες παρανομίες καὶ καταβάλλετε τόσο κόπο καὶ μόχθο. Γιατὶ δὲ διέφυγε τὴν προσοχή μου τῶν αἰσθημάτων σας ἡ ἀγαθοεργία καὶ ἡ προθυμία ποὺ ἐπιδείξατε καὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ, καθὼς καὶ στὴν περιποίηση αὐτῶν ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐμᾶς πρὸς τὰ ἐκεῖ. Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς ἐκφράζω τὶς εὐχαριστίες μου καὶ σᾶς παρακαλῶ νὰ ἐξακολουθήσετε μὲ τὴν ἴδια προθυμία καὶ νὰ δείξετε πιὸ ρωμαλέα καρτερία καὶ ἀνδρεία. Γιατὶ γνωρίζετε πόσο εἶναι τὸ μέγεθος τοῦ ἄθλου καὶ πόσο μισθὸ θὰ λάβετε καταπαύοντας, ὅσο ἐξαρτᾶται ἀπὸ σᾶς, τόση θαλασσοταραχὴ καὶ τόσο ἄγρια κύματα, καὶ συνεισφέροντας τὴν πρέπουσα βοήθεια στὴν ἀποκατάσταση τῶν κακῶν ποὺ ἔχουν προκληθεῖ.

170

ΣΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ

Στὰ ἐξωτερικὰ βέβαια πράγματα, ὅπως στὴ φύση, ἔτσι καὶ στὴν πράξη καὶ τὴν ἐφαρμογὴ διαιροῦνται αὐτὰ τὰ φύλα, ἐννοῶ ὁ ἄνδρας καὶ ἡ γυναίκα. Γιατὶ στὴ γυναίκα ἔχει καθιερωθεῖ νὰ μένει

τῶν ἐν ἀγορᾷ πραγμάτων ἄπτεσθαι. Ἐπὶ δὲ τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγώνων
 5 καὶ τῶν ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας πόνων οὐκ ἓνι τοῦτο, ἀλλ' ἔστι καὶ γυ-
 ναῖκα ἀνδρὸς ἐρρωμενέστερον τῶν καλῶν τούτων ἀντέχεσθαι ἀγώ-
 νων καὶ πόνων. Καὶ τοῦτο δηλῶν ὁ Παῦλος ἐν τῇ πρὸς τὴν πατρίδα
 τὴν ὑμετέραν ἐπιστολῇ, πολλὰς ἀνακηρύττει γυναῖκας, λέγων αὐτὰς
 οὐ μικρὰ πεπονηκέσαι ἐν τῷ ἀνδρασ διορθοῦν καὶ ἐνάγειν ἐπὶ τὰ
 10 προσήκοντα.

Τίνος ἔνεκεν ταῦτά φημι; Ἴνα μὴ νομίσητε ἀλλότριον ὑμῶν εἶ-
 ναι τὸ τῆς σπουδῆς ἄπτεσθαι καὶ τῶν πόνων τῶν εἰς τὴν ἐκκλησια-
 στικὴν διόρθωσιν συντελούντων, ἀλλ' ὡς πρέπον ὑμῖν ἔστι, καὶ δι'
 ἑαυτῶν καὶ δι' ἐτέρων, ὧν ἂν οἷόν τε ἦ, τὴν προσήκουσαν εἰσενέγ-
 15 κητε σπουδὴν, εἰς τὸ λῦσαι τὴν κοινὴν ζάλην καὶ ταραχὴν τὴν τὰς
 Ἐκκλησίας τῆς Ἀνατολῆς καταλαβοῦσαν. Ὅσῳ γὰρ χαλεπωτέρα
 γέγονεν ἡ ζάλη καὶ βαρύτερος ὁ χειμῶν, τοσούτω καὶ ὑμῖν πλείων
 ἔστι ὁ μισθός, ταῖς πάντα πρᾶξαι καὶ παθεῖν αἰρουμέναις ὑπὲρ τοῦ
 τὴν διαταραχθεῖσαν εἰρήνην ἐπαναγαγεῖν καὶ ἐν καταστάσει τῇ
 20 προσηκούσῃ σπουδᾶσαι καταστῆσαι διαταραχθέντα ἅπαντα.

ΡΟΑ'

ΜΟΝΤΙΩ.

Πόρρω μὲν σου καθήμεθα τῇ παρουσίᾳ τοῦ σώματος, ἐγγὺς δὲ
 τῇ διαθέσει τῆς ψυχῆς, καὶ σύνεσμέν σοι καὶ συμπεπλέγμεθα καθ'
 ἑκάστην ἡμέραν, τὸν θερμὸν σου περὶ ἡμᾶς ἔρωτα, τὴν φιλοξενίαν,
 τὴν φιλοφροσύνην, τὴν τοσαύτην θεραπείαν καὶ σπουδὴν, ἣν διὰ
 5 πάντων ἐπεδειξῶ, καθ' ἑαυτοὺς ἀναλογιζόμενοι, καὶ ἐντρυφῶντες
 τῇ μνήμῃ τῆς εὐγενείας τῆς σῆς καὶ πρὸς ἅπαντας ἀκαρύττοντές σου
 τὴν εἰλικρινῆ διάθεσιν καὶ δόλον οὐκ ἔχουσαν. Διὸ καὶ γραμμάτων
 ἐπιθυμοῦμεν τῆς εὐγενείας τῆς σῆς, καὶ σε παρακαλοῦμεν συνεχῶς
 ἡμῖν ἐπιστέλλειν καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελίζεσθαι, ἵνα
 10 καὶ ἐκ τούτου πολλὴν καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν, μανθάνοντες

1. Πρόκειται γὰρ τὴν Πρὸς Ρωμαίους ἐπιστολῇ, στὸ 16ο κεφάλαιο τῆς ὁποίας ὁ Παῦλος στέλνει χαιρετίσματα σὲ δέκα γυναῖκες, οἱ ὁποῖες «πολλὰ ἐκοπίασαν» στὸ ἔργο τῆς διαδόσεως τοῦ Εὐαγγελίου.

στό σπίτι, ἐνῶ στὸν ἄνδρα νὰ καταγίνεται μὲ τὰ πολιτικὰ καὶ τὶς ὑποθέσεις τῆς ἀγορᾶς. Στοὺς ἀγῶνες ὅμως τοῦ Θεοῦ καὶ τοὺς κόπους ὑπὲρ τῆς Ἐκκλησίας δὲν συμβαίνει αὐτὸ καὶ εἶναι δυνατὸ ἡ γυναῖκα νὰ ἐπιδίδεται στοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀγῶνες καὶ κόπους μὲ περισσότερη δύναμη. Αὐτὸ ἐξάλλου τὸ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Παῦλος ὁ ὁποῖος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὴν πατρίδα σας¹ ἀνακηρύττει πολλές γυναῖκες, λέγοντας ὅτι δὲν κοπίασαν λίγο γιὰ νὰ διορθώσουν ἄνδρες καὶ νὰ τοὺς ἐπαναφέρουν στὸ σωστὸ δρόμο.

Γιατὶ τὰ λέω ὅλα αὐτά; Γιὰ νὰ μὴ νομίσεις ὅτι εἶναι ξένο πρὸς ἐσένα τὸ νὰ καταπιάνεσαι μὲ τὴ φροντίδα καὶ τοὺς κόπους, πού συντελοῦν στὴν ἐκκλησιαστικὴ ἀποκατάσταση, καὶ ὅτι εἶναι καθῆκον σου καὶ σὺ ἡ ἴδια, ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλες, ὅσες εἶναι δυνατό, νὰ δείξετε τὸ ἐνδιαφέρον πὸ πρέπει γιὰ νὰ καταπαύσει ὁ γενικὸς σάλος καὶ ἡ σύγχυση πὸ κατέλαβε τὶς Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς. Γιατὶ, ὅσο πιὸ τρομερὸς εἶναι ὁ σάλος καὶ μεγαλύτερη ἡ φουρτούνα, τόσο μεγαλύτερος θὰ εἶναι ὁ μισθὸς γιὰ σᾶς πὸ προτίθεσθε νὰ κάνετε καὶ νὰ ὑποστεῖτε τὰ πάντα, γιὰ νὰ ἀποκαταστήσετε τὴ διαταραχθεῖσα εἰρήνη καὶ νὰ φροντίσετε νὰ ἐπαναφέρετε ὅλα τὰ ἀναταραχθέντα στὴν κανονικὴ τους κατάσταση.

171

ΣΤΟΝ ΜΟΝΤΙΟ

Διαμένω βέβαια μακριὰ ἀπὸ σένα ὡς πρὸς τὴ σωματικὴ παρουσία μου, ἀλλὰ βρίσκομαι κοντά σου ὡς πρὸς τὴν ψυχικὴ μου διάθεση καὶ εἶμαι μαζί σου καὶ συναντιόμαστε κάθε μέρα, ἀναλογιζόμενος μέσα μου τὴ θερμὴ σου ἀγάπη γιὰ μένα, τὴ φιλοξενία, τὴ φιλικὴ διάθεση, τὴν τόση περιποίηση καὶ φροντίδα πὸ ἔδειξες μὲ ὅλα ὅσα ἔκανες, ἀπολαμβάνω μὲ τὴ μνήμη μου τὴν εὐγένειά σου καὶ διακηρύσσω πρὸς ὅλους τὴν εἰλικρινῆ καὶ χωρὶς δόλο διάθεσή σου. Γι' αὐτὸ καὶ ἐπιθυμῶ νὰ παίρνω γράμματα τῆς εὐγένειάς σου καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις συχνὰ καὶ νὰ μοῦ ἀναγγέλλεις τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σου, γιὰ νὰ παίρνω καὶ ἀπὸ αὐτὸ πολλὴ παρηγοριά,

τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς. Πάνυ γὰρ ἡμῖν τοῦτο περισπούδαστον εἶδέναι.

Μὴ τοίνυν ἀποστερήσης ἡμᾶς ταύτης τῆς εὐφροσύνης, ἀλλ' ὁσάκις ἂν ἐξῆ γράφε, ταῦτα εὐαγγελιζόμενος.

ΡΟΒ'

ΕΛΛΑΔΙΩ.

Ὀλίγα μὲν σοι συνεγενόμεθα, πολλὴν δὲ τὴν πειρὰν σου τῆς γνησίας καὶ θερμῆς εἰλήψαμεν ἀγάπης. Καὶ γὰρ αἱ γενναῖαι ψυχαὶ ἐν βραχεῖ καιρῷ τοὺς ἐντυγχάνοντας χειροῦνται, ὃ δὴ καὶ αὐτὸς πεποίηκας, ἐν ὀλίγῳ σφοδρὸς ἡμᾶς ποιήσας ἐραστὰς τῆς εὐγενείας τῆς 5 σῆς. Διὸ καὶ ἐπιστέλλομεν καὶ τὰ καθ' ἡμᾶς αὐτοὺς δηλοῦμεν, ὅτι ἐν ἡσυχίᾳ καὶ ἀπραγμοσύνῃ διάγομεν πολλῇ, πάντων ἡμᾶς ἐνταῦθα θεραπευόντων μετὰ σπουδῆς καὶ μετὰ πολλῆς ὀρώντων τῆς εὐνοίας. Ἴν' οὖν καὶ τὰ ὑμέτερα μανθάνοντες εὐφραινώμεθα, συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν μὴ κατόκνει καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελίζε- 10 σθαι, ἵνα καὶ ἐκ τούτου πολλὴν καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν, τοιαῦτα παρὰ τῆς σῆς εὐγενείας δεχόμενοι γράμματα.

ΡΟΓ'

ΕΥΗΘΙΩ.

Εἰ καὶ τῷ σώματι κεχωρίσμεθά σου τῆς εὐγενείας, ἀλλὰ τῇ ἀγάπῃ συνεδεδέμεθά σου τῇ ψυχῇ. Τοιαῦτα ἐνέχυρα φιλίας ἡμῖν ἐναπέθου, πολλὴν περὶ ἡμᾶς τὴν θεραπείαν καὶ τὴν διάθεσιν ἐπιδειξάμενος αὐτόθι. Διὰ τοῦτο ὅπου περ ἂν ἐφικνώμεθα, οὐ παυόμεθα χά- 5 ριτας ὁμολογοῦντες τῇ εὐγενείᾳ τῇ σῇ. Καὶ σὲ παρακαλοῦμεν συνεχῶς ἡμῖν καὶ αὐτὸν ἐπιστέλλειν καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελίζεσθαι. Ἡμεῖς γὰρ τὴν ὁδὸν ἄπασαν ἀπραγμόνως καὶ μετὰ ἀσφαλείας διανύσαντες ἐν τῇ Κουκουσῷ διατρίβομεν, ἐντροφῶντες τῇ ἡσυχίᾳ τοῦ χωρίου καὶ τῇ ἀπραγμοσύνῃ καὶ πολλῆς ἀπολαύοντες 10 θεραπείας τε καὶ εὐνοίας.

μαθαίνοντας τὴν κατάσταση τῆς ὑγείας σου. Γιατὶ εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιὰ μένα νὰ τὸ γνωρίζω αὐτό.

Μὴ μοῦ στερήσεις λοιπὸν αὐτὴ τὴ χαρὰ, ἀλλὰ ὅποτε μπορεῖς γράφε μου, κάνοντάς μου γνωστὰ αὐτὰ τὰ εὐχάριστα.

172

ΣΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΟ

Λίγο βέβαια σὲ συναναστράφηκα, ἀλλὰ ἀπέκτησα μεγάλη πείρα τῆς γνήσιας καὶ θερμῆς σου ἀγάπης. Γιατὶ πράγματι οἱ γενναῖες ψυχὲς σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα αἰχμαλωτίζουν αὐτοὺς ποὺ συναναστρέφονται, πράγμα ποὺ ἔκανες καὶ σὺ κάνοντάς με μέσα σὲ λίγο χρόνο σφοδρὸ ἔραστή τῆς εὐγένειάς σου. Γι' αὐτὸ καὶ γράφω καὶ σὲ πληροφορῶ τὰ δικά μου, ὅτι δηλαδὴ ζῶ μὲ πολλὴ ἡσυχία καὶ ἀμεριμνησία, ἀφοῦ ὅλοι ἐδῶ μὲ ἐξυπηρετοῦν μὲ ζῆλο καὶ μὲ βλέπουν μὲ πολλὴ συμπάθεια. Γιὰ νὰ χαίρομαι ὅμως μαθαίνοντας καὶ τὰ δικά σου, μὴ ἀμελεῖς νὰ μοῦ γράφεις συχνὰ καὶ νὰ μὲ πληροφορεῖς τὰ καλὰ τῆς ὑγείας σου, γιὰ νὰ δοκιμάζω καὶ ἀπὸ αὐτὸ μεγάλη ἀνακούφιση, παίρνοντας τέτοια γράμματα ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου.

173

ΣΤΟΝ ΕΥΗΘΙΟ

Ἄν καὶ εἶμαι σωματικὰ χωρισμένος ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου, ἀλλὰ μὲ τὴν ἀγάπη εἶμαι μαζί σου ψυχικὰ συνδεδεμένος. Τέτοια ἐχέγγυα φιλίας μοῦ ἐναπόθεσες μὲ τὴν πολλὴ περιποίηση καὶ φροντίδα ποὺ ἔδειξες ἐκεῖ γιὰ μένα. Γι' αὐτό, ὅπου καὶ ἂν πηγαίνω δὲν παύω νὰ εὐγνωμονῶ τὴν εὐγένειά σου. Καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μὲ πληροφορεῖς τὰ καλὰ τῆς ὑγείας σου. Ὅσο γιὰ μένα, ἀφοῦ διανύσαμε ὅλο τὸ δρόμο χωρὶς προβλήματα καὶ μὲ ἀσφάλεια, ζῶ στὴν Κουκουσό, ἀπολαμβάνοντας τὴν ἡσυχία τοῦ χωριοῦ καὶ τὴν ἀμεριμνησία καὶ ἔχοντας πολὺ περιποίηση καὶ συμπάθεια.

Ἴν' οὖν καὶ περὶ τῆς ρώσεως τῆς ὑμετέρας μανθάνοντες εὐφραινόμεθα, πυκνὰ καὶ συνεχῆ πέμπειν ἡμῖν τὰ γράμματα σπουδάσον, εὐαγγελιζόμενα ἡμᾶς περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς καὶ τοῦ οἴκου σου παντός. Οὕτω γὰρ μεγίστην ἀνεῦθεν καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν.

ΡΟΔ'

ΤΟΙΣ ΕΝ ΧΑΛΚΗΔΟΝΙ ΕΓΚΕΚΛΕΙΣΜΕΝΟΙΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΤΕ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΟΙΣ

Μακάριοι καὶ τῶν δεσμῶν ὑμεῖς καὶ τῆς γνώμης, μεθ' ἧς φέρετε τὰ δεσμά, ἀποστολικὴν ἀνδρείαν ἐν τούτοις ἐπιδεικνύμενοι· ἐπὶ κάκεινοι καὶ μαστιγούμενοι καὶ ἐλαυνόμενοι καὶ δεσμούμενοι, μετὰ πολλῆς ταῦτα ἔφερον τῆς ἡδονῆς, οὐ μόνον δὲ μετὰ πολλῆς ἔφερον ἡδονῆς, ἀλλὰ καὶ τὰ αὐτῶν ἐποίουν ἐν ταῖς ἀλύσεσιν ὄντες καὶ τὴν οἰκουμένην μεριμνῶντες ἅπασαν.

Διὸ δὴ παρακαλῶ τὴν ὑμέτεραν ἀγάπην μηδὲν ἐντεῦθεν ἀναπεσεῖν, ἀλλ', ὅσω πλείων ὑμῖν ἡ ὀδύνη γίνεται ἐξ ὧν πάσχετε, πλείονα καὶ τὴν προθυμίαν ἐπιδείξασθαι, καὶ καθ' ἑκάστην ἡμέραν μεριμνᾶν ὑπὲρ τῶν κατὰ τὴν οἰκουμένην Ἐκκλησιῶν, ὅπως ἂν γένοιτό τις διόρθωσις ἢ προσήκουσα, μηδὲ εἰς τὴν ὀλιγότητα ὑμῶν ἀπιδόντες, καὶ τῷ περιελαύνεσθαι πανταχόθεν, ὑπτιώτεροι γένησθε. Δι' ὧν γὰρ πάσχετε, μείζονα τὴν παρὰ τῷ Θεῷ παρρησίαν κτώμενοι, πλείονα εὐδηλον ὅτι καὶ τὴν δύναμιν ἔχετε.

15 Χρήσασθε τοίνυν εἰς καιρὸν τῇ προθυμίᾳ καὶ δι' ἑαυτῶν καὶ δι' ἑτέρων, ὧν ἂν οἶόν τε ἦ, ταῦτα καὶ πρᾶξαι καὶ εἰπεῖν σπουδάσατε, ἵνα τὸ κατέχον κλυδώνιον καταστεῖλαι δυνήσεσθε. Μάλιστα μὲν γὰρ ἔσται τι καὶ πλέον σπουδαζόντων ὑμῶν, εἰ δ' ἄρα μηδὲν γένοιτο πλέον, τῆς προθυμίας καὶ τῆς γνώμης ἔχετε παρὰ τοῦ φιλανθρώπου
20 Θεοῦ τὸν μισθόν.

1. Παρόμοια ἐπιστολὴ εἶναι καὶ ἐκείνη ποῦ ἀπευθύνεται «τοῖς ἐγκεκλεισμένοις ἐπισκόποις, πρεσβυτέροις καὶ διακόνοις ἐν δεσμοτηρίῳ δι' εὐσέβειαν». Μᾶλλον πρόκειται γιὰ τὰ ἴδια πρόσωπα, ἂν καὶ στὴν πρώτη περίπτωση δὲν ἀναφέρεται ὡς τόπος φυλακίσεώς τους ἡ Χαλκηδόνα.

Γιὰ νὰ χαίρομαι λοιπὸν μαθαίνοντας καὶ γιὰ τὴν ὑγεία σου, φρόντισε νὰ μοῦ στέλνεις πυκνὰ καὶ συνεχῆ γράμματα, πού νὰ μοῦ φέρνουν τὴν εὐχάριστη ἀγγελία τῆς ὑγείας τῆς δικῆς σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου. Γιατὶ ἔτσι θὰ δοκιμᾶζω μεγάλη ἀνακούφιση ἀπὸ αὐτό.

174

**ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ,
ΤΟΥΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑ¹**

Μακάριοι ἐσεῖς καὶ γιὰ τὰ δεσμὰ καὶ γιὰ τὴ διάθεση μὲ τὴ ὁποία ὑπομένετε τὰ δεσμὰ, δείχνοντας μ' αὐτὰ ἀποστολικὴ ἀνδρεία. Γιατὶ καὶ ἐκεῖνοι καὶ ὅταν μαστιγῶνονταν καὶ ὅταν διώκονταν καὶ ὅταν φυλακίζονταν, τὰ ὑπέμεναν ὅλα μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση. Καὶ ὄχι μόνον τὰ ὑπέμεναν μὲ πολλὴ εὐχαρίστηση, ἀλλὰ καὶ τὶς δικές τους ὑποχρεώσεις ἐκπλήρωναν, ἂν καὶ ἦταν ἀλυσοδεμένοι, καὶ γιὰ τὴν οἰκουμένη φρόντιζαν ὀλόκληρη.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν παρακαλῶ τὴν ἀγάπη σας νὰ μὴ ἀποθαρρύνεσθε ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ, ὅσο μεγαλύτερη γίνεται ἡ θλίψη σας ἀπὸ αὐτὰ πού ὑποφέρετε, τόσον πιὸ μεγάλη προθυμία νὰ δείχνετε καὶ νὰ φροντίζετε κάθε μέρα γιὰ τὶς Ἐκκλησίες τῆς οἰκουμένης, ὥστε νὰ ἐπιτευχθεῖ κάποια διόρθωση, αὐτὴ πού πρέπει, οὔτε ἐπηρεαζόμενοι ἀπὸ τὸ ὅτι εἴσθε λίγοι καὶ ὅτι διώκεσθε ἀπὸ παντοῦ νὰ γίνεσθε ἀδρανεῖς. Γιατὶ μὲ αὐτὰ πού ὑποφέρετε, ἀποκτώντας μεγαλύτερη παρρησία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, εἶναι φανερό ὅτι θὰ ἔχετε καὶ περισσότερὴ δύναμη.

Χρησιμοποιῆστε λοιπὸν στὸν κατάλληλο καιρὸ τὴν προθυμία καὶ τὴ δική σας, ἀλλὰ καὶ ἄλλων, ὅσων εἶναι δυνατόν, καὶ φροντίστε αὐτὰ καὶ νὰ τὰ κάνετε καὶ νὰ τὰ πεῖτε, γιὰ νὰ μπορέσετε νὰ καθουχάσετε τὴν ἀναταραχὴ πού ἐπικρατεῖ. Καὶ ὅπωςδήποτε θὰ ἐπιτευχθεῖ κάτι περισσότερο ἐφόσον προσπαθήσετε. Ἄλλὰ καὶ τίποτε περισσότερο νὰ μὴ γίνῃ, γιὰ τὴν προθυμία καὶ τὴ διάθεσή σας θὰ ἔχετε τὴν ἀνταμοιβή σας ἀπὸ τὸν φιλόνητρο Θεό.

ΡΟΕ'

ΑΓΑΠΗΤΩ.

Πολλοὺς καὶ συνεχεῖς ἰδρῶτας ἴδρωσεν ὁ κύριός μου ὁ εὐλαβέ-
στατος καὶ τιμιώτατος πρεσβύτερος Ἐλπίδιος, τοὺς τὸ ὄρος οἰκοῦν-
τας, τὸ Ἄμανὸν λέγω, σπουδάζων ἀπαλλάξαι τῆς κατεχούσης αὐ-
τοὺς ἀσεβείας. Καὶ ἀπήλλαξε καὶ μετέθηκεν αὐτοὺς ἀπὸ τῆς πλάνης,
5 καὶ ἐκκλησίας ὠκοδόμησε καὶ μοναστήρια συνεστήσατο, καὶ ἔξεστι
ταῦτα τῇ εὐγενείᾳ σου καὶ παρ' ἐτέρων μανθάνειν. Ἐπεὶ οὖν οἶδα ὅτι
τῶν εὐλαβῶν ἀνδρῶν καὶ γενναίων σφόδρα γέγονας ἐραστής, εἰδὼς
ὅτι σοι χαριοῦμαι γνῶριμον ποιῶν τὸν τοσαῦτα κατωρθωκότα,
ὁμοῦ καὶ προσειπεῖν σε δι' ἐκάστης προφάσεως ἐπειγόμενος, προσ-
10 τέθεικα ταῦτα τὰ γράμματα, τὴν τε ὀφειλομένην πρόσρησιν ἀποδι-
δοὺς καὶ τὸν ἄνδρα παρακατατιθέμενός σου τῇ εὐγενείᾳ.

Ἴδὼν τοίνυν αὐτὸν ὧς σοι πρέπον ἐστί, δέσποτά μου τιμιώτατε
καὶ θαυμασιώτατε, δεῖξον αὐτῷ διὰ τῶν ἔργων, ὡς οὐ μάτην οὐδὲ
εἰκῆ ταύτην ἦλθεν ἔχων παρ' ἡμῶν τὴν ἐπιστολήν, ἀλλ' ἴσχυσε ταυ-
15 τὶ τὰ γράμματα πολλῆς αὐτὸν ποιῆσαι ἀπολαῦσαι εὐνοίας τε καὶ
ἀγάπης. Οὕτω γὰρ καὶ ἡμεῖς χάριν πολλὴν ὁμολογήσομεν τῇ ἀγχι-
νοίᾳ τῇ σῆ, ὅτι, καὶ ἐκ τοσούτου καθήμενοι διαστήματος, ἀπὸ τῆς
ἐπιστολῆς δυνάμεθα συνάπτειν σου τῇ ἀγάπῃ γνησίως τοὺς ἐπιθυ-
μοῦντας αὐτῆς ἀπολαύειν, ὧν εἷς οὗτός ἐστι, σφοδρὸς ἐραστής ὧν
20 σου τῆς κοσμιότητος· διὸ καὶ μετὰ πολλῆς τῆς σπουδῆς ταύτην παρ'
ἡμῶν ἤτησε τὴν ἐπιστολήν.

ΡΟΣ'

ΗΣΥΧΙΩ.

Ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν καὶ παρόντα σε θεάσασθαι καὶ τῆς γλυκυ-
τάτης καὶ ἡδίστης σου ἀπολαῦσαι συνουσίας. Ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο ἐρ-

1. Συστατικὴ ἐπιστολὴ γιὰ τὸν πρεσβύτερο Ἐλπίδιο, ὁ ὁποῖος ἐπέστρεψε ἀπὸ
ιεραποστολῆ, κατὰ τὴν ὁποία ἐργάστηκε, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν ἐπιστολή, μὲ ζῆλο

175

ΣΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ

Πολλοὺς καὶ συνεχεῖς ἰδρῶτες ἔχυσε ὁ εὐλαβέστατος καὶ ἐντιμότετος κύριός μου, ὁ πρεσβύτερος Ἐλπίδιος, προσπαθῶντας νὰ ἐλευθερώσει αὐτοὺς ποὺ κατοικοῦν τὸ ὄρος Ἄμανὸν ἀπὸ τὴν ἀσέβεια ποὺ τοὺς ἔχει κυριέψει. Καὶ τοὺς ἐλευθέρωσε καὶ τοὺς ἀπέσπασε ἀπὸ τὴν πλάνη καὶ ἐκκλησίες ἔκτισε καὶ μοναστήρια ἵδρυσε, καὶ μπορεῖ ἢ εὐγένειά σου νὰ τὰ πληροφορηθεῖ αὐτὰ καὶ ἀπὸ ἄλλους. Ἐπειδὴ λοιπὸν γνωρίζω ὅτι ἔγινες μεγάλος ἐραστής τῶν εὐλαβῶν καὶ γενναίων ἀνδρῶν, ξέροντας ὅτι θὰ σὲ χαροποιήσω καθιστώντας σου γνωστὸν αὐτὸν ποὺ τόσα πράγματα κατόρθωσε, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ βιαζόμουν μὲ κάθε πρόφαση νὰ σὲ χαιρετίσω, πρόσθεσα καὶ αὐτὰ τὰ γράμματα, ἀποδίδοντάς σου τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ καὶ κάνοντας γνωστὸ τὸν ἄνδρα αὐτὸν στὴν εὐγένειά σου.

Ἄφοῦ λοιπὸν τὸν δεῖς ὅπως ταιριάζει σὲ σένα, ἐντιμότετε καὶ θαυμασιώτατε δεσπότη μου, δεῖξε του ἐμπράκτως ὅτι δὲν ἦρθε ἐκεῖ ἄδικα καὶ ἄσκοπα φέροντας τὴν ἐπιστολή μου, καὶ ὅτι αὐτὰ ἐδῶ τὰ γράμματα ἦταν ἀρκετὰ νὰ τὸν κάνουν νὰ βρεῖ πολλὴ φιλία καὶ ἀγάπη. Ἔτσι καὶ ἐγὼ θὰ χρεωστῶ μεγάλη χάρη στὴ σύνεσή σου, γιατί, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόσο μακρινὴ ἀπόσταση, μὲ τὴν ἐπιστολή μπορῶ νὰ συνδέσω μὲ τὴν ἀγάπη σου αὐτοὺς ποὺ ἐπιθυμοῦν εἰλικρινὰ νὰ τὴν ἀπολαύσουν, ἕνας ἀπὸ τοὺς ὁποίους εἶναι καὶ αὐτός, ποὺ εἶναι σφοδρὸς ἐραστής τῆς σεμνότητάς σου. Γι' αὐτὸ καὶ μὲ πολλὴ λαχτάρα ζήτησε τὴν ἐπιστολή αὐτὴ ἀπὸ μένα¹.

176

ΣΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ

Ἐγὼ ἐπιθυμῶ νὰ σὲ δῶ καὶ παρόντα καὶ νὰ χαρῶ τὴ γλυκειὰ καὶ εὐχάριστη συντροφιά σου, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ εἶναι δύσκολο, καὶ ἀλλὰ καὶ ἀποτελεσματικότητα. Ὁ ἴδιος ὁ Ἐλπίδιος εἶναι καὶ ὁ κομιστὴς τῆς ἐπιστολῆς αὐτῆς στὸν Ἀγαπητό.

γῶδες καὶ διὰ τὴν τῆς ὁδοῦ δυσκολίαν καὶ διὰ τὴν τῶν πραγμάτων ἀσχολίαν καὶ τὴν τοῦ σώματος ἀσθένειαν, τὴν ἀπὸ τῶν γραμμάτων 5 ζητοῦμεν παράκλησιν, ἣν οὔτε σώματος ἀρρωστία, οὔδὲ ὁδοῦ τραχύτης διακωλῶσαι δύναται. Δίδου δὴ τὴν χάριν ἡμῖν κούφην τε οὔσαν καὶ ἀνεπαχθῆ καὶ πολλὴν κομίζουσαν ἡμῖν τὴν ἡδονὴν καὶ οὐ μικρὸν τῆς ἀθυμίας, τῆς ἐκ τοῦ σωματικοῦ χωρισμοῦ, ὑποτεμνομένην. Ἄν γὰρ ταύτης ἀπολαύσωμεν τῆς παρακλήσεως, καὶ πλησίον 10 ἡγησόμεθα εἶναι καὶ ἀεὶ μετὰ τῆς τιμιότητός σου. Ἄρκει μὲν γὰρ καὶ ἡ ἀγάπη τοῦτο ποιῆσαι, πλείονα δὲ αὐτῇ ἢ φαντασία λαμβάνει προσθήκην, ὅταν καὶ τὴν ἀπὸ τῶν γραμμάτων ἔχη συμμαχίαν.

ΡΟΖ'

ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΩ:

Πολλῆς ἐνόμισεν ἀπολαύσεσθαι εὐνοίας ὁ κύριός μου Ἄντιόχος, εἰ μετὰ γραμμάτων ἡμετέρων φανείη τῇ ἐμμελείᾳ τῇ σῆ. Δεῖξον τοίνυν, δέσποτά μου τιμιώτατε, ὡς οὐ τηνάλλως ταῦτα ἐνόμισε, καὶ δεξάμενος αὐτὸν μετὰ τῆς σοὶ προσηκούσης εὐνοίας, ἄν τι δίκαιον 5 νομίζῃ καὶ λόγον ἔχον, ἔτοιμον σεαυτὸν αὐτῷ παρασχεῖν παρακλήθητι, καὶ δεῖξον διὰ τῶν ἔργων αὐτῷ ὡς οὐ μάτην οὔδὲ εἰκῆ ταύτην ἦλθε φέρων παρ' ἡμῶν τὴν ἐπιστολήν, ἀλλὰ γέγονέ τι πλεον αὐτῷ εἰς εὐνοίας καὶ συμμαχίας δικαίας λόγον ἀπὸ τῶν γραμμάτων τῶν ἡμετέρων. Οὕτω γὰρ ἀπολαύσεται μὲν τῆς εὐεργεσίας οὗτος, καρ- 10 πώσομαι δὲ ἐγὼ τιμὴν δι' ὧν καὶ οὗτος τῆς εὐεργεσίας ἀπήλαυσε.

ΡΟΗ'

ΕΥΘΑΛΙΑ:

Σφόδρα γνησίας καὶ θερμῆς ἀγάπης ἀνακέχρωσταί σου τὰ γράμματα, εἰλικρινοῦς καὶ ἀδόλου διαθέσεως. Διὰ ταῦτά σοι πολλὰς χάριτας ὁμολογοῦμεν καὶ ὅτι γράφεις καὶ ὅτι τῆς γνησίας σου φιλίας

1. Κι' ἄλλη συστατικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἰ. Χρυσοστόμου γιὰ τὸν Ἄντιόχο, τὴν ὁποία ὁ ἴδιος κομίζει στὸν παραλήπτη Ἀρτεμίδωρο.

ἐξαιτίας τῆς δυσκολίας τοῦ δρόμου καὶ ἐξαιτίας τῆς ἀπασχολήσεώς μου μὲ τὴν κατάσταση καὶ ἐξαιτίας τῆς σωματικῆς μου ἀσθένειας, ζητῶ παρηγοριὰ μὲ τὰ γράμματα, τὴν ὁποία οὔτε ἡ ἀρρώστια τοῦ σώματος οὔτε ἡ τραχύτητα τοῦ δρόμου μπορεῖ νὰ παρεμποδίσει. Κάνε μου λοιπὸν τὴ χάρη αὐτὴ πού εἶναι ἐλαφριά καὶ ἄκοπη καὶ μοῦ παρέχει πολλὴ εὐχαρίστηση καὶ δὲν μειώνει λίγο τὴ λύπη πού μοῦ προκαλεῖ ὁ σωματικὸς χωρισμὸς μας. Γιατί, ἂν δεχθῶ αὐτὴ τὴν παρηγοριὰ, θὰ νομίσω ὅτι βρίσκομαι κοντὰ καὶ πάντοτε μαζί μὲ τὴν ἐντιμότητά σου. Αὐτὸ βέβαια μπορεῖ νὰ τὸ κάνει καὶ ἡ ἀγάπη, ὅμως αὐτὴ ἡ ψυχικὴ ἰκανότητα ἐνισχύεται περισσότερο, ὅταν ἔχει καὶ τὴ βοήθεια τῶν γραμμάτων.

177

ΣΤΟΝ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟ

Ὁ κύριός μου Ἀντίοχος νόμισε ὅτι θὰ τύχει ιδιαίτερη συμπάθεια, ἂν ἐμφανισθεῖ στὴ χάρη σου μὲ δικά μου γράμματα. Δεῖξε του λοιπὸν, ἐντιμότητε δεσπότη μου, ὅτι δὲν τὰ ἔφερε ἄσκοπα, καὶ ἀφοῦ τὸν δεχθεῖς μὲ τὴν συμπάθεια πού ταιριάζει σὲ σένα, ἂν νομίζει ὅτι κάτι εἶναι δίκαιο καὶ λογικό, σὲ παρακαλῶ νὰ εἶσαι ἔτοιμος νὰ τοῦ τὸ δώσεις, καὶ δεῖξε του ἐμπράκτως ὅτι δὲν ἦρθε ἄδικο καὶ ἄσκοπα φέρνοντας τὴν ἐπιστολή μου, ἀλλὰ ὅτι μὲ τὰ δικά μου γράμματα τοῦ ἔγινε κάτι περισσότερο ἀπὸ πλευρᾶς συμπάθειας καὶ δίκαιας βοήθειας. Γιατί ἔτσι καὶ αὐτὸς θὰ εὐεργετηθεῖ, ἀλλὰ καὶ ἐγὼ θὰ κερδίσω σεβασμὸ μὲ αὐτὰ πού καὶ αὐτὸς εὐεργετήθηκε!

178

ΣΤΗΝ ΕΥΘΑΛΙΑ

Τὰ γράμματά σου εἶναι χρωματισμένα μὲ πολλὴ γνήσια καὶ θερμὴ ἀγάπη καὶ μὲ εἰλικρινῆ καὶ ἄδολη διάθεση. Γι' αὐτὸ σοῦ ἐκφράζω τὴν εὐγνωμοσύνη μου, καὶ γιὰ τὸ ὅτι μοῦ γράφεις καὶ γιὰ τὸ

τῆς περὶ ἡμᾶς μέγιστον δεῖγμα ἐκφέρεις. Ὁ Θεὸς σοι τὸν μισθὸν
 5 δῶν τῆς τοιαύτης διαθέσεως καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι,
 καὶ τειχίσειέ σε καὶ φρουρήσειε καὶ ἐν πάσῃ καταστήσειεν ἀσφαλεία
 καὶ εὐθυμία. Οἶσθα γὰρ αὐτή, κυρία μου τιμιωτάτη, ὡς οὐ μικρὰν
 ἡμῖν εὐφροσύνην φέρει, καὶ ταῦτα ἐν ἐρημίᾳ καθημένοις, τὸ συνεχῶς
 ἀκούειν κατὰ νοῦν σοι τὰ πράγματα φέρεσθαι. Ταῦτα δὴ δήλου
 10 συνεχῶς ἡμῖν, καὶ μὴ διαλείπης περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελιζο-
 μένη, ἵνα, καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθημένοι, πολλὴν ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα
 τὴν παράκλησιν.

ΡΟΘ'

ΑΔΟΛΙΑ.

Τὸ μὲν παραγενέσθαι ἴσως ἐργῶδες διὰ τὴν τοῦ σώματος
 ἀσθένειαν (οὐδὲν γὰρ ἕτερον κώλυμα, τὰ γὰρ τῶν ληστῶν πάντα πέ-
 5 παυται), τὸ δὲ γράφειν ποῖον ἔχει πόνον; Οὐ γὰρ δὴ καὶ ἐνταῦθα εἰς
 ἐκεῖνο καταφυγεῖν ἔχεις. Ταῦτα δὲ λέγω, ὅτι ἕκτην, ὡς ἔγωγε οἶμαι,
 5 ταύτην διαπεμψάμενος τὴν ἐπιστολήν, δύο μόνας ἐδεξάμην παρὰ
 τῆς εὐγενείας τῆς σῆς. Πλὴν ἀλλὰ ἂν τε γράφης, ἂν τε σιγᾶς, ἡμεῖς τὰ
 ἑαυτῶν ποιοῦντες οὐ διαλιμπάνομεν. Οὐ γὰρ δυνησόμεθα ἐπιλαθέ-
 σθαι σου τῆς ἀρχαίας ἐκείνης καὶ γνησίας φιλίας, ἀλλ' ἀνθοῦσαν αὐ-
 τὴν διηνεκῶς διατηροῦμεν καί, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, γράφομεν. Ἐπειδὴ δὲ
 10 σφόδρα μεριμνῶμεν τὰ σά, σφόδρα ἐπιθυμοῦμεν καὶ γράμματα
 παρὰ σοῦ δέχεσθαι, περὶ τῆς ὑγείας ἡμῖν εὐαγγελιζόμενα τῆς σῆς.

Μὴ δὴ ταύτης ἡμᾶς ἀποστέρει τῆς παραμυθίας, ἀλλ' εἰδυῖα
 ὅσον χαρίζη, κἂν ἐπίπονόν σοι ᾗ τὸ γράφειν, δι' ἡμᾶς τοὺς σφόδρα
 σε ἀγαπῶντας καὶ τοῦτον καταδέχου τὸν πόνον, καὶ δήλου τὰ περὶ
 15 τῆς ρώσεως ἡμῖν τῆς σῆς, σφόδρα ἐπιθυμοῦσι καθ' ἐκάστην ἡμέραν
 περὶ ταύτης μανθάνειν.

1. Οἱ ἐπιστολές ποὺ σώζονται μὲ παραλήπτρια τὴν Ἀδολία εἶναι ὄλες-ὄλες
 ἑξί (33, 52, 57, 133, 179 καὶ 231). Ἐὰν δὲν ἔχει χαθεῖ καμμιά, τότε ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ

ὅτι δίνεις δεῖγμα τῆς γνήσιας φιλίας σου πρὸς ἐμένα. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σοῦ ἀνταποδώσει τὸ μισθὸ γιὰ τὴ διάθεσή σου αὐτὴ καὶ ἐδῶ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα, νὰ σὲ περιτειχίσει καὶ νὰ σὲ περιφρουρήσει καὶ νὰ σὲ ἔχει σὲ κατάσταση ἀσφάλειας καὶ ψυχικῆς γαλήνης. Γνωρίζεις ἀσφαλῶς, ἐντιμότετα κυρία μου, ὅτι δὲν μοῦ φέρνει λίγη χαρά, ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ πού βρίσκομαι, τὸ νὰ ἀκούω συνεχῶς ὅτι ἔχεις πάντοτε τὴν κατάσταση στὸ νοῦ σου. Αὐτὰ νὰ μοῦ τὰ ἀναφέρεις συνεχῶς καὶ νὰ μὴ παραλείπεις νὰ μοῦ στέλνεις τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς ὑγείας σου, ὥστε καὶ ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ πού διαμένω νὰ δοκιμάζω ἀπὸ αὐτὸ πολλὴ παρηγορία.

179

ΣΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ

Τὸ νὰ ἔρθεις ἐδῶ ἴσως εἶναι κοπιαστικὸ ἐξαιτίας τῆς σωματικῆς σου ἀσθένειας, γιατί δὲν ὑπάρχει ἄλλο κώλυμα, ἀφοῦ οἱ ἐπιθέσεις τῶν ληστῶν ἔχουν ὅλες σταματήσει, τὸ νὰ γράφεις ὅμως ποιὸ κόπο ἔχει; Γιατὶ δὲν μπορεῖς καὶ σ' αὐτὸ νὰ καταφύγεις σ' ἐκεῖνο. Καὶ τὰ λέω αὐτά, ἐπειδὴ, ὅπως ἐγὼ τοῦλάχιστον νομίζω, ἐνῶ σοῦ ἔστειλα ἔξι μ' αὐτὴν ἐδῶ ἐπιστολές¹, πῆρα μόνο δύο ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου. Βέβαια ἐγὼ, εἴτε γράφεις εἴτε σιωπᾶς, δὲν παραλείπω νὰ κάνω τὸ χρέος μου. Γιατὶ δὲ θὰ μπορέσω νὰ λησμονήσω τὴν παλιὰ ἐκείνη καὶ εἰλικρινῆ φιλία σου, ἀλλὰ τὴ διατηρῶ διαρκῶς ἀκμαία καί, ὅταν εἶναι δυνατὸ, σοῦ γράφω. Ὅμως, ἐπειδὴ ἐνδιαφέρομαι πάρα πολὺ γιὰ σένα, ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ παίρνω ἀπὸ σένα καὶ γράμματα, πού νὰ μοῦ φέρνουν τὴν εὐχάριστη εἶδηση τῆς ὑγείας σου.

Μὴ μοῦ στερεῖς λοιπὸν αὐτὴ τὴν παρηγορία, ἀλλὰ, γνωρίζοντας πόση χαρὰ μοῦ δίνεις, ἔστω καὶ ἂν τὸ νὰ γράφεις σοῦ κάνει κόπο, γιὰ μένα πού σὲ ἀγαπῶ τόσο πολὺ, δέξου καὶ αὐτὸν τὸν κόπο, καὶ κάνε γνωστὴ τὴν ὑγεία σου σ' ἐμένα πού ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ μαθαίνω καθημερινὰ γι' αὐτήν.

θὰ εἶναι ἡ τελευταία πού στέλνει σ' αὐτήν, ἡ δὲ 232η προηγεῖται χρονικὰ ἀπὸ αὐτὴν ἐδῶ.

ΡΠ'

ΥΠΑΤΙΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐ παύσομαι μακαρίζων σου τὴν τιμιότητα τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἀνδρείας, τῆς καρτερίας τῆς πολλῆς, ἣν ἐπεδείξω καὶ ἐπιδείκνυσαι ἐν τοῖς πειρασμοῖς. Καὶ τοῦτο καὶ διὰ τῆς προτέρας ἐπιστολῆς ἐδήλωσα, ὅτι διπλοῦς καὶ τριπλοῦς σοι ὁ μισθὸς ὑπὲρ τούτων ἀπόκεινται, ὑπὲρ τε ὧν αὐτὸς τοσαύτην στερρότητα ἐπιδείκνυσαι καὶ ἑτέρους εἰς τὸν αὐτὸν ἄγεις ζῆλον, ἐν γῆρα οὕτω βαθεῖ τοσαύτην προθυμίαν ἐπιδεικνύμενος ὑπὲρ τοῦ διωκομένου λαοῦ. Καὶ ἐβουλόμην μὲν συνεχῶς ἐπιστέλλειν σου τῇ τιμιότητι, ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐκ ἔδωκεν, διὰ τε τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν καὶ τὸν τῶν ληστῶν φόβον καὶ τὴν τοῦ χωρίου ἐρημίαν ἐν ᾧ καθήμεθα, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, καὶ προσαγορευομέν σου τὴν εὐλάβειαν καὶ αἰτοῦμεν συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελίζεσθαι· σφόδρα γὰρ ἐπιθυμοῦμεν τὰ περὶ ταύτης μαθάνειν. Μακαρίζομεν δὲ καὶ τοὺς τιμωτάτους διακόνους Εὐσέβιον καὶ Λαμπρότατον, τοὺς κοινωνήσαντάς 15 σοι τῶν διωγμῶν. Ἴστε γὰρ ἡλίκοι στέφανοι τούτων ὑμῖν ἀπόκεινται καὶ ὅσος ὁ μισθὸς καὶ ὅση ἡ ἀνταπόδοσις.

Ταῦτ' οὖν εἰδότες, μένετε ἑδραῖοι, ἀμετακίνητοι· τῆς τε γὰρ ὑπομονῆς δασιλῆ τὸν μισθὸν ὁ Θεὸς ὑμῖν ἀποδώσει καὶ τὰ παρόντα ταχέως λύσει δεινά. Γράφετε δὲ ἡμῖν συνεχῶς, τὰ περὶ τῆς ὑγείας 20 τῆς ὑμετέρας ἡμῖν εὐαγγελιζόμενοι, περὶ ἧς σφόδρα περισπούδαστον ἡμῖν μαθάνειν.

ΡΠΑ'

ΕΠΙΣΚΟΠΟΙΣ

Καὶ ἡ καταλαβοῦσα τὰς Ἐκκλησίας τὰς κατὰ τὴν Ἀνατολήν ταραχὴ σφοδροτάτη καὶ ποικίλη, καὶ ἡ παρὰ τῆς εὐλαβείας ὑμῶν εἰσενεχθεῖσα εἰς τὴν διόρθωσιν ταύτης σπουδὴ πολλὴ καὶ δασιλῆς. Εἰ δὲ μηδὲν μηδέπω γέγονε πλεον, τοὺς μὲν ἀνίατα νοσοῦντας καὶ 5 μὴ διορθωθέντας ταλανίζομεν, ὑμᾶς δὲ θαυμάζοντες καὶ μακαρίζον-

180

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΥΠΑΤΙΟ

Δὲ θὰ παύσω νὰ μακαρίζω τὴν ἐντιμότητα τῆς ὑπομονῆς, τῆς ἀνδρείας καὶ τῆς μεγάλης καρτερίας πὺ ἔδειξες καὶ δείχνεις στοὺς πειρασμούς. Καὶ σοῦ δήλωσα αὐτὸ καὶ μὲ τὴν προηγούμενη ἐπιστολή μου, ὅτι σὲ περιμένει διπλάσιος καὶ τριπλάσιος μισθὸς γι' αὐτά, καὶ γιὰ ὅσα σὺ ὁ ἴδιος δείχνεις τόση σταθερότητα, ἀλλὰ καὶ ἄλλους ὀδηγεῖς στὸν ἴδιο ζῆλο, δείχνοντας σὲ τόσο βαθειὰ γηρατειὰ τόσο μεγάλη προθυμία γιὰ τὸν διωκόμενο λαό. Καὶ θὰ ἤθελα βέβαια νὰ γράφω συνεχῶς στὴν ἐντιμότητά σου, ὅμως ἐπειδὴ αὐτὸ δὲν εἶναι εὐκόλο, ἐξαιτίας τῆς ἐποχῆς τοῦ χειμῶνα καὶ τοῦ φόβου τῶν ληστῶν καὶ τῆς ἐρημιᾶς τοῦ χωριοῦ ὅπου διαμένω, ὅταν εἶναι δυνατό στέλνω χαιρετισμούς στὴν εὐλάβειά σου καὶ ζητῶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μοῦ ἀναγγέλλεις τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σου, γιὰτὶ ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ μαθαίνω γι' αὐτὴν. Μακαρίζω ὅμως καὶ τοὺς ἐντιμότερους διακόνους Εὐσέβιο καὶ Λαμπρότατο, πὺ συμμερίστηκαν μαζί σου τοὺς διωγμούς. Καὶ γνωρίζετε πόσο μεγάλα στεφάνια ἔχουν ἐτοιμασθεῖ γιὰ σᾶς καὶ πόση εἶναι ἡ ἀμοιβὴ καὶ ἡ ἀνταπόδοση.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, μένετε ἀσέλευτοι καὶ ἀμετακίνητοι γιὰτὶ καὶ γιὰ τὴν ὑπομονὴ θὰ σᾶς δώσει πλουσιοπάροχο μισθὸ ὁ Θεὸς καὶ τὰ τωρινὰ δεινὰ θὰ τὰ διαλύσει. Γράφετέ μου ὅμως συνεχῶς, ἀναφέροντας τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σας, γιὰ τὴν ὁποία εἶναι σπουδαῖο γιὰ μένα νὰ μαθαίνω.

181

ΣΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ

Καὶ ἡ ἀναταραχὴ πὺ κυρίεψε τίς Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς εἶναι πολὺ ἰσχυρὴ καὶ ποικιλόμορφη, ἀλλὰ καὶ ἡ προσπάθεια πὺ καταβλήθηκε ἀπὸ τὴν εὐλάβειά σας γιὰ τὴν κατάπαυση τῆς ἀναταραχῆς αὐτῆς ἦταν μεγάλη καὶ πλουσιοπάροχη. Ἐὰν ὅμως δὲν ἔγινε ἀκόμα τίποτε πουθενά, ἐκείνους βέβαια πὺ ἀσθενοῦν ἀθεράπευτα

τες οὐ διαλιμπάνομεν, ὅτι, μετὰ τοσοῦτον χρόνον τῶν πραγμάτων ἀδιορθώτων μεινάντων, οὐκ ἀπεκάμετε, οὐδὲ ὕπτιοι γεγόνατε, ἀλλὰ καὶ ἐπίκεισθε, ἔτι ἀκμαζούσῃ τῇ προθυμίᾳ τὴν παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντες συμμαχίαν, εἰς κρῖμα μὲν τῶν οὐκ ἐθελόντων ὑμῶν ἀνασχέ-
10 σθαι, εἰς στεφάνους δὲ τῆς ὑμετέρας σπουδῆς καὶ βραβεῖα πολλά.

Διὰ ταῦτα ὑμᾶς καὶ ἡμεῖς καὶ πάντες οἱ κατὰ τὴν οἰκουμένην ἀνακηρύττουσι καὶ στεφανοῦσιν, ὅτι, ἐκ τοσοῦτου καθημένους δια-
στήματος, οὐ τῆς ὁδοῦ τὸ μῆκος, οὐ τοῦ χρόνου τὸ πλῆθος ραθυμο-
τέρους ἐποίησεν, ἀλλ', ὡς πλησίον ὄντες τῶν γενομένων, καὶ αὐταῖς
15 ὄψεσιν ὄρῶντες τὰς γενομένας παρανομίας, οὕτως ἐρρωμενεστάτη
προθυμία τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέρειν ἐσπουδάκατε. Εἰ δὲ μήπω τὴν
ἄκαιρον φιλονεικίαν καὶ τὸν ἄλογον πόλεμον καταλύειν βούλονται οἱ
ταῦτα ἐξ ἀρχῆς τεκόντες τὰ κακά, μηδὲν ὑμᾶς τοῦτο θορυβεῖτω,
μήτε ἀποκάμνειν ποιεῖτω· ὅσῳ γὰρ ἂν πλείων ὁ πόνος ὑμῖν ἐγγένη-
20 ται, τοσοῦτω καὶ μείζων ἔσται ὁ στέφανος, τοῦ Θεοῦ τὰς ἀρρήτους
ὑμῖν καὶ ἀπάτους ἐκείνας καὶ λόγον ὑπερβαινούσας ὀρίζοντος ἀμοι-
βάς.

ΡΠΒ'

ΒΕΝΕΡΙΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ. ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ

Τὴν ἀνδρείαν ὑμῶν καὶ τὴν παρρησίαν καὶ τὴν ὑπὲρ τῆς ἀλη-
θείας ἐλευθεροστομίαν καὶ πρότερον μὲν ἅπαντες ἤδεσαν, ἔδειξε δὲ
ἀκριβέστερον ὁ παρῶν καιρὸς τὴν φιλαδελφίαν, τὴν ἀγάπην, τὴν εὐ-
λάβειαν, τὴν πολλὴν συμπάθειαν ὑμῶν, τὴν κηδεμονίαν τὴν ὑπὲρ
5 τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἐπεὶ καὶ κυβερνήτην ὁ χειμῶν μάλιστα δείκνυσι
τῆς θαλάσσης, καὶ ἰατρὸν ἀριστον τὰ χαλεπὰ τῶν σωμάτων νοσή-
ματα· οὕτω καὶ τὸν ἐν εὐλαβείᾳ ζῆν ἐσπουδακότα καὶ πολλὴν ἔχον-
τα ἀνδρείαν, ἢ τῶν καιρῶν δυσκολία. Ὁ δὲ καὶ ἐφ' ὑμῶν γέγονε,
καὶ τό γε ὑμέτερον μέρος, ἅπαντα διώρθωται καὶ οὐδὲν ἐλλέλειπται.
10 Ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ τὰς ταραχὰς καὶ τεκόντες καὶ τίκτοντες εἰς τοῦτο

καὶ δὲ διορθώθηκαν τοὺς ἐλεεινολογοῦμε, ἐσᾶς ὁμως δὲν παραλεί-
πουμε νὰ σᾶς θαυμάζουμε καὶ νὰ σᾶς μακαρίζουμε, διότι, ἂν καὶ
μετὰ ἀπὸ τόσο χρονικὸ διάστημα ἢ κατάστασις ἔμεινε ἀδιόρθωτη,
δὲν κουρασθήκατε οὔτε ἐγκαταλείψατε τὸν ἀγῶνα, ἀλλὰ ἐπιμένετε
ἀκόμα προσφέροντας τῇ βοήθειᾳ σας μὲ ἀκμαία διάθεσις, πρᾶγμα
ποῦ γιὰ ἐκείνους ποῦ δὲν θέλουν νὰ συναινέσουν μαζί σας ἀποτελεῖ
καταδίκη, γιὰ τῇ δικῇ σας ὁμως προθυμίᾳ φέρνει στεφάνια καὶ βρα-
βεῖα πολλά.

Γι' αὐτὸ ἐγὼ ἀλλὰ καὶ ὅλοι τῆς οἰκουμένης σᾶς ἀνακηρύττουν
καὶ σᾶς στεφανώνουν, γιατί, ἂν καὶ βρίσκεσθε σὲ τόση ἀπόστασις,
οὔτε τὸ μῆκος τοῦ δρόμου, οὔτε τὸ μακρὸ χρονικὸ διάστημα σᾶς
ἔκαναν πιὸ ράθυμους, ἀλλὰ σὰν νὰ βρισκόσασταν κοντὰ στὰ γεγο-
νότα καὶ βλέπατε μὲ τὰ ἴδια σας τὰ μάτια τὶς παρανομίες ποῦ συνέ-
βαιναν, σπεύσατε μὲ τόση ἀνδρεία προθυμία νὰ προσφέρετε ὅ,τι
μπορούσατε. Ἐὰν ὁμως δὲν θέλουν νὰ σταματήσουν τὴν ἄκαιρη φι-
λονεικία καὶ τὸν παράλογο πόλεμο ἐκεῖνοι ποῦ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γέν-
νησαν τὰ κακὰ, αὐτὸ καθόλου νὰ μὴ σᾶς ἀνησυχεῖ οὔτε νὰ σᾶς ἀπο-
θαρρύνει. Γιατὶ ὅσο μεγαλύτερος γίνεται ὁ κόπος σας, τόσο μεγα-
λύτερο θὰ εἶναι καὶ τὸ στεφάνι, ἀφοῦ ὁ Θεὸς καθορίζει τὶς ἀπερι-
γραφτες καὶ ἄφατες ἐκεῖνες ἀμοιβῆς ποῦ ξεπερνοῦν κάθε λογικῇ.

182

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ ΒΕΝΕΡΙΟ

Τὴν ἀνδρεία σας καὶ τὸ θάρρος καὶ τὴν εὐκρίνεια γιὰ τὴν
ἀλήθεια καὶ προηγουμένως τὴ γνώριζαν ὅλοι, ὁ τωρινὸς καιρὸς
ὁμως ἔδειξε μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια τὴ στοργή, τὴν ἀγάπη, τὴν εὐ-
λάβεια, τὴ μεγάλη σας συμπάθεια καὶ τὴ μέριμνα γιὰ τὶς Ἐκκλη-
σίες. Γιατὶ καὶ τὸν κυβερνήτη ἢ φουρτούνα τῆς θάλασσας κυρίως
τὸν ἀναδεικνύει καὶ τὸν ἄριστο γιαιτρὸ τᾶ βαρεῖα σωματικὰ νοσή-
ματα · ἔτσι καὶ ἐκεῖνον ποῦ φροντίζει νὰ ζεῖ μὲ εὐλάβεια καὶ ἔχει
πολλὴ ἀνδρεία τὸν ἀναδεικνύει ἢ δυσκολία τῶν περιστάσεων. Αὐτὸ
ἀκριβῶς ἔγινε καὶ μὲ σᾶς, ἀφοῦ, ὅσο ἐξαρτῶνταν ἀπὸ σᾶς, ὅλα
διορθώθηκαν καὶ τίποτε δὲν παραλείφθηκε. Ὅμως, ἐπειδὴ αὐτοὶ

ἦλθον παρανοίας, ὡς μὴ μόνον μὴ ἐγκαλύπτεσθαι τοῖς προτέροις, ἀλλὰ καὶ ἐπαγωνίζεσθαι ἐκείνοις, παρακαλῶ κοινῇ πάντας ὑμῶν ἐρρωμενεστάτη χρήσασθαι τῇ προθυμίᾳ καὶ μὴ καταλῦσαι τὴν τοσαύτην σπουδὴν, ἀλλὰ καὶ προστιθέναι μειζόνως, κἂν μυρίαὶ δυσκολίαι παρεμπίπτωσιν. Οἱ γὰρ μετὰ πλειόνων ἰδρώτων καὶ πόνων μέγα τι καὶ γενναῖον κατορθοῦντες, τῶν ραδίως καὶ μετ' εὐκολίας τοῦτο ποιοῦντων πλείονα λήφονται τὸν μισθόν. «Ἐκαστος» γάρ, φησὶν ὁ μακάριος Παῦλος, «τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται, κατὰ τὸν ἴδιον κόπον».

20 Μὴ τοίνυν τὸ πολλὰ κεκμηκέναι ποιεῖτω ὑμᾶς ἀπαγορεύειν, ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο μᾶλλον διεγειρέτω. Ὅσῳ γὰρ ἂν προσθήκη λάβῃ τὰ τῶν πειρασμῶν, τοσούτῳ μᾶλλον αὔξεται τὰ τῶν στεφάνων καὶ πλεονάζει τὰ ὑπὲρ τῶν καλῶν τούτων ὑμῖν ἀγώνων ἀποκείμενα βραβεῖα.

ΡΠΓ'

ΗΣΥΧΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΣΑΛΩΝΩΝ

Εἰ καὶ πολλῶ διειργόμεθα τῷ τῆς ὁδοῦ μήκει τῆς τιμιότητός σου καὶ πρὸς αὐτάς ἐσμεν τῆς οἰκουμένης τὰς ἐσχατίας ἀπωκισμένοι, ἀλλ' ὁμῶς τῷ τῆς ἀγάπης πτερῶ χρώμενοι, κούφῳ τε ὄντι καὶ ραδίας τὰς τοιαύτας ἀποδημίας ἐργαζομένῳ, πλησίον τέ σοῦ ἐσμεν 5 καὶ σύνεσμέν σοι καὶ τὴν ὀφειλομένην τῶν γραμμάτων ἀποδιδόαμεν πρόσρησιν, καὶ σε παρακαλοῦμεν τὴν προσήκουσαν ὑπὲρ τῶν Ἐκκλησιῶν τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν ποιήσασθαι σπουδὴν. Οἶσθα γὰρ ἡλικὸς ἐστὶν ὁ μισθὸς Ἐκκλησίαις πονουμέναις χεῖρα ὀρέγειν, ταραχὴν τοσαύτην εἰς γαλήνην μεταθεῖναι καὶ πόλεμον οὕτω σφοδρὸν 10 καταλῦσαι. Καὶ ταῦτα οὐχ ὡς δεομένους ὑμᾶς τῆς παρ' ἡμῶν ὑπομνήσεως παρακαλοῦμεν (καὶ γὰρ καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων τὰ παρ' ὑμῶν αὐτοὶ πεποιήκατε), ἀλλ' ἐπειδὴ οὐδέπω τὰ δεινὰ λέλυται, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζει, ἀξιουῦμεν ὑμᾶς μὴ ἀναπεσεῖν, μηδὲ περι-
κακῆσαι, ἀλλ' ἕως μένει τὰ ἔλκη τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας συντρι-

πού προκάλεσαν και προκαλούν τις ταραχές ἔφθασαν σὲ τέτοιο σημεῖο παραφροσύνης, ὥστε, ὄχι μόνο νὰ μὴ κρύβουν τὸ πρόσωπό τους ἀπὸ ντροπὴ γιὰ τὰ προηγούμενα, ἀλλὰ καὶ νὰ προσπαθοῦν νὰ τὰ ξεπεράσουν ἐκεῖνα, σὰς παρακαλῶ ὄλους μαζί νὰ καταβάλετε τὴν πιὸ μεγάλη προσπάθεια, καὶ ὄχι μόνο νὰ μὴ σταματήσετε τὴν μέχρι τώρα προθυμία σας, ἀλλὰ νὰ προσθέσετε καὶ ἄλλη μεγαλύτερη, ἔστω καὶ ἂν παρεμβάλλονται μύριες δυσκολίες. Γιατὶ αὐτοὶ πού κατορθώνουν κάτι μεγάλο καὶ γενναῖο μὲ πολλοὺς ἰδρώτες καὶ κόπους, θὰ πάρουν μεγαλύτερο μισθὸ ἀπὸ ἐκείνους πού κάνουν τὸ ἴδιο ἔργο μὲ ἄνεση καὶ εὐκολία. Γιατὶ λέει ὁ μακάριος Παῦλος, «ὁ καθένας θὰ πάρει τὸ δικό του μισθὸ, ἀνάλογα μὲ τὸν κόπο του»¹.

Ἄς μὴ σὰς κάμνει λοιπὸν νὰ ἀποκάμνετε τὸ ὅτι κουρασθήκατε πολὺ, ἀλλὰ αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ πρᾶγμα νὰ σὰς διεγείρει περισσότερο. Γιατὶ ὅσο περισσότερο συμβεῖ ν' αὐξηθοῦν οἱ δοκιμασίες, τόσο περισσότερο θὰ αὐξηθοῦν καὶ τὰ στεφάνια καὶ θὰ γίνουν περισσότερα τὰ βραβεῖα πού σὰς περιμένουν γιὰ τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀγῶνες.

183

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΣΑΛΩΝΩΝ ΗΣΥΧΙΟ

Ἄν καὶ μὲ χωρίζει ἀπὸ τὴν ἐντιμότητά σου ἡ μεγάλη ἀπόσταση τοῦ δρόμου καὶ εἶμαι ἐξόριστος στὶς ἐσχατιὲς τῆς οἰκουμένης, ὅμως χρησιμοποιώντας τὰ φτερά τῆς ἀγάπης, πού εἶναι ἑλαφρὰ καὶ κάνουν εὐκολες αὐτὲς τὶς ἀποδημίες, βρίσκομαι κοντά σου καὶ εἶμαι μαζί σου καὶ σοῦ ἀπονέμω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ μὲ τὰ γράμματα καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ δείξεις τὸ ἐνδιαφέρον πού πρέπει γιὰ τὶς Ἐκκλησίες τῆς Ἀνατολῆς. Γιατὶ γνωρίζεις πόσος εἶναι ὁ μισθὸς ὅταν ἀπλώνεις τὸ χέρι στὶς Ἐκκλησίες πού δοκιμάζονται, γιὰ νὰ μεταβάλεις τὴν τόση ἀναταραχὴ σὲ γαλήνη καὶ νὰ καταπαύσεις τὸν τόσο ἰσχυρὸ πόλεμο. Καὶ τὸ κάνω αὐτὸ ὄχι ἐπειδὴ ἔχεις ἀνάγκη τῆς δικῆς μου ὑπομνήσεως, διότι καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ δικά μου γράμματα σὺ ἔκανες τὸ χρέος σου, ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ δεινὰ ὄχι μόνο δὲν ἔπαυσαν ἀλλὰ καὶ αὐξήθηκαν, ζητῶ νὰ μὴ ἀποθαρρύνεσαι οὔτε νὰ λιποψυχήσεις, ἀλλά, ὅσον καιρὸ ἐξακολουθοῦν οἱ πληγὲς νὰ κα-

15 βοντα, καὶ τὰ παρ' ὑμῶν φάρμακα ἐπιτιθέναι· καὶ γὰρ ὄσω μετὰ πλειόνων πόνων ἀνύεται τὰ προκείμενα, τοσοῦτῳ πλείων ὑμῖν κείσεται καὶ ὁ μισθός.

ΡΠΔ'

ΓΑΥΔΕΝΤΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΒΡΙΞΗΣ

Οὐδὲν ἡμᾶς ἔλαθε τῶν σῶν, ἀλλ' ἔγνωμεν σαφῶς ὡς παρόντες τὴν σπουδὴν σου, τὴν ἀγρυπνίαν, τὴν φροντίδα, τοὺς καμάτους, τοὺς πόνους οὗς ὑπὲρ τῆς ἀληθείας ἐπεδείξω, καὶ σοι χάριτας πολλὰς ὁμολογοῦμεν καί, ἐν τοσαύτῃ καθήμενοι ἐρημιά, μεγίστην ἔχομεν 5 παράκλησιν, τῆς ἀγάπης σου τὸ θερμὸν καὶ γνήσιον, ἧς πεῖραν ἐνταῦθα λαβόντες, ἔγνωμεν αὐτὴν ἀκμάζουσαν καὶ ἐκεῖσε, καὶ οὐδεν οὔτε τῷ πλήθει τοῦ χρόνου, οὔτε τῷ μήκει τῆς ὁδοῦς καταμαρανθεῖσαν. Διὰ τοῦτό σοι χάριτας ἴσμεν πολλὰς καὶ σὲ παρακαλοῦμεν μένειν τὴν αὐτὴν ἐπιδεικνύμενον σπουδὴν. Οἶδας γὰρ ὑπὲρ ὄσων Ἐκ- 10 κλησιῶν ὑμῖν ὁ ἀγὼν πρόκειται νῦν καὶ ἡλίκον ἔσται τοῦ κατορθώματος τὸ μέγεθος.

Ταῦτ' οὖν ἐννοῶν, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, ἐπιμεῖναι τῇ αὐτῇ σπουδῇ παρακλήθητι. Οὕτω γὰρ ὀλίγα κάμνοντες, ἀθάνατα ἑαυτοῖς προαποθῆσεσθε ἐν τοῖς οὐρανοῖς τῶν καλῶν τού- 15 των ἀγώνων τὰ βραβεῖα.

ΡΠΕ'

ΠΕΝΤΑΔΙΑ, ΔΙΑΚΟΝΩ,

Μακρὰν ἐσίγησας σιγὴν, καίτοι πολλῶν ὄντων τῶν ἐκεῖθεν ἀφικνουμένων πρὸς ἡμᾶς. Τί ποτ' οὖν ἂν εἴη τὸ αἴτιον; Τῶν πραγμάτων ὁ θόρυβος; Ἄπαγε· τοῦτο οὐκ ἂν εἴποιμι· οἶδα γὰρ σου τὴν μεγάλην καὶ ὑψηλὴν ψυχὴν, τὴν ἐν πολλοῖς κλυδωνίοις δυναμένην 5 ἐξουρίας πλεῖν καὶ ἐν μέσοις κύμασι γαλήνης ἀπολαβεῖν λευκῆς. Καὶ τοῦτο δι' αὐτῶν τῶν πραγμάτων ἔδειξας καὶ πρὸς αὐτὰς τὰς ἐσχάτας τῆς οἰκουμένης ἦλθεν ἡ φήμη τὰ σὰ φέρουσα κατορθώματα,

ταπονοῦν τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας, νὰ ἐπιθέτεις καὶ τὰ δικά σου φάρμακα· γιατί μὲ ὅσο περισσότερο κόπο καταβάλλονται τὰ παρόντα δεινά, τόσο μεγαλύτερη θὰ σὲ ἀναμένει καὶ ἡ ἀμοιβή.

184

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΒΡΙΞΗΣ ΓΑΥΔΕΝΤΙΟ

Τίποτε ἀπὸ τὰ δικά σου δὲ μοῦ διέφυγε, ἀλλὰ πληροφορήθηκα μὲ ἀκρίβεια σὰν νὰ ἤμουν παρῶν τὴν προθυμία σου, τὴν ἐπαγρύπνηση, τὴ φροντίδα, τοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους ποὺ ἐπέδειξες γιὰ τὴν ἀλήθεια καὶ σοῦ εἶμαι πολὺ εὐγνώμων, καὶ διαμένοντας σὲ τόση ἐρημιὰ ἔχω παρηγοριά μου μεγάλη τὴ θέρμη τῆς ἀγάπης σου καὶ τὴ γνησιότητα, τὴν ὁποία, ἔχοντας διαπιστώσει ἐδῶ, ἔμαθα πῶς καὶ ἐκεῖ διατηρεῖται ἀκμαία καὶ δὲ μαράθηκε οὔτε ἀπὸ τὸν πολὺ χρόνον οὔτε τὸ μῆκος τοῦ δρόμου. Γι' αὐτὸ σ' εὐχαριστῶ πολὺ καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ ἐξακολουθήσεις νὰ δείχνεις τὸ ἴδιο ἐνδιαφέρον. Γιατὶ γνωρίζεις γιὰ πόσες Ἐκκλησίες γίνεται τῶρα ὁ ἀγῶνας σου καὶ πόσο θὰ εἶναι τὸ μέγεθος τοῦ ἄθλου.

Κατανοώντας λοιπὸν αὐτὰ, ἐντιμότητα καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, παρακαλῶ νὰ ἐπιμείνεις μὲ τὸν ἴδιο ζῆλο. Γιατὶ ἔτσι μὲ λίγους κόπους θὰ ἐξασφαλίσεις γιὰ τὸν ἑαυτὸ σου ἀθάνατα βραβεῖα στοὺς οὐρανοὺς γιὰ τοὺς καλοὺς αὐτοὺς ἀγῶνες.

185

ΣΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΠΕΝΤΑΔΙΑ

Μακρὰ σιγὴ ἐτήρησες, ἂν καὶ ἦταν πολλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἦρθαν ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς ἐμᾶς. Ποιὰ ἄραγε νὰ εἶναι ἡ αἰτία; Ἡ ἀναταραχὴ τῆς καταστάσεως ὄχι· δὲν θὰ τὸ ἔλεγα αὐτό· γιατί γνωρίζω τὴ μεγάλη καὶ γενναία ψυχὴ σου, ποὺ καὶ μέσα σὲ μεγάλες θαλασσοταραχὲς μπορεῖ νὰ πλέει μὲ οὐριό ἄνεμο καὶ μέσα στὰ κύματα νὰ ἀπολαμβάνει ἀπόλυτη γαλήνη. Αὐτὸ ἄλλωστε τὸ ἔδειξες ἐμπράκτως καὶ ἔφθασε ἀκόμα καὶ στίς ἐσχατιῆς τῆς οἰκουμένης ἡ φῆμη ποὺ μετα-

καὶ πάντες σε ἀνακηρύττουσιν, ὅτι καὶ ἐν ἐνὶ χωρίῳ ἰδρυμένη καὶ τοὺς πόρρωθεν ὄντας διὰ τῆς εὐλαβείας τῆς σῆς διεγείρεις καὶ προ-
 10 θυμοτέρους ποιεῖς. Τίς οὖν ἡ αἰτία τῆς σιγῆς; Ἐγὼ μὲν εἶπεῖν οὐκ ἔχω. Παρακαλῶ δέ σου τὴν ἐμμέλειαν διὰ τοῦ τὰ γράμματα ἐγχειρίζοντός σου τῇ εὐλαβείᾳ, δι' αὐτοῦ δηλῶσαι ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς καὶ τῆς εὐθυμίας καὶ τῆς ἀσφαλείας καὶ σοῦ καὶ τοῦ οἴκου σου παντός, ἵνα, καὶ ἐκ τοσοῦτου καθήμενοι διαστήματος καὶ ἐν
 15 οὕτω χαλεπωτάτῃ ἐρημίᾳ διατρίβοντες, πολλὴν ἀπὸ τῶν τοιούτων γραμμάτων καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν.

ΡΠΣ'

ΑΛΥΠΙΩ.

Αὐτὸς μὲν ἔδεισας μὴ τῷ πρότερον ἐπιπηδῆσαι τοῖς πρὸς ἡμᾶς γράμμασι προπετείας μέμψει περιπέσης (αὐτοῖς γάρ σου χρήσομαι τοῖς ῥήμασιν), ἐγὼ δέ σε τοσοῦτον ἀπέχω τούτου γράψασθαι, ὅτι καὶ ραθυμίαν ἐγκαλῶ τῆς βραδυτῆτος ἕνεκεν καὶ μειζόνως ἀνεκήρυξα
 5 πρότερον ἐπεσταλκότα. Καὶ τοῦτο λέγω, αὐτῇ πάλιν σου τῇ ψήφῳ εἰς ἀπόδειξιν τούτου κεχρημένος. Ἐφης γάρ, τοῦτο μάλιστα φιλοστοργίας εἶναι, τὸ καὶ σιωπῶντας προσειπεῖν. Ἐπεὶ οὖν τό τε δέος σοι τῆς προπετείας ἀνήρηται, ὅπερ οὐ δεόντως ἐδεδοίκεις, τοῦτό τε μείζονος ἀποδέδεικται σημεῖον ἀγάπης, πέμπε λοιπὸν ἡμῖν νιφάδας
 10 γραμμάτων. Οἶσθα γὰρ ὅπως καὶ διετέθημεν καὶ διακείμεθα περὶ τὴν σὴν ἐμμέλειαν. Κἂν γὰρ εἰς ἐρημότατον τοῦτο χωρίον ἀπενεχθῶμεν, κἂν εἰς αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα, τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ δόλον οὐκ ἐχούσης οὐδέποτε ἐπιλαθέσθαι δυνάμεθα, ἀλλὰ καθ' ἐκάστην σε τὴν ἡμέραν φανταζόμενοι διατελοῦμεν, τὰς
 15 ἀρετάς σου τῆς ψυχῆς διὰ τῆς μνήμης ἀναπλάττοντες. Καὶ ἐβουλόμεθα μὲν συνεχέστερον ἐπιστέλλειν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐργῶδες ἡμῖν ἐστὶ, τοσοῦτον ὑμῶν ἀπωκισμένοις, ὑμῖν δὲ ῥάδιον, παρακαλοῦμεν συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς καὶ παντός ὑμῶν τοῦ οἴκου. Οὕτω γάρ, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρίβοντες, πολλὴν
 20 καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν.

φέρει τὰ κατορθώματά σου καὶ ὅλοι σὲ ἀνακηρύσσουν, διότι, ἂν καὶ διαμένεις σ' ἓνα χωριό, ξεσηκώνεις μὲ τὴν εὐλάβειά σου καὶ αὐτοὺς ποῦ βρίσκονται μακριὰ καὶ τοὺς κάνεις πιὸ πρόθυμους. Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ αἰτία τῆς σιγῆς; Ἐγὼ βέβαια δὲν μπορῶ νὰ πῶ ποιὰ εἶναι. Παρακαλῶ ὅμως τὴ χάρη σου, μὲ αὐτὸν ποῦ φέρνει τὰ γράμματα στὴν εὐλάβειά σου, μὲ αὐτὸν νὰ μοῦ γνωρίσεις τὰ τῆς ὑγείας σου, τῆς ψυχικῆς γαλήνης καὶ τῆς ἀσφάλειας τῆς δικῆς σου καὶ ὅλου τοῦ σπιτιοῦ σου, ὥστε, βρισκόμενος σὲ τόσο μακρινὴ ἀπόσταση καὶ ζώντας σὲ τόσο φοβερὴ ἐρημιά, νὰ καρπωθῶ μεγάλη ἀνακούφιση ἀπὸ τὰ γράμματα αὐτά.

186

ΣΤΟΝ ΑΛΥΠΙΟ

Ἐσὺ βέβαια φοβήθηκες μήπως μὲ τὸ νὰ προλάβεις πρῶτος μὲ τὰ πρὸς ἐμένα γράμματα περιπέσεις στὴ μομφὴ τῆς ἀυθάδειας, καὶ χρησιμοιῶ τὰ ἴδια σου τὰ λόγια, ἐγὼ ὅμως ἀπέχω τόσο πολὺ ἀπὸ τοῦ νὰ σοῦ τὸ γράψω αὐτό, ὥστε καὶ νὰ σὲ κατηγορῶ γιὰ νωθρότητα ἐξαιτίας τῆς καθυστερήσεως καὶ σὲ ἀνακήρυξα περισσότερο ποῦ μοῦ ἔγραψες πρῶτος. Καὶ αὐτὸ τὸ λέω χρησιμοποιοῦντας πάλι γιὰ ἀπόδειξη αὐτοῦ τὴ δική σου γνώμη. Γιατὶ εἶπες ὅτι αὐτὸ πρὸ πάντων εἶναι δεῖγμα φιλοστοργίας, τὸ νὰ ἀποστελλομε σὲ κάποιον χαιρετισμὸ καὶ ὅταν ἀκόμα σιωπᾷ. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ φόβος σου γιὰ προπέτεια, ποῦ κακῶς φοβόσουν, ἐξαλείφθηκε, καὶ ἀποδείχθηκε περίτρανα ὅτι αὐτὸ ἀποτελεῖ δεῖγμα ἀγάπης, στέλνε μου λοιπὸν πλῆθος γραμμάτων. Γιατὶ γνωρίζεις πῶς φέρθηκα καὶ φέρομαι ἀπέναντι στὴ χάρη σου. Καὶ ἂν ἀκόμα μεταφερθῶ στὸ πιὸ ἐρημικὸ χωριό, ἀκόμα καὶ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, δὲν μπορῶ ποτὲ νὰ λησμονήσω τὴν εἰλικρινῆ καὶ ἄδολη ἀγάπη σου, ἀλλὰ κάθε μέρα σὲ σκέπτομαι, ἀναπλάθοντας μὲ τὴ μνήμη μου τὶς ἀρετὲς τῆς ψυχῆς σου. Καὶ ἤθελα βέβαια νὰ σοῦ γράφω συνεχῶς, ἐπειδὴ ὅμως εἶναι δύσκολο γιὰ μένα ποῦ εἶμαι ἐξόριστος τόσο μακριὰ ἀπὸ σᾶς, ἐνῶ γιὰ σένα εἶναι εὐκόλο, παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς γιὰ τὴν ὑγεία τὴ δική σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου. Γιατὶ ἔτσι, ἂν καὶ ζῶ σὲ ξένη χώρα, θὰ καρπώνομαι μεγάλη ἀνακούφιση.

ΡΠΖ'

ΠΡΟΚΟΠΙΩ.

Ὀλίγα μὲν σοι συνεγενόμεθα αὐτόθι, δέσποτά μου θαυμασιώ-
 τατε, πολλὴν δέ σου τὴν πεῖραν τῆς γνησίας εἰλήφραμεν ἀγάπης καὶ
 τῆς ἀπράγμονος ψυχῆς καὶ τῆς γνησίας καὶ θερμῆς διαθέσεως. Διὸ
 καὶ πρὸς αὐτὰ τῆς οἰκουμένης ἀπωκισθέντες τὰ τέρματα καὶ πρὸς
 5 αὐτὴν τὴν ἐσχάτην ἐρημίαν ἀπενεχθέντες, διὰ τὸ πανταχοῦ σε περι-
 φέρειν, ὅπουπερ ἂν ἀπίωμεν καὶ ἔχειν ἐγκεκολαμμένον τῷ συνειδό-
 τι καὶ γράφομεν ἐκ τοσοῦτου διαστήματος καὶ τὴν ὀφειλομένην ἀπο-
 διδόαμεν πρόσρησιν, καὶ σου παρακαλοῦμεν τὴν ἐμμέλειαν, εἰ μὴ
 βαρὺ καὶ ἐπαχθές, καὶ αὐτὸν ἡμῖν ταύτην παρέχειν τὴν χάριν, καὶ τὰ
 10 περὶ τῆς υἰείας εὐαγγελίζεσθαι ἡμᾶς τῆς σῆς. Μανθάνομεν γὰρ αὐτὰ
 καὶ μὴ γράφοντος, τοὺς ἐκεῖθεν ἀφικνουμένους ἐρωτῶντες, διὰ τὸ
 σφόδρα περισπούδαστον εἶναι ἡμῖν εἰδέναί τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς
 σῆς καὶ τῆς εὐδοκιμήσεως· βουλόμεθα δὲ καὶ παρὰ τῆς γλώττης τῆς
 σῆς καὶ παρὰ τῆς χειρὸς τῆς σῆς ταῦτα δηλοῦσθαι, ὥστε διπλῆν
 15 ἡμᾶς καρποῦσθαι τὴν ἡδονήν, ἀπὸ τε τοῦ γράφειν, ἀπὸ τε τοῦ γράμ-
 ματα δέχεσθαι παρὰ τῆς εὐγενείας τῆς σῆς.

Δίδου δε ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν, ἡδίστην τε οὖσαν καὶ εὐλογον,
 καὶ πολλὴν ἡμῖν παρέχουσαν τὴν εὐφροσύνην.

ΡΠΗ'

ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ.

Εἰς μὲν αὐτὸ τὸ πάντων ἐρημότατον χωρίον ἀπήχθημεν, τὴν
 Κουκουσόν· πλὴν ὅταν τὴν ἀγάπην ὑμῶν τῶν φιλοῦντων ἡμᾶς ἐν-
 νοήσωμεν, μεγίστην καρπούμεθα παράκλησιν, ἐν ἐρημίᾳ πλουτοῦν-
 τες. Οὐδὲ γὰρ ὁ τυχῶν θησαυρός, ἀνδρῶν ἐπιτυγχάνειν γνησίως φι-
 5 λεῖν εἰδόντων. Διὰ δὴ τοῦτο, κἂν μὴ τῷ σῶματι παρῶμεν, ὑμῖν τῇ
 ψυχῇ συνδεδέμεθα, τῇ τῆς ἀγάπης ἀλύσει σφιγγόμενοι. Ὅθεν καὶ
 ἐπιστέλλομεν ἐκ τοσοῦτου διαστήματος καὶ τὴν ὀφειλομένην ἀποδι-
 δόαμεν πρόσρησιν. Ὅτι γὰρ εἰς τοὺς πρώτους σε τῶν ἐραστῶν

187

ΣΤΟΝ ΠΡΟΚΟΠΙΟ

Λίγο σὲ συναναστράφηκα ἐκεῖ, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, ὅμως ἀπέκτησα πολλή πείρα τῆς γνήσιας ἀγάπης σου, τῆς φιλήσυχης ψυχῆς σου καὶ τῆς γνήσιας καὶ θερμῆς διαθέσεώς σου. Γι' αὐτό, ἂν καὶ ἐξορίσθηκα στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης καὶ ὀδηγήθηκα στὴ χειρότερη ἐρημιά, ἐπειδὴ σὲ περιφέρω παντοῦ ὅπου καὶ ἂν πηγαίνω καὶ σὲ ἔχω χαραγμένο στὴ συνείδησή μου, σοῦ γράφω ἀπὸ τόση ἀπόσταση καὶ σοῦ ἀπευθύνω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμό, καὶ παρακαλῶ τὴ χάρη σου, ἐὰν δὲν εἶναι βαρὺ καὶ δυσβάστακτο, καὶ σὺ νὰ μοῦ κάνεις αὐτὴ τὴ χάρη καὶ νὰ μοῦ γράφεις τὰ εὐχάριστα τῆς υἰείας σου. Βέβαια αὐτὰ τὰ μαθαίνω καὶ χωρὶς νὰ μοῦ γράφεις ρωτώντας αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιὰ μένα νὰ γνωρίζω γιὰ τὴν υἰεία καὶ τὴν πρόοδό σου· ἀλλὰ θὰ ἤθελα καὶ ἀπὸ τὴ γλῶσσα τῆ δικῆ σου καὶ ἀπὸ τὸ χέρι τὸ δικό σου νὰ μοῦ γίνονται αὐτὰ γνωστά, ὥστε νὰ δοκιμάζω διπλῆ εὐχαρίστηση καὶ ἀπὸ τὸ γράψιμο καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι δέχομαι γράμματα ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου.

Δίνε μου λοιπὸν αὐτὴ τὴ χαρὰ ποὺ εἶναι πολὺ εὐχάριστη καὶ δικαιολογημένη καὶ μοῦ δίνει μεγάλη εὐφροσύνη.

188

ΣΤΟΝ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ

Ὄδηγήθηκα βέβαια σ' αὐτὸ τὸ πιὸ ἔρημο χωριό, τὴν Κουκουσό, ὅμως ὅταν σκέφτομαι τὴν ἀγάπη προσώπων, ὅπως ἐσένα ποὺ μὲ ἀγαπᾷς, νοιώθω μεγάλη παρηγοριά, καὶ γίνομαι πλούσιος στὴν ἐρημιά. Γιατὶ δὲν εἶναι τυχαῖος θησαυρὸς νὰ βρεῖς ἄνδρες ποὺ γνωρίζουν νὰ ἀγαποῦν γνήσια. Γι' αὐτὸ λοιπὸν, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν εἶμαι σωματικὰ παρών, εἶμαι ἐνωμένος ψυχικά, δεμένος σφιχτὰ μὲ τὴν ἀλυσίδα τῆς ἀγάπης. Γι' αὐτὸ καὶ σοῦ γράφω ἀπὸ τόση ἀπόσταση καὶ σοῦ ἀποδίδω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμό. Γιατί, τὸ ὅτι σὲ

ἔγράψαμεν τῶν ἡμετέρων, οὐδὲ αὐτὸς ἀγνοεῖς, δέσποτά μου θαυμα-
10 σιώτατε.

Δίδου δὴ καὶ αὐτὸς ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν καὶ συνεχῶς ἡμῖν
ἐπίστελλε, τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελιζόμενος, ἵνα, καὶ τῷ
γράφειν καὶ τῷ δέχεσθαι τοιαύτας ἐπιστολάς, πολλὴν καρπωσώμε-
θα τὴν παραμυθίαν καὶ εὐφροσύνην καὶ μεγίστης, καὶ ἐν ἐρημίᾳ δια-
15 τρίβοντες, ἀπολαύσωμεν παρακλήσεως.

ΡΠΘ'

ΑΝΤΙΟΧΩ.

Πότε γάρ σου ἐπιλαθέσθαι δυνάμεθα τῆς γλυκείας καὶ θερμῆς
διαθέσεως, τῆς γνησίας καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης καὶ ἐλευθέρας
γνώμης καὶ ὑψηλῆς, τῆς πεπαρρησιασμένης ψυχῆς; Κἂν γὰρ πρὸς
αὐτὰς ἀπέλθωμεν τὰς ἐσχατίας τῆς οἰκουμένης, πανταχοῦ σε περι-
5 φέροντες ἄπιμεν, τὸν θερμὸν ἡμῶν ἐραστὴν καὶ σφόδρα ἡμῖν τῷ τῆς
ἀγάπης νόμῳ συνδεδεμένον. Διὸ καὶ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐρημίαν τῆς
καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἀπωκισμένοι, τὴν Κουκουσὸν λέγω, καὶ οὐ
ραδίως ἐπιτυχεῖν τῶν τὰ γράμματα διακομιζόντων δυνάμενοι, πολ-
λὴν ἐποίησάμεθα σπουδὴν ἐπιζητῆσαί τε καὶ εὐρεῖν τὸν ταύτην
10 ἡμῶν τὴν ἐπιστολὴν διακομιζόντα, ὥστε σου προσειπεῖν τὴν θαυ-
μασιότητα καὶ τὴν ὀφειλομένην πρόσρησιν ἀποδοῦναι τῇ μεγαλο-
πρεπείᾳ τῆ σῆς.

Ὅτι δὲ καὶ αὐτός, ἐξ ὧν ἤδη πεποίηκας, οὐ δεῆσθαι τῆς παρ'
ἡμῶν ὑπομνήσεως εἰς τὸ συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν καὶ τὰ περὶ τῆς
15 ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελίζεσθαι, οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἀμφιβάλλειν. Καὶ
γὰρ οὐ τὴν τυχοῦσαν καρπωσόμεθα παράκλησιν, ὅταν παρ' ὑμῶν
τῶν σφόδρα ἡμᾶς ἀγαπώντων δεχώμεθα γράμματα, περὶ τῆς ρώσε-
ως τῆς ὑμετέρας δηλοῦντα καὶ τὴν ἀγάπην διὰ τῶν ἐπιστολῶν συνε-
χῶς ἀνανεοῦντα καὶ τὴν παρουσίαν τῆς ὑμετέρας ἀγάπης ποιοῦντα
20 φαντάζεσθαι. Ἄρκεῖ γὰρ πυκνότης ἐπιστολῶν, ὅταν παρὰ φίλων
γνησίων φέρηται, καὶ τῆς παρουσίας σοφίσασθαι τὴν ἡδονήν.

ἔχω γράψει μεταξύ τῶν πρώτων φίλων μου, οὔτε σὺ τὸ ἀγνοεῖς, θαυμασιώτατε δεσπότη μου.

Δίνε μου λοιπὸν καὶ σὺ αὐτὴ τὴ χαρὰ καὶ γράφε μου συνεχῶς, πληροφορώντας μου γιὰ τὰ καλὰ τῆς ὑγείας σου, ὥστε, καὶ ὅταν γράφω καὶ ὅταν δέχομαι τέτοιες ἐπιστολές, νὰ δοκιμάζω μεγάλη ἀνακουφισὴ καὶ εὐφροσύνη καί, ζώντας στὴν ἐρημιὰ, νὰ παίρνω πολὺ κουράγιο.

189

ΣΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟ

Πότε μπορῶ νὰ λησμονήσω τὴ γλυκειὰ καὶ θερμὴ σου διάθεση, τὴ γνήσια καὶ εἰλικρινῆ σου ἀγάπη, τὴν ἐλεύθερη καὶ ἀνώτερη σκέψη σου καὶ θαρραλέα ψυχὴ σου; Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα ὀδηγηθῶ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, θὰ πηγαίνω περιφέροντας παντοῦ ἐσένα τὸν θερμὸ φίλο μου, πού εἶσαι γερὰ δεμένος μαζί μου μὲ τὸ νόμο τῆς ἀγάπης. Γι' αὐτό, ἂν καὶ εἶμαι ἐξόριστος στὴν ἐρημιὰ τῆς οἰκουμένης μας, ἐννοῶ τὴν Κουκουσό, καὶ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ εὐκολα αὐτοὺς πού θὰ μεταφέρουν τὰ γράμματα, κατέβαλα μεγάλη προσπάθεια νὰ ἀναζητήσω καὶ νὰ βρῶ αὐτὸν πού φέρνει τὴν ἐπιστολὴ αὐτὴ, γιὰ νὰ γράψω στὴ θαυμασιότητά σου καὶ νὰ ἀποδώσω στὴ μεγαλοπρέπειά σου τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμό.

Ὅτι ὅμως καὶ σὺ, ἀπὸ ὅσα ἤδη ἔχεις κάνει, δὲν θὰ χρειασθεῖς τὴ δική μου ὑπόμνηση νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μοῦ γνωρίζεις τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σου, δὲν πρέπει νομίζω νὰ ἀμφιβάλλω. Γιατί δὲν καρπῶνομαι μικρὴ παρηγοριὰ ὅταν ἀπὸ σένα, πού μὲ ἀγαπᾷς πολὺ, παίρνω γράμματα πού μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν ὑγεία σου καὶ ἀνανεῶνουν μὲ τίς ἐπιστολές συνεχῶς τὴν ἀγάπη μου καὶ μὲ κάνουν νὰ σκέφτομαι τὴν παρουσία τῆς ἀγάπης σου. Γιατί ἀρκοῦν πυκνές ἐπιστολές, ὅταν ἔρχονται ἀπὸ γνήσιους φίλους, νὰ προκαλέσουν καὶ τὴν εὐχαρίστηση τῆς παρουσίας τους.

Ρ4'

ΒΡΙΣΩΝΙ

Τί τοῦτο; Αὐτόθι μὲν ὄντων ἡμῶν μυρία καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν ἐσπούδακας καὶ τῇ πόλει πάση, μᾶλλον δὲ τῇ οἰκουμένη, καταδηλος γέγονας ἐπὶ τῷ φίλτρῳ, ᾧ περὶ ἡμᾶς ἐπιδείκνυσαι, μὴ στέγων αὐτὸ σιγῇ κατέχων, ἀλλὰ διὰ τῶν ἔργων, διὰ τῶν ρημάτων πανταχοῦ 5 ἐπιδεικνύμενος, ἐπιστεῖλαι δὲ ἡμῖν οὐδὲ ἄπαξ κατεδέξω, καὶ ταῦτα σφόδρα διψῶσι τῶν ἐπιστολῶν τῶν σῶν καὶ τῶν γραμμάτων ἐπιθυμοῦσιν; Οὐκ οἶσθα ὅσῃν ἐμέλλομεν καρποῦσθαι παράκλησιν τῆς οὕτω γνησίας ψυχῆς, τῆς οὕτω θερμῆς φιλίας ἔγγονα δεχόμενοι γράμματα; Καὶ ταῦτα οὐκ ἐγκαλῶν λέγω (οἶδα γὰρ ὅτι καὶ γράφων 10 καὶ σιγῶν ἀκμάζουσαν διατηρεῖς τὴν περὶ ἡμᾶς διάθεσιν), ἀλλὰ σφόδρα ἐπιθυμῶν σου τῶν ἐπιστολῶν. Καὶ μὴ γράφοντος μὲν σου, οὐ παύομεθα τοὺς ἐκεῖθεν ἀφικνουμένους ἐρωτῶντες περὶ τῆς ρώσεώς σου καὶ τῆς εὐθυμίας, καὶ σφόδρα χαίρομεν ἀκούοντες ἅπερ ἐπιθυμοῦμεν· ἀλλὰ βουλόμεθα καὶ παρὰ τῆς γλώττης τῆς σῆς 15 καὶ παρὰ τῆς δεξιᾶς τῆς σῆς ταῦτα μανθάνειν.

Εἰ τοίνυν μὴ βαρὺ μηδὲ ἐπαχθες ζητοῦμεν, νῦν γοῦν ταύτην ἡμῖν παράσχου τὴν χάριν, μεγίστην οὖσαν καὶ ἡδίστην καὶ πολλὴν ἡμῖν φέρουσαν τὴν ἡδονήν.

Ρ4Α'

ΑΜΠΡΟΥΚΛΗ, ΔΙΑΚΟΝΩ

Ἐδεξάμην δευτέραν, ἣν ἔφης προτέραν ἐπιστολὴν ἐπεσταλκέναι, δέσποινά μου τιμιωτάτη καὶ κοσμιωτάτη. Καὶ τὰ αὐτὰ πάλιν λέγω, μὴ κάλει τόλμαν τὸ προτέραν τοῖς πρὸς ἡμᾶς ἐπιπηδῆσαι γράμμασι, μηδὲ ἀμάρτημα νόμιζε τὸ μέγιστον ἐγκώμιον. Ἀγάπης

1. Βρίσων τὴν ἐποχὴ τοῦ Χρυσοστόμου λεγόταν ὁ ἐπίσκοπος Φιλίππων (βλ. Φιλίππων καὶ Νεαπόλεως Χρυσοστόμου, Ἐκκλησία Φιλίππων στὴν Μεγ. Ἑλλ. Ἐγ-

190

ΣΤΟΝ ΒΡΙΣΩΝΑ¹

Γιατί αυτό; “Όταν ἤμουν ἐκεῖ φρόντιζες νὰ κάνεις καὶ νὰ λὲς μύρια ὄσα, καὶ σ’ ὀλόκληρη τὴν πόλη, ἢ μᾶλλον τὴν οἰκουμένη, εἶ-
 χες γίνεῖ πασίγνωστος γιὰ τὴν ἀγάπη πού δείχνεις γιὰ μένα, μὴ
 ἀντέχοντας νὰ τὸ κρατᾶς μυστικό, ἀλλὰ τὸ ἔδειχνες παντοῦ μὲ ἔργα
 καὶ μὲ λόγια, ὅμως δὲν καταδέχθηκες νὰ μοῦ γράψεις οὔτε μιὰ
 φορά, καὶ αὐτὸ τὴ στιγμὴ πού διψῶ πολὺ τὶς ἐπιστολές σου καὶ ἐπι-
 θυμῶ τὰ γράμματά σου; Δὲν γνωρίζεις πόση παρηγοριὰ πρόκειται
 νὰ πάρω δεχόμενος γράμματα ἀπότοκα τῆς τόσο γνήσιας ψυχῆς καὶ
 τῆς τόσο θερμῆς φιλίας σου; Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέω κατηγορώντας σε
 (γιατὶ ξέρω ὅτι εἴτε γράφεις εἴτε σιωπᾶς διατηρεῖς ἀκμαία τὴ διάθε-
 σή σου γιὰ μένα), ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐπιθυμῶ πολὺ τὰ γράμματά σου. Βέ-
 βαια καὶ ὅταν δὲν γράφεις δὲν παύω νὰ ἐρωτῶ αὐτοὺς πού ἔρχονται
 ἀπὸ ἐκεῖ γιὰ τὴν υἰεῖα καὶ τὴν ψυχικὴ σου διάθεση καὶ χαίρομαι
 πολὺ ἀκούοντας αὐτὰ πού ἐπιθυμῶ. Θέλω ὅμως καὶ ἀπὸ τὴ δική σου
 γλώσσα καὶ ἀπὸ τὸ δικό σου χέρι νὰ τὰ μαθαίνω αὐτά.

Ἐὰν λοιπὸν δὲ ζητῶ κάτι τὸ βαρὺ καὶ δυσβάστακτο, κάνε μου
 τώρα αὐτὴ τὴ χάρη, πού εἶναι πολὺ μεγάλη καὶ εὐχάριστη καὶ μοῦ
 δίνει μεγάλη εὐχαρίστηση.

191

ΣΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΑΜΠΡΟΥΚΛΑ

Πῆρα τὴ δεύτερη, στὴ συνέχεια τῆς προηγούμενης πού λὲς ὅτι
 ἔστειλες, ἐπιστολή, ἐντιμότητα καὶ σεμνότητα δέσποινα μου. Καὶ
 ἐπαναλαμβάνω πάλι τὰ ἴδια, μὴ χαρακτηρίζεις θράσος τὸ ὅτι προη-
 γήθηκες στὰ γράμματά σου πρὸς ἐμένα, οὔτε νὰ θεωρεῖς ἀμάρτημα
 τὸ ὑπερβολικὸ ἐγκώμιο. Γιατὶ αὐτὸ τὸ ἐκλαμβάνω ὡς δεῖγμα τῆς

κυκλοπαίδεια, τόμ. ΚΓ’ (ἐκδ. Β’) σελ. 942. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Βρίσων ἐκεῖνος πῆρε μέ-
 ρος τὸ 403 στὴ σύνοδο πού καταδίκασε τὸν Χρυσόστομο, δὲν πρέπει νὰ εἶναι αὐτὸς
 στὸν ὁποῖο ἀπευθύνεται ἡ ἐπιστολή.

5 γὰρ ζεούσης καὶ θερμῆς τοῦτο δεῖγμα ποιούμεθα καὶ τῆς γνησίας καὶ εἰλικρινοῦς σου διαθέσεως τῆς φλογὸς θερμότερας.

Ταῦτ' οὖν εἰδυῖα ἐπιδαψίλευε ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν συνεχῶς, περὶ τῆς ὑγείας ἡμῖν δηλοῦσα τῆς σῆς, καὶ πέμπε νιφάδας ἡμῖν γραμμάτων, τοῦτο ἀπαγγελλούσας. Ἐὰν γὰρ θαρρῶμεν περὶ τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς, ὅτι ἐν ἐπιθυμίᾳ καὶ ἐν ὑγείᾳ καὶ ἐν ἀσφαλείᾳ καθεστήκατε, οὐ μικρὰν δεξόμεθα τῆς ἐν ἀλλοτρίᾳ διατριβῆς παράκλησιν, ἀλλὰ καὶ μεγίστην καρπωσόμεθα παραμυθίαν, καίτοι γε ἐσχάτην ἐρημίαν οἰκοῦντες.

Λογισαμένη τοίνυν ὁσὴν ἡμῖν ἐργάση τὴν ἐορτὴν, μὴ φθονήσης 15 ἡμῖν τῆς καλλίστης ταύτης εὐφροσύνης, ἀλλ' ὡς ἂν ἐγχωρῇ, καὶ οἷόν τε ἦ, εὐαγγελίζου διηνεκῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς.

ΡΖΒ'

ΟΝΗΣΙΚΡΑΤΙΑ.

Σφόδρα ἠγλήσαμεν καὶ ἡμεῖς ἀκούσαντες περὶ τῆς μακαρίας θυγατρὸς σου. Ἄλλ' ὁμως εἰδότες τὸ φιλόσοφόν σου τῆς διανοίας, καὶ τὸ ὑψηλὸν τῆς γνώμης, πάνυ θαρροῦμεν ὡς ἀνωτέρα στήση τῶν τοιούτων κυμάτων. Μὴ λυπεῖσθαι μὲν γὰρ ἀμήχανον, παρακαλοῦμεν δὲ συμμέτρως τοῦτο ποιεῖν, εἰδυῖαν τὸ ἐπίκηρον τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων καὶ ὡς κοινὰ ταῦτα πᾶσι τὰ πάθη καὶ ὡς φύσεως νόμος κοινὸς καὶ τοῦ πάντων ἡμῶν Δεσπότης Θεοῦ ἀπόφασις. Οὐ γὰρ δὴ θάνατος τοῦτο, ἀλλ' ἀποδημία καὶ μετάστασις ἀπὸ τῶν χειρόνων πρὸς τὰ βελτίω.

10 Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζομένη, φέρε γενναίως τὸ συμβᾶν καὶ εὐχαρίστει τῷ φιλανθρώπῳ Θεῷ. Εἰ γὰρ καὶ χαλεπωτέρα ἢ πληγὴ γέγονε, πρὸς τὸ νεαρὰν οὕσαν τὴν προτέραν καταλαβεῖν, ἀλλὰ καὶ λαμπρότερός σου ὁ στέφανος τῆς ὑπομονῆς καὶ μείζω τὰ βραβεῖα, μετ' εὐχαριστίας καὶ δοξολογίας φερούση τὸ πάθος.

1. Συλλυπητήρια ἐπιστολὴ γιὰ τὸ θάνατο τῆς θυγατέρας της. Ὁ Χρυσόστομος κατανοεῖ καὶ συμμερίζεται τὸν πόνο της καὶ δὲν τολμᾷ νὰ τῆς ζητήσῃ νὰ μὴ λυπᾶται, γιὰτὶ τὸ βρῖσκει ἀκατόρθωτο. Προσπαθεῖ ὁμως νὰ μετριάσῃ τὸν πόνο της, θυ-

κοχλάζουσας και θερμῆς ἀγάπης σου και τῆς γνήσιας και εἰλικρινοῦς διαθέσεως, πού εἶναι πιό θερμή και ἀπό φλόγα.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτὰ δίνε μου μὲ ἀφθονία και συνεχῶς τὴ χαρὰ αὐτή, πληροφορώντας μου γιὰ τὴν ὑγεία σου και στέλνε μου πλῆθος γραμμάτων πού νὰ μοῦ τὸ ἀναγγέλλουν αὐτό. Γιατὶ ὅταν σιγουρεύομαι γιὰ σᾶς πού μὲ ἀγαπᾶτε, ὅτι βρίσκεσθε σὲ διάθεση καλὴ και ὑγεία και ἀσφάλεια, δὲν εἶναι μικρὴ ἢ παρηγοριὰ πού παίρνω γιὰ τὴ ζωὴ μου στὴν ξένη χώρα, ἀλλὰ δοκιμάζω πολὺ μεγάλη ἀνακούφιση, ἂν και κατοικῶ σὲ πολὺ μεγάλῃ ἐρημιᾷ.

Σκεπτόμενη λοιπὸν πόση εὐχαρίστηση θὰ μοῦ προκαλέσεις, μὴ μὲ φθονήσεις γιὰ τὴν τόσο ὠραία εὐφροσύνη, ἀλλὰ ὅσο μπορεῖς και ὅταν μπορεῖς νὰ μοῦ γνωρίζεις διαρκῶς τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σου.

192

ΣΤΗΝ ΟΝΗΣΙΚΡΑΤΙΑ

Πολὺ πόνεσα και ἐγὼ ὅταν ἄκουσα γιὰ τὴ μακαρίτισσα τὴ θυγατέρα σου. Ἄλλ' ὅμως, γνωρίζοντας τὴ φιλοσοφικὴ καρτερικότητά σου και τὴν ἀνωτερότητα τοῦ νοῦ σου, εἶμαι βέβαιος πῶς θὰ φανεῖς ἀνώτερη ἀπὸ τὶς συμφορὲς αὐτές. Νὰ μὴ λυπᾶσαι βέβαια εἶναι ἀκατόρθωτο, παρακαλῶ ὅμως νὰ τὸ κάνεις αὐτὸ μὲ μέτρο, γνωρίζοντας πόσο φθαρτὰ εἶναι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα και ὅτι εἶναι κοινὰ σὲ ὅλους τὰ παθήματα αὐτά, και κοινὸς νόμος τῆς φύσεως και ἀπόφαση τοῦ Δεσπότη Θεοῦ. Γιατὶ δὲν εἶναι θάνατος αὐτό, ἀλλὰ ταξίδι και μετάθεση ἀπὸ τὰ χειρότερα πρὸς τὰ καλύτερα¹.

Ἄναλογιζόμενη λοιπὸν ὅλα αὐτά, βάσταξε μὲ γενναιότητα αὐτὸ πού συνέβηκε και εὐχαρίστη τὸν φιλόανθρωπο Θεό. Γιατὶ, ἂν και τὸ πλήγμα ὑπῆρξε βαρύτερο ἀπὸ τὸ ὅτι ἂν και νεώτερη πρόλαβε τὴν προηγουμένη, ὥστ' ὅσο και τὸ στεφάνι τῆς ὑπομονῆς σου θὰ εἶναι λαμπρότερο και τὰ βραβεῖα μεγαλύτερα, ἐὰν βαστάξεις τὸ πένθος μὲ εὐχαριστία και δοξολογία πρὸς τὸ Θεό.

¹ μίζοντάς της ὅτι τὰ ἀνθρώπινα πράγματα εἶναι φθαρτὰ και ὅτι ὁ θάνατος εἶναι κοινὴ μοῖρα ὅλων τῶν ἀνθρώπων και ἀπόφαση τοῦ Θεοῦ. Ἐξάλλου ὁ θάνατος δὲν εἶναι παρὰ «ἀποδημία και μετάστασις ἀπὸ τῶν χειρόνων πρὸς τὰ βελτίω».

15 Ἴν' οὖν καὶ ἡμεῖς μὴ σφόδρα ἀλγῶμεν, ἀλλ' εἰδῶμεν σαφῶς
 ὅτι γέγονέ σοί τι πλεον ἀπὸ τῶν γραμμάτων τῶν ἡμετέρων, μὴ κα-
 τοκνήσης ἡμῖν γράψαι τοῦτο αὐτό, δηλοῦσα ὅτι σοι τῆς ἀθυμίας διε-
 σκεδάσθη τὸ νέφος καὶ τὸ πολὺ τῆς ὀδύνης τοῦ ἔλκουσ ὑποτέτμηται.
 Εἰ γὰρ ταῦτα μάθοιμεν, οὐ παυσόμεθα νιφάδας ἐπιστολῶν πέμπειν
 20 σοι· καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἔτυχεν ἀντεχόμεθά σου τῆς εὐγενείας, γνησίας
 ἀεὶ καὶ εἰλικρινοῦς καὶ τιμῆς καὶ αἰδοῦς καὶ ἀγάπης ἀπολαύσαντες
 παρὰ τῆς σῆς κοσμιότητος, ὧν συνεχῶς μεμνημένοι, ἀκμάζουσιν
 τὴν περὶ σὲ διάθεσιν τηροῦμεν, κἂν πρὸς αὐτὰς ἀφικώμεθα τῆς οἰ-
 κουμένης τᾶς ἐσχατίας.

Ρ4Γ'

ΠΑΙΑΝΙΩ.

Σφόδρα με ἀνεπτέρωσας καὶ σκιρτᾶν ἐποίησας, ὅτι, τὰ λυπηρὰ
 ἀπαγγείλας, ἐπέθηκας τὸ ρῆμα, ὃ πᾶσι τοῖς συμβαίνουσιν ἐπιλέγειν
 χρή, εἰπὼν· Δόξα δὴ τῷ Θεῷ πάντων ἔνεκα. Τοῦτο τὸ ρῆμα καιρία
 τῷ διαβόλῳ πληγὴ, τοῦτο μεγίστη τῷ λέγοντι ἐν παντὶ κινδύνῳ
 5 ἀσφαλείας καὶ ἡδονῆς ὑπόθεσις. Ἄμα τε γὰρ τις ἐφθέγγατο τοῦτο,
 καὶ σκεδάννυται εὐθέως τῆς ἀθυμίας τὸ νέφος. Μὴ δὴ παύση τοῦτό
 τε λέγων καὶ τοὺς ἄλλους παιδεύων. Οὕτω καὶ ὁ χειμῶν ὁ καταλα-
 βῶν, κἂν τραχύτερος γένηται, εἰς γαλήνην μεταστήσεται· οὕτω καὶ
 οἱ χειμαζόμενοι πλείονα καρπώσονται τὴν ἀμοιβὴν μετὰ τοῦ καὶ
 10 τῶν δεινῶν ἀπαλλαγῆναι. Τοῦτο τὸν Ἰῶβ ἐστεφάνωσε, τοῦτο τὸ
 ρῆμα τὸν διάβολον ἐτρέψατο καὶ ἐγκαλυψάμενον ἀναχωρῆσαι πε-
 ποίηκεν, τοῦτο θορύβου παντὸς ἀναίρεσις. Μένε δὴ τοῦτο ἐπάδων
 τοῖς γινομένοις ἅπασιν.

Τοῦ τόπου δὲ ἔνεκεν, μηκέτι λοιπὸν μηδεὶς ἐνοχλείτω. Εἰ γὰρ
 15 καὶ ἔρημον τὸ χωρίον ἢ Κουκουσός, ἀλλ' ὁμως καὶ ἡσυχίας ἀπο-
 λαύομεν ἐνταῦθα, καὶ οὐ τὸ τυχὸν ἐκ τῆς ἀσθενείας τῆς κατὰ τὴν

1. Πόσο πίστευε σ' ὄλα αὐτὰ τὸ ἐδειξε προφέροντάς τα τὴν ὥρα τοῦ θανάτου

Γιὰ νὰ μὴ πονῶ ὅμως καὶ ἐγὼ πολὺ καὶ νὰ γνωρίζω σίγουρα ὅτι σοῦ ἔγινε κάποια καλυτέρευση ἀπὸ τὰ δικά μου γράμματα, μὴ διαστάσεις νὰ μοῦ τὸ γράψεις αὐτό, ἀναφέροντάς μου ὅτι διαλύθηκε τὸ σύννεφο τῆς λύπης καὶ ἡ πολλὴ ὀδύνη σου μετριάσθηκε. Ἄν λοιπὸν τὸ μάθω αὐτό, δὲ θὰ παύσω νὰ σοῦ στέλνω πλῆθος ἐπιστολῶν· γιατί πράγματι δὲν εἶναι τυχαῖο τὸ ἐνδιαφέρον μου γιὰ τὴν εὐγένειά σου, ἐπειδὴ πάντοτε ἀπόλαυσα ἀπὸ τὴ σεμνότητά σου αὐθόρμητη καὶ εἰλικρινῆ τιμὴ καὶ σεβασμὸ καὶ ἀγάπη. Ἐχοντας λοιπὸν αὐτὰ συνεχῶς στὴ μνήμη μου, διατηρῶ ἀκμαῖα τὰ αἰσθήματά μου πρὸς ἐσένα, ἔστω καὶ ἂν βρίσκομαι σ' αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ ἔσχατα τῆς οἰκουμένης.

193

ΣΤΟΝ ΠΑΙΑΝΙΟ

Μοῦ ἀναπτέρωσες πολὺ τὸ κουράγιο καὶ μὲ ἔκανες νὰ σκιρτῶ ἀπὸ χαρὰ, διότι, ἀφοῦ μοῦ ἀνήγγειλες τὰ δυσάρεστα, πρόσθεσες τὴ φράση, πού πρέπει νὰ τὴ λέμε σ' ὅλα ὅσα συμβαίνουν, λέγοντας· δόξα λοιπὸν τῷ Θεῷ γιὰ ὅλα! Αὐτὴ ἡ φράση εἶναι θανατηφόρο πλῆγμα γιὰ τὸ διάβολο· εἶναι πολὺ μεγάλη γι' αὐτὸν πού τὴ λέει σὲ κάθε κίνδυνο, προϋπόθεση ἀσφάλειας καὶ εὐχαρίστησης. Γιατὶ μόλις τὴν ἀπαγγεῖλει κανεὶς, ἀμέσως διασκορπίζεται τὸ σύννεφο τῆς λύπης. Μὴ παύσεις λοιπὸν νὰ τὴ λές καὶ νὰ ἀσκεῖς καὶ τοὺς ἄλλους σ' αὐτό. Ἔτσι καὶ ἡ φουρτούνα πού μᾶς βρῆκε, καὶ ἂν ἀκόμα γίνεῖ μεγαλύτερη, θὰ μεταβληθεῖ σὲ γαλήνη· ἔτσι καὶ ὅσοι δοκιμάζονται θὰ πάρουν μεγαλύτερη ἀμοιβὴ παράλληλα πρὸς τὴν ἀπαλλαγὴ τους ἀπὸ τὰ δεινά. Αὐτὴ ἡ φράση ἀνάδειξε τὸν Ἰὼβ νικητὴ, αὐτὴ ἡ φράση ἔτρεψε σὲ φυγὴ τὸ διάβολο, καὶ ἀφοῦ γέμισε ἀπὸ ντροπὴ τὸν ἔκανε νὰ ἀναχωρήσει, αὐτὴ εἶναι ἐξάλειψη κάθε ταραχῆς.

Ἄς μὴ ἐνοχλεῖται λοιπὸν κανεὶς πιά ἐξαιτίας τοῦ τόπου. Γιατί, ἂν καὶ ἡ Κουκουσόσ εἶναι ἔρημο χωριό, ὥστόσο καὶ ἡσυχία ἔχω ἐδῶ, καὶ τὴν ἀρρώστια, πού μὲ βρῆκε στὸ δρόμο, μὲ τὸ νὰ μένω

του, πού ἦρθε σὰν συνέπεια τῶν μακρῶν κακουχιῶν πού πέρασε καὶ ὄσο ζοῦσε ἐξόριστος στὴν Κουκουσό, ἀλλὰ κυρίως στὸ δρόμο πρὸς τὴν Πιτυοῦντα.

ὁδὸν γενομένης ἡμῖν, διὰ τῆς οἴκοι καθέδρας τῆς διηνεκοῦς, διορθῶσαι ἰσχύσαμεν. Ἐὰν δὲ μέλλητε πάλιν ἡμᾶς ἀναγκάζειν τόπους ἐκ τόπων ἀμείβειν, τὰ ἔσχατα πεισόμεθα, καὶ μάλιστα τοῦ χειμῶνος 20 ἐπὶ θύραις ὄντος. Μηδενὶ τοίνυν φορτικὸς μηδεὶς, μηδὲ ἐπαχθῆς γενέσθω ταύτης ἕνεκεν τῆς ὑποθέσεως. Ἀλλὰ γράφε ἡμῖν συνεχῶς τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς καὶ τῆς διατριβῆς τῆς αὐτόθι καὶ τῆς εὐδοκίμησης καὶ τῆς εὐθυμίας. Οὐ γὰρ τὴν τυχοῦσαν, καὶ ἐν ἐρημίᾳ τοιαύτη διατρίβοντες, καρπωσόμεθα παράκλησιν, τοιαῦτα παρὰ τῆς 25 σῆς τιμιότητος δεχόμενοι γράμματα.

ΡΖΔ'

ΓΕΜΕΛΛΩ.

Ἐρημον μὲν οἰκοῦμεν χωρίον τὴν Κουκουσὸν καὶ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐρημότατον. Πλὴν κἂν πρὸς αὐτὰ τῆς οἰκουμένης τὰ πέρατα ἀπενεχθῶμεν, ἐπιλαθέσθαι σου τῆς ἀγάπης οὐ δυνάμεθα· ἀλλὰ καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντες καὶ ἔτι λείψανα ἀρρωστίας περιφέροντες καὶ φόβῳ ληστῶν πολιορκούμενοι (οὐ γὰρ ἀφίστανται τὰς ὁδοὺς ἀποτειχίζοντες καὶ πάντα αἱμάτων πληροῦντες οἱ Ἰσαυροὶ), διηνεκῶς σε ἐπι διανοίας περιφέρομεν, τὴν ἀνδρείαν σου, τὴν παρρησίαν, τὴν γλυκεῖαν καὶ γνησίαν διάθεσιν παρ' αὐτοῖς ἀναπλάττοντες, καὶ τούτων τῶν λογισμῶν ἐντροφῶντες 10 τῇ μνήμῃ.

Γράφε δὲ αὐτὸς ἡμῖν συνεχῶς, δέσποτα θαυμασιώτατε, τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς, καὶ πῶς σοι τὰ θερμὰ ἐχρήσατο καὶ ἐν τίσιν ὀρμῇ τὰ σὰ νῦν, ἵνα, καὶ πόρρωθεν ὄντες, μηδὲν ἔλαττον ἔχωμεν τῶν ἀεὶ σοι συγγινομένων, εἰς τὸ σαφῶς εἰδέναί τὰ σά. Οἶσθα γὰρ 15 ὅπως ἡμῖν περισπούδαστον περὶ τῆς ρώσεως τῆς σῆς μανθάνειν, διὰ τὸ σφόδρα σου ἐρᾶν καὶ συνδεδέσθαι μετὰ ἀκριβείας τῇ μεγαλοπρεπείᾳ τῇ σῇ.

2. Μὲ διορατικότητα προφήτη ἐδῶ ὁ Χρυσόστομος προβλέπει τὴν ἐπιδείνωσιν τῆς ὑγείας τοῦ σὲ περίπτωση πού θὰ ἀναγκαζόταν νὰ μεταφερθεῖ σὲ ἄλλο τόπο,

διαρκῶς μέσα στὸ σπίτι μπόρεσα ὄχι λίγο νὰ τὴ βελτιώσω. Ἐν-
 ὅμως φροντίζετε νὰ μὲ ἀναγκάσετε νὰ ἀλλάξω τὸν ἕνα τόπο μετὰ
 τὸν ἄλλο, θὰ πάθω χειρότερα, τὴ στιγμή μάλιστα ποὺ ὁ χειμώνας
 βρίσκεται στὰ πρόθυρα². Σὲ κανέναν λοιπὸν ἄς μὴ γίνεται κανεὶς
 φορτικός, οὔτε ὀχληρὸς γι' αὐτὴ τὴν ὑπόθεση. Ὅμως γράφε μου
 συνεχῶς γιὰ τὴ ὑγεία σου καὶ γιὰ τὴν ἐκεῖ ζωὴ καὶ προκοπὴ καὶ διὰ-
 θεσὴ σου. Γιατὶ δὲν θὰ αἰσθανθῶ λίγη παρηγοριά, ἔστω καὶ ἂν ζῶ
 σὲ μιὰ τέτοια ἔρημιά, παίρνοντας τέτοια γράμματα ἀπὸ τὴν ἐντιμότη-
 τητά σου.

194

ΣΤΟΝ ΓΕΜΕΛΛΟ

Κατοικῶ στὸ ἔρημο χωριὸ τὴν Κουκουσό, ποὺ εἶναι τὸ πιὸ
 ἔρημο χωριὸ τῆς οἰκουμένης. Ὅμως, καὶ ἂν ἀκόμα μεταφερθῶ σ'
 αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω τὴν ἀγά-
 πη σου, ἀλλὰ ἂν καὶ ζῶ καὶ σὲ ξένη χώρα καὶ σὲ ἔρημιὰ καὶ περιφέ-
 ρω ἀκόμα τὰ κατάλοιπα τῆς ἀρρώστιας μου καὶ πολιορκούμαστε
 ἀπὸ τὸ φόβο τῶν ληστῶν (γιατὶ οἱ Ἰσαυροὶ δὲν παύουν νὰ ἀπο-
 κλείουν τοὺς δρόμους καὶ νὰ αἵματοκυλοῦν τὰ πάντα), σὲ περιφέρω
 διαρκῶς στὴ σκέψη μου, ἐπαναφέροντας στὴ μνήμη μου τὴν ἀν-
 δρεία σου, τὴν παρρησία, τὴ γλυκειὰ καὶ γνήσια διάθεσή σου καὶ
 δοκιμάζοντας εὐχαρίστηση μὲ τὴν ἀνάμνηση αὐτῶν τῶν λογισμῶν.

Γράφε μου λοιπὸν καὶ σὺ συνεχῶς, θαυμασιώτατε δεσπότη
 μου, τὰ τῆς ὑγείας σου, πόσο σὲ ὠφέλησαν τὰ θερμὰ λουτρὰ καὶ
 πρὸς τὰ ποῦ τείνουν τώρα τὰ δικά σου, ὥστε, καὶ βρισκόμενος μα-
 κριά, νὰ μὴ ὑστερῶ σὲ τίποτε ἀπὸ ἐκείνους ποὺ βρίσκονται πάντοτε
 μαζί σου, στὸ νὰ γνωρίζω μὲ κάθε ἀκρίβεια τὰ δικά σου. Γιατὶ
 γνωρίζεις πόσο σπουδαῖο εἶναι γιὰ μένα νὰ μαθαίνω γιὰ τὴν ὑγεία
 σου, ἐπειδὴ σὲ ἀγαπῶ πολὺ καὶ εἶμαι στενὰ συνδεδεμένος μὲ τὴ με-
 γαλοπρέπειά σου.

πρᾶγμα ὅμως ποὺ δυστυχῶς δὲν ἀπέφυγε καὶ ποῦ, ὅπως σημειώνει ἐδῶ, τὸν ἄρπαξε
 ἀπὸ τὴν ἐφήμερη αὐτὴ ζωὴ, πρὸς τὴν ἀγήρω μακαριότητα.

Ρ4Ε'

ΚΛΑΥΔΙΑΝΩ.

Τί τοῦτο; Ὁ θερμὸς ἡμῶν ἐραστής, ὁ μανικός, τοσαύτης παρ' ἡμῶν ἀπολαύσας ἀγάπης, ὁ διηνεκῶς ἡμῖν συνδεδεμένος, οὐδὲ γραμμάτων ἡμᾶς ἐν οὕτω χρόνῳ μακρῶ ἠξίωσας, ἀλλ' ἠνέσχου σιγῆσαι σιγὴν οὕτω μακράν; Τί ποτε ἄρα τὸ αἷτιον; ἼΑρα μετὰ τὴν 5 ἀποδημίαν ἐξέβαλες ἡμᾶς τῆς διανοίας τῆς σῆς καὶ ραθυμότερος περὶ τὴν ἡμετέραν γέγονας ἀγάπην; Οὐκ ἔγωγε οἶμαι· μὴ γάρ ποτε τοῦτο γένηται, ἀπὸ φιλικῆς οὕτω ψυχῆς καὶ θερμῆς τοσαύτην γενέσθαι μεταβολήν. Ἄλλ' ἄρα μὴ ἀρρωστία σε κατέσχευεν; Ἄλλ' οὐκ ἠδύνατο αὐτὴ γενέσθαι κώλυμα τῷ γράφειν.

10 Ἐπεὶ οὖν ἀγνοοῦμεν τὴν αἰτίαν, μετὰ τοῦ λῦσαι τὴν σιγὴν καὶ τὴν αἰτίαν εἶπε τῆς σιγῆς, καὶ πέμπε ταχέως ἡμῖν ἐπιστολὴν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελιζομένην ἡμᾶς. Οὕτω γὰρ τὰ μέγιστα ἡμῖν χαριῆ καὶ τῆς ἐρημίας πολλὴν παρέξεις παράκλησιν, ἂν τοιαῦτα δεξώμεθα γράμματα. Ἄλλὰ μὴ ραθυμῆσης· εἰ γὰρ καὶ μετὰ τὴν ἐπι- 15 στολὴν ταύτην μένεις σιγῶν, οὐκ ἔτι σοι συγγνώμην δώσομεν, ἀλλὰ γραψόμεθά σε τῆς ἐσχάτης ἀγνωμοσύνης. Οἶδα δὲ ὅτι πάσης σοι τιμωρίας τοῦτο πικρότερον.

Ρ4S'

ΑΕΤΙΩ.

Ἡμεῖς σου τῆς ἀγάπης οὐδέποτε ἐπιλαθέσθαι δυνάμεθα, τῆς θερμῆς καὶ γνησίας καὶ πεπυρωμένης, τῆς εἰλικρινοῦς καὶ ἀδόλου, ἀλλὰ διηνεκῶς ἐπὶ διανοίας σε περιφέρομεν καὶ ἔχομεν ἐγκεκολλημένον ἡμῶν τῷ συνειδότι. Καὶ ἐβουλόμεθα μὲν καὶ ὄρᾶν σε συνεχῶς, 5 ἐπεὶ δὲ τοῦτο τέως οὐχ οἶόν τε, διὰ τῶν γραμμάτων τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἑαυτῶν πληροῦμεν, τὴν ὀφειλομένην πρόσρησιν ἀποδιδόντες σου τῇ εὐλαβείᾳ καὶ σε παρακαλοῦμεν καὶ ἑαυτὸν συνεχῶς ἡμῖν

195

ΣΤΟΝ ΚΛΑΥΔΙΑΝΟ

Γιατί αυτό; Σὺ ὁ ἐνθερμὸς θαυμαστῆς μου, ὁ παράφορος, πού τόση ἀγάπη ἀπόλαυσες ἀπὸ μένα, σὺ πού ἦσουν δεμένος διαρκῶς μὲ μένα, δὲν ἀξιώθηκες νὰ μοῦ γράψεις μέσα σὲ τόσο μακρὸ χρονικὸ διάστημα, ἀλλὰ ἀντεξες νὰ σιγήσεις τόσο πολὺ καιρό; Ποιὸ ἄραγε εἶναι τὸ αἶτιο; Μήπως μετὰ τὴν ἀναχώρησή μου μὲ ἔβγαλες ἀπὸ τὴ σκέψη σου καὶ ἔγινες πιὸ νωθρὸς πρὸς τὴν ἀγάπη μου; Ἐγὼ τοῦλάχιστον δὲν τὸ νομίζω. Γιατί δὲν εἶναι δυνατὸν ποτὲ νὰ γίνει αὐτό, ἀπὸ μιὰ τόσο φιλικὴ καὶ θερμὴ ψυχὴ νὰ προέλθει τόση μεταβολή! Μήπως πάλι σὲ βρῆκε ἀρρώστια; Ἀλλὰ αὐτὴ δὲν μποροῦσε νὰ γίνει ἐμπόδιο στὸ νὰ γράφεις.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἀγνοῶ τὴν αἰτία, ἀφοῦ λύσεις τὴ σιωπὴ σου, νὰ μοῦ πεῖς καὶ τὴν αἰτία τῆς σιωπῆς καὶ στείλε μου γρήγορα ἐπιστολὴ πού νὰ μοῦ γνωστοποιεῖ τὰ καλὰ τῆς ὑγείας σου. Γιατί ἔτσι θὰ μὲ χαροποιῆσεις πάρα πολὺ καὶ θὰ μοῦ δώσεις πολλὴ παρηγοριὰ γιὰ τὴν ἐρημιά, ἐὰν δεχθῶ τέτοια γράμματα. Ἀλλὰ μὴ δείξεις ραθυμία· γιατί, ἐὰν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ ἐξακολουθήσεις νὰ σιωπᾷς, δὲν θὰ σὲ συγχωρήσω πιά, ἀλλὰ θὰ σοῦ καταλογίσω τὴν πιὸ χειρότερη ἀγνωμοσύνη. Καὶ γνωρίζω ὅτι αὐτὸ θὰ σοῦ εἶναι πιὸ πικρὸ ἀπὸ κάθε τιμωρία.

196

ΣΤΟΝ ΑΕΤΙΟ

Ἐγὼ δὲν μπορῶ ποτὲ νὰ λησμονήσω τὴν ἀγάπη σου τὴ θερμὴ καὶ γνήσια καὶ πυρακτωμένη καὶ εἰλικρινῆ καὶ ἄδολη, ἀλλὰ σὲ περιφέρω διαρκῶς στὴ σκέψη μου καὶ σὲ ἔχω χαραγμένο στὴ συνείδησή μου. Καὶ θὰ ἤθελα καὶ νὰ σὲ ἔβλεπα συνεχῶς, ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατὸ, ἐκπληρώνω τὴν ἐπιθυμία μου μὲ τὰ γράμματα, ἀποδίδοντας τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ στὴν εὐλάβειά σου, καὶ σὲ παρακαλῶ καὶ σὺ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς. Για-

ἐπιστέλλειν. Εἰ γὰρ καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβομεν πολλῇ καὶ ὑπὸ φόβου
 ληστῶν πολιορκούμεθα καὶ ἐν ἀρρωστίᾳ τυγχάνομεν, ἀλλ', ἐὰν δε-
 10 ξώμεθα γράμματα παρὰ τῆς εὐγενείας τῆς σῆς, εὐαγγελιζόμενα ἡμῖν
 περὶ τῆς ὑγείας σου, πολλήν, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ ὄντες, καρπωσόμεθα
 τὴν παράκλησιν.

Εἰδὼς οὖν ἡλίκα ἡμῖν χαριῆ καὶ ὄσπην ἡμῖν παρέξεις τὴν εὐφρο-
 σύνην, μὴ φθονήσης ἡμῖν τῆς τοσαύτης ἡδονῆς, ἀλλὰ σπούδαζε ἡμῖν
 15 συνεχέστερον ἐπιστέλλειν· πολλήν γὰρ ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα τὴν
 ἡδονήν.

ΡΖ'

ΣΤΟΥΔΙΩ, ΕΠΑΡΧΩ, ΠΟΛΕΩΣ

Οἶδα μὲν, ὅτι συνετὸς ὢν καὶ φιλοσοφεῖν εἰδὼς καὶ πρὸ τῶν
 γραμμάτων τῶν ἡμετέρων πρῶτος οἴσεις τοῦ μακαρίου ἀδελφοῦ τῆς
 μεγαλοπρεπείας τῆς σῆς τὴν ἀποδημίαν· οὐ γὰρ ἂν αὐτὴν καλέσαιμι
 θάνατον. Ἐπειδὴ δὲ καὶ ἡμᾶς ἀναγκαῖον τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσενεγ-
 5 κεῖν, παρακαλῶ σου τὴν θυμασιότητα, δέσποτα μεγαλοπρεπέστατε,
 καὶ ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ δεῖξαι σαυτόν, οὐχ ὥστε μὴ ἀλγεῖν (τοῦτο
 γὰρ ἀμήχανον, ἄνθρωπον ὄντα καὶ σαρκὶ συμπεπλαγμένον καὶ
 τοιοῦτον ἐπιζητοῦντα ἀδελφόν), ἀλλ' ὥστε μέτρον ἐπιθεῖναι τῇ
 λύπῃ. Οἶσθα γὰρ τῶν ἀνθρωπίνων τὸ ἐπίκηρον καὶ ὅτι ποταμίων
 10 ρευμάτων μιμεῖται φύσιν τὰ πράγματα καὶ ὡς ἐκείνους μόνους χρή
 μακαρίζειν, τοὺς μετὰ χρηστῆς ἐλπίδος καταλύοντας τὸν παρόντα
 βίον. Οὐ γὰρ ἐπὶ θάνατον ἔρχονται, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀγώνων ἐπὶ τὰ
 βραβεῖα, ἀπὸ τῶν παλαισμάτων ἐπὶ τοὺς στεφάνους, ἀπὸ τῆς τετα-
 ραγμένης θαλάσσης ἐπὶ λιμένα ἀκύμαντον.

15 Ταῦτ' οὖν ἐννοῶν παρακάλει σαυτόν, ἐπεὶ καὶ ἡμεῖς οὐχ ὡς
 ἔτυχεν ἀλγοῦντες, μεγίστην τῆς ἀληθοδόνος ἔχομεν παραμυθίαν, τὴν
 ἀρετὴν τοῦ ἀνδρός, ἣν καὶ αὐτῷ σοὶ μεγίστην οἶμαι φέρειν παράκλη-

1. Καὶ ἄλλη παραμυθητικὴ ἐπιστολὴ τοῦ Χρυσοστόμου. Ὅπως καὶ στίς προηγούμενες (βλ. Ἐπιστολὴ 71 καὶ 192), ὁ ἱερός πατήρ συμπονεῖ καὶ ἀντιμετωπίζει μὲ κατανόηση τὴ θλίψη τοῦ φίλου του, προσπαθεῖ ὁμως νὰ τοῦ μετριάσει τὸν πόνο γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ ἀδελφοῦ του, θυμίζοντάς του τὴ φθαρτότητα τῶν ἐγκοσμίων καὶ τὴν

τί, ἂν καὶ ζοῦμε σὲ μεγάλη ἐρημιὰ καὶ πολιορκούμεσθε ἀπὸ τὸν φόβο τῶν ληστῶν καὶ εἶμαι καὶ ἄρρωστος, ὅμως, ἔὰν πάρω γράμματα ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου, πὺ νὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὰ καλὰ τῆς υἰγείας σου, θὰ πάρω πολὺ κουράγιο ἔστω καὶ ἂν βρίσκομαι σὲ ξένη χώρα.

Γνωρίζοντας λοιπὸν πόσα θὰ μοῦ χαρίσεις καὶ πόση χαρὰ θὰ μοῦ δώσεις, μὴ μὲ φθονήσεις γιὰ τὴν τόση εὐχαρίστηση, ἀλλὰ προσπάθησε νὰ μοῦ γράφεις συχνότερα, γιὰτι θὰ δοκιμάζω ἀπὸ αὐτὸ μεγάλη εὐχαρίστηση.

197

ΣΤΟΝ ΕΠΙΛΑΧΟ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΤΟΥΔΙΟ

Γνώριζα ὅτι, ἐπειδὴ εἶσαι συνετὸς καὶ ξέρεις νὰ φιλοσοφεῖς, πὺς καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ γράμματα τὰ δικά μου θὰ ὑπομείνεις μὲ πραότητα τὴν ἀποδημία τοῦ μακαρίτη ἀδελφοῦ τῆς μεγαλοπρέπειάς σου, γιὰτι δὲν θὰ μποροῦσα νὰ τὴν ὀνομάσω θάνατο. Ἐπειδὴ ὅμως εἶναι ἀνάγκη καὶ ἐγὼ νὰ προσφέρω τὰ δικά μου, παρακαλῶ τὴ θαυμασιότητά σου, μεγαλοπρεπέστατε δεσπότη μου, νὰ δείξεις καὶ τὴ στιγμή αὐτὴ τὸν ἑαυτὸ σου, ὅχι ὅτι δὲν λυπᾶται (γιὰτι αὐτὸ εἶναι ἀκατόρθωτο, ἀφοῦ εἶσαι ἄνθρωπος καὶ συνδεδεμένος μὲ σάρκα καὶ ἐπιζητεῖς τέτοιο ἀδελφὸ), ἀλλὰ νὰ βάλεις μέτρο στὴ λύπη. Γιὰτι γνωρίζεις τὴ φθαρτὸτητα τῶν ἀνθρώπινων πραγμάτων καὶ ὅτι τὰ πράγματα αὐτὰ μιμοῦνται τὴ φύση τῶν ρευμάτων τῶν ποταμῶν καὶ ὅτι μόνο ἐκείνους πρέπει νὰ μακαρίζουμε, πὺ τελειώνουν τὴν ἐδῶ ζωὴ τους μὲ ἀγαθὲς ἐλπίδες. Καθὸσον δὲν πηγαίνουν πρὸς τὸν θάνατο, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες πρὸς τὰ βραβεῖα, ἀπὸ τοὺς ἀγῶνες τῆς πάλης πρὸς τὰ στεφάνια, ἀπὸ τὴν ταραγμένη θάλασσα πρὸς ἀκύμαντο λιμάνι¹.

Σκεπτόμενος λοιπὸν αὐτὰ παρηγόρα τὸν ἑαυτὸ σου, γιὰτι κι' ἐγὼ, ἂν καὶ δὲν πονῶ λίγο, ἔχω μέγιστη παρηγοριὰ στὸν φοβερὸ πόνου μου τὴν ἀρετὴ τοῦ ἀνδρα, πὺ νομίζω καὶ σὲ σένα τὸν ἴδιο θὰ

ἀρετὴ τοῦ ἀποθανόντος. Γιὰτι τοὺς ἐνάρετους ὅχι μόνο δὲν πρέπει νὰ τοὺς θρηνοῦμε, ἀλλὰ νὰ τοὺς μακαρίζουμε, ἀφοῦ φεύγουν ἀπὸ τὸν κόσμου ἔχοντας ἐξασφαλισμένους θησαυροὺς στοὺς οὐρανοὺς.

σιν. Εἰ μὲν γὰρ πονηρός τις ἦν ὁ ἀπελθὼν καὶ κακίας γέμων, ἔδει
 θρηνεῖν καὶ ὀλοφύρεσθαι τούτου χάριν, ἐπειδὴ δὲ τοιοῦτος καὶ οὕτω
 20 βεβιωκώς, ὡς ἅπασα οἶδεν ἡ πόλις, μετ' ἐπιεικείας, μετὰ χρηστότη-
 τος, τὸ δίκαιον ἀεὶ τιμήσας, παρρησίᾳ τῇ προσηκούσῃ χρησάμενος,
 ἐλευθερίᾳ, ἀνδρείᾳ, οὐδὲν τὰ παρόντα ἠγησάμενος, ἀλλ' ἀλλότριος
 τῆς βιωτικῆς γενόμενος φροντίδος, ἀγάλλεσθαι χρή, ἐκείνῳ τε συν-
 ἠδεσθαι, τῇ τε θαυμασιότητι τῇ σῆ, ὅτι τιούτον προέπεμψας ἀδελ-
 25 φόν, ἐν ἀσύλῳ λοιπὸν θησαυρῷ, ἅπερ ἔχων ἀπῆλθεν, ἔχοντα τὰ
 ἀγαθὰ.

Μὴ τοίνυν ἀνάξιόν τι σαυτοῦ λογίση, δέσποτά μου θαυμασιώ-
 τατε, κατακλώμενος τῷ πένθει, ἀλλὰ δεῖξον σαυτὸν καὶ ἐν τῷ πα-
 ρόντι καιρῷ καὶ δηλῶσαι ἡμῖν παρακλήθητι, ὅτι γέγονέ σοί τι πλεόν
 30 καὶ ἀπὸ τῶν γραμμάτων τῶν ἡμετέρων, ἵνα καὶ ἡμεῖς, ἐκ τοσούτου
 καθήμενοι διαστήματος, καλλωπιζώμεθα, ἀπὸ ψιλῆς ἐπιστολῆς
 πολὺ τῆς ἀθυμίας ταύτης ὑποτέμνεσθαι δυνηθέντες.

Ρ4Η'

ΗΣΥΧΙΩ.

Τί τοῦτο; Οὕτως ἡμῶν σφοδρῶς ἐρώων (οὐδὲ γὰρ ἔλαθες ἡμᾶς,
 ἐπεὶ περ οὐ δυνατὸν ἐραστήν ποτε σφοδρὸν λαθεῖν τὸν ἐρώμενον),
 γραμμάτων ἡμᾶς οὐκ ἠξίωσας, ἀλλ' ἠνέσχου σιγῇ κατέχειν τὸν
 ἔρωτα; Τί ποτε ἄρα τὸ αἴτιον; Ἐγὼ μὲν εἶπεῖν οὐκ ἔχω, σὸν δὲ ἂν
 5 εἶη μετὰ τὸ λῦσαι τὴν σιγὴν καὶ τὴν αἰτίαν εἶπεῖν τῆς σιγῆς. Διὰ γὰρ
 τοῦτο καὶ πρότερον τοῖς πρὸς τὴν σὴν εὐγένειαν ἐπεπηδήσαμεν
 γράμμασιν, ἵνα μηδεὶς εἰς τοῦτό σοι καταφυγεῖν ἐξῆ.

Γράφε δὲ συνεχῶς ἡμῖν, δέσποτα αἰδεσιμώτατε καὶ εὐγενέστα-
 τε, καὶ πλήρου τὴν ἐπιθυμίαν ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἅπαξ χειρωθέντες ἀπὸ
 10 φήμης μόνης καὶ συνδεθέντες σου τῇ εὐγενείᾳ, οὐδὲ ἂν αὐτοὶ σιγᾶν
 δυνηθείημεν λοιπὸν, οὔτε τοῦ σιγῶντος ἀνέχεσθαι, ἀλλὰ μυρία σοι

φέρει μεγάλη παρηγοριά. Γιατί, ἂν βέβαια ἦταν κάποιος πονηρὸς αὐτὸς ποὺ ἔφυγε καὶ γεμάτος κακία, ἔπρεπε νὰ κλαῖς καὶ νὰ κραυγάζεις γι' αὐτό, ἐπειδὴ ὁμως ἦταν τέτοιος καὶ ἔζησε, ὅπως γνωρίζει ὅλη ἡ πόλη, μὲ τόση καλωσύνη, ἀγαθότητα, τιμώντας πάντοτε τὸ δίκαιο, χρησιμοποιοῦντας τὸ θάρρος ποὺ ἔπρεπε, τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης καὶ τὴν ἀνδρεία, περιφρονώντας τὰ παρόντα καὶ ξένος πρὸς τὶς βιωτικὲς μέριμνες, πρέπει νὰ ἀγάλλεται καὶ νὰ εὐχαριστιέται μαζί μὲ ἐκεῖνον καὶ ἡ θαυμασιότητά σου, διότι προέπεμψες τέτοιο ἀδελφό, ποὺ ἔφυγε ἔχοντας τοποθετημένα σὲ ἀπαραβίαστο θησαυροφυλάκιο ὅσα ἀγαθὰ εἶχε.

Μὴ λοιπὸν σκεφθεῖς τίποτε ἀνάξιο τοῦ ἑαυτοῦ σου, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, συντριμμένος ἀπὸ τὸ πένθος, ἀλλὰ δεῖξε τὸν ἑαυτό σου καὶ στὴν περίπτωση αὐτή, καὶ δήλωσέ μου, σὲ παρακαλῶ, ὅτι αἰσθάνθηκες κάπως καλύτερα μὲ τὰ γράμματά μου, ὥστε καὶ ἐγώ, ἀπὸ τόσο μακριὰ ποὺ βρίσκομαι, νὰ καυχιέμαι, ὅτι μὲ μιὰ ἀπλῆ ἐπιστολή μπόρεσα νὰ ἐλαττώσω τὴ μεγάλη σου λύπη.

198

ΣΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ

Γιατί αὐτό; Ἐσὺ ποὺ τόσο πολὺ μὲ ἀγαπᾷς (γιατί δὲν μοῦ διέφυγες, ἀφοῦ δὲν εἶναι ποτὲ δυνατὸν νὰ κρυφθεῖ ὁ ἐραστής ἀπὸ αὐτὸν ποὺ ἀγαπᾷ), γιατί δὲν μὲ θεώρησες ἄξιο γραμμάτων σου καὶ ἀνέχεσαι νὰ κρατᾷς τὴν ἀγάπη σου κρυφῆ; Ποιὰ ἄραγε εἶναι ἡ αἰτία; Ἐγὼ πάντως δὲν ξέρω τί νὰ πῶ. Εἶναι δικό σου χρέος, ἀφοῦ πρῶτα λύσεις τὴ σιωπή, νὰ μοῦ πεῖς καὶ τὴν αἰτία τῆς σιωπῆς σου. Γι' αὐτὸ ἐξάλλου καὶ ἔσπευσα πρῶτος μὲ τὰ γράμματά μου πρὸς τὴν εὐγένειά σου, γιὰ νὰ μὴ μπορεῖς οὔτε σ' αὐτὴ τὴ δικαιολογία νὰ προσφύγεις.

Γράφε μου λοιπὸν συνεχῶς, αἰδεσιμῶτατε καὶ εὐγενέστατε δεσπότη μου, καὶ ἐκπλήρωνε τὴν ἐπιθυμία μου. Γιατί, ἀπὸ τὴ στιγμή ποὺ μὲ μόνη τὴν ἀπλῆ φήμη αἰχμαλωτίσθηκα καὶ συνδέθηκα μὲ τὴν εὐγένειά σου, οὔτε ἐγὼ μπορῶ νὰ σιγήσω πιά, οὔτε καὶ ἐσένα ποὺ σιγᾷς νὰ σὲ ἀνέχομαι, ἀλλὰ θὰ σοῦ προξενήσω μύριες ἐνοχλήσεις,

παρέξομεν πράγματα, εἴ μὴ συνεχεῖς καὶ πυκνὰς ἡμῖν πέμπεις τὰς ἐπιστολάς, τῇ πυκνότητι τῶν γραμμάτων τὴν ἐκ τῆς παρουσίας σοφίζόμενος ἡδονήν.

Ρ,Θ'

ΔΑΝΙΗΛΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Εὐλογητὸς ὁ Θεὸς ὁ πολλῶ μείζονα τῶν θλίψεων παρέχων τὴν παράκλησιν καὶ ὑμῖν τοσαύτην διδοὺς τὴν ὑπομονήν, ὡς καὶ μετὰ πολλῆς εὐφροσύνης φέρειν τὰ συμπίπτοντα λυπηρά. Τοῦτο μάλιστα διπλασιάζεται ὑμῖν τὸν μισθόν, τὸ καὶ φέρειν καὶ μετὰ χαρᾶς φέρειν·
5 τοῦτο καὶ ἡμῖν πολλὴν παρέχει τὴν παράκλησιν, ὅταν ἀκούωμεν τὴν ἀνδρείαν ὑμῶν, τὴν παρρησίαν, τὸ ἀπερίτρεπτον τῆς γνώμης, τὴν εὐτονίαν, τὴν ὑπομονήν, τὴν καρτερίαν, τὸν ζῆλον τὸν πυρὸς θερμότερον.

Διὰ ταῦτα καὶ ἐν ἐρημίᾳ καθήμενοι καὶ φόβῳ ληστῶν πολιορκούμενοι καὶ τῇ τοῦ χειμῶνος ὥρᾳ λοιπὸν κατατεινόμενοι, οὐδενὸς τούτων αἰσθανόμεθα, διὰ τὸ μέγεθος τῆς ὑμετέρας εὐδοκιμήσεως, ἀλλὰ καὶ σκιρτῶμεν καὶ χαίρομεν καὶ μέγα φρονοῦμεν ἐπὶ τῇ τοσαύτῃ ὑμῶν καρτερίᾳ.

Ἴν' οὖν διηνεκῶς χαίρωμεν ταῦτα ἀκούοντες, διηνεκῶς ἡμῖν
15 καὶ συνεχέστατα ἐπιστέλλετε, αὐτὰ τε ταῦτα καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας ὑμῶν εὐαγγελιζόμενοι. Μεγίστην γὰρ ἡμῖν παρέξετε εὐφροσύνην ἐντεῦθεν καὶ ἡδονήν.

Σ'

ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΙΣΑΥΡΙΑΣ

Ἐγὼ μὲν σου τὴν εὐλάβειαν καὶ ἐνταῦθα παραγενομένην ἐπεθύμουν ἰδεῖν, ὥστε ἐντρυφῆσαί σου τῇ συνουσίᾳ καὶ ἀπολαῦσαί σου τῆς γνησίας καὶ θερμῆς ἀγάπης· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο τέως οὐκ ἔστι, διὰ τε

ἐὰν δὲν μοῦ στέλνεις συνεχεῖς καὶ πυκνὲς ἐπιστολές, ἀναπληρῶν-
οντας τὴν εὐχαρίστηση τῆς παρουσίας σου μὲ τὴν πυκνότητα τῶν
γραμμάτων.

199

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΑΝΙΗΛΟ

Ἄς εἶναι δοξασμένος ὁ Θεός, πὺ δίνει πολὺ μεγαλύτερη ἀπὸ
τις θλίψεις παρηγοριά, καὶ σὲ σᾶς δίνει τόση ὑπομονή, ὥστε νὰ
ὑπομένετε μὲ πολὺ χαρὰ τὰ θλιβερὰ γεγονότα πὺ συμβαίνουν¹.
Αὐτὸ προπάντων διπλασιάζει τὸ μισθὸ σας, τὸ ὅτι ὑπομένετε αὐτά,
καὶ τὰ ὑπομένετε μὲ χαρὰ. Αὐτὸ καὶ σὲ μένα δίνει πολλή παρηγο-
ριά, ὅταν ἀκούω τὴν ἀνδρεία σας, τὸ θάρρος, τὴν ἀμετάτρεπτη
γνώμη σας, τὴ δύναμη, τὴν ὑπομονή, τὴν καρτερικότητα, τὸν θερ-
μότερο ἀπὸ τῆ φωτιὰ ζῆλο σας.

Γι' αὐτό, ἂν καὶ ζοῦμε στὴν ἐρημιὰ καὶ πολιορκούμαστε ἀπὸ τὸ
φόβο τῶν ληστῶν καὶ ὑποφέρουμε ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ χειμῶνα, τί-
ποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν αἰσθάνομαι ἐξαιτίας τῆς δικῆς σας προόδου,
ἀλλὰ καὶ σκιρτῶ καὶ χαίρομαι καὶ νοιώθω ὑπερηφάνεια γιὰ τὴν
τόσο μεγάλη καρτερικότητά σας.

Γιὰ νὰ χαίρομαι λοιπὸν πάντοτε ἀκούοντας αὐτά, νὰ μοῦ γρά-
φεις διαρκῶς καὶ πολὺ συχνά, γνωρίζοντάς μου καὶ αὐτὰ τὰ ἴδια,
ἀλλὰ καὶ τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σας. Γιατὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ θὰ
μοῦ δώσεις μεγάλη εὐφροσύνη.

200

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΤΗΣ ΙΣΑΥΡΙΑΣ ΚΑΛΛΙΣΤΡΑΤΟ

Ἐγὼ βέβαια θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ δῶ τὴν εὐλάβειά σου νὰ ἔρχεται
καὶ ἐδῶ, γιὰ νὰ χαρῶ τὴ συντροφιά σου καὶ νὰ ἀπολαύσω τὴ γνήσια
καὶ θερμὴ ἀγάπη σου. Ἐπειδὴ ὁμως αὐτὸ γιὰ τὴν ὥρα δὲν εἶναι δυ-

1. Βλ. Ἐφ. 3,20.

τὴν τοῦ ἔτους ὥραν καὶ τὸ τῆς ὁδοῦ μῆκος, τὴν διὰ γραμμάτων ὀφει-
 5 λομένην σοι πρόσρησιν ἀποδίδωμι καὶ χάριν ἔχω σου τῇ εὐλαβείᾳ,
 ὅτι καὶ πρότερος τοῖς πρὸς ἡμᾶς ἐπεπήδησας γράμμασι. Θερμῆς γὰρ
 τοῦτο καὶ γνησίας φιλίας· καὶ οὐ μόνον οὐκ ἀπεικότως ἔπραξας,
 ἀλλὰ καὶ σφόδρα σοι προσηκόντως. Χαρίζου δὴ ταύτην συνεχῶς
 ἡμῖν τὴν χάριν καὶ πυκνότερον ἡμῖν δήλου τὰ περὶ τῆς υἰείας τῆς
 10 σῆς. Ἄν δὲ καὶ δυνατὸν γένηται τῇ εὐλαβείᾳ τῇ σῇ σκυλῆναι ἕως
 ἡμῶν, τὰ μέγιστα ἡμῖν χαριῆ καὶ πολλῆς ἡμᾶς ἐμπλήσεις εὐφροσύ-
 νης.

Ἐννοήσας τοίνυν ὡς καὶ ἡμεῖς ἐπιθυμοῦμεν ἰδεῖν σου τὴν εὐλά-
 βειαν καὶ ὡς τὸ πρᾶγμα οὐ σφόδρα ἐργῶδες, εἰ γένοιτο καιρὸς ἐπι-
 15 τήδειος πρὸς ὁδοιπορίαν, μὴ ἀποστερήσης ἡμᾶς τῆς συντυχίας τῆς
 σῆς. Ἐως δ' ἂν τοῦτο γένηται, τῇ πυκνότητι τῶν γραμμάτων τὴν ἐκ
 τῆς παρουσίας ἡδονὴν σοφίζεσθαι παρακλήθητι.

ΣΑ'

ΕΡΚΟΥΛΙΩ.

Μὴ κάμνε ζητῶν ἀπολογίαν τῆς μακρᾶς σιγῆς, δέσποτά μου
 θαυμασιώτατε καὶ μεγαλοπρεπέστατε καὶ ἐπὶ τὴν σπάνιν τῶν γραμ-
 ματηφόρων κατεφεύγων. Ἡμεῖς γάρ, καὶ γράφοντός σου καὶ σιγῶν-
 τος, ἀκίνητόν σου τὴν περὶ τῆς ἀγάπης σου ψῆφον ἔχομεν ἦν διὰ τῶν
 5 ἔργων ἐπεδείξω οὕτω σαφῶς, ὡς πᾶσαν εἰδέναί τὴν πόλιν τὸν θερ-
 μὸν ἡμῶν καὶ μανικὸν ἐραστήν. Πλὴν ἀλλὰ καὶ οὕτω διακείμενοι,
 σφόδρα ἐπιθυμοῦμεν συνεχῶς δέχεσθαι γράμματα παρὰ τῆς σῆς
 θαυμασιότητος, τὰ περὶ τῆς υἰείας δηλοῦντα τῆς σῆς. Ὡσπερ γὰρ
 αὐτὸς μεγίστην ἔφης παραψυχὴν εἶναι τοῦ χωρισμοῦ, τὸ περὶ τῆς
 10 υἰείας τῆς ἡμετέρας μανθάνειν (καὶ οἶσθα ἠλίκον τοῦτο ἀνδρὶ φιλεῖν
 ἐπισταμένῳ, ἐπειδὴ καὶ φιλεῖν οἶσθα καλῶς), οὕτω καὶ ἡμῖν περι-
 σπούδαστον τοῦτο.

Χαρίζου δὴ ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν, ἵνα, καὶ ἐν ἐρημίᾳ τοσαύτη
 καθήμενοι, πολλὴν ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν.

νατὸ ἐξαιτίας καὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ ἔτους καὶ τῆς ἀπόστασης τοῦ δρόμου, σοῦ ἀποδίδω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ μὲ γράμματα καὶ εὐχαριστῶ τὴν εὐλάβειά σου διότι προηγήθηκες στὰ γράμματά σου πρὸς ἐμένα. Γιατὶ αὐτὸ εἶναι δεῖγμα θερμῆς καὶ γνήσιας φιλίας. Καὶ ὄχι μόνο δὲν τὸ ἔκανες ἀντικανονικά, ἀλλὰ τὸ ἔκανες καὶ πολὺ καθὼς ἔπρεπε. Χάριζέ μου λοιπὸν συνεχῶς αὐτὴ τὴ χάρη καὶ γράφε μου πυκνότερα γιὰ τὴν ὑγεία σου. Ἐὰν πάλι καταστρεῖ δυνατόν στὴν εὐλάβειά σου νὰ ὑποβληθεῖ στὸν κόπο νὰ ἔρθει μέχρις ἐδῶ σὲ μᾶς, θὰ μοῦ χαρίσεις μεγάλη χαρὰ καὶ θὰ μὲ γεμίσεις μὲ μεγάλη εὐφροσύνη.

Κατανοώντας λοιπὸν πόσο ἐπιθυμῶ καὶ ἐγὼ νὰ δῶ τὴν εὐλάβειά σου καὶ ὅτι τὸ πρᾶγμα δὲν εἶναι καὶ τόσο πολὺ δύσκολο, ἐὰν γίνεῖ ὁ καιρὸς κατάλληλος γιὰ ὁδοιπορία, μὴ μοῦ στερήσεις τὴ συνάντησή σου αὐτὴ. Μέχρις πού νὰ γίνεῖ ὅμως αὐτό, παρακαλῶ νὰ ἀντικαταστήσεις τὴν εὐχαρίστηση τῆς παρουσίας σου μὲ τὰ πυκνά σου γράμματα.

201

ΣΤΟΝ ΕΡΚΟΥΛΙΟ

Μὴ κουράζεσαι ἀναζητώντας δικαιολογία γιὰ τὴ μακρὰ σιωπὴ σου, θαυμασιώτατε καὶ μεγαλοπρεπέστατε δεσπότη μου, καὶ καταφεύγοντας στὴν ἔλλειψη γραμματοκομιστῶν. Γιατὶ εἴτε γράφεις εἴτε σιωπᾶς, διατηρῶ ἀμετακίνητη τὴ γνώμη μου γιὰ τὴν ἀγάπη σου, τὴν ὁποία ἔδειξες τόσο καθαρὰ μὲ τὰ ἔργα σου, ὥστε ὀλόκληρη ἢ πόλη νὰ γνωρίζει τὸ θερμὸ καὶ παράφορο ἔρασή μου. Πλὴν ὅμως, ἂν καὶ βρίσκομαι σ' αὐτὴ τὴν κατάσταση, ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ παίρνω γράμματα ἀπὸ τὴ θαυμασιότητά σου, πού νὰ μοῦ γράφουν γιὰ τὴν ὑγεία σου. Γιατὶ, ὅπως ὁ ἴδιος εἶπες, ὅτι εἶναι μεγάλη ἀνακούφιση γιὰ τὸ χωρισμὸ μας, τὸ νὰ μαθαίνεις γιὰ τὴν ὑγεία μου (καὶ γνωρίζεις πόσο σπουδαῖο εἶναι αὐτὸ γιὰ ἓνα ἄνδρα πού ξέρεῖ νὰ ἀγαπᾶ, ἐπειδὴ γνωρίζεις καὶ νὰ ἀγαπᾶς καλά), ἔτσι καὶ γιὰ μένα αὐτὸ εἶναι πολὺ σπουδαῖο.

Χάριζέ μου λοιπὸν αὐτὴ τὴ χάρη, ὥστε, καὶ στὴν τόση ἐρημιὰ πού βρίσκομαι, νὰ παίρνω μεγάλη παρηγοριὰ ἀπὸ αὐτό.

ΣΒ'

ΚΥΡΙΑΚΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Ταῦτα ἀνεκτὰ; ταῦτα φορητὰ; οἶει κἄν σκιᾶν ἀπολογίας ἔχειν; Ἐν τῇ τοσαύτῃ ἀθυμίᾳ, ἐν οὕτω χρόνῳ μακρῷ, ἐν τοσούτῳ θορύβῳ καὶ ταραχῇ καὶ συντριβῇ καὶ ταλαιπωρίᾳ καθεστῶτων ἡμῶν, οὐδὲ ἅπαξ ἡμῖν ἐπιστεῖλαι κατεδέξω, ἀλλ' ἡμεῖς μὲν καὶ ἅπαξ καὶ δις καὶ 5 πολλάκις ἐπεστάλκαμεν, σὺ δὲ σιγᾶς χρόνον οὕτω μακρὸν καὶ νομίζεις τὸ τυχὸν ἡμαρτηκέναι ἀμάρτημα, οὕτως ἀγνώμων περὶ ἡμᾶς γεγενημένος; Ἐμὲ εἰς πολλὴν ἀπορίαν κατέστησας. Οὐδὲ γὰρ δύναμαι τῆς σῆς τὴν αἰτίαν εὐρεῖν, ὅταν ἐννοήσω σου τὴν θερμὴν ἀγάπην καὶ γνησίαν, ἣν ἀεὶ περὶ ἡμᾶς ἐπεδείξω. Οὐδὲ γὰρ ραθυμίαν λογίσα-

10 σθαι ἔχω· οἶδα γάρ σου τὴν ἄγρυπνον ψυχὴν· οὔτε δειλίαν· οἶδα γάρ σου τὴν ἀνδρείαν· οὐκ ὄκνον· οἶδα γάρ σου τὸ διεγρηγομένον καὶ ἐντρεχές· ἀλλ' οὐδὲ ἀρρωστίαν· καίτοι γε οὐδὲ αὕτη ἱκανὴ ἦν σε κωλύσαι· πλὴν ἀλλὰ μανθάνω παρὰ τῶν ἐκεῖθεν ἐρχομένων, ὄχι ὑγιαίνεις καὶ ἔρρωσαι.

15 Τί οὖν ἐστὶ τὸ αἷτιον, εἰπεῖν οὐκ ἔχω, ἀλλ' ἐν μόνον, ἀλγῶ καὶ ὀδυνῶμαι. Πάντα τοίνυν ποιήσον, ὥστε ἀπαλλάξαι ἡμᾶς καὶ τῆς λύπης καὶ τοῦ διαπορεῖν. Ἐπεὶ, εἰ καὶ μετὰ τὰ γράμματα ταῦτα μὴ μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους ἡμῖν βουλευθείης ἐπιστεῖλαι, οὕτως ἡμᾶς ἔχεις λυπῆσαι, ὡς πολλοῦ δεηθῆναι πόνου εἰς τὸ θεραπεῦσαι ἡμῶν τὴν 20 ἀθυμίαν.

ΣΓ'

ΣΑΛΟΥΣΤΙΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Οὐχ ὡς ἔτυχεν ἤλγησα ἀκούσας ὅτι καὶ σὺ καὶ Θεόφιλος ὁ πρεσβύτερος ἀνεπέσετε. Ἐγνων γὰρ ὅτι ὁ μὲν ὑμῶν πέντε ὁμιλίας εἶπεν ἕως Ὀκτωβρίου μηνός, ὁ δὲ οὐδεμίαν, καὶ τῆς ἐρημίας μοι τῆς

1. Βλ. καὶ Ἐπιστολὴ 210, ὅπου ἀναφέρει ὅτι ὁ πρεσβύτερος Σαλούστιος εἶναι ἐκεῖνος ποῦ ἐπραγματοποίησε τὶς πέντε ὁμιλίαις.

202

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΑΚΟ

Εἶναι αὐτὰ τὰ πράγματα ἀνεκτά; εἶναι ὑποφερτά; Νομίζεις ὅτι ἔχουν καὶ ἵχνος ἔστω δικαιολογίας; Ἐνῶ βρίσκομαι σὲ τόση στενοχώρια ἐπὶ τόσο πολὺ χρονικὸ διάστημα, σὲ τόση ἀναστάτωση καὶ ἀναταραχὴ καὶ τόσο ὑπερβολικὴ θλίψη καὶ ταλαιπωρία, δὲν καταδέχθηκες οὔτε μιὰ φορὰ νὰ μοῦ γράψεις. Καὶ ἐγὼ βέβαια σοῦ ἔγραψα καὶ μιὰ καὶ δυὸ καὶ πολλὰς φορές, ἐνῶ ἐσὺ σιωπᾶς ἐπὶ τόσο πολὺ χρονικὸ διάστημα, καὶ νομίζεις ὅτι ἔκανες ἓνα ἀπλὸ σφάλμα, δείχνοντας τόση ἀγνωμοσύνη ἀπέναντί μου; Ἐμένα πάντως μὲ ἔφερες σὲ πολλὴ ἀμηχανία. Γιατὶ δὲν μπορῶ νὰ βρῶ τὴν αἰτία τῆς σιωπῆς, ὅταν σκέπτομαι τὴ θερμὴ καὶ γνήσια ἀγάπη σου, τὴν ὁποία πάντοτε ἔδειχνες γιὰ μένα. Οὔτε πάλι μπορῶ νὰ σοῦ καταλογίσω νωθρότητα, γιατί γνωρίζω τὴν ἄγρυπνη ψυχὴ σου, οὔτε δειλία, γιατί γνωρίζω τὴν ἀνδρεία σου, οὔτε τεμπελιά, γιατί γνωρίζω τὴν ζωηρότητα καὶ τὴν ἀεικινησία σου, ἀλλὰ οὔτε καὶ ἀρρώστια· ἂν καὶ βέβαια οὔτε καὶ αὐτὴ ἦταν ἱκανὴ νὰ σὲ ἐμποδίσει, μαθαίνω ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπ' ἐκεῖ, ὅτι εἶσαι ὑγιὴς καὶ δυναμωμένος.

Ποιὰ εἶναι λοιπὸν ἡ αἰτία δὲν μπορῶ νὰ πῶ, παρὰ μόνο ἓνα, ὅτι πονῶ καὶ ὑποφέρω. Κάνε λοιπὸν τὰ πάντα, ὥστε νὰ μὲ ἀπαλλάξεις ἀπὸ τὴ λύπη καὶ τὴν ἀμφιβολία. Γιατί, ἂν καὶ μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ γράμματα δὲν θελήσεις νὰ μοῦ γράψεις μὲ μεγάλη ταχύτητα, θὰ μὲ ἔχεις λυπήσει τόσο πολὺ, ὥστε νὰ χρειαστεῖ πολὺς κόπος γιὰ νὰ μοῦ θεραπεύσεις τὴ στενοχώρια.

203

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΑΛΟΥΣΤΙΟ

Δὲν πόνεσα λίγο ὅταν ἄκουσα ὅτι καὶ σὺ καὶ ὁ πρεσβύτερος Θεόφιλος χάσατε τὸ θάρρος σας. Γιατὶ ἔμαθα ὅτι ὁ ἓνας ἀπὸ σᾶς πραγματοποίησε μέχρι τὸν μῆνα Ὀκτώβριο πέντε ὁμιλίαι¹, ἐνῶ ὁ

ένταῦθα τοῦτο γέγονε χαλεπώτερον. Βουλήθητε τοίνυν, εἰ μὲν ψευ-
 5 δος τοῦτο, δηλώσαί μοι, εἰ δὲ ἀληθές, διορθώσασθαι, καὶ ἀλλήλους
 διεγείρατε· ἐπεὶ σφόδρα με ἔχετε λυπήσαι, καίτοι μεθ' ὑπερβολῆς
 σφόδρα ἀγαπῶντα ὑμᾶς. Καὶ τὸ δὴ χαλεπώτερον, ὅτι καὶ παρὰ τοῦ
 Θεοῦ πολὺ καθ' ἑαυτῶν ἐπισπάσεσθε τὸ κρῖμα, ἀργία τοσαύτη συ-
 ζῶντες καὶ ὀκνῶ καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν οὐκ εἰσφέροντες. Ποίαν γὰρ
 10 σχοίητε συγγνώμην ἐτέρων διωκομένων, ἐξοριζομένων, ἐλαυνομέ-
 νων, ὑμεῖς δὲ μηδὲ τὴν ἀπὸ τῆς παρουσίας ὑμῶν ἢ τῆς διδασκαλίας
 εἰσφέροντες τῷ χειμαζομένῳ λαῷ σπουδὴν;

ΣΔ'

ΠΑΙΑΝΙΩ.

Ὅταν ἐννοήσης, δέσποτά μου θαυμασιώτατε καὶ μέλιτος ἡμῖν
 γλυκύτερε, ὅτι βαρὺ καὶ ἐπαχθὲς τὸ κεχωρίσθαι ἡμῶν, λογιζόμενος
 οἷον πρᾶγμα μεταχειρίζῃ καὶ ὅτι πόλιν ὀλόκληρον κατορθοῖς, μάλ-
 ὶλον δὲ οἰκουμένην ὀλόκληρον διὰ τῆς πόλεως ἐκείνης, σκίρτα καὶ
 5 εὐφραίνου. Μετὰ γὰρ τῆς ὠφελείας πολλὴν ἔξεστὶ σοι καρποῦσθαι
 καὶ τὴν ἡδονήν. Εἰ γὰρ χρήματά τινες συλλέγοντες, τά τε ἀπολλύμε-
 να καὶ ἀπολλύντα αὐτούς, τοσαύτης ἐμποροῦνται τῆς εὐφροσύνης,
 καὶ οἰκιῶν καὶ γυναικὸς καὶ τέκνων καὶ πάντων τῶν προσηκόντων
 ἐπὶ πολὺν χωριζόμενοι χρόνον, τίς ἂν παραστήσειε λόγος τὴν ἡδο-
 10 νὴν τοῦ πλούτου, τὸν τοσοῦτον θησαυρόν, ὃν καθ' ἐκάστην συνάγεις
 ἡμέραν καὶ φαινόμενος αὐτόθι μόνον; Οὐ γὰρ δὴ κολακεύων σε ταῦ-
 τα λέγω, καὶ ἴσασιν οἱ καὶ ἀκούοντες ἀπόντος σου ταῦτα παρ' ἡμῶν
 ένταῦθα, ἀλλ' ἠδόμενος σφόδρα καὶ χαίρων καὶ πτερούμενος ὑπὸ
 τῆς εὐφροσύνης. Ἀρκεῖς γὰρ καὶ φαινόμενος πολλοὺς ὀρθῶσαι τῶν
 15 αὐτόθι, στηρίζαι, ἀλεῖψαι, συγκροτῆσαι. Οἶδα ἐγὼ τὸν ἀριστεῖα τὸν
 ἐμόν, οἶδά σου τὰς ἀνδραγαθίας τὰς αὐτόθι, τὸν ζῆλον, τὴν ἀγρυ-
 πνίαν, τοὺς δρόμους, τὸν πόνον τῆς ψυχῆς, τὴν παρρησίαν, τὴν ἐλευ-

ἄλλος καμμιά, καὶ αὐτὸ μοῦ κόστισε περισσότερο ἀπὸ τὴ φοβερὴ ἐδῶ ἐρημιά μου. Θελῆστε λοιπόν, ἐὰν αὐτὸ εἶναι ψέμα, νὰ μοῦ τὸ δηλώσετε, ἐὰν πάλι εἶναι ἀληθινὸ, νὰ τὸ διορθώσετε, καὶ παροτρύνετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον· γιατί πολὺ μὲ ἔχετε λυπήσει, ἂν καὶ σᾶς ἀγαπῶ ὑπερβολικά. Καὶ τὸ ἀκόμα χειρότερο εἶναι ὅτι καὶ ἀπὸ τὸ Θεὸ θὰ ἐπισύρετε τὸ κρίμα ἐναντίον σας, ζώντας μὲ τόση φυγοπονία καὶ ὀκνηρία καὶ μὴ συνεισφέροντας ὅ,τι μπορεῖτε. Γιατί ποιά συγχώρεση θὰ ἔχετε, ὅταν, ἐνῶ ἄλλοι διώκονται, ἐξορίζονται, ἀπομακρύνονται, ἐσεῖς δὲν προσφέρατε στὸ δοκιμαζόμενο λαὸ οὔτε τὴν ἐνίσχυση μὲ τὴν παρουσία ἢ τὴ διδασκαλία σας;

204

ΣΤΟΝ ΠΑΙΑΝΙΟ

“Ὅταν σκεφθεῖς, θαυμασιώτατε καὶ γλυκύτερε ἀπὸ τὸ μέλι δεσπότη μου, ὅτι εἶναι βαρὺ καὶ δυσβάστακτο τὸ ὅτι χωρισθήκαμε, ἀναλογιζόμενος τί πράγμα εἶναι αὐτὸ μὲ τὸ ὁποῖο καταγίνεσαι, καὶ ὅτι ἀνορθώνεις ὀλόκληρη πόλη, ἢ μᾶλλον ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη μὲ τὴν πόλη ἐκείνη, νὰ σκιρτᾷς καὶ νὰ εὐφραίνεσαι. Καθόσον μαζί μὲ τὴν ὠφέλεια σοῦ ἐπιτρέπεται νὰ καρποῦσαι καὶ τὴν εὐχαρίστηση. Γιατί, ἐὰν αὐτοὶ ποὺ συγκεντρώνουν χρήματα, ποὺ καὶ χάνονται καὶ καταστρέφουν αὐτοὺς τοὺς ἴδιους, κατέχονται ἀπὸ τόση εὐφροσύνη, μολονότι γιὰ πολὺ χρονικὸ διάστημα χωρίζονται ἀπὸ τὰ σπίτια καὶ τὴ γυναῖκα καὶ τὰ παιδιά τους καὶ ἀπὸ ὄλους τοὺς δικούς τους, ποιὸς λόγος μπορεῖ νὰ περιγράψει τὴν εὐχαρίστηση τοῦ πλούτου, τὸν τόσο μεγάλο θησαυρὸ ποὺ συγκεντρώνεις κάθε μέρα καὶ μόνο μὲ τὴν ἐμφάνισή σου ἐκεῖ; Γιατί δὲν τὰ λέω αὐτὰ κολακεύοντάς σε, καὶ τὸ ξέρουν αὐτὸ αὐτοὶ ποὺ μὲ ἀκοῦνε ἐδῶ νὰ τὸ λέω ἐνῶ εἶσαι ἀπὸν, ἀλλὰ τὰ λέω ἐπειδὴ εὐχαριστιέμαι πολὺ καὶ χαίρομαι καὶ πετάω ἀπὸ τὴν εὐφροσύνη. Πραγματικὰ ἀρκεῖ καὶ μόνη ἡ ἐμφάνισή σου γιὰ νὰ ἀνορθώσει πολλοὺς ἐκεῖ, νὰ τοὺς στηρίξει, νὰ τοὺς προετοιμάσει, νὰ τοὺς ὀργανώσει. Γνωρίζω ἐγὼ τὸν ἀριστέα μου, γνωρίζω τίς ἀγαθοεργίες σου ἐκεῖ, τὸ ζῆλο, τὴν ἐπαγρύπνηση, τίς ὁδοιπορίες, τὸν πόνο τῆς ψυχῆς, τὴν παρρησία καὶ τὴν ἐλευθερία

θερίαν μεθ' ἧς καὶ ἐπισκόπων κατεξανίστασο, τοῦ καιροῦ τούτου ἀπαιτοῦντος, μετὰ τοῦ προσήκοντος μέντοι μέτρου.

20 Καὶ ἐθαύμαζόν σε ἐπ' ἐκείνοις, πολλῶ δὲ πλέον νῦν, ὅτι, καὶ μηδενός σοι παραστάντος αὐτόθι, ἀλλὰ τῶν μὲν φευγόντων, τῶν δὲ ἐλαυνομένων, τῶν δὲ κρυπτομένων, μόνος ἔστηκας ἐπὶ τῆς παρατάξεως, τὸ μέτωπον αὐτῆς κατακοσμῶν καὶ οὐδένα ἀφιεῖς γενέσθαι λειποτάκτην, ἀλλὰ καὶ τοὺς μετὰ τῶν ἐναντίων τεταγμένους τῇ ἐμ-

25 μελείᾳ σου καθ' ἐκάστην ἡμέραν μεθιστᾶς. Οὐ διὰ ταῦτα δὲ θαυμάζω μόνον, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐν ἐνὶ ἰδρυμένος χωρίῳ, τὴν οἰκουμένην ἅπασαν μεριμνᾶς, τὰ ἐν Παλαιστίνῃ, τὰ ἐν Φοινίκῃ, τὰ ἐν Κιλικίᾳ, ὧν καὶ μάλιστα φροντίζειν ὀφείλεις. Παλαιστινοὶ μὲν γὰρ καὶ Φοίνικες, καθὼς ἔγνων σαφῶς, οὐκ ἐδέξαντο τὸν παρὰ τῶν ἐναντίων ἀπο-

30 σταλέντα ἐκεῖσε, οὐδὲ ἀποκρίσεως αὐτὸν ἠξίωσαν, ὁ δὲ Αἰγῶν, ὡς ἔγνων, καὶ ὁ Ταρσοῦ μετ' ἐκείνων τάττονται, καὶ ὁ Κασταβάλων ἐνταῦθα ἐδήλωσέ τινα τῶν ἡμετέρων φίλων, ὅτι ἀναγκάζουσιν αὐτοὺς οἱ ἀπὸ Κωνσταντινουπόλεως τῇ παρανομίᾳ αὐτῶν συνθέσθαι, καὶ τέως ἀντέχουσι.

35 Πολλῆς τοίνυν σοι δεῖ τῆς μερίμνης, πολλῆς τῆς ἀγρυπνίας, ὥστε καὶ τοῦτο διορθῶσαι τὸ μέρος, τῷ δεσπότη μου γράψαντι τῷ ἀνεπιῶ σου, τῷ κυρίῳ τῷ ἐπισκόπῳ Θεοδώρῳ. Τὰ κατὰ Φαρέτριον λυπηρὰ μὲν καὶ σφόδρα ἀνιαρὰ· πλὴν ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πρεσβύτεροι αὐτοῦ οὔτε συνέτυχον τοῖς ἐναντίοις, ὡς φῆς, οὔτε αἰροῦνται

40 αὐτοῖς κοινωνῆσαι, ἀλλ', ὡς λέγουσιν, ἔτι μεθ' ἡμῶν ἐστήκασι, μηδὲν τούτων κοινωνήσης πρὸς αὐτούς· ἐπεὶ ἃ ἐποίησεν εἰς ἡμᾶς ὁ Φαρέτριος οὐδεμίαν ἔχει συγγνώμην. Ὁ μέντοι κληρὸς αὐτοῦ πᾶς καὶ ἤλγει καὶ ὠδύρετο καὶ ἐθρήνει καὶ μεθ' ἡμῶν ὄλωσ ἦν τῇ γνώμῃ. Ἄλλ' ἵνα μὴ τούτους ποιῆσωμεν ἀποπηδῆσαι καὶ τραχυτέ-

45 ρους ἐργασώμεθα, μαθὼν ἅπαντα τὰ ἀπὸ τῶν ἐπαρχικῶν, παρὰ σαυτῷ κάτεχε καὶ μετὰ πολλῆς ἡμερότητος αὐτοῖς προσφέρου· οἶδα

1. Παραθαλάσσια πολίχνη τῆς Κιλικίας, ἀκριβῶς ἀπέναντι ἀπὸ τῆ βορειοανατολικῆ ἀκρῆ τῆς Κύπρου.

2. Ἡ γνωστὴ πατρίδα τοῦ ἀποστόλου Παύλου.

3. Κατὰ πᾶσα πιθανότητα πρόκειται γιὰ κωμόπολη ποὺ κι' αὐτὴ βρισκόταν στὴν Κιλικία, κάπου κοντὰ στίς δύο προηγούμενες.

μὲ τὴν ὁποία ἀγωνιζόσουν καὶ ἐναντίον ἐπισκόπων ἀκόμα, ὅταν τὸ ἀπαιτοῦσαν οἱ περιστάσεις, μὲ τὸ ἀνάλογο φυσικὰ μέτρο.

Καὶ σὲ θαύμαζα γιὰ ἐκεῖνα, πολὺ περισσότερο ὁμως σὲ θαυμάζω τώρα, πού, ἂν καὶ κανεὶς δὲν σὲ συμπαραστάθηκε ἐκεῖ, ἀλλὰ ἄλλοι ἔφευγαν, ἄλλοι διώκονταν καὶ ἄλλοι κρύβονταν, ἐσὺ ἔμεινες μόνος στὴ γραμμὴ τῆς μάχης, στολίζοντας τὸ μέτωπό της καὶ μὴ ἀφήνοντας κανέναν νὰ γίνεῖ λιποτάκτης, ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἀκόμα πού εἶναι παρατεταγμένοι μὲ τοὺς ἀντιπάλους μὲ τὴ χάρη σου κάθε μέρα τοὺς ἀποσπᾶς. Καὶ δὲ σὲ θαυμάζω γι' αὐτὰ μόνο, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ὅτι, ἐνῶ εἶσαι ἐγκατεστημένος σ' ἓνα χωριό, φροντίζεις γιὰ ὁλόκληρη τὴν οἰκουμένη, γιὰ ὅσα συμβαίνουν στὴν Παλαιστίνη, στὴ Φοινίκη καὶ στὴν Κιλικία, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ὀφείλεις νὰ φροντίζεις περισσότερο. Γιατὶ οἱ Παλαιστινοὶ καὶ οἱ Φοίνικες, ὅπως ἔμαθα μὲ βεβαιότητα, δὲ δέχτηκαν αὐτὸν πού ἔστειλαν οἱ ἀντίπαλοι ἐκεῖ, καὶ ἀπαξίωσαν νὰ ἀπαντήσουν. Ἐνῶ οἱ ἐπίσκοποι τῶν Αἰγῶν¹ καὶ τῆς Ταρσοῦ², ὅπως πληροφορήθηκα, τάσσονται μὲ τὸ μέρος ἐκείνων, ὁ δὲ ἐπίσκοπος Κασταβάλων³ εἶπε ἐδῶ σὲ κάποιον ἀπὸ τοὺς φίλους μας, ὅτι τοὺς ἀναγκάζουν ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη νὰ συμπαραταχθοῦν μὲ τὴν παρανομία τους, καὶ ὅτι ἀκόμα ἀντέχουν.

Πρέπει λοιπὸν νὰ δείξεις μεγάλη φροντίδα καὶ πολλὴ ἐπαγρύπνηση, ὥστε νὰ διορθώσεις καὶ τὸ μέρος αὐτό, δεσπότη μου, γράφοντας στὸν ἀνεψιό σου, τὸν ἐπίσκοπο κύριο Θεόδωρο⁴. Τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Φαρέτριο εἶναι βέβαια λυπηρὰ καὶ δυσάρεστα, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ πρεσβύτεροί του οὔτε συνάντησαν τοὺς ἀντίθετους, ὅπως λές, οὔτε ἔχουν διάθεση νὰ κοινωνήσουν μαζί τους, καί, ὅπως ἰσχυρίζονται, εἶναι ἀκόμα μαζί μας, οὔτε μ' αὐτοὺς νὰ ἔχεις καμμιά ἐπικοινωνία· γιὰ τὰ πού μοῦ ἔκανε ὁ Φαρέτριος δὲν ἐπιδέχονται καμμιά συγχώρηση. Ὅμως ὁλος ὁ κλῆρος του καὶ πονοῦσε καὶ ἔκλαιε καὶ θρηνοῦσε καὶ μὲ τὴ γνώμη του ἦταν μαζί μου. Γιὰ νὰ μὴ τοὺς κάνουμε λοιπὸν καὶ αὐτοὺς νὰ ἀποσκιρτήσουν καὶ τοὺς καταστήσουμε πρὸ δύσκαμπτους, ὅλα αὐτὰ πού ἔμαθες ἀπὸ τοὺς ἐπαρχιακοὺς κράτησέ τα γιὰ τὸν ἑαυτό σου, καὶ νὰ τοὺς φέρεσαι μὲ πολλὴ ἠπιότητα· γιὰ τὴν γνωρίζω τὴν ἐμπειρία σου στὸ πῶς νὰ ἀντιμετωπί-

4. Ὁ ἐπίσκοπος Θεόδωρος, γιὰ τὸν ὁποῖο γράφει ἐδῶ ὁ ἱ. Χρυσόστομος, ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀξιους συνεργάτες του, ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὴν 112η ἐπιστολὴ πού ἀπευθύνεται στὸν ἴδιο, γι' αὐτὸ συνιστᾶ στὸν Παιάνιο ν' ἀπευθυνθεῖ σ' αὐτόν.

γάρ σου τὸ οἰκονομικόν· καὶ λέγε, ὅτι Καὶ ἡμεῖς ἠκούσαμεν, ὅτι σφόδρα ἤλγησεν ἐπὶ τοῖς γινομένοις καὶ ὅτι ἔτοιμος ἦν πάντα παθεῖν ὑπὲρ τοῦ διορθῶσαι πάντα τὰ κακῶς τολμηθέντα.

50 Τὸ σῶμα ἡμῖν ἐν υἰείᾳ πολλῇ καὶ τὰ λείψανα τῆς ἀρρωστίας ἀπεθέμεθα· ὅταν δὲ ἐννοήσωμεν, ὅτι σοὶ καὶ τοῦτο φροντίς ἐστίν, οὐ μικρὰ καὶ τοῦτο υἰείας ἡμῖν ὑπόθεσις γίνεται, ὅτι οὕτω σφοδρὸν ἔχομεν ἐραστήν. Ὁ Θεός σοι τῆς τοιαύτης σπουδῆς, τῆς ἀγάπης, τοῦ ζήλου, τῆς ἀγρυπνίας δῶ τὸν μισθόν, κὰν τῷ παρόντι βίῳ κὰν τῷ
55 μέλλοντι αἰῶνι, καὶ τειχίσειε καὶ φρουρήσειε καὶ ἀσφαλίσαιτο καὶ καταξιώσειε τῶν ἀπορρήτων ἐκείνων ἀγαθῶν. Δοίη δὲ καὶ ἡμῖν ταχέως ἰδεῖν σου τὸ ποθεινὸν πρόσωπον, ἀπολαῦσαί σου τῆς γλυκειᾶς ψυχῆς καὶ τὴν καλλίστην ταύτην ἑορτὴν ἀγαγεῖν. Οἶσθα γὰρ ὅτι καὶ ἑορτὴ ἡμῖν καὶ πανήγυρις τὸ καταξιωθῆναι τῆς ἡδίστης καὶ πολλῶν
60 ἀγαθῶν γεμούσης συνουσίας σου, καὶ ταύτης ἀπολαῦσαι πάλιν.

ΣΕ'

ΑΝΑΤΟΛΙΩ, ΕΠΑΡΧΙΚΩ.

Ὅπῃ μὲν ἐπιστέλλω καὶ βραχέα, μᾶλλον δὲ βραδέως, πρὸς τὴν σὴν εὐγένειαν· πλὴν ἀλλ' οὐ ραθυμία τῇ σιγῇν εἰργάσατο, ἀλλ' ἀρρωστία μακρά· ὡς τῇ γε ἀγάπῃ διηνεκῶς συνδεδέμεθα, τὸ γνήσιόν σου τῆς ἀγάπης εἰδότες, τὸ ἐλευθέριον τῆς γνώμης, τὸ ἄπλαστον καὶ
5 εἰλικρινές. Καὶ οὐκ ἐπαυσόμεθα πρὸς ἅπαντας ἀνακηρύττοντες τὴν διάθεσιν, ἧς συνεχῶς ἀπηλαύσαμεν παρὰ τῆς σῆς εὐγενείας, οὐχὶ παρόντες μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπόντες· οὐ γὰρ μετὰ τὴν ἀποδημίαν ἔλαθεν ἡμᾶς ὅσα καὶ ποιεῖν καὶ λέγειν ὑπὲρ ἡμῶν ἐσπούδακας. Ὁ Θεός σοι δῶη τὸν μισθὸν τῆς τοιαύτης σπουδῆς, καὶ ἐνταῦθα καὶ ἐν τῷ
10 μέλλοντι αἰῶνι.

Ἴνα δὲ καὶ πλείονος ἀπολαύωμεν ἡδονῆς, μὴ γράφοντες μόνον, ἀλλὰ καὶ γράμματα δεχόμενοι παρὰ τῆς ἐμμελείας τῆς σῆς, ἐπιστεῖλαι ἡμῖν παρακλήθητι, περὶ τῆς υἰείας τῆς σῆς εὐαγγελιζόμενος, ἵνα, καὶ ἐν τῇ ἐρημίᾳ ταύτῃ καθεζόμενοι, πολλὴν καρπωσώμεθα τὴν πα-

ζεις τοὺς ἀνθρώπους· καὶ λέγε τους ὅτι καὶ ἐγὼ ἄκουσα ὅτι πόνεσαν πολὺ γιὰ ὅσα ἔγιναν καὶ ὅτι ἦταν ἔτοιμοι νὰ ὑποστοῦν τὰ πάντα γιὰ νὰ διορθώσουν ὅλα ὅσα κακῶς ἔχουν διαπραχθεῖ.

Τὸ σῶμα μου βρίσκεται σὲ πολλὴ ὑγεία καὶ τὰ κατάλοιπα τῆς ἀρρώστιας μου τὰ ἐξάλειψα. Καὶ ὅταν σκέφτομαι ὅτι καὶ γι' αὐτὸ φροντίζεις, δὲν συντελεῖ καὶ λίγο στὴν ὑγεία μου καὶ αὐτό, τὸ ὅτι ἔχω κάποιον ποὺ μὲ ἀγαπᾷ τόσο πολὺ. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σοῦ δώσει τὸν μισθὸ γιὰ τὴ διάθεσή σου αὐτή, τὴν ἀγάπη, τὸν ζῆλο καὶ τὴν ἐπαγρύπνηση, καὶ στὴν παρούσα ζωὴ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα, νὰ σὲ περιτειχίσει, νὰ σὲ περιφρουρήσει, νὰ σὲ προφυλάξει καὶ νὰ σὲ κάνει ἄξιο ἐκείνων τῶν ἀπερίγραπτων ἀγαθῶν. Καὶ ἄς δώσει καὶ σὲ μένα νὰ δῶ γρήγορα τὸ ποθητὸ σου πρόσωπο, νὰ ἀπολαύσω τὴ γλυκειὰ σου ψυχὴ καὶ νὰ γιορτάσω τὴν τόσο ωραία γιορτὴ. Γιατὶ γνωρίζεις ὅτι εἶναι γιὰ μένα γιορτὴ καὶ πανήγυρη τὸ νὰ ἀξιωθῶ νὰ ἀπολαύσω καὶ πάλι τὴ τόσο γλυκειὰ καὶ γεμάτη ἀπὸ πολλὰ ἀγαθὰ συντροφιά σου.

205

ΣΤΟΝ ΕΠΑΡΧΙΚΟ ΑΝΑΤΟΛΙΟ

Γράφω μὲ πολλὴ καθυστέρηση καὶ λίγα, ἢ μᾶλλον μὲ βραδύτητα, πρὸς τὴν εὐγένειά σου· τὴ σιγὴ ὅμως δὲν μοῦ τὴν ἐπέβαλε ἡ ὀκνηρία, ἀλλὰ μακρὰ ἀσθένεια, γιατί μὲ τὴν ἀγάπη ἡμουν διαρκῶς συνδεδεμένος μαζί σου, γνωρίζοντας τὴ γνησιότητα τῆς ἀγάπης, τὴν ἐλευθερία τῆς γνώμης, τὴν ἀνυποκρισία καὶ εἰλικρίνειά σου. Καὶ δὲν ἔπαυσα νὰ διακηρύσσω πρὸς ὅλους τὴν προθυμία ποὺ διαπίστωσα ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου πάντοτε, ὄχι μόνο ὅταν ἡμουν παρών, ἀλλὰ καὶ ἀπών. Γιατὶ δὲν μοῦ διέφυγαν ὅσα φρόντισες νὰ λὲς καὶ νὰ κάνεις μετὰ τὴν ἀναχώρησή μου. Εἶθε ὁ Θεὸς νὰ σοῦ δώσει τὴν ἀνταμοιβὴ γι' αὐτὸ σου τὸ ἐνδιαφέρον, καὶ ἐδῶ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα.

Γιὰ νὰ δοκιμάζω ὅμως περισσότερη χαρὰ, ὄχι μόνο ὅταν γράφω, ἀλλὰ καὶ ὅταν παίρνω γράμματα ἀπὸ τὴ χάρη σου, παρακαλῶ νὰ μοῦ γράψεις, ἀναγγέλλοντάς μου τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σου,

15 ράκλησιν. Ἐὰν γὰρ δεξώμεθα ἐπιστολὴν τῆς ἀγάπης σου, τὰ περὶ τῆς ρώσεως ἡμῖν ἀπαγγέλλουσαν τῆς σῆς καὶ τῶν σοὶ προσηκόντων ἀπάντων, πολλήν, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρίβοντες γῆ, δεξόμεθα παράκλησιν.

ΣΣ'

ΘΕΟΔΟΥΛΩ, ΔΙΑΚΟΝΩ.

Εἰ καὶ χαλεπὸς ὁ χειμῶν καὶ πρὸς ὕψος ἐγήγερται μέγα καὶ οἱ βουλόμενοι λυμαίνεσθαι ταῖς Ἐκκλησίαις ταῖς εἰς Γοτθίαν πολλὴν ποιοῦνται σπουδὴν, πανταχοῦ περιτρέχοντες, ἀλλ' ὑμεῖς μὴ διαλίπητε τὰ παρ' ἑαυτῶν εἰσφέροντες. Κἂν γὰρ μηδὲν ἀνύσητε πλέον, ὅπερ 5 οὐχ ἠγοῦμαι, ἀλλ' ὁμῶς τῆς γνώμης καὶ τῆς προθέσεως ἀπηρτισμένον ἔχετε παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ τὸν μισθόν.

Μὴ τοίνυν κάμης, ἀγαπητέ, σπουδάζων, μεριμνῶν, φροντίζων καὶ διὰ σαυτοῦ καὶ δι' ἑτέρων, ὧν ἂν οἶόν τε ἦ, ὥστε μὴ γενέσθαι ταραχὰς αὐτόθι καὶ θορύβους. Πρὸ δὲ πάντων εὔχεσθε καὶ μὴ διαλί- 10 πητε ἐκτενωῶς δεόμενοι τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ καὶ μετὰ τῆς προσηκούσης σπουδῆς, ἵνα λύσῃ τὰ κατέχοντα νῦν κακὰ καὶ πολλὴν παράσχη καὶ βαθεῖαν τῇ Ἐκκλησίᾳ εἰρήνην. Τέως μέντοι, ὅπερ καὶ ἔμπροσθεν ἐπέσταλκα, πάντα ποιήσατε, ὥστε ἀναβολὴν τινα γενέσθαι τῷ πράγματι, καὶ γράφε ἡμῖν συνεχῶς, ἕως ἂν ἦς αὐτόθι.

ΣΖ'

ΤΟΙΣ ΜΟΝΑΖΟΥΣΙ ΓΟΤΘΟΙΣ ΤΟΙΣ ΕΝ ΤΟΙΣ ΠΡΟΜΩΤΟΥ

Ἐγνων καὶ πρὸ γραμμάτων τῶν ὑμετέρων ὁσιν ὑπομένετε

1. Ἡ Γοθία πρέπει νὰ ἦταν περιοχὴ κοντὰ στὶς ἐκβολὲς τοῦ Δούναβη, ὅπου εἶχαν τότε ἐγκατασταθεῖ οἱ πρῶτοι Γότθοι.

1. Πρόκειται γιὰ Γότθους ποὺ εἶχαν ἐγκατασταθεῖ στὴν Κωνσταντινούπολη, οἱ ὅποιοι στὴν πλειοψηφία τους ἦταν πρῶην ἀρειανοί, καὶ στοὺς ὁποίους ὁ ἱ. Χρυσό-

γιὰ νὰ παίρνω πολλή παρηγοριά καὶ ἐδῶ στὴν ἐρημιὰ ποὺ ζῶ. Γιατί, ἂν δεχθῶ ἐπιστολὴ τῆς ἀγάπης σου, ποὺ νὰ μὲ πληροφορεῖ γιὰ τὴν ὑγεία τῆ δικῆ σου καὶ ὄλων τῶν δικῶν σου, πολὺ θὰ ἀνακουφισθῶ, ἔστω καὶ ἂν ζῶ σὲ χώρα ξένη.

206

ΣΤΟ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΥΛΟ

Ἄν καὶ ὁ χειμῶνας εἶναι φοβερός καὶ πολὺ ἐξαγριωμένος, καὶ αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ καταστρέψουν τὶς Ἐκκλησίες στὴ Γοτθία¹ καταβάλλουν πολλή προσπάθεια, τρέχοντας παντοῦ, σεῖς ὁμως μὴ παραλείπετε νὰ προσφέρετε ὅ,τι μπορεῖτε. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα δὲν ὠφελήσετε σὲ τίποτε πιά, πρᾶγμα ποὺ δὲν τὸ πιστεύω, ὁμως γιὰ τὴ γνώμη καὶ τὴν πρόθεσή σας θὰ ἔχετε ἐτοιμασμένο τὸ μισθό σας ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεό.

Μὴν ἀποκάμεις λοιπόν, ἀγαπητέ, νὰ προσπαθεῖς, νὰ μεριμνᾷς, νὰ φροντίζεις καὶ ὁ ἴδιος καὶ μαζὶ μὲ ἄλλους, ὅσο εἶναι δυνατόν, ὥστε νὰ μὴ προκαλοῦνται ἐκεῖ ταραχές καὶ θόρυβοι. Προπαντὸς ὁμως νὰ προσεύχεσθε καὶ νὰ μὴ παραλείπετε νὰ παρακαλεῖτε ἀκατάπαυστα τὸν φιλόανθρωπο Θεὸ καὶ μὲ τὴ πρέπουσα διάθεση, νὰ διαλύσει τὰ κακὰ ποὺ ἐπικρατοῦν τώρα, καὶ νὰ δώσει πολλὴ καὶ βαθιὰ εἰρήνη στὴν Ἐκκλησία. Μέχρι νὰ γίνεῖ αὐτὸ ὁμως, ὅπως ἔγραψα καὶ προηγουμένως, κάνετε τὰ πάντα, ὥστε νὰ ἀνασταλεῖ κάπως τὸ κακὸ καὶ γράφε μου συνεχῶς, ὅσο καιρὸ θὰ βρίσκεσαι ἐκεῖ.

207

ΣΤΟΥΣ ΓΟΤΘΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ, ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ
ΤΟΥ ΠΡΟΜΩΤΟΥ¹

Ἔμαθα καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ γράμματά σας πόση θλίψη ὑποφέρετε, στομος εἶχε παραχωρήσει τὸ προνόμιο νὰ ἔχουν δικό τους ναό, ὁμόγλωσσους κληρικούς, νὰ γίνεται τὸ κήρυγμα στὴ γλώσσα τους κλπ. (βλ. Θεοδωρήτου, Ἐκκλ. Ιστ. 5,29, καὶ Φωτίου, Μυριόβιβλον 203).

θλιῖψιν, ὄσας ἐπιβουλάς, ὄσους πειρασμούς, ὄσας ἐπηρείας, καὶ διὰ
 τοῦτο μάλιστα ὑμᾶς μακαρίζω, τοὺς στεφάνους τοὺς ἐκ τούτων ἐν-
 νοῶν, τὰ βραβεῖα, τὰ ἔπαθλα. Ὡσπερ γὰρ οἱ ἐπιβουλεύοντες ὑμῖν
 5 καὶ ταραττοντες ὑμᾶς κρῖμα καθ' ἑαυτῶν χαλεπὸν ἐπιφέρουσι καὶ τὸ
 τῆς γεέννης κατὰ τῆς ἑαυτῶν κεφαλῆς ἐπισωρεύουσι πῦρ, οὕτως
 ὑμεῖς οἱ ταῦτα πάσχοντες πολλῆς ἀπολαύσεσθε τῆς ἀμοιβῆς, πολλῆς
 τῆς ἀντιδόσεως. Μὴ δὴ θορυβεῖσθε, μηδὲ διαταράττεσθε ἐντεῦθεν,
 ἀλλὰ χαίrete καὶ σκιρτᾶτε, ἀποστολικὸν φρόνημα διατηροῦντες τὸ
 10 λέγον, «νῦν χαίρω ἐν τοῖς παθήμασί μου», καὶ πάλιν, «οὐ μόνον δέ,
 ἀλλὰ καὶ καυχώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδότες ὅτι ἡ θλιῖψις ὑπομο-
 νὴν κατεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δοκιμὴν». Δοκιμώτεροι τοίνυν γε-
 νόμενοι καὶ εὐπορώτεροι τὴν εὐπορίαν τὴν ἐν οὐρανοῖς, κἂν χαλε-
 πώτερα τούτων πάσχητε, μειζόνως ἀγάλλεσθε. «Οὐ γὰρ ἄξια τὰ
 15 παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλύπτε-
 σθαι εἰς ἡμᾶς».

Οὐδὲ γὰρ ἔλαθεν ἡμᾶς ἡ ὑπομονὴ ὑμῶν, ἡ ἀνδρεία, ἡ καρτερία,
 ἡ γνησία καὶ θερμὴ διάθεσις, τὸ ἀκλινὲς ὑμῶν τῆς γνώμης, τὸ ἀπε-
 ρίτρεπτον, τὸ ἀκίνητον. Διὸ καὶ ἡμεῖς ὑμῖν πολλὰς ὁμολογοῦμεν χά-
 20 ριτας καὶ συνδεδέμεθα ὑμῶν ταῖς ψυχαῖς διηνεκῶς καὶ τῆς ὁδοῦ τὸ
 μῆκος οὐδὲ ραθυμοτέρους ἡμᾶς περὶ τὴν ἀγάπην τὴν ὑμετέραν ἐργά-
 ζεται. Χάριν δὲ ὑμῖν ἔχω καὶ τῆς σπουδῆς ἣν ἐπεδείξασθε ὑπὲρ τοῦ
 μηδένα θόρυβον γενέσθαι ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τῇ τῶν Γότθων, ἀλλ' εἰς
 ἀναβολὴν τὸ πρᾶγμα ἐμπεσεῖν. Καὶ οὐ μόνον οὐκ ἐγκαλῶ, ὅτι οὐδέ-
 25 να ἐπέμψατε, ἀλλὰ καὶ ἐπαινῶ καὶ θαυμάζω. Ἐκεῖνο γὰρ πολὺ τού-
 του προτιμότερον, τὸ πάντας ὑμᾶς εἰς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην ἀσχολεῖ-
 σθαι.

Μὴ δὴ διαλίπητε τὰ παρ' ὑμῶν αὐτῶν εἰσφέροντες καὶ δι'
 ὑμῶν αὐτῶν καὶ δι' ἐτέρων, ὧν ἂν οἶόν τε ᾗ, ὥστε ὑπέρθεσιν τῶ
 30 πράγματι γενέσθαι. Ἄν τε γὰρ ἀνύσητέ τι, ἂν τε μή, τὸν μισθὸν
 ἀπληρτισμένον ἔχετε τῆς γνώμης καὶ τῆς προθυμίας.

πόσες σκευωρίες, πόσους πειρασμούς, πόσες δοκιμασίες· και γι' αὐτὸ σᾶς μακαρίζω κυρίως, σκεπτόμενος τὰ στεφάνια τῆς νίκης, τὰ βραβεῖα καὶ τὰ ἔπαθλα ἀπὸ ὅλα αὐτά. Γιατί, ὅπως αὐτοὶ ποὺ σᾶς ἐπιβουλεύονται καὶ σᾶς ἀναστατώνουν ἐπισύρουν μεγάλο κρίμα ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ συσσωρεύουν τὴ φωτιὰ τῆς κολάσεως στὸ κεφάλι τους, ἔτσι σεῖς ποὺ ὑφίστασθε αὐτὰ θὰ ἔχετε μεγάλη ἀμοιβὴ καὶ μεγάλη ἀνταπόδοση. Μὴ θορυβεῖσθε λοιπὸν καὶ μὴ ταραζεσθε ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ σκιρτᾶτε, διατηρώντας τὴν ἀποστολικὴ πεποίθησι ποὺ λέει· «χαίρομαι τώρα γιὰ ὅσα ὑποφέρω»²· καὶ πάλι· «δὲν καυχιόμαστε μόνο γιὰ τὴν ἐλπίδα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς θλίψεις, ἐπειδὴ ξέρουμε ὅτι ἡ θλίψη καλλιεργεῖ τὴν ὑπομονὴ καὶ ἡ ὑπομονὴ τὴ σταθερότητα»³. Ἀφοῦ λοιπὸν γίνατε πιὸ σταθεροὶ καὶ πιὸ πλούσιοι σὲ πλοῦτο οὐράνιο, καὶ ἂν πάθετε χειρότερα ἀπὸ αὐτά, νὰ χαίρεσθε περισσότερο. Γιατί «ὅσα ὑποφέρουμε τώρα δὲν ἰσοσταθμίζουν τὴ δόξα ποὺ μᾶς ἐπιφυλάσσει ὁ Θεὸς στὸ μέλλον»⁴.

Δὲν μοῦ διέφυγε πάντως ἡ ὑπομονὴ σας, ἡ ἀνδρεία, ἡ καρτερία, ἡ γνήσια καὶ θερμὴ διάθεσι, ἡ σταθερὴ γνῶμη σας, ἡ ἀμετάτρεπτη καὶ ἀμετακίνητη. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγὼ σᾶς ὀφείλω πολλές εὐχαριστίες καὶ εἶμαι διαρκῶς δεμένος ψυχικὰ μαζί σας, καὶ ἡ ἀπόστασι ποὺ μᾶς χωρίζει δὲν μὲ κάνει πιὸ νωθρὸ γιὰ τὴν ἀγάπη σας. Σᾶς ὀφείλω ἀκόμη χάρη καὶ γιὰ τὴν προθυμία ποὺ δείξατε, ὥστε νὰ μὴ δημιουργηθεῖ καμμιά ταραχὴ στὴν Ἐκκλησία τῶν Γότθων, ἀλλὰ νὰ περιπέσει ἡ κατάστασι σὲ ἀναβολή. Καὶ ὄχι μόνο δὲν σᾶς κατηγορῶ ποὺ δὲ στείλατε κανέναν, ἀλλὰ καὶ σᾶς ἐπαινῶ καὶ σᾶς θαυμάζω. Γιατί ἀπὸ αὐτὸ εἶναι προτιμότερο ἐκεῖνο, τὸ νὰ ἀσχολεῖσθε ὅλοι ἐσεῖς μὲ τὴν ὑπόθεσι αὐτή.

Μὴ παραλείπετε λοιπὸν νὰ προσφέρετε ὅ,τι μπορεῖτε καὶ σεῖς οἱ ἴδιοι ἀλλὰ καὶ μὲ ἄλλους μαζί, μὲ ὅσους εἶναι δυνατόν, ὥστε νὰ ἐπιτευχεῖ ἀναβολὴ τοῦ πράγματος. Πάντως ἐσεῖς εἴτε κατορθώσετε κάτι, εἴτε ὄχι, ἔχετε ὀλοκληρωμένο τὸ μισθὸ σας γιὰ τὴ διάθεσι καὶ τὴν προθυμία σας.

2. Κολ. 1,24.

3. Ρωμ. 5,3.

4. Ρωμ. 8,18.

ΣΗ'

ΑΚΑΚΙΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Ὁ οὕτω θερμὸς ἡμῶν ἐραστής, ὁ οὕτω σφοδρῶς περὶ ἡμᾶς διακείμενος, οὐδὲ γραμμάτων ἡμῖν μεταδίδως τῶν σῶν. Καίτοι γε ἤδη ἐπεστάλκαμεν καὶ ἄπαξ καὶ δῖς, αὐτὸς δὲ ὀκνηρότερος περὶ τοῦτο γέγονας. Ἐννοῶν τοίνυν ἡλίκα ἡμῖν χαρίζη, τὰ περὶ τῆς ὑγείας σου δηλῶν, μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους ἡμῖν γράψαι παρακλήθητι. Πολλὴν γὰρ καρπούμεθα παράκλησιν, τὰ περὶ τῆς ὑγείας ὑμῶν τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς μανθάνοντες συνεχῶς.

ΣΘ'

ΣΑΛΒΙΩΝΙ

Ὅτι μὲν ἡμᾶς ἀγαπᾶς, κἂν γράφης κἂν σιγᾶς, οἶδα σαφῶς. Οὐδὲ γὰρ δύνασαι λαθεῖν οὕτω σφοδρὸς ἡμῶν ὧν ἐραστής, ἀλλὰ πάντες τοῦτο ἄδουσι καὶ πολλοὶ πρὸς ἡμᾶς ἀφικνούμενοι τὴν θερμὴν σου καὶ γνησίαν ἡμῖν ἀπαγγέλλουσιν ἀγάπην. Ἐβουλόμεθα δὲ 5 καὶ γράμματα συνεχῶς δέχεσθαι παρὰ τῆς εὐγενείας τῆς σῆς, περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς δηλοῦντα καὶ τῆς δεσποίνης μου τῆς ἐλευθέρας σου καὶ τοῦ οἴκου σου παντός· οἶσθα γὰρ ὅπως ἡμῖν τοῦτο περισπύδαστον.

Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, δέσποτά μου τιμιώτατε, εἰ καὶ ἐργῶδες ὅπερ 10 αἰτοῦμεν λοιπὸν διὰ τὴν τοῦ χειμῶνος ὥραν καὶ τὸ σπανιάκις ἡμῖν τινὰς ἐπιχωριάζειν, ὅτε ἂν ἐξῆ, γράφειν ἡμῖν μὴ κατόκνει, ταῦτα δηλῶν ἅπερ ἠτήσαμεν. Τὴν γὰρ ὑγείαν τὴν ὑμετέραν καὶ τὴν ἀσφάλειαν ἡμέτερον εἶναι νομίζομεν πλοῦτον καὶ εὐφροσύνην καὶ πολλὴν ἡδονήν. Μὴ δὴ τοσαύτης ἡμᾶς ἀποστερήσης ἡδονῆς, ἀλλὰ χαρίζου 15 τοῖς σφόδρα σε ἀγαπῶσι τὴν διὰ τῶν τοιούτων γραμμάτων παράκλησιν, πολλὴν ἡμῖν κομίζουσαν τὴν παραμυθίαν.

208

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΚΑΚΙΟ

Σὺ ὁ τόσο θερμὸς θαυμαστής μου, πὺ τόσο πολὺ ἀφοσιωμένος ἦσουν σὲ μένα, δὲν μοῦ στέλνεις οὔτε γράμματά σου. Ἐὰν καὶ βέβαια σοῦ ἔγραψα ἤδη καὶ μιὰ καὶ δυὸ φορές, σὺ ὅμως ἔγινες πὺ ὀκνηρὸς στὸ θέμα αὐτό. Σκεπτόμενος λοιπὸν πόσα μοῦ χαρίζεις ἀναγγέλλοντάς μου τὰ τῆς υἰγείας σου, σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράψεις πολὺ γρήγορα. Γιατὶ παίρνω πολλὴ παρηγοριὰ μαθαίνοντας συνεχῶς γιὰ τὴν υἰγεία προσώπων, ὅπως ἐσύ, πὺ μὲ ἀγαπᾶτε.

209

ΣΤΟΝ ΣΑΛΒΙΩΝΑ

Ὅτι μὲ ἀγαπᾶς, εἴτε γράφεις εἴτε σιωπᾶς, τὸ γνωρίζω βέβαια καλά. Γιατὶ δὲν μπορεῖς νὰ κρυφτεῖς ὅτι εἶσαι τόσο σφοδρὸς θαυμαστής μου, ἀλλὰ ὅλοι τὸ διαλαλοῦν αὐτὸ καὶ πολλοὶ ἐρχόμενοι σὲ μᾶς, μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴ θερμὴ καὶ γνήσια ἀγάπη σου. Θὰ ἠθελα ὅμως νὰ παίρνω καὶ γράμματα συνεχῶς ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου, πὺ νὰ μοῦ μιλοῦν γιὰ τὴν υἰγεία τῆ δικῆ σου καὶ τῆς κυρίας μου, τῆς ἀπελεύθερῆς σου¹, καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου· γιατὶ γνωρίζεις πόσο σπουδαῖο εἶναι αὐτὸ γιὰ μένα.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, ἐντιμότετε δεσπότη μου, ἀν καὶ εἶναι δύσκολο αὐτὸ πὺ ζητῶ, ἐξαιτίας τῆς ἐποχῆς τοῦ χειμῶνα καὶ τοῦ ὅτι σπάνια ἐρχονται κάποιοι πρὸς ἐμᾶς, ὅταν εἶναι δυνατόν, μὴν ἀδιαφορεῖς νὰ μοῦ γράφεις αὐτὰ πὺ ζήτησα. Γιατὶ τὴν υἰγεία καὶ τὴν ἀσφάλεια τῆ δικῆ σας τὴ θεωρῶ ὅτι εἶναι δικός μου πλοῦτος καὶ χαρὰ καὶ πολλὴ εὐχαρίστηση. Μὴ μοῦ στερῆσεις λοιπὸν ἀπὸ τόση εὐχαρίστηση, ἀλλὰ χάριζε σὲ μένα, πὺ σ' ἀγαπῶ τόσο πολὺ, τὴν παρηγοριὰ τῶν γραμμάτων σου, πὺ μοῦ φέρνουν μεγάλη ἀνακούφιση.

1. Ἀπελεύθεροι ἦταν οἱ πρῶν δοῦλοι πὺ εἶχαν ἐλευθερωθεῖ (Πλάτ., *Νόμοι*, 930D. *Λυσ.* 109,13). Πρβλ. καὶ *Α' Κορ.* 7,22. Βλ. καὶ *Ἐπιστολὴ* 168η: «Πρόβη ἐλευθέρα ἐν Ρώμῃ».

ΣΙ'

ΘΕΟΔΩΡΩ.

Ἐθαύμασα πῶς παρ' ἐτέρων ἔμαθον τὴν ραθυμίαν Σαλουστίου τοῦ πρεσβυτέρου. Καὶ γὰρ ἐγνωρίσθη μοι ὅτι μόλις πέντε ὁμιλίας εἶπεν ἕως Ὀκτωβρίου μηνός, καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ Θεόφιλος ὁ πρεσβύτερος, ὁ μὲν ὀκνῶ, ὁ δὲ δειλία, οὐ παραβάλλουσι τῇ συνάξει.

5 Ἀλλὰ Θεοφίλω μὲν σφοδρότερον ἐπέστειλα, καθαψάμενος αὐτοῦ, Σαλουστίου δὲ ἕνεκεν τῇ σῆ ἐπιστέλλω τιμιότητι, ἐπειδὴ οἶδα πῶς αὐτοῦ σφοδρὸς ἐραστής εἶ· καὶ σφόδρα χαίρω καὶ εὐφραίνομαι ἐπὶ τούτῳ. Καὶ ἀλγῶ πρὸς τὴν σὴν τιμιότητα, ὅτι μοι οὐκ ἐποίησας τοῦτο δῆλον, δέον καὶ διορθῶσαι, αὐτὸς δὲ οὐδέτερον τούτων ἐποίη-

10 σας. Νῦν γοῦν παρακαλῶ, καὶ σαυτῷ καὶ ἡμῖν τὰ μέγιστα χαριζόμενος, διέγειρον αὐτὸν σφοδρότερον, καὶ μὴ ἕα αὐτὸν καθεύδειν, μηδὲ ἀργεῖν. Εἰ γὰρ μὴ νῦν ἐν τῷ χειμῶνι τῶν πραγμάτων τούτων καὶ τῇ ζάλη τὴν προσῆκουσαν ἐπιδείξαιτο ἀνδρείαν, πότε αὐτοῦ δεηθησόμεθα οὕτως; ὅταν γαλήνη γένηται καὶ εἰρήνη;

15 Παρακαλῶ τοίνυν, τὰ σαυτῷ πρέποντα ποιῶν καὶ αὐτὸν καὶ πάντας διέγειρον εἰς τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ἀντίληψιν τοῦ χειμαζόμενου λαοῦ, ὃ καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων γραμμάτων εἴ οἶδ' ὅτι οἴκοθεν καὶ παρὰ σαυτοῦ ποιεῖς.

ΣΙΑ'

ΤΙΜΟΘΕΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἡμεῖς μὲν σοὶ καὶ πρώην ἐπεστάλκαμεν καὶ τῷ κυρίῳ μου τῷ τιμιωτάτῳ τριβούνῳ Μαρκιανῷ, αὐτὸς δὲ οὔτε παρ' ἐκείνου γράμματα ἡμῖν πεμφθῆναι παρεσκεύασας, οὔτε αὐτὸς ἡμῖν ἐπέσταλκας. Ἀλλ' ὁμως ἡμεῖς ἑαυτοὺς μιμούμενοι, οὐ παυόμεθα διηνεκῶς ὑμῶν

1. Βλ. καὶ Ἐπιστολὴ 203 καὶ 212.

2. Ὡ. π.

210

ΣΤΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

Ἐπόρησα πού ἔμαθα ἀπό ἄλλους τή ραθυμία τοῦ πρεσβυτέρου Σαλουστίου¹. Γιατί μοῦ ἔγινε γνωστό ὅτι μόλις πέντε ὁμιλίες ἐκφώνησε μέχρι τὸ μήνα Ὀκτώβριο καὶ ὅτι καὶ αὐτὸς καὶ ὁ πρεσβύτερος Θεόφιλος², ὁ ἓνας ἀπὸ ὀκνηρία καὶ ὁ ἄλλος ἀπὸ δειλία, δὲν ἔρχονται στὴ σύναξη. Καὶ στὸν Θεόφιλο βέβαια ἔγραψα μὲ αὐστηρότητα καὶ τὸν ἔψεξα, γιὰ τὸν Σαλούστιο ὅμως γράφω στὴν ἐντιμότητά σου, ἐπειδὴ γνωρίζω ὅτι εἶσαι μεγάλος θαυμαστής του, καὶ χαίρομαι πολὺ καὶ εὐφραίνομαι γι' αὐτό. Πονῶ ὅμως γιὰ τὴν ἐντιμότητά σου, πού δὲ μοῦ τὸ ἔκανες γνωστό, ἐνῶ ἔπρεπε καὶ νὰ τὸν διορθώσεις, σὺ ὅμως δὲν ἔκανες κανένα ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο. Τώρα λοιπὸν σὲ παρακαλῶ, χαρίζοντας μεγάλη χαρὰ καὶ στὸν ἑαυτὸ σου καὶ σὲ μένα, διέγειρέ τον περισσότερο καὶ μὴ τὸν ἀφήνεις νὰ κοιμᾶται οὔτε νὰ μένει ἀργός. Διότι, ἂν τώρα μέσα στὴν ἔξαρση τῆς καταστάσεως αὐτῆς καὶ τῆς παραζάλης δὲ δείξει τὴν ἀνδρεία πού ἀπαιτεῖται, πότε θὰ τὸν χρειασθοῦμε τόσο; Ὅταν γίνει γαλήνη καὶ εἰρήνη;

Παρακαλῶ λοιπὸν, κάνοντας ὅ,τι ταιριάζει σὲ σένα, καὶ αὐτὸν καὶ ὄλους ξεσήκωσε τους νὰ σπεύσουν καὶ νὰ βοηθήσουν τὸ χειμαζόμενο λαό, πρᾶγμα πού καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ δικά μου γράμματα γνωρίζω καλὰ πῶς τὸ κάνεις αὐτοπροαίρετα καὶ ἀπὸ μόνος σου.

211

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΤΙΜΟΘΕΟ

Ἐγὼ βέβαια καὶ προηγουμένως ἔγραψα καὶ σὲ σένα καὶ στὸν κύριό μου τὸν ἐντιμότατο τριβοῦνο¹ Μαρκιανό, ἀλλὰ σὺ οὔτε ἀπὸ ἐκεῖνον φρόντισες νὰ μοῦ σταλοῦν γράμματα, οὔτε ὁ ἴδιος μοῦ ἔγραψες. Ὅμως ἐγώ, μιμούμενος τὸν ἑαυτὸ μου, δὲν παύω νὰ σὲ

1. Ὁ Τριβοῦνος ἦταν διοικητὴς τάγματος.

5 μεμνημένοι καὶ ἐπιστέλλοντες, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, ὃ δὴ καὶ νῦν πεποιήκα-
 μεν, χάριτας ὑμῖν ὁμολογοῦντες μυρίας ὑπὲρ τῆς σπουδῆς ἧς ἐπιδεί-
 κνυσθε καὶ τῶν κινδύνων οὗς ὑπομένετε, καὶ μακαρίζοντες ὑμᾶς.
 Οὐ γὰρ μικροὺς ἐντεῦθεν ὑμῖν προαποτίθεσθε στεφάνους, πρὸς ὀλί-
 γον μὲν θλιβόμενοι, διηνεκεῖς δὲ ἀμοιβᾶς ἐν τοῖς οὐρανοῖς προπαρα-
 10 σκευάζοντες ὑμῖν καὶ πολλῶ μείζους τῶν ἰδρώτων τούτων. «Οὐ
 γὰρ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν
 ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς».

ΣΙΒ'

ΘΕΟΦΙΛΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Σφόδρα ἤγλησα ἀκούσας ὅτι καὶ σὺ καὶ Σαλούστιος ὁ πρεσβύ-
 τερος οὐ συνεχῶς πρὸς τὴν σύναξιν παραβάλλετε, καὶ οὐχ ὡς ἔτυχέ
 με τοῦτο ἐλύπησε. Παρακαλῶ τοίνυν, εἰ μὲν ψεῦδος τοῦτο, δηλῶσαί
 μοι σπουδάσατε, ὅτι μάτην ἐσυκοφαντήθητε, εἰ δὲ ἀληθές, διορθώ-
 5 σασθε τὴν τοιαύτην ραθυμίαν. Ὡσπερ γὰρ μέγιστος ὑμῖν ἐστὶν ὁ μι-
 σθός, μάλιστα ἐν τῷ παρόντι καιρῷ τὴν προσηκουσαν ἀνδρείαν ἐπι-
 δεικνυμένοις, οὕτως οὐ τὸ τυχὸν ἔσται κρῖμα ὀκνοῦσι καὶ ἀναδυομέ-
 νοις καὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν οὐκ εἰσφέρουσιν. Ἴστε γὰρ τί πέπονθεν ὁ τὸ
 10 τάλαντον καταχώσας τὸ ἓν, ὃς οὐδὲν ἕτερον ἐγκαλούμενος, διὰ τοῦ-

10 το μόνον ἐκολάζετο καὶ ἀπαραίτητον ἐδίδου δίκην.
 Σπουδάσατε οὖν διὰ τάχους ἐλευθερῶσαί με τῆς φροντίδος.
 Ὡσπερ γὰρ πολλὴν μοι φέρει παράκλησιν καὶ παραμυθίαν ἐπειδὴν
 ἀκούσω, ὅτι μετὰ προθυμίας ἅπαντα τὸν χειμαζόμενον λαὸν συγ-
 κροτεῖτε, οὕτως ἐπειδὴν μάθω, ὅτι τινὲς ραθυμοῦσιν, οὐχ ὡς ἔτυχεν
 15 ἀλγῶ ὑπὲρ αὐτῶν τῶν ραθυμούντων. Τὴν μὲν γὰρ καλλίστην ἀγέ-
 λην ἐκείνην ἢ τοῦ Θεοῦ χάρις καθ' ἐκάστην συγκροτεῖ ἡμέραν, κα-
 θάπερ καὶ ὑμεῖς διὰ τῶν ἔργων αὐτῶν ἔγνωτε, οἱ δὲ ραθυμία τὰ
 παρ' ἑαυτῶν ἐλλυμπάνοντες, οὐ μικρὸν ἑαυτοῖς διὰ τῆς ραθυμίας
 ταύτης συνάγουσι κρῖμα.

θυμᾶμαι διαρκῶς καὶ νὰ σοῦ γράφω, ὅταν εἶναι δυνατόν, πράγμα πού καὶ τώρα ἔκανα, ἐκφράζοντάς σου μύριες εὐχαριστίες γιὰ τὴν προθυμία πού δείχνεις καὶ τοὺς κινδύνους πού περνᾶς, καὶ σὲ μακαρίζω. Γιατὶ δὲν ἐξασφαλίζεις ἀπὸ αὐτὰ μικρὰ στεφάνια νίκης, στενοχωρούμενος βέβαια γιὰ λίγο, ἀλλὰ προετοιμάζοντας ἀμοιβὲς στοὺς οὐρανούς μόνιμες καὶ πολὺ μεγαλύτερες ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς κόπους. Γιατὶ «ὅσα ὑποφέρουμε τώρα δὲν ἰσοσταθμίζουν τὴ δόξα πού μᾶς ἐπιφυλάσσει ὁ Θεὸς στὸ μέλλον»².

212

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΦΙΛΟ

Πολὺ πόνεσα ὅταν ἄκουσα ὅτι σὺ καὶ ὁ πρεσβύτερος Σαλούστιος¹ δὲν πηγαίνετε συνεχῶς στὴ σύναξη, καὶ αὐτὸ μὲ λύπησε πολὺ. Παρακαλῶ λοιπὸν, ἐὰν βέβαια αὐτὸ εἶναι ψέμα, νὰ φροντίσεις νὰ μοῦ ἀναφέρεις ὅτι ἄδικα συκοφαντηθήκατε· ἐὰν ὅμως εἶναι ἀληθινὸ, νὰ διορθώσετε αὐτὴ τὴ ραθυμία. Γιατὶ, ὅπως θὰ εἶναι πολὺ μεγάλος ὁ μισθὸς δείχνοντας πρὸ πάντων στὴν παρούσα περίσταση τὴν ἀνδρεία πού πρέπει, ἔτσι δὲν θὰ εἶναι τυχαῖο τὸ κρίμα, ἐὰν δείχνετε ὀκνηρία καὶ ἀποφεύγετε καὶ δὲν προσφέρετε ὅ,τι μπορεῖτε. Γιατὶ γνωρίζετε τί ἔπαθε ἐκεῖνος πού παράχωσε τὸ ἓνα τάλαντο, πού χωρὶς νὰ κατηγορεῖται γιὰ ἄλλο τίποτε, γι' αὐτὸ καὶ μόνο ἐπιτιμῶταν καὶ δεχόταν ἀπαραίτητη τιμωρία³.

Φρόντισε λοιπὸν τὸ ταχύτερο νὰ μὲ ἀπαλλάξεις ἀπὸ τὴν ἀγωνία. Γιατὶ, ὅπως μοῦ φέρνει μεγάλη παρηγοριὰ καὶ ἀνακούφιση, ὅταν ἀκούω ὅτι μὲ προθυμία συσπειρώνετε ὅλο τὸν δοκιμαζόμενο λαό, ἔτσι, ὅταν μάθω ὅτι μερικοὶ δείχνουν ραθυμία, πονῶ πάρα πολὺ γι' αὐτοὺς πού ραθυμοῦν. Γιατὶ τὴν καλὴ ἐκείνη ἀγέλη τὴν συγκροτεῖ κάθε μέρα ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ, ὅπως τὸ γνωρίσατε καὶ σεῖς ἀπὸ τὰ ἔργα σας, ἐκεῖνοι ὅμως πού ἀπὸ ραθυμία παραλείπουν τὸ χρέος τους, δὲν ἐπισύρουν στὸν ἑαυτὸ τους μικρὸ κρίμα μὲ τὴ ραθυμία τους αὐτὴ.

1. Βλ. καὶ Ἐπιστολὴ 203 καὶ 210.

2. Ματθ. 25,24–30.

ΣΙΓ'

ΦΙΛΙΠΠΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Ἐθαύμασα, πῶς ἐν οὕτω χρόνῳ μακρῷ ἡμῖν οὐκ ἐπέσταλκας, ἀλλ' ἀγάπην μὲν περὶ ἡμᾶς ἐπιδείκνυσαι καὶ ἀπόντας πολλήν, γραμμάτων δὲ ἡμῖν οὐ μετέδωκας τῶν σῶν. Νῦν γοῦν ἡμῖν γράφειν μὴ κατοκνήσης, τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς δηλῶν· ὡς ἡμεῖς γε, καὶ μῆ
5 γράφοντός σου, τὰ σὰ περιεργαζόμεθα καὶ ἔγνωμεν, ὅτι καὶ τῆς σχολῆς ἐξεβλήθητε, τὴν ὑμῖν πρέπουσαν παρρησίαν ἐπιδειξάμενοι. Τοῦτο ὑμῖν μισθός, τοῦτο πραγματεία οὐράνιος, τοῦτο στέφανος ἀκήρατος, τοῦτο βραβείων πλῆθος. Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζόμενοι, γενναίως φέρετε τὰ συμπίπτοντα.

10 Ταῦτ' οὖν ἅπαντα λογιζόμενοι, γενναίως φέρετε τὰ συμπίπτοντα. Ἰκανὸς γὰρ ὁ Θεὸς καὶ τοὺς πειρασμοὺς λῦσαι τούτους καὶ ταχίστην ποιῆσαι γαλήνην καὶ τῆς ὑπομονῆς ὑμῖν ταύτης πολλὴν καὶ ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι δοῦναι τὸν μισθόν.

ΣΙΑ'

ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Εἰ καὶ τῷ σώματι κεχωρίσμεθά σου τῆς τιμιότητος, ἀλλὰ καὶ τῇ ἀγάπῃ σοι συνδεδέμεθα, καὶ ὅπου περ ἂν ὦμεν, περιφερόμεν σου τὴν διάθεσιν ἐπὶ τῆς μνήμης, κἂν εἰς αὐτὰ τῆς οἰκουμένης ἀπενεχθῶμεν τὰ τέρματα. Ὅτι δὲ καὶ αὐτὸς ἄληστον ἔχεις τὴν μνήμην
5 ἡμῶν, οὐδὲν οἶμαι δεῖν ἀμφιβάλλειν. Οἶδα γάρ σου τὸ γνήσιον τῆς διαθέσεως, τῆς ἀγάπης τὸ στερρόν, τὸ ἀπερίτρεπτον τῆς γνώμης. Διὸ καὶ παρακαλοῦμεν συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν, καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελίζεσθαι. Σφόδρα γὰρ ἡμῖν περισπούδαστον περὶ ταύτης μανθάνειν, καὶ πολλήν καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντες ἀπὸ
10 τῶν τοιούτων γραμμάτων καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν.

213

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΦΙΛΙΠΠΟ

Ἀπόρησα πῶς μέσα σέ τόσο μακρὸ χρονικὸ διάστημα δέν μοῦ ἔγραψες, καὶ ἐνῶ δείχνεις πολλὴ ἀγάπη γιὰ μένα, ἀκόμα καὶ ὅταν εἶμαι ἀπὼν, ὅμως γράμματά σου δέν μοῦ ἔστειλες. Τώρα λοιπὸν μὴ ἀδιαφορήσεις νὰ μοῦ γράψεις, ἀναφέροντάς μου τὰ τῆς υἰγείας σου. Πάντως ἐγώ, καὶ χωρὶς νὰ μοῦ γράφεις, ἀσχολοῦμαι μὲ τὰ δικά σου, καὶ γνωρίζω ὅτι καὶ ἀπὸ τὴ σχολὴ διώχθηκες, δείχνοντας τὸ θάρρος ποῦ σοῦ ταιριάζει. Αὐτὸ εἶναι γιὰ σένα μισθός, αὐτὸ ἐμπορία οὐράνια, αὐτὸ στεφάνι ἀμάραντο, αὐτὸ πλῆθος βραβείων.

Συλλογιζόμενος λοιπὸν ὅλα αὐτά, ὑπόμενε μὲ γενναιότητα ὅσα συμβαίνουν. Γιατὶ εἶναι ἱκανὸς ὁ Θεὸς καὶ τίς δοκιμασίες αὐτὲς νὰ τίς διαλύσει καὶ νὰ φέρει πολὺ γρήγορα γαλήνη, καὶ γιὰ τὴν ὑπομονή σου αὐτὴ νὰ σοῦ δώσει μεγάλο μισθὸ καὶ στὸν μέλλοντα αἰῶνα.

214

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟ

Ἄν καὶ σωματικὰ ἔχω ἀποχωρισθεῖ ἀπὸ τὴν ἐντιμότητά σου, ἀλλ' ὅμως μὲ τὴν ἀγάπη εἶμαι συνδεδεμένος μαζί σου κι ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι περιφέρω στὴ μνήμη μου τὴ διάθεσή σου, κι ἂν ἀκόμα μεταφερθῶ στὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης. Ὅτι βέβαια καὶ σὺ διατηρεῖς ἀξέχαστη τὴ μνήμη μου, νομίζω πῶς δέν πρέπει νὰ ἀμιβάλλω. Γιατὶ γνωρίζω τὴν εἰλικρινῆ διάθεσή σου, τὴ σταθερὴ ἀγάπη σου καὶ τὴν ἀμετάτρεπτη γνώμη σου. Γι' αὐτὸ καὶ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μοῦ ἀναφέρεις τὰ εὐχάριστα τῆς υἰγείας σου, γιατί εἶναι πολὺ σπουδαῖο γιὰ μένα νὰ μαθαίνω γι' αὐτήν, καὶ ζώντας στὴν ἐρημιά, θὰ παίρνω πολλὴ παρηγοριὰ ἀπὸ τὰ γράμματά σου αὐτά.

ΣΙΕ'

ΠΕΛΑΓΙΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ,

Οἶδά σου τὸ πρᾶον, τὸ ἐπιεικές, τὸ χρηστόν, τὸ γλυκύ, τὸ θερμὸν τῆς ἀγάπης, τὸ γνήσιον τῆς διαθέσεως τῆς περὶ ἡμᾶς. Διὸ καὶ προσαγορεύω σου τὴν τιμιότητα μετὰ πολλῆς τῆς προθυμίας καὶ δῆλον ποιῶ, ὅτι, ὅπουπερ ἂν ᾧ, ἐπὶ διανοίας σε περιφέρω. Παρακα-
5 λῶ τοίνυν, ἵνα καὶ ἑτέραν δεχῶμεθα τὴν εὐφροσύνην, μὴ μόνον ἀπὸ τοῦ γράφειν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ μανθάνειν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς δῆλου ἡμῖν ταῦτα συνεχῶς. Κἂν γὰρ εἰς χαλεπωτέραν ταύτης ἐρημίαν ἀπενεχθῶμεν, δεχόμενοι τοιαῦτα παρ' ὑμῶν τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς γράμματα, πολλῆς ἀπολαυσόμεθα τῆς εὐφροσύνης.

ΣΙΣ'

ΜΟΥΣΩΝΙΩ,

Καὶ ἤδη ἐπεστάλκαμέν σου τῇ εὐγενείᾳ, δέσποτά μου τιμιώτα-
τε καὶ εὐλαβέστατε καὶ νῦν τὸ αὐτὸ πάλιν ποιῶμεν, καίτοι μηδὲ ἄπαξ τοῦ ἐπεσταλκότος ἡμῖν. Ἄλλ' ὅμως ἡμεῖς οὐ διαλείψομεν
συνεχῶς ὑμῖν ἐπιστέλλοντες καὶ τὸ ἡμῖν αὐτοῖς πρέπον ποιῶντες.
5 Ἐβουλόμεθα γὰρ καὶ πυκνότερον τοῦτο ποιεῖν, ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ἐρη-
μίᾳ πολλῇ χωρίου διατρίβομεν καὶ ὁ τῶν ληστῶν φόβος πολιορκεῖ
τὴν πόλιν καὶ ἡ τοῦ χειμῶνος ὥρα ἀποτεριχίζει τὰς ὁδοὺς, καὶ ταῦτα
πάντα οὐκ ἀφήσει πολλοὺς ἡμῖν συνεχῶς ἐπιχωριάζειν, ἡνίκα ἂν ἐξῆ
καὶ γραμματηφόρων ἐπιτύχωμεν, τὴν ὀφειλομένην πρόσρησιν
10 ἀποδιδόαμέν σου τῇ εὐλαβείᾳ. Ἴσμεν γὰρ σου τὸ γνήσιον τῆς ἀγά-
πης, τὴν θερμὴν διάθεσιν, τὸ ἀπερίτρεπτον τῆς γνώμης, τὴν ἐλευθε-
ρίαν, τὸ ἀνυπόκριτον. Διὸ καὶ ἐπὶ μνήμης σε διηνεκῶς περιφέρομεν,
ὅπουπερ ἂν ᾧμεν, καὶ ἐπιλαθέσθαι σου τῆς ἐμμελείας οὐ δυνάμεθα.

Ἴνα δὲ μὴ τῷ γράφειν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ δέχεσθαι γράμματα,
15 περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς δηλοῦντα, εὐφραϊνόμεθα, πέμπε συνεχῶς
ἡμῖν τοιαύτας ἐπιστολάς. Οὕτω γὰρ καὶ πόρρωθεν ὄντες πολλὴν
καρπωσόμεθα ἀπὸ τῶν τοιούτων γραμμάτων παραμυθίαν, ὅταν

215

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΠΕΛΑΓΙΟ

Γνωρίζω τὴν πραότητα σου, τὴν ἐπιείκεια, τὴν ἀγαθότητα, τὴ γλυκύτητα, τὴ θερμὴ τῆς ἀγάπης καὶ τὴ γνησιότητα τῶν αἰσθημάτων σου γιὰ μένα. Γι' αὐτὸ καὶ χαιρετίζω τὴν ἐντιμότητά σου μὲ πολλὴ προθυμία καὶ δηλώνω, ὅτι, ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι, σὲ περιφέρω στὸ νοῦ μου. Παρακαλῶ λοιπόν, γιὰ νὰ δοκιμάζω καὶ ἄλλη εὐφροσύνη, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ νὰ μοῦ γράφεις, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ νὰ μαθαίνω τὰ τῆς ὑγείας σου, κάμνε τὰ μου αὐτὰ γνωστὰ συνεχῶς. Γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα μεταφερθῶ σὲ χειρότερη ἀπὸ τὴν ἐρημιὰ αὐτὴ, δεχόμενος τέτοια γράμματα ἀπὸ σένα ποῦ μὲ ἀγαπᾶς, θὰ ἀπολαμβάνω πολλὴ εὐφροσύνη.

216

ΣΤΟΝ ΜΟΥΣΩΝΙΟ

Ἔχω ἤδη γράψει στὴν εὐγένειά σου, ἐντιμότητα καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, καὶ τώρα πάλι τὸ ἴδιο κάνω, ἂν καὶ σὺ οὔτε μιὰ φορὰ δὲν μοῦ ἔγραψες. Ἄλλ' ὅμως ἐγὼ δὲ θὰ παραλείψω νὰ σοῦ γράφω συνεχῶς καὶ νὰ κάνω αὐτὸ ποῦ ταιριάζει σὲ μένα. Θὰ ἤθελα βέβαια νὰ τὸ κάμνω αὐτὸ πιὸ συχνά, ἐπειδὴ ὅμως ζοῦμε σὲ μεγάλη ἐρημιὰ χωριοῦ, καὶ ὁ φόβος τῶν ληστῶν πολιορκεῖ τὴν πόλη, καὶ ἡ ἐποχὴ τοῦ χειμῶνα ἀποκλείει τοὺς δρόμους, καὶ ὅλα αὐτὰ δὲν ἐπιτρέπουν νὰ μᾶς ἐπισκέπτονται πολλοὶ συχνά, ὅταν εἶναι δυνατόν καὶ βρίσκω γραμματοκομιστές, θὰ ἀποδίδω στὴν εὐλάβειά σου τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμό. Γιατὶ γνωρίζω τὴ γνήσια ἀγάπη σου, τὴν ἀμετάτρεπτη γνώμη, τὴν ἐλευθερία καὶ ἀνυποκρισία σου. Γι' αὐτὸ καὶ σὲ περιφέρω διαρκῶς στὴ μνήμη μου, ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι, καὶ δὲν μπορῶ νὰ ξεχάσω τὴ χάρη σου.

Ὅμως γιὰ νὰ μὴ χαίρομαι μόνο μὲ τὸ νὰ σοῦ γράφω, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ νὰ δέχομαι γράμματα, ποῦ νὰ μοῦ ἀναφέρουν γιὰ τὴν ὑγεία σου, στέλνε μου συνεχῶς τέτοιες ἐπιστολές. Γιατὶ ἔτσι, ἂν καὶ βρίσκομαι μακριά, θὰ αἰσθάνομαι μεγάλη παρηγοριὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ

ἀκούωμεν, ὅτι ὑμεῖς οἱ σφοδροὶ ἡμῶν ἐρασταὶ καὶ θερμοὶ ἐν εὐθυμίᾳ καὶ ἀσφαλείᾳ διάγετε.

ΣΙΖ'

ΒΑΛΕΝΤΙΝΩ.

Οἶδά σου τὴν φιλότιμον ψυχὴν, τὸν ἔρωτα τὸν θερμόν, ὃν περὶ τὰς τῶν πενήτων ἔχεις προστασίας, τὴν ἐπιθυμίαν, ἣν ἀεὶ περὶ τὴν καλὴν ταύτην ἐπιδείκνυσαι πραγματείαν, καὶ παρέχων καὶ μεθ' ἡδονῆς τοῦτο ποιῶν, καὶ διπλοῦν σοι τὸν στέφανον τὸν τῆς φιλανθρωπίας καὶ λαμπρότερον καθιστᾶς, καὶ τῇ δασιλείᾳ καὶ τῇ γνώμῃ ἀφ' ἧς καὶ ἡ δασιλεία γίνεται. Ἐπεὶ οὖν ἐδήλωσεν ἡμῖν ὁ τιμιώτατος πρεσβύτερος Δομετιανός, ὁ τῶν χηρῶν καὶ παρθένων τῶν αὐτόθι τὴν προστασίαν ἔχων, ὅτι σχεδὸν ἐν λιμῶ καθεστήκασιν, ὥσπερ εἰς λιμένα τὰς σὰς καταφεύγομεν χεῖρας, ὥστε τουτὶ λῦσαι τοῦ λιμοῦ τὸ 10 ναυάγιον. Δέομαι οὖν σου, καὶ σφόδρα δέομαι, μεταπεμπάμενος τὸν πρεσβύτερον, ὅπερ ἂν ἦ δυνατόν, ἐπικουρῆσαι παρακλήθητι. Τῆς γὰρ ἐν ἄλλῳ καιρῷ ἐλεημοσύνης ἢ νῦν παρεχομένη πολλῶ πλείονα παρέχει τὴν ἀμοιβήν, ὅσῳ περ ἐν χαλεπωτέρῳ χειμῶνι καὶ ζάλη καθεστήκασιν οἱ δεόμενοι λαβεῖν, οὐ τῆς εἰωθυίας ἀπολαύοντες ἀφθο- 15 νίας.

Ἐννοήσας τοίνυν καὶ τοῦ πράγματος τὸ κέρδος καὶ τὴν ἀπὸ τοῦ καιροῦ γενομένην προσθήκην, τὰ σαυτοῦ ποιῆσαι παρακλήθητι. Οὐδὲν γὰρ δεῖ πλέον εἰπεῖν πρὸς φιλάνθρωπον οὕτω καὶ ἡμερωτάτην γράφοντες ψυχὴν. Οἶδας γάρ, ὅτι καὶ σπόρτουλα ἡμῖν χρεωστεῖς, 20 ἀλλ' ὁμῶς καὶ ἐκείνων ἕνεκεν εἰς τοῦτό σοι διαλυόμεθα. Καὶ γράψαι δὲ ἡμῖν παρακλήθητι, ὅτι ἐπένευσας ἡμῶν τῇ αἰτήσει, καὶ τὰ τῆς ὑγείας τῆς σῆς εὐαγγελιζόμενος καὶ παντὸς τοῦ εὐλογημένου σου οἴκου.

γράμματα, όταν ακούω ότι σὺ ὁ μέγας καὶ ἐνθερμος θαυμαστής μου ζεῖς μὲ εὐθυμία καὶ ἀσφάλεια.

217

ΣΤΟΝ ΒΑΛΕΝΤΙΝΟ

Γνωρίζω τὴ φιλότιμη ψυχὴ σου, τὸ θερμὸ ἔρωτα ποὺ ἔχεις γιὰ τὴν προστασία τῶν φτωχῶν, τὴν ἐπιθυμία ποὺ δείχνεις πάντοτε γιὰ τὴν καλὴ αὐτὴ ἀσχολία καὶ δίνοντας καὶ κάνοντάς το αὐτὸ μὲ εὐχαρίστηση, καθιστώντας ἔτσι διπλὸ γιὰ σένα τὸ στεφάνι τῆς φιλανθρωπίας καὶ λαμπερό, καὶ γιὰ τὴ μεγαλοδωρεὰ καὶ γιὰ τὴ διάθεση μὲ τὴ ὁποία γίνεται ἡ μεγαλοδωρεὰ. Ἐπειδὴ λοιπὸν μοῦ ἀνέφερε ὁ ἐντιμότερος πρεσβύτερος Δομετιανός, ὁ ὁποῖος ἔχει τὴν προστασία τῶν χηρῶν καὶ τῶν παρθένων ποὺ ὑπάρχουν ἐκεῖ, ὅτι βρίσκονται σχεδὸν σὲ κατάσταση πείνας, καταφεύγω στὰ χέρια σου, σὰν σὲ λιμάνι, γιὰ νὰ τοὺς γλυτώσεις ἀπὸ αὐτὸ ἐδῶ τὸ ναυάγιο τῆς πείνας. Σὲ παρακαλῶ λοιπὸν, καὶ σὲ παρακαλῶ πολὺ, ἀφοῦ στείλεις καὶ καλέσεις τὸν πρεσβύτερο, νὰ τὸν βοηθήσεις σ' ὅ,τι εἶναι δυνατό. Γιατὶ ἡ ἐλεημοσύνη ποὺ γίνεται τώρα δίνει πολὺ μεγαλύτερη ἀνταμοιβὴ ἀπὸ τὴν ἐλεημοσύνη ποὺ γίνεται σὲ ἄλλη περίοδο, καὶ τόσο, ὅσο δυσκολότερος εἶναι ὁ χειμῶνας καὶ ἡ φουρτούνα στὴν ὁποία βρίσκονται αὐτοὶ ποὺ ἔχουν ἀνάγκη νὰ πάρουν, μὴ διαθέτοντας τὴ συνηθισμένη ἐπάρκεια.

Σκεπτόμενος λοιπὸν καὶ τὸ κέρδος τοῦ πράγματος καὶ τὴν ἀπὸ τίς περιστάσεις ἐπιβαλλόμενη συμπληρωματικὴ βοήθεια, παρακαλῶ νὰ πράξεις ὅ,τι ἐξαρτᾶται ἀπὸ σένα. Γιατὶ δὲν χρειάζεται νὰ πῶ τίποτε περισσότερο, γράφοντας σ' ἓνα τόσο φιλότιμο μὲ τόσο καλλιεργημένη ψυχὴ. Γνωρίζεις ἄλλωστε ὅτι μοῦ χρωστᾶς καὶ εἰσφορά¹· ἐξαιτίας ὅμως ἐκείνων σου ἐξαλείφω τὸ χρέος αὐτό. Καὶ σὲ παρακαλῶ νὰ μοῦ γράψεις, ὅτι ἀνταποκρίθηκες στὴν αἴτησή μου καὶ νὰ μὲ πληροφορήσεις γιὰ τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας τῆς δικῆς σου καὶ ὀλόκληρης τῆς εὐλογημένης οἰκογένειάς σου.

1. Σπόρτουλον σημαίνει δῶρο, εἰσφορά, ἔρανος (βλ. Ἰω. Λυδοῦ, *Ρωμ.* 3,59 καὶ *Κῶδ. Ἰουστιν.*, I, 4,26,15).

ΣΙΗ'

ΕΥΘΥΜΙΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Μηδὲν ὑμᾶς λυπεῖτω τὸ τῆς σχολῆς ἐξεῶσθαι, ἀλλ', ἐννοοῦν-
 τες ὅσον καὶ ἐντεῦθεν ἐδέξαθε τὸν μισθὸν καὶ πῶς αὔξεται τὰ τῶν
 στεφάνων ὑμῖν, χαίρετε καὶ εὐφραίνεσθε ὑπὲρ τῶν παθημάτων τού-
 των καὶ τῶν ἐπιβουλῶν. Πολλὴν γὰρ ὑμῖν συνάγει ταῦτα τὴν ἐν οὐ-
 5 ρανοῖς ἐμπορίαν καὶ λαμπροτέρους ποιεῖ καὶ μείζονα καθίστησι τὰ
 βραβεῖα. Στενὴ γὰρ καὶ τεθλιμμένη ἡ ὁδὸς ἡ ἀπάγουσα εἰς τὴν ζωὴν.
 Καὶ ἡμῖν δὲ συνεχῶς ἐπιστέλλειν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς μὴ κα-
 τόκνει. Οἶσθα γὰρ ὅπως συνδεδέμεθά σου τῇ ἀγάπῃ καὶ πῶς, ὅπου-
 περ ἂν ὦμεν, ἐπὶ διανοίας σε περιφέρω, ἀεὶ σου θερμὸς γενόμενος
 10 ἐραστής, νῦν δὲ πολλῶ θερμότερος, ὅσω καὶ λαμπρότερος ἀπὸ τῶν
 παθημάτων γέγονας.

ΣΙΘ'

ΣΕΥΗΡΙΝΗ. ΚΑΙ ΡΩΜΥΛΗ.

Εἰ μὴ σφόδρα τὴν γνησίαν ὑμῶν ἀγάπην ἤδειν καὶ τὴν σπου-
 δὴν, ἣν ἀεὶ περὶ ἡμᾶς ἐπιδείκνυσθε, κἂν ραθυμίαν πολλὴν ὑμῖν ἐνε-
 κάλεσα, τῆς μακρᾶς ἔνεκεν ταύτης σιγῆς ἣν ἐσιγήσατε, καὶ ταῦτα
 πολλάκις καὶ συνεχῆ παρ' ἡμῶν δεχόμενοι γράμματα. Ἄλλ' ἐπειδὴ
 5 οἶδα ὅτι καὶ σιωπῶσαι καὶ γράφουσαι ὁμοίως περὶ ἡμᾶς διάκεισθε,
 τούτου χάριν ἐγκαλεῖν οὐκ ἂν ἀνασχοίμην τῆς σιγῆς ἔνεκεν, εἰ καὶ
 σφόδρα ἐπιθυμῶ πυκνὰ παρ' ὑμῶν δέχεσθαι γράμματα, περὶ τῆς
 ὑγείας ὑμῶν δηλοῦντα. Οὐδὲ γὰρ ἔχοιτ' ἂν καταφυγεῖν εἰς τὸ μὴ
 συνεχῶς ἐπιτυγχάνειν γραμματηφόρου· ὁ γὰρ ποθεινότατος καὶ γλυ-
 10 κύτατος ἀγαπητὸς ἡμῶν Σαλούστιος, εὖ οἶδ' ὅτι πρὸς τοῦτο ὑμῖν
 διακονήσασθαι ἠδύνατο. Ἄλλ' ὁμως οὐδὲ οὕτως ὑμῖν ἐγκαλῶ, διὰ
 τὸ σφόδρα θαρρεῖν ὑμῶν περὶ τῆς ἀγάπης. Αὐτὸς μέντοι, ἠνίκα ἂν
 ἐξῆ, συνεχῶς ἐπιστέλλειν οὐ παύσομαι· οἶδα γὰρ ὑμῶν τὸ γνήσιον
 καὶ θερμὸν τῆς διαθέσεως.

218

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΘΥΜΙΟ

Νὰ μὴ σὲ στενοχωρεῖ τὸ ὅτι διώχθηκες ἀπὸ τὴ σχολή, ἀλλὰ, σκεπτόμενος πόσο μισθὸ δέχθηκες καὶ ἀπὸ αὐτὸ καὶ πόσο αὐξάνουν τὰ στεφάνια σου, νὰ χαίρεσαι καὶ νὰ εὐφραίνεσαι γιὰ τὰ παθήματα καὶ τὶς σκευωρίες αὐτές. Γιατὶ αὐτὰ συγκεντρώνουν πολὺ θησαυρὸ στοὺς οὐρανοὺς καὶ σὲ κάνουν πιὸ ἔνδοξο, καὶ αὐξάνουν τὰ βραβεῖα. Ἐξάλλου ὁ δρόμος πὸν ὀδηγεῖ στὴ ζωὴ εἶναι στενὸς καὶ γεμάτος θλίψεις¹. Καὶ σὲ μένα ὅμως μὴ ἀδιαφορεῖς νὰ γράφεις συνεχῶς γιὰ τὴ ὑγεία σου. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο εἶμαι δεμένος μαζί σου μὲ τὴν ἀγάπη καὶ πῶς, ὅπου καὶ νὰ βρίσκομαι, σὲ περιφέρω διαρκῶς στὴ σκέψη μου, ὄντας πάντοτε θερμὸς θαυμαστής σου, καὶ πολὺ περισσότερο θερμὸς ὅσο καὶ λαμπρὸς ἔγινες τώρα ἀπὸ τὰ παθήματα.

219

ΣΤΙΣ ΣΕΥΗΡΙΝΑ ΚΑΙ ΡΩΜΥΛΑ

Ἐὰν δὲν γνώριζα καλὰ τὴ γνήσια ἀγάπη σας καὶ τὸ ἐνδιαφέρον πὸν πάντοτε δείχνετε γιὰ μένα, θὰ μπορούσα νὰ σᾶς κατηγορήσω γιὰ πολλὴ ραθυμία, ἐξαιτίας τῆς μακρᾶς σιωπῆς πὸν τηρεῖτε, μολονότι πολλὲς φορὲς καὶ συνεχῆ γράμματα δεχθήκατε ἀπὸ μένα. Ἐπειδὴ ὅμως γνωρίζω ὅτι, εἴτε σιωπᾶτε εἴτε γράφετε, διατηρεῖτε τὰ ἴδια αἰσθήματα ἀπέναντί μου, γι' αὐτὸ δὲν θὰ ἀνεχόμεν νὰ σᾶς κατηγορήσω ἐξαιτίας τῆς σιωπῆς, ἂν καὶ ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ παίρνω γράμματα ἀπὸ σᾶς, πὸν νὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν ὑγεία σας. Ἄλλωστε δὲν μπορεῖτε νὰ ἰσχυρισθεῖτε ὅτι δὲν βρίσκετε συχνὰ γραματοκομιστὴ· γιατί ὁ πολὺ ἐπιθυμητὸς καὶ γλυκὸς ἀγαπητὸς μας Σαλούστιος, γνωρίζω καλὰ, ὅτι θὰ μπορούσε νὰ σᾶς ἐξυπηρετήσῃ σ' αὐτό. Ἀλλὰ οὔτε καὶ ἔτσι σᾶς κατηγορῶ, ἐπειδὴ ἔχω μεγάλη ἐμπιστοσύνη στὴν ἀγάπη σας. Ἐγὼ πάντως, ὅταν εἶναι δυνατόν, δὲν θὰ παύσω νὰ σᾶς γράφω συνεχῶς, γιατί γνωρίζω τὰ γνήσια καὶ θερμά σας αἰσθήματα.

ΣΚ'

ΠΑΙΑΝΙΩ.

Ἄνεπνεύσαμεν, ἐσκιρτήσαμεν, οὐκέτι ἀλλοτρίαν, οὐδὲ ξένην οἰκεῖν ἠγούμεθα, τῆς σῆς θαυμασιότητος πρὸς τὴν τοιαῦτα πάσχουσαν ἐπανελθούσης πόλιν. Ποιεῖ δὲ ἡμῖν τὴν τοσαύτην ἡδονήν, οὐ τὸ σὲ πλείονος ἀπολελαυκέσαι τιμῆς (ἢ γὰρ σὴ τιμὴ τῆς ψυχῆς σου ἐστὶν ἡ ἀρετὴ, καὶ οὐτε ἔμπροσθέν σε τις αὐτὴν ἀφελέσθαι ἴσχυσεν, 5 οὐτε νῦν ἀποδέδωκεν· πῶς γὰρ τὴν μὴ ἀφαιρεθεῖσαν;), σκιρτῶμεν δὲ ὅτι μεγίστη παράκλησις τοῖς ἐλαυνομένοις, τοῖς σφαττομένοις, τοῖς δεδεμένοις, εἰς τὴν πόλιν ἐκείνην εἰσελήλυθας, κοινὸν ὄφελος καὶ λιμὴν εὐρύτατος τούτων γενόμενος. Καὶ γὰρ οἴσθα κερδαίνειν ἂ κερδαίνειν χρή.

10 Γράφε δὴ λοιπὸν τῶν κατορθωμάτων σου τὸ μέγεθος καὶ λέγε σαφῶς πόσους κειμένους ἀνέστησας, πόσους καταπεπτωκότας ἀνώρθωσας, τίνας σαλευομένους ἐστήριξας, τίσι πεπονηκόσιν ἐν τῷ μακρῷ τούτῳ χρόνῳ παρέστης, τίνας ραθυμοῦντας σπουδαίους ἐποίησας, τίνας σπουδαίους ὄντας σπουδαιότερους εἰργάσω, καὶ 15 πάντα ἀπλῶς καθ' ἕκαστον τὰ ἐπὶ τῆς παρατάξεώς σου ταύτης ἀνδραγαθήματα. Οἶδα μὲν γὰρ ταῦτα καὶ πρὸ τῶν γραμμάτων τῶν σῶν, ἐπειδὴ καὶ τὴν ψυχὴν οἶδα τὴν σὴν, τὸν γενναῖον ἄθλητὴν καὶ τὸν θαυμαστὸν ἀριστέα, ἀλλ' οὖν βούλομαι καὶ παρὰ τῆς ποθεινοτάτης μοι γλώττης ταῦτα μανθάνειν.

20 Δίδου δὴ ἡμῖν ταύτην τὴν αἴτησιν· οἴσθα γὰρ ἡλίικην χαριῆ χάριν, τοῦτο ποιῶν.

ΣΚΑ'

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΩ. ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Τῇ τετάρτῃ τοῦ Πανέμου μηνὸς μέλλων ἀπὸ τῆς Νικαίας διεξ-

1. Τὸ μεγάλο του ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἱεραποστολὴν εἰς τὴν Φοινίκη τὸν κάνει νὰ θέλει νὰ μάθει μὲ κάθε δυνατὴ λεπτομέρεια τὸ ἔργο ποὺ συντελεῖται ἐκεῖ.

1. Ὁ μήνας Πάνεμος ἦταν ὁ ἀντίστοιχος πρὸς τὸν Μεταγειτινῶνα, δεύτερο μῆνα τοῦ ἀττικοῦ ἡμερολογίου, καὶ περιλάμβανε τὸ δεύτερο δεκαπενθήμερο τοῦ Αὐ-

220

ΣΤΟΝ ΠΑΙΑΝΙΟ

Ἀνάπνευσα, σκίρτησα ἀπὸ χαρὰ, ἔχω πιά τὴν αἴσθησις ὅτι δὲν κατοικῶ σὲ ξένη χώρα, ἀφοῦ ἡ θαυμασιότητά σου ξαναγύρισε στὴν πόλιν ποὺ τόσα ὑποφέρει. Καὶ μοῦ προκαλεῖ τὴν εὐχαρίστησις αὐτὴ ὄχι τὸ ὅτι ἀπόλαυσεσ μεγάλυτερη τιμὴ, διότι ἡ δικὴ σου τιμὴ εἶναι ἡ ἀρετὴ τῆς ψυχῆς σου, τὴν ὁποία οὔτε πρὶν μπόρεσε κανεὶς νὰ σοῦ τὴν ἀφαιρέσει, οὔτε καὶ τώρα σοῦ τὴν ἀπέδωσε (πῶς θὰ συνέβαινε αὐτό, ἀφοῦ δὲν εἶχε ἀφαιρεθεῖ;), ἀλλὰ σκιρτῶ ἀπὸ χαρὰ ἐπειδὴ ἐπέστρεψες στὴν πόλιν ἐκείνη δίνοντας μεγάλη παρηγοριά σ' αὐτοὺς ποὺ διώκονται, ποὺ σφάζονται, καὶ εἶναι δέσμιοι, καὶ ἔγινες κοινὸ ὄφελος καὶ πολὺ πλατὺ λιμάνι γι' αὐτοὺς. Ἄλλωστε ξέρεις νὰ κερδίζεις αὐτὰ ποὺ πρέπει νὰ κερδίζεις.

Γράφε λοιπὸν τὸ πλῆθος τῶν ἄθλων σου καὶ λέγε μου ἀκριβῶς πόσους κατακεῖμενους σήκωσες, πόσους πεσμένους ἀνόρθωσες, ποιούς ταλαντευόμενους στήριξες, σὲ ποιούς κουρασμένους ἀπὸ τὸν μακρὸ αὐτὸ χρόνον συμπαραστάθηκες, ποιούς ράθυμους ἐνεργοποίησες, ποιούς φιλόπονους τοὺς ἔκανες ἀκόμα πιὸ φιλόπονους καὶ γενικὰ ὅλα ἕνα πρὸς ἕνα τὰ ἀνδραγαθήματα τῆς μάχης σου αὐτῆς¹. Τὰ γνωρίζω βέβαια καὶ πρὶν πάρω τὰ γράμματά σου, ἐπειδὴ γνωρίζω καὶ τὴν ψυχὴ σου, τὸν γενναῖο ἀθλητὴ καὶ τὸν ἀξιοθαύμαστο ἥρωα. Θέλω ὅμως νὰ τὰ μαθαίνω καὶ ἀπὸ τὴν πολὺ ποθητὴ σὲ μένα γλώσσα σου.

Ἰκανοποίησε λοιπὸν αὐτὸ τὸ αἴτημά μου· γιὰτὶ γνωρίζεις πόση χαρὰ θὰ μοῦ δώσεις κάνοντας αὐτό.

221

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟ

Στις τέσσερις τοῦ Πανέμου μηνός¹, ἐνῶ πρόκειται νὰ ἀναχωροῦστος καὶ τὸ πρῶτο τοῦ Σεπτεμβρίου τοῦ Γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου. Ἄρα, ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ γράφτηκε στὶς 19 Αὐγούστου τοῦ 404, στὴ Νίκαια τῆς Βιθυνίας, λίγο πρὶν ὁ ἱερὸς ἀποστολέας τῆς πάρει τὸ δρόμον γιὰ τὴν Κουκουσό.

ορμᾶν, ταῦτα διαπέμπομαι τὰ γράμματα πρὸς τὴν σὴν θεοσέβειαν, παρακαλῶν, ὅπερ αἰὶ παρακαλῶν οὐκ ἐπαυσάμην, κἂν χαλεπώτερος τοῦ νῦν κατέχοντος γένηται ὁ χειμῶν, κἂν μείζονα τὰ κύματα, μὴ 5 διαλιπεῖν τὰ σαυτοῦ πληροῦντα εἰς τὴν οἰκονομίαν, ἧς ἐξ ἀρχῆς ἤψω, λέγω δὴ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τὴν καθαίρεσιν, τῶν ἐκκλησιῶν τὰς οἰκοδομάς, τῶν ψυχῶν τὴν ἐπιμέλειαν, μηδὲ σε ὄπιον ποιεῖτω τῶν πραγμάτων ἢ δυσκολία. Οὐδὲ γὰρ κυβερνήτης τὸ πέλαγος ὀρῶν μαινόμενον καὶ διανιστάμενον ἀποστήσεται τῶν οἰάκων, ἀλλ' οὐδὲ 10 ἰατρὸς τὸν κάμνοντα βλέπων τῇ νόσῳ κρατούμενον ἀναχωρήσει τῆς θεραπείας, ἀλλὰ τότε μάλιστα ἕκαστος τούτων τῇ τέχνῃ χρήσεται.

Καὶ σὺ τοίνυν, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ εὐλαβέστατε, πολλῇ νῦν χρήσαι τῇ προθυμίᾳ, μηδὲ ὄπιον ποιεῖτω σε τὰ συμβαίνοντα· οὐ γὰρ ὑπὲρ ὧν ποιοῦσιν ἡμᾶς ἕτεροι κακῶν λόγον δώσομεν, ἀλλὰ καὶ 15 μισθὸν ληψόμεθα. Εἰ δὲ αὐτοὶ τὰ παρ' ἑαυτῶν μὴ εἰσενέγκαιμεν, ἀλλὰ ραθυμήσαιμεν, οὐδὲν εἰς τοῦτο ἡμῶν προστήσεται ὁ τῶν πραγμάτων θόρυβος· ἐπεὶ καὶ Παῦλος δεσμωτήριον οἰκῶν καὶ τῷ ξύλῳ προσδεδεμένος, τὰ αὐτοῦ ἐποίει, καὶ Ἰωνᾶς ἐν τῇ γαστρὶ τοῦ θαλαττίου θηρὸς φερόμενος, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες οἱ ἐν τῇ καμίνῳ δια- 20 τρίβοντες, καὶ οὐδένα τούτων τὰ ποικίλα δεσμωτήρια ταῦτα ραθυμότερον πεποίηκε.

Ταῦτ' οὖν ἐννοῶν, δέσποτά μου, καὶ Φοινίκης καὶ Ἀραβίας καὶ τῶν κατὰ τὴν Ἀνατολὴν μὴ παύση φροντίζων Ἐκκλησιῶν, εἰδὼς ὅτι πλείονα λήψη τὸν μισθόν, ὅσῳ, καὶ τοσούτων ὄντων τῶν κωλυ- 25 μάτων, τὰ παρ' αὐτοῦ εἰσφέρεις. Καὶ γράφειν δὲ ἡμῖν συνεχῶς μὴ κατόκνει, ἀλλὰ καὶ πυκνότατα. Ὡς γὰρ ἔγνωμεν νῦν, οὐκέτι εἰς Σεβάστειαν, ἀλλ' εἰς τὴν Κουκουσὸν ἐκελεύσθημεν ἀπελθεῖν, ὅπου σοὶ καὶ εὐκολώτερον ἐπιστέλλειν ἡμῖν. Γράφε τοίνυν ἡμῖν πόσαι ἐκκλη- σίαι ἐπ' ἔτος ὠκοδομήθησαν καὶ τίνες ἄνδρες ἅγιοι μετέστησαν εἰς 30 τὴν Φοινίκην, καὶ εἴ τις πλέον γέγονε προκοπή. Καὶ γὰρ ἀπὸ Νικαίας εὐρών τινα μονάζοντα ἐγκεκλεισμένον, ἔπεισα αὐτὸν ἐλθεῖν πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν καὶ ἀπελθεῖν εἰς Φοινίκην. Εἰ παραγέγονεν οὖν δηλώσαί μοι σπούδασον.

2. Πράξ. 16,24.

3. Ἰωνᾶ 2,3-10.

4. Δαν. 3,23.

5. Οἱ ἐνδείξεις αὐτὲς δείχνουν ὅτι ἡ ἐπιστολὴ γράφτηκε ἀπὸ τῆ Νίκαια.

ρήσουμε ἀπὸ τῆ Νίκαια, στέλνω τὰ γράμματα αὐτὰ πρὸς τὴ θεοσέβειά σου, παρακαλώντας γι' αὐτὸ πὺ δὲν ἔπαυσα πάντοτε νὰ παρακαλῶ, νὰ μὴ παραλείψεις νὰ ἐκπληρώνεις τὸ χρέος σου πρὸς τὴν ὑπηρεσία, τὴν ὁποία ἀπὸ παλιὰ ἔχεις ἀναλάβει, ἔστω καὶ ἂν ἐνσκήψει χειμῶνας βαρύτερος ἀπὸ αὐτὸν πὺ τῶρα ἐπικρατεῖ, ἔστω καὶ ἂν γίνουν μεγαλύτερα τὰ κύματα· ἐννοῶ τὴν καθαίρεση τῆς εἰδωλολατρίας, τὴν ἀνοικοδόμηση τῶν ἐκκλησιῶν, καὶ τὴ φροντίδα τῶν ψυχῶν· νὰ μὴ σὲ ἀποθαρρύνει ἡ δυσκολία τῆς καταστάσεως. Γιατὶ οὔτε ὁ κυβερνήτης, βλέποντας τὸ πέλαγος μανιασμένο καὶ φουρτουνιασμένο, θὰ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὸ τιμόνι. Ἄλλὰ οὔτε καὶ κανένας γιατρός, βλέποντες τὸν ἄρρωστο νὰ κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν ἀσθένεια, ἐγκαταλείπει τὴ θεραπεία, ἀλλὰ τότε ἀκριβῶς ὁ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς κάνει χρῆση τῆς τέχνης του.

Καὶ σὺ λοιπὸν, ἐντιμότητε καὶ εὐλαβέστατε δεσπότη μου, κάνε πολλὴ χρῆση τῆς προθυμίας σου, τίποτε νὰ μὴ σὲ ἀποθαρρύνει ἀπὸ ὅσα συμβαίνουν· γιατί ὄχι μόνο δὲ θὰ δώσουμε λόγο γιὰ τὰ κακὰ πὺ οἱ ἄλλοι μᾶς κάνουν, ἀλλὰ θὰ λάβουμε καὶ μισθό. Ἐὰν ὅμως ἐμεῖς οἱ ἴδιοι δὲ συνεισφέρουμε ὅ,τι μπορούμε καὶ δείξουμε ραθυμία, τότε σὲ τίποτε δὲ θὰ μᾶς ὠφελήσει ἡ ἀναταραχὴ τῆς καταστάσεως· γιατί καὶ ὁ Παῦλος, ἐνῶ βρισκόταν στὴν φυλακὴ καὶ ἦταν δεμένος στὸ ξύλο², ἔκανε τὰ δικά του, καὶ ὁ Ἰωνᾶς ἐνῶ περιφερόταν στὴν κοιλιὰ τοῦ θαλασσινοῦ θηρίου³, καὶ οἱ τρεῖς παῖδες ὅταν βρισκόνταν μέσα στὴν κάμινο⁴ κανέναν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ διάφορα αὐτὰ δεσμοτήρια δὲν τὸν ἔκανε πιὸ ράθυμο.

Σκεπτόμενος αὐτὰ λοιπὸν, δεσπότη μου, νὰ μὴ παύσεις νὰ φροντίζεις γιὰ τὶς Ἐκκλησίες τῆς Φοινίκης, τῆς Ἀραβίας καὶ ὅλης τῆς Ἀνατολῆς, γνωρίζοντας ὅτι θὰ ἔχεις μεγαλύτερο μισθὸ ἀπὸ ὅσα θὰ συνεισφέρεις ἐσὺ στὰ τόσα ἐμπόδια. Καὶ μὴ ἀδιαφορεῖς νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ πολὺ τακτικά. Ὅπως πληροφορήθηκα τώρα, διαταχθήκαμε νὰ ἀναχωρήσουμε ὄχι στὴ Σεβάστεια ἀλλὰ στὴν Κουκουσό⁵, ὅπου θὰ σοῦ εἶναι εὐκολότερο νὰ μοῦ γράφεις. Γράφε μου λοιπὸν πόσες ἐκκλησίες κτίσθηκαν κατ' ἔτος, ποιοὶ ἄγιοι ἄνδρες στὴ Φοινίκη πέθαναν, καὶ ἐὰν ἔγινε κάποια ἐπιπλέον πρόοδος. Γιατὶ στὴ Νίκαια βρῆκα ἓνα μοναχὸ φυλακισμένο καὶ τὸν ἔπεισα νὰ ἔρθει στὴν εὐλάβειά σου καὶ νὰ ἀναχωρήσει στὴ Φοινίκη. Φρόντισε λοιπὸν νὰ μὲ πληροφορήσεις ἐὰν ἦρθε.

Τοῦ Σαλαμῖνος ἔνεκεν χωρίου τοῦ κατὰ τὴν Κύπρον κειμένου,
 35 τοῦ ὑπὸ τῆς αἰρέσεως τῶν Μαρκιωνιστῶν πολιορκουμένου, ἡμην
 διειλεγμένος οἷς ἐχρῆν, καὶ κατωρθωκὸς τὸ πᾶν, ἀλλ' ἔφθην ἐκβλη-
 θείς. Εἰ τοίνυν μάθοις τὸν κύριόν μου Κυριακὸν τὸν ἐπίσκοπον ἐπὶ
 τῆς Κωνσταντινουπόλεως διατρίβειν, ἐπίστειλον αὐτῷ ταύτης ἔνε-
 κεν τῆς ὑποθέσεως, καὶ τὸ πᾶν ἀνύσαι δυνήσεται. Καὶ μάλιστα τοὺς
 40 πρὸς τὸν Θεὸν παρρησίαν ἔχοντας παρακάλει πολλῇ κεχρῆσθαι τῇ
 εὐχῇ, πολλῇ τῇ ἐκτενεῖα, ὥστε τὸ τῆς οἰκουμένης τοῦτο ναυάγιον
 παύσασθαι. Ἀφόρητα γὰρ καὶ τὴν Ἀσίαν κατέλαβε κακὰ καὶ ἐτέρας
 δὲ πόλεις καὶ Ἐκκλησίας, ἅπερ, ἵνα μὴ δοκῶ διενοχλεῖν, ἀφείς τὸ
 καθ' ἕκαστον λέγειν, ἐκεῖνο μόνον ἐρῶ, ὅτι εὐχῶν πολλῶν χρεῖα καὶ
 45 δεήσεων ἐκτενῶν.

ΣΚΒ'

ΚΑΣΤΩ, ΟΥΑΛΕΡΙΩ, ΔΙΟΦΑΝΤΩ, ΚΥΡΙΑΚΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΙΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Καὶ τὸ γράψαι καὶ προτέρους ἐπιπηδῆσαι τοῖς πρὸς ἡμᾶς γράμ-
 μασι καὶ τὸ γράμματα παρ' ἡμῶν αἰτῆσαι καὶ τὸ κελεῦσαι ὑπερβῆναι
 μέτρον ἐπιστολῆς, ἔδειξε τοὺς ἀκορέστους καὶ μανικοὺς ἡμῶν ἐρα-
 στάς. Τοῦτο τὴν ἐρημίαν, ἐν ἧ διατρίβομεν, οὐκ ἀφήσιν ἐρημίαν
 5 φαίνεσθαι· τοῦτο τὰς ποικίλας καὶ συνεχεῖς ἡμῶν περιστάσεις πα-
 ραμυθεῖται. Τί γὰρ ἀγάπης ἴσον; Οὐκ ἔστιν οὐδέν. Αὐτὴ καὶ ρίζα καὶ
 πηγὴ καὶ μήτηρ ἐστὶ τῶν ἀγαθῶν, ἀρετὴ πόνον οὐκ ἔχουσα, ἀρετὴ
 ἡδονῇ συγκεκληρωμένη καὶ πολλὴν φέρουσα τοῖς γνησίως αὐτὴν
 μετιοῦσι τὴν εὐφροσύνην.

10 Διὰ ταῦτα χάριν ὑμῖν ἴσμεν πολλήν, ὅτι οὕτω γνησίως διετηρή-
 σατε τὴν περὶ ἡμᾶς διάθεσιν· καὶ ἡμεῖς δὲ ὅπουπερ ἂν ὦμεν, κἂν
 πρὸς αὐτὰ τῆς οἰκουμένης ἀπενεχθῶμεν τὰ τέρματα, κἂν εἰς ἐρημό-
 τερον τούτου χωρίον, περιφέροντες ὑμᾶς ἅπιμεν, ἐγκολάψαντες
 ὑμᾶς τῇ διανοίᾳ καὶ τῷ συνειδότι ἐναποθέμενοι, καὶ οὔτε τῆς ὁδοῦ

6. Οἱ Μαρκιωνῖτες ἦταν ὁπαδοὶ τοῦ Μαρκίωνος, αἰρεσιάρχου τοῦ 2ου αἰώνα μ. Χ., ὁ ὁποῖος εἶχε συγκροτήσει διαρκικὸ θεολογικὸ σύστημα (ἀγαθὸς καὶ δίκαιος Θεός) καὶ ἰδιαίτερη Ἐκκλησία.

Γιὰ τὴ Σαλαμίνα, χωριὸ πού βρίσκεται στὴν Κύπρο καὶ πολιορκεῖται ἀπὸ τοὺς Μαρκιωνίτες⁶, βρισκόμεν σὲ συνομιλίες μὲ αὐτοὺς πού ἔπρεπε καὶ εἶχα κατορθώσει τὸ πᾶν, ἀλλὰ μὲ πρόλαβε ἡ ἔξορία. Ἐὰν λοιπὸν μάθεις ὅτι ὁ κύριός μου ἐπίκοπος Κυριακὸς μένει στὴν Κωνσταντινούπολη, γράψε του γιὰ τὴν ὑπόθεση αὐτὴ καὶ θὰ μπορέσει νὰ τὰ φέρει ὅλα εἰς πέρας. Ἰδιαίτερα ὅσους ἔχουν παρρησία πρὸς τὸ Θεὸ νὰ τοὺς παρακαλεῖς νὰ κάνουν πολλὴ χρῆση τῆς προσευχῆς καὶ μὲ πολλὴ ἐπιμονή, γιὰ νὰ σταματήσει τὸ ναυάγιο αὐτὸ πού βρῆκε τὴν οἰκουμένη. Γιατὶ καὶ τὴν Ἀσία τὴν κυρίεψαν ἀβάστακτα δεινά, ἀλλὰ καὶ ἄλλες πόλεις καὶ Ἐκκλησίες, τίς ὁποῖες, γιὰ νὰ μὴ σὲ ἐνοχλῶ, ἀποφεύγω νὰ τίς ἀναφέρω μία μία χωριστά, καὶ θὰ σοῦ πῶ τοῦτο μόνο, ὅτι εἶναι ἀνάγκη πολλῶν προσευχῶν καὶ ἀκατάπαυστων δεήσεων.

222

**ΣΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΤΗΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΣΤΟ,
ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ**

Καὶ τὸ ὅτι γράψατε καὶ ὅτι προλάβατε καὶ προηγηθήκατε μὲ τὰ πρὸς ἐμένα γράμματα καὶ τὸ ὅτι ζητήσατε γράμματα ἀπὸ μένα καὶ τὸ ὅτι παρακαλέσατε νὰ ὑπερβῶ τὸ μέτρο τῆς ἐπιστολῆς, ὅλα αὐτὰ ἔδειξαν ὅτι εἴσθε ἀκόρεστοι καὶ μανιακοὶ θαυμαστές μου. Αὐτὸ δὲν ἀφήνει τὴν ἔρημιά, στὴν ὁποία ζοῦμε, νὰ φαίνεται ἔρημιά· αὐτὸ ἀνακουφίζει τίς ποικίλες καὶ συνεχεῖς δοκιμασίες μου. Γιατὶ τί ὑπάρχει μεγαλύτερο ἀπὸ τὴν ἀγάπη; Δὲν ὑπάρχει τίποτε. Αὐτὴ εἶναι καὶ ρίζα καὶ πηγὴ καὶ μητέρα τῶν ἀγαθῶν, εἶναι ἀρετὴ πού δὲν ἔχει πόνον, ἀρετὴ συνταιριασμένη μὲ τὴν εὐχαρίστηση, ἡ ὁποία φέρνει σ' αὐτοὺς πού τὴν ἀσκοῦν μὲ εἰλικρίνεια μεγάλη εὐφροσύνη.

Γι' αὐτὸ σᾶς εὐχαριστῶ πολύ, γιὰ τὸ ὅτι διατηρήσατε τόσο γνήσια τὴν πρὸς ἐμένα διάθεσή σας· ὅμως καὶ ἐγώ, ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι, καὶ ἂν ἀκόμα μεταφερθῶ σ' αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἀκόμα καὶ σὲ πιὸ ἔρημο ἀπὸ αὐτὸ τὸ χωριό, θὰ μεταβῶ φέροντας μαζί μου καὶ σᾶς, ἔχοντάς σας χαραγμένους στὴ διάνοιά μου

15 τὸ μῆκος, οὔτε τοῦ χρόνου το πλῆθος, οὔτε ὁ τῶν περιστάσεων
 ὄχλος ραθυμοτέρους ἡμᾶς περὶ τὴν ἐμμέλειαν τὴν ὑμετέραν πεποίη-
 κεν, ἀλλ' ὡς χθὲς καὶ πρῶην ὑμῖν συγγενόμενοι, μᾶλλον δὲ ὡς ἀεὶ
 μεθ' ὑμῶν ὄντες, ὡσπερ οὖν καὶ ἐσμέν, οὕτως ὑμᾶς ὀρῶμεν καὶ
 φανταζόμεθα τοῖς τῆς ἀγάπης ὀφθαλμοῖς. Τοιοῦτον γὰρ τὸ φιλεῖν· οὐ
 20 διείργεται ὁδοῦ διαστήμασιν, οὐ μαραίνεται ἡμερῶν πλήθει, οὐ νι-
 κᾶται θλίψεων περιστάσει, ἀλλ' εἰς ὕψος αἴρεται διὰ παντός καὶ
 φλογὸς μιμεῖται δρόμον. Καὶ τοῦτο ἴστε μάλιστα πάντων, ἐπειδὴ καὶ
 φιλεῖν μάλιστα πάντων ἐπίστασθε, διὸ καὶ σφόδρα ὑμᾶς μακαρίζο-
 μεν. Εἰ γὰρ καὶ ἡμεῖς οἰκτροὶ καὶ εὐτελεῖς, ἀλλ' ὁ Θεὸς ἰκανὸς ὑμῖν
 25 δοῦναι τῆς ἀγάπης ταύτης μείζονα τὴν ἀνταμοιβὴν καὶ πολλῶ
 πλείονα· καὶ γὰρ ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἀεὶ νικᾷ ταῖς ἀντιδόσεσι
 τοὺς ἀγαθόν τι ποιοῦντας ἢ λέγοντας.

Ἐγὼ μὲν οὖν ἐβουλόμην καὶ αὐταῖς ὄψεσιν ὑμᾶς ἰδεῖν καὶ τῆς
 κατὰ πρόσωπον ἀπολαῦσαι συνουσίας καὶ ἐμφορηθῆναι καὶ τούτω
 30 τῷ τρόπῳ τῆς ἀγάπης ὑμῶν· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐκ ἔνι, οὐ δι' ὄκνον
 καὶ ραθυμίαν, ἀλλὰ διὰ τὸ τῇ ἀνάγκῃ τῆς ἐξορίας πεπεδηθῆναι, τὸν
 γοῦν δεύτερον ἡμᾶς μὴ ἀποστερήσητε πλοῦν, ἀλλὰ πέμπετε ἡμῖν νι-
 φάδας ἐπιστολῶν, τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς ὑμετέρας δηλούσας. Εἰ γὰρ
 τοιαῦτα δεξαίμεθα γράμματα συνεχῶς, πολλὴν καρπωσόμεθα τὴν
 35 παράκλησιν, καὶ ταῦτα ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρίβοντες.

Εἰδότες οὖν ἡλίκα ἡμῖν χαριεῖσθε καὶ ἐν ὄσῃ καταστήσετε
 ἡμᾶς εὐφροσύνη, μὴ φθονήσητε τῆς τοσαύτης ἡμῖν ἡδονῆς. Ὅμι-
 λοῦντες γὰρ ὑμῶν τοῖς γράμμασιν, αὐτοὺς ὑμᾶς ἡγησόμεθα ἐνταῦθα
 παρῆναι καὶ τρανοτέραν ἐντεῦθεν τῆς παρουσίας ὑμῶν ληψόμεθα
 40 τὴν φαντασίαν.

ΣΚΓ'

ΗΣΥΧΙΩ.

Ἐγὼ μὲν ἐπεθύμουν καὶ μῆ γράψας πρὸς τὴν σὴν ἐμμέλειαν

καὶ ἐναποτεθειμένους στὴ συνείδησή μου, καὶ οὔτε ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου, οὔτε ὁ πολὺς χρόνος, οὔτε τὸ πλῆθος τῶν δοκιμασιῶν μὲ ἔχουν κάνει πιὸ ράθυμο πρὸς τὴ χάρη σας, ἀλλὰ σὰν νὰ σᾶς συναναστρεφόμουν χθὲς καὶ προσφάτως, ἢ μᾶλλον σὰν νὰ ἤμουν πάντοτε μαζί σας, ὅπως βέβαια καὶ εἶμαι, ἔτσι σὰς βλέπω καὶ σᾶς φαντάζομαι μὲ τὰ μάτια τῆς ἀγάπης. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἀγάπη· δὲν παρεμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἀπόσταση τοῦ δρόμου, δὲν ἐξασθενίζει μὲ τὶς πολλές ἡμέρες, δὲν καταβάλλεται ἀπὸ τὶς θλίψεις τῶν δοκιμασιῶν, ἀλλὰ σηκῶνεται πάντοτε ψηλὰ καὶ μιμεῖται τὸ παράδειγμα τῆς φλόγας. Καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζετε καλύτερα ἀπὸ ὅλους, ἐπειδὴ γνωρίζετε καὶ νὰ ἀγαπᾶτε περισσότερο ἀπὸ ὅλους. Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς μακαρίζω πάρα πολύ. Ἄν καὶ βέβαια ἐγὼ εἶμαι ἐλεεινὸς καὶ ἀσήμαντος, ὅμως ὁ Θεὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ σᾶς δώσει ἀνταμοιβὴ μεγαλύτερη ἀπὸ τὴν ἀγάπη σας αὐτὴ καὶ πιὸ πλούσια· γιατί κατὰ πολὺ περισσότερο πάντοτε ξεπερνᾷ στὶς ἀνταποδόσεις ἐκείνους ποὺ κάνουν ἢ λένε κάτι τὸ καλό.

Ἐγὼ βέβαια ἤθελα νὰ σᾶς δῶ καὶ μὲ τὰ ἴδια μου τὰ μάτια καὶ νὰ χαρῶ τὴν προσωπικὴ συναναστροφή σας καὶ νὰ χορτάσω καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τὴν ἀγάπη σας· ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν, ὄχι ἀπὸ δειλία ἢ ὀκνηρία, ἀλλὰ ἐπειδὴ εἶμαι δέσμιος ἀπὸ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐξορίας μου, γι' αὐτὸ λοιπὸν μὴ μοῦ στερῆσετε τὸν δεῦτερο τρόπο ἐπικοινωνίας, στέλνοντάς μου πολλές ἐπιστολές, ποὺ νὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν ὑγεία σας. Γιατί, ἐὰν γινόταν νὰ παίρνω τέτοια γράμματα συνεχῶς, θὰ εἶχα μεγάλη παρηγοριά, ἔστω καὶ ἂν διαμένω σὲ ξένη χώρα.

Γνωρίζοντας λοιπὸν πόσο πολλὰ θὰ μοῦ χαρίσετε καὶ σὲ ποιά κατάσταση εὐφροσύνης θὰ μοῦ φέρετε, μὴ μὲ ζηλέψετε γιὰ τὴν τόση χαρὰ μου. Γιατί, ἐπικοινωνώντας μαζί σας μὲ τὰ γράμματα, θὰ νομίζω ὅτι σεῖς οἱ ἴδιοι εἴσθε ἐδῶ παρόντες καὶ ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἔχω μεγαλύτερη αἴσθηση τῆς παρουσίας σας.

πρότερος δέξασθαι ἐπιστολήν, τοῦτο γὰρ μάλιστα ἐραστοῦ σφοδρο-
 τάτου, οὐκ ἀνεμείναμεν δὲ ἡμεῖς τὰ σὰ γράμματα, ἀλλὰ πρότεροι τῶ
 γράφειν ἐπεπηδήσαμεν, τὸν θερμὸν ἔρωτα, ὃν περὶ τὴν σὴν ἐμμέ-
 5 λειαν ἔχομεν, κἂν τούτῳ δεικνύντες. Πλὴν ἀλλὰ καὶ τούτου σοι χά-
 ριν ἴσμεν· εὖ γὰρ οἶδ' ὅτι οὐκ ἐξ ὀλιγορίας, ἀλλ' ἐκ τοῦ σφόδρα με-
 τριάζειν, τοῦτο πέπονθας. Δείκνυε τοίνυν λοιπὸν μετὰ ἀδείας τὴν
 περὶ ἡμᾶς ἀγάπην, νιφάδας ἡμῖν πέμπων ἐπιστολῶν, δηλούσας τὰ
 περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς. Ἦν γὰρ τοιαῦτα δεξώμεθα γράμματα, κἂν
 10 πρὸς αὐτὰ τῆς οἴκουμένης ἀπενεχθῶμεν τὰ τέρματα, κἂν εἰς ἐρημό-
 τερον τούτου χωρίον, πολλὴν ἀπὸ τῆς ἀγάπης ὑμῶν καρπωσόμεθα
 τὴν παράκλησιν. Οὐδὲν γὰρ οὕτω ψυχὴν ἀνέχειν δύναται καὶ ἐν
 πολλῇ καθιστᾶν ἡδονῇ, ὡς τὸ φιλεῖν καὶ φιλεῖσθαι γνησίως. Καὶ
 τοῦτο οἶσθα μάλιστα πάντων αὐτός, ἐπειδὴ μάλιστα πάντων καὶ φι-
 15 λεῖν οἶσθα.

ΣΚΔ'

ΜΑΡΚΙΑΝΩ, ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ.

Τί τοῦτο; Οὕτως ἡμῶν ἐρῶντες (οὐδὲ γὰρ ἐκ τοσούτου καθη-
 μένους ὑμῶν διαστήματος ἔλαθεν ἡμᾶς ὁ ἔρωσ, διὰ τὸ σφοδρὸς εἶναι
 καὶ πεπυρωμένος), κατεδέξασθε σιγᾶν, καὶ οὐδὲ ἅπαξ ἡμῖν ἐπεστεί-
 λατε, ἀλλ' αἰνιγμα τὸ πρᾶγμα ἡμῖν πεποιήκατε; Οὐδὲ γὰρ ἀρκοῦσα
 5 πρόφασις, ἣν ἐγράψατε ἐπιστέλλοντες πρὸς τὸν κύριόν μου τὸν εὐ-
 λαβέστατον πρεσβύτερον Κωνσταντίον. Πλὴν ἀλλ' οὐδὲν ἀκριβολο-
 γοῦμαι. Ἄλλ' ἔστω τοῦτο οὕτως ἔχον καὶ κείσθω τῆς σιγῆς ταύτην
 εἶναι τὴν αἰτίαν· ἰδοὺ καὶ αὐτῇ ὑμῖν ἀνήρηται καὶ πρότεροι τοῖς πρὸς
 ὑμᾶς ἐπεπηδήσαμεν γράμμασι, χάριτάς τε ὑμῖν ὁμολογοῦντες τῆς
 10 γνησίας ἀγάπης, ἣν οὕτως ἀκμάζουσας περὶ ἡμᾶς διατηρεῖτε, καὶ
 παρακαλοῦντες, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, καὶ ἐπιστέλλειν ἡμῖν συνεχῶς.

Ἦτι μὲν γὰρ καὶ παραγενέσθαι ἐνταῦθα οὐκ ἂν ὠκνήσατε, εἰ
 μὴ τὰ εἰρημένα κωλύματα παρὰ τῆς κοσμιότητος ὑμῶν ἦν, οὐδὲν

πάρω πρῶτος ἐπιστολή σου, γιατί αὐτὸ πρὸ πάντων εἶναι δεῖγμα πάρα πολὺ σφοδροῦ ἐραστῆ· ὅμως δὲν περιμένα τὰ δικά σου γράμματα, ἀλλὰ πρῶτος ξεκίνησα νὰ γράφω, δείχνοντας καὶ μὲ τὸν τρόπο αὐτὸ τῆ θερμῆ ἀγάπη πού ἔχω γιὰ τὴ χάρη σου. Ὡστόσο καὶ γι' αὐτὸ σοῦ ἀναγνωρίζω χάρη· γιατί γνωρίζω καλά ὅτι δὲν τὸ ἔκανες ἀπὸ ὀλιγωρία, ἀλλὰ ἀπὸ μεγάλη μετριοφροσύνη. Δεῖχνε λοιπὸν ἐλεύθερα τὴν ἀγάπη σου γιὰ μένα, στέλνοντάς μου πλῆθος ἐπιστολῶν, πού νὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν υἰεία σου. Γιατί, ἂν παίρνω τέτοια γράμματα, καὶ ἂν ἀκόμα μεταφερθῶ σ' αὐτὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης, ἀκόμα καὶ σὲ πιὸ ἔρημο ἀπὸ τὸ χωριὸ αὐτό, θὰ ἔχω πολλή παρηγοριά ἀπὸ τὴν ἀγάπη σου. Γιατί τίποτε δὲν μπορεῖ νὰ κρατήσῃ τὴν ψυχὴ τόσο ψηλὰ καὶ νὰ τὴν φέρει σὲ κατάσταση πολλῆς εὐχαριστήσεως, ὅσο τὸ νὰ ἀγαπᾶ καὶ νὰ ἀγαπιέται εἰλικρινά. Καὶ αὐτὸ τὸ γνωρίζεις καλύτερα ἀπὸ ὅλους σὺ ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ ξέρεις καὶ νὰ ἀγαπᾶς περισσότερο ἀπὸ ὅλους.

224

ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ

Γιατί αὐτό; Ἐνῶ μὲ ἀγαπᾶτε τόσο πολὺ (γιατί, ἂν καὶ βρίσκομαι σὲ τόσο μεγάλη ἀπόσταση, δὲν μοῦ διέφυγε ἡ ἀγάπη σας, ἐπειδὴ εἶναι μεγάλη καὶ φλογερή), καταδεχθήκατε νὰ σιωπᾶτε καὶ δὲ μοῦ γράψατε οὔτε μιὰ φορά, ἀλλὰ μοῦ κάνατε τὸ πρᾶγμα αἰνιγματικό; Γιατί δὲν εἶναι ἱκανοποιητικὴ ἡ δικαιολογία πού γράψατε σὲ ἐπιστολή σας πρὸς τὸν κύριό μου, τὸν εὐλαβέστατο πρεσβύτερο Κωνσταντίο. Ὡστόσο δὲν ἀκριβολογῶ γιὰ τίποτε. Ἀλλὰ ἔστω ὅτι αὐτὸ ἔτσι ἔχει καὶ ἃς δεχθῶ ὅτι αὐτὴ εἶναι ἡ αἰτία τῆς σιωπῆς· νὰ ὅμως πού καὶ αὐτὴ ἡ δικαιολογία σας ἔχει ἀναιρεθεῖ καὶ πρῶτος ἐγὼ ἔσπευσα μὲ γράμματα πρὸς ἐσᾶς, ἐκφράζοντας τὶς εὐχαριστίες μου πρὸς ἐσᾶς γιὰ τὴ γνήσια ἀγάπη σας, τὴν ὁποία τόσο ἀκμαία διατηρεῖτε γιὰ μένα, καὶ παρακαλώντας σας ὅταν εἶναι δυνατὸν νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς.

Δὲν ἀμφιβάλλω βέβαια ὅτι δὲν θὰ διστάζατε νὰ ἔρθετε καὶ ἐδῶ, ἐὰν δὲν ὑπῆρχαν τὰ κωλύματα πού ἔχει ἀναφέρει ἡ κοσμιότη-

ἀμφιβάλλω· μᾶλλον δὲ ἀπὸ τῆς γνώμης καὶ παρεγένεσθε. Ἄλλ' 15 ἐπειδὴ τοῦτο ἔργω πληρῶσαι τέως οὐκ ἔνι, τὴν ἀπὸ τῶν γραμμάτων ἡμῖν παρέχετε παράκλησιν, τὰ περὶ τῆς ὑγείας ὑμῶν καὶ τοῦ οἴκου παντός εὐαγγελιζόμενοι. Εἰ γὰρ τοιαῦτα δεξαίμεθα συνεχῶς παρ' ὑμῶν γράμματα, κἂν ἐν χαλεπωτέρα ταύτης ἐρημία καθήμεθα, πολλὴν ἀπὸ τῶν ἐπιστολῶν ὑμῶν καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν.

ΣΚΕ'

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΩ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΩ.

Ἐθαύμασα πῶς οὕτω σφοδρὸς ἡμῶν ὦν ἐραστής καὶ πάντα ποιεῖν καὶ λέγειν ὑπὲρ ἡμῶν καὶ πάσχειν παρεσκευασμένος (οὐδὲ γὰρ ἡμᾶς ἔλαθεν· οὐδὲ γὰρ ἔνι γνησίως φιλοῦντα λαθεῖν), οὐδὲ ἄπαξ ἡμῖν ἐπέστειλας, καὶ ταῦτα πλησίον ἐλθοῦσιν ὑμῶν καὶ τοῦ τιμίου 5 μοι καὶ ἐνδοξοτάτου ἀδελφοῦ Λιβανίου ἐνταῦθα ἀφιγμένου. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐγκαλῶν, ἀλλ' ἀλγῶν λέγω. Ἐπειδὴ γὰρ σφόδρα διάκειμαι περὶ τὴν εὐλάβειαν ὑμῶν, δι' ἕτερον μὲν οὐδέν, ὅτι δέ σου τῆς ψυχῆς φροντίδα ποιεῖς μετὰ πάσης τῆς σπουδῆς καὶ λιμὴν εἶ κοινὸς τῶν ἐν ἀνάγκαις ὄντων, πενίαν λύων, χηρείαν διορθούμενος, ὄρφανίαν ἀνέ- 10 χων, κοινὸς πατὴρ ἀπάντων ὦν, τούτου χάριν σφόδρα σου ἐρῶν, καὶ γράμματα παρὰ τῆς σῆς εὐλαβείας δέχεσθαι ἐπιθυμῶ.

Δίδου δὴ ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν καὶ ἐμπλησον ἡμῶν τὴν ἐπιθυμίαν. Οὐ γὰρ τὴν τυχοῦσαν καρπωσόμεθα, ἀν τῆς ποθεινῆς σου καὶ ψυχῆς καὶ χειρὸς δεξώμεθα γράμματα, περὶ τῆς σῆς ἀπαγγέλλοντα 15 ὑγείας, καὶ τοῦ οἴκου σου παντός.

ΣΚΣ'

ΜΑΡΚΙΑΝΩ, ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΩ.

Ἐλύσατε ἡμῖν τὸ αἰνίγμα. Ὅτι γὰρ οὐκ ἤρκει εἰς ἀπολογίαὶν ἡ

1. Τὸ αἰνίγμα ἦταν γιὰ ποιό λόγο μέχρι τώρα κρατοῦσαν σιγή.

τά σας, καὶ μᾶλλον μὲ τῆ σκέψη σας ἔχετε κι ὅλας ἔρθει. Ἐπειδὴ ὁμως ἡ ἔμπρακτη πραγματοποίηση αὐτοῦ πρὸς τὸ παρὸν δὲν εἶναι δυνατὴ, δώστε μου τὴν παρηγοριὰ τῶν γραμμάτων, πληροφορώντας μου γιὰ τὴν υἰεΐα τῆ δική σας καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σας. Γιατί, ἂν δέχομαι ἀπὸ σᾶς τέτοια γράμματα συνεχῶς, καὶ ἂν ἀκόμα θὰ βρίσκομαι σὲ χειρότερη ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐρημιὰ, θὰ παίρνω μεγάλη παρηγοριὰ ἀπὸ τὶς ἐπιστολές σας.

225

ΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟ

Ἄπορησα πῶς, ἐνῶ εἶσαι τόσο σφοδρὸς θαυμαστής μου καὶ εἶσαι προετοιμασμένος νὰ κάνεις, νὰ πείς καὶ νὰ πάθεις τὰ πάντα γιὰ μένα (γιατὶ τίποτε δὲν μοῦ ξέφυγε· οὔτε ἄλλωστε εἶναι δυνατό νὰ μοῦ ξεφύγει ἀφοῦ σὲ ἀγαπῶ εἰλικρινά), δὲν μοῦ ἔγραψες οὔτε μιὰ φορά, τῆ στιγμῆ μάλιστα πού ἦρθαμε κοντὰ σας καὶ ὁ ἔντιμος καὶ ἐνδοξότατος ἀδελφός μου Λιβάνιος ἦρθε ἐδῶ. Καὶ τὰ λέω αὐτὰ ὄχι γιὰ νὰ σὲ κατηγορήσω, ἀλλὰ ἐπειδὴ πονῶ. Γιατί, ἐπειδὴ διάκειμαι πολὺ εὐνοϊκὰ πρὸς τὴν εὐλάβειά σου, ὄχι γιὰ τίποτε ἄλλο, ἀλλὰ γιὰ τὸ ὅτι φροντίζεις γιὰ τὴν ψυχὴ σου μὲ κάθε ζῆλο, καὶ εἶσαι λιμάνι γιὰ ὅλους πού βρίσκονται σὲ ἀνάγκες, καταργώντας τὴ φτώχεια, σωφρονίζοντας τὶς χῆρες, ἐνισχύοντας τὴν ὀρφάνια, ὄντας κοινὸς πατέρας ὅλων, γιὰ ὅλα αὐτὰ σὲ ἀγαπῶ πολὺ καὶ ἐπιθυμῶ νὰ δέχομαι γράμματα ἀπὸ τὴν εὐλάβειά σου.

Δίνε μου λοιπὸν αὐτὴ τὴ χάρη καὶ ἱκανοποίησε τὴν ἐπιθυμία μου. Γιατὶ δὲ θὰ παίρνω μικρὴ ἐνίσχυση, καθὼς ζοῦμε στὴν ἐρημιὰ, ἂν δέχομαι γράμματα ἀπὸ τὴν ποθητὴ σου ψυχὴ καὶ τὸ χέρι σου, πού νὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν υἰεΐα τῆ δική σου καὶ ὀλόκληρου τοῦ σπιτιοῦ σου.

226

ΣΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ

Μοῦ λύσατε τὸ αἰνιγμα³. Γιατί, τὸ ὅτι δὲν ἦταν ἀρκετὴ ὡς δι-

ἐγκειμένη τότε πρόφασις, αὐτοὶ νῦν ἐδήλωσατε, μὴ δεξάμενοι γράμματα, καὶ πρότεροι τῷ γράφειν ἐπιπηδήσαντες. Τοιαύτη γὰρ τῆς ἀγάπης ἢ φύσις· οὐκ ἀνέχεται σιγᾶν, ἀλλὰ, κἂν θρασύτητος μέλλῃ κρῖνεσθαι, τὸ αὐτῆς πληροῖ. Ἡμεῖς δὲ τοσοῦτον ἀπέχομεν τοῦ γράψασθαι ὑμᾶς διὰ τὸ προτέρους ἐπιστεῖλαι, ὅτι καὶ στεφανοῦμεν ὑπὲρ τούτου καὶ ἀνακηρύττομεν καὶ νῦν μάλιστα τοὺς γνησίους ἡμῶν ἔγνωμεν ἐραστάς, οὐκ ἀπὸ τοῦ γράψαι μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τοῦ προτέρους γράψαι. Ἰκανὸς δὲ ὁ Θεὸς καὶ τῆς ἀρρωστίας ὑμᾶς ἀπαλλάξαι καὶ πρὸς καθαρὰν ὑγείαν ἐπαναγαγεῖν καὶ δοῦναι εὐκολίαν πολλὴν καὶ τῆς κατ' ὄψιν ἡμῖν συνουσίας· ἰκανὴν μὲν καὶ νῦν καρπούμεθα παράκλησιν ἀπὸ γνησίας οὕτω ψυχῆς δεχόμενοι γράμματα· ἐπιθυμοῦμεν δὲ καὶ ἐκείνης τῆς συντυχίας, ἧς γένοιτο μετὰ πολλοῦ τοῦ τάχους ἡμᾶς ἀπολαῦσαι, ὥστε μεγίστην ἡμᾶς ἀγαγεῖν ἑορτήν.

ΣΚΖ'

ΚΑΡΤΕΡΙΑ.

Τί φῆς; Αἱ συνεχεῖς ἀρρωστίαι οὐ συνεχῶρησαν σοι παραγενέσθαι πρὸς ἡμᾶς; Καίτοι παραγέγονας καὶ μεθ' ἡμῶν εἶ καὶ ἀπὸ τῆς γνώμης σου τὸ πᾶν ἀπειλήφαμεν καὶ οὐδέν σοι ὑπὲρ τούτων ἀπολογίας δεῖ. Ἀρκεῖ γὰρ ἡ θερμὴ σου καὶ γνησία ἀγάπη, ἢ οὕτως ἀκμάζουσα διηνεκῶς, ἀντὶ πολλῆς εὐφροσύνης ἡμῖν γενέσθαι. Ἄλλ' ἐπειδὴ οὐκ εἰς τὴν τυχούσαν φροντίδα ἡμᾶς ἐνέβαλες, περὶ τῆς ἀρρωστίας εἰποῦσα τῆς σῆς, εἴ γε ταύτης ἀπαλλαγείης (ικανὸς γὰρ ὁ Θεὸς ἀπαλλάξαι σε καὶ πρὸς ὑγείαν καθαρὰν ἐπαναγαγεῖν), ἐξ αὐτῆς ἡμῖν δήλωσον, ὥστε ἡμᾶς ἀπαλλαγῆναι τῆς φροντίδος. Ὅπερ γὰρ αἰεὶ γράφων ἐδήλωσα, τοῦτο καὶ νῦν δηλῶ, ὅτι, ὅπουπερ ἂν ὦμεν, κἂν εἰς ἐρημότερον τούτου χωρίον ἀπενεχθῶμεν, σὲ καὶ τὰ σὰ μεριμνῶντες οὐ διαλιμπάνομεν. Τοιαῦτα ἡμῖν ἐνέχυρα τῆς θερμῆς καὶ γνησίας σου ἀγάπης ἐναπέθου, ἅπερ οὐδέποτε σβεσθῆναι δύναται, οὐδὲ καταμαρανθῆναι τῷ χρόνῳ, ἀλλὰ κἂν πλησίον σου ὦμαν τῆς

καιολογία ή πρόφαση που προβάλλατε τότε, τὸ ὁμολογήσατε τώρα οἱ ἴδιοι, ὅτι δηλαδή χωρίς νὰ πάρετε γράμματά μου, ξεκινήσατε πρῶτοι νὰ μοῦ γράψετε. Γιατὶ τέτοια εἶναι ἡ φύση τῆς ἀγάπης· δὲν ἀνέχεται νὰ σιωπᾷ καὶ κάνει τὸ χρέος της ἔστω καὶ ἂν πρόκειται νὰ κατηγορηθεῖ γιὰ θρασύτητα. Ἐγὼ ὅμως ὄχι μόνο δὲν σᾶς γράφω γιὰ νὰ σᾶς κατηγορήσω γιὰ τὸ ὅτι πρῶτοι σεῖς μοῦ στείλατε ἐπιστολή, ἀλλὰ καὶ σᾶς στεφανώνω γι' αὐτὸ καὶ σᾶς ἀνακηρύσσω καὶ τώρα μάλιστα γνώρισα τοὺς εἰλικρινεῖς φίλους μου, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ ὅτι μοῦ γράψατε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι μοῦ γράψατε πρῶτοι. Ὁ Θεὸς εἶναι ἰκανὸς καὶ ἀπὸ τὴν ἀρρώστια νὰ σᾶς ἀπαλλάξει καὶ νὰ σᾶς ἐπαναφέρει σὲ πλήρη ὑγεία καὶ νὰ σᾶς διευκολύνει πολὺ γιὰ νὰ μὲ συναντήσετε καὶ προσωπικᾶ. Καὶ βέβαια τώρα ἀρκετὴ παρηγοριὰ παίρνω δεχόμενος γράμματα ἀπὸ τόσο γνήσια ψυχὴ, ἐπιθυμῶ ὅμως καὶ ἐκεῖνη τὴ συνάντηση, τὴν ὁποία εὐχομαι πάρα πολὺ σύντομα νὰ τὴν ἀπολαύσουμε, γιὰ νὰ κάνουμε μεγάλη γιορτὴ.

227

ΣΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΑ

Τί λές; Οἱ συνεχεῖς ἀρρώστιες σου δὲν σοῦ ἐπέτρεψαν νὰ ἔρθεις σὲ μένα; Ἄν καὶ βέβαια ἦρθες καὶ βρίσκεσαι μαζί μας καὶ ἀπὸ τὴ σκέψη σου αὐτὴ ἀπόλαυσα τὸ πᾶν, καὶ δὲ σοῦ χρειάζεται καμμιά δικαιολογία γι' αὐτὰ. Γιατὶ ἀρκεῖ ἡ θερμὴ καὶ γνήσια ἀγάπη σου, πού τόσο ἀκμαία διατηρεῖται πάντοτε, νὰ μοῦ δώσει πολλὴ εὐφροσύνη. Ἐπειδὴ ὅμως μὲ ἔβαλες σὲ πολλὴ ἀγωνία, μιλώντας μου γιὰ τὴν ἀρρώστια σου, ὅταν μὲ τὸ καλὸ ἀπαλλαγεῖς ἀπὸ αὐτὴν (γιατὶ ὁ Θεὸς εἶναι ἰκανὸς νὰ σὲ ἀπαλλάξει καὶ νὰ σὲ ἐπαναφέρει σὲ πλήρη ὑγεία) νὰ μοῦ τὸ ἀναφέρεις, γιὰ νὰ ἀπαλλαγῶ ἀπὸ τὴν ἀγωνία. Γιατὶ ἐκεῖνο πού σοῦ εἶπα πάντοτε γράφοντάς σου, αὐτὸ καὶ τώρα σοῦ δηλώνω, ὅτι, ὅπου καὶ ἂν βρίσκομαι, ἀκόμα καὶ ἂν μεταφερθοῦμε σὲ πιο ἔρημο ἀπὸ τὸ χωριὸ αὐτό, δὲν παύω νὰ ἐνδιαφέρομαι γιὰ σένα καὶ ὅ,τι σὲ ἀφορᾷ. Μοῦ ἔχεις δώσει τόσες ἐγγυήσεις τῆς θερμῆς καὶ εἰλικρινοῦς ἀγάπης σου, πού δὲν μποροῦν ποτὲ νὰ σβησθοῦν οὔτε νὰ ἐξασθενήσουν μὲ τὸν καιρό· ἀλλὰ εἶμαι κο-

15 εὐγενείας, κἂν πόρρωθεν, αἰ διαφυλάττομεν τὴν αὐτὴν ἀγάπην, εἰ-
δότες τὸ γνήσιον καὶ εἰλικρινὲς τῆς διαθέσεώς σου, ἧς διαπαντὸς
ἀπελαύσαμεν τοῦ χρόνου.

ΣΚΗ'

ΘΕΟΔΩΡΩ, ΙΑΤΡΩ.

Αὐτὸς μὲν εἰς τὴν τῶν πραγμάτων ἀσχολίαν καταφεύγεις καὶ
ἀπολογία ἐντεῦθεν ὑφαίνεις τοῦ μὴ παραγενέσθαι, ἐγὼ δὲ οἶμαι οὐ-
δὲν τούτων σε δεῖσθαι τῶν λόγων. Καὶ γὰρ παραγέγονας καὶ τῶν
ἀφικομένων πρὸς ἡμᾶς οὐδὲν ἔλαττον ἔχεις κατὰ τὸν τῆς ἀγάπης
5 λόγον· ἀπὸ γὰρ τῆς γνώμης σε ἀνακηρύττοντες ὁμοίως ἐκείνοις, εἰς
τοὺς πρώτους σε τῶν φίλων γράφομεν, καὶ σοι χάριτας ἴσμεν, ὅτι
ὀλίγα συγγενόμενος ἡμῖν, τάχα δὲ οὐδ' ὀλίγα, τῶν πολλῶν ἡμῖν συν-
τραφέντων χρόνον οὐκ ἐλάττονα περὶ ἡμᾶς ἐπιδείκνυσαι ἔρωτα. Διὰ
ταῦτά σοι χάριτας ἴσμεν πολλὰς καὶ σὲ παρακαλοῦμεν συνεχῶς ἡμῖν
10 ἐπιστέλλειν. Ἐπιθυμοῦμεν γὰρ αὐτὸν παρόντα σε θεάσασθαι, ἀλλ'
ἵνα μὴ πολλοὺς ἀδικήσωμεν τοὺς καὶ τῶν χειρῶν τῶν σῶν καὶ τῆς
γλώττης δεομένους τῆς σῆς καὶ τοσοῦτον αὐτοῖς προσχώσωμεν λι-
μένα, οὐ τολμῶμεν ἐνταῦθά σε ἐλκύσαι. Ἄλλ' ἡνίκα ἂν ἐξῆ, παρα-
καλοῦμεν συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν καὶ τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς
15 εὐαγγελίζεσθαι. Οὕτω γάρ, καὶ πόρρωθεν ὄντες, πολλὴν καρπωσό-
μεθα τὴν παράκλησιν, ἂν τοιαύτας δεχώμεθα παρὰ τῆς σῆς ἐμμε-
λείας ἐπιστολάς.

ΣΚΘ'

ΣΕΥΗΡΑ.

Ἐγὼ μὲν σου τὴν εὐγένειαν εἶδον οὐδέποτε σωματικοῖς ὀφθαλ-
μοῖς, τοῖς δὲ τῆς ἀγάπης πάντων μάλιστα ἔθεασάμην· ἐπειδήπερ,
κἂν πολὺ τὸ μέσον ἢ τῶν διαστημάτων, ταύτην οὐδέποτε διείργει
τὴν θεωρίαν. Ὁ γὰρ κύριός μου ὁ ποθεινότατος Λιβάνιος ὑπογρά-

ντὰ στήν εὐγένειά σου, εἴτε μακριά, πάντοτε διατηρῶ τὴν ἴδια ἀγάπη, γνωρίζοντας τὴ γνησιότητα καὶ εἰλικρίνεια τῶν αἰσθημάτων σου, τὰ ὅποια δοκίμασα ὅλα τὰ χρόνια.

228

ΣΤΟ ΓΙΑΤΡΟ ΘΕΟΔΩΡΟ

Σὺ βέβαια προσφεύγεις στήν ἐνασχόλησή σου μὲ τὴν κατάσταση καὶ ἐξυφαίνεις ἀπὸ αὐτὸ δικαιολογία γιὰ τὸ ὅτι δὲν ἦρθες· ἐγὼ ὁμως νομίζω ὅτι δὲν χρειάζεσαι κανένα ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους. Γιατὶ στήν πραγματικότητα ἔχεις ἔρθει καὶ δὲν ἔχεις, ὡς πρὸς τὸν λόγο τῆς ἀγάπης, τίποτε λιγότερα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἦρθαν σὲ μένα. Γιατὶ ἀπὸ τῆς διάθεσής σε ἀνακηρῦσσω ὅμοια μὲ ἐκείνους, σε κατατάσσω μεταξὺ τῶν πρώτων φίλων μου, καὶ σε εὐγνωμονῶ γιὰ τὸ ὅτι, ἂν καὶ μὲ συναναστράφηκες λίγο, ἢ μᾶλλον οὔτε λίγο, δὲν ἔδειξες λιγότερη ἀγάπη ἀπὸ ἐκείνους ποὺ μὲ συναναστράφηκαν πολὺ χρόνο. Γι' αὐτὸ σ' εὐγνωμονῶ πολὺ καὶ σε παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς. Ἐπιθυμῶ βέβαια νὰ σε δῶ τὸν ἴδιο παρόντα· ἀλλὰ γιὰ νὰ μὴ ἀδικήσουμε πολλοὺς, ποὺ ἔχουν ἀνάγκη καὶ τῶν χεριῶν σου καὶ τῆς γλώσσας σου, ἐπιχωματώνοντας ἓνα τόσο μεγάλο γι' αὐτοὺς λιμάνι, δὲν τολμῶ νὰ σε τραβήξω ἐδῶ. Ὅμως, ὅταν εἶναι δυνατόν, παρακαλῶ νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς καὶ νὰ μὲ πληροφορεῖς τὰ εὐχάριστα τῆς ὑγείας σου. Γιατὶ ἔτσι, ἔστω καὶ ἂν βρίσκομαι μακριά, θὰ παίρνω μεγάλη παρηγοριά, ἂν δέχομαι τέτοιες ἐπιστολές ἀπὸ τὴ χάρη σου.

229

ΣΤΗ ΣΕΥΗΡΑ

Ἐγὼ βέβαια δὲν εἶδα ποτὲ τὴν εὐγένειά σου μὲ τὰ σωματικὰ μάτια μου, μὲ τὰ μάτια ὁμως τῆς ἀγάπης σε εἶδα περισσότερο ἀπὸ ὅλους· γιατί, καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι πολὺ τὸ διάστημα ποὺ παρεμβάλλεται ἀνάμεσά μας, οὐδέποτε ἐμποδίζει αὐτὴ τὴ θέα. Ἄλλωστε ὁ κύ-

5 φων ἡμῖν τὸν ζῆλον τῆς σῆς εὐγενείας, τὸν ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ τὴν σπουδὴν, σφόδρα ἡμᾶς ἀνεπτέρωσε. Διό, καὶ μηδέποτε σε ἐωρακότες, ἐπεπηδήσαμεν πρῶτοι τοῖς πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν γράμμασι, παρακαλοῦντες καὶ αὐτὴν ἡμῖν ἐπιστέλλειν ἡνίκα ἂν ἐξῆ.
 10 Εἰ γὰρ ἔλθοι παρὰ τῆς σῆς ἐμμελείας ἐπιστολὴ ἀπαγγέλλουσα ἡμῖν τὰ περὶ τῆς ὑγείας σου καὶ τοῦ οἴκου σου παντός, μεγίστην, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρίβοντες, ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα τὴν παράκλησιν. Ἀγάπης γὰρ ἴσον οὐδέν.

ΣΛ'

ΕΛΠΙΔΙΩ. ΕΠΙΣΚΟΠΩ.

Πολλὰς ἔχω χάριτας τῷ κυρίῳ μου τῷ ποθεινοτάτῳ Λιβανίῳ, ὅτι καὶ οἴκοθεν ἀνέστη καὶ ἐνταῦθα παρεγένετο καὶ πάλιν πρὸς τὴν σὴν εὐλάβειαν ἀφίκετο, καὶ τούτῳ μάλιστα χάριτας αὐτῷ οἶδα. Ἐμοὶ γὰρ πᾶσα σπουδὴ, τιμῆς σε καὶ θεραπείας ἀπολαβεῖν ἀπάσης
 5 παρὰ πάντων· οὐκ ἐπειδὴ αὐτῷ σοὶ τούτων δεῖ, ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦτο συμφέρει ταῖς Ἐκκλησίαις, ταῖς τε χειμαζομέναις, ταῖς τε ἀχειμάστοις. Ἀποδεχόμενος τοίνυν αὐτὸν τῆς εὐνοίας, δέσποτά μου τιμιώτατε καὶ θεοφιλέστατε, καὶ πάντα παρ' αὐτοῦ μαθὼν μετὰ ἀκριβείας, τὰ τε ἐν Ἀντιοχείᾳ καὶ τὰ ἡμέτερα (καὶ γὰρ καὶ ταῦτα ἐρεῖ,
 10 ὀλίγον μὲν ἡμῖν συγγενόμενος χρόνον, μαθὼν δὲ ὅπως διάγομεν), ἔκπεμψον αὐτὸν χαίροντα καὶ εὐφραινόμενον. Καὶ γὰρ καὶ τῆς θεοσεβείας ἐκκρέματαί τῆς σῆς καὶ ἡμῶν σφοδρός ἐστὶν ἐραστής.

Τὸν δεσπότην μου τὸν ποθεινότατον καὶ τιμιώτατον Ἀσυγκρίτιον τὸν πρεσβύτερον προσειπεῖν παρ' ἡμῶν παρακλήθητι μετὰ τῶν
 15 ποθεινοτάτων αὐτοῦ τέκνων, καὶ πάντα σου τὸν κληρὸν, ὃν ἐπαίδευσας ἐν βραχεῖ τὸν σὸν περὶ ἡμᾶς μιμεῖσθαι ἔρωτα. Οὐδὲ γὰρ τοῦτο ἡμᾶς ἔλαθεν, ὅσην περὶ ἡμᾶς ἐπιδείκνυνται ἀγάπην, καὶ πῶς πάντα καὶ παθεῖν καὶ ποιῆσαι τούτου ἕνεκεν παρεσκευασμένοι εἰσί. Τοῦτο δὲ ὄλον κατόρθωμα τῆς θεοσεβείας τῆς σῆς.

ριός μου, ὁ πολυπόθητος Λιβάνιος, περιγράφοντάς μου τὸ ζῆλο τῆς εὐγένειάς σου γιὰ τὴν ὀρθὴ πίστη καὶ τὴ διάθεση, πολὺ μὲ ἀναπτέρωσε. Γι' αὐτό, ἂν καὶ ποτὲ δὲ σὲ εἶδα, ἔσπευσα πρῶτος μὲ γράμματα πρὸς τὴν εὐλάβειά σου, παρακαλώντας καὶ αὐτὴν νὰ μοῦ γράφει, ὅταν εἶναι δυνατόν. Γιατί, ἐὰν ἔρθει ἀπὸ τὴ χάρη σου ἐπιστολὴ πού νὰ μὲ πληροφορεῖ γιὰ τὴν ὑγεία τῆ δική σου καὶ ὄλου τοῦ σπιτιοῦ σου, θὰ ἔχω, ἔστω κι ἂν ζῶ σὲ ξένη χῶρα, πολὺ μεγάλη παρηγοριὰ ἀπὸ αὐτό. Γιατί τίποτε δὲν εἶναι ἴσο μὲ τὴν ἀγάπη.

230

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ

Ὅφείλω πολλὴ εὐγνωμοσύνη στὸν κύριό μου, τὸ πολυπόθητο Λιβάνιο, διότι καὶ ἀπὸ τὸ σπίτι του ξεσηκώθηκε, καὶ ἐδῶ ἦρθε καὶ πάλι γύρισε πρὸς τὴν εὐλάβειά σου, πρᾶγμα γιὰ τὸ ὁποῖο ἰδιαίτερα τὸν εὐγνωμονῶ. Γιατί σὲ μένα ἀντανακλᾷ κάθε προσπάθεια νὰ ἀπολαμβάνεις κάθε τιμὴ καὶ περιποίηση ἀπὸ ὄλους· ὄχι ἐπειδὴ ἔχεις ἀνάγκη αὐτῶν, ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτὸ συμφέρει στὶς Ἐκκλησίες, καὶ τὶς δοκιμαζόμενες καὶ τὶς μὴ δοκιμαζόμενες. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸν δεχθεῖς μὲ καλωσύνη, ἐντιμότητα καὶ θεοφιλέστατε δεσπότη μου, καὶ ἀφοῦ μάθεις ἀπὸ αὐτὸν ὅλα μὲ ἀκρίβεια, καὶ τὰ τῆς Ἀντιόχειας καὶ τὰ δικά μας (γιατί κι αὐτὰ θὰ σοῦ τὰ πεῖ, ἂν καὶ μᾶς συναναστράφηκε γιὰ λίγο, ἀλλὰ ἔμαθε πῶς περνᾶμε), ἐξαπόστειλέ τον μὲ χαρὰ καὶ εὐφροσύνη. Γιατί καὶ ἀπὸ τὴ θεοσέβειά σου ἐξαρτᾶται, ἀλλὰ καὶ δικός μου ἔνθερμος ἐραστής εἶναι.

Τὸν πολυπόθητο καὶ ἐντιμότητα δεσπότη μου Ἀσυγκρίτιο, τὸν πρεσβύτερο, παρακαλῶ χαιρέτισέ τον ἀπὸ μένα, μαζί μὲ τὰ περιπόθητα παιδιὰ του, καθὼς καὶ ὄλο τὸν κλῆρο σου, τὸν ὁποῖο ἐκπαίδευσε, σὲ σύντομο χρονικὸ διάστημα, νὰ μιμεῖται τὴ δική σου ἀγάπη γιὰ μένα. Γιατί οὔτε αὐτὸ μοῦ διέφυγε, τὸ πόση δηλαδὴ ἀγάπη δείχνουν γιὰ μένα καὶ πόσο προετοιμασμένοι εἶναι ἐξαιτίας αὐτοῦ νὰ πάθουν καὶ νὰ κάνουν τὰ πάντα. Καὶ ὄλο αὐτὸ εἶναι κατόρθωμα τῆς θεοσέβειάς σου.

ΣΛΑ'

ΑΔΟΛΙΑ.

Πολλάκις μὲν ἐπεστάλκαμέν σου πρὸς τὴν εὐλάβειαν, ἀλλ' οὐκ ἀρκεῖ τοῦτο τὸ πολλάκις ἡμῖν, ἀλλ' ἐβουλόμεθα μὲν καθ' ἐκάστην ἡμέραν τοῦτο ποιεῖν. Οἴσθα γὰρ ὅπως διακείμεθα περὶ τὴν ἐμμέλειαν τὴν σὴν. Ἐπειδὴ δὲ τοῦτο οὐκ ἔνι, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, ἡμῖν αὐτοῖς τὰ μέγιστα χαριζόμενοι τὴν ὀφειλομένην ἀποπληροῦμεν πρόσρησιν, συνεχῶς καὶ διηνεκῶς βουλόμενοι μανθάνειν τὰ περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς καὶ τῆς εὐθυμίας.

Παρακαλῶ τοίνυν, εἰδυῖα ἡλίκα ἡμῖν χαρίζη ταῦτα ἐπιστέλλουσα, ἔργον ποιήσασθαι τοῦτο παρακλήθητι, τὸ συνεχῶς ἡμῖν ταῦτα ἐπιστέλλειν. Ἐπεὶ καὶ νῦν οὐχ ὡς ἔτυχεν ἡλγήσαμεν, ὅτι ἀνδρὸς πᾶσιν, ὡς εἶπεῖν, γνωρίμου καὶ ἡμῖν ἀγαπητοῦ, μέλλοντος ἐνταῦθα παραγενέσθαι, τοῦ κυρίου μου τοῦ τιμιωτάτου Λιβανίου, οὐκ ἐπέστειλας ἡμῖν, ἀγνοήσασα μὲν ἴσως· πλὴν ἀλλὰ καὶ δι' αὐτὸ τοῦτο ἀλγοῦμεν, ὅτι ἀγνοεῖς τοὺς ἐκεῖθεν πρὸς ἡμᾶς ἐρχομένους. Ἡμεῖς γὰρ οὐ παύομεθα περιεργαζόμενοι καὶ πολυπραγμονοῦντες τοὺς ἐντεῦθεν πρὸς ὑμᾶς παραγενομένους, ἡνίκα ἂν ἐξῆ, δι' ἐκείνων ἡμῖν τὴν ἐπιθυμίαν τὴν ἑαυτῶν πληροῦντες· αὕτη δὲ ἐστὶ τὸ συνεχῶς ἐπιστέλλειν πρὸς τὴν σὴν ἐμμέλειαν.

ΣΛΒ'

ΚΑΡΤΕΡΙΑ.

Εἰ σαφῶς ἤδεις ὄσπιν ἡμῖν δίδως χάριν, καὶ γράφουσα καὶ συνεχῶς γράφουσα καὶ τοῦ μέλιτός σου τῆς ἀγάπης ἀναχρωννύσα τὰ γράμματα, πάντα ἂν ἐποίησας, ὥστε δυνηθῆναι καθ' ἐκάστην ἡμέραν πέμπειν ἐπιστολὰς ἡμῖν. Οὐκέτι γὰρ Κουκουσὸν οἰκεῖν νομίζομεν, οὐδὲ ἐν ἐρημίᾳ διάγειν, τοσαύτην ἀπὸ τῶν γραμμάτων σου καὶ τῆς γνησίας ἀγάπης καρπούμενοι τὴν εὐφροσύνην. Τὸ δὲ μὴ μόνον ἐπιστολὰς πέμψαι, ἀλλὰ καὶ τὸν κύριόν μου τὸν ποθεινότατον ἀδελφὸν ἡμῶν Λιβάνιον πεῖσαι τε ἀναστῆναι ἐκεῖθεν καὶ τὴν ἀπο-

231

ΣΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ

Πολλές φορές βέβαια ἔγραψα στήν εὐλάβειά σου, ὅμως αὐτὸ τὸ «πολλές φορές» δὲν μοῦ εἶναι ἀρκετό· θὰ ἤθελα νὰ τὸ κάμνω κάθε μέρα. Γιατὶ γνωρίζεις τὰ αἰσθήματα ποὺ τρέφω πρὸς τὴ χάρη σου. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ δὲν εἶναι δυνατόν, ὅταν μπορῶ, χαρίζοντας σὲ μένα τὸν ἴδιο μεγάλη χαρά, σοῦ στέλνω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμό, θέλοντας συνεχῶς καὶ πάντοτε νὰ μαθαίνω γιὰ τὴν ὑγεία σου καὶ τὴν ψυχική σου διάθεση.

Παρακαλῶ λοιπόν, γνωρίζοντας πόσα μοῦ χαρίζεις γράφοντας αὐτά, νὰ τὸ κάνεις ἔργο αὐτό, τὸ νὰ μοῦ γράφεις δηλαδή γιὰ τὴν ὑγεία σου καὶ τὴν ψυχική σου διάθεση. Γιατὶ καὶ τώρα δὲν πόνεσα λίγο, ἐπειδὴ δὲν μοῦ ἔγραψες μὲ ἄνδρα πασίγνωστο, ὅπως θὰ μπορούσα νὰ πῶ, καὶ ἀγαπητὸ σὲ μένα, ὁ ὁποῖος ἐπρόκειτο νὰ ἔρθει ἐδῶ, τὸν ἐντιμότερο κύριό μου Λιβάνιο, ἴσως διότι τὸ ἀγνοοῦσες· ἀλλὰ καὶ γι' αὐτὸ πονῶ, διότι ἀγνοεῖς αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐκεῖ πρὸς ἐμᾶς. Ἐγὼ πάντως δὲν παύω νὰ ἐξετάζω μὲ προσοχή καὶ νὰ ἐρευνῶ μὲ ἀκρίβεια αὐτοὺς ποὺ ἔρχονται ἀπὸ ἐδῶ πρὸς ἐσᾶς, ὅταν εἶναι δυνατόν, καὶ μέσω αὐτῶν ἐκπληρώνω τὴν ἐπιθυμία μου, καὶ ἡ ἐπιθυμία μου αὐτὴ εἶναι, νὰ γράφω συνεχῶς πρὸς τὴ χάρη σου.

232

ΣΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΑ

Ἐὰν ἤξερες καλὰ πόση χαρὰ μοῦ δίνεις ὅταν καὶ γράφεις, καὶ γράφεις συνεχῶς καὶ χρωματίζεις τὰ γράμματα μὲ τὸ μέλι τῆς ἀγάπης σου, θὰ ἔκανες τὰ πάντα, γιὰ νὰ μπορεῖς κάθε μέρα νὰ μοῦ στέλνεις ἐπιστολές. Γιατὶ νομίζω ὅτι δὲν κατοικῶ πιά στήν Κουκουσό, οὔτε ὅτι ζῶ σὲ ἐρημιά, δοκιμάζοντας τόση γνήσια ἀγάπη καὶ εὐφροσύνη ἀπὸ τὰ γράμματά σου. Τὸ ὅτι ὄχι μόνο ἔστειλες ἐπιστολές, ἀλλὰ ἔπεις καὶ τὸν κύριό μου, τὸν περιπόθητο ἀδελφὸ μου Λιβάνιο, νὰ ξεσηκωθεί ἀπὸ ἐκεῖ καὶ νὰ ἀναλάβει αὐτὴ τὴν ἀπο-

δημίαν στείλασθαι ταύτην, πόσης διαθέσεώς ἐστι; πόσης κηδεμο-
10 νίας; Διὰ ταῦτα σκιρτῶμεν καὶ εὐφραινόμεθα. Ἀγάπης γὰρ γνη-
σίας ἴσον οὐδέν.

Καὶ αὐτὴ μὲν ἀξιοῖς τὴν αὐτὴν ἡμᾶς διασώζειν διάθεσιν, ἣν ἐξ
ἀρχῆς ἐπεδειξάμεθα περὶ τὴν σὴν ἐμμέλειαν, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἀνεχόμε-
θα ἐπὶ τοῦ μέτρου μένειν τούτου, ἀλλὰ καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν
15 προσθήκας ἐπιζητοῦμεν τῆς περὶ σὲ διαθέσεως, ἡμῖν αὐτοῖς τὰ μέγι-
στα χαριζόμενοι. Οὐ γὰρ διαλιμπάνομεν συνεχῶς παρ' ἑαυτοῖς στρέ-
φοντες τὸ εὐγενές σου τῆς ψυχῆς, τὸ ἄπλαστον, τὸ ἐλευθέριον, τὸ φι-
λικόν, τὸ γνήσιον, τὸ ἀνυπόκριτον, καὶ μεγίστην ἀπὸ τῆς μνήμης
τῶν λογισμῶν τούτων καρπούμεθα τὴν εὐφροσύνην. Διὸ παρακα-
20 λοῦμεν, θαρρήσασαν ἡμῶν τῇ ἀγάπῃ, μηδὲν ἀλγῆσαι ὑπὲρ τῶν ἀπο-
σταλέντων παρὰ τῆς σῆς τιμιότητος, ὅτι δὴ ταῦτα ἀνεπέμψαμεν. Τῇ
μὲν γὰρ διαθέσει καὶ ἐδεξάμεθα καὶ ἀπελαύσαμεν αὐτῶν, ἐπειδὴ δὲ
ἐν χρεῖα οὐ καθεστήκαμεν, ἐδηλώσαμεν αὐτὰ τηρεῖσθαι παρὰ τῇ σῇ
εὐγενείᾳ, κἂν ποτε καταστῶμεν ἐν χρεῖα, ὅψει μεθ' ὅσης παρρησίας
25 καὶ τοῦ θαρρεῖν γράψαιμεν, ὥστε ἡμῖν ἀποσταλῆναι, κἂν τούτῳ τὸ
σὸν φυλάσσοντες ρῆμα. Πρὸς γὰρ τῷ τέλει τῆς ἐπιστολῆς ἔφησ'·
'Δεῖξον ὅτι καταξιοῖ σου ἡ θεοσέβεια θαρρεῖν ἡμῖν καὶ τοῖς ἡμετέ-
ροις ὡς ἰδίοις κεχρηῆσθαι'. Εἰ τοίνυν οὕτω βούλει διακεῖσθαι ἡμᾶς,
ὥσπερ οὖν καὶ βούλει, καὶ τοῖς σοῖς ὡς ἰδίοις κεχρηῆσθαι, ἡνίκα ἂν
30 ἐπιστείλω, τότε πέμπε. Τοῦ γὰρ ἴδια αὐτὰ νομίζειν, τοῦτο μέγιστόν
ἐστι σημεῖον τό, ἡνίκα ἂν ἐγὼ βουληθῶ, τότε πέμπεσθαι, ἀλλὰ μὴ
τότε, ὅτε οὐ δέομαι. Δεῖξον τοίνυν κἂν τούτῳ τὴν γνησίαν σου φιλίαν
καὶ τὴν αἰδῶ τὴν περὶ ἡμᾶς; τῷ καὶ ἐν τούτῳ ἡμῶν ἀνασχέσθαι, καὶ
πέμψον ταχέως ἐπιστολὴν ἀπαγγέλλουσαν ἡμῖν ὡς οὐκ ἤλγησας.
35 Ἄν γὰρ μὴ τοῦτο ποιήσης, ἐν διηνεκεῖ φροντίδι καθιστᾶν ἡμᾶς μέλ-
λεις· οὐ γὰρ παυσόμεθα μεριμνῶντες, μὴ ποτε ἐλυπήσαμεν· πολὺ
γὰρ σου τῆς ἀγάπης ἀντεχόμεθα καὶ τοῦ ἀναπαύειν σου τὴν εὐγέ-
νειαν.

Ἐπεὶ οὖν ἰκανῶς ἀπελογησάμεθα, δῆλωσον ἡμῖν ὡς ἐδέξω τὴν
40 ἀπολογίαν ἡμῶν. Καὶ γὰρ ἔξεστί σου μαθεῖν τὴν ἐμμέλειαν, ὅτι πρὸς
μὲν ἄλλους τὸ αὐτὸ δὴ τοῦτο πεποιηκότας, καὶ σφόδρα γνησίους
ἡμῖν, οὐκ ἐδέησεν ἡμῖν ἀπολογίας, ἀλλ' ἤρκεσε τὸ διακρούσασθαι

δημία, πόσο μεγάλης διαθέσεως είναι δείγμα; πόσης φροντίδας; Γι' αυτό σκιρτῶ ἀπὸ χαρὰ καὶ εὐφραίνομαι. Γιατί τίποτε δὲν εἶναι ἰσάξιο μὲ τὴν ἀγάπη.

Καὶ σὺ βέβαια ἀξιῶνεις νὰ διατηρῶ ἐγὼ τὴν ἴδια διάθεση πού εἶχα δείξει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ γιὰ τὴ χάρη σου. Ἐγὼ ὅμως δὲν ἀνέχομαι νὰ μείνω στὸ μέτρο αὐτό, ἀλλὰ κάθε μέρα προσπαθῶ νὰ ἐπαυξήσω τὰ αἰσθήματά μου γιὰ σένα, δίνοντας σέ μένα τὸν ἴδιο μεγάλη χαρά. Γιατί δὲν παραλείπω νὰ σκέφτομαι μέσα μου τὴν εὐγένεια τῆς ψυχῆς σου, τὸ ἀπροσποίητο, τὴν ἐλευθερία, τὴ φιλικότητα, τὴ γνησιότητα, τὴν ἀνυποκρισία, καὶ δοκιμάζω πολὺ μεγάλη εὐφροσύνη ἀπὸ τὴν ἀνάμνηση αὐτῶν τῶν λογισμῶν. Γι' αὐτὸ παρακαλῶ, ἔχοντας ἐμπιστοσύνη στὴν ἀγάπη μου, νὰ μὴ πονέσεις πού σου ἔπέστρεψα αὐτὰ πού μοῦ ἔστειλε ἡ ἐντιμότητά σου¹. Γιατί ὡς πρὸς τὴ διάθεση τὰ δέχθηκα καὶ τὰ ἀπόλαυσα. Ὅμως, ἐπειδὴ δὲν τὰ ἔχω ἀνάγκη, εἶπα αὐτὰ νὰ διατηρηθοῦν ἀπὸ τὴν εὐγένειά σου. Καὶ ἂν ποτέ βρεθῶ σέ ἀνάγκη, θὰ δεῖς μὲ πόση παρρησία καὶ θάρρος θὰ γράψω νὰ μοῦ ἀποσταλοῦν, φυλάσσοντας καὶ σ' αὐτὸ τὰ δικά σου λόγια. Γιατί πρὸς τὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς εἶπες: 'Δεῖξε ὅτι καταδέχεται ἡ θεοσέβειά σου νὰ ἔχει ἐμπιστοσύνη σ' ἐμένα καὶ νὰ χρησιμοποιεῖ τὰ δικά μου ὡς δικά της'. Ἐάν λοιπὸν θέλεις ἔτσι νὰ αἰσθάνομαι, ὅπως καὶ πράγματι θέλεις, καὶ νὰ χρησιμοποιῶ τὰ δικά σου ὡς δικά μου, ὅταν σοῦ γράψω, τότε νὰ τὰ στείλεις. Γιατί τοῦ νὰ τὰ θεωρῶ αὐτὰ δικά μου, αὐτὸ εἶναι μεγαλύτερη ἀπόδειξη τό, ὅταν ἐγὼ θελήσω, τότε νὰ στέλνονται, καὶ ὄχι τότε, ὅταν δὲν ἔχω ἀνάγκη. Δεῖξε λοιπὸν καὶ στὸ θέμα αὐτὸ τὴ γνήσια φιλία σου καὶ τὸ σεβασμὸ σου γιὰ μένα, μὲ τὸ νὰ μὲ ἀνέχεσαι καὶ σ' αὐτό· καὶ στείλε γρήγορα ἐπιστολὴ ἀναφέροντάς μου ὅτι δὲν πόνεσες. Γιατί, ἂν δὲν τὸ κάνεις αὐτό, θὰ μὲ βάλεις σὲ διαρκῆ ἀγωνία· γιατί δὲ θὰ παύσω νὰ ἀγωνιῶ, μήπως ποτέ σὲ λύπησα, καθόσον ἐνδιαφέρομαι πολὺ γιὰ τὴν ἀγάπη σου καὶ θέλω νὰ ξεκουράζω τὴν εὐγένειά σου.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἀπολογήθηκα ἱκανοποιητικά, πληροφόρησέ μου ὅτι δέχθηκες τὴ δικαιολογία μου. Καὶ πρέπει νὰ μάθει ἡ χάρη σου, ὅτι πρὸς ἄλλους πού ἔκαναν ἀκριβῶς τὸ ἴδιο καὶ ἦταν πάρα πολὺ γνήσιοι φίλοι μου, δὲ χρειάστηκε νὰ δικαιολογηθῶ, ἀλλὰ ἦταν ἀρ-

1. Ἐπιστροφὴ ἐνισχύσεως πού τοῦ ἔστειλε ἡ Καρτερία. Βλ. καὶ τὶς Ἐπιστολὰς 50, 51 καὶ 61.

τὰ πεμφθέντα· ἐπὶ δὲ τῆς σῆς τιμιότητος καὶ ἀπολογούμεθα καὶ παρακαλοῦμεν μηδὲν ἀλγῆσαι, καὶ οὐ πρότερον ἀποστησόμεθα συνε-
 45 χῶς ταῦτα λέγοντες, ἕως ἂν ἡμῖν δηλοποιήσης, ὅτι οὐκ ἤλγησας.
 Ἐὰν γὰρ τοιούτων ἐπιτύχωμεν γραμμάτων, διπλασίονα καὶ τριπλα-
 σίονα καὶ πολλαπλασίονα τῶν ἀποσταλέντων ἡγούμεθα δεδέχθαι.
 Ἰκανὸν γὰρ μάλιστα τοῦτο δεῖξαι καὶ τὴν αἰδῶ καὶ τὴν τιμὴν, ἣν
 ἔχεις πρὸς ἡμᾶς.

ΣΛΓ'

ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Ἔδει μὲν τὴν ὑμετέραν εὐλάβειαν μὴ τοῖς ῥήμασι τῶν εἰρηκό-
 των παρατρέπεσθαι τὴν διάνοιαν, ἀλλ' ἐν τῷ πλήθει τοῦ ψεύδους
 μετὰ πολλῆς τῆς σκέψεως ἀνιχνεύεσθαι τὴν ἀλήθειαν. Εἰ γὰρ ἅπαν-
 τα τὰ θρυλλούμενα ἀλήθειαν ὑπολάβοις, κινδυνεύσειαν ἂν ἅπαντες,
 5 εἰ δὲ κρίσει καὶ νόμοις ἀνιχνεύεται τὰ λανθάνοντα, κριτήριον ἂν
 ἔγωγε παρ' ὑμῶν ἐπεζήτησα, εἰ μὴ τις ἕτερα αὐθις ὄπλα συκοφαν-
 τίας μοι ἐπιπνεύσει. Δέδοικα γάρ, δέδοικα λοιπὸν τὰς σκιὰς καὶ τὰ
 φαντάσματα, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐδικαιώσατε οὕτως. Οἱ φίλοι τὴν φιλίαν
 ἠρνήσαντο, οἱ πλησίον ὄντες πόρρωθεν ἔστησαν καὶ πόρρωθεν ὄν-
 10 τες τὰ βέλη τῆς συκοφαντίας ἀποτοξεύουσιν. Ἐν μέσῳ δὲ τοῦ λιμέ-
 νος ὄντα με νανάγιον ὑπομεῖναι ἐποίησατε. Ἄλλ', εἰ καὶ τῆς πόλεως
 ἐκβάλλομαι καὶ τῆς Ἐκκλησίας ἀπείργομαι, πείθομαι πρὸς πᾶσαν
 ἀποδύσασθαι τιμωρίαν. Κέκριται γάρ μοι φιλοσοφεῖν καὶ φέρειν
 γενναίως τὰ δυσχερῆ. Οἶδα γάρ, οἶδα σαφῶς τὴν ἐρημίαν εὐτονω-
 15 τέραν εἶναι τῆς πόλεως καὶ τὰ θηρία τοῦ ἀγροῦ τῶν φίλων ἡμε-
 ρώτερα.

Ἐρρωσο.

1. Τὰ λόγια αὐτὰ τοῦ ι. Χρυσοστόμου φέρνουν στὸ νοῦ μας τοὺς στίχους τοῦ βασιλιᾶ Δαβὶδ, ὁ ὁποῖος σὲ ὄρες θλίψεως ἔγραφε· «οἱ φίλοι μου καὶ οἱ πλησίον μου

κετὸ νὰ ἀποκρούσω αὐτὰ ποὺ μοῦ ἔστειλαν· ἐνῶ στὴν ἐντιμότητά σου καὶ δικαιολογοῦμαι καὶ παρακαλῶ νὰ μὴ πονέσεις, καὶ δὲ θὰ σταματήσω νὰ ἐπαναλαμβάνω συνεχῶς αὐτά, μέχρι νὰ μὲ βεβαιώσεις ὅτι δὲν πόνεσες. Ἄν λοιπὸν ἔχω τὴν τύχη νὰ πάρω τέτοια γράμματα, θὰ νομίζω ὅτι πῆρα διπλάσια καὶ τριπλάσια καὶ πολλαπλάσια ἀπὸ αὐτὰ ποὺ μοῦ στάλθηκαν. Γιατὶ αὐτὸ πρὸ πάντων εἶναι ἱκανὸ νὰ δείξει καὶ τὸ σεβασμὸ καὶ τὴν ἐκτίμηση ποὺ ἔχεις γιὰ μένα.

233

ΣΤΟΝ ΠΑΤΡΙΑΡΧΗ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ

Ἔπρεπε ἡ εὐλάβειά σου νὰ μὴ ἀλλάζει γνώμη μὲ τὰ λόγια αὐτῶν ποὺ τὰ διέδωσαν, ἀλλὰ μέσα ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ψευδῶν μὲ πολλὴ περίσκεψη νὰ ἀνιχνεύει τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ, ἂν ἐκλάβεις ὅλα ὅσα διαδίδονται ὡς ἀλήθεια, θὰ μπορούσαν νὰ κινδυνεύσουν ὅλοι· ἐνῶ ἐγὼ θὰ ζητοῦσα ἀπὸ σένα ὡς κριτήριον νὰ ἐρευνῶνται ὅσα ὑπολανθάνουν μὲ δικαιοκρισία καὶ νόμους, ἐκτὸς ἐὰν κανεὶς καὶ ἄλλα πάλι ὄπλα συκοφαντίας ἐκτοξεύσει ἐναντίον μου. Γιατὶ φοβᾶμαι, φοβᾶμαι τίς σκιές καὶ τὰ φαντάσματα, ἐπειδὴ σὺ ὁ ἴδιος τὰ ἐπέτρεψες. Οἱ φίλοι ἀρνήθηκαν τὴ φιλία μου, ὅσοι ἦταν κοντά μου, στέκονται τώρα ἀπὸ μακριά¹, καὶ ἐνῶ βρίσκονται μακριά, ἐκτοξεύουν τὰ βέλη τῆς συκοφαντίας. Καὶ ἐνῶ βρίσκομαι στὴ μέση τοῦ λιμανιοῦ, μὲ κάνατε νὰ ὑποστῶ ναυάγιο. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἐκδιωχθῶ ἀπὸ τὴν πόλη καὶ ἀπομακρυνθῶ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, συμφωνῶ νὰ ὑποστῶ κάθε εἶδους τιμωρία. Γιατὶ ἔκρινα ὅτι εἶναι προτιμότερο νὰ ἀντιμετωπίζω μὲ φιλοσοφικὴ διάθεση καὶ νὰ ὑπομένω γενναῖα τίς δυσκολίες. Γιατὶ γνωρίζω, γνωρίζω καλά, ὅτι ἡ ἐρημιὰ παρέχει ζωὴν πρὸ πολὺ ἀπὸ τὴν πόλη, καὶ τὰ θηρία τῆς ὑπαίθρου εἶναι πρὸ ἡμέρα ἀπὸ τοὺς φίλους.

Εἶθε νὰ ὑγιαίνεις

ἐξ ἐναντίας μου ἤγγισαν καὶ ἔστησαν καὶ οἱ ἐγγιστά μου ἀπὸ μακρόθεν ἔστησαν» (Ψαλμ. 37,12).

ΣΛΔ'

ΒΡΙΣΩΝΙ

Ἐβδομήκοντα σχεδὸν ἡμέρας ἀναλώσαντες κατὰ τὴν ὁδόν, ὅθεν λογίζεσθαι ἔξεστι τῇ θαυμσιότητί σου, ὅσα τε καὶ ἡλίκα πεπόνθαμεν κακά, φόβῳ τε ἰσαυρικῶ πολιορκούμενοι πολλαχοῦ καὶ πυρροτοῖς ἀφορήτοις παλαίοντες, ὅψέ ποτε ἀπηντήσαμεν εἰς τὴν Κουκουσόν, τὸ πάσης τῆς οἰκουμένης ἐρημότατον χωρίον. Καὶ ταῦτα λέγω οὐκ ἀξιῶν ἐνοχλῆσαι τίνα, ὥστε ἡμᾶς μεταστῆσαι ἐντεῦθεν (τὸ γὰρ χαλεπώτατον διηνύσαμεν, τῆς ὁδοῦ τὴν ταλαιπωρίαν), ἀλλ' ὑμᾶς χάριν αἰτῶ, τὸ συνεχῶς ἡμῖν ἐπιστέλλειν, μηδέ, ἐπειδὴ πορρωτέρῳ μετωκίσθημεν ὑμῶν καὶ ταύτης ἡμᾶς ἀποστερῆσαι τῆς παραμυθίας. Ἴστε γὰρ ὅση παράκλησις ἡμῖν γίνεται, εἰ καὶ τὰ ἡμέτερα ἐν θλίψει καὶ περιστάσει, ὅταν ἀκούωμεν τὰ περὶ τῆς υἰείας ὑμῶν τῶν ἀγαπώντων ἡμᾶς, ὅτι ἐν εὐθυμίᾳ καὶ υἰείᾳ ἐστὲ καὶ ἀδείᾳ πολλῇ.

Ἴν' οὖν ἐντεῦθεν πολλῆς ἀπολαύωμεν τῆς εὐφροσύνης, γράφε ταῦτα συνεχῶς ἡμῖν. Οὐ γὰρ ὡς ἔτυχεν ἡμᾶς ἀνακτῆση, ἀλλὰ πολλῆς ἡμᾶς παρασκευάσεις ἀπολαῦσαι τῆς παραμυθίας· καὶ γὰρ οὐκ ἀγνοεῖς, ὅπως χαίρομεν τοῖς σοῖς ἀγαθοῖς.

ΣΛΕ'

ΠΟΡΦΥΡΙΩ, ΕΠΙΣΚΟΠΩ, ΡΩΣΟΥ

Οἶδά σου τῆς ἀγάπης τὸ στερρόν, τὸ ἀπερίτρεπτον, τὸ ἀκλινές, καὶ ὡς οὐδεμία πραγμάτων δυσκολία αὐτὴν προσαλεῦσαι δύναται ἄν· τοῦτο διὰ τῶν ἔργων ἔδειξας. Διὰ τοῦτο καὶ ἡμεῖς, καίτοι ἐν ἀρρωστίᾳ καθεστῶτες καὶ εἰς τὸ πάσης τῆς καθ' ἡμᾶς οἰκουμένης ἐρημότατον χωρίον ἀπενεχθέντες, τὴν Κουκουσόν, καὶ ὑπὸ τῆς τῶν Ἰσαύρων ἐφόδου πολιορκούμενοι καὶ ἐν πολλαῖς ὄντες περιστάσεσι, καὶ γράφομεν καὶ τὴν ὀφειλομένην ἀποδίδομεν πρόσρησιν τῇ εὐλαβείᾳ τῇ σῆ, τῷ σώματι μὲν διεστηκότες, τῇ ψυχῇ δὲ συνδεδεμένοι, καὶ μεγίστην ἐντεῦθεν καρπούμεθα τὴν παράκλησιν. Εἰ γὰρ καὶ

234

ΣΤΟΝ ΒΡΙΣΩΝΑ

Ἄφοῦ καταναλώσαμε σχεδὸν ἑβδομήντα μέρες στὸ δρόμο, κατὰ τὴ διάρκεια τῶν ὁποίων μπορεῖ ἢ θαυμασιότητά σου νὰ ὑπολογίσει, πόσα καὶ πόσο μεγάλα δεινὰ ὑποστήκαμε, πολιορκούμενοι σὲ πολλὰ μέρη ἀπὸ τὸ φόβο τῶν Ἰσαύρων καὶ παλεύοντας μὲ ἀνυπόφορο πυρετό, ἐπὶ τέλους φθάσαμε στὴν Κουκουσό, τὸ πιὸ ἔρημο χωριὸ τῆς οἰκουμένης. Καὶ τὰ λέω αὐτά, ὄχι ζητώντας νὰ ἐνοχλήσεις κάποιον γιὰ νὰ μὲ μεταθέσει ἀπὸ ἐδῶ (γιατὶ τὸ πιὸ δύσκολο, δηλαδή τὴν ταλαιπωρία τοῦ δρόμου, τὸ διανύσαμε), ἀλλὰ ζητώντας ἀπὸ σένα μιὰ χάρη, νὰ μοῦ γράφεις συνεχῶς, καὶ νὰ μὴ μοῦ στέρησεις κι αὐτὴ τὴν παρηγοριά, ἐπειδὴ ἐγκαταστάθηκα μακριά σας. Γιατὶ γνωρίζεις πόσο παρηγοριὰ δέχομαι, ἂν καὶ τὰ δικά μου εἶναι θλιβερά καὶ ἐμπερίστατα, ὅταν ἀκούω γιὰ ἀνθρώπους, ὅπως ἐσύ, ποὺ μὲ ἀγαπᾶτε, ὅτι εἴσθε ὑγιεῖς καὶ βρίσκεσθε σὲ ψυχικὴ ἡρεμία καὶ ὑγεία καὶ πολλὴ ἀσφάλεια.

Γιὰ νὰ χαίρομαι λοιπὸν πολὺ ἀπὸ αὐτά, γράφε τά μου συνεχῶς. Καθόσον δὲν θὰ μὲ ἐνισχύσεις λίγο, ἀλλὰ θὰ μᾶς κάνεις νὰ αἰσθανθῶ μεγάλη ἀνακούφιση· γιατί δὲν ἀγνοεῖς πόσο χαίρομαι μὲ τὰ δικά σου καλά.

235

ΣΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΡΩΣΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟ

Γνωρίζω τῆς ἀγάπῃ σου τὴ σταθερότητα, τὸ ἀμετάβλητο, τὸ ἀμετακίνητο, καὶ ὅτι καμμιά δυσκολία τῶν περιστάσεων δὲν θὰ μοροῦσε νὰ τὴν κλονίσει· αὐτὸ τὸ ἔδειξες μὲ τὰ ἔργα σου. Γι' αὐτὸ καὶ ἐγώ, ἂν καὶ εἶμαι ἄρρωστος καὶ ἔχω μεταφερθεῖ στὸ πιὸ ἔρημο χωριὸ τῆς οἰκουμένης, τὴν Κουκουσό, καὶ πολιορκούμεσθε ἀπὸ τὴν ἔφοδο τῶν Ἰσαύρων, καὶ περνῶ πολλὰς δοκιμασίες, ὅμως καὶ γράφω καὶ ἀποδίδω τὸν ὀφειλόμενο χαιρετισμὸ στὴν εὐλάβειά σου, μὲ τὴν ὁποία βέβαια εἶμαι σωματικὰ χωρισμένος, ψυχικὰ ὅμως συνδεδεμένος καὶ παίρνω ἀπὸ αὐτὸ μεγάλη παρηγοριά. Ἄν καὶ εἶναι

10 πολλή τῆς ἐντεῦθεν διατριβῆς ἢ δυσκολία, ἀλλ' ἐν τοῦτο μέγιστον ἐντεῦθεν καρπούμεθα, τὸ ἐκ γειτόνων ὑμῖν εἶναι καὶ συνεχῶς δύνασθαι, ὀλίγου τοῦ μέσου τῆς ὁδοῦ ταύτης ὄντος, καὶ ἐπιστέλλειν πρὸς τὴν ὑμετέραν εὐλάβειαν καὶ δέχεσθαι παρ' ὑμῶν γράμματα. Καὶ γὰρ ταύτης ἀπολαύοντες τῆς ἐορτῆς (ἐορτὴν γὰρ ἐγὼ τοῦτο τίθεμαι καὶ
15 πανήγυριν καὶ πολλῆς ἡδονῆς ὑπόθεσιν), οὐδὲ μικρὰν αἴσθησιν τῆς ἐρημίας καὶ τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας ληψόμεθα.

ΣΑΣ'

ΚΑΡΤΕΡΙΩ. ΗΓΕΜΟΝΙ

Ἐρημότατον μὲν χωρίον μεθ' ὑπερβολῆς ἢ Κουκουσός· πλὴν ἀλλ' οὐχ οὕτως ἡμᾶς τῇ ἐρημίᾳ λυπεῖ, ὡς εὐφραίνει τῇ ἡσυχίᾳ καὶ τῷ μηδαμόθεν ἡμῖν πράγματα παρέχειν. Διό, καθάπερ εἰς λιμένα τινὰ τὴν ἐρημίαν ταύτην ἀπηντηκότες, οὕτω καθήμεθα ἀπὸ τῶν
5 κατὰ τὴν ὁδὸν κακῶν ἀναπνέοντες καὶ τῇ ἡσυχίᾳ ταύτῃ τῆς ἀρρωστίας καὶ τῶν ἄλλων κακῶν, ὧν ὑπεμείναμεν, τὰ λείψανα διορθοῦντες. Καὶ ταῦτα εἰρήκαμεν πρὸς τὴν σὴν λαμπρότητα, ἐπειδὴ σφόδρα ἴσμεν χαίροντά σε τῇ ἀνέσει τῇ ἡμετέρᾳ, ἐπεὶ καὶ ἂν αὐτόθι πεποίηκας οὐδέποτε ἐπιλαθέσθαι δυνάμεθα, τοὺς προπετεῖς ἐκεί-
10 νους καὶ ἀλογίστους ἀναστέλλων θορύβους, καὶ πάντα ποιῶν, ὥστε ἡμᾶς ἐν ἀδείᾳ καταστήσαι καὶ τὰ σαντοῦ πληρῶν. Καὶ ταῦτα πρὸς ἀπαντας ὅπουπερ ἂν ἀφικώμεθα ἀνακηρύττομεν, πολλὰς σοι χάριτας εἰδότες, δέσποτά μου θαυμασιώτατε, τῆς τοσαύτης κηδεμονίας.

Ἴνα δὲ μὴ μόνον ἐκ τοῦ φιλεῖσθαι παρὰ σοῦ, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν
15 γραμμάτων ἀπολαύειν τῶν σῶν περὶ τῆς ὑγείας τῆς σῆς σημαινόντων πολλὴν καρπωσώμεθα τὴν εὐφροσύνην, δίδου ταύτην ἡμῖν τὴν χάριν. Οὐ γὰρ τὴν τυχοῦσαν δεξόμεθα, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ γῆ διατρίβοντες, παράκλησιν, εἰ τοιαῦτα γράμματα δεξαίμεθα παρὰ τῆς θαυμασιότητός σου.

μεγάλη ἢ δυσκολία τῆς ζωῆς ἐδῶ, ὅμως ἓνα πρᾶγμα πολὺ μεγάλο ἀπὸ αὐτὸ κερδίζω, τὸ ὅτι εἶμαι γείτονάς σου καὶ μπορῶ, ἐπειδὴ ἡ ἀπόσταση τοῦ δρόμου εἶναι μικρὴ, καὶ νὰ γράφω στὴν εὐλάβειά σου καὶ νὰ δέχομαι γράμματα ἀπὸ σένα. Ἔτσι, ἀπολαμβάνοντας αὐτὴ τὴ γιορτὴ (γιατὶ ἐγὼ αὐτὸ τὸ θεωρῶ γιορτὴ καὶ πανηγύρι καὶ ὑπόθεση μεγάλης χαρᾶς), δὲν θὰ ἔχω οὔτε τὴν παραμικρὴ αἴσθησι τῆς ἐρημιᾶς, τοῦ φόβου καὶ τῆς ἀγωνίας.

236

ΣΤΟΝ ΗΓΕΜΟΝΑ ΚΑΡΤΕΡΙΟ

Ἡ Κουκουσὸς εἶναι βέβαια χωριὸ ὑπερβολικὰ ἔρημο, ὥστόσο δὲν μὲ στενοχωρεῖ τόσο πολὺ μὲ τὴν ἐρημιὰ του, ὅσο μὲ εὐχαριστεῖ μὲ τὴν ἠσυχία καὶ μὲ τὸ ὅτι δὲν μοῦ δημιουργεῖ προβλήματα. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ βρῆκα τὴν ἐρημιὰ αὐτῆ σὰν κάποιο λιμάνι, διαμένω ἐδῶ ἀναπνέοντας ἀπὸ τὰ δεινὰ ποὺ συναντήσαμε στὸ δρόμο, καὶ ἐπανορθώνοντας στὴν ἠσυχία αὐτῆ τὰ κατάλοιπα τῆς ἀρρώστιας καὶ τῶν ἄλλων κακῶν ποὺ ὑπέμεινα. Καὶ αὐτὰ τὰ εἶπα πρὸς τὴ λαμπρότητά σου, ἐπειδὴ γνωρίζω καλὰ ὅτι χαίρεσαι μὲ τὴν ἄνεση τῆ δικῆ μου καὶ ἐπειδὴ ποτὲ δὲν μπορῶ νὰ λησμονήσω τὰ ὅσα ἔκανες ἐκεῖ, σταματώντας τοὺς αὐθάδεις ἐκείνους καὶ ἀσυλλόγιστους θορύβους καὶ κάνοντας τὰ πάντα γιὰ νὰ μὲ καταστήσεις ἀσφαλῆ, κάνοντας ὅ,τι ἐξαρτῶταν ἀπὸ σένα. Ὅλα αὐτὰ ὅπου πηγαίνω τὰ διακηρύσσω σὲ ὄλους, ἐκφράζοντας πολλὴ εὐγνωμοσύνη, θαυμασιώτατε δεσπότη μου, γιὰ τὴν τόση φροντίδα.

Ὅμως γιὰ νὰ αἰσθάνομαι μεγάλη χαρά, ὄχι μόνο ἀπὸ τὸ ὅτι ἀγαπιέμαι ἀπὸ σένα, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὰ γράμματά σου ποὺ θὰ μὲ πληροφοροῦν γιὰ τὴν ὑγεία σου, κάνε μου καὶ αὐτὴ τὴ χάρη. Γιατί, ἂν καὶ ζῶ σὲ ξένη χώρα, δὲν θὰ δέχομαι μικρὴ παρηγοριά, ἐὰν συμβαίνει νὰ παίρνω τέτοια γράμματα ἀπὸ τὴ θαυμασιότητά σου.

ΡΑΖ'

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΜΗΤΕΡΑ

Τοῦτο μήτηρ φιλόστοργος καὶ φιλόπαις, τό, ἡνίκα ἂν δέῃ τι τῶν δεόντων, παραινεῖν τῷ παιδί καὶ ἐλαύνειν αὐτὸν οἴκοθεν καὶ πρῶως φέρειν τὸν χωρισμὸν καὶ χάριτας αὐτῷ πολλὰς εἰδέναί τῆς ἀποδημίας. Κατέλυσας αὐτὴν τῆς φύσεως τὴν τυραννίδα, κελεύσασα ἡμᾶς 5 ἔρημον ἀνταλλάξασθαι πόλεως καὶ φόβον ἰσαυρικὸν ἀδείας καὶ τὸν χωρισμὸν ἡμῶν τῆς συνουσίας τῆς μεθ' ὑμῶν, ὥστε μηδὲν ἀναγκασθῆναι ποιῆσαι τῶν μὴ προσηκόντων. Διὰ ταῦτά σοι πολλὰς χάριτας ἴσμεν, οὐχ ὅτι ἔτεκες ἀλλ' ὅτι οὕτως ἀνέθρεψας, κὰν τούτῳ γινομένη μήτηρ οἶαν γίνεσθαι χρή. Ὡς αἶ γε τῷ πάθει καταμαλακίζόμεναι καὶ πρὸ τοῦ συμφέροντος τῶν παιδῶν τὴν παρουσίαν αὐτῶν ἐπιζητοῦσαι, οὐ μητέρες ἀλλὰ παιδοκτόνοι δικαίως ἂν κληθεῖεν.

Ἄλλ' ὥσπερ ἐνταῦθα ἀνδρεία γέγονας καὶ σιδήρου στερροτέρα, ἀφατον παρὰ τοῦ φιλανθρώπου Θεοῦ διὰ τῆς γνώμης ταύτης προποθεμένη σοι τὸν μισθόν, οὕτω παρακαλοῦμεν καὶ σοῦ δεόμεθα καὶ 15 ἐν τοῖς ἄλλοις ἀπασὶ τὴν αὐτὴν ἐπιδείξασθαι φιλοσοφίαν καὶ εἰδέναί ὅτι μία ἐστὶ συμφορὰ, ἁμαρτία μόνον, τὰ δὲ ἄλλα πάντα μῦθος, δυναστεῖαι καὶ δόξαι καὶ τιμαὶ αἱ παρὰ ἀνθρώπων. Καὶ ἡ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἄγουσα ὁδός, αὕτη μάλιστα ἢ διὰ τῶν θλίψεων ἐστὶ. «Διὰ γὰρ πολλῶν θλίψεων δεῖ ἡμᾶς εἰσελθεῖν», φησὶν, «εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ 20 Θεοῦ». Καὶ πάντες δὲ οἱ ἅγιοι, οἳ τε ἐν τῇ Παλαιᾷ, οἳ τε ἐν τῇ Καινῇ, ταύτην ὠδευσαν τὴν ὁδόν, ἐπιβουλεύομενοι συνεχῶς, ἐλαυνόμενοι, φυγάδες καὶ μετανάσται γινόμενοι, ἀπόλιδες, ἄοικοι, θανάτους ἀώρων ὑπομένοντες, καὶ παρ' ὧν μάλιστα οὐδαμῶς ἐχρῆν. Τί γὰρ ὀδυνηρότερον, εἶπέ μοι, ἢ χαλεπώτερον τοῦ παρὰ δεξιᾶς ἀδελφικῆς κα- 25 τενεχθῆναι καὶ ἄωρον καὶ βίαιον ὑπομεῖναι τελευτήν, μετὰ στεφάνους καὶ εὐδοκίμησιν τοσαύτην; Τί δε ὀδυνηρότερον, καὶ μόνον καὶ

1. Πράξ. 14,22.

2. Βλ. Γεν. 4,2-8.

237

**ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ
ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ**

Αὐτὸ θὰ πεῖ μητέρα γεμάτη στοργή και ἀγάπη γιὰ τὰ παιδιὰ της, τὸ νὰ παροτρύνει τὸ παιδί της, ὅταν πρόκειται γιὰ κάτι πού πρέπει νὰ γίνει, και νὰ τὸ ἀπομακρύνει ἀπὸ τὸ σπίτι και νὰ ὑπομένει ἥρεμα τὸν ἀποχωρισμὸ και νὰ τὸ εὐγνωμονεῖ γιὰ τὴν ἀποδημία του. Κατάργησες ἀκόμα και τῆς φύσεως τοὺς νόμους, παροτρύνοντάς με νὰ ἀνταλλάξω τὴν πόλη μὲ ἔρημο, τὴν ἀσφάλεια μὲ τὸν φόβο τῶν Ἰσαύρων, και τὴ συναναστροφή μαζί σας μὲ τὸ χωρισμὸ μας, ὥστε νὰ μὴ χρειασθεῖ νὰ κάνω τίποτε ἀπὸ ὅσα δὲν πρέπει. Γι' αὐτὸ σ' εὐγνωμονῶ πολὺ, ὄχι γιὰτὶ μὲ γέννησες, ἀλλὰ γιὰτὶ μὲ ἀνάθρεψες ἔτσι και ἀποδείχθηκες και σ' αὐτὸ μητέρα τέτοια πού ἔπρεπε νὰ εἶσαι. Γιὰτὶ ἐκεῖνες πού, ἀποχαυνωμένες ἀπὸ τὸ πάθος, ἐπιζητοῦν, πρὶν ἀπὸ τὸ συμφέρον τῶν παιδιῶν, τὴν παρουσία τους, θὰ μπορούσαν δίκαια νὰ ὀνομασθοῦν ὄχι μητέρες, ἀλλὰ φόνισσες τῶν παιδιῶν τους.

Ἄλλὰ ὅπως στὸ θέμα αὐτὸ ἀποδείχθηκες ἀνδρεία και πιὸ ἄκαμπτη και ἀπὸ σίδηρο, ἐξασφαλίζοντας ἀπερίγραπτο γιὰ σένα μισθὸ ἀπὸ τὸν φιλόανθρωπο Θεὸ γιὰ τὴ στάση σου αὐτή, ἔτσι σὲ παρακαλῶ και σὲ ἱκετεύω νὰ δείξεις και στὰ ἄλλα ὅλα τὴν ἴδια φιλοσοφικότητα, και νὰ ξέρεις ὅτι μία εἶναι ἡ συμφορὰ, μόνο ἡ ἀμαρτία, ἐνῶ ὅλα τὰ ἄλλα εἶναι παραμύθι, οἱ ἐξουσίες και οἱ δόξες και οἱ τιμὲς τῶν ἀνθρώπων. Και ὁ δρόμος πού ὀδηγεῖ πρὸς τὸν οὐρανὸ εἶναι κατεξοχὴν ὁ δρόμος τῶν θλίψεων. Γιὰτὶ λέει, «πρέπει νὰ περάσουμε ἀπὸ πολλὲς θλίψεις, γιὰ νὰ μποῦμε στὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ»¹. Ἄλλὰ και ὅλοι οἱ ἅγιοι και τῆς Παλαιᾶς και τῆς Καινῆς Διαθήκης, αὐτὸ τὸ δρόμο βάδισαν, συκοφαντούμενοι συνεχῶς, διωκόμενοι, γινόμενοι πρόσφυγες και μετανάστες, ἐξόριστοι, χωρὶς σπίτι, ὑφιστάμενοι πρόωρους θανάτους και μάλιστα ἀπὸ ἐκείνους πού δὲν ἔπρεπε καθόλου. Γιὰτὶ, πές μου, τί εἶναι πιὸ ὀδυνηρὸ ἢ πιὸ τρομερὸ ἀπὸ τὸ νὰ χτυπηθεῖς ἀπὸ δεξιὸ ἀδελφικὸ χέρι και νὰ ὑποστεῖς πρόωρο και βίαιο θάνατο, ὕστερα ἀπὸ τόσα στεφάνια και ἐπιτυχίες²; Ἦ τί εἶναι

ἐν ἐσχάτῳ δοθέντα γῆρα κελευσθῆναι σφάττεσθαι ὑπὸ πατρικῆς
 χειρὸς καὶ τὸν γεννησάμενον διάκονον γενέσθαι τῆς τοιαύτης σφα-
 γῆς; Μὴ γάρ μοι τοῦτο λέγε, ὅτι μετὰ ταῦτα ἀπέλαβεν αὐτὸν ὑγιῆ καὶ
 30 σῶον. Οὐδὲν γὰρ τούτων εἰδὼς ὁ δίκαιος ἐκεῖνος, ἀλλ' ὅτι πάντως
 αὐτὸν ἀναιρήσει, οὕτω καὶ ἀνήγαγεν εἰς τὸ ὄρος καὶ τὸ θυσιαστήριον
 ὠκοδόμησε καὶ τὰ ξύλα ἐπέθηκε καὶ τὴν μάχαιραν ἤρπασε καὶ τὸ
 ξίφος διήλασε· καὶ γὰρ καὶ διήλασε, τό γε εἰς τὴν αὐτοῦ γνώμην
 ἦκον· διὸ καὶ πανταχοῦ τῆς οἴκουμένης ᾄδεται. Ἐὰν δε τὸν ἔκγονον
 35 εἶπω τὸν ἐκεῖνου, καὶ αὐτὸν ὄψει ὑπὸ ἀδελφικῆς βασκανίας πάλιν
 φυγάδα καὶ ἄπολιν γενόμενον καὶ δοῦλον καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ θητεύοντα
 καὶ τὸν περὶ τῶν ἐσχάτων δεδοικότα φόβον. Ἐὰν δε τὸν Ἰωσήφ τὸν
 πραθέντα, τὸν δουλεύσαντα, τὸν δεθέντα ἔτη τοσαῦτα, τὸν μυρία πα-
 θόντα δεινά· ἂν δε τὸν Μωϋσέα καὶ τοσαῦτα παρὰ τῶν Ἰουδαίων
 40 παθόντα κακά· τὰ γὰρ τῶν ἀποστόλων οὐδὲ παραστήσαι ἐνὶ τῷ
 λόγῳ.

Ταῦτ' οὖν ἅπαντα συναγαγοῦσα καὶ λογιζομένη τῆς ὑπομονῆς
 τὸν μισθὸν, θυσίαν ἀνένευκε τῷ Θεῷ, τὸ γενναίως ἐνεγκεῖν τὰ συμ-
 πίπτοντα καὶ διὰ παντὸς αὐτὸν δοξάζειν. Ἐπεὶ καὶ ὁ Ἰωβ ἀπὸ τῶν
 45 τοιούτων ἐστεφανώθη ρημάτων. Ἀνάμενε δὴ καὶ τὴν ἐπὶ τὸ
 χρηστότερον μεταβολήν, καὶ μὴ διαλίπης τὸν Θεὸν ὑπὲρ τούτου πα-
 ρακαλοῦσα, καὶ γράψαι ἡμῖν σπούδασον, ὅτι γέγονέ τι πλεον ἀπὸ
 τῶν ἡμετέρων γραμμάτων εἰς εὐθυμίας σοι λόγον, εἴ γε μὴ βούλει
 θολοῦν ἡμῶν τὴν εὐφροσύνην. Ἡμεῖς γὰρ ἐνταῦθα πολλῆς ἀπολαύο-
 50 μεν ἡδονῆς, ἐντρυφῶντες τῇ συνουσίᾳ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου καὶ
 τῇ ἡσυχίᾳ τοῦ χωρίου τούτου καὶ τῇ πολλῇ ἀπραγμοσύνη. Καὶ γὰρ ὁ
 τῶν Ἰσαύρων πέπαιται φόβος, τοῦ χειμῶνος αὐτοῦς συνελαύνοντος
 εἰς τὴν αὐτῶν. Μὴ δὴ τοσαύτην θολώσης ἡμῖν ἡδονήν. Εἰ γὰρ ἔλθοι
 γράμματα παρὰ τῆς σῆς τιμιότητος δηλοῦντα ἡμῖν, ὅτι ὡς σοι πρέ-
 55 πον ἐστὶ καὶ ἀξίως τῆς ὑψηλῆς σου γνώμης τὰ συμπίπτοντα φέρεις,
 καὶ ἐντεῦθεν πολλὴν καρπωσόμεθα εὐθυμίας προσθήκην. Οὐχ ὡς
 ἔτυχε γὰρ ἡμᾶς ἀνεκτέησατο ἡ ἐπωφελῆς συνουσία τοῦ ἁγιωτάτου

3. Βλ. Γεν. 22,1-13.

4. Ἐννοεῖ τὸν Ἰακώβ, ὁ ὁποῖος, ἀποφεύγοντας τὴν ὀργὴν τοῦ ἀδελφοῦ του Ἠσαῦ, αὐτοεξορίσθηκε πηγαίνοντας στὸ θεῖο του Λάβαν. (Γεν. 27,41-31,55).

πιό ὀδυνηρὸ ἀπὸ τὸ νὰ διαταχθεῖ νὰ σφάζει μὲ τὸ πατρικὸ του χέρι τὸ μοναδικὸ παιδί του, ποὺ τοῦ δόθηκε σὲ βαθεῖα γηρατειά, καὶ μάλιστα νὰ βοηθήσει στὴ σφαγὴ αὐτὴ καὶ τὸ ἴδιο τὸ παιδί³; Μὴ μοῦ πεῖς βέβαια ὅτι ὕστερα ἀπ' ὅλα αὐτὰ τὸ ἀπόλαυσε ὑγιὲς καὶ ἀβλαβές. Γιατὶ ὁ δίκαιος ἐκεῖνος, μὴ γνωρίζοντας τίποτε ἀπὸ αὐτά, παρὰ μόνο ὅτι ὀπωσδῆποτε θὰ τὸ φονεύσει, τὸ ὀδήγησε στὸ βουνό, ἔκτισε τὸ θυσιαστήριο, ἔβαλε ἐπάνω του τὰ ξύλα, ἄρπαξε τὸ μαχαίρι καὶ διαπέρασε τὸ ξίφος· γιατί στὴν πραγματικότητα τὸ διαπέρασε, ὡς πρὸς τὸ μέρος τῆς διαθέσεώς του· γι' αὐτὸ καὶ παντοῦ στὴν οἰκουμένη ἐξυμνεῖται. Ἄν πάλι ἀναφέρω τὸν ἐγγονὸ ἐκείνου, θὰ δεῖς ὅτι καὶ αὐτός, ἀπὸ ἀδελφικὸ φθόνον, ἔγινε φυγὰς καὶ ἐξόριστος καὶ δοῦλος, ἐργαζόταν σὲ ξένη χώρα καὶ ἀντιμετώπιζε τὸν κίνδυνον τοῦ θανάτου⁴. Ἄν ἀναφέρω τὸν Ἰωσήφ ποὺ πουλήθηκε καὶ ἔγινε δοῦλος καὶ φυλακίσθηκε τόσα χρόνια καὶ ἔπαθε μύρια δεινά· ἂν ἀναφέρω τὸν Μωϋσῆ, ποὺ τόσα δεινὰ τράβηξε ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· γιατί τῶν ἀποστόλων τὰ παθήματα δὲν εἶναι κἂν δυνατὸ νὰ τὰ παραστήσω μὲ τὰ λόγια.

Ἄφοῦ λοιπὸν συγκεντρώσεις ὅλα αὐτὰ, ἀναλογιζόμενη τὴν ἀνταμοιβὴ τῆς ὑπομονῆς, πρόσφερε θυσία στὸ Θεὸ τὸ νὰ ὑπομείνεις γενναῖα ὅσα συμβαίνουν καὶ νὰ τὸν δοξάζεις πάντοτε. Γιατὶ καὶ ὁ Ἰῶβ ἀπὸ αὐτὰ τὰ λόγια δοξάσθηκε⁵. Περίμενε ὅμως καὶ τὴ μεταβολὴ τῆς καταστάσεως πρὸς τὸ καλύτερο, καὶ μὴ παραλείπεις νὰ παρακαλεῖς γι' αὐτὸ τὸ Θεό, καὶ φρόντισε νὰ μοῦ γράψεις ὅτι βελτιώθηκε κατὰ τι ἢ ψυχικὴ σου διάθεση ἀπὸ τὰ γράμματά μου, ἂν βέβαια δὲ θέλεις νὰ θολώσεις τὴ χαρὰ μου. Ἐγὼ ἐδῶ πάντως δοκιμάζω μεγάλη εὐχαρίστηση, ἀπολαμβάνοντας τὴ συναναστροφὴ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου, τὴν ἡσυχία τοῦ χωριοῦ αὐτοῦ καὶ τὴ μεγάλη ἡρεμία. Γιατὶ καὶ ὁ φόβος τῶν Ἰσαύρων ἔπαυσε, ἀφοῦ ὁ χειμῶνας τοὺς πῆρε μαζί του στὴ χώρα τους. Μὴ μοῦ θολώσεις λοιπὸν τὴν τόση εὐχαρίστηση. Γιατί, ἂν ἔρθουν γράμματα ἀπὸ τὴν ἐντιμότητά σου, ποὺ νὰ μοῦ ἀναφέρουν ὅτι, ὅπως πρέπει σὲ σένα καὶ ἀντάξια πρὸς τὴν ὑψηλὴ σου ἀντίληψη, ὑπομένεις τὰ συμβαίνοντα, θὰ αὐξηθεῖ πολὺ ἀπὸ αὐτὸ ἢ ψυχικὴ μου γαλήνη. Γιατὶ δὲν μὲ ἐνίσχυσε καὶ λίγο ἢ ὠφέλιμη συναναστροφὴ τοῦ ἁγιωτάτου ἐπισκόπου, ὥστε νὰ

ἐπισκόπου, ὡς ἄλλους ἀντ' ἄλλων σχεδὸν ἐργάσασθαι, καὶ μὴ συγ-
χωρῆσαι μηδὲ αἰσθησιν τῆς ξένης λαβεῖν· τοσαύτη ἡμᾶς περιστοιχί-
60 ζεται ἀγαθῶν εὐφροσύνη καὶ πλοῦτος ἡμᾶς περιρρεῖ πνευματικὸς
καὶ τὸν Θεὸν διὰ ταῦτα διηνεκῶς δοξάζοντες οὐ παύομεθα.

ΣΛΗ'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΕΛΦΗΝ ΑΥΤΟΥ

Συνάγει μὲν ἡμᾶς εἰς ἀγάπην καὶ φύσεως νόμος καὶ τὸ λῦσαι
τὰς αὐτὰς ὠδῖνας, ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐντεῦθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐτέρωθεν,
καὶ ὄθεν μάλιστα χρῆ, καὶ αἰδούμεθα καὶ φιλοῦμέν σου τὴν τιμιότη-
τα, ὅτι σοι τῶν παρόντων λόγος οὐδεὶς, ὅτι τὸν καπνὸν ἤλασας καὶ
5 τὴν κόνιν ἔσβεσας καὶ τὸν πηλὸν κατεπάτησας καὶ κοῦφόν σοι γέγο-
νε τὸ πτερὸν πρὸς τὴν ὁδὸν τὴν εἰς τὸν οὐρανὸν φέρουσαν, καὶ οὔτε
οἰκίας ἐπιμέλεια, οὔτε ὁ ἐντεῦθεν τικτόμενος θόρυβος ἴσχυσεν ὑπο-
σκελίσαι σοι τὸν δρόμον καὶ βραδύτερον ἐργάσασθαι, ἀλλ' αὐτοῖς δὴ
τούτοις τοῖς δοκοῦσιν εἶναι κωλύμασιν εἰς πλεῖον τάχος πτήσεως
10 κέχρησαι· καὶ οὐδὲ ἡ τοὺς γενναίους ταπεινοῦσα ἄνδρας («πενία»
γάρ, φησὶν, «ἄνδρα ταπεινοῖ») ἴσχυσε κατενεγκεῖν, ἀλλὰ καὶ ὑψηλο-
τέραν εἰργάσατο. Τοιοῦτον γὰρ ἡ ἀρετὴ· οὐδενὶ τῶν ἀραχνίων τού-
των ἐμποδίζεται, ἀλλὰ καὶ δισπάσασα αὐτὰ εὐκολώτερον ἢ τὰς
ἀράχνας ταύτας, κέρδος ἐντεῦθεν συνάγει πολὺ.

15 Ταῦτα οὐχ ἀπλῶς ἐπεστάλκαμέν σου τῇ τιμιότητι, ἀλλ' ἐπειδὴ
στοχαζόμεθα καὶ τῇ ἀποδημίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ, τῷ τε θορύβῳ τῶν αὐτό-
θι πραγμάτων σφόδρα σε ταράττεσθαι καὶ ἀλύειν. Τούτου χάριν γε-
γράφομέν σου τῇ εὐλαβείᾳ, ἵνα ἐννοήσασα ὅτι ὁδὸς τὰ πράγματα,
στενὴ μὲν ἡ τῆς ἀρετῆς, πλατεῖα δὲ ἡ τῆς κακίας, μήτε τοὺς μετὰ
20 ἀμαρτημάτων εὐημεροῦντας ζηλώσης, ἀλλὰ δακρύσης μειζρόνως

μέ κάνει τελείως διαφορετικό, και δὲ μέ αφήνει οὔτε κἄν νὰ αἰσθανθῶ ὅτι βρίσκομαι σὲ ξένη χώρα. Τόσο μεγάλη εὐφροσύνη ἀγαθῶν μέ περιστοιχίζει και μέ περιβάλλει πλοῦτος πνευματικός, γιὰ τὰ ὁποῖα δὲν παύω νὰ δοξάζω πάντοτε τὸ Θεό.

238

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΕΛΦΗ ΤΟΥ

Μᾶς ἐνώνει βέβαια στήν ἀγάπη και ὁ φυσικὸς νόμος και τὸ ὅτι ἐλύσαμε τοὺς ἴδιους πόνους τοκετοῦ· ἐγὼ ὅμως, ὄχι μόνο ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ και ἀπὸ ἄλλα, ἀπὸ αὐτὰ πὺ κατεξοχὴν πρέπει, και σέβομαι και ἀγαπῶ τὴν ἐντιμότητά σου, διότι σὺ δὲν κάνεις καθόλου λόγο γιὰ τὰ παρόντα, ἀλλὰ ἐδιώξες τὸν καπνὸ, ἔσβησες τὴ στάχτη και καταπάτησες τὸν πηλὸ και τὰ φτερά σου ἔγιναν ἐλαφρὰ στὸ δρόμο πὺ ὀδηγεῖ στὸν οὐρανὸ, και οὔτε ἡ ἀγωνία γιὰ ἄνδρα, οὔτε ἡ φροντίδα γιὰ τὴν ἀνατροφή παιδιῶν, οὔτε τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ νὰ δημιουργήσεις σπίτι, οὔτε ἡ ἀνησυχία πὺ προκαλοῦν ὄλα αὐτά, μπόρεσαν νὰ σοῦ ὑπονομεύσουν τὸ δρόμο και νὰ τὸν κάνουν βραδύτερο, ἀλλὰ ἀκριβῶς αὐτὰ τὰ ἴδια, πὺ θεωροῦνται ὅτι εἶναι ἐμπόδια, τὰ χρησιμοποίησες γιὰ νὰ πετάξεις μέ μεγαλύτερη ταχύτητα· και οὔτε ἡ φτώχεια πὺ ταπεινώνει τοὺς γενναίους ἄνδρες (διότι λέει, «ἡ φτώχεια ταπεινώνει τὸν ἄνδρα»¹) μπόρεσε νὰ σὲ καταβάλει, ἀλλὰ σὲ ἔκανε και ψηλότερη. Γιατὶ τέτοιο πρᾶγμα εἶναι ἡ ἀρετή· μέ τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πὺ μοιάζουν μέ ἰστοὺς ἀράχνης δὲν ἐμποδίζεται, ἀλλὰ ἀφοῦ τὰ διασπάσει πὺ εὐκόλα και ἀπὸ τὶς ἀράχνες, ἀποκομίζει ἀπὸ αὐτὰ πολὺ κέρδος.

Αὐτὰ δὲν τὰ ἔγραψα τυχαῖα στήν ἐντιμότητά σου, ἀλλὰ ἐπειδὴ σκέφτομαι ὅτι μέ τὴ δική μου ἀποδημία και τὴν ἀναταραχὴ τῶν ἐκεῖ πραγμάτων θὰ θορυβεῖσαι πολὺ και θὰ ταραξέσαι, γι' αὐτὸ ἔγραψα στήν εὐλάβειά σου, ὥστε, σκεπτόμενη ὅτι ὄλα τὰ πρᾶγματα εἶναι ἕνας δρόμος, στενὸς βέβαια τῆς ἀρετῆς, πλατὺς ὅμως τῆς κακίας, οὔτε αὐτοὺς πὺ εὐημεροῦν ἁμαρτάνοντας νὰ ζηλέψεις, ἀλλὰ

1. Παρμ. 10,4.

(ἐφόδιον γὰρ αὐτοῖς τῆς τιμωρίας ἢ εὐημερία γίνεται), μήτε τοὺς τὴν στενὴν ὁδεύοντας ταλανίσῃς, ἀλλὰ καὶ μακαρίσῃς μειζόνως, ἂν μετ' ἀρετῆς ὁδεύσωσι. Καὶ γὰρ καὶ τούτοις ἐφόδιον καὶ προσθήκη τιμῶν καὶ στεφάνων, μετὰ τῆς ἀρετῆς καὶ ἡ στενοχωρία γίνεται τῶν πα-
 25 ρόντων· ἐπεὶ καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος οὐ διὰ τοῦτο μόνον ἀπετηγανί-
 ζετο, ὅτι ὠμὸς καὶ ἀπάνθρωπος ἦν, ἀλλὰ ὅτι καὶ ἐν πλούτῳ πολλῶ
 μείζονι καὶ δασιλῆ παρατιθέμενος τράπεζαν· ὁ δὲ Λᾶζαρος διὰ τοῦ-
 το ἐστεφανοῦντο, ὅτι μετὰ πολλῆς τῆς καρτερίας τὸν χαλεπὸν τῶν
 ἔλκῶν ἤνεγκε πόλεμον, τὴν πενίαν, τὴν ἐρημίαν τῶν προστησομέ-
 30 νων, τὸ ἀπερριφθῆναι, τὸ καταφρονεῖσθαι, τὸ προκεῖσθαι τράπεζα
 ταῖς τῶν κυνῶν γλώσσαις.

Ταῦτα γὰρ πάντα εἰ καὶ πρὸ τῶν ἡμετέρων ἐπίστασαι γραμμά-
 των, ἀλλ' ἀναγκαῖον εἶναι νομίσαντες καὶ παρ' ἡμῶν σε ἀναμιμνή-
 σκεσθαι, ἐπεστάλκαμεν, ὥστε μὴ τῇ τυραννίδι τῆς ἀθυμίας θολοῦ-
 35 σθαι. Εἰ γὰρ καὶ μὴ βούλομαι πάντα ἐνθεῖναι τοῖς γράμμασιν, οἶδα
 σαφῶς, ὅσα ὑμᾶς περιέστηκε λυπηρά, καὶ διὰ τοῦτο προσέθηκα τὴν
 ἐπιστολήν. Ἴν' οὖν, καὶ ἐν ἀλλοτρίᾳ διατρίβοντες, πολλῆς ἀπολαύ-
 σωμεν τῆς ἡδονῆς, πέμψον ἡμῖν γράμματα, δηλοῦντα ἡμῖν, ὅτι ἴσχυ-
 σεν ἡμῶν αὐτῆ ἢ παραίνεσις, ὅσον ἐβουλόμεθα καὶ ἐπεθυμοῦμεν.
 40 Οὕτω γάρ, καὶ πόρρω καθήμενοι, πολλὴν ἐντεῦθεν καρπωσόμεθα
 τὴν εὐφροσύνην. Ἡμεῖς γάρ, καίτοι τοσαῦτα πεπονθότες, οὐδενὸς
 αἰσθανόμεθα, τὸν τε μισθὸν ἐννοοῦντες ὧν ἐπάθομεν, καὶ ταχίστην
 ἐπὶ τὸ βέλτιον μεταβολὴν τὰ πράγματα προσδοκῶντες λήψεσθαι,
 ὡς καὶ αὐτὰ τὰ προοίμια δείκνυσι.

45 Ταῦτ' οὖν καὶ αὐτὴ λογιζομένη, μηδὲν καταμαλακισθῆς πρὸς
 τοὺς τῆς ὑπομονῆς ἰδρωτάς, ἀλλὰ τῶν τε ἄλλων σου παιδίων ἐπιμε-
 λοῦ (πλείων γάρ σοι νῦν ὁμισθός), καὶ τὴν καλὴν Ἐπιφάνιον κατὰ
 τῷ Θεῷ δοκοῦν ἀνατρέφειν σπούδαζε. Οἶσθα γὰρ ὅσος παιδοτρο-
 φίας μισθός. Οὕτως ὁ Ἀβραὰμ ἠὲδοκίμησε μετὰ τῶν ἄλλων, καὶ
 50 ἐντεῦθεν ὁ Ἰωβ ἐστεφανοῦτο· καὶ τοῖς γονεῦσι τοῦτο συνεχῶς ὁ μα-
 κάριος Παῦλος ἐπιτάττει λέγων· «ἐκτρέφετε τὰ τέκνα ὑμῶν ἐν παι-

νά τοὺς κλάψεις περισσότερο (γιατὶ ἢ εὐημερία γι' αὐτοὺς γίνεται ἀφορμὴ τῆς τιμωρίας), οὔτε ἐκείνους ποὺ ἀκολουθοῦν τὸ στενὸ δρόμο νὰ τοὺς ἐλεεινολογεῖς, ἀλλὰ νὰ τοὺς μακαρίζεις περισσότερο, ἐὰν βαδίζουν μὲ ἀρετὴ. Γιατὶ καὶ γι' αὐτοὺς ἢ στενοχώρια τῶν παρόντων μὲ τὴν ἀρετὴ γίνεται ἀφορμὴ καὶ προσαύξηση τῶν τιμῶν καὶ τῶν στεφανιῶν· γιατί καὶ ὁ πλούσιος ἐκεῖνος τῆς παραβολῆς² δὲν ψηνόταν στὸ τηγάνι μόνο ἐπειδὴ ἦταν σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴ ἦταν πάρα πολὺ πλούσιος καὶ παρέθετε πλουσιοπάροχο τραπέζι· καὶ ὁ Λάζαρος γι' αὐτὸ στεφανώθηκε, ἐπειδὴ μὲ πολλὴ καρτερία ὑπόμεινε τὸν φοβερὸ πόλεμο τῶν πληγῶν, τὴ φτώχεια, τὴν ἀπουσία ἐκείνων ποὺ θὰ τὸ παραστέκονταν, τὸ ὅτι ἦταν παραπεταμένος, τὸ ὅτι ἦταν περιφρονημένος, τὸ ὅτι ἦταν τραπέζι γιὰ τὶς γλῶσσες τῶν σκυλιῶν.

Αὐτὰ λοιπὸν ὅλα, ἂν καὶ τὰ γνώριζες καὶ πρὶν ἀπὸ τὰ δικά μου γράμματα, νομίζοντας πὼς ἦταν ἀνάγκη νὰ σοῦ τὰ ὑπενθυμίσω καὶ ἐγώ, σοῦ ἔγραψα, γιὰ νὰ μὴ ταραζέσαι μὲ τὴν τυραννία τῆς λύπης. Γιατὶ, ἂν καὶ δὲν θέλω νὰ τὰ περιλάβω ὅλα στὰ γράμματα, γνωρίζω καλὰ πόσα δεινὰ σὲ περικυκλώνουν· καὶ γι' αὐτὸ πρόσθεσα τὴν ἐπιστολή. Γιὰ νὰ νοιώσω λοιπὸν πολλὴ εὐχαρίστηση, ἂν καὶ ζῶ σὲ ξένη χώρα, στεῖλε μου γράμματα ποὺ νὰ μὲ πληροφοροῦν ὅτι ἡ προτροπὴ μου αὐτὴ εἶχε τὸ ἀποτέλεσμα ποὺ ἤθελα καὶ ἐπιθυμοῦσα. Γιατὶ ἔτσι, ἂν καὶ βρίσκομαι μακριά, θὰ δοκιμάσω πολλὴ εὐφροσύνη ἀπὸ αὐτό. Ἐγὼ πάντως, ἂν καὶ βέβαια ἔπαθα τόσα πολλά, δὲν αἰσθάνομαι τίποτε, σκεπτόμενος καὶ τὴν ἀνταμοιβὴ γιὰ ὅσα ὑπόφερα, καὶ περιμένοντας ὅτι πολὺ σύντομα τὰ πράγματα θὰ πάρουν μεταβολὴ πρὸς τὸ καλύτερο, ὅπως δείχνουν ἤδη τὰ προμηνύματα.

Αὐτὰ λοιπὸν σκεπτόμενη καὶ σύ, μὴ καταβληθεῖς ἀπὸ τοὺς κόπους τῆς ὑπομονῆς, ἀλλὰ νὰ φροντίζεις καὶ τὰ ἄλλα σου παιδιὰ (γιατὶ θὰ εἶναι μεγαλύτερη τῶρα ἢ ἀμοιβὴ) καὶ προπαντὸς τὴν καλὴ Ἐπιφανία προσπάθησε νὰ τὴν ἀνατρέφεις ὅπως ἀρέσει στὸ Θεό. Γιατὶ ξέρεις πόσο μεγάλος εἶναι ὁ μισθὸς τῆς ἀνατροφῆς τῶν τέκνων. Ἔτσι διακρίθηκε ὁ Ἀβραὰμ μαζί μὲ τὰ ἄλλα, καὶ ἀπὸ αὐτὴν ὁ Ἰὼβ στεφανώθηκε· καὶ ὁ μακάριος Παῦλος αὐτὸ συνιστᾷ συνεχῶς στοὺς γονεῖς λέγοντας· «νὰ ἀνατρέφετε τὰ παιδιὰ σας μὲ ἀγωγή καὶ

δειά καὶ νουθεσία Κυρίου». Ἔχεις σχολὴν ἱκανὴν ἀπαγαγεῖν σε τῶν περιττῶν καὶ ἀκαίρων φροντίδων καὶ τῆς ἀνονήτου λύπης, σχολὴν πολὺ φέρουσαν κέρδος, μεγάλῳ τῷ τῆς ἀρετῆς δυναμένην βρῦειν 55 καρπῷ, εἶγε βουληθείης ἔργον τοῦτο ποιήσασθαι.

Περὶ γὰρ τῆς δεσποίνης μου τῆς μητρὸς οὐδὲν οἶμαι δεῖν οὐδὲ ἐπιστέλλειν, ἐπειδήπερ σοι σύνοιδα μετὰ τῶν ἄλλων καὶ τοῦτο τὸ κατόρθωμα καὶ τὸν ἄφατον ἐντεῦθεν καρπὸν, καὶ ὅτι παιδίσκην ἅπασαν ὑπερηκόντισας ἐν τῇ περὶ αὐτὴν θεραπείᾳ. Ἄλλ' ὁμως, 60 ἐπειδὴ πρέπον ἐμοὶ καὶ περὶ τούτου διαλεχθῆναι, ἄκουσον τοῦ μακαρίου Παύλου λέγοντος τιμᾶν τοὺς γονέας, καὶ προστιθέντος· «ἥτις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη ἐν ἐπαγγελίαις». Ἄν οὕτω σαυτὴν ἄγης, πολλοὺς μὲν σαυτῇ προαποθῆσῃ τοὺς στεφάνους, πολλὴν δὲ ἡμῖν ἐργασία τὴν ἡδονὴν, καὶ οὐδὲ πεπονθέναι τι τούτων ἠγησόμεθα ὧν πε- 65 πόνθαμεν, καὶ διὰ τοῦτο, ἀλλὰ τῷ ὄγκῳ τῆς εὐφροσύνης τῶν σῶν ἀγαθῶν πτερούμενοι, καὶ εἰς τὰ οἰκεῖα εἶναι καὶ μεθ' ὑμῶν διάγειν καὶ κατὰ ροῦν ἡμῖν ἅπαντα φέρεσθαι ἠγησόμεθα.

ΣΛΘ'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

ΠΡΟΣ ΟΥΑΛΕΡΙΟΝ ΚΑΙ ΔΙΟΦΑΝΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ

Μάλιστα μὲν καὶ μὴ γράψαντι γράψαι ἐχρῆν (τοιούτος γὰρ τῆς ἀγάπης ὁ νόμος· οὐκ ἀνέχεται ἐλαττοῦσθαι, ἀλλ' ἀεὶ φιλονεικεῖ νικᾶν τοὺς ἀγαπωμένους τῇ περιουσίᾳ τοῦ φιλεῖν), καὶ γράψαντα δὲ καὶ ἅπαξ καὶ δῖς, οὐδὲ οὕτως ἠξιώσατε τῶν ὑμετέρων γραμμάτων, 5 ἀλλ' ἐσιγήσατε σιγὴν οὕτω μακρὰν πρὸς ἄνθρωπον ἐπιθυμοῦντα δέχεσθαι νιφάδας γραμμάτων. Καὶ ταῦτα οὐκ ἐγκαλῶν λέγω (οὐχ οὕτως ἀγνοῶ μου τὰ μέτρα), ἀλλ' ἀθυμῶν καὶ ὀδυνώμενος. Ὅσῳ γὰρ μετὰ πολλῆς τῆς ὑπερβολῆς ἐπιθυμῶ τῶν γραμμάτων, τοσοῦτω

συμβουλές πού ἀρέσουν στὸν Κύριο»³. Ἔχεις ἀπασχόληση πού εἶναι σὲ θέση νὰ σὲ ὀδηγήσει μακριὰ ἀπὸ τὶς περιττές καὶ ὀχληρές φροντίδες καὶ ἀπὸ τὴν ἀνώφελη στενοχώρια, ἀπασχόληση πού φέρνει μεγάλο κέρδος καὶ μπορεῖ νὰ ἀναβλύσει μεγάλους καρπούς ἀρετῆς, ἐὰν βέβαια θελήσεις νὰ τὴν κάνεις ἔργο σου.

Ὅσο γιὰ τὴν κυρία μου τὴ μητέρα νομίζω ὅτι δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ σοῦ γράψω τίποτε, ἐπειδὴ ἀναγνωρίζω μαζί μὲ τὰ ἄλλα καὶ τὸ κατόρθωμά σου αὐτό, καὶ τὸν ἀπερίγραπτο ἀπὸ αὐτὸ καρπὸ καὶ ὅτι ξεπέρασες κάθε ὑπηρέτρια στὸ νὰ τὴν περιποιεῖσαι. Ὅμως, ἐπειδὴ πρέπει νὰ κάνω λόγο καὶ γιὰ τὸ θέμα αὐτό, ἄκουσε τὸν μακάριο Παῦλο, ὁ ὁποῖος λέει νὰ τιμᾶμε τοὺς γονεῖς καὶ προσθέτει ὅτι «αὐτὴ εἶναι ἡ πρώτη ἐντολὴ πού περιλαμβάνει καὶ ὑπόσχεση»⁴. Ἐὰν ἔτσι πορευθεῖς, καὶ στὸν ἑαυτὸ σου θὰ ἐξασφαλίσεις πολλὰ στεφάνια δόξας, καὶ σὲ μένα θὰ δώσεις μεγάλη χαρά, καὶ θὰ νομίζω ἐξαιτίας αὐτοῦ ὅτι δὲν ἔπαθα τίποτε ἀπὸ αὐτὰ πού ὑπόφερα, ἀλλὰ, ἀναπτερούμενος ἀπὸ τὴ μεγάλη χαρὰ μου γιὰ τὰ δικά σου ἀγαθὰ, θὰ νομίζω ὅτι καὶ στὸ σπίτι μας βρίσκομαι καὶ μαζί σας ζῶ καὶ ὅτι ὅλα γιὰ μένα πηγαίνουν κανονικά.

239

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΟΥΑΛΕΡΙΟ ΚΑΙ ΔΙΟΦΑΝΤΟ

Ἐπρεπε ἀκόμα καὶ ἂν δὲν σᾶς ἔγραφα νὰ μοῦ γράψετε· γιατί τέτοιος εἶναι ὁ νόμος τῆς ἀγάπης· δὲν ἀνέχεται νὰ ἐλαττώνεται, ἀλλὰ πάντοτε ἐπιδιώκει νὰ ὑπερνικᾷ αὐτοὺς πού ἀγαπᾷ ὡς πρὸς τὴν ἀφθονία τῆς ἀγάπης. Ὡστόσο, ἂν καὶ σᾶς ἔγραψα καὶ μία καὶ δύο φορές, οὔτε ἔτσι μὲ τιμήσατε μὲ τὰ δικά σας γράμματα, ἀλλὰ σιωπήσατε τόσο μακρὰ σιωπή, σ' ἓναν ἄνθρωπο πού ἐπιθυμεῖ νὰ παίρνει πυκνὰ γράμματα. Καὶ αὐτὰ δὲν τὰ λέω κατηγορώντας σας (γιατί δὲν ἀγνοῶ τόσο πολὺ τὴ μετριότητά μου), ἀλλὰ ἐπειδὴ στενοχωριέ-

3. Ἐφ. 6,4.

4. Ἐδῶ ὁ συγγραφέας τῆς ἐπιστολῆς ὑπαινίσσεται τὸ «ἵνα εὖ σοι γένηται, καὶ ἵνα μακροχρόνιος γένη ἐπὶ τῆς γῆς», μὲ τὸ ὁποῖο συμπληρώνεται ἡ ἐντολή. Ἐφ. 6,2-3. Πρβλ. καὶ Ἐξ. 20,12.

καὶ πλείονα τὴν ὀδύνην ἀποστερούμενος αὐτῶν ὑπομένω. Μικρᾶς
 10 οἶεσθε παρακλήσεως ἡμᾶς δεῖσθαι, μητρὸς καὶ ἀδελφῆς κεχωρι-
 σμένους, πατρίδος ἐκπεπτωκότας, χορὸν τοσοῦτων γνησίων οὐ δυ-
 ναμένους βλέπειν, ἐρημίαν οἰκοῦντας πάσης ἐρημίας χαλεπωτέραν,
 Ἰσαύρων φόβῳ πολιορκουμένους; Μετὰ τῶν ἐμῶν καὶ τὰ κοινὰ
 καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀκούω τὰ κακὰ καὶ πανταχοῦ τῆς οἰκουμένης
 15 βλαστάνοντα καὶ καθ' ἐκάστην ἡμέραν μετὰ προσθήκης αὐξανόμε-
 να καὶ χαλεπά τινα ὠδίνοντα ναυάγια.

Εἶθε μοι δυνατὸν ἦν παραστῆσαι τῷ λόγῳ τῆς ἀθυμίας τὴν τυ-
 ραννίδα· τότε ἂν, καὶ μὴ λεγόντων ἡμῶν, αὐτοὶ ἂν μετέγνωτε ἐπὶ τῇ
 σιγῇ. Λυπεῖ δέ με πρὸς τούτοις τὸ μήτε εἰς γραμματηφόρων σπάνιν
 20 ἔχοντας καταφυγεῖν τοῦτο ποιῆσαι. Ὅπερ σημεῖόν ἐστιν... ἀλλ' ἐγὼ
 μὲν οὐδεν ἂν εἴποιμι δυσχερές, ὑμῖν δὲ καταλιμπάνω εἰδέναί, εἰ μὴ
 πολλῆς ταῦτα ὀλιγωρίας καὶ τῆς καθ' ἡμῶν ὑπεροψίας. Ἄλλ' οὐδέν
 μοι τοῦτο μέλει, κἂν καταφρονῆτε κἂν ὑπερορᾶτε τῆς ἡμετέρας σμι-
 κρότητος· ἐν ἐπιζητῷ μόνον, ὅπως ἂν διακέσησθε, τὰ γράμματα τῆς
 25 θεοσεβείας ὑμῶν, τὰ πολλὴν ἔχοντα παράκλησιν. Καὶ γὰρ καὶ εἷς
 καὶ δεῦτερος πολλάκις ἀφίκοντο πρὸς ἡμᾶς, καὶ νῦν ὁ κύριός μου ὁ
 τιμιώτατος ἀδελφὸς Λιβάνιος, καὶ οὐκ ἤξιώσατε ἡμᾶς τῶν ὑμετέ-
 ρων γραμμάτων. Μὴ δὴ προσθῆτε, παρακαλῶ, τῇ ἀθυμίᾳ μου ἀθυ-
 μίαν ἑτέραν. Εἰ γὰρ μηδὲ μετὰ τὴν ἐπιστολὴν ταύτην βουληθεῖητε
 30 ἡμῖν ἐπιστεῖλαι, ἢ ὀκνῶ ἢ ραθυμία ἐνδόντες, ἡμεῖς οὐ παυσόμεθα
 καὶ γράφοντες καὶ μετὰ τοῦ γράφειν καὶ ὀλοφυρόμενοι καὶ θρηνοῦν-
 τες διὰ τὴν σιγὴν τὴν ὑμετέραν. Τούτου γὰρ ἐσμεν κύριοι.

Οὐ μικρὸν δὲ καὶ τοῦτο ἡμῖν εἰς παράκλησιν, μᾶλλον δὲ καὶ
 τούτου χωρὶς ἢ μεγίστη ἡμῶν παραμυθία τὸ μέχρι τῆς ἐρημίας αὐ-
 35 τῆς καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς (πρὸς γὰρ αὐτὰ τὰ πέρατα σχεδὸν
 ἐσμεν νῦν) φήμην ὑμῶν διαδίδοσθαι λαμπράν, κομίζουσαν ὑμῶν τὰ
 κατορθώματα. Πάντες γὰρ ὑμᾶς ἀνακηρύττουσι, θαυμάζουσι, στε-
 φανοῦσι, μακαρίζουσι τῆς ἀνδρείας, τῆς στερρότητος, ἣν διὰ τῶν ἔρ-
 γων ἐπεδείξασθε, τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο πληροῦντες, «ἕως θανάτου

μαι και θλίβομαι. Γιατί όσο πιο πολύ επιθυμῶ τὰ γράμματα, τόσο περισσότερη θλίψη δοκιμάζω, όταν τὰ στεροῦμαι. Νομίζετε ὅτι δὲν ἔχω ἀνάγκη παρηγοριᾶς ἀποχωρισμένος ἀπὸ μητέρα και ἀδελφή, διωγμένος ἀπὸ τὴν πατρίδα, μὴ μπορώντας νὰ βλέπω ὀλόκληρο ὄμιλο εἰλικρινῶν φίλων, κατοικώντας σὲ ἔρημιὰ χειρότερη ἀπὸ κάθε ἄλλη ἔρημιὰ και πολιορκούμενοι ἀπὸ τὸ φόβο τῶν Ἰσαύρων; Και μαζί μὲ τὰ δικά μου ἀκούω και τὰ κοινὰ δεινὰ πού κάθε μέρα ξεφυτρώνουν παντοῦ στὴν οἰκουμένη, κάθε μέρα αὐξάνουν μὲ τὴν προθήκη ἄλλων και ἐγκυμονοῦν κάποια φοβερὰ ναυάγια.

Μακάρι νὰ μποροῦσα νὰ περιγράψω μὲ λόγια τὴν τυραννία τῆς στενοχώριας μου· τότε και χωρὶς νὰ σᾶς ἔλεγα τίποτε ἐγώ, μόνοι σας ἐσεῖς θὰ μετανοούσατε γιὰ τὴ σιωπὴ σας. Ὅμως μὲ κάνει νὰ λυπᾶμαι, κοντὰ στὰ ἄλλα και τὸ ὅτι τὸ κάνατε αὐτὸ χωρὶς νὰ μπορεῖτε νὰ ἐπικαλεσθεῖτε ἔλλειψη γραμματοκομιστῶν, πρᾶγμα πού εἶναι σημάδι..., ὅμως ἐγὼ δὲν θὰ πῶ τίποτε τὸ δυσάρεστο, ἀλλὰ ἀφήνω σὲ σᾶς νὰ κρίνετε, ἂν αὐτὸ δὲν εἶναι ἀποτέλεσμα ὀλιγωρίας και ὑπεροψίας πρὸς ἐμένα. Ὅμως δὲν μὲ ἐνδιαφέρει καθόλου αὐτὸ, ἂν δηλαδή μὲ περιφρονεῖτε και ἂν βλέπετε ἀφ' ὑψηλοῦ τὴ δική μου μηδαμινότητα· ἓνα πρᾶγμα μόνο ἐπιζητῶ, ὅπως και ἂν διάκεισθε ἀπέναντί μου, τὰ γράμματα τῆς θεοσέβειάς σας, πού φέρνουν μεγάλη παρηγοριά. Γιατί και ἓνας και δεῦτερος πολλές φορές ἦρθαν πρὸς ἐμᾶς, και τώρα ὁ κύριός μου, ὁ ἐντιμότατος ἀδελφὸς Λιβάνιος, και δὲν μὲ τιμήσατε μὲ τὰ γράμματά σας. Σᾶς παρακαλῶ λοιπόν, μὴ προσθέσετε στὴ στενοχώρια μου και ἄλλη στενοχώρια. Γιατί, ἐὰν και μετὰ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ δὲν θελήσετε νὰ μοῦ γράψετε, ἢ ἀπὸ ὀκνηρία ἢ ραθυμία, ἐγὼ δὲν θὰ πάψω και νὰ γράφω και μαζί μὲ τὸ γράψιμο νὰ κραυγάζω γοερὰ και νὰ θρηνηῶ γιὰ τὴ δική σας σιωπὴ. Γιατί μόνο αὐτὸ μπορῶ νὰ κάνω.

Δὲν εἶναι ἐπίσης λίγο γιὰ παρηγοριά μας και αὐτὸ, ἢ μᾶλλον και χωρὶς αὐτὸ, ἢ πιο μεγάλη παρηγοριὰ γιὰ μᾶς εἶναι τὸ ὅτι μέχρι αὐτὴν ἐδῶ τὴν ἔρημιὰ και τὰ πέρατα τῆς γῆς (γιατί τώρα βρισκόμαστε σχεδὸν στὰ πέρατα τὰ ἴδια) διαδίδεται ἡ λαμπρὴ σας φήμη, φέρνοντας σὲ μᾶς τὰ κατορθώματά σας. Γιατί ὅλοι σᾶς ἀνακηρύσσουν, σᾶς θαυμάζουν, σᾶς στεφανώνουν και σᾶς μακαρίζουν γιὰ τὴν ἀνδρεία και τὴ σταθερότητα πού δείξατε μὲ τὰ ἔργα σας, ἐφαρ-

40 ἀγώνισαι ὑπὲρ τῆς ἀληθείας, καὶ Κύριος πολεμήσει ὑπὲρ σοῦ». Ἴδου γοῦν τοσούτων κυμάτων ἐπενεχθέντων, τοσαύτης ζάλης διαναστάσης, οὔτε θορυβῆσαί τις ὑμᾶς ἴσχυσεν, οὔτε εἰς ὀτιοῦν παραβλάψαι, ἀλλὰ καὶ μειζόνων ὑμῖν ἐγκωμίων ἄκοντες γεγόνασιν οἱ κακῶς ὑμᾶς ποιῆσαι βουλόμενοι αἴτιοι.

45 Διὰ ταῦτα χαίρετε, παρακαλῶ, καὶ εὐφραίνεσθε καὶ τὸν Θεὸν ἵκετεύοντες μὴ διαλίπητε, τὸν ποιοῦντα καὶ μετασκευάζοντα. Ποιήσει γὰρ ταχέως ὑπὲρ ἐκπερισσοῦ ὧν αἰτούμεθα ἢ νοοῦμεν, διὰ τὴν οἰκείαν ἀγαθότητα.

ΣΜ'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΚΑΣΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

Πῶς διαλάμπει σαφῶς καὶ λαθεῖν οὐ δύναται ἡ ψυχὴ θερμὴν ἀγάπην ἔχουσα! ὅπερ ἐπὶ τῆς σῆς γέγονε τιμιότητος. Οὐδὲ γὰρ εἰδῶς ὅτι ἐπεστάλκαμέν σου τῇ εὐλαβείᾳ (καίτοι γε ἐπεστάλκαμεν), ὁμῶς αὐτὸς τὰ παρὰ σαυτοῦ πεποίηκας, γράψας τε ἡμῖν καὶ τὴν διάθεσίν σου τὴν γνησίαν καὶ ἐν τούτῳ ἐπιδειξάμενος, καὶ πολλῆς ἡμᾶς ἐμπλήσας τῆς εὐφροσύνης καὶ τῆς παρακλήσεως. Ἴν' οὖν συνεχῶς ταύτης ἀπολαύωμεν τῆς ἡδονῆς καὶ εὐφραινώμεθα, συνεχῶς τοῦτο ποιεῖν παρακέκλησο, ἡνίκα ἂν ἐξῆ. Οἶδαμεν γὰρ ὅτι τὸ πρᾶγμα δύσκολον, τῷ μὴ ραδίως τινὰς ἐνταῦθα παραγίνεσθαι (καὶ γὰρ τὸ τῆς οἰκουμένης ἐρημότατον χωρίον τοῦτό ἐστιν), ἀλλ' ὁμῶς τοῖς ἀγαπῶσι καὶ τὰ δύσκολα εὐκολα γίνεται. Εἰ γὰρ βουλευθείης περιεργάζεσθαι καὶ πολυπραγμονεῖν, τοὺς ἐκεῖθεν κατὰ χρείας ἰδίας ἀφικνουμένους εὐρήσεις, καὶ ὅλως οὐδὲν ἐπιλείψει τῷ ζητεῖν καθ' ὁδοῦ.

15 Ταῦτ' οὖν εἰδῶς, δέσποτά μου τιμιώτατε, συνεχεῖς ἡμῖν πέμπε ἐπιστολάς. Τό τε γὰρ πρᾶγμα δυσκολίαν οὐδεμίαν ἔχει, οὔτε πόνον, ἡ δὲ ἐξ αὐτοῦ εὐφροσύνη πτεροῦσθαι ἡμᾶς ποιεῖ καὶ πολλῆς παραμυθίας ὑπόθεσις γίνεται.

μόζοντας τὸ γραφικὸ ἐκεῖνο χωρίο· «ἀγωνίσου μέχρι θανάτου γιὰ τὴν ἀλήθεια, καὶ ὁ Κύριος θὰ πολεμήσει γιὰ σένα»¹. Νὰ λοιπόν, ἐνῶ τόσα κύματα ἔρχονται ἐναντίον σας καὶ σηκώθηκε τόση φουρτούνα, οὔτε νὰ σᾶς ἀνησυχῆσει κανεὶς μπόρεσε, οὔτε νὰ σᾶς βλάψει σὲ ὀτιδῆποτε, ἀλλὰ ἔγιναν ἄθελά τους καὶ αἴτιοι μεγαλύτερων ἐγκωμίων αὐτοὶ ποὺ ἤθελαν νὰ σᾶς κάνουν κακό.

Γι' αὐτὸ παρακαλῶ νὰ χαίρεσθε καὶ νὰ εὐφραίνεσθε καὶ νὰ μὴ παραλείπετε νὰ παρακαλεῖτε τὸ Θεό, αὐτὸν ποὺ τὰ κάνει ὅλα καὶ τὰ μετατρέπει. Γιατὶ θὰ πραγματοποιήσῃ σύντομα μὲ τὸ παραπάνω αὐτὰ ποὺ ζητᾶμε ἢ σκεφτόμαστε γιὰ τὸ καλὸ μας.

240

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΣΤΟ

Πόσο καθαρὰ λάμπει καὶ δὲν μπορεῖ νὰ κρυφθεῖ ἡ ψυχὴ ποὺ ἔχει θερμὴ ἀγάπη¹! Αὐτὸ ἀκριβῶς ἔγινε στὴν περίπτωση τῆς ἐντιμότητάς σου. Γιατὶ χωρὶς κᾶν νὰ γνωρίζεις ὅτι ἔγραψα στὴν εὐλάβειά σου (ἂν καὶ ἔγραψα βέβαια), ὅμως ἐσὺ ἔκανες ὅ,τι ἐξαρτῶταν ἀπὸ σένα, καὶ μοῦ ἔγραψες καὶ τὴν εἰλικρινῆ σου διάθεση ἔδειξες μ' αὐτό, καὶ μὲ γέμισες μὲ πολλὴ χαρὰ καὶ παρηγοριά. Γιὰ νὰ ἀπολαμβάνω συνεχῶς αὐτὴ τὴν εὐχαρίστηση καὶ νὰ χαίρομαι, παρακαλῶ νὰ τὸ κάνεις αὐτὸ συνεχῶς, ὅταν εἶναι δυνατόν. Γιατὶ γνωρίζω ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι δύσκολο, ἐξαιτίας τοῦ ὅτι δὲν ἔρχεται κανεὶς εὐκολὰ ἐδῶ· γιατί τὸ χωριὸ αὐτὸ εἶναι τὸ πιὸ ἔρημο τῆς οἰκουμένης· ἀλλ' ὅμως γι' αὐτοὺς ποὺ ἀγαποῦν καὶ τὰ δύσκολα γίνονται εὐκολα. Γιατί, ἂν θελήσεις νὰ ἀσχοληθεῖς μὲ τὸ πρᾶγμα καὶ νὰ τὸ ἐξετάσεις μὲ σχολαστικότητα, θὰ βρεῖς αὐτοὺς ποὺ ἀπὸ δική τους ἀνάγκη ἔρχονται καὶ δὲν θὰ χρειασθεῖ καθόλου νὰ τοὺς ἀναζητεῖς στὸ δρόμο.

Γνωρίζοντας λοιπόν αὐτὰ, ἐντιμότητε δεσπότη μου, στέλνε μου ἀλλεπάλληλες ἐπιστολές. Γιατὶ καὶ τὸ πρᾶγμα δὲν παρουσιάζει καμμιά δυσκολία οὔτε κόπο, καὶ ἡ χαρὰ ἀπὸ αὐτὸ μοῦ ἀναπτερώνει τὸ ἠθικὸ καὶ γίνεται ἀφορμὴ μεγάλης παρηγοριᾶς.

1. Σοφ. Σειράχ 4,28.

1. Ἐναφορὰ στὸ «οὕτω λαμψάτω τὸ φῶς ὑμῶν...» τῆς ἐπὶ τοῦ ὄρους ὀμιλίας, Ματθ. 5,16.

ΣΜΑ'

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΠΡΟΣ ΚΥΡΙΑΚΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΝ

Καὶ ἐν τούτῳ ἐθαύμασά σου τὴν ἀγάπην τὴν θερμὴν καὶ γνησίαν καὶ ἀκλινῆ, δι' ἧς ἔδειξας, ὅτι οὐ παρόντων ἡμῶν, ἀλλὰ καὶ ἀπόντων πολὺν ποιῆ λόγον. Αὐτὸς μὲν γὰρ ἔφησ μηδὲ ἐπεσταλκέναι ἡμᾶς τῇ τιμιότητί σου, καὶ οὐκ ἐγένετο τοῦτο ἵκανὸν ἐμποιῆσαί σοι 5 σιγὴν, ἀλλὰ, καίτοι νομίσας ἡμᾶς σεσιγηκέναι, τρεῖς ἐπιστολάς ἐπεμψας πρὸς ἡμᾶς. Ἡμεῖς δὲ καὶ ἄπαξ καὶ δις καὶ τρίς καὶ πολλάκις ἐπεστάλκαμεν. Καὶ ἀμφοτέρα ἐδείχθη καλῶς, ἢ τε ἀγάπη ἢ σὴ, μὴ δεηθεῖσα τῶν γραμμάτων ἡμῶν, ἢ τε εὐγνωμοσύνη ἢ ἡμετέρα.

Ἐπεὶ οὖν ὄσθα, ὅπως διακειμέθα περὶ τὴν τιμιότητά σου, ὅτι 10 τῷ κεφαλαίῳ τῶν ἀγαθῶν βρῦεις, τῷ συνδέσμῳ τῆς τελειότητος, ἐπιδαψιλεύου ταύτην ἡμῖν τὴν εὐφροσύνην. Ὅσας γὰρ ἂν λάβωμεν ἐπιστολάς, κἂν πολλοὶ ὦσι τῷ ἀριθμῷ, οὐ λαμβάνομεν κόρον, διὰ τὸ σφόδρα διακεῖσθαί σου περὶ τὴν τιμιότητα.

ΣΜΒ'

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ, ΧΑΛΚΙΔΙΑ, ΚΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ.

Οὐδὲν ὑμῖν ἀπολογίας δεῖ πρὸς τὸ μὴ παραγενέσθαι· ἐμοὶ γὰρ ἀπὸ τῆς γνώμης παραγεγόνατε καὶ οὐδὲν ἔλαττον ἔχετε παρ' ἡμῖν τῶν ἀφικομένων ἐνταῦθα. Διὸ καὶ χάριν ὑμῖν ἔχω πολλήν, τὴν γνησίαν ὑμῶν εἰδὼς διάθεσιν, καὶ ὑπὲρ τῆς ἀπουσίας πολλὴν ἔχω 5 συγγνώμην, διὰ τε τὴν τοῦ σώματος ἀρρωστίαν καὶ τὴν τοῦ ἔτους ὥραν καὶ τὸν τῶν ληστῶν φόβον. Γράφειν δὴ μὴ κατοκνεῖτε συνεχῶς ἡμῖν τὰ περὶ τῆς υἰείας ὑμῶν εὐαγγελιζόμεναι. Καὶ γὰρ καὶ πόρρω καθήμενοι μεριμνῶμεν τὰ ὑμέτερα, κἂν μάθωμεν, ὅτι θορύβων ἐκτός ἐστε καὶ ταραχῆς καὶ τὰ περὶ τῆς ρώσεως ὑμῶν, οὐ τὴν 10 τυχοῦσαν καρπούμεθα εὐφροσύνην.

Ταῦτ' οὖν εἰδυῖαι, συνεχῶς ἡμᾶς εὐαγγελίζεσθε ταῦτα, ἅπερ ἐπιθυμοῦμεν μανθάνειν, ἵνα, καὶ ἐν ἐρημίᾳ διατρίβοντες, πολλὴν ἐντεῦθεν καρπωσώμεθα τὴν παράκλησιν.

241

ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΥΡΙΑΚΟ

Και μ' αὐτὸ θαύμασα τὴν ἀγάπη σου τὴ θερμὴ, τὴ γνήσια καὶ ἀμετακίνητη, μὲ τὴν ὁποία ἔδειξες ὅτι, ἐνῶ δὲν εἶμαι παρών, ἀλλὰ εἶμαι ἀπών, κάνεις πολὺ λόγο γιὰ μένα. Σὺ ἄλλωστε εἶπες ὅτι οὔτε κἂν ἔγραψα ἐγὼ στὴν ἐντιμότητά σου, καὶ αὐτὸ δὲν ἔγινε ἱκανὸ νὰ σὲ κάνει νὰ σιωπήσεις, ἀλλὰ, ἂν καὶ νόμιζες ὅτι ἐγὼ σιώπησα, ἔστειλες τρεῖς ἐπιστολὲς σὲ μένα. Πάντως ἐγὼ σοῦ ἔγραψα καὶ μιὰ φορὰ καὶ δύο καὶ τρεῖς καὶ πολλὲς φορές. Καὶ τὰ δύο δείχτηκαν καλὰ, καὶ ἡ δική σου ἀγάπη, πού δὲ χρειάστηκε τὰ δικά μου γράμματα, καὶ ἡ δική μου εὐγνωμοσύνη.

Ἄφοῦ λοιπὸν γνωρίζεις πῶς διάκειμαι πρὸς τὴν ἐντιμότητά σου, ὅτι ἀναβλύζεις τὸ σύνολο τῶν ἀγαθῶν μὲ τὸν σύνδεσμο τῆς τελειότητος, δίνε μου μὲ ἀφθονία αὐτὴ τὴ χαρὰ. Γιατὶ ὅσες ἐπιστολὲς καὶ ἂν πάρω, καὶ ἂν ἀκόμα εἶναι πολλὲς σὲ ἀριθμὸ, δὲν χορταίνω, ἐπειδὴ διακατέχομαι ἀπὸ πολλὴ ἀγάπη πρὸς τὴν ἐντιμότητά σου.

242

ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΣΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ ΚΑΙ ΣΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ

Δὲ χρειάζεται καμμιά δικαιολογία γιὰ τὸ ὅτι δὲν ἦρθατε· γιατί γιὰ μένα ὡς πρὸς τὴ διάθεσή σας ἦρθατε καὶ δὲν ἔχετε τίποτε τὸ λιγότερο ἀπέναντί μου ἀπὸ ἐκείνους πού ἔρχονται ἐδῶ. Γι' αὐτὸ καὶ σᾶς ὀφείλω μεγάλη εὐγνωμοσύνη, γνωρίζοντας τὴν εἰλικρινῆ σας διάθεση, καὶ γιὰ τὴν ἀπουσία μου σᾶς ζητῶ πολλὴ συγγνώμη, γιατί ὀφείλεται καὶ στὴν ἀρρώστια τοῦ σώματος καὶ στὴν ἐποχὴ τοῦ ἔτους καὶ στὸ φόβο τῶν ληστῶν. Μὴ ἀδιαφορεῖτε λοιπὸν νὰ μοῦ γράφετε συνεχῶς, πληροφορώντας μου τὰ καλὰ τῆς υἰείας σας. Γιατί, ἂν καὶ βρίσκομαι μακριά, ἔχω ἀγωνία γιὰ τὰ δικά σας ζητήματα, καὶ ὅταν μαθαίνω ὅτι εἴσθε ἀπαλλαγμένες ἀπὸ θορύβους καὶ ταραχές, καθὼς καὶ γιὰ τὴν υἰεία σας, δοκιμάζω μεγάλη χαρὰ.

Γνωρίζοντας λοιπὸν αὐτά, νὰ μοῦ ἀναγγέλλετε συνεχῶς αὐτὰ πού ἐπιθυμῶ νὰ μαθαίνω, ὥστε, ζώντας στὴν ἐρημιὰ, νὰ καρπώνομαι μεγάλη παρηγοριά.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οι ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρά γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸ στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα στὶς πρῶτες πέντε ἐπιστολὲς ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται, στὶς ὑπόλοιπες στὴ σελίδα καὶ στὴν ἐπιστολή.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

Γένεσις			Σοφία Σολομῶντος		
3	24	238	5	1	238
4	2-8	418			
18	1-8	238			
22	1-13	420			
27	41 ἐ.	420	4	28	186. 430
29	15-30	106			
					Ἰωνᾶς
			1	15	234
10	12	426	2	3-10	392
					Ἡσαΐας
			51	7	238
			64	4	174
					Δανιήλ
			3	1-33	234
				23	392
				28	234
				29	234
				31-33	234
			6	1-28	234
					Ἰὼβ
1	21	220. 234. 420			
					Παροιμίαι Σολομῶντος
10	4	423			

	Ματθαῖος		5	3	182. 194. 374
				5	194. 196
2	13-15	240	8	18	52. 188. 216. 374.
5	16	430			380
6	14	214	13	8	58
7	13	388			
	13-14	116			Κορινθίους Α΄
	14	70			
9	34	240	2	9	174. 184
10	42	294	3	8	336
11	18-19	240	7	22	316. 376
14	4	50	13	8	198. 256
18	28-35	212			
25	24-30	380			Κορινθίους Β΄
27	27-44	240			
	57-60	240	11	28	164
28	11-15	240			Γαλάτας
	Μάρκος		1	10	236
			2	6	236
4	39	232			
9	41	294			Ἐφεσίους
14	66-72	240			
15	16-20	240	3	20	360
	26-28	240	6	2-3	426
				4	426
	Λουκᾶς				Φιλιπησσίους
6	23	50			
7	33-34	240	1	7	164
16	19	236			Κολοσσαεῖς
	19-31	424			
	24	236			
22	14-22	236	1	24	182. 374
	Πράξεις				Θεσσαλονικεῖς Α΄
7	59	234	2	17	164
9	43	240			
14	22	116. 418			Ἑβραίους
16	14-15	240			
	24	392	10	32	50
	25-34	228		33	50
	Ρωμαίους				Ἰακώβου
3	59	386	5	20	290

2. Εὐρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων

Α	
Ἄβδεναχαγὼ 234,125.	432,241.
Ἄβραάμ 236,125. 424,238.	ἀγάπη γνήσια 114,58.
ἀγαθὰ ἀπόρρητα 260,132.	Ἄγαπητὸς 56,20. 136,73. 326,175.
ἀγαθότης 430,239.	ἀγνωμοσύνη 354,195.
ἀγανάκτησις 300,156. 314,166.	ἀγρουπνία 34. 108,54. 206,114. 218,120.
ἀγάπη 52. 54,18. 56,19. 58,22. 60,22.	290,150. 296,154. 302,159.
62,22. 62,23. 64,24. 68,27. 72,31.	338,184. 366,204. 368,204.
76,33. 78,36. 80,35. 80,36. 82,37.	370,204.
90,43. 92,45. 94,47. 96,47. 96,48.	Ἄδὰμ 238,125.
98,50. 102,52. 94,47. 96,47.	Ἄδάνης, ἐπισκοπή, 200,111.
96,48. 98,50. 102,52. 114,58.	ἀδικία 230,124.
120,62. 122,63. 122,64. 126,66.	Ἄδολία 76,33. 102,52. 112,57.
130,69. 132,69. 134,70. 136,73.	260,133. 330,179. 408,231.
140,76. 142,77. 142,78. 146,80.	ἀθυμία 86,40. 116,59. 118,60. 124,65.
148,82. 150,83. 156,87. 156,88.	128,67. 178,98. 218,119.
162,91. 166,93. 170,94. 176,96.	220,121. 232,125. 242,125.
180,100. 188,105. 190,106.	254,130. 266,135. 280,143.
198,108. 198,109. 200,110.	328,176. 350,192. 358,197.
200,111. 202,112. 206,114.	364,202. 428,239.
220,120. 224,122. 228,123.	Αἴγαι 368,204.
252,128. 252,129. 252,130.	Αἰγύπτιος, -οὶ 20.
254,130. 256,130. 256,131.	Αἴγυπτος 22. 24.
258,131. 262,133. 264,134.	αἰδῶς 350,192.
268,136. 274,138. 278,142.	αἷμα τοῦ Χριστοῦ 26.
284,146. 286,146. 288,148.	αἵρεσις 394,221.
290,150. 292,152. 294,152.	αἰρετικός, -οὶ 28. 44.
296,154. 296,155. 300,157.	αἰσχύνη 174,96. 194,107.
306,160. 306,161. 308,162.	Ἄκάκιος, πρεσβύτερος, 376,208.
308,163. 312,165. 314,166.	Ἄκυληϊά 296,155
316,168. 322,172. 322,173.	Ἄλεξάνδρεια 20.
326,175. 328,178. 334,182.	Ἄλέξανδρος, ἐπίσκοπος Κορίνθου,
338,184. 340,186. 342,188.	310,164.
344,189. 350,192. 352,194.	ἀλήθεια 50. 68,28. 168,94 186,104.
354,195. 360,200. 362,201.	298,156. 334,182. 338,184.
364,202. 370,205. 372,205.	412,233. 430,239.
374,207. 376,209. 384,215.	Ἄλύπιος 340,186.
384,216. 388,219. 394,222.	Ἄλφιὸς 56,21. 78,35. 96,49. 136,72.
396,222. 398,223. 398,224.	Ἄμανόν, ὄρος, 326,175.
402,226. 402,227. 404,228.	ἀμάρτημα, -τα 212,117. 214,117.
404,229. 406,229. 406,230.	346,191. 364,202. 422,238.
410,232. 426,239. 430,240.	ἀμαρτία, -αι 70,29. 134,71. 182,102.
	418,237.
	ἀμοιβή 52. 86,40. 100,51. 108,54.

- 174,96. 196,107. 216,118. ἀργία 366,203.
 226,122. 290,149. 294,152. ἀρετή 48. 62,23 68,28. 92,45. 104,53.
 296,153. 310,163. 334,181. 110,55. 118,61. 150,83. 152,84.
 374,207. 386,217. 152,85. 156,87. 168,94. 174,96.
 Ἄμπρούκλα 172,96. 184,103. 346,191. 192,107. 210,116. 279,136.
 Ἄνατόλιος, ἐπίσκοπος Ἀδάνης, 276,141. 286,147. 340,186.
 200,111. 370,205. 356,197. 390,220. 394,222.
 ἀνδραγαθία 184,103. 422,238. 424,238. 426,238.
 ἀνδρεία 48. 156,87. 158,88. 160,89. Ἄρμάτιος 138,75.
 160,90. 168,94. 176,96. 176,97. Ἄρμενία 102,52. 122,63. 122,64.
 186,104. 244,126. 268,136. 126,67. 128,68. 142,77. 222,121.
 270,136. 300,157. 310,163. 248,127. 268,136. 278,142.
 312,165. 318,169. 332,180. Ἄρσάκιος Κωνσταντινουπόλεως
 334,182. 358,197. 360,199. 240,125.
 364,202. 374,207. 380,212. Ἄρτεμίδωρος 328,177.
 428,239. ἀρρωστία 54,18. 64,24. 76,33. 78,34.
 ἀνδρεία ἀποστολική 324,174. 88,42. 94,47. 102,52. 130,69.
 ἀνεξικακία 40. 134,70. 142,77. 170,94. 178,98.
 Ἄνθέμιος 286,147. 186,104. 206,114. 248,127.
 ἀνταμοιβή 396,22. 256,131. 266,135. 268,135.
 ἀνταπόδοσις 322,180. 272,137. 278,142. 284,146.
 ἀντίδοσις 52. 136,71. 142,76. 160,89. 328,176. 364,202. 370,205.
 192,107. 206,114. 226,123. 402,226. 402,227.
 294,152. 300,157. 306,161. ἀσέβεια 226,123. 326,175.
 374,207. Ἄσελλος, ἐπίσκοπος, 292,151.
 Ἄντιόχεια 58,22. 120,62. 124,66. Ἄσσια 394,221.
 198,108. 252,130. 394,222. Ἄσυγκριτία 70,29. 86,40. 116,60.
 406,230. 412,233. 142,77. 178,99. 190,106.
 Ἄντιοχος 328,177. 344,189. 432,242.
 ἀνυπόκριτον τῆς γνώμης 384,216. Ἄσυγκρίτιος, πρεσβύτερος, 208,114.
 Ἄνύσιος, ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης, 406,230.
 308,162. 308,163. ἀσφάλεια 128,67. 278,142.
 ἀπαγωγή, -αί 70,29 Αὐρήλιος, ἐπίσκοπος Καρθαγένης,
 Ἄπαμείας, ἐπισκοπή, 22. 288,149.
 ἀπάτη 212,117. Ἄφθόνιος, πρεσβύτερος, 132,70.
 ἀπέχθεια 20. 22. 32. 164,93.
 ἀποδημία 348,192. Ἄφραάτης 100,51.
 Ἄππιαρίας, ἐπισκοπή, 22.
 ἀπραγμοσύνη 74,32. 146,80 150,84.
 206,114. 256,130. 264,134.
 266,135. 278,142. 284,146.
 322,172. 322,173. 420,237.
 Ἄραβία 394,221.
 Ἄράβιος 96,48. 220,121. 246,126.
 Ἄραβισσὸς 130,69. 256,131.

B

- Βαλεντῖνος 86,41. 210,116. 386,217.
 βάπτισμα 26.
 Βασίλειος, πρεσβύτερος, 68,28.
 Βασσιανή 90,43.
 βασκανία 420,237
 Βάσσοσ, ἐπίσκοπος, 200,110.

βλάβη, 122,63.
 βραβεῖον, -α 182,102. 244,126.
 338,184. 348,192. 374,207.
 Βρίξης, ἐπισκοπή, 338,184.
 Βρίσων 346,190. 414,234.
 Βύζος, μοναχός, 110,56.

Γ

γαλήνη 244,126. 284,145. 284,146.
 336,183. 338,185. 378,210.
 γαλήνη λευκή 36.
 γάμος 48.
 Γαυδέντιος, ἐπίσκοπος Βρίξης,
 338,184.
 γέεννα 172,95. 374,207.
 Γέμελλος 144,79.. 230,124. 258,132.
 359,194.
 Γερμανός, πρεσβύτερος, 22.
 Γερόντιος, ἐπίσκοπος, 308,163.
 Γερόντιος, πρεσβύτερος, 104,53.
 106,54.
 γλυκύτης 156,87.
 γνώμη 152,85. 154,85. 162,91.
 208,115. 278,142. 286,146.
 300,157. 368,204. 372,206.
 374,207. 400,224. 402,227.
 404,228. 418,237. 420,237. 432,
 242.
 γνώμη ἀπερίτρεπτος 48. 168,94.
 204,114. 312,165. 384,216.
 γνώμη εὐτονος 294,153.
 γνώμη ἐλευθέρα 344,189.
 Γοτθία 372,206.
 Γότθοι 372, 207. 374,207.

Δ

δαμόνιον, -α 240,125.
 δαίμων, -ες 244,126.
 Δανιήλ 234,125.
 Δανιήλος, πρεσβύτερος, 360,199.
 Δαυὶδ 236,125.
 δειλία 364,202. 378,210.
 δήμευσις 70,29.

Δημήτριος, ἐπίσκοπος, 18,46.
 288,148.
 Δημήτριος Πισινούντος 22.
 διάβολος 46. 168,94. 172,95. 216,118.
 350,193.
 διάθεσις 142,77. 142,78. 156,87.
 178,99. 180,101. 190,106.
 198,109. 279,137. 278,142.
 286,146. 306,160. 318,169.
 322,173. 328,178. 344,189.
 346,191. 350,192. 370,205.
 374,207. 382,214. 394,222.
 410,232.

διάθεσις τῆς ψυχῆς 320,171.
 δίκη 20. 380,212.
 Διογένης 98,50. 264,134. 280,144.
 Διόφαντος, πρεσβύτερος Ἀντιοχείας,
 58,22. 120,62. 124,66. 192,107.
 252,130. 394,222. 426,239.
 δοκιμασία 46.
 δοκιμή 374,207.
 Δομετιανός 386,217.
 Δόμνος, ἐπίσκοπος, 66,27.
 δόξα 418,237.
 δόξα (Θεοῦ) 220,120.
 δόξα μέλλουσα 52. 216,118.
 δόξα παρὰ Θεοῦ 196,107.
 δόξα παρ' ἀνθρώποις 174,96.
 δυσκρασία 182,102. 284,146.

Ε

εἰλικρινές τῆς διαθέσεως 180,101.
 εἰρήνη 32. 40. 42. 288,148. 290,149.
 300,157. 306,161. 308,162.
 320,170. 372,206. 378,210.
 ἐκδικία 24.
 ἐλεημοσύνη 386,217.
 ἐλευθερία 154,86. 170,94. 262,133.
 296,155. 358,197. 366,204.
 384,216.
 ἐλευθέριον (τῆς διανοίας) 152,84.
 ἐλευθεροστομία 168,94. 184,103.
 334,182.

- Ἑλλάδιος 322,172.
 Ἑλλην, -ες 28. 66,28. 100,51 296,123.
 244,126. 399,221.
 Ἑλπίδιος, ἐπίσκοπος, 64,25. 204,114.
 256,131. 272,137. 270,142.
 326,175. 406,230.
 ἐλπὶς 194,107. 196,107. 228,123.
 228,123.
 ἐλπὶς τοῦ χρηστοῦ συνειδότος 174,96.
 ἐμμέλεια 128,67.
 ἐξορία 70,29. 294,153. 296,154.
 298,156. 396,222.
 Ἑόρτιος, ἐπίσκοπος, 72,30. 308,163.
 ἑπαθλον, -α 374,207.
 ἐπιβουλή 48. 70,29. 92,45. 176,97.
 196,107. 228,123. 260,133.
 270,136. 374,207. 388,218.
 ἐπιείκεια 22. 62,23. 156,87. 244,126.
 ἐπιθυμία 54,19. 174,96. 274,238.
 276,141. 298,155. 354,156.
 358,198. 386,217. 408,231.
 Ἐπιφάνιον, ἀνεψιὰ Κωνσταντίνου
 πρεσβυτέρου, 424,238.
 Ἐρκούλιος 362,201.
 ἔρωσ 82,37. 146,80. 150,83. 200,111.
 276,141. 320,171. 358,198.
 386,217. 396,223. 398,224.
 404,228. 406,230.
 Εὐαγγέλιον 164,93. 196,107.
 εὐγένεια 72,31. 96,48. 100,50. 100,51.
 112,56. 118,61. 150,83. 178,100.
 222,121. 264,134. 322,172.
 322,173. 326,175. 330,179.
 342,187. 350,192. 356,196.
 358,198. 370,205. 376,209.
 384,216. 404,227. 404,229.
 410,232.
 εὐγενές (τῆς διανοίας) 152,84.
 Εὐγένιος, ἐπίσκοπος, 18. 308,163.
 εὐγνωμοσύνη 276,141. 432,241.
 εὐδοκίμησις 208,115. 244,126.
 342,187. 352,193. 360,199.
 εὐεργεσία 148,81. 328,177.
 Εὐήθιος 206,114. 322,173.
 Εὐθαλεία 74,32. 328,178.
 εὐθυμία 114,57. 114,58. 128,67.
 178,98. 330,178. 352,193.
 386,216. 408,231. 414,234.
 Εὐθύμιος 388,218.
 εὐλάβεια 18. 34. 58,21. 62,22. 62,23.
 64,25. 66,27. 68,28. 72,30. 80,36.
 94,46. 98,49. 102,52. 110,55.
 112,56. 122,63. 124,66. 142,78.
 154,86. 156,87. 158,88. 160,90.
 162,91. 170,94. 180,101.
 184,103. 196,108. 198,108.
 198,109. 200,110. 202,112.
 204,114. 218,119. 258,131.
 262,133. 268,135. 278,142.
 294,153. 300,157. 302,158.
 332,180. 332,181. 334,182.
 340,185. 354,156. 360,200.
 362,200. 384,216. 393,221.
 400,225. 406,229. 406,230.
 408,231. 414,235. 416,235.
 422,238. 430,240.
 Εὐλόγιος, ἐπίσκοπος, 154,87.
 Εὐλύσιος Ἀπαμείας 22. 46. 288,148.
 εὐποιῖα 318,169.
 Εὐσέβιος 308,163. 332,180.
 Εὐστάθιος 212,117.
 Εὐστάθιος, ἐπίσκοπος, 308,163.
 εὐσημοσύνη 26.
 εὐτονία 298,155. 316,167. 318,169.
 360,199.
 Εὐτρόπιος, ἐπίσκοπος, 308,163.
 εὐφροσύνη 38. 56,20. 58,21. 60,22.
 68,27. 72,30. 74,31. 74,33. 78,34.
 80,36. 84,39. 96,48. 98,49.
 112,57. 114,58. 124,65. 146,80.
 170,94. 178,98. 182,102.
 196,107. 210,116. 218,119.
 232,124. 254,130. 262,133.
 282,144. 322,171. 330,178.
 342,187. 344,188. 348,191.
 356,196. 360,192. 362,200.
 366,204. 376,209. 384,215.
 394,222. 396,222. 402,227.
 410,232. 420,237. 422,237.
 424,238. 426,238. 430,240.

432,241. 432,242.
 εὐχαριστία 348,192.
 εὐχή, -αί 62,23. 144,78. 166,93.
 202,113. 204,113. 206,114.
 244,126. 258,132. 268,135.
 εὐωδία 106,54.
 ἔφοδος ληστρική 256,130.

Ζ

ζάλη 430,239.
 ζῆλος 68,28. 152,85. 156,87. 224,122.
 360,199. 366,204. 370,204.
 406,229.
 ζῆλος ἀποστολικός 102,53.

Η

ἡδονή 38. 54,18. 60,22. 64,24. 74,32.
 102,53. 108,54. 114,58. 126,66.
 128,68. 146,80. 148,81. 150,83.
 168,94. 174,96. 178,98. 190,105.
 196,107. 198,108. 218,119.
 232,124. 254,130. 258,132.
 260,132. 270,136. 276,141.
 280,143. 286,147. 298,155.
 324,174. 328,176. 342,187.
 344,189. 346,190. 350,193.
 356,196. 360,198. 360,199.
 362,200. 366,204. 370,205.
 376,209. 386,217. 390,220.
 396,222.
 Ἡσαΐας 234,125.
 ἡσυχία 150,84. 244,126. 256,130.
 270,136. 278,142. 284,146.
 322,172. 322,173. 350,193.
 416,236.
 Ἡσύχιος 62,24. 138,74. 326,176.
 358,198. 396,223.
 Ἡσύχιος, ἐπίσκοπος Σαλώνων,
 336,183.

Θ

θάνατος, -οί 126,66. 128,68. 134,70.

190,106. 348,192. 356,197.
 428,239.
 θαυματοποιΐα 234,125.
 Θεοδόσιος, ἀπό δουκῶν, 114,58.
 Θεοδόσιος, ἐπίσκοπος Σκυθοπόλεως,
 158,89. 308,163.
 Θεόδοτος, ἀναγνώστης 118,61.
 180,102. 268,135. 268,136.
 Θεόδοτος, ἀπό κονσουλαρίων, 118,61.
 276,141.
 Θεόδοτος, διάκονος, 90,44. 116,59.
 118,61. 126,67. 266,135.
 270,137. 274,140.
 Θεόδοτος, πρεσβύτερος, 132,70.
 164,93. 246,126. 284,146.
 Θεόδουλος, διάκονος, 372,206.
 Θεοδώρα 210,117. 218,120.
 Θεόδωρος 378,210.
 Θεόδωρος, ἐπαρχικός, 208,115.
 Θεόδωρος, ἐπίσκοπος, 202,111.
 368,204.
 Θεόδωρος, κονσουλάριος Συρίας,
 274,138.
 θεοσεβεία 64,25. 162,91. 208,114.
 278,142. 310,163. 392,211.
 406,230. 410,232.
 Θεόφιλος, Ἀλεξανδρείας, 20.
 Θεόφιλος, πρεσβύτερος, 216,119.
 378,210. 380,212.
 θλιψίς 40. 42. 50 70,29. 72,30. 92,45.
 182,102. 188,105. 192,107.
 194,107. 198,109. 214,118.
 228,123. 242,125. 252,129.
 264,134. 286,146. 374,207.
 396,222. 414,234. 418,237.
 θόρυβος, -οί 126,66.
 Θράκη 22. 122,63.
 θρῆνος, -οί 28.
 Θύρσος, ἐπίσκοπος, 308,163.
 θυσία 214,117.
 θυσιαστήριον 420,237.

Ι

Ἰακώβ 106,54.

- Ἱεροσόλυμα 156,88.
 ἱερωσύνη 50.
 Ἰουδαῖος, -οὶ 28.
 Ἰουλιανή 318,169.
 Ἰσαυρία 360,200.
 Ἰσαυρος, -οὶ 56,20. 96,49. 102,52.
 112,56. 112,57. 118,61. 130,69.
 134,70. 138,74. 140,75. 140,76.
 148,81. 190,106. 198,109.
 200,110. 222,121. 256,131.
 266,135. 268,136. 284,146.
 414,235. 420,237.
 Ἰταλική 318,170.
 Ἰωάννης, ἐπίσκοπος Ἱεροσολύμων,
 156,88.
 Ἰωάννης, ὁ Βαπτιστής, 234,125.
 Ἰωάννης, ὁ Χρυσόστομος, 44.
 242,125.
 Ἰωάννης, πρεσβύτερος, 36. 56,21.
 104,53. 100,55. 228,123.
 228,148. 318,168.
 Ἰώβ 350,193. 420,237. 424,238.
 Ἰωνᾶς 234,125.
 Ἰωσήφ 420,237.
- Κ
- καθαίρεσις 392,221.
 Καισάρεια 218,120. 220,120.
 κακία 48. 174,96. 358,197. 422,238.
 κακοπάθεια 40.
 Καλλίστρατος, ἐπίσκοπος Ἰσαυρίας,
 360,200.
 κάματος 338,184.
 Καππαδόκες 142,78. 242,125.
 Καρθαγένη 288,149.
 Καρτερία 54,18. 76,34. 99,44. 402,227.
 408,232.
 καρτερία 228,123. 244,126. 288,148.
 294,153. 296,154. 300,157.
 332,180. 360,199. 374,207.
 424,238.
 Καρτέριος, ἡγεμῶν, 416,236.
 Καταβάλων, ἐπισκοπή, 368,204.
 Κάστος, πρεσβύτερος Ἀντιοχείας,
 58,22. 120,62. 124,66. 192,107.
- 252,130. 394,222. 430,240.
 κατήφεια 144,79.
 Κανδιδιανὸς 88,42.
 κηδεμονία 334,182. 410,232.
 κήρυγμα 228,123.
 Κιλικία 368,204.
 κίνδυνος 102,52. 108,54. 194,107.
 228,123. 266,135. 288,148.
 350,193. 380,211.
 Κλαυδιανὸς 354,195.
 κοινωνία 236,125.
 κόλασις 176,97. 238,125. 238,125.
 κοσμιότης 350,192.
 Κουκουσὸς 64,25. 150,84. 154,87.
 198,108. 198,109. 200,111.
 202,111. 206,114. 208,115.
 222,121. 224,121. 242,125.
 256,131. 280,144. 322,173.
 342,188. 350,193. 352,194.
 392,221. 408,232. 414,234.
 414,235. 416,236.
 κρῖμα 174,96. 292,151. 318,169.
 334,181. 366,203. 374,207.
 380,212.
 κρίσις 238,125.
 Κυθήριος 148,82.
 Κύπρος 394,221.
 Κυριακός, διάκονος, 18. 40. 288,148.
 Κυριακός, ἐπίσκοπος, 46. 122,64.
 232,125. 236,125. 288,148.
 364,202. 394,221.
 Κυριακός, πρεσβύτερος Ἀντιοχείας,
 58,22. 120,62. 124,66. 192,107.
 252,130. 394,222. 432,241.
 Κωνσταντινούπολις 20. 200,110.
 222,121. 246,126. 368,204.
 394,221.
 Κωνστάντιος, πρεσβύτερος, 108,54.
 120,62. 206,114. 228,123.
 390,221. 398,224. 400,225.
 418,237.
- Λ
- Λάζαρος 236,125. 238,125. 424,238.
 Λαμπρότατος, διάκονος, 322,180.

λείψανα μαρτύρων 246,126.
 Λεόντιος 150,83.
 Λιβάνιος 400,225. 404,229. 406,230.
 408,231. 408,232. 428,239.
 Λούκιος, επίσκοπος, 152,85.
 λοιδορία 26,50.
 Λουπίκινος Ἀππιαρίας 22.
 λύκος προβατόσχημος (= ὁ Ἀρσάκιος)
 242,125.
 λύπη 128,67. 190,105. 222,121.
 364,202. 426,238.

Μάγνος, επίσκοπος, 66,26.
 Μακεδονία 308,163.
 Μάλχος 134,71.
 μανία 244,126.
 Μαξιμιανός, επίσκοπος, 308,163.
 Μάξιμος, επίσκοπος, 290,150.
 Μάρης, επίσκοπος, 154,86.
 Μωρινιανός 250,128.
 Μάρις, πρεσβύτερος, 110,55.
 Μαρκελλίνος 54,19. 72,31. 92,44.
 124,65. 178,100. 252,129.
 342,188. 398,224. 400,226.
 Μαρκιανός 54,19. 124,65. 178,100.
 224,122. 252,129. 378,211.
 398,224. 400,226.
 Μαρκιωνισταὶ 394,221.
 Μάρων, πρεσβύτερος, 80,36.
 μεγαλοπρέπεια 86,41. 88,42. 100,51.
 144,79. 258,132. 286,147.
 344,189. 359,194. 356,197.
 μεγαλοψυχία 136,72. 224,122.
 μέριμνα 368,204.
 μετάστασις 348,192.
 Μισὰχ 234,125.
 μισθός (οὐράνιος) 52. 120,62. 142,76.
 150,84. 168,94. 176,97. 186,104.
 196,107. 226,123. 292,152.
 296,154. 300,157. 314,165.
 316,167. 318,169. 320,170.
 324,174. 336,183. 338,183.
 370,204. 370,205. 372,206.
 389,213. 312,221. 418,237.

μισοπόνηρον 230,124.
 μισοπόνηρον (τῆς διανοίας) 152,84
 152,85.
 Μόντιος 320,171.
 Μουσώνιος 384,216.
 μυσταγωγία 260,132.
 Μωϋσῆς 420,237.
 Μωϋσῆς, επίσκοπος, 160,190. 162,92.

N

Ναμαία 94,47.
 νηστεία 108,54.
 Νίκαια 44. 392,221.
 Νικόλαος, πρεσβύτερος, 102,53.
 130,69. 282,145. 284,146.
 νόμος τῆς ἀγάπης 98,50.
 νουθεσία 426,238.
 Νουμέριος, επίσκοπος, 308,163.

O

ὀδύνη 238,125. 324,174. 350,192.
 428,239.
 ὄκνος 116,59. 378,210. 428,239.
 Ὀκτώβριος 364,203. 378,210.
 ὀλιγωρία 78,35. 116,59. 124,66.
 398,223. 428,239.
 οἰκονομία 100,51. 228,123. 238,125.
 392,211.
 ὀμόνοια 42.
 ὄνειδισμός 50.
 ὄνειδος 50. 174,96.
 Ὀνησικρατία 348,192.
 ὄργη 212,117. 214,117. 222,121.
 ὄρφανία 400,225.
 Ὀτρήϊος 246,126.
 Οὐαλέριος, πρεσβύτερος Ἀντιοχείας,
 58,22. 120,62. 124,66. 192,107.
 252,130. 394,222. 426,239.
 Οὐρβίκιος, επίσκοπος, 196,108.

Π

πάθημα, -τα 50. 52. 176,97. 182,102.
 374,207. 380,211. 388,218.

- πάθος 348,192.
 Παιάνιος 172,95. 390,220. 350,193.
 366,204.
 Παῖδες τρεῖς 234,125. 392,221.
 παιδεία 426,238.
 Παλαιστίνη 156,87. 368,204.
 Παλαιστινός, -οἱ 368,204.
 Παλλάδιος 46. 202,113. 288,148.
 Πάνεμος, μὴν, 390,221.
 Πανσόφιος, ἐπίσκοπος, 18.
 πανωλεθρία 204,113.
 Πάππος, ἐπίσκοπος, 18.
 παράδεισος 238,125.
 παραίνεσις 118,61. 204,114.
 παράκλησις 62,23. 66,26. 68,27. 68,28.
 72,30. 74,31. 78,34. 80,36. 80,40.
 110,55. 112,57. 136,72. 162,92.
 164,92. 166,93. 166,94. 176,96.
 184,103. 198,109. 200,110.
 202,112. 204,113. 214,117.
 216,118. 224,122. 252,129.
 254,130. 282,144.. 284,145.
 284,146. 290,150. 292,150.
 294,153. 302,159. 306,160.
 312,164. 314,166. 320,171.
 322,172. 328,176. 330,178.
 338,184. 340,185. 340,186.
 342,188. 344,188. 352,193.
 354,195. 356,196. 356,197.
 360,199. 362,201. 372,205.
 376,208. 376,209. 380,212.
 382,214. 396,222. 404,228.
 406,229. 414,235. 416,236.
 428,239. 432,242.
 παραμυθία 40. 64,25. 66,26. 66,27.
 68,27. 72,30. 74,32. 88,41. 90,43.
 96,49. 102,52. 114,58. 124,65.
 126,66. 128,67. 134,70. 140,75.
 146,80. 248,127. 264,134.
 272,137. 274,140. 276,140.
 284,145. 286,146. 290,150.
 306,160. 310,163. 344,188.
 348,191. 356,197. 376,209.
 380,212. 384,216. 414,234.
 428,239. 430,240.
 παράνοια 336,182.
 παρανομία 18. 24. 28. 30. 50. 172,95.
 290,150. 300,156. 318,169.
 334,181. 368,204.
 παραφροσύνη 296,153.
 παραψυχή 362,201.
 παρρησία 38. 100,50. 132,70. 162,92.
 168,94. 184,103. 190,105. 214,117..
 216,118. 230,124. 290,149.
 296,155. 324,174. 334,182.
 352,194. 360,199. 366,204.
 382,213. 394,221. 410,232.
 Παῦλος 50. 164,93. 182,102. 192,107.
 196,107. 228,123. 236,125.
 240,125. 320,170. 336,182.
 392,221. 424,238. 426,238.
 Παῦλος, διάκονος, 18. 36.. 288,148.
 318,168.
 πειρασμός, -οἱ 52. 70,29. 112,56.
 116,60. 124,65. 190,106.
 192,107. 228,123. 332,180.
 336,182. 374,207. 382,213.
 Πελάγιος 384,215.
 πενία 224,122. 236,125. 400,225.
 422,238.
 Πενταδία, διάκονος, 166,94. 186,104.
 338,185.
 πεπαρρησιασμένον (τῆς διανοίας)
 152,84.
 Πέτρος 240,125.
 Πισινοῦντος, ἐπισκοπή, 22.
 πίστις 42. 46. 236,125. 406,229.
 πλάνη 68,28. 326,175.
 πλοῦτος 196,107. 236,125. 244,126.
 366,204. 376,209.
 πόθος 82,37. 310,164.
 Πολύβιος 248,127. 280,143.
 πονηρία 168,94.
 πορφύρα 236,125.
 Πορφύριος, ἐπίσκοπος Ρωσοῦ,
 414,235.
 προαίρεσις 142,77. 220,120.
 Πρόβα 316,168.
 προδοσία 262,133.
 πρόθεσις 372,206.

προθυμία 106,53. 108,54. 110,55.
 202,112. 206,114. 208,115.
 224,122. 226,123. 246,126.
 250,128. 270,136. 280,150.
 292,151. 296,154. 300,196.
 300,157. 304,159. 312,165.
 316,167. 318,169. 324,174.
 332,180. 334,181. 336,182.
 374,207. 380,212. 384,215.
 392,221.
 προκοπή 392,221.
 Προκόπιος 342,187.
 Πρόμωτον 372,207.
 πρόνοια 66,26. 66,27. 108,54. 118,61.
 290,150.
 προπέτεια 340,186.
 προσεδρεία 288,148.
 πτωχεία 224,122.
 πῦρ γεέννης 172,95.

Ρ

ραθυμία 36. 56,19. 62,22. 116,59.
 146,79. 178,99. 210,116.
 262,133. 274,138. 302,158.
 306,161. 308,162. 340,186.
 364,202. 370,205. 378,210.
 380,212. 388,219. 396,222.
 428,239.
 Ρουφῖνος 94,46.
 Ρουφῖνος, ἐπίσκοπος, 198,109.
 Ρουφῖνος, πρεσβύτερος, 242,126.
 Ρωμανός, πρεσβύτερος, 60,22. 62,23.
 142,78. 160,91.
 Ρώμη 46. 316,168.
 Ρωμύλα 388,219.
 Ρωμύλος, μοναχός, 110,56.
 Ρωσοῦ, ἐπισκοπή, 414,235.

Σ

Σαλαμῖς, πόλις Κύπρου, 394,221.
 Σαλβίων 376,209.
 Σαλούστιος, πρεσβύτερος, 364,203.
 378,210. 380,212. 388,219.
 Σαμαρείτης 240,125.

Σαυρομάτης, -αι 32.
 Σεβάστεια 222,121. 399,221.
 Σεβαστιανός 382,214.
 Σεδράχ 134,125.
 Σέλευκος, ἐπίσκοπος 80,37. 82,38.
 Σευήρα 404,229.
 Σευηρίνα 388,219.
 Σευῆρος, πρεσβύτερος 22. 180,101.
 σιγή 144,79. 146,79. 178,100. 180,101.
 340,185. 354,195. 358,198.
 362,201. 370,205. 428,239.
 σκάνδαλον, -α 152,85.
 Σκύθης, -αι 32.
 Σκυθόπολις 158,59.
 Σοφία 238,125.
 σπουδή 96,49. 112,57. 150,83. 202,112.
 214,117. 226,123. 290,149.
 294,153. 296,154. 300,157.
 302,159. 306,161. 312,165.
 316,167. 318,169. 320,170.
 322,172. 332,181. 336,182.
 338,184. 370,204. 370,205.
 372,206.
 σταυρός 240,125.
 στενοχωρία 116,59. 130,69. 208,115.
 224,122. 424,238.
 Στέφανος, πρωτομάρτυς, 234,125.
 Στούδιος, ἑπαρχος, 356,197.
 συγγνώμη 62,24. 94,47. 192,106.
 310,163. 354,195. 366,203.
 368,204. 432,242.
 συγχώρησις 212,117.
 συκοφαντία 48. 50. 52. 170,94.
 412,233.
 Συμεών, πρεσβύτερος, 110,55.
 Σύμμαχος, πρεσβύτερος, 92,45.
 συμπάθεια 334,182.
 συμφορὰ 418,237.
 σύνεσις 150,83. 168,94. 286,147.
 συνουσία (= συναναστροφή) 146,80.
 148,82. 200,111. 278,142.
 326,176. 360,200.
 Συρία 274,138.
 Σύρος, -οι 26.
 Σώπατρος, ἄρχων Ἀρμενίας, 122,64.

σωτηρία 108,54. 130,69. 212,117.
σωτηρία ψυχῆς 104,53.

Τ

ταλαιπωρία 82,37. 102,52 264,134.
306,160. 312,165. 364,202.
414,234.
τάλαντον 380,212.
ταπείνωσις 62,23. 162,92.
ταραχή, -αἰ 28. 158,89. 226,123.
228,123. 248,127. 256,136.
290,149. 304,160. 320,170.
336,183.

Ταρσός 368,204.

Ταυροκιλικία 242,125.

τελειότης 432,241.

τιμῆ 222,121. 286,147. 328,177.
418,237.

τιμῆ παρ' ἀνθρώπων 418,237.

τιμιότης 144,78. 162,92. 164,92.
184,103. 186,104. 200,110.
200,111. 224,122. 246,126.
258,131. 272,138. 292,150.
310,163. 310,164. 312,164.
328,176. 332,180. 336,183.
352,193. 382,214. 384,215.
422,238. 430,240.

Τιμόθεος, πρεσβύτερος, 378,211.

τιμωρία 50. 168,94. 170,94. 354,195.
412,233. 424,238.

Τραγκυλῖνος 80,37. 120,63.

τραγωδία 262,133.

Υ

ὕβρις 40. 240,125.

ὕγεια 114,57. 142,77. 144,78. 146,80.
150,84. 162,92. 164,92. 170,94.
176,97. 178,98. 180,100.
180,101. 184,103. 186,104.
200,110. 208,115. 222,121.
284,146. 312,164. 342,187.
348,191. 354,195. 356,196.
362,201. 370,205. 376,208.
376,209. 400,225. 416,236.

ὕγεια 140,75. 258,131. 276,140.
330,178.

Ἵμνήτιος, ἀρχίατρος, 82,38. 146,81.

Ἵπάτιος, πρεσβύτερος, 176,97.
332,180.

ὕπεροψία τῶν βιωτικῶν 230,124.

ὕπομονῆ 40. 42. 4ογ 46. 70,29. 142,76.
182,102. 188,105. 194,107.
226,123. 228,123 234,125.
294,153. 296,154. 300,157.
316,167. 332,180. 322,348,192.
360,199. 360,199. 374,207.
382,213. 424,238.

Φ

Φαρέτριος 368,204.

Φαυστῖνος 150,84.

φιλαδελφία 334,182.

φιλανθρωπία 212,117. 214,117.
224,122. 286,147. 386,217.

φιλία 200,110. 252,129. 254,130.
322,173. 328,178. 410,232.

Φίλιππος, βασιλεὺς Ἰουδαίων, 50.

Φίλιππος, πρεσβύτερος, 382,213.

φιλονεικία 296,154. 298,156. 302,158.
304,160. 334,181.

φιλοξενία 150,83. 320,171.

φιλοσοφία 108,54 118,61.4 166,93.
206,114. 258,132. 270,136.
286,147.

φιλοστοργία 90,44. 340,186.

φιλοτιμία 100,51. 138,74.

φιλοφροσύνη 82,37. 150,83 214,118.
244,152. 294,153. 304,159.
308,162. 312,164. 318,168.
318,169. 320,171.

Φιρμῖνος 146,80.

φόβος, -οι 130,68. 170,94. 1908,108.
264,134. 266,135. 420,237.

φόβος Ἰσαύρων 56,20. 96,49. 102,52.
138,74. 140,75. 148,81. 190,106.
224,122. 248,127. 266,135.ζ
414,234. 418,237. 428,239.

φόβος ληστῶν 72,30. 94,47. 164,93

200,110.	200,111.	206,114.	Χαλκηδών 324,174.
220,120.	360,199.	384,216.	Χαλκιδία 60,29. 84,39. 116,60. 140,76.
432,242.			176,98. 188,105. 432,242.
Φοινίκη 56,21.	100,51.	102,53.	106,53.
	110,55.	112,56.	132,69.
		226,123.	χαρά 360,199.
	244,126.	246,126.	368,204.
	392,221.		χειροτονία 44.
Φοίνικες 368,204.			χηρεία 400,225.
φρίκη 26.			χρηστότης 156,87. 358,197.
φρόνημα 144,79.			Χρυσόστομος 432,242.
φρόνημα αδούλωτον 48.			Χρωμάτιος, επίσκοπος Ἀκυληίας,
φροντίς 338,184.			296,155.
φροντίδες βιωτικαί 74,32.			
			Ψ
			ψευδοπροφήτης 240,125.
			ψεύδος 168,94. 366,203. 380,212.
			412,233.
			Ω
Χαιρέας, πρεσβύτερος, 132,70	164,93.		
	284,146.		
Χαλδαῖος, -οἱ 234,125.			ὠφέλεια 186,104. 210,116.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΕΙΣΑΓΩΓΗ	5-16
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	18-433
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Α΄, ΠΡΟΣ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΝ, ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΡΩΜΗΣ,	18
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Β΄, ΠΡΟΣ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΝ, ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΡΩΜΗΣ,	34
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ ΑΔΕΛΦΟ ΙΩΑΝΝΗ	40
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΝΝΟΚΕΝΤΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ, ΠΡΟΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕ- ΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ ΚΑΙ ΟΛΟΚΛΗΡΟ ΤΟΝ ΚΛΗΡΟ ΚΑΙ ΛΑΟ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΚΩΝ/ΠΟΛΕΩΣ ΤΟΥΣ ΥΠΟ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟΝ ΙΩΑΝΝΗΝ	42
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΥΣΕΒΕΙΑ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ, ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟ- ΝΟΥΣ	48
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΗ΄ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΑ	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΙΘ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Κ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ	56
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΑ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΦΙΟ	56
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΒ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥ- ΡΙΑΚΟ	58
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΓ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΡΩΜΑΝΟ	62
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΔ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ	62
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΕ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ	64
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΣ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΓΝΟ	66
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΖ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΔΟΜΝΟ	66
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΗ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΒΑΣΙΛΕΙΟ	68
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΚΘ΄ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΧΑΛΚΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ	70
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Λ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΟΡΤΙΟ	70
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΑ΄ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ	72
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΛΒ΄ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΘΑΛΙΑ	74

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΓ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ	76
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΔ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΑ	76
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΦΙΟ	78
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑΙ ΜΟΝΑΧΟ ΜΑΡΩΝΑ	80
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΤΡΑΓΚΥΛΙΝΟ	80
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΧΙΑΤΡΟ ΥΜΝΗΤΙΟ	82
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΘ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ	84
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Μ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ	54
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΛΕΝΤΙΝΟ	86
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΑΝΔΙΔΙΑΝΟ	88
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΓ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΒΑΣΣΙΑΝΗ	90
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	90
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΥΜΜΑΧΟ	92
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΡΟΥΦΙΝΟ	94
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΖ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΝΑΜΑΙΑ	94
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΑΒΙΟ	96
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΜΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΦΙΟ	96
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ν' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΟΓΕΝΗ	98
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΟΓΕΝΗ	100
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΒ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ	102
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΝΙΚΟΛΑΟ	102
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΓΕΡΟΝΤΙΟ	106
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΣΥΜΕΩΝ ΚΑΙ ΜΑΡΙ	110
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΡΩΜΥΛΟ ΚΑΙ ΒΥΖΟ	110
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΖ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ	112
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΟΥΚΑ ΘΕΟΔΟΣΙΟ	114
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΝΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	116
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ξ' ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΧΑΛΚΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ	116
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΞΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΛΙΚΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	118
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΞΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ ²⁰	
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΞΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΤΡΑΓΚΥΛΙΝΟ	120

ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΑΚΟ	122
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ	124
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥ- ΡΙΑΚΟ	124
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	126
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	128
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΕΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΝΙΚΟΛΑΟ	130
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ο' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑ- ΧΟΥΣ ΑΦΘΟΝΙΟ, ΘΕΟΔΟΤΟ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΑ	132
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΛΧΟ	134
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΦΙΟ	136
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ	136
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ	138
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΜΑΤΙΟ	138
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΣ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ	140
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΖ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ	142
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΡΩΜΑΝΟ	142
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΟΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΕΜΕΛΛΟ	144
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Π' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΙΡΜΙΝΙΟ	146
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΧΙΑΤΡΟ ΥΜΝΗΤΙΟ	146
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΥΘΗΡΙΟ	148
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΛΕΟΝΤΙΟ	150
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΦΑΥΣΤΙΝΟ	150
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΛΟΥΚΙΟ	152
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΡΗ	154
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΥΛΟΓΙΟ	154
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΙΕΡΟΣΟΛΥΜΩΝ ΙΩΑΝΝΗ	156
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΠΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΣΚΥΘΟΥΠΟΛΕΩΣ ΘΕΟΔΟΣΙΟ	158
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ζ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΩΥΣΗ	160
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΡΩΜΑΝΟ	160
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΜΩΥΣΗ	162
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΖΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑ- ΧΟΥΣ ΑΦΘΟΝΙΟ, ΘΕΟΔΟΤΟ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΑ	

	ΚΑΙ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΕΥΡΙΣΚΟΜΕΝΟΥΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΥΤΟΥΣ	164
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΔ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΠΕΝΤΑΔΙΑ	166
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΙΑΝΙΟ	172
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΣ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΑΜΠΡΟΥΚΛΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΥΤΗΝ	172
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΥΠΑΤΙΟ	176
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΗ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΑΚΛΙΔΙΑ	176
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΛΘ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΥΤΙΑ	178
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	Ρ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ	178
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΕΥΗΡΟ	180
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΘΕΟΔΟΤΟ	180
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΓ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΑΜΠΡΟΥΚΛΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΥΤΗΝ	184
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΔ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΠΕΝΤΑΔΙΑ	186
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΕ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΧΑΛΚΙΔΙΑ	188
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΣ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΥΤΗΝ	190
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑ- ΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ	192
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΟΥΡΒΙΚΙΟ	196
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΡΟΥΦΙΝΟ	198
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΒΑΣΣΟ	200
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΔΑΝΗΣ ΑΝΑΤΟΛΙΟ	200
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΟΔΩΡΟ	202
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΠΑΛΛΑΔΙΟ	202
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ	204
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΦΙΛΟ	208
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΛΕΝΤΙΝΟ	210
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΖ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΘΕΟΔΩΡΑ	210
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕΝΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟ- ΠΟΥΣ ΚΑΙ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ	214
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΙΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΦΙΛΟ	216
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΚ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΘΕΟΔΩΡΑ	218
ΕΠΙΣΤΟΛΗ	ΡΚΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΑΒΙΟ	220

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΡΚΙΑΝΟ	224
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑ- ΧΟΥΣ ΤΗΣ ΦΟΙΝΙΚΗΣ ΠΟΥ ΚΑΤΗΧΟΥΝ ΤΟΥΣ ΕΙΔΩΛΟΛΑΤΡΕΣ	226
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΕΜΕΛΛΟ	230
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΑΚΟ ΠΟΥ ΗΤΑΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ ΣΤΗΝ ΕΞΟΡΙΑ	232
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΡΟΥΦΙΝΟ	242
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΛΥΒΙΟ	248
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΡΚΙΑΝΟ	250
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΚΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ	252
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥ- ΡΙΑΚΟ	252
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ	256
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΕΜΕΛΛΟ	258
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΓ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ	260
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΟΓΕΝΗ	264
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	266
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΘΕΟΔΟΤΟ	268
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	270
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ	272
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΑΡΧΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΣ ΘΕΟΔΩΡΟ	274
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	274
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΥΛΙΚΟ ΘΕΟΔΟΤΟ	276
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ	278
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΟΛΥΒΙΟ	280
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΟΓΕΝΗ	280
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΝΙΚΟΛΑΟ	282
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΚΑΙ ΜΟΝΑ- ΧΟΥΣ ΘΕΟΔΟΤΟ, ΝΙΚΟΛΑΟ ΚΑΙ ΧΑΙΡΕΑ	284
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΘΕΜΙΟ	286
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟ, ΠΑΛΛΑΔΙΟ ΚΑΙ ΕΥΛΥΣΙΟ	288

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΜΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΑΡΘΑΓΕΝΗΣ ΑΥΡΗΛΙΟ	288
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΑΞΙΜΟ	290
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΣΕΛΛΟ	292
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ	292
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ	294
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ	296
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΑΚΥΛΗΙΑΣ ΧΡΩ- ΜΑΤΙΟ	296
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ	298
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΣΗ	300
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΣΗ	302
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΝΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΣΗ	302
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΠΟΥ ΗΡΘΕ ΑΠΟ ΤΗ ΔΥΣΗ	304
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΡΩΜΑΙΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΜΑΖΙ ΜΕ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟ- ΠΟΥΣ	306
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ ΑΝΥΣΙΟ	308
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΑΝΥΣΙΟ, ΝΟΥΜΕΡΙΟ, ΘΕΟΔΟ- ΣΙΟ, ΕΥΤΡΟΠΙΟ, ΕΥΣΤΑΘΙΟ, ΜΑΡΚΕΛΛΟ, ΕΥΣΕΒΙΟ, ΜΑΞΙΜΙΑΝΟ, ΕΥΓΕΝΙΟ, ΓΕΡΟΝ- ΤΙΟ ΚΑΙ ΘΥΡΣΟ ΚΑΙ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΟΡΘΟ- ΔΟΞΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ	308
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΟΡΙΝΘΟΥ ΑΛΕ- ΞΑΝΔΡΟ	310
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΜΑΖΙ ΜΕ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ	312
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΜΑΖΙ ΜΕ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ	314
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΕΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΠΟΥ ΗΡΘΑΝ ΜΑΖΙ ΜΕ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ ΤΗΣ ΔΥΣΕΩΣ	316

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΗ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΗ ΠΡΟΒΑ	316
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΞΘ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΟΥΛΙΑΝΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΜΑΖΙ ΜΕ ΑΥΤΗΝ	318
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΙΤΑΛΙΚΗ	318
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΟΝΤΙΟ	320
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΛΛΑΔΙΟ	322
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΥΗΘΙΟ	322
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ, ΠΡΕΣΒΥΤΕ- ΡΟΥΣ ΚΑΙ ΔΙΑΚΟΝΟΥΣ ΤΟΥΣ ΦΥΛΑΚΙΣΜΕ- ΝΟΥΣ ΣΤΗ ΧΑΛΚΗΔΟΝΑ	324
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΓΑΠΗΤΟ	326
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ	326
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΡΤΕΜΙΔΩΡΟ	328
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΗ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΕΥΘΑΛΙΑ	328
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΟΘ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ	330
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΥΠΑΤΙΟ	332
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥΣ	332
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΜΕΔΙΟΛΑΝΩΝ ΒΕ- ΝΕΡΙΟ	334
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΣΑΛΩΝΩΝ ΗΣΥΧΙΟ	336
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΒΡΙΞΗΣ ΓΑΥΔΕΝΤΙΟ	338
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΕ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΠΕΝΤΑΔΙΑ	338
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΛΥΠΙΟ	340
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΟΚΟΠΙΟ	342
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ	342
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΠΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΟ	344
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΡΙΣΩΝΑ	346
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΑ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΙΑΚΟΝΙΣΣΑ ΑΜΠΡΟΥΚΛΑ	346
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΒ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΟΝΗΣΙΚΡΑΤΙΑ	348
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΙΑΝΙΟ	350
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΓΕΜΕΛΛΟ	352
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΚΛΑΥΔΙΑΝΟ	354
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΕΤΙΟ	354
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΑΡΧΟ ΤΗΣ ΠΟΛΕΩΣ ΣΤΟΥΔΙΟ	356
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΛΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ	358

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΡΖΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΔΑΝΙΗΛΟ	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ Σ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΙΣΑΥΡΙΑΣ ΚΑΛΛΙ- ΣΤΡΑΤΟ	360
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΡΚΟΥΛΙΟ	362
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΚΥΡΙΑΚΟ	364
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΑΛΟΥΣΤΙΟ	364
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΙΑΝΙΟ	366
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΑΡΧΙΚΟ ΑΝΑΤΟΛΙΟ	370
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΔΙΑΚΟΝΟ ΘΕΟΔΟΥΛΟ	372
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΓΟΤΘΟΥΣ ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΤΗΣ ΠΕΡΙΟΧΗΣ ΠΡΟΜΩΤΟΥ	372
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΑΚΑΚΙΟ	374
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΘ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΣΑΛΒΙΩΝΑ	376
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΘΕΟΔΩΡΟ	378
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΤΙΜΟΘΕΟ	378
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΘΕΟΦΙΛΟ	380
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΦΙΛΙΠΠΟ	382
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΣΕΒΑΣΤΙΑΝΟ	382
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΠΕΛΑΓΙΟ	384
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΜΟΥΣΩΝΙΟ	384
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΖ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΑΛΕΝΤΙΝΟ	386
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΕΥΘΥΜΙΟ	388
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΙΘ' ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΣΕΥΗΡΙΝΑ ΚΑΙ ΡΩΜΥΛΑ	388
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΑΙΑΝΙΟ	390
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΑ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟ	390
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΒ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΑΝΤΙΟΧΕΙ- ΑΣ ΚΑΣΤΟ, ΟΥΑΛΕΡΙΟ, ΔΙΟΦΑΝΤΟ ΚΑΙ ΚΥΡΙΑΚΟ	394
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΣΥΧΙΟ	396
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ	398
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟ	400
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΜΑΡΚΙΑΝΟ ΚΑΙ ΜΑΡΚΕΛΛΙΝΟ	400
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΖ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΑ	402
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΗ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΙΑΤΡΟ ΘΕΟΔΩΡΟ	404
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΚΘ' ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΕΥΗΡΑ	404

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΕΛΠΙΔΙΟ	406
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΑ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΟΛΙΑ	408
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΒ' ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΚΑΡΤΕΡΙΑ	408
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΓ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΑΝΤΙΟΧΕΙΑΣ	412
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΔ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΒΡΙΣΩΝΑ	414
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΕ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΕΠΙΣΚΟΠΟ ΡΩΣΟΥ ΠΟΡΦΥΡΙΟ	414
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΣ' ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΗΓΕΜΟΝΑ ΚΑΡΤΕΡΙΟ	416
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΖ' ΤΟΥ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗ ΜΗΤΕΡΑ ΤΟΥ	418
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΗ' ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΑΔΕΛΦΗ ΤΟΥ	422
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΛΘ' ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟΥΣ ΟΥΑΛΕΡΙΟ ΚΑΙ ΔΙΟΦΑΝΤΟ	426
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜ' ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΑ- ΣΤΟ	430
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΑ' ΤΟΥ ΙΔΙΟΥ ΠΡΟΣ ΤΟΝ ΠΡΕΣΒΥΤΕΡΟ ΚΥ- ΡΙΑΚΟ	430
ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΣΜΒ' ΤΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ ΠΡΟΣ ΤΙΣ ΧΑΛΚΙΔΙΑ ΚΑΙ ΑΣΥΓΚΡΙΤΙΑ	430
ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	434-447
1. Εύρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς	435-436
2. Εύρετήριο ὀνομάτων καὶ πραγμάτων	437-447

ΕΚΔΟΘΕΝΤΑ ΕΡΓΑ ΠΑΤΕΡΩΝ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ

Α'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἐπιστολές.*
» 2ος *Ἐπιστολές.*
» 3ος *Ἐπιστολές.*
» 4ος *Ὁμιλίες στὴν Ἐξαήμερο.*
» 5ος *Ὁμιλίες σὲ Ψαλμούς.*
» 6ος *Ὁμιλίες ἠθικὲς καὶ πρακτικὲς.*
» 7ος *Ὁμιλίες δογματικὲς, περιστάτικες, ἐγκωμιαστικὲς, παιδ/κές.*
» 8ος *Ἀσκητικὰ Α' (Ὅροι κατὰ πλάτος).*
» 9ος *Ἀσκητικὰ Β' (Ὅροι κατ' ἐπιτομήν).*
» 10ος *Δογματικὰ ἔργα.*

Β'. ΑΠΑΝΤΑ Μ. ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

- Τόμος 1ος *Ἀπολογητικὰ (Κατὰ εἰδώλων, Περὶ ἐναθροπήσεως).*
» 2ος *Δογματικὰ Α' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Α'-Β').*
» 3ος *Δογματικὰ Β' (Λόγοι κατὰ Ἀρειανῶν Γ'-Δ').*
» 4ος *Δογματικὰ Γ'.*
» 5ος *Ἑρμηνευτικὰ Α'.*
» 6ος *Ἑρμηνευτικὰ Β' (Ἐξήγησις στοὺς Ψαλμούς).*
» 7ος *Ἑρμηνευτικὰ Γ' (Ἐξήγησις στοὺς Ψαλμούς).*
» 8ος *Ἱστορικοδογματικὰ Α'.*
» 9ος *Ἱστορικοδογματικὰ Β'.*
» 10ος *Ἱστορικοδογματικὰ Γ'.*
» 11ος *Ἀσκητικὰ (Βίος Μ. Ἀντωνίου ...).*
» 12ος *Διάφορα ἀμφιβαλλόμενα ἔργα.*

Γ'. ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΘΕΟΛΟΓΟΥ

- Τόμος 1ος *Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Α'.*
» 2ος *Προσωπικὲς σχέσεις καὶ Ἐκκλησιαστικὴ Διακονία Β'.*
» 3ος *Ἀπολογητικὰ ἔργα.*
» 4ος *Δογματικὰ ἔργα.*
» 5ος *Ὁμιλίες.*
» 6ος *Ἐγκωμιαστικοὶ καὶ Ἐπιτάφιοι Λόγοι.*
» 7ος *Ἐπιστολές.*
» 8ος *Ὁ Χριστὸς πάσχων καὶ Ἔπη δογματικά.*
» 9ος *Ἔπη ἠθικά.*
» 10ος *Ἔπη Ἱστορικά.*
» 11ος *Ἔπη εἰς ἑτέρους. – Ἐπιγράμματα.*

Δ' ΑΠΑΝΤΑ ΕΥΣΕΒΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡΕΙΑΣ

- Τόμος 1ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Α' - Γ').*
 » 2ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Δ' - ΣΤ').*
 » 3ος *Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία (Βιβλία Ζ' - Ι').*
 » 4ος *Τριακονταετηρικὸς στὸ Μ. Κων/ντίνου. - Στὸ Βίο Μ. Κων/ντίνου. Λόγος Μ. Κωνσταντίνου στὸ Σύλλογο τῶν ἀγίων.*

Ε' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΔΑΜΑΣΚΗΝΟΥ

- Τόμος 1ος *Δογματικὰ Α' (Ἔκδοσις ἀκριβῆς τῆς ὀρθοδόξου πίστεως).*

ΣΤ' ΑΠΑΝΤΑ ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

- Τόμος 1ος *Διάλογος Παλλαδίου. - Περί ἀσαφείας τῶν προφητειῶν. - Σύνοψις Παλαιᾶς Διαθήκης.*
 » 2ος *Ὁμιλίαι στὴ Γένεση (Α' - ΚΓ').*
 » 3ος *Ὁμιλίαι στὴ Γένεση (ΚΔ' - ΜΑ').*
 » 4ος *Ὁμιλίαι στὴ Γένεση (ΜΒ' - ΞΔ').*
 » 5ος α) *Ὁμιλίαι στὴ Γένεσι (Γ' - ΙΒ').* β) *Στοὺς Ψαλμοὺς (ΜΑ' - ΜΓ').*
 » 6ος *Ὁμιλίαι στοὺς Ψαλμοὺς (ΜΔ' - ΡΚΓ').*
 » 7ος α) *Ὁμιλίαι στοὺς Ψαλμοὺς (ΡΚΔ' - ΡΝ').*
 β) *Ὁμιλίαι στὸν Δαυὶδ καὶ τὸν Σαούλ.*
 » 8ος α) *Ὁμιλίαι στὴ Γένεσι (Α' - Θ'). -* β) *Ἐπόμνημα στὸν Ἡσαΐα.*
 γ) *Ἐπόμνημα στὸν Δανιὴλ (Κεφ. Ι' - ΙΓ').*
 » 8α' *Ὁμιλίαι σὲ πρόσωπα καὶ ρητὰ τῆς Π. Διαθήκης.*
 » 9ος *Ἐπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίαι Α' - Κ').*
 » 10ος *Ἐπόμνημα στὸ Κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίαι ΚΑ' - ΜΗ').*
 » 11ος *Ἐπόμνημα στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίαι ΜΘ' - ΟΕ').*
 » 12ος α) *Ἐπόμνημα στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίαι ΟΣΤ' - 4Α').*
 β) *Ἐπόμνημα στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίαι Α' - Δ').*
 » 13ος *Ἐπόμνημα στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίαι Ε' - ΛΑ').*
 » 13α' *Ἐπόμνημα στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίαι ΛΒ' - ΝΔ').*
 » 14ος *Ἐπόμνημα στὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐαγγέλιο (Ὁμιλίαι ΝΕ' - ΠΗ').*
 » 15ος *Ἐπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίαι Α' - ΚΓ').*
 » 16α' *Ἐπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίαι ΚΔ' - ΜΔ').*
 » 16β' α) *Ἐπόμνημα στὶς Πράξεις (Ὁμιλίαι ΜΕ' - Ν').*
 β) *Στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίαι Α' - Ι').*
 » 17ος *Ἐπόμνημα στὴν Πρὸς Ρωμαίους (Ὁμιλίαι ΙΑ' - ΛΓ').*
 » 18ος *Ἐπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίαι Α' - ΚΑ').*
 » 18α' *Ἐπόμνημα στὴν Α' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίαι ΚΒ' - ΜΔ').*
 » 19ος *Ἐπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίαι Α' - ΚΔ').*
 » 20ος α) *Ἐπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Κορινθίους (Ὁμιλίαι ΚΕ' - Α').*
 β) *Στὴν Πρὸς Ἐφεσίους (Ὁμιλίαι Α' - ΙΑ').*

- » 21ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐφεσίουσ (Ὅμιλ. IB'-ΚΔ')
β) Στὴν Πρὸς Φιλιππησίουσ (Ὅμιλ. Α'-ΙΒ').
- » 22ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Φιλιππησίουσ (Ὅμιλίεσ ΙΓ'-ΙΕ').
β) Στὴν Πρὸς Κολοσσαεῖσ, καὶ γ) στὴν Πρὸς Θεσσαλονικεῖσ Α'.
- » 23ος α) Ὑπόμνημα στὴ Β' Πρὸς Θεσσαλονικεῖσ (Ὅμιλίεσ Α'-Ε').
β) Στὴν Α' Πρὸς Τιμόθεον (Ὅμιλίεσ Α'-ΙΗ').
β) Στὴ Β' Πρὸς Τιμόθεον (Ὅμιλίεσ Α'-Ι').
- » 24ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Τίτον (Ὅμιλίεσ Α'-S'), β) στὴν Πρὸς Φιλήμονα (Ὅμιλ. Α'-Γ'), γ) στὴν Πρὸς Ἐβραίουσ (Ὅμιλ. Α'-ΙΕ').
- » 25ος α) Ὑπόμνημα στὴν Πρὸς Ἐβραίουσ (Ὅμιλίεσ ΙS'-ΛΔ'),
β) Εἰς τὸν πτωχὸν Λάζαρον, (Ὅμιλίεσ Α' - Ζ').
- » 26ος Ὅμιλίεσ Ἠθικέσ - Ἀγιογραφικέσ.
- » 27ος Ὅμιλίεσ Ἀγιογραφικέσ - Ἑρμηνευτικέσ.
- » 28ος Ποιμαντικὰ καὶ Ἀσκητικὰ Α'.
- » 29ος Ἀσκητικὰ Β'.
- » 30ος Ὅμιλίεσ Κατηχητικέσ - Ἠθικέσ.
- » 31ος Ὅμιλίεσ κατηχητικέσ καὶ ἠθικέσ Β' - Ὅμιλ. Περιστατικέσ Α'.
- » 32ος Ὅμιλίεσ Περιστατικέσ Β'.
- » 33ος Ὅμιλίεσ Περιστατικέσ Γ'.
- » 34ος Ὅμιλίεσ Περιστατικέσ Δ'. α) Πρὸς Ἰουδαίουσ καὶ Ἑλληνασ.
β. Πρὸς Ἰουδαίουσ. γ) Περὶ εἰμαρμένησ καὶ προνοίασ, καὶ
δ) Εἰς τὸν μακάριον Βαβύλαν.
- » 35ος Ὅμιλίεσ δογματικέσ.
- » 36ος α) Ὅμιλίεσ ἐορταστικέσ, β) Ὅμιλίεσ ἐγκωμιαστικέσ Α'.
- » 37ος α) Ὅμιλίεσ Ἐγκωμιαστικέσ Β'. β) Ἐπιστολέσ πρὸς τὴν Ὀλυμπιάδα
(Α'-ΙΖ') καὶ Βίοσ τῆσ ὁσίασ Ὀλυμπιάδοσ.
- » 38ος α) Ἐπιστολέσ Πρὸς Ἰννοκέντιο, β) Ἐπιστολέσ ΙΗ'-ΡΜΒ'.

Ζ' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΝΥΣΣΗΣ

- Τόμοσ 1οσ Δογματικὰ Α' α) Πῶσ τρία πρόσωπα λέγοντεσ, β) Κατὰ εἰμαρμένησ, γ) Διάλογοσ περὶ ψυχῆσ καὶ ἀναστάσεωσ, καὶ δ) Λόγοσ Κατηχητικὸσ Μέγασ.
- » 2οσ Δογματικὰ Β' (Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικοὶ Λόγοι Α' - Β').
  - » 3οσ Δογματικὰ Γ' α) Κατὰ Εὐνομίου Ἀντιρρητικὸσ Λόγοσ Γ'. β) Λόγοσ ἀντιρρητικὸσ πρὸς τὴν Εὐνομίου ἐκθεσιν.
  - » 4οσ Λόγοι Δογματικοί.
  - » 5οσ Ἑρμηνευτικὰ Α' (α) Περὶ κατασκευῆσ τοῦ ἀνθρώπου. β) Ἀπολογητικὸσ περὶ τῆσ Ἐξαημέρου. γ) Περὶ τῆσ τοῦ ἀνθρώπου γενέσεωσ (Ὅμιλίεσ Α-Γ).
  - » 6οσ Ἑρμηνευτικὰ Β' (α) Εἰς τὴν ἐπιγραφὴν τῶν Ψαλμῶν. β) Εἰς τὸν δον Ψαλμόν. γ) Περὶ τῆσ ὀγδόησ. δ) Εἰς τὸν Ἐκκλησιαστήν.

- » 7ος Ἑρμηνευτικά Γ', Ἐξήγηση στὰ Ἶσματα.
- » 8ος α) Ἑρμηνευτικά - Δογματικά ἔργα Δ'. β) Ἀσκητικά Α'.
- » 9ος α) Ἀσκητικά Β'. β) Λόγοι Ἐγκωμιαστικοί.
- » 10ος α) Ὀμιλίες δογματικές, β) ἠθικές, γ) ἑορταστικές.
- » 11ος α) Ὀμιλίες ἐγκωμιαστικές, β) Ὀμιλίες ἐπιτάφιες.

Η' ΑΠΑΝΤΑ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΤΟΥ ΠΑΛΑΜΑ

Βίος Γρηγορίου Παλαμά ὑπὸ Φιλοθέου Κοκκίνου.

- Τόμος 1ος α) Λόγοι ἀποδεικτικοὶ δύο Περὶ ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου Πνεύματος. β) Ἐπιστολὲς πρὸς Ἀκίνδυνον Α', Β', Γ'. γ) Ἐπιστολὲς πρὸς Βαρλαάμ Α', Β'.
- » 2ος Ὑπὲρ τῶν ἱερῶς ἠσυχάζόντων Λόγοι Α' - Γ'.
  - » 3ος Πραγματεῖες δογματικὲς καὶ ὁμολογιακὲς.
  - » 4ος Ἐπιστολὲς.
  - » 5ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Α' - Γ').
  - » 6ος Κατὰ Ἀκινδύνου Λόγοι Ἀντιρρητικοὶ (Δ' - Ζ').
  - » 7ος Ὑπὸ ἔκδοση.
  - » 8ος Ὑπὸ ἔκδοση.
  - » 9ος Ὀμιλίες Α'-Κ'.
  - » 10ος Ὀμιλίες ΚΑ'-ΜΒ'.
  - » 11ος Ὀμιλίες ΜΒ'-ΞΓ'.

Θ' ΦΙΛΟΚΑΛΙΑ

- Τόμος 1ος Ἀποφθέγματα Γερόντων.
- » 2ος Τὸ Λειμωνάριον.
  - » 3ος Διονυσίου Ἀρεοπαγίτου, Περὶ θείων ὀνομάτων, Περὶ οὐρανίου ἱεραρχίας, Περὶ ἐκκλησιαστικῆς ἱεραρχίας, Περὶ μυστικῆς θεολογίας, Ἐπιστολὲς.
  - » 4ος Θεοδωρήτου Κύρρου, Φιλόθεος Ἱστορία ἢ Ἀσκητικὴ Πολιτεία.
  - » 5ος Κυρίλλου Σκυθοπολίτου, Βίοι ἁγίων.
  - » 7ος Μακαρίου τοῦ Αἰγυπτίου, 50 Πνευματικὲς Ὀμιλίες.
  - » 9ος Διαδόχου Φωτικῆς, Κεφάλαια Γνωστικά, Λόγος στὴ Ἀνάληψη, Ὁράσεις, Ἐρωταποκρίσεις.- Ἰωάννου Καρπαθίου, Κεφάλαια Παρακλητικά 100.
  - » 10Α Τῶν Ἀγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (Α' - ΣΚΘ').
  - » 10Β Τῶν Ἀγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΣΑ' - ΦΚΒ').
  - » 10Γ Τῶν Ἀγίων Βαρσανουφίου καὶ Ἰωάννου Ἐρωταποκρίσεις (ΦΚΓ' - ΩΜ').

- » 12ος Ἀββᾶ Ἡσαΐα, Λόγοι Ἀσκητικοὶ - Ἀββᾶ Ζωσιμᾶ, Κεφάλαια ὠφέλιμα - Ἀββᾶ Δωροθέου, Πραγματεῖες καὶ Ἐπιστολές.
- » 14ος Μαξίμου τοῦ Ὁμολογητοῦ, Μυσταγωγία - Τὰ 400 Κεφάλαια Περὶ Ἀγάπης - Λόγος Ἀσκητικὸς - Τὰ 200 Κεφάλαια Περὶ Θεολογίας.
- » 19Α Συμεῶν τοῦ Ν. Θεολόγου, Βίος Συμεῶν ὑπὸ Νικῆτα Στηθάτου, Κεφάλαια - Εὐχαριστίες - Διάλογος μετὰ Σχολαστικοῦ.
- » 19Β Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Βίβλος τῶν Θεολογικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-Γ') - Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Α'-S')
- » 19Γ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Α') Βίβλος τῶν Ἠθικῶν Λόγων (Λόγοι Ζ'-ΙΕ') - Β') Κατηχητικοὶ Λόγοι (Λόγοι Α'-Ζ').
- » 19Δ Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Κατηχητικοὶ Λόγοι (Η'-ΛΔ').
- » 19Ε Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (Α'-ΚΖ').
- » 19S Συμεῶν τοῦ Νέου Θεολόγου, Ὕμνοι (ΚΗ'-ΝΗ').
- » 22ος Νικολάου Καβάσιλα, Ἐρμηνεῖα στὴ Θεία Λειτουργία - Περὶ τῆς ἐν Χριστῷ Ζωῆς.

Ι' ΤΑ ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΤΩΝ ΑΡΧΑΙΩΝ ΧΡΙΣΤΙΑΝΩΝ

ΙΑ' ΑΠΟΛΟΓΗΤΑΙ

- Τόμος 1ος Ἰουστίνου, Ἀπολογίαι Α' καὶ Β' - Λόγος Περὶ Ἀναστάσεως, - Διάλογος Πρὸς Τρύφωνα.
- » 2ος Τατιανοῦ, (Πρὸς Ἑλληνας). - Ἀθηναγόρου, (Πρεσβεία Χριστιανῶν καὶ Περὶ ἀναστάσεως νεκρῶν). - Θεοφίλου Ἀντιοχείας, (Πρὸς Αὐτόλυκον Βιβλία Α-Γ). - Ἐπιστολὴ πρὸς Διόγνητον.

ΛΟΙΠΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΥΖΑΝΤΙΟΥ

- Τόμος 1ος Ψαλμοὶ τοῦ Προφητάνακτα Δαυὶδ (Α'-ΟΑ'), σὲ κείμενο, ἀντίστοιχη ποιητικὴ ἀπόδοση, ἐκτενὴ μετάφραση καὶ διδάγματα.

Χ. ΒΟΥΛΓΑΡΗ, Ὑπόμνημα στὴν Α' καὶ Β' Πέτρου, τόμοι δύο.

**Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
Άρμενοπούλου 30 – Τηλ. 200 621 – Θεσσαλονίκη**

**Έκτύπωση Ήφσεν: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΦΩΤΗ ΠΑΛΛΙΟΧΩΡΙΝΟΥ
Κατσιμίδου 30 – Τηλ. 928 592 – Θεσσαλονίκη**

**Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ
Λαχανά 17 – Τηλ. 839 414 – Θεσσαλονίκη**